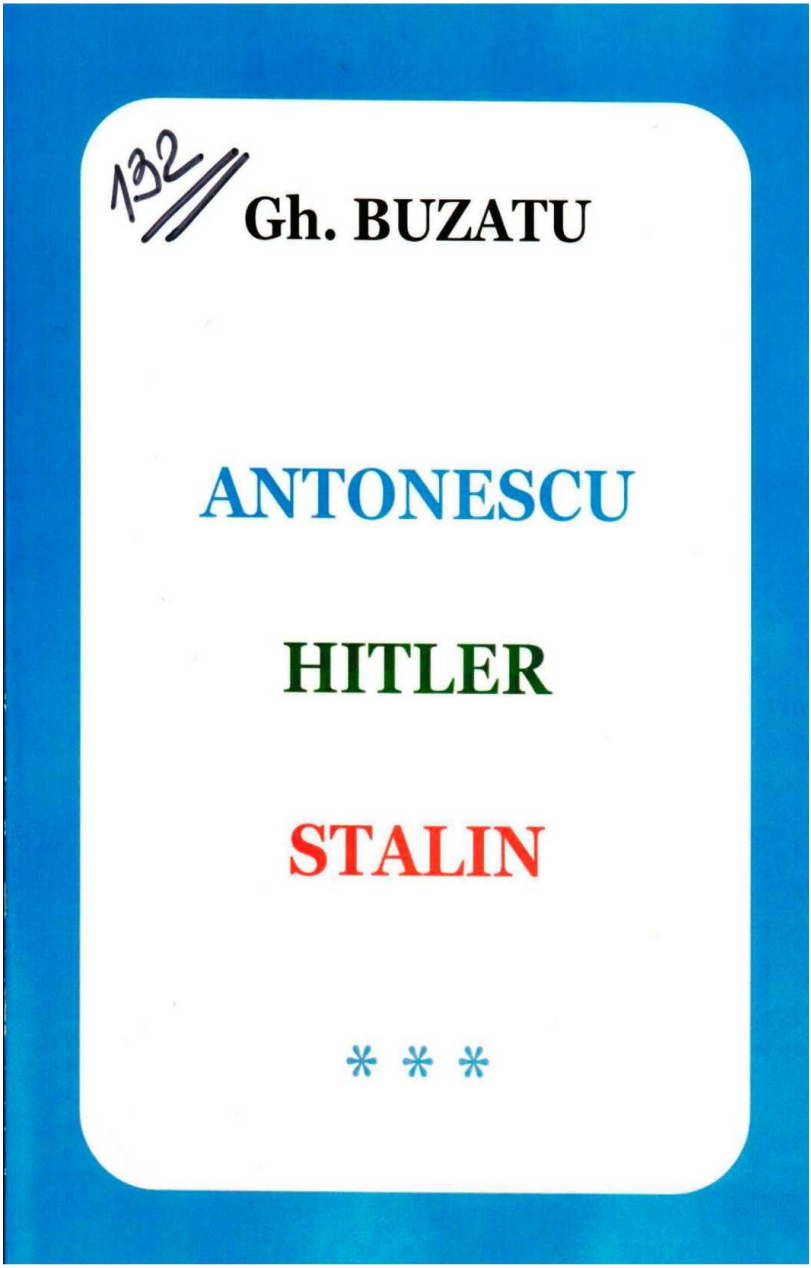

GH. BUZATU
ANTONESCU. HITLER. STALIN

III

— Fii om, fii drept şi recunoaşte că, pe deasupra ambiţiilor, şi intrigilor, şi urilor, este Patria, este veşnicia Neamului şi că acolo trebuie să ne întâlnim totdeauna, chiar dacă nu ne înţelegem de fiecare dată.

(Ion Antonescu, 1 ianuarie 1941)

— Fiecare popor are drepturile şi îndatoririle sale. Să se respecte drepturile noastre şi ale fraţilor noştri, aflaţi azi în afara graniţelor noastre, după cum noi respectăm pe ale străinilor, rămaşi în interiorul graniţelor noastre. Mai puţin decât atât nu ni se poate pretinde şi mai mult decât atâta nu putem da.

(Ion Antonescu, 8 decembrie 1940)

— Nu va fi linişte în acest colţ al Europei – şi nu va fi dreptate adevărată în lume, cât timp nu se va face sau nu-şi va face dreptate Poporul Românesc. Şi se va face.

(Ion Antonescu, 25 martie 1941)

gh. buzatu

ANTONESCU, HITLER.

STALIN

III

Un raport nefinal

IAŞI

Grupul Editorial *Demiurg* 2008

COLECŢIA

ROMÂNII ÎN ISTORIA UNIVERSALĂ THE ROMANIANS ÎN WORLD HISTORY

VOL. 132

ISBN: 978 – 973 – 152 – 108 – 4

SUMAR

MAREŞALUL ION ANTONESCU – CRONOLOGIE...6

333. CĂRŢI DEŞI DESPRE. MAREŞALUL ION ANTONESCU, DESPRE ROMÂNIA ÎN EPOCA CELUI. DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL...18

CAPITOLUL I – AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ŞI

ROMÂNIA: „ISTORIE ŞI ISTORIOGRAFIE…44
CAPITOLUL II – NICOLAE IORGA ŞI ION ANTONESCU…83
CAPITOLUL III – DOUĂ RĂZBOAIE – ACELAŞI ŢEL (1916 – 1919, 1941 – 1944) …95
CAPITOLUL IV – MAREŞALUL ION ANTONESCU – ULTIMUL „DOMN”. AL TUTUROR ROMÂNILOR…148
CAPITOLUL V – MAREŞALUL ANTONESCU – REGELE CAROL ÎI…160
CAPITOLUL VI – ROMÂNIA ŞI RĂZBOIUL DIN EST… 178
CAPITOLUL VII – PRELUDIUL STALINGRADULUI, ÎN VIZIUNEA SSI-LUI…217
…213
CAPITOLUL VIII – PAGINI ZBUCIUMATE DIN RĂZBOIUL SFÂNT (1941 – 1944) …245
CAPITOLUL IX – UN TRIO ISTORIC:.N. TITULESCU – I. ANTONESCU – GH. BRĂTIANU…259
CAPITOLUL X – MARI PROCESE ALE SECOLULUI XX: „LOTUL MAREŞAL ANTONESCU. AL”. CRIMINALILOR DE RĂZBOI” (1946) …271
ÎN LOC DE ÎNCHEIERE…277
ANEXE…281
DOCUMENTELE PUBLICATE ÎN SERIA «ANTONESCU» …513
MAREŞALUL ION ANTONESCU CRONOLOGIE1

2/14 iunie 1882 – Niciunde prin părţile Argeşului, cronicile şi presa locală nu consemnează vreun fapt istoric sau vreun fenomen natural relevant. În chip precis, niciun asteroid nu periclita planeta în ziua respectivă, după cum, tot asemenea, niciun cutremur ori nicio eclipsă de lună sau de soare nu aveau să survină. Zodia Gemenilor, de regulă bogată în nativi predestinaţi prestigiului, avea să reţină totuşi naşterea copilului Ion Antonescu2, fiul Chiriachiţei (născută Dobrian) şi al locotenentului Ion Antonescu3, un

erou al Războiului de Independenţă din 1877 – 18784.

Fie că a avut ori nu vreo legătură cu intervenţia providenţei, dar micuţul Ion Antonescu, Ionel, cum îl alintau ai săi, avea să fie „eroul” unei stranii întâmplări. Elev fiind în primele clase ale şcolii fiilor de militari din Craiova şi revenit la Piteşti, în vacanţă, într-una din zile a ieşit la plimbare

Este, mai mult decât sigur, inutil a propune o nouă cronologie îmbrăţişând detaliat viaţa şi opera lui Ion Antonescu, rolul şi locul său în contextul general şi special al epocii în care a trăit şi pe care, în unele privinţe, a dominat-o, iar aceasta mai ales acum dacă avem în vedere extrem de bogata literatură de referinţă, precum şi datele consemnate cu minuţie şi exactitate în dosarul său de militar – de-acum, publicat – vezi îndeosebi V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu*, *militar şi diplomat* (*1914 – 1940*), Iaşi, Institutul European, 1994; Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti, Editura Ploieşti – Mileniul III, 2005 ori în *Jurnalul* activităţii sale de Conducător al Statului Român în 1940 – 1944 (cf. Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds., *Pace şi război*. *1940 – 1944*, I, *Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008; volumele II-III sub tipar). Relativ la genealogia familiei celui de-al III-lea Mareşal al României, vezi studiile, excelente, ale colegului Sorin M. Rădulescu.

2 Reţinem de la nr. 133/3 iunie 1882, după Registrul naşterilor pe anul 1882 păstrat în arhivele din Piteşti, acest „Act de naştere a lui Ioan, de secs bărbătesc; născut ieri, la orele două ziua, în oraşu Piteşti, la locuinţa părinţilor săi, cu no 138, din strada Zmeurii, Coloana Neagră, fiu domnului locotinent Ioan Antonescu, de ani 29, de religiune ortodoc să român; de profesiune militar, domiciliat în acest oraş, şi al soţii acestuia, Chiriaţiea, de ani 21; după declararea făcută de tatăl, care ne-a înfăţişat

copilul [...] Declarante, Locotinent I. Antonescu. Martori – Lt. Gh. Chicoş, G. Dobrian. Oficieru, A. Oncescu" (apud Vasile Novac, *Căpitanul Ioan Antonescu – tatăl Mareşalului Ioan I. Antonescu*, în „Argessis. Studii şi comunicări", Istorie, Piteşti, tom VIII, 1999, p. 282).

3 După moartea fulgerătoare a căpitanului Ion Antonescu, de educaţia viitorului mareşal s-au ocupat unchii săi, Ilie şi Dumitru Antonescu, precum şi colonelul Baranga, cu care s-a recăsătorit Chiriachiţa, devenită, aşadar, Baranga. Menţionăm că Dumitru Antonescu a fost în 1891 şeful celei dintâi promoţii a celebrei Şcoli Superioare de Război din Bucureşti (vezi Mircea Agapie şi colaboratori, *De la Şcoala Superioară de Război la Academia de înalte Studii Militare. Cartea amintirilor absolvenţilor. O sută de promoţii (1889 – 1995)*, Bucureşti, Editura Academiei de înalte Studii Militare, 1994, p. 521; Jipa Rotaru şi colaboratori, *AI III-lea Mareşal al României: Ion Antonescu. Începutul carierei militare. 1882 – 1919*, Bucureşti, Editura Metropol, 1993, p. 6 – 7).

4 Vezi Vasile Novac, *Căpitanul Ioan Antonescu – tatăl Mareşalului Ioan I. Antonescu*, p. 275 – 284.

cu cei mari ai săi. Ajunseră în parcul din centrul oraşului, se spune, când Ionel a fost abordat de o ţigăncuşă care-i ceru „boieraşului" să-i ghicească în palmă. Cu greu, acesta acceptă, iar la sfârşit fu nevoit să asculte şi prezicerea tulburătoare a fetiţei:

— Boierule, vei fi mare în Ţara asta, dar vei sfârşi pe eşafod!

Nu avem informaţii precise cât de mult şi de serios l-a preocupat destăinuirea necunoscutei, dar, cu siguranţă, că în unele dintre cele mai grele momente ale existenţei sale, povestea cu eşafodul a sfârşit prin a nu-i mai fi indiferentă?...

Următoarea perioadă a vieţii lui Ion Antonescu a coincis adolescenţei şi studiilor. După cum singur avea să

consemneze, într-un raport din 17 octombrie 19275, „am urmat următoarele studii: a) Clasele primare; b) Patru clase de liceu; c) Patru clase Şcoala Militară Craiova; d) Şcoala Militară Infanterie şi Cavalerie (2 ani); e) Şcoala Specială de Cavalerie (1 an); f) Şcoala Superioară de Război (2 ani), g) Anul complimentar la MStM (1 an); h) Şcoala Observatori Aerieni (brevet nr. 13)”. Eşalonate pe ani treptele enumerate, acestea au inclus, în: 1890 – 1894 = clasele primare; 1894 – 1898 = primele patru clase de liceu; 1898 – 1902 = Şcoala fiilor de militari din Craiova; 1902 – 1904 = Şcoala Militară de Infanterie şi Cavalerie; 1905 – 1906 = Şcoala Specială de Cavalerie; 1909 – 1911 = Şcoala Superioară de Război; 1911 – 1912 = studii de stat major; 1912 – 1913 = Şcoala de observatori aerieni6. De remarcat, din vremea studiilor, predilecţia tânărului Antonescu pentru arma cavaleriei a fost incontestabilă, cât în privinţa pregătirii – toate şcolile şi cursurile au fost absolvite cu acelaşi calificativ: foarte bine7. Antonescu dedicându-se fără rezerve carierei militare, trebuie precizat că a fost una de excepţie, presupunând saltul din grad în grad, de la acela de sublocotenent la mareşal în răstimp de exact 40 de ani, cursul fiind, prin trădare, la 23 august 19448:

— 1 iulie 1904 – sublocotenent
— 10 mai 1908 – locotenent
— 1 aprilie 1913 – căpitan
— 1 noiembrie 1916 – maior
— 1 septembrie 1917 – locotenent-colonel
— 1 aprilie 1920 – colonel
— 10 mai 1931 – General de brigadă
— 25 decembrie 1937 – General de divizie
— 12 iulie 1940 – demisia din armată, acceptată de Carol al II-lea
— 16 septembrie 1940 – anularea, prin înalt Decret, a demisiei din armată şi avansarea la gradul de General de

corp de armată

— 5 februarie 1941 – General de armată

— 22 august 1941 – Mareşal al României, avansat prin înalt Decret Regal din 21 august 1941

— 29 ianuarie 1945 – Prin Jurnalul nr. 188 al Consiliului de Miniştri se dispune arestarea a 89 de persoane, în frunte cu Ion Antonescu, arestat deja la 23 august 1944 şi trimis în

V. F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Ion Antonescu, militar şi diplomat*, p. 79 – 80.

6 Jipa Rotaru, *O carieră militară strălucită*, în *Trecutul la judecata istoriei*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006, p. 49 şi urm.; Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p.

345 – 3487.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*, p. 352 – 354; Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944 – 1964)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, p. 34 – 49; Nicu Apostu, Didi Miler, coordonatori, *Mareşalii României*, Bucureşti, Editura Academiei de înalte Studii Militare, 1999, p. 166 – 170.

captivitate la Moscova. Motivul arestării: toate persoanele nominalizate sunt „bănuite a fi comis crime de război” 9

— 29 ianuarie 1945 – Prin Jurnalul nr. 189 al Consiliului de Miniştri se dispune arestarea a 65 de persoane, în frunte cu Ion Antonescu. Motivul arestării: toate persoanele nominalizate sunt „bănuite a fi responsabile de dezastrul ţării” 10

— 6 februarie 1945 – Prin înalt Decret Regal, Ion Antonescu este trecut în retragere.

De îndată după absolvirea Şcolii Superioare de Război, anii 1911 – 1920 au corespuns activităţii desfăşurate de Ion Antonescu exclusiv pe tărâm militar11,

el excelând în îndeplinirea tuturor obligaţiilor asumate, precum în rândul întâi ca şef al Biroului Operaţii al Armatei de Nord

(1916) şi, apoi, al Marelui Cartier General al gen. Constantin Prezan (1916 – 1918 şi 1919 – 1920). Prin activitatea desfăşurată în context, Ion Antonescu s-a impus printre marii făuritori ai României Mari.

Perioada interbelică (1919 – 1939) îl consacră pe Ion Antonescu nu numai în domeniile militar şi diplomatic, dar şi în cel politic. Mai întâi, prin participarea sa în 1920 la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919 – 1920, ca delegat în diverse comisii şi misiuni (reparaţii, dezarmare, lichidările de război etc.) 12 ori ca ataşat militar la Paris (1922 – 1923) ori la Londra şi Bruxelles (1923 – 1926). Revenit după 1 noiembrie 1926 la Bucureşti, el s-a aflat ani la comanda legendarei Divizii a 3-a Infanterie Piteşti (1933 – 1937) 13 ori a fost director al Şcolii Superioare de Război în două rânduri (1927 – 1929 şi 1931 – 1933), Secretar General al Ministerului Apărării Naţionale (1928) şi, mai cu seamă, Subşef al Marelui Stat Major (1933 – 1934), domeniu în care intervenţia sa pe planul pregătirilor efective pentru apărarea României Mari, singurele ce puteau preveni dezastrul din 1940, s-a dovedit decisivă, prin planurile realiste avansate şi susţinute cu cerbicie, împotrivi tuturor14.

Sfârşitul anilor ’30 atestă – dacă mai era nevoie? – intrarea lui Ion Antonescu pe scena vieţii politice, atât prin intervenţia în favoarea forţelor naţionaliste sau acceptarea funcţiei de ministru al Apărării Naţionale în cabinetele Octavian Goga şi Miron Cristea (1937 – 1938), cât şi, mai apoi, prin despărţirea treptată de regimul Regelui Carol al II-lea, pentru ca în 1940 să intervină, pur şi simplu, divorţul, categoric şi public, din cauza cedării fără luptă către URSS a provinciilor noastre istorice – Basarabia şi Bucovina de Nord. Cedări care, în fond, au inaugurat

procesul prăbuşirii României Mari şi împotriva cărora el, Ion Antonescu, ca unul dintre fondatorii proeminenţi ai României

9 Florica Dobre, Alesandru Duţu, *Distrugerea elitei militare sub regimul ocupaţiei sovietice în România*, I, *1944 – 1946*, Bucureşti, INST. 2000, p. 74 – 76.

10 *Ibidem*, p. 76 – 78.

11 Vezi schiţa biografică oficială a lui Ion Antonescu, difuzată la scurt timp după asumarea la 5 – 6 septembrie 1940 a responsabilităţilor de Preşedinte al Consiliului de Miniştri şi Conducător al Statului Român (Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, I, Iaşi, Editura B.A.I., 1990, p. 42 – 53).

12 Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 349.

13 Cf. Cornel Carp, *Ion Antonescu*, *comandant al Diviziei 3 Infanterie din Piteşti*, în „Argessis. Studii şi comunicări", Istorie, Piteşti, tom VIII, 1999, p. 291 – 296. La comanda diviziei s-au ilustrat ulterior generalii Ion Boiţeanu, Ilie Şteflea şi Corneliu C. Calotescu, în 1941 – 1944 eroi ai Campaniei din Răsărit. De remarcat că, imediat după 20 august 1944, în cursul tentativelor trupelor române şi germane de-a stopa ofensiva Fronturilor 2 şi 3 Ucrainene, Divizia a 3-a Infanterie Piteşti şi-a aflat sfârşitul lângă Iaşi, la Leţcani (cf. Dumitru M. Osipov, M.M. Cojocaru, *Cimitirul Militar al eroilor români „Mareşal Ion Antonescu „din Leţcani-Iaşi*, Iaşi, Editura Helios, 1996, *passim*). Despre soarta, în aceleaşi împrejurări, a Diviziei germane 79 Grenadieri, cf. Walther Rehm, *Jassy*. *Schicksal einer Division oder einer Armée*? Neckargemünd, 1959.

14 V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Ion Antonescu*, *militar şi diplomat*, p. 47 – 54.

Întregite în 1916 – 1919, a protestat vehement. Avea să fie motivul pentru care, în iulie – august 1940, Antonescu va fi trimis în „surghiun" la Mănăstirea Bistriţa,

pentru a reveni la Bucureşti şi introdus la Palat tot la cererea Suveranului, care, în haosul provocat de prăbuşirea hotarelor României Mari în faţa pretenţiilor nesăbuite ale imperialismelor vecine mari şi mici, în faţa pericolelor interne, l-a rugat şi apoi i-a „ordonat” la 4 septembrie 1940 să preia Preşedinţia Consiliului de Miniştri15. Generalul n-a socotit că, în acel fel, situaţia se îmbunătăţise iar ţara fusese… salvată, dimpotrivă, astfel că în noaptea de 5/6 septembrie a impus abdicarea lui Carol al II-lea, ceea ce a provocat automat prăbuşirea regimului de dictatură regală, marele vinovat şi catalizator al dezastrului survenit.

Generalul Ion Antonescu a fost, evident, propulsat de evenimentele survenite şi a atins apogeul carierei sale politice şi militare – Conducător al Statului Român. Fără a fost însă şi profitor al împrejurărilor nefaste care l-au promovat pe prima scenă politică a ţării.

* * *

Odată ajuns aici, se impune să-l avem în seamă pe ANTONESCU – OMUL, un capitol despre şi pentru care s-au scris atâtea şi, desigur, lucrurile nu se vor opri aici, cu certitudinea de-a se realiza, cumva-cândva, un portret robot al Mareşalului, pe măsura tuturor ocaziilor şi tuturor aşteptărilor sau voinţelor. Ceea ce, evident, nici nu-i rostul operei istorice.

Dar, pentru că ne aflăm aici, este cazul să menţionez că, împotriva tuturor legendelor în circulaţie, care nu au ca temei cele peste 30 de volume ce le-am consacrat României în epoca 19391945 şi Mareşalului, ci simple presupuneri şi nechibzuite dorinţe, nu m-am numărat nicicând printre cei care am exacerbat meritele şi calităţile lui Ion Antonescu, pierzând constant din vedere ori diminuând defectele şi neîmplinirile sale. Nici nu se putea astfel, cât timp unul dintre eşecurile sale de proporţii, cel mai grozav dintre toate – pierderea Războiului din Răsărit,

este mult dincolo de domeniul evidenţei, l-a cunoscut şi-l suportă (încă) cu stoicism toată lumea românească, în primul rând! Totodată însă, de ce aş neglija, m-a preocupat stabilirea echilibrului între calităţile şi defectele individului, între realizările şi prăbuşirile sale, fiind convins că – procedând astfel – mă aflu pe calea cea bună. În domeniul studiilor istorice, falsele concepte ale „corectitudinii politice", astăzi la modă, n-au ce căuta. Nu demult, sociologul şi istoricul francez Jean Sévillia a demonstrat că, de la „corectitudinea politică" s-a făcut lesne saltul la… „corectitudinea istorică", o brutalizare şi o mistificare de proporţii a trecutului care a fost16. Or, în schema obligatorie a „corectitudinii istorice" – atestă acelaşi – intră lichidarea complexităţii faptelor petrecute şi triumful maniheismului, reducerea trecutului la o înfruntare permanentă între Bine şi Rău, anateminzarea unor personaje şi… desolidarizarea de ele, făcându-se şi pasul imediat următor – demonizarea lor. Este o înşelăciune, dat fiind că, în esenţă, nu personajele şi faptele trecutului sunt demonizate, ci „noi suntem, prin delegare" 17. Ei bine, în context, cine poate respinge ca, de la o bună vreme, acestui tratament i-a fost supus şi Mareşalul Antonescu. Departe, aşadar, cât mai departe de domeniul istoriei. Oricum, în afara ei!

În temeiul studiilor şi documentelor (ce depăşesc de-acum numărul zecilor şi zecilor de mii) cercetate în arhivele române şi străine, al mărturiilor scrise şi probelor orale, personalitatea lui

15 Valeriu Pop, *Amintiri politice. 1936 – 1945*, Bucureşti, Editura Vestala, 1999, p. 117.

16 Cf. Jean Sévillia, *Corectitudinea istorică. Să punem capăt trecutului unic*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2005, *passim* (ediţia originală – Paris, Perrin, 2003).

17 *Ibidem*, p. 10.

Antonescu se impune de la sine. Nu putem respinge că i-ar fi lipsit: o cunoaştere profundă a trecutului naţional şi a meandrelor politicii şi realităţilor societăţii în care a trăit18; o introducere şi opinii ferme, desăvârşite problemele tacticii şi strategiei, ale artei militare moderne; o inteligenţă scăpărătoare şi o intuiţie exemplară a evoluţiei faptelor şi fenomenelor, decriptate, examinate şi comunicate ca atare, peste toate imputaţiile ce i s-au adus de-a fi… Cassandra nenorocirilor prognozate; o memorie ieşită din comun, dublată de un spirit de observaţie şi de organizare ieşite din comun; curajul şi principialitatea, desprinderea de orice arivism şi tentaţie de coruptibilitate; naţionalismul sincer şi devotat, afirmat deschis şi în „spiritul veacului”, triumfător, şi prin contribuţia lui, odată cu făurirea României Mari la 1918; adversar necondiţionat al politicianismului şi al tuturor tendinţelor vremii (liberale, conservatoare, naţional-ţărăniste şi, nu mai puţin, legionare sau fasciste). anticomunist de calibru, în teorie şi practică, preocupat de dificultăţile cea aveau să se abată asupra României Mari ca rezultat al vecinătăţii nenorocite a URSS, cu pretenţiile sale teritoriale şi ideologice imense; convingeri ferme în rosturile alianţei anglo-franceze pentru apărarea României până la 1939, iar după 1940, ca aliat al celui de-al III-lea Reich, iniţiator şi factor al cooperării româno-germane în faţa pericolului bolşevic şi a comunizării Europei în cazul victoriei lui Stalin; dragostea fierbinte de ţară şi de popor, de bine şi de dreptate, dispus oricând pentru sacrificiul suprem întru apărarea şi salvarea drepturilor şi intereselor naţionale. Într-un editorial memorabil, încredinţat presei după ce Carol al II-lea l-a investit pe Antonescu ca prim-ministru, inegalabilul N. Iorga îl dezvăluia în acest chip 19: „… *Acest nume aminteşte rezistenţa mândriei româneşti din timpul Marelui Război* [1916 – 1919], *sfaturile pe care tânărul colonel de atunci le-a dat neînfricoşatului General Prezan*,

apoi severul director al Şcolii de Război, formând ofiţeri pentru luptă, nu pentru paradă şi onoruri, pe acela care, în clipa când armata noastră pornea pe calea unei organisări greşite, opunea o concepţie diametral deosebită într-un memoriu pe care trebuie cândva să îl publice ca să se vadă răspunderile, pe omul modest care, neputând atinge ţinta sa, nu s-a gândit decât să se întoarcă la datorie, în sfârşit pe omul de caracter care n-a cunoscut mijloacele prin care se ajunge mai uşor. Acesta este Generalul Antonescu pentru noi, afară de speranţele pe care le trezeşte marea sa valoare militară...”

Este de la sine înţeles – cum s-ar fi explicat altfel? – că, pe măsura calităţilor de excepţie ale Mareşalului Antonescu, defectele, ele însele, n-au fost mai puţine şi nici de fel neînsemnate. Nimeni nu poate pretinde, fără prejudiciul cauzat unei abordări obiective, a fi trecute sub tăcere. Nefiind admisibil, evident, a promova hagiografia în istoriografie. În fapt, niciun moment, Antonescu n-a pretins calităţi şi merite inexistente ori neverificate. Atunci?

Cu scurgerea anilor, Antonescu şi-a aflat cel mai bun aliat în măsură să-i probeze oricând cariera militară de excepţie în foile de apreciere, toate păstrate cu chibzuinţă în arhive, şi atestând că vreme de multe decenii (1904 – 1937) el a primit an de an calificativul foarte bine, mai puţin pentru 1933 – 1934, când a intervenit o dispută personală cu superiorii săi, generalii Paul Angelescu şi N. Samsonovici, care l-au atenţionat fără rezerve cu... rău20. Sub acest aspect, netăgăduit, de mare

18 Probe excelente în acest sens se desprind din *Stenogramele şedinţelor Consiliului de Miniştri. Guvernarea Antonescu*, volumele I-X (pentru anii 1940 – 1943) editate de M.D. Ciucă şi colaboratorii

(Bucureş 19 ti, 1997 – 2007).

19 Vezi *infra*, capitolul II.

20 Vezi Arhiva Consiliului Naţional pentru Studiul Arhivelor Securităţii, Bucureşti, fond 40 010 („Procesul marii trădări naţionale”, 1946), vol. 3, f. 343; Gh. Buzatu, *Hitler, Stalin, Antonescu*, p. 347 – 349.

21

Interes sunt obişnuitele foi calificative anuale, valorificate în ultima vreme de specialişti, impunându-se a selecta câteva exemple:

— Din foaia calificativă pe anul 1907 (semnată de col. E. Pretorian, cdt. Regimentului 1 Roşiori): *„Foarte bun ofiţer sub toate raporturile. Prin zelul şi priceperea lui la serviciu a atras atenţia şefilor săi. A fost însărcinat cu conducerea şi instrucţia plutonului de pionieri, de care s-a achitat în mod deosebit. Ofiţer foarte serios şi cu o conduită exemplară. Merită din toate punctele de*

22

vedere a înainta la alegere, pentru care îl propun”;

— Din foaia calificativă pe anul 1909 (semnată de căpitan M. Zaharescu, cdt. depozitul de remontă): *„Ofiţer eminent, sub toate raporturile. Se distinge în toate acţiunile sale şi desfăşoară energie extraordinară. Excepţional de inteligent şi conştiincios, foarte bun instructor şi călăreţ îndrăzneţ, iubeşte mult calul, excelent camarad, conduită exemplară. În fine este un ofiţer de mare valoare, pe care se poate conta în orice împrejurare. îi prevăd un viitor fericit” 23*;

— Din foaia calificativă pe anul 1912 (semnată de col. Bassarabescu, cdt. Regimentului 4 Roşiori): *„Sănătos şi rezistent la oboseli. Prea inteligent, cu prea bună judecată, cu bună cultură militară […] Este deja caracterizat ca având aptitudini speciale pentru serviciul de Stat Major. îl*

24

propun, din nou, pentru înaintare excepţională, la gradul de căpitan”;

— Din foaia calificativă pe anul 1913 (semnată de

generalul Al. Averescu, cdt. Diviziei 2 Cavalerie după operaţiunile din Bulgaria): „*... A lucrat cu stăruinţă şi pricepere zi şi noapte, divizia fiind improvizată şi timpul foarte scurt. În lucrările sale, cea mai desăvârşită ordine* [...] *în timpul operaţiunilor a fost, cu deosebire, întrebuinţat la recunoaşteri şi transmitere de ordine la distanţe foarte mari şi în terenuri extraordinar de dificile. Străbătând fără preget, în timpul nopţilor, pe vreme rea şi izolat, regiuni înţesate de comitagii, mi-a dovedit că posedă, în gradul cel mai înalt, calitatea de căpetenie a ofiţerului de cavalerie şi Stat Major, şi anume: Curajul în singurătate. Curaj şi sânge rece deosebit* [...] *L-am găsit adesea în spital, la Pirdop, printre holerici, unde se ducea fără niciun ordin, ci numai din dorinţa de a stăvili teribilul flagel. Le ducea tutun şi-i îmbărbăta, încredinţat că, dacă fiecare făcea cât de puţin se pricepe în acest sens, boala se va stinge. Era, în adevăr, devotat. În tot timpul războiului, deşi a fost supus la oboseli extraordinare, a găsit şi timpul de a ţine jurnalul la curent, în mod foarte conştiincios. A fost întotdeauna sănătos, foarte voios şi dornic de a merge înainte. Mult simţ naţional şi excelent patriot.* În *rezumat, am rămas cu impresia că este un ofiţer de cavalerie şi de Stat Major şi că, cu un asemenea om, se poate întreprinde orice. El merită orice distincţiune. A fost propus de Comandantul Diviziei 2 Cavalerie pentru Steaua României de Război „25*;

— Din foaia calificativă pe anul 1915 (semnată de col. I. Zadik, şeful Statului Major al Corpului 4 Armată): „De *la mutarea sa în Corpul de Armată, conduce Biroul Operaţiilor. În scurt timp de la luarea biroului în primire, s-a pus foarte repede la curent cu lucrările lui, dovedind o aptitudine deosebită. Studiază şi rezolvă foarte bine chestiunile respective* [...] *Cultura generală foarte bună, cunoştinţe militare superioare căpătate în Şcoala de Război. Posedă foarte bine principiile relativ la conducerea*

trupelor în război. Judecă foarte bine situaţiile tactice şi strategice, pe hartă şi teren […] Are foarte mult spirit de ordine şi metodă, care, unite cu cunoştinţele sale

2121 Cf. V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Ion Antonescu, militar şi diplomat*, p. 80 – 119 (doc. nr. III-LVII); documentele respective, comentate de Vasile Novac, *Mareşalul Ion Antonescu*, în Gh. Buzatu, Marusia Cârstea, George Rotaru, eds., *Istorie şi societate*, IV, R. Vâlcea, Rottarymond, 2006, p. 24 – 59.

22 V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Ion Antonescu, militar şi diplomat*, p. 83.

23 *Ibidem*, p. 86.

24 *Ibidem*, p. 88.

25 *Ibidem*, p. 90.

superioare, cu energia şi râvna, devotamentul ce pune în serviciu, denotă pe căpitanul Antonescu ca un ofiţer de mare valoare. Este sănătos şi rezistent pentru campanie. Conduită exemplară, educaţie aleasă. Este un eminent ofiţer de Stat Major" 26;

— Din foaia calificativă pe anul 1917 (semnată de generalul Constantin Prezan, şeful Marelui Cartier General): *„De la începutul campaniei* [1916] *maiorul Antonescu a lucrat ca şef al Biroului Operaţiilor, direct sub ordinele mele, aşa că am avut ocazii multiple de a-l aprecia. Este un ofiţer de o mare valoare, cu cunoştinţe, vederi limpezi, energie, conştiinţăm forţă de lucru şi mult caracter. Merită cu prisosinţă pentru bine Armatei a fi fus cât mai repede pe treptele mai înalte ale ierarhiei"*;

— Din foaia calificativă pe anul 1919 (semnată de lt.-col. Ion Sichitiu, şeful Secţiei Operaţiilor a MCG): *„Ofiţer superior, distins din toate punctele de vedere, caracter hotărât, voinţă de fier. Orice calificare i-aş face, ea nu va putea ilustra îndeajuns meritele ce-i revin, graţie muncii rodnice şi fără preget ce a depus în postul de multă încredere ce-l ocupă, ca şef al Biroului Operaţiilor* […]

Ofiţer de Stat Major de mare valoare. Interesele Armatei reclamă ca lt. – colonel Antonescu să ajungă cât mai curând, repede, la înaltele comandamente la care are tot dreptul să aspire. îl propun pentru înaintare la gradul de colonel, în mod excepţional, atât în arma sa cât şi pe Stat Major.

28

precum şi la comanda de regiment";

— Din foaia calificativă pe anul 1920 (semnată de general N. Sinescu, inspector Cavalerie): *„Lt. – col. Antonescu este un ofiţer desăvârşit şi merită cu prisosinţă a înainta în mod excepţional la gradul de colonel, atât pentru Statul Major cât şi pe armă. I se poate încredinţa orice fel de*

29

comandă, conducere sau serviciu superior şi le va duce pe toate la bun sfârşit";

— Din foaia calificativă pe anul 1922/1923 (semnată de colonel adjutant I. Florescu, şeful Diviziunii II din cadrul MStM român): *„Colonel Antonescu a făcut serviciul de ataşat militar la Paris, de la 30 august 1922 la 1 iulie 1923, iar de la această dată a fost numit ataşat militar la Londra. Ofiţer de o capacitate militară incontestabilă de care a dat dovadă pe tot timpul războiului* [1916 – 1919] *cât şi cât timp a comandat Şcoala de Cavalerie de la Sibiu. Posedă calităţi remarcabile de caracter, hotărâre, curajul răspunderii şi iniţiativă. Susţine cu energie părerile sale pe care ştie să le urmeze cu tenacitate, a fost apreciat în mod strălucit pentru toate serviciile sare i s-au încredinţat" 30*;

— Din foaia calificativă pe anul 1928 (semnată de general C. Lăzărescu, subşeful MStM român): *„Este un ofiţer de toată valoarea şi din toate punctele de vedere" 31*;

— Din foaia calificativă pe anul 1931 (semnată de

generalul Moruzi, inspector general Cavalerie): *„Ofiţer cu calităţi cu totul excepţionale. Pe lângă cunoştinţele deosebite, afirmate într-o rodnică carieră, are şi nepreţuita însuşire de a fi şi un mare caracter şi un ofiţer pătruns de sentimente de înaltă morală […] Perspectivele în care ale acestui ofiţer sunt nelimitate „32*;

— Din foaia calificativă pe anul 1932/1933 (semnată de generalul M. Ionescu, cdt. Corpului 1 Armată): *„… Dotat cu o cultură superioară militară şi generală foarte vastă, înzestrat cu o inteligenţă foarte pătrunzătoare şi cu o voinţă de fier, de o tenacitate fără seamăn în toate chestiunile care ating interesele superioare ale Armatei, de o putere de muncă cu totul în afară din*

26 Ibidem, p. 93.
27 Ibidem, p. 96.
28 Ibidem, p. 100.
29 Ibidem, p. 102.
30 Ibidem, p. 103.
31 Ibidem, p. 108.
32 Ibidem, p. 110.

comun şi care servesc de strălucit exemplu subalternilor săi, Generalul Antonescu se impune ca unul dintre viitorii mari conducători ai Armatei, atât prin cap33 acitatea sa excepţională, cât şi prin patriotismul cu care sacrifică Instituţiei întreaga sa activitate" 33;

— Din foaia calificativă pe anul 1934/]1935 (semnată de generalul I. Sichitiu, cdt. Corpului 1 Armată): *„… Este inutil să înfăţişez aici, în câteva rânduri, însuşirile ostăşeşti şi aptitudinile de a comanda ale Generalului Antonescu, ele sunt prea bine cunoscute de toţi şefii, prea bine reliefate de trecutul său şi prea bine apreciate de către toţi cei care l-au avut în subordine sau au avut legături de serviciu cu el […] Lăsând la o parte temperamentul său care uneori nu poate fi suficient stimat, recunosc la Generalul Antonescu caracterul său hotărât,*

puterea sa extraordinară de muncă, curajul hotărârilor şi al faptelor sale, demnitatea cu care apără prestigiul funcţiei ce îndeplineşte şi pe acela al subalternilor săi, dar, mai presus de toate, patriotismul înflăcărat şi luminat care îi animă toată fiinţa sa şi care uneori trece dincolo de uzanţe" 34;

— Din foaia calificativă pe anul 1936/1937 (semnată de generalul P. Dumitrescu, cdt. Corpului 1 Armată): *„Generalul Antonescu comandă Divizia 3-a de Infanterie în mod remarcabil din toate punctele de vedere. Ofiţer General, care are toate însuşirile, virtuţile şi capacitatea, recunoscute de întreaga oştire – ca un strateg emerit, un fin tactician şi un organizator de forţă. Trecând prin faţa ochilor mei toate Corpurile de Armată, în calitate de Inspector General de Armată (2 şi 3) – nu am dat peste un statut de serviciu atât de strălucit, ca al Generalului Antonescu. În timp de pace: în toate însărcinările şi comenzile avute, de la primul grad până la cel de General, a fost întotdeauna întâiul, ales dintre aleşi, satisfăcând cu prisosinţă şi chiar peste aşteptări toate misiunile ce i s-au dat. În timp de război* [1916 – 1919]35: a *fost inspiratorul şi animatorul fără egal al marilor înfăptuiri ce au dus la înfăptuirea idealului naţional, şi pentru care nu avem destule cuvinte pentru a-i fi recunoscători. Datorită probităţii, modestiei şi caracterului său integru, nu a vrut să pună Steaua de General, deşi i se oferise la Tisa, înaintea camarazilor săi. Câtă demnitate, câtă cinste ostăşească*!!! '36.

Activitatea şi calităţile de excepţie ale Mareşalului Antonescu au impresionat, nu mai puţin, pe militarii străini (francezi, britanici, germani, italieni) cu care el a venit în contact oricare, de-a lungul anilor, în virtutea atribuţiilor pe linie de servicii, l-au avut sub observaţie37. Aşa precum faimosul *Birou 2* francez, care, la 28 decembrie 1937, imediat după includerea lui Ion Antonescu în guvernul lui

O. Goga (1937 – 1938), a transmis de la Bucureşti Parisului un amplu raport despre noul

38

demnitar. Un capitol special al documentului, intitulat Aprecieri, cuprindea opiniile despre Antonescu ale unora din ataşaţii militari francezi la Bucureşti (col. Thierry – 1927, col. Delmas – 1934 şi 1937). Din „portretul" schiţat în octombrie 1927 de col. Thierry, reţinem: *„Puterea de muncă a colonelului Antonescu face din el unul dintre ofiţerii cei mai distinşi ai Armatei Române. El este, cu siguranţă, egalul celor mai buni ofiţeri ai noştri de Stat Major. Inteligenţă foarte ascuţită, brutalitate, un mare orgoliu, o voinţă feroce de-a ajunge, acestea sunt, dimpreună cu o extremă*

33 *Ibidem*, p. 112.3345 *Ibidem*, p. 116.

35 Pentru perioada respectivă, vezi V.F. Dobrinescu, Horia Dumitrescu, *Ion Antonescu şi Războiul de Reîntregire a Neamului*, ediţia a II-a revăzută, Focşani, Editura Pallas, 2006, *passim*.

36 V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Ion Antonescu, militar şi diplomat*, p. 119.

37 În cursul Războiului din Est la Cabinetul Militar s-au întocmit şi se păstrează în arhive mai multe dosare reunind probe reprezentând aprecieri şi opinii ale aliaţilor din *Axă* despre personalitatea Mareşalului şi rolul României în conflict.

38 Apud Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 352 – 354.

xenofobie, trăsăturile esenţiale ale acestei curioase figuri. El trebuie să fie tratat cu multă prudenţă;

39

nu este sigur" 39. La rândul său, col. Delmas îl considera în 1934 pe Antonescu drept *„fiu spiritual"* al Mareşalului Prezan; a fost şef al Biroului Operaţiilor în

1916 – 1918, iar, în 1919, a organizat în mod *„strălucit”* marşul trupelor române asupra Budapestei. Rămăsese *„în plină vigoare fizică”* şi *„energie”*, atestând *„o frumoasă inteligenţă”*; *„trece* – spunea Delmas, în continuare – *drept un ofiţer fanatic, dotat cu o mare putere de muncă, autoritar şi tranşant, şovin, foarte rezervat faţă de străini, inclusiv francezi* ’40; acelaşi, în noiembrie 1937, îl aprecia aşa cum era – „un *şef de valoare excepţională”* 41.

În acest cadru, nu poate scăpa atenţiei „portretul” stabilit în temeiul examenului grafologic al scrisului Mareşalului Antonescu, de către dl. Andrei Fortunescu în 1991:

„Semnătura lui Ion Antonescu exprimă înainte de toate o energie nestăvilită, suport pentru o activitate susţinută, ce nu-şi îngăduie răgazuri pentru reflecţii subtile ori reverii romantice.

Grafismul dezvăluie un spirit cultivat, dar care nu înţelege să se oglindească pe sine însuşi, relevă o voinţă formidabilă, capabilă să domine, dar, în acelaşi timp, să se constituie într-un scut protector pentru alţii. Literele preponderent unghiulare vorbesc despre asprimea unei persoane ce nu este dispusă să facă concesii, nici sieşi, nici altora.

Raporturile poziţionale şi dimensiunile dintre majuscula G (din compoziţia abrevierii cuvântului General) şi majuscula A prin care începe numele reflectă respectul deosebit pe care scriptorul îl acordă autorită-ii, mărturisind totodată credinţa acestuia, potrivit căreia o persoană ce poartă girul puterii trebuie să-şi restrângă la maximum orgoliile ce-l animează ca simplu individ. Faţă de impozantul G, A, cu ovalul său reţinut, modest, sobru, îl reprezintă pe Antonescu – omul!” 44

* * *

S-a afirmat, eronat, că Mareşalul Antonescu ar fi fost aliatul uitat al lui Adolf Hitler43. Poate înainte de-a se fi

cunoscut, dar nicicum şi nicicând în perioada alianţei militar-politice (noiembrie 1940 – august 1944) 44, când s-au întâlnit de 20 de ori45, în cursul cărora Mareşalul s-a dovedit consecvent incomod, departe de-a fi fost un… aliat „cuminte" al Führerului. Este un fapt care se degajă tranşant din toate stenogramele păstrate şi a fost relevat de către toţi martorii prezenţi la

39 *Ibidem*, p. 353.

40 *Ibidem*.

41 *Ibidem*, p. 354.

4423 *Ibidem*, p. 292 – 293.

43 Cercetătorul britanic Dennis Deletant, un nespecialist recunoscut în istoria celui de-al doilea război mondial, chiar şi-a intitulat una dintre cărţile sale recente în acest sens (cf. *Aliatul uitat al lui Hitler*. *Ion Antonescu şi regimul său*, *1940 – 1944*, traducere Delia Răzdolescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2008, 397 p.), cu intenţia de a „dezvălui" că Mareşalul României ar fi fost… neglijat până acum pentru responsabilităţile sale la holocaustul nazist, fiind într-o privinţă, dimpotrivă, chiar… iniţiator, opinie aberantă şi deformatoare a realităţii istorice.

44 Despre amploarea şi limitele colaborării româno-germane în 1940 – 1944 vezi, mai ales, Andreas Hillgruber, *Hitler*, *Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*. *Relaţiile germano-române* (*1938 – 1944*), ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994; Alesandru Duţu, *între Wehrmacht şi Armata Roşie*. *Relaţii de comandament româno-germane şi româno-sovietice* (*1941 – 1945*), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000; Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri* (*1939 – 1947*), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003.

45 Vezi Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 243 – 244.

Întrevederile Hitler-Antonescu, în primul rând de celebrul Paul Otto Schmidt (translatorul Führerului),

Mihail Sturdza, ministrul român de Externe (1940) sau Gh. Barbul (translatorul şi secretarul lui Antonescu). Schmidt, de pildă, le declara americanilor după război: „*… Toate conferinţele* [lui Hitler] *cu ungurii şi românii au atins problema Transilvaniei… În special Mareşalul Antonescu nu obosea niciodată, afirmând că românii erau de origine romană, că România era o ţară europeană, o insulă europeană în marea slavă şi că Transilvania era stânca cea mai mare a insulei*” 46. În ceea ce-l priveşte, Mihail Sturdza a reţinut că, de la primele contacte, la Berlin în 22 – 23 noiembrie 1940, Antonescu i-a prezentat liderului nazist o *„elocventă şi bine documentată protestare privitoare la Arbitrajul de la Viena „4*. În sfârşit, Gh. Barbul, care de regulă era nelipsit de la convorbirile Antonescu-Hitler, avea să-şi reamintească după război, în memoriile sale de circulaţie internaţională: „*… Am găsit* [în aprilie 1943] *pe Hitler aruncând flăcări. El striga*: «*Trădare*!». *Mareşalul putea să vadă cu ochii lui ce însemna un acces de furie a Führerului. Cuvintele lui, al căror sens Antonescu nu reuşea să-l înţeleagă decât în mod fragmentar, din cauza imposibilităţii lui Schmidt de a le traduce la o astfel de viteză, zburau prin cameră, ca obiecte aruncate în capul românului. România ar fi compromis grav şansele războiului*: *ca în 1917 când Sixte de Bourbon, ducându-se în lagărul inamic să negocieze, într-un moment când adversarii Germaniei, epuizaţi de eforturile lor, se gândeau la pace, tot astfel Mihai Antonescu ar fi deschis ochii Occidentalilor asupra slăbiciunii lui Festung Europa. Pentru a susţine acuzaţiile lui, Hitler agita în mâna dreaptă o foaie de hârtie. Era, după cum afirma el, o telegramă a Departamentului de Stat, semnată de Cordell Hull, descifrată de serviciile germane. Destinatarii erau miniştrii Statelor Unite din capitalele ţărilor neutre din Europa. «Susţineţi iniţiativa lui Antonescu – glăsuia textul». România se pusese astfel*

în fruntea unei mişcări de trădare în Europa. Mihai Antonescu o mărturisea singur în memoriul dat lui [Manfred von] *Killinger. Pentru a păstra încrederea Reichului, Mareşalul trebuia să renunţe la colaborarea vicepreşedintelui de Consiliu şi să recheme de urgenţă pe şefii de misiune de la Berna şi Madrid, care serviseră ca instrumente ale lui Mihai Antonescu*" 48. Cât în ce priveşte situaţia, imposibil imaginat, a unui Antonescu redus la tăcere în faţa Führerului, N. Steinhardt a consemnat dimpotrivă în *Jurnalul* său: „*Despre Antonescu însă nu pot să nu arăt că, oricum, singurul în toată Europa a cuteza să i se opună lui Hitler* [...] *Dârz, cu modestia cuvenită, a scăpat de la moarte câteva sute de mii de suflete de evrei*". Se desprinde, cât de colo, că Mareşalul Antonescu a ştiut să se impună pentru a i se recunoaşte statutul: al III-lea om al *Axei*, după Hitler şi Mussolini, cel puţin pe continentul european! Iar ascensiunea lui pe locul secund, după căderea „Ducelui", n-a putut fi de nimeni şi nicicum blocată. Fie numai având în seamă o atare dispoziţie în ierarhia *Axei*, şi este de ajuns a conchide că Antonescu n-a avut cum să-şi joace rolul de aliat uitat al lui Hitler, cum sugerează autorii de serviciu sau propovăduitorii (aberantei) corectitudinii istorice. Antonescu, aşadar, n-a fost nici aliat uitat, dar niciunul de anvergură al celui de-al III-lea Reich, pentru care a optat nu după propriile-i impulsuri şi convingeri, ci, pur şi simplu, datorită realităţilor anului 1940, devenind *volens/nolens* aliatul lui Hitler, iar nu vasalul acestuia, în condiţii geopolitice concrete, care impuneau respingerea în forţă a imensului pericol reprezentat de URSS, mai cu seamă în urma agresiunii barbare care consfinţise debutul prăbuşirii României Mari. Despre toate acestea, Mareşalul avea să detalieze în nenumărate dispoziţii şi declaraţii, precum în Ordinul de zi adresat luptătorilor de pe front la 1 ianuarie 1944: „... *În zilele*

46 *Ibidem*, p. 242.4478 *Ibidem*, p. 241.

48 Gh. Barbul, *Mémorial Antonesco. Le III-e homme de l'Axe*, I, Paris, Éditions de la Couronne, 1950, p.186 – 187.

trăite de voi, de noi şi de părinţii noştri, în ultimii 140 de ani, de la 1840 la 1940, Ţările Româneşti au fost de nenumărate ori invadate şi ocupate, dominate şi exploatate, sărăcite şi umilite, jefuite şi ciuntite de oştile ruseşti. Reamintesc tuturor că 1848, 1848, 1853 – 1854, 1877 – 78, 1916 – 18, 1940 – 41 sunt pumnale înfipte, numai într-un veac, în ultimul veac, în inima şi în mândria românească, în cinstea şi în glia strămoşească. Luaţi aminte şi nu uitaţi. Nu uitaţi şi nu vă temeţi că veţi putea fi pedepsiţi fiindcă vă faceţi datoria. Fiţi încredinţaţi că este pe pământ o justiţie supremă. Noi nu vom putea fi pedepsiţi de această justiţie fiindcă, fiind provocaţi, umiliţi şi ciuntiţi în 1940, am călcat în 1941 pământul altora pentru a libera pe al nostru. Noi nu am fi atacat niciodată pe nimeni dacă 3 milioane de fraţi nu ar fi fost luaţi în robie şi dacă Basarabia şi Bucovina noastră nu ne-ar fi fost smulse într-un moment când Europa s-a găsit la o răspântie fatală, când nimeni nu ne-a putut sări în ajutor (subl. ns.) „49 Ceea ce, la 6 februarie 1943, deci de îndată după eşecul de la Stalingrad, Antonescu transmisese unităţilor operative din regiunea frontului, şi cu acest îndemn: *„… Dacă nu contribuim cu toate puterile noastre la lupta aliaţilor noştri pentru a înfrânge comunismul şi pe ruşi, nu putem să asigurăm nici viaţa copiilor noştri, nici existenţa ţării noastre. De aceea, să luptăm cu toată hotărârea acolo unde ne găsim, spre a feri ţara de cotropire şi la vremea ce va veni să fim gata a înfrânge duşmanul nostru de moarte* […] *Dacă vrem să reconstruim o Românie Mare trebuie să o meritäm prin lupte şi prin sacrificii" 50*

Indiferent de orice intenţii şi iniţiative nenorocite ce i

s-au atribuit în epocă ori continuă a-i fi imputate, Ion Antonescu, cel de-al III-lea Mareşal al României după 22 august 1941, rămâne indiscutabil singurul lider politic şi militar de la Bucureşti capabil a pregăti, declanşa şi purta Războiul din Est (1941 – 1944), alături de Germania şi aliaţii ei, împotriva URSS şi a Naţiunilor Unite. Un război condus, înainte de orice şi mai presus de toate, pentru refacerea României Mari şi zdrobirea comunismului51.

A eşuat, nu numai în încleştarea militară pe Frontul de Est, ci şi în urma combinaţiilor de „doi bani" ale forţelor patriotice interne, triumfătoare la 23 august 1944, dar numai pentru moment, dat fiind că fără un răgaz confortabil acestea aveau să-i succeadă Mareşalului, în închisori şi lagăre, în „procese" şi în faţa plutoanelor de execuţie, iar, numai în cazurile cele mai… fericite, pe căile Exilului. Printr-o mişcare total nesăbuită şi în urma unei cotituri nenorocite, nicidecum istorice, România a devenit un stat ocupat, iar învingătorul de moment, mai cutezător şi obraznic decât de regulă, a impus modificarea regimului social-politic, comunizarea după modelul moscovit-asiatic!

În atare împrejurări, Mareşalul Antonescu şi unii dintre colaboratorii săi au căzut sub gloanţele plutonului de execuţie, la 1 iunie 1946.

Cu demnitate, Antonescu dovedind magistral că, aşa după cum trăise, ştiuse să moară pentru România, căreia, de altfel, i-a închinat şi ultimele sale cuvinte.

Convins fiind, fără nicio îndoială, că nu se sfârşise TOTUL, din moment ce abia începuse POSTERITATEA, care poate să-i fie pe alocuri nefavorabilă ori fals lustruită, dar NUMAIDECÂT DREAPTĂ ŞI CUMPĂTATĂ finalmente! Ceea ce nu se poate spune pentru moment: CÂND sau DE CÂND?

Iar, pentru a încheia, să consemnăm că Mareşalul, declanşând şi purtând războiul pentru România Mare, a ajuns – independent de toate eforturile şi previziunile sale

– a ajuns

49 Arhivele Naţionale ale României, Arhivele Istorice Centrale, Bucureşti, fond Cabinetul Militar, dosar 54/1944, f. 5.

50 Apud Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, p. 303 – 304.

51 Academia Română, *Istoria Românilor*, IX, *1940 – 1947*, coordonator acad. Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, *passim*.

În cea mai grea situaţie a existenţei sale şi a românismului în ansamblu: să se bată, în funcţie de evoluţia ostilităţilor generale, NU PENTRU DREPTURILE, CI PENTRU EXISTENŢA ŢĂRII SALE, grav periclitată de vecinătatea colosului comunist de la Răsărit!

333

CĂRŢI DEŞI DESPRE MAREŞALUL ION ANTONESCU, DESPRE ROMÂNIA ÎN EPOCA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL1

1 – Ion Antonescu, *Românii. Originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor*, Bucureşti.

1919.

Reeditări: Bucureşti, Editura Clio, 1990; 2 vols., Iaşi, Editura Moldova, 1991.

2 – Gheorghe Tătărescu, *Evacuarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord*, Craiova, [1940].

3 – General Ion Antonescu, *Temelia statului naţional-legionar. 6 septembrie 1940 – 6 octombrie 1940*, Bucureşti, 1940.

4 – Idem, *Apelul către femeia română şi alte apeluri şi cuvântări de Generalul... şi Horia Sima*, Făgăraş, 1940.

5 – Idem, *Zum Aufbau des Legionaren Rumäniens*, Bucureşti, 1940. S-a tipărit în mai multe limbi străine.

6 – II *Maresciallo Antonescu*, Craiova, Rotogravura Scrisul Românesc, [1941].

7 – Idem, *Declaraţiile domnului General... făcute*

presei, Bucureşti, 1941.

8 – Idem, *Lozinci rostite de*... Bucureşti, 1941.

9 – Idem, *Cuvânt către prefecţi, de dl. Mareşal*... Bucureşti, 1941.

10 – Idem, *Cuvânt de lămurire către Ţară, al domnului*... Piatra Neamţ, 1941.

11 – Idem, *Cuvânt şi faptă. Cuvântări rostite de*... *Înfăptuirile Guvernului. 6 septembrie – 31 decembrie 1940*, Bucureşti, 1941.

12 – Idem, *Generalul*... *către Ţară. 6 septembrie 1940 – 44 iunie 1941*, Bucureşti, 1941.

Vezi, cel mai recent, un examen şi consideraţii privind istoriografia problemelor România şi al doilea război mondial, rolul şi locul Mareşalului Ion Antonescu în Gh. Buzatu, Marusia Cârstea, *Europa în balanţa forţelor. 1919 – 1939*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2007, p. 491 – 550; Gh. Buzatu, în *Istoria Românilor*, IX, *1940 – 1947*, coordonator Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. XXVII-LXX şi *infra* în prezentul volum (cap. I).

13 – Idem, *Către Români. Chemări – Cuvântări – Documente. La o răscruce a istoriei*.

Bucureşti, 1941.

14 – Idem, *îndemnuri româneşti*, Bucureşti, 1941.

15 – Idem, *Sfintele noastre drepturi. Din cuvântările Domnului Mareşal*... *Conducătorul Statului Român*, I, Bucureşti, 1941.

16 – Idem, *Pentru salvarea Patriei. Îndemnuri către fiii Ţării. 40 ianuarie – 44 ianuarie* [*1941*], Bucureşti, 1941.

17 – Maria Antonescu, *Cuvinte*... Bucureşti, 1942.

18 – Mihai Antonescu, *Sfintele noastre drepturi*, II, Bucureşti, 1941.

19 – Idem, *Basarabia se răzbună*, Bucureşti, 1941.

20 – Idem, *Războiul Sfânt. Cuvânt către Români rostit la Radio în ziua de 44 iunie 1941*.

Bucureşti, 1941.

21 – Idem, *Pro Germania*, Bucureşti, 1941.

22 – Idem, *închinare eroilor dezrobitori*, Bucureşti, 1941.

23 – Idem, *Pentru Basarabia şi Bucovina. Îndrumări date administraţiei dezrobitoare*.

Bucureşti, 1941.

24 – Idem, *în serviciul Justiţiei româneşti. Patru luni de activitate la Ministerul Justiţiei. Reforma Justiţiei româneşti*, Bucureşti, 1941.

25 – Idem, *Adolf Hitler. Sărbătoarea Germaniei*, Bucureşti, 1941.

26 – Idem, *Ziua Biruinţei*, I, *Cuvânt la Radio, la sărbătorirea intrării armatelor române şi germane în Capitala Bucovinei şi a Basarabiei, 19 iulie 1941*; II, *Cuvânt la Radio pentru ostaşii răniţi, 41 iulie 1941*, Bucureşti, 1941.

27 – Idem, *înfăptuirile guvernării de un an a Mareşalului Ion Antonescu (6 septembrie 1940 – b septembrie 1941). Expunerea domnului* Profesorf.l., 1941.

28 – * * * *Mareşalul Ion Antonescu, Conducătorul României*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1941.

Vezi *infra* [30] ediţiile în limbi străine, 1942.

29 – Căpitan Ion Constantinescu, *Conducătorul*, Bucureşti, 1941.

30 – * * * *Marschall Ion Antonescu, Rumäniens Staatsführer*, Bukarest, Luceafărul.

1942, 192 p. – ilustraţii

— II *Maresciallo Ion Antonescu, „Conducător" della România*, Craiova, Scrisul Românesc, 1942, 189 p. + ilustraţii

— *Le Maréchal Ion Antonesco, „Conducător" de la Roumanie*, Craiova, Scrisul Românesc, 1942, 189 p. + ilustraţii.

31 – Prof. Ioan T. Andreianu, *Conducătorul*,

Cuvântare ţinută la Seminarul „Veniamin
Costache”, Iaşi, 1942.

32 – General Nic. Se. Stoenescu, *Pentru ce luptăm*? Bucureşti, 1941.

33 – General rez. Patre I. Vasilescu*, în ritmul vremii şi slujba neamului. Frânturi de suflet şi de gândire, din epoca de zbucium 1940 – 1941*, Bucureşti, [1941].

Articole din presă, inclusiv *Mareşalul Ion Antonescu*, p.95 – 96.

34 – Nicodim, Patriarhul României, *Cuvântul Bisericii pentru Războiul Sfânt*, Bucureşti.

1941.

35 – Irineu Mihălcescu, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, *Preoţimea şi Războiul Sfânt contra hidrei bolşevice. Pastorală*, Iaşi, 1941.

36 – Constantin-Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului. Mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*, cu o prezentare de Tudor Arghezi, Bucureşti, 1941.

Vezi şi ediţiile ulterioare: Bucureşti, Editura Geea, 1993; 2008.

37 – * * * *Războiul nostru sfânt... Acte şi documente. 44 – 45 iunie 1941*, Bucureşti, 1941.

38 – Preşedinţia Consiliului de Miniştri, *Pe marginea prăpastiei. 41 – 43 ianuarie 1941*, vols.1 – 2, Bucureşti.

Lucrarea s-a reeditat: dr. Serafim Duicu, ed., *Ion Antonescu şi „Garda de Fier”*, I, Târgu-Mureş, 1991; prof. univ. dr. Ioan Scurtu, *Pe marginea prăpastiei. 41 – 43 ianuarie 1941*, vols. 1 – 2.

Bucureşti, 1992.

39 – * * * *Sânge românesc pentru lumea nouă*, colecţie editată la Imprimeria Naţională din Bucureşti (1941 – 1942). Din colecţie:

— *Trecerea Prutului*;

— *Trecerea Nistrului*;

— *Odessa*;

— *Crimeea şi Marea de Azov*. Vezi şi ediţiile în limbi străine:

— *Sangue romeno per la Nuova Europa. La România în guerra nella stampa italiana*, Bucarest, 1942, XIV – 225 p. şi 8 planşe color.

— *Rumäniens heiliger Krieg im Spiegel der deutschen Presse*, Bukarest, 1942, XV – 239 p. şi 8 planşe color.

Vol. III (*Odessa*) indică pe PAN. M. VIZIRESCU.

40 – * * * *La Roumanie dans la Guerre. L'effort financier*, Bucarest, 1942.

41 – * * * *Ruines et massacres bolchéviques. Bessarabie et Bukovine*, Craiova, f.a., text – 45 planşe.

42 – Primăria Municipiului Odessa*, în slujba ţării. Un an de gospodărie românească la Odessa. 16 octombrie 1941 – 16 octombrie 1944*, Cuvânt înainte de Gherman Pântea, primarul

Odessei, Odessa, 1942/1943.

43 – Mihai Antonescu, *Pro Italia*, Bucureşti, 1942.

44 – Idem*, în serviciul Ţării*, I, Bucureşti, 1942.

45 – Idem, *Pentru pământul strămoşesc*, Bucureşti, 1942.

46 – Idem, *Armata noastră, mândria noastră... Cuvântare*, Bucureşti, 1942.

47 – Idem, *România în Europa de mâine*, Bucureşti, Universul, 1942.

48 – Idem, *Doi ani de guvernare. 6 septembrie 1940 – 6 septembrie 1944*, Bucureşti.

1942

S-a publicat şi în limbile franceză, germană şi italiană, precum, de ex., *Deux années de Gouvernement (6 septembre 1940 – 6 septembre 1944)*, Bucarest, 1942.

49 – Dr. I. Popa, *Geniul şi personalitatea Mareşalului Antonescu, Conducătorul Statului Român*, Iaşi, 1942.

50 – Constantin-Virgil Gheorghiu, *Am luptat în*

Crimeea. *Reportaj de război*, Bucureşti.
1942.
51 – Guvernământul Basarabiei, *Basarabia dezrobită*. *Drepturi istorice*. *Nelegiuiri bolşevice*. *Înfăptuiri româneşti*, Prefaţă de Mihai Antonescu, Bucureşti, 1942.
52 – Gh. I. Brătianu, *Cuvinte către Români*, Bucureşti, 1942.
53 – Generalul Radu R. Rosetti, Membru al Academiei Române, *Războiul pentru reeliberarea Bucovinei şi Basarabiei*, Bucureşti, 1942.
[Extras din Analele Academiei Române, *Memoriile Secţiunii Istorice*, seria III, t. XXIV, mem.16 – Comunicare făcută în şedinţa publică din 20 martie 1942].
54 – General Virgil Economu, *Războiul nostru sfânt*, Bucureşti, 1942.
55 – General G. Potopeanu, *Contribuţia Armatei Române în actualul război*, Bucureşti.
1943.
56 – Harald Laeuen, *Marschall Antonescu*, [Essen], Essener Verlagsanstalt, 1943.
57 – Anastase N. Hâciu, *Evreii în Ţările Româneşti*, cu o prefaţă de prof. S. Mehedinţi, Bucureşti, Tip. Cartea Românească, 1943.
58 – G.I. Brătianu, *Le Bessarabie*. *Droits nationaux et historiques*, Bucarest, 1943. Reeditări: Bucureşti, Editura Semne, 1995.
Traducere: ediţie Florin Rotaru, Bucureşti, Editura Semne, 1995.
59 – *Trei ani guvernare*. *6 septembrie 1940 – 6 septembrie 1943*, Bucureşti, 1943.
Cu un *Apel către Români*, datat 6 septembrie 1943, semnat *Mareşal Antonescu*, după trei ani de „luptă grea şi de muncă trudnică în serviciul Ţării şi al Istoriei”.
60 – General Ion Manolescu, *Pe urmele Războiului*, Bucureşti, 1943.

61 – P. Baziliu, *La Prut şi înainte peste Nistru. Impresii de război*, Bucureşti, 1943.

62 – Teodor Geantă, *Pe urmele străbunilor. Minuni ostăşeşti din Războiul Sfânt*.

Bucureşti, 1943.

63 – Theodor Vlădescu, *Mareşalul, naţiunea, statul, monarhia*, Bucureşti, 1944.

64 – Grigore Gafencu, *Préliminaires de la Guerre à l'Est. De l'acord de Moscou (41 août 1939) aux hostilités en Russie (44 juin 1941)*, Fribourg, W. Egloff, 1944.

Numeroase ediţii în limbile de circulaţie internaţională, iar finalmente a fost publicată şi la Bucureşti (1996).

65 – * * * *Cum s-a produs lovitura de stat de la 43 August 1944. Rolul Suveranului. Declaraţiile Domnilor: Iuliu Maniu, C. Titel Petrescu, Lucreţiu Pătrăşcanu şi C.I. Brătianu. Senzaţionalele dezvăluiri făcute de un ofiţer britanic aruncat cu paraşuta în România pentru a duce tratative cu opoziţia română*, Bucureşti, 1944.

66 – Nicodim, Patriarhul României, *Pastorală cu prilejul încheierii Armistiţiului între România şi Marii Aliaţi din 43 August 1944*, Bucureşti, 1944.

67 – Petre Mihail Mihăilescu, *România în calea imperialismului rus. Rusia, România şi Marea Neagră*, Bucureşti, 1944.

68 – *Armata 1 Română în Campania din Vest. 43 august 1944 – 9 mai 1945*, Bucureşti.

1945.

Reeditare: 1999.

69 – Hugh Seton-Watson, *Eastern Europe between the Wars, 1918 – 1941*, New York, Cambridge University Press, 1945.

70 – * * * *Ce au făcut criminalii de război*, Bucureşti, 1945.

Broşură de propagandă.

71 – Grigore Gafencu, *Derniers jours de l'Europe. Un voyage diplomatique en 1939*, Fribourg – Paris, Egloff, 1946.

Editată în limba română: Bucureşti, 1992.

72 – Godell, *Scene şi desene de la Tribunalul Poporului*, Bucureşti, 1946.

73 – [România – „Tribunalul Poporului"], *Procesul marei trădări naţionale. Stenograma dezbaterilor de la Tribunalul Poporului asupra Guvernului Antonescu*, Bucureşti, Editura „Eminescu" S.A., 1946.

[Ediţie totalmente falsificată, inutilizabilă privind „procesul" înscenat echipei Mareşalului Ion Antonescu la Bucureşti, 6 – 17 mai 1946].

Reeditare: Ioana Cracă, ed., *Procesul lui Ion Antonescu*, Bucureşti, 1995.

74 – Galeazzo Ciano, *The Ciano Diaries. 1939 – 1943*, edited by Hugh Gibson, New York.

1946.

Vezi şi ediţiile în limbile italiană (1946), franceză (1949) sau română (1998).

75 – Ministerul Informaţiilor, *Publicaţiile interzise până la 1 mai 1948*, Bucureşti, 1948. Se acordă prioritate absolută în ce priveşte retragerea din circulaţie a lucrărilor semnate de Ion şi Mihai Antonescu.

Ulterior, lista publicaţiilor interzise a cunoscut diverse ediţii: *Publicaţiile scoase din circulaţie până la 1 iunie 1946*, ediţia a II-a, Alba Iulia, Fronde, 1994; Paul Caravia, coordonator, *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945 – 1989*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000, p. 55 – 57 (pentru Ion şi Mihai Antonescu)].

76 – Matatias Carp, ed., *Cartea neagră. Fapte şi documente. Suferinţele evreilor din România*, vols. I-III, Bucureşti, Socec & Co. /SAR Dacia Traiană, 1946 – 1948.

Ediţia a II-a – Bucureşti, 1996.

77 – Winston S. Churchill, *The Second World War*, 6 vols., London, Cassell, 1948 – 1954. Vezi şi ediţia franceză: *Mémoires sur la Deuxième Guerre mondiale*, I-VI, Paris, Plon.

1948 – 1954.

78 – Renato Bova Scoppa, *Colloqui con duc dittatori*, Roma, Ruffolo, 1949.

79 – Gheorghe Barbul, *Mémorial Antonescu. Le III-e Homme de l'Axe*, I, Paris, Éditions de la Couronne, 1950, 215 p.

Ediţii ulterioare, inclusiv textul integral:

— *Memorial Antonescu. Al treilea om ale Axei*, traducere şi note de Sanda-Maria Ardeleanu şi Mihail-Constantin Ardeleanu, ediţie V.F. Dobrinescu, Iaşi, Institutul European.

1992, 191 p.

— Ediţia a II-a integrală, traducere George Miclăuş, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2001.

295 p.

80 – Arthur Gould Lee, *Crown Against Sickle. The Story of King Michael of Rumania*, London – New York, Heinemann, 1950.

Traducere în limba română.

81 – 1950 – 2008: I. Antonescu în dicţionare şi enciclopedii:

— *Chamber's Encyclopaedia*, vol. 12, London, 1950, p. 54: *Bolşaia Sovetskaia Enţiklopediia*, vol. 2, ed. a II-a, Moskva, 1950, p. 525 (*ibidem*, 2, ed. a III-a, Moskva, 1970, p. 93); *Enciclopedia Hoepli*, 1, Milano, 1955, p. 272 – 273; *Malaia Sovetskaia Enţiklopediia*, vol. 1, ed. a III-a, Moskva, 1958, p. 447; *Encyclopaedia Britannica*, 2, Chicago-London-Toronto, 1958, p. 82; *Dizionario Enciclopedico Sansoni*, 1, Firenze, 1959, p. 181; *Grand Larousse Encyclopédique en dix volumes*, 1, Paris, 1960, p. 470; ed. 1993, vol. 1, p. 160; *Bonniers Lexikon*, vol. 1, Stockholm,

1961, p. 593; *Sovetskaia Istoriceskaia Enţiklopediia*, vol. 1, Moskva, 1961, p. 630; *Das Bertelsmann Lexikon*, vol. 1, 1961, p. 162; *Dictionnaire usuel Quillet-Flaminarion*, Paris, 1963, p. 82; *Mala Enţiklopedija Prosveta*, Beograd, 1968, p. 61; *Nouveau Petit Larousse*, Paris, 1968, p. 1 125; *The e neyclopedia Americană*, vol. 2, New York, 1969, p. 80; *Nouveau Larousse Universel*, vol. 1, Paris, 1969, p. 85; *Meyer Enzyklopädisches Lexikon*, vol. 2, Mannheim-Wien-Zürich, 1971, p. 354; *Encyclopaedia Judaica*, vol. 3, Jerusalim, 1972, p. 162 – 163; *Leksykon PWN*, Warszawa, 1972, p. 44; *Webster's Biographical Dictionary*, Springsfield, 1974, p. 54; *Ukrainskaia Sovetskaia Enţiklopediia*, vol. 1, Kiev, 1978, p. 210; *The Simon and Schuster Encyclopedia of World War* II, New York, 1978, p. 22; David Mason, *Who's Who în World War* II, London, 1978, p. 13; John Keegan, ed., *Who's Who în World War* II, New York, 1978, p. 30; *The New Encyclopaedia Britannica*, 1, Chicago-London-Toronto, 1979, p. 429; Alan Palmer, *The Penguin Dictionary of Twentieth Century History*, New York, 1979, p. 18; *Meyers Grosses Taschenlexikon în 44 Bänden*, vol. 2, Mannheim-Wien-Zürich, 1981, p. 81; Don McCombs, Fred L. Worth, *World War* II *Super Facts*, New York, 1983, p. 17 – 18; Marcel Baudot şi colaboratori, eds., *The Historical Encyclopedia of World War* II, New York, 1984, p. 20; *Encyclopedia of the Second World War*, London, 1989, p. 20; David M. Brownstone, Irene M. Franck, *Dictionary of 40th Century History*, New York – London, 1990, p. 17; *Sovetskaia voennaia Enţiklopediia*, vol. 1, ed. a II-a, Moskva, 1990, p. 169; Peter Teed, *A Dictionary of Twentieth Century History*, *1914 – 1990*, Oxford-New York, 1992, p. 18; Michel Mourre, *Dictionnaire Encyclopédique d'Histoire*, vol. 1, nouvelle édition, Paris, 1993, p. 273; *Dicţionar enciclopedic*, vol. 1, Bucureşti, 1993, p. 85; *Hutchinson Pocket Dictionary of 40th Century World History*, London, 1993; *The*

Hutchinson Dictionary of World History, London, 1994, p. 28; *Dicţionarul enciclopedic român*, vol. 1, Bucureşti, 1962, p. 146; *Dicţionar enciclopedic*, vol. I, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993, p. 85; Teşu Solomovici, *Mareşalul Antonescu – Erou, martir sau criminal de război. Un colocviu virtual*, ed. I-II, Bucureşti, Editura Ţesu, 2007 – 2008; Şerban N. Ionescu, *Who Was Who în Twentieth Century România*, Boulder/New York, 19942; Ian V. Iogg, *Dicţionarul celui de-al doilea război mondial*, Bucureşti, 2007; Alesandru Duţu şi colaboratori, *Armata Română în al doilea război mondial (1941 – 1945). Dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, 1999; Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944 – 1964)*, Bucureşti, 1997; David Masson, *Who's Who în World War* II, London, 1978, p.13; Pierre Milza şi colaboratori, *Dizionario dei fascismi*, Milano, Bompiani, 2002, p. 8 – 10; A. Axelrod, C. Phillips.

2 Vezi şi ediţia în limba română: *Dicţionarul panoramic al personalităţilor din România. Secolul XX*, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2006).

Dictatori şi tirani, traducere, Bucureşti, f.a; Stelian Neagoe, *Oameni politici români. Enciclopedie*, Bucureşti, 2007, p. 24 – 27; Stan Stoica, coordonator, *Dicţionar biografic de istorie a României*, Bucureşti, 2008, p. 27 – 29.

82 – Dr. Henry Picker, Hrsg., *Hitlers Tischgespräche im Führerhauptquartier, 1941 – 44*, Bonn, Athenäum-Verlag, 1951.

83 – Paul Otto Schmidt, *Hitler's Interpreter*, Melbourne – London – Toronto, Heinemann, 1951.

Numeroase traduceri, inclusiv în limba română, în „Almanahul Flacăra", 1974.

84 – Ion Gheorghe, *Rumaniens Weg zum Satelitenstaat*, Heidelberg, K. Vowinckel Verlag, 1952.

Traducere: *Un dictator nefericit: Mareşalul Antonescu (Calea României spre statul-satelit)*, ediţie,

Stelian Neagoe, Bucureşti, 1996.

85 – D.G.R. Şerbănescu, *Ciel rouge sur la Roumanie*, Paris, SIPUCO, 1952.

86 – John A. Lukács, *The Great Powers and Eastern Europe*, New York, American Books Co., 1953.

87 – Andreas Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu. Die deutsch-rumanischen Beziehungen 1938 – 1944*, ediţia I, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1954; ed. a II-a, Wiesbaden, 1965.

Traducere: *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu. Relaţiile germano-române (1938 – 1944)*, ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994; 2007.

88 – Alexandre Cretzianu, Alexandre, *La politique de la paix de la Roumanie à l'egard de l'Union Soviétique*, Paris, 1954.

89 – Idem, editor, *Captive Rumania*: *A Decade of Soviet Rule, 1945 – 1955*, New York, Praeger/ London, Thames and Hudson, 1956.

90 – Kurt von Tippelskirch, *Istorila vioroi mirovoi voiny*, traducere, Moskva, 1956. Ediţia originală: Bonn, 1951.

91 – Hans Friessner, *Verratene Schlachten. Die Tragödie der deutschen Wehrmacht în Rumänien und Hungam*, Hamburg, Holsten-Verlag, 1956.

Fragmente traduse în revista „Magazin istoric".

92 – Constantin I. Kiriţescu, *România în al doilea război mondial*, I-II, ediţie Gh. Buzatu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 19953.

3 Lucrarea lui Constantin I. Kiriţescu, faimosul autor al trilogiei consacrate anterior marii epopei naţionale din 1916 – 1919 (cf. *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916 – 1919*, I-III, Bucureşti.

93 – Maxime Mourin, *Le drame des états satellites de l'Axe, de 1939 à 1945*, Paris.

Payot, 1957.

94 – Alexandre Cretzianu, *The Lost Opportunity*, London, J. Cape, 1957.

Traducere: *Ocazia pierdută*, ediţie V.F. Dobrinescu, postfaţă de Sherman David Spector.

Iaşi, 1995.

Versiunea definitivă a memoriilor diplomatului: *Relapse into Bondage*: *Political Memoirs of a Romanian Diplomat*. *1918 – 1947*, editor Sherman David Spector, Iaşi – Oxford – Portland, 1998.

Despre A. C.: Eugen Stănescu şi colaboratori, *Alexandru Cretzianu*. *Un diplomat de carieră în misiune pentru pregătirea ieşirii României din* Axă, Ploieşti, Societatea Mihai

Viteazul – Editura Mectis, 1999.

95 – Alexander Dallin, *Odessa*, *1941 – 1944*. *A Case Study of Soviet Territory under Foreign Rule*, Santa Monica, Rand, 1957.

Reeditare: Iaşi – Oxford – Portland, 1998.

96 – Ministerul Afacerilor Externe al URSS, *Corespondenţa Preşedintelui Consiliului de Miniştri al URSS cu preşedinţii SUA şi cu primii miniştri ai Marii Britanii în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei*, *1941 – 1945*, I-II, traducere, Bucureşti, 1958.

97 – Sabin Manuilă, Wilhelm Filderman, *The Jewish Population in România during World War II*/*Populaţia evreiască din România în timpul celui de-al doilea război mondial*, eds. Kurt W. Treptow and Larry Watts, Iaşi, The Romanian Cultural Foundation, 1994. Reeditarea studiului tipărit în 1958 la Roma şi la New York.

98 – Ion Cupşa şi colaboratori, *Contribuţia României la războiul antihitlerist* (*43 august 1944 – 9 mai 1945*), Bucureşti, Editura Militară, 1958.

99 – P.N. Pospelov, ed., *Istorila Velikoi Otecestvennoi voiny Sovetskogo Soiuza*, *19411945*, 6 vols., Moskva, 1960

– 1965.

Istoria oficială a prezenţei şi participării URSS la conflagraţia secolului.

100 – A.M. Samsonov, *Stalingradskaia bitva*, Moskva, Nauka, 1960.

101 – Friedrich Paulus, *Stalingrad*, Paris, Fayard, 1961.

102 – N.I. Lebedev, *Rumyniia v gody vioroi mirovoi voiny*, Moskva, IMO, 1961.

103 – James Dugan, Carroll Stewart, *Ploeşti. The Great Grou*nd-*Air Battle of 1 August 1943*, New York, Random House, 1962.

ediţiile 1922 – 1924, 1926 – 1927 şi 1989), a fost terminată în 1956, dar, fiind confiscată de Securitate, nu a putut vedea lumina tiparului decât la data indicată.

104 – Andreas Hillgruber, *Südost-Europa im zweiten Weltkrieg. Literatur-bericht und Bibliographie*, Frankfurt-am-Main, 1962.

105 – Pamfil Şeicaru, *Istoria Partidelor Naţional Ţărănist şi Naţional Ţărănist*, I-II, Madrid, Editura Carpaţii, 1963.

106 – R.I. Malinovski, ed., *Iassko-Kişinevskiie Cannae*, Moskva, Nauka, 1964.

107 – Hans Kissel, *Die Katastrophe în Rumänien 1944*, Darmstadt, Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft MBH, 1964.

108 – Gh. Matei, Gh. Zaharia şi colaboratori, *Ecoul internaţional al insurecţiei române şi al participării României la războiul antihitlerist*, Bucureşti, Editura Militară, 1964.

Lucrarea nu s-a difuzat.

109 – Platon Chirnoagă, *Istoria politică şi militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 44 iunie 1941 – 43 august 1944*, Madrid, Editura Carpaţi/Traian Popescu, 1965.

Ulterior, alte trei ediţii, revăzute şi adăugite, la Madrid (ediţia a II-a, 1986) şi Iaşi, ediţiile
III şi IV – Editura Fides, 1997 – 1998.
110 – V. Anescu, Constantin Antip, Eugen Bantea, I. Cupşa şi colaboratori, *România în războiul antihitlerist. 43 august – 9 mai 1945*, Bucureşti, Editura Militară, 1966.
111 – Mihail Sturdza, *România şi sfârşitul Europei. Amintiri din ţara pierdută*, Alba Iulia
— Paris, 1994.
Ediţia originală, în limba română, Rio de Janeiro – Madrid, Editura Dacia, 1966, urmată de numeroase traduceri (engleză, italiană etc.).
112 – Andreas Hillgruber, Hrsgb., *Staatsmänner und Diplomaten bei Hitler*, I, *19391941*; II, *1944 – 1944*, Frankfurt-am-Main, Bernard und Graefe Verlag fur Wehrwesen, 19661970.
Volumul I a apărut şi în limba franceză: *Les entretiens secrets de Hitler (septembre 1939
— Decembre 1941)*, Paris, Fayard, 1969.
Vezi *infra* Vasile Arimia şi colaboratori, eds., *Antonescu – Hitler. Corespondenţă şi întâlniri inedite (1940 – 1944)*, I-II, Bucureşti, Editura Cozia & Co., 1991.
113 – M.M. Minassian, *Osvobojdeniie narodov iugo-vostocnoe Evropy*, Moskva, 1967.
114 – William L. Shirer, *Le Troisième Reich. Des origines à la chute*, Paris, Stock, 1967. Ediţia originală: New York, 1960.
115 – Earl F. Ziemke, Earl F., *Stalingrad to Berlin: The German Defeat in the east*.
Washington, DC, 1968.
116 – Henri Michel, *La Seconde Guerre mondiale*, 2 vols., Paris, PUF, 1968 – 1969.
117 – Sir Basil Liddell Hart, *History of the Second World War*, London, Cassell, 1970. Traducere şi în limba română.

118 – Al. Gh. Savu, *Dictatura regală (1938 – 1940)*, Bucureşti, Editura Politică, 1970.

119 – N.I. Lebedev, *Garda de Fier, Carol al II-lea şi Hitler*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

1970.

Traducere din limba rusă.

120 – Albert Seaton, *The Russo-German War, 1941 – 1945*, London-New York, 1971.

121 – Vasile Liveanu şi colaboratori, *Din cronica unor zile istorice [1 mai 1944 – 6 martie 1945]*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971.

122 – N.I. Lebedev, ed., *Istorila Rumynii.1918 – 1970*, Moskva, Nauka, 1971.

123 – Aurică Simion, *Dictatul de la Viena*, Cluj, Editura Dacia, 1972. Ulterior, revizuită şi reeditată.

124 – M.I. Semireaga, ed., *Strany Ţentralnoi Iugo-Vostocnoi Evropy vo vioroi mirovoi voine*, Moskva, 1972.

125 – A.A. Greciko, D.F. Ustinov, eds., *Istorila vioroi mirovoi voiny, 1939 – 194*5, 12 vols., Moskva, 1973 – 1980.

Istoria oficială sovietică a conflagraţiei mondiale.

126 – N. Copoiu şi colaboratori, *Rezistenţa europeană în anii celui de-al doilea război mondial.1938 – 194*5, 2 vols., Bucureşti, 1973 – 1976.

127 – Bennett Kovrig, *The Myth of Liberation. East-Central Europe în US Diplomacy and Politics since 1941*, Baltimore-London, 1973.

128 – Eugen Bantea, *Insurecţia română în «Jurnalul de război» al Grupului de Armate German „Ucraina de Sud”*, Bucureşti, Editura Militară, 1974.

129 – Ion V. Emilian, Jean Marcilly, *Les cavaliers de l'Apocalypse*, Paris, Éditions de la Pensée Moderne, 1974.

130 – John Erickson, *The Road to Stalingrad*, I, *Stalin*'s *War with Germany*, New York, Harper and Row, 1975.

131 – Thomas T. Hammond, ed., *The Anatomy of*

Communist Takeovers, New Haven – London, Yale University Press, 1975.

132 – Aurică Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.

133 – Elizabeth Barker, *British Foreign Policy în South East Europe in the Second World War*, London, Macmillan, 1976.

134 – N.I. Lebedev, *Krah faşizma v Rumynii*, Moskva, Nauka, 1976.

135 – Paul D. Quinlan, *Clash over România. British and American Policies toward*

România: *1938 – 1947*, Los Angeles, ARA, 1977.

Traducere în limba română.

136 – Horia Sima, *Sfârşitul unei domnii sângeroase (10 decembrie 1939 – 6 septembrie 1940)*, Madrid, Editura Mişcării Legionare, 1977.

137 – Nicolette Franck, *La Roumanie dans l'engrenage*, Paris/Bruxelles, Elsevier Sequoia, 1977.

Ediţie în limba română: *O înfrângere în victorie. Cum a devenit România, din Regat, Republică Populară (1944 – 1947)*, Bucureşti, Humanitas, 1992.

138 – Aurel Kareţki, Maria Covaci, *Zile însângerate la Iaşi (48 – 30 iunie 1941)*, Bucureşti, Editura Politică, 1978.

139 – Gh. Buzatu, *Dosare ale Războiului mondial (1939 – 1945)*, Iaşi, Editura Junimea.

1978.

140 – Aurică Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.

141 – Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, I. Saizu, D. Şandru, *Din istoria unei zile. Contribuţii la cronologia insurecţiei române din august 1944*, Iaşi, Editura Academiei, 1979.

142 – Emilian Ionescu*, în uniformă pentru totdeauna*

(*Amintiri*), Bucureşti, Editura
Militară, 1979.
143 – Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *Al doilea război mondial şi România. O bibliografie*, Iaşi, Editura Academiei, 1981.
144 – I.E. Levit, *Uciastiie faşistskoi Rumynii v agressii protiv SSSR. Istoki, plany, realizaţiia (1. IX.1939 – 19. XI.1944)*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1981.
145 – Percy Emsta Schramm şi colaboratori, Hrsgb., *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab).1940 – 1945*, ediţia a II-a, vols. 1 – 8, München, Bernard und Graefe Verlag, 1982.
146 – Horia Sima, *Era libertăţii. Statul Naţional-Legionar*, I-II, Madrid, Editura Mişcării Legionare, 1982 – 1986.
147 – N.I. Lebedev, *Krah politiki agressii diktatury Antonescu (19. XI.1944 – 43. VIII.1944)*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1983.
148 – John Erickson, *The Road to Berlin*, II, *Stalin's War with Germany*, New York, Harper and Row, 1983.
149 – Ioan Scurtu, *Din viaţa politică a României (1946 – 1947). Studiu critic privind istoria P.N. Ţ.*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.
150 – David Irving, *Hitler's War*, I, *1939 – 1944*; II, *1944 – 1945*, London, Macmillan.
1983.
151 – Nicolae Baciu, *Yalta şi crucificarea României*, Roma, Editura Europa, 1983. Diverse ediţii internaţionale (engleză, franceză), inclusiv o reeditare în limba română:
Roma/Bucureşti, 1990.
152 – George I. Duca, *Cronica unui român în veacul XX*, I-III, Tip. I. Dumitru, München.
1983.
153 – Emilian Ionescu, *Contemporan cu veacul douăzeci*, Bucureşti, Editura Militară.

1983.

154 – Gh. Buzatu, coordonator, *Actul de la 43 august 1944 în context internaţional. Studii şi documente*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

155 – Mihai Fătu, *Contribuţii la studierea regimului politic din România (septembrie 1940 – august 1944)*, Bucureşti, Editura Politică, 1984.

156 – Mihai Fătu, Mircea Muşat, eds., *Teroarea horthystă-fascistă în nord-vestul Transilvaniei. Septembrie 1940 – octombrie 1944*, Bucureşti, 1984.

157 – Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, *August 1944. Repere istorice*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

Ediţii în limbile engleză şi franceză.

158 – P.A. Jilin şi colaboratori, eds., *Osvoboditelnaia missiia Sovetskih Voorujennân Să v Evrope vo vioroi mirovoi voine. Dokumenty i materialy*, Moskva, Voennoe Izdateltstro, 1985.

159 – Ion Ardeleanu, Mircea Muşat şi colaboratori, eds., *43 august 1944*, vols. I-IV, *Documente*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984 – 1985.

160 – Larry Watts*, în serviciul Mareşalului. Mareşalul Ion Antonescu văzut de un ofiţer4 din Cabinetul său militar ca urmare a întrevederilor avute cu* I-II, München, Ion Dumitru-Verlag, 1985.

161 – Antonescu, *Mareşalul României şi războaiele de reîntregire5*, I, ediţie Josif Constantin Drăgan, Veneţia, Editura Nagard, 1986; ediţia a II-a – 1990.

162 – Jean Ancel, ed., *Documents Concerning the Fate of the Romanian Jewry during the Holocaust*, I-XIII, New York, The Beate Klarsfield Foundation, 19866.

163 – A.V. Heistrer, *Burjoaznaia istoriografiia F.R.G. ob uciastii Rumynii vo vioroi mirovoi voine. Kriticeskii ocerk*, Chişinău, Ştiinţa, 1986.

164 – Warren F. Kimball, ed., *Churchill and*

Roosevelt. The Complete Correspondence, I-III, Princeton, Princeton University Press, 1987.

165 – Nicolae Baciu, *Agonia României, 1944 – 1948. Dosarele secrete acuză*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990.

Ediţia originală: München, 1987.

166 – Hugh Thomas, *Armed Truce. The Beginings of the Cold War, 1945 – 1946*, New

York, Atheneum, 1987.

167 – Alexandre Şafran, *Resisting the Storm. România, 1940 – 1947. Memoirs*, edited by Jean Ancel, Jerusalem, Yad Vashem, 1987.

168 – Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, ÎI/2, *Noiembrie 1933 – septembrie 1940*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.

169 – Josif Constantin Drăgan, ed., *Antonescu, Mareşalul României şi războaiele de reîntregire*, vols. II-IV, Veneţia, Editura Nagard, 1988 – 1990.

170 – Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, I-II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988 – 1995.

171 – Ilie Ceauşescu, Mihai Ionescu şi colaboratori, *Istoria militară a poporului român*, VI, *1919 – 1944*, Bucureşti, Editura Militară, 1989.

4 Lt. – col. Gh. Magherescu, membru al Cabinetului Militar al lui I. Antonescu (1940 – 1944), potrivit celor ce ne-a declarat Domnia sa în 1990 – 1991.

5 Mareşalul Ion Antonescu în temeiul relatărilor aceluiaşi (vezi *supra*), lt.-col. Gh. Magherescu, potrivit celor ce ne-a mărturisit în 1990 – 1991.

6 Pe această temă, vezi şi volumele, incomplete şi inegale, editate de Lya Benjamin şi colaboratorii: *Evreii din România între anii 1940* [*şi*] *1944*, I-IV, Bucureşti, Editura Hasefer, 1993 – 1998; S. Stanciu, ed., *Martiriul evreilor din România, 1940 – 1944. Documente şi mărturii*, Bucureşti, Editura

Hasefer, 1991

172 – Ilie Ceauşescu, Mihai Ionescu şi colaboratori, *România în anii celui de-al doilea război mondial*, 3 vols., Bucureşti, Editura Militară, 1989.

173 – Ivor Porter, *Operation Autonomous*. *With S.O.E*. În *Wartime România*, London.

Chatto & Windus, 1989.

Vezi şi ediţia în limba română (Bucureşti, Humanitas, 1991).

174 – Dov B. Lungu, *România and the Great Powers*, *1933 – 1940*, Durham – London, Duke University Press, 1989.

175 – Armand Călinescu*, însemnări politice*. *1916 – 1939*, *edi\le* Al. Gh. Savu, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990.

176 – Corneliu Coposu, *Armistiţiul din 1944 şi implicaţiile lui*, Bucureşti, Editura Gândirea Românească, 1990.

Ediţia I – New York, Editura Dreptatea, 1998.

Vezi şi Corneliu Coposu, *Dialoguri cu Vartan Arachelian*, Bucureşti, Editura Anastasia, f.a; *Confesiuni*. *Dialoguri cu Doina Alexandru*, Bucureşti, Editura Anastasia, 1996.

177 – Gh. Buzatu, Stela Cheptea, V.F. Dobrinescu, I. Saizu, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa Istoriei*, I-II, Iaşi, Editura B.A.I., 1990.

178 – Gh. Buzatu, *Istorie interzisă*, Craiova, Editura Curierul Doljean, 1990.

179 – Ş el Rabin dr. Moses Rosen, *Primejdii*, *încercări*, *pericole*, Bucureşti, Editura

Hasefer, 1990.

180 – Nicolae Lupan, *Mareşalul Ion Antonescu*, *soldat martir*, Bucureşti, 1991.

181 – Gheorghe Magherescu, *Adevărul despre Mareşalul Antonescu*, I-III, Bucureşti, Editura Păunescu,

1991.

182 – Grigore Gafencu, *însemnări politice.1949 – 1939*, ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Humanitas, 1991.

183 – Mihail Manoilescu, *Dictatul de la Viena. Memorii. Iulie-august 1940*, ediţie Valeriu Dinu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1991.

184 – Florin Constantiniu, *între Hitler şi Stalin. România şi Pactul Ribbentrop-Molotov*, Bucureşti, Danubius, 1991.

185 – V.F. Dobrinescu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia. 1918 – 1940*, Iaşi, Editura Junimea, 1991.

186 – Gh. Buzatu, ed., *România cu şi fără Antonescu*, Iaşi, Editura Moldova, 1991.

187 – Ion Antonescu, *Citiţi, judecaţi, cutremuraţi-vă*, ediţie Ion Ardeleanu şi Vasile Arimia, Bucureşti, Editura Tinerama, 1991.

Documente din epoca „procesului" din 1946 şi despre acesta.

188 – M. Antonescu, «*Dacă vrei să câştigi războiul, trebuie să pregăteşti pacea*», ediţie Ion Ardeleanu, Cluj-Napoca, 1991.

189 – Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ştefan Lache, eds., *Antonescu-Hitler. Corespondenţă şi întâlniri inedite (1940 – 1944)*, I-II, Bucureşti, Editura Cozia, 1991.

190 – Ion Şişcanu şi Vitalie Văratic, *Pactul Molotov-Ribbentrop şi consecinţele lui pentru Basarabia. Culegere de documente*, prefaţă de Valeriu Matei, Chişinău, Universitas.

1991.

191 – Ion Şuţa, *România la cumpăna istoriei. August '44*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

1991.

192 – Prinţul Paul al României, *Carol al II-lea, Rege al României*, versiune românească de Ileana Vulpescu, Bucureşti, Editura Holding Reporter, 1991.

193 – Dr. Moses Rosen, ed., *Martiriul evreilor din România, 1940 – 1944. Documente şi mărturii*, Bucureşti, Editura Hasefer, 1991.

194 – Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, Bucureşti, Humanitas, 1991.

195 – Idem, *Nimic fără Dumnezeu. Convorbiri cu Mihai I al României*, Bucureşti, Humanitas, 1992.

196 – Mircea Muşat, *Drama României Mari*, Bucureşti, Editura Fundaţiei România
Mare, 1992.

197 – Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Anul 1940. Drama românilor dintre Prut şi Nistru*, Bucureşti, Editura Academiei de înalte Studii Militare, 1992.

198 – Mareşal Ion Antonescu, *Un A.B.C. al anticomunismului românesc*, I-II, ediţie Gh.
Buzatu, Iaşi – Bucureşti, 1992 – 1999.

199 – Ion Ardeleanu, ed., *C.I.C. Brătianu, Carol* II, *Ion Antonescu*: *Amintiri. Documente. Corespondenţă*, Bucureşti, Editura Forum – SRL, 1992.

200 – Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, eds., *Secretele guvernării. Rezoluţii ale Conducătorului Statului* (*septembrie 1940 – august 1944*), Bucureşti, Editura Românul, 1992.

201 – Mihai I al României, *Cuvinte către Români. Proclamaţii, interviuri, declaraţii*, ediţie Gh. Buzatu, Iaşi, Editura Glasul Bucovinei, 1992.

202 – Adrian Pandea, Ion Pavelescu, Eftimie Ardeleanu, eds., *Românii la Stalingrad. Versiunea românească asupra tragediei din Cotul Donului şi Stepa Calmucă*, Bucureşti, Editura
Militară, 1992.

203 – Ion Pantazi, *Am trecut prin iad*, ediţia a II-a, Sibiu, Editura Constant, 1992. Informaţii privitoare la prizonieratul moscovit al lui Ion Antonescu (1944 – 1946) aflate îndeosebi de la tatăl său, generalul Constantin

Pantazi, fost ministru de Război (1942 – 1944), arestat, întemniţat, judecat, condamnat şi executat odată cu Mareşalul.

204 – Valer Pop, *Bătălia pentru Ardeal*, ediţie de Sanda Pop şi Nicolae C. Nicolescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1992.

A se confrunta cu ediţia Nicolae Mareş – Valer Pop, *Bătălia pentru Ardeal*, f.l., Editura Colosseum, f.a.

Vezi şi Valer Pop, *Amintiri politice*. *1936 – 1945*, ediţie Sanda Pop, Bucureşti, Editura

Vestala, 1999.

205 – Larry L. Watts, *Romanian Cassandra*. *Ion Antonescu and the Struggle for Reform*, *1916 – 1941*, Boulder/ New York, Columbia University Press, 1993.

Traducere: *O Casandră a României*. *Ion Antonescu şi lupta pentru reformă*, *1918 – 1941*.

Bucureşti, 1994.

206 – Constantin Sănătescu, *Jurnal*, prefaţă de Simona Ghiăescu-Sănătescu, Bucureşti, Humanitas, 1993.

207 – Radu R. Rosetti, *Pagini de jurnal*, ediţie Cristian Popişteanu, Marian Ştefan, Ioana Ursu, Bucureşti, Editura Adevărul, 1993.

208 – Horia Sima, *Guvernul naţional român de la Viena*, Madrid, Editura Mişcării Legionare, 1993.

209 – Jipa Rotaru, Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Campania din Est în ordine de zi*, I-IV, Bucureşti, Editura Metropol, 1993 – 1997.

210 – Alesandru Duţu, Mihai Retegan, *România în război*: *1 441 zile de încleştare*. *Eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord* (*44 iunie – 46 iulie 1941*), Bucureşti, Editura

Globus, 1993.

211 – Mareşal Ion Antonescu, *Istoria mă va judeca*. *Scrieri inedite*, ediţie Mircea Agapie, Constantin Hlihor, Bucureşti, Editura Academiei de înalte Studii Militare,

1993.

212 – Idem, *Epistolarul Infernului*, ediţie Mihai Pelin, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1993.

213 – * * * *Ultimele zile ale Mareşalului Ion Antonescu*, Bucureşti, 1993 (colecţia „Caietele Magazin Istoric", nr. 1).

214 – Olivian Verenca, *Administraţia civilă română în Transnistria*, Chişinău, Universitas, 1993.

Ediţia a II-a – 2000.

Vezi şi lucrările semnate de Şerban Alexianu (*infra*) sau Rodica Solovei, *Activitatea Guvernământului Transnistriei în domeniul social-economic şi cultural (19 august 1941 – 49 ianuarie 1944)*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2004.

215 – Mircea Agapie, Jipa Rotaru, *Ion Antonescu – Cariera militară (Scrisori inedite)*, Bucureşti, Editura Academiei de înalte Studii Militare, 1993.

216 – Jipa Rotaru şi colaboratori, *Al treilea Mareşal al României*: *Ion Antonescu*. *Începutul carierei militare (1884 – 1919)*, Bucureşti, Editura Metropol, 1993.

217 – General Ioan Dan, *„Procesul „Mareşalului Ion Antonescu*, Bucureşti, 1993. Ediţia a II-a revăzută – 2005.

218 – * * * *Emigrarea populaţiei evreieşti din România în anii 1940 – 1944*, editori I. Calafeteanu, N. Dinu şi Teodor Gheorghe, Bucureşti, 1993.

219 – Mircea Ioaniţiu, *Amintiri şi reflecţiuni*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993.

220 – Eduard Mezincescu, *Mareşalul Antonescu şi catastrofa României*, Bucureşti, Editura Artemis, 1993.

Un model de falsificare a istoriei în jalnice scopuri propagandistice.

221 – V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu, militar şi diplomat (1914 – 1940)*, Iaşi, Institutul European, 1994.

222 – Radu Lecca, *Eu i-am salvat pe evreii din*

România, ediţie Al. V. Diţă, prefaţă dr. Dan Zamfirescu, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 1994.

223 – Jipa Rotaru, Octavian Burcin, Vladimir Zodian, *Mareşalul Ion Antonescu*: *Am făcut „Războiulăfânt" împotriva bolşevismului*, Oradea, Editura Cogito, 1994.

224 – * * * *Istoria Statului Major General*. *Documente*, *1859 – 1947*, Bucureşti, Editura

Militară, 1994.

Vezi de asemenea:

— Teofil Oroian, Gh. Nicolescu, V.F. Dobrinescu, Al. Oşca, Andrei Nicolescu, *Şefii Statului Major General Român (1859 – 4.000)*, Bucureşti, Editura Europa Nova, 2002;

— Mihail Orzeaţă, coordonator, *Statul Major General*, *1859 – 4004*. *Istorie şi transformare*, Bucureşti, CREA, 2004.

225 – * * * *Al doilea război mondial*. *Situaţia evreilor din România*, I/*1 – 2, 1939 – 1941*, editori coordonatori Alesandru Duţu, C. Botoran, Cluj-Napoca, 1994.

Lucrare nedifuzată, fapt care a impus reeditarea volumului I/1 în 2004 prin grija prof. Ion

Coja.

226 – Ion Calafeteanu, ed., *Iuliu Maniu – Ion Antonescu*. *Opinii şi confruntări politice*, *1940 – 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.

227 – Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Complot împotriva României*. *1939 – 1947*. *Basarabia*, *Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa în vâltoarea celui de-al doilea război mondial*.

Bucureşti, 1994.

228 – Kurt W. Treptow, Gh. Buzatu, eds.*Procesul „lui Corneliu Zelea Codreanu (mai*, *1938)*, Iaşi, CICE, 1994.

229 – Gh. Buzatu, *Aşa a început Holocaustul împotriva poporului român*, Bucureşti, Editura Majadahonda, 1995.

230 – V.F. Dobrinescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Titulescu*, *Antonescu şi relaţiile anglo-române din anii '40*, Focşani, Editura Neuron, 1995.

Ediţia a II-a – 1996.

231 – Carol al II-lea*, între datorie şi pasiune*. *Însemnări zilnice*, I-VI, ediţie Marcel-Dumitru Ciucă şi colaboratori, I-VI, Bucureşti, 1995 – 2002.

Vezi şi Carol al II-lea*, însemnări zilnice*. *1937 – 1951*, I-IV, ediţie N. Rauş, Bucureşti, Editura Scripta, 1998 – 2003.

232 – Grigore Gafencu, *Misiune la Moscova*. *1940 – 1941*, ediţie Ion Calafeteanu şi colaboratori, Bucureşti, 1995.

Vezi şi Grigore Gafencu, *Jurnal*. *Iunie 1940 – iulie 1944*, ediţie I. Ardeleanu, V. Arimia, Bucureşti, Editura Globus, [1994].

233 – Jipa Rotaru, Alesandru Duţu, Carol König, *Armata Română în al doilea război mondial*/*Romanian Army în World War* II, Bucureşti, 1995.

234 – Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *Românii în Crimeea*. *1941 – 1944*, Bucureşti.

Editura Militară, 1995.

235 – M.D. Ciucă, ed., *Procesului Mareşalului Antonescu*. *Documente*, 1 – 3, Bucureşti, Editura Saeculum I.O./ Editura Europa Nova, 1995 – 1998.

Volumele au fost însoţite de casetă şi videocasetă.

236 – V.F. Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial* (*1939 – 1947*), Iaşi, 1995.

237 – Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939 – 1945*. Iaşi, CICE, 1995.

238 – Şerban Andronescu, *Glorie*. *Adversitate*. *Infamie*. *Eseu personal despre Mareşalul Ion Antonescu*, Bucureşti, 1995.

239 – Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu*. *Asul*

Serviciilor Secrete româneşti. Memorii (1916 – 1944), mărturii, documente, Bucureşti, Editura Rosa Vânturilor, 1995.

Ediţie revizuită: *Omul de taină al Mareşalului*, Bucureşti, Editura Elion, 2005.

240 – Florin Constantiniu, Alesandru Duţu, Mihai Retegan, *România în război, 19411945. Un destin în istorie*, Bucureşti, 1995.

241 – Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului (1941). O decizie controversată*, Bucureşti, 1995.

242 – Alesandru Duţu, Mihai Retegan, coordonatori, *Armata Română în al doilea război mondial*, I, *Eliberarea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei (44 iunie – 46 iulie 1941)*, Bucureşti, 1996.

Vezi şi Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Eroi români pe Frontul de Răsărit (1941 – 1944)*, I, Bucureşti, Editura Eminescu, 1995.

243 – Paraschiv Marcu şi colaboratori, eds., *Zile de foc în Basarabia şi Bucovina. 44 iunie – 46 iulie 1941. Din arhivele Agenţiei de Presă Rador*, Bucureşti, Fundaţia Rompres, 1996.

244 – V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata şi răsplata istoriei: Ion Antonescu şi relaţiile româno-franceze din anii '40*, Piteşti, Editura Cultura, 1996.

245 – [Teşu Solomovici, editor], *Viaţa şi moartea lui Ion Antonescu. Almanah istoric (50 ani de la moartea Mareşalului)*, Bucureşti, Editura Tess-Expres, 1996.

246 – Vasile Bărboi şi colaboratori, *Veteranii pe drumul onoarei şi jertfei*, I, *Spre cetăţile de la Nistru*; II, *De la Nistru la Marea de Azov*; III, *De la Stalingrad la Bătălia Moldovei*; IV, *Avânt peste Carpaţi*; V, *De la Carei în Podişul Boemiei*; VI, *Veteranii pe drumul onoarei şi jertfei. 1941 – 1945*, Bucureşti, Editura V. Cârlova, 1996 – 1997.

Lucrarea a apărut sub auspiciile Asociaţiei Naţionale

a Veteranilor de Război din România.

247 – C. Rădulescu-Motru, *Revizuiri şi adăugiri*, I-V, 1943 – 1946, Bucureşti, Editura Floarea Darurilor, 1996 – 1998.

248 – Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

249 – David S. Wyman, Editor, Charles H. Rosenzveig, Project Director, *The World Reacts to the Holocaust*, Baltimore – London, The John Hopkins University Press, 1996.

Capitol despre România, superficial şi incomplet, semnat de Radu Ioanid (p. 225 – 255).

250 – Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997.

Mai multe ediţii succesive.

251 – V.F. Dobrinescu, Horia Dumitrescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu şi Războiul de Reîntregire a Neamului*, ed. I, Focşani, Editura Vrantop, 1997.

Ediţia a II-a revăzută – 2006.

252 – M.D. Ciucă şi colaboratori, eds., *Stenogramele şedinţelor Consiliului de Miniştri. Guvernarea Antonescu*, I-X, Bucureşti, 1997 – 2007.

253 – Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii*, I, *43 august 1944 – 30 august 1948*, editor Mihai Pelin, Bucureşti, 1997.

254 – Teodor Mavrodin, *Mareşalul Antonescu întemniţat la Moscova*, Piteşti, Editura

Carminis, 1998.

255 – Jipa Rotaru, Leonida Moise, Vladimir Zodian, Teofil Oroian, *Hitler, Antonescu, Caucazul şi Crimeea. Sânge românesc şi german pe Frontul de Est*, Bucureşti, Editura Paideia.

1998.

256 – Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, eds., *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete*

(*1944 – 1989*), I-II, Bucureşti, Editura Paideia, 1998.

257 – Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, eds., *Stalin cenzurat/necenzurat*, Bucureşti, Editura

Ion Cristoiu, 1999.

258 – Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov şi Serviciul de Informaţii al Armatei Române. Studii şi documente*, Bucureşti, 1998.

259 – Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998.

260 – Alex Mihai Stoenescu, *Armata, Mareşalul şi evreii. Cazurile Dorohoi, Bucureşti, Iaşi, Odessa*, Bucureşti, 1998.

261 – Constantin Pantazi, *Cu Mareşalul până la moarte. Memorii*, ediţie Al. V. Diţă, Adrian Pandea, Bucureşti, Editura Publiferom, 1999.

262 – Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX. 1918 – 1948*, Bucureşti.

Editura Paideia, 1999.

263 – Dinu C. Giurescu, *România în al doilea război mondial (1939 – 1945)*, Bucureşti.

1999.

Ediţie şi în limba engleză.

264 – Alesandru Duţu, Mihai Retegan, coordonatori, *Eliberarea Basarabiei şi a Nordului Bucovinei (44 iunie – 46 iulie 1941)*, Bucureşti, 1999.

265 – Alesandru Duţu, Petre Otu, coordonatori, *Pe ţărmul nord pontic (17 iulie 1941 – 4 iulie 1944)*, Bucureşti, 1999.

266 – Alesandru Duţu, Florica Dobre, L. Loghin, *Armata Română în al doilea război mondial. 1941 – 1945. Dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1999.

267 – Jipa Rotaru, Octavian Burcin, Vladimir Zodian, Leonida Moise, *Mareşalul Antonescu la Odessa. Grandoarea şi amărăciunea unei victorii*, Bucureşti, 1999.

268 – Mihai Vasile-Ozun, Petre Otu*, înfrânţi şi uitaţi. Românii în bătălia de la Stalingrad*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999.

269 – Nicu Apostu, Didi Miler, eds., *Mareşalii României*, Bucureşti, Editura Academiei de înalte Studii Militare, 1999.

270 – Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1999.

271 – Valeriu Buzea, *Regele Mihai şi Mareşalul Ion Antonescu faţă în faţă. Amintiri reactualizate*, Bucureşti, Editura Planeta, 1999.

272 – Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuţie la istoria exilului românesc*, I-VIII.

Bucureşti, Editura Vremea, 1999 – 2008.

273 – V.F. Dobrinescu şi colaboratori, eds., *Relaţii militare româno-germane. 19391944. Documente*, I-II, Bucureşti, Editura Europa Nova, 2000 – 2004.

274 – Gh. Neacşu, ed., *43 august 1944 în arhivele comuniste*, Bucureşti, Editura Majadahonda, 2000.

275 – Mihai Fătu, *Antonescu şi opoziţia. 1940 – 1944*, Bucureşti, 2000.

Vezi, anterior, *Consens pentru salvarea naţională (septembrie 1940 – august 1944)*, Bucureşti, Editura Ministerului de Interne, 1996.

276 – Dorel Bancoş, *Social şi naţional în politica guvernului Ion Antonescu*, Bucureşti, Editura Eminescu, 2000.

277 – Alesandru Duţu, coordonator, *Golgota Estului (iulie 1944 – martie 1944)*.

Bucureşti, 2000.

278 – Idem*, între Wehrmacht şi Armata Roşie. Relaţii de comandament româno-germane şi româno-sovietice (1941 – 1945)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000.

279 – Gh. Buzatu, V.F. Dobrinescu, Horia Dumitrescu, eds., *România şi al doilea război mondial*, Focşani, 2000.

280 – Liviu Vălenaş, *Mareşalul Ion Antonescu şi frontul secret. Convorbiri cu Gheorghe Barbul*, Bucureşti, Editura Vremea, 2001.

281 – Idem, *Soldat al Mareşalului Ion Antonescu. Convorbiri cu Ion Pantazi*, Bucureşti, Editura Vremea, 2001.

282 – Florin Constantiniu, *1941. Hitler, Stalin şi România*, Bucureşti, 2001.

283 – Traian Golea, *Actul de la 43 august 1944, văzut de Regele Mihai ca autor. Critici: Horia Sima, Pamfil Şeicaru, C.W. Forester*, Hallandale/Florida, Romanian Historical Studies.

2001.

284 – Alesandru Duţu şi colaboratori, eds., *Ataşaţii militari transmit...* vol. I-IV.

Bucureşti, 2001 – 2004.

285 – Ioan Scurtu, *Istoria Românilor în timpul celor patru regi (1866 – 1947)*, I, *Carol I*; II, *Ferdinand I*; III, *Carol al II-lea*; IV, *Mihai I*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001.

286 – Gh. Buzatu, coordonator, *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, Bucureşti.

Editura Mica Valahie, 2002.

Ediţia a II-a, revăzută – *Trecutul la judecata istoriei: Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006.

287 – [Ion Coja, editor], *Holocaust în România*? Bucureşti, Editura Kogaion, 2002.

288 – Gh. Buzatu, Dana Beldiman, Eftimie Ardeleanu, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, Craiova, Editura Helios, 2002.

Directivele de război ale Mareşalului.

289 – Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informaţii din România. 1939 – 1947*, I-II, Bucureşti, Editura Academiei Naţionale de Informaţii, 2003.

290 – Dan Stone, ed., *The Historiography of the Holocaust*, Basingstoke – New York.
Palgrave, 2004.
291 – Gh. Buzatu, Dana Beldiman, eds., *43 august 1939 – 1944. România şi proba bumerangului*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2003.
292 – Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri (1939 – 1947)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003.
293 – Dinu C. Giurescu şi colaboratori, *Istoria României în date*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003.
294 – Ion Calafeteanu şi colaboratori, *Istoria politicii externe româneşti în date*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003.
295 – Academia Română, *Istoria Românilor*, VIII, *România întregită (1918 – 1940)*, coordonator Ioan Scurtu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003.
296 – Gavriil Preda, Ilie Manole, Eugen Stănescu, coordonatori, *Festung Ploieşti*, I-II.
Ploieşti, Editura Printeuro, 2003 – 2004.
297 – Traian Udrea, *43 august 1944. Controverse istorico-politice. Studiu istoriografic*, Bucureşti, Editura Alex-Alex and Leti Press, 2004.
298 – Mihai-Aurelian Căruntu, *Bucovina în al doilea război mondial*, Iaşi, Editura Junimea, 2004.
Vezi şi Pavel Moraru, *Bucovina sub regimul Antonescu (1941 – 1944)*, I-II, Chişinău.
2005 – 2007.
299 – Stela Cheptea, Marusia Cârstea, Horia Dumitrescu, eds., *Istorie şi societate*, I-IV, în memoria prof. V.F. Dobrinescu, Bucureşti – R. Vâlcea, Editura Mica Valahie, 2004 – 2006.
300 – Cristian Troncotă, Alin Spânu, eds., *Documente SSI privind spaţiul sovietic. 44 august 1939 – 43 august 1944*, vol. I, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2004.

Vol. II – Cristian Troncotă, Alin Spânu, Ilie Pintilie, eds., *Documente SSI despre poziţia şi activităţile partidelor politice din România. 6 septembrie 1940 – 43 august 1944*, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2005.

301 – Sebastián Balta, *Rumänien und die Grossmächte in der Ara Antonescu (19401944)*, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2005.

302 – Gh. Buzatu, Corneliu Bichineţ, eds., *Arhive secrete, secretele arhivelor*, I-II, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005.

303 – Gh. Buzatu, *Hitler, Stalin, Antonescu*, Ploieşti, Editura Ploieşti – Mileniul III, 2005.

304 – Dana Beldiman, *Statul naţional legionar. Septembrie 1940 – ianuarie 1941. Cadrul legislativ*, Bucureşti, INST. 2005.

305 – Ion Hudiţă, *Jurnal politic (44 iunie 1941 – 46 februarie 1944)*, ediţie Dan Berindei, Bucureşti, Editura Lucman, 2005.

Celelalte volume din *Jurnal*, apărute la date şi sub egida unor edituri diferite, acoperă perioadele 1938 – 1939 (3 volume), 1940 – 1941 (3 volume) şi 1944 (2 volume).

306 – International Commission on the Holocaust în România. President of the Commission: Elie Wiesel, Editors: Tuvia Friling, Radu Ioanid, Mihail E. Ionescu, *Final Report*, Iaşi, Polirom, 2005.

Traducere şi în limba română.

307 – Pavel Moraru, *Basarabia, basarabenii şi serviciile secrete (1918 – 4005)*, Chişinău.

2005.

308 – Petre Otu, *Mareşalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda*, Bucureşti, Editura Militară, 2005.

309 – Radu Ioanid, *Holocaustul în România. Distrugerea evreilor şi romilor sub regimul Antonescu.*

1940 – 1944, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Hasefer, 2006.

310 – Viorica Zgutta, *Constantin Prezan, Mareşal al României*, Iaşi, Editura Dosoftei.

[2006].

311 – Anatol Petrencu, *Basarabia în timpul celui de-al doilea război mondial (19391945)*, Chişinău, 2006.

Ediţia I – 1997.

312 – Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România. 1841 – 1899*, vol. 3, *Cele trei dictaturi*, Bucureşti, Editura RAO, 2006.

313 – Radu Ioanid, ed., *Lotul Antonescu şi ancheta Smerş, Moscova, 1944 – 1946. Documente din Arhiva FSB*, Iaşi, Editura Polirom, 2006.

314 – Petre Otu, *Pacea de mâine. Documente ale Comisiei constituite în vederea pregătirii Conferinţei de Pace de după cel de-al doilea război mondial (1944 – 1944)*, Bucureşti.

Editura Militară, 2006.

315 – Idem, *Îmbrăţişarea Anacondei. Politica militară a României în perioada 1 septembrie 1939 – 44 iunie 1941*, Bucureşti, Editura Militară, 2006.

316 – Traian D. Lazăr, *Iuliu Maniu şi serviciile secrete (1940 – 1944)*, Bucureşti, Editura

Mica Valahie, 2006.

317 – Pavel Moraru, *Armata lui Stalin văzută de români*, Bucureşti, Editura Militară.

2006.

318 – Dennis Deletant, *Hitler's Forgotten Ally. Ion Antonescu and His Regime. România, 1940 – 1944*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2006.

Ediţie în limba română: *Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu şi regimul său. 19401944*, traducere Delia Răzdolescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2008.

Un eşec editorial, datorat autorului, nespecialist în

problemă, care se dovedeşte mai puţin istoric şi predominant anchetator.

319 – Liviu Vălenaş, *Cartea Neagră a României. 1940 – 1948*, Bucureşti, Editura Vestala.

2006.

Vezi, anterior, idem, *Memorialul stalinismului. România între anii 1949 – 1965*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2003.

320 – Florin Constantiniu, *De la Răutu şi Roller la Muşat şi Ardeleanu*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2007.

321 – Paul Goma, *Săptămâna Roşie. 48 iunie – 3 iulie 1940 sau Basarabia şi evreii. Eseu, varianta ianuarie 4007*. Bio*Bibliografie*, Bucureşti, Editura Anamarol, 2007.

Ediţia I – Bucureşti, Editura Vremea, 2004.

322 – Gh. Buzatu, George Rotaru, *Stalin, Hitler, Antonescu*, R. Vâlcea, Rottarymond.

2007.

323 – Gabriel Constantinescu, *Şah la rege. Declinul monarhiei române în secolul XX*, Bucureşti, Editura Christiana, 2007.

324 – Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului (1939 – 1945)*, Bucureşti, Editura

RAO, 2007.

325 – Mioara Anton, *Propaganda de război. Campania din Est. 1941 – 1944*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2007.

326 – Vasile Pascu, *Regimul totalitar comunist în România (1945 – 1989)*, I-II, Bucureşti.

Editura Clio Nova, 2007.

327 – Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007.

328 – Gh. Buzatu, Marusia Cârstea, *Europa în*

balanţa forţelor. *1919 – 1939*, Bucureşti.

Editura Mica Valahie, 2007.

329 – Ottmar Traşcă, Dennis Deletant, eds., *AI III-lea Reich şi Holocaustul din România*. *1940 – 1944*. *Documente din arhivele germane*, Bucureşti, Editura Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului „Elie Wiesel", 2008.

330 – Academia Română, *Istoria Românilor*, IX, *1940 – 1947*, coordonator Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008.

331 – Gh. Buzatu, Stela Acatrinei, Gh. Acatrinei, eds., *Românii din arhive*, în memoria prof. Ilie Seftiuc, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2008.

332 – Alexandru Moraru, Anatol Petrencu, *Mareşalul Ion Antonescu şi Basarabia (19411944)*. *Culegere de documente*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008.

333 – Ion Antonescu, *Pace şi război în Răsărit (1940 – 1944)*, I, *Jurnalul Mareşalului* editori Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008.

CAPITOLUL I

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ŞI ROMÂNIA: ISTORIE ŞI ISTORIOGRAFIE

După aproximativ 70 de ani de la debutul ostilităţilor, Războiul Mondial din 1939 – 1945, incontestabil cel mai mare conflict armat din istorie în privinţa proporţiilor şi a consecinţelor sale, directe şi indirecte, apropiate ori îndepărtate, se înscrie deja ca un eveniment fără egal în toată evoluţia umanităţii, el instalându-se deja detaşat în preferinţele şi preocupările istoricilor, şi nu numai ale acestora, rezultatele concretizându-se, de mai multe decenii, într-o bibliografie uriaşă la nivel naţional şi internaţional1. Cititorul va admite, desigur, că în ecuaţie nu numai proporţiile contează, ci, deopotrivă, calitatea şi varietatea producţiei istoriografice, însumând de-acum

aproximativ 1, 5 milioane titluri cărţi şi studii reprezentative, în discuţie trebuind să fie luate în consideraţie şi predispoziţiile – le-am denumi „specifice” – ale specialiştilor de pretutindeni de-a investiga în continuare perioada 1939 – 1945, mai ales în condiţiile ultimilor 1015 ani ale deschiderii arhivelor2, pe toate meridianele. Un alt avantaj remarcabil, propriu studiilor de istorie a celui de-al doilea război mondial, priveşte adevărurile descoperite şi afirmate, peste toate îngrădirile de moment, în ciuda tentativelor disperate dar ridicole ale unor sociologi şi istorici de duzină, în fond activişti foşti sau prezenţi kominternişti, de-a impune tot felul de stavile şi modele discutabile, de-a introduce false principii, precum cel al aşa-numitei corectitudini politice, în abordarea şi rezolvarea unor probleme ţinând de epoca războiului general şi total din 1939 – 1945. Respingerea unor atare tentative sinucigaşe survine fără întârziere şi decisiv pretutindeni, mai ales că specialiştilor nu le lipsesc probele exemplare, dimpotrivă, acestea abundă, după cum şi replicile programatice, precum, de dată recentă, faimosul *Apel* al unor reputaţi istorici francezi, intitulat Libertate pentru istorie. Este necesar a reţine principiile avansate în decembrie 2005 de Alain Decaux, Marc Ferro, Pierre Milza, René Rémond şi colegii lor, care au surprins elementele definitorii, permanenţele scrisului istoric modern, şi anume că:

„Istoria nu-i o religie. Istoricul nu acceptă nicio dogmă, nu respectă niciun lucru interzis, nu cunoaşte tabù-uri. *El poate să deranjeze.*

Istoria nu este tot una cu morala. Istoricul nu are rolul de-a exalta ori de-a condamna, el explică.

1 În anul 1981, valorificând o bibliografie incluzând 3 003 titluri cărţi pe tema prezenţei României în conflagraţia din 1939 – 1945, am relevat că, pe plan mondial, ritmul apariţiilor înregistrase deja proporţii remarcabile – în jur

de 15.000 – 20.000 lucrări pe an (cf. Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *România şi al doilea război mondial. O bibliografie*, Iaşi, Editura Academiei, 1981, p. XXXIX).

2 Vezi Gh. Buzatu, *Actul de la 43 august 1944*: *Bilanţ, noi interpretări şi perspective*, în „Academica", nr. 30/2004, Bucureşti, p. 10 – 18; idem, *Actul de la 43 august 1944 în perspectiva unor noi documente*, în *Istorie şi societate*, II, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005, p. 10 – 12; Jacques de Launay, Ettore Anchieri, Henri Michel, Jean-Marie d'Hoop, *Les Deux Guerres mondiales. Bibliographie sélective*, Bruxelles – Paris, Éditions Brepols, 1964.

Istoria nu este sclava actualităţii. Istoricul nu aplică trecutului schemele ideologice contemporane şi nu introduce în evenimentele de odinioară sensibilitatea prezentului.

Istoria nu-i tot una cu memoria. Istoricul, într-un demers ştiinţific, colecţionează amintirile oamenilor, le compară între ele, le confruntă cu documentele, cu obiectele, cu urmele existente, şi stabileşte faptele. Istoria ţine cont de memorie, dar nu se reduce la ea.

Istoria nu este un domeniu juridic. Într-un stat liber, definirea adevărului istoric nu aparţine nici Parlamentului, nici autorităţii judiciare.

Politica statului, chiar animat de cele mai bune intenţii, nu este politica istoriei „3.

Nu este de fel o noutate, afirmând că, în prezent, controversele pe tema celei mai mari conflagraţii din istorie, devenite în cursul în decursul ultimelor decenii „tradiţionale", departe dea se fi atenuat, ele, dimpotrivă, chiar s-au amplificat. Există şi serioase temeiuri, de vreme ce în 2005 în dezbaterea problemelor, de exemplu, s-a implicat însuşi preşedintele SUA, cu o declaraţie categorică de blamare şi repudiere a nefastului Pact Hitler-Stalin din 23 august 1939, iar, la aniversarea

încheierii ostilităţilor în Europa, în mai 1945, unele capitale, Moscova în rândul întâi, s-au angajat în organizarea unor serbări care s-au dovedit mai mult decât... galante. Ceea ce, în fond, a redeschis marile dosare ale conflagraţiei, sub toate aspectele – origini, declanşare şi desfăşurare, consecinţe etc. Era şi normal să fie astfel, dat fiind că, de ani buni, după „deschiderea arhivelor" în urma prăbuşirii sistemului comunist în ţările Europei Est-Centrale în 1989 – 1991, numeroase şi grave chestiuni ale trecutului apar într-o lumină total diferită, de natură să impună rediscutarea cazurilor majore, şi nu numai. A intervenit, în context, şi decizia din 5 decembrie 2006 a Curţii de Apel din Bucureşti privind anularea parţială, în temeiul existenţei articolului 3 al protocolului secret al Pactului Hitler-Stalin, a hotărârii din 17 mai 1946 a „Tribunalului Poporului" de condamnare a Mareşalului I. Antonescu şi a colaboratorilor săi pentru „premeditarea agresiunii" de la 22 iunie 19414. Dar, în primul rând, istoricii, respectând tradiţiile şi liniile directoare ale domeniului, s-au dovedit credincioşi principiului potrivit căruia cercetările trebuie, cu orice preţ, aprofundate, problemele redezbătute şi circumstanţiate, elemente esenţial de care depinde progresul însuşi al disciplinei.

Cu satisfacţie trebuie să considerăm că în marea dezbatere internaţională pe tema conflictului din 1939 – 1945 s-au implicat şi istoricii români, în primul rând prin studiile, sintezele şi volumele de documente publicate. Fapt surprinzător şi binefăcător, mai ales pentru ţările care au cunoscut sistemul brutalităţilor şi al cenzurii comuniste după 1944 – 1945, nu numai rostul Pactului Hitler-Stalin dar şi restul problemelor ţinând de istoria ultimei conflagraţii au fost şi sunt redezbătute, tendinţa generală manifestându-se prin respingerea canoanelor şi tiparelor, până de curând de neclintit. Aşa, de exemplu, cine ar fi crezut că aveau să fie puse cumva în discuţie efectele

100%... „pozitive” ale Marii Victorii de la 8 – 9 Mai 1945? Şi, totuşi, interpretarea faptelor trecutului, în temeiul documentelor descoperite şi al noului „spirit al veacului”, îl determină pe istoricul de astăzi să reţină câteva elemente indiscutabile, şi anume că triumful militar al Naţiunilor Unite în mai 1945 asupra Reichului hitlerist a fost unul total şi necondiţionat, după cum şi capitularea semnată de delegaţii armatei germane. O victorie istorică, cu vaste şi profunde consecinţe, afectând pe termen lung nu numai destinul tuturor ţărilor beligerante, al bătrânului continent în ansamblu, ci, mai mult, al planetei. Tocmai sub acest aspect însă survin, necesarmente, semne de întrebare şi controverse, contestări şi abjurări, nuanţe, care, în mod normal, nu ar trebui să mai deranjeze pe cineva, mai ales dacă cunoaştem

3 „L’Histoire”, Paris, no. 306/Janvier 2006.

4 Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului. 1939 – 1945*, Bucureşti, Editura RAO, 2007, p. 247.

Istoria celui de-al doilea război mondial, cu luminile şi umbrele ei, cu episoadele ei cunoscute sau, îndeosebi, întunecate ori chiar interzise, care au oscilat între admirabil şi penibil, între extaz şi crimă. În consecinţă, victoria din 1945 a Aliaţilor în Europa, totală şi globală, cum a fost, a avut, totuşi, culorile ei. Nu se poate neglija, de pildă, că una a însemnat capitularea Germaniei pentru URSS, altceva... pentru SUA, Marea Britanie sau Franţa. La fel, şi pentru România, care, în 1941 – 1944, angajată pe Frontul de Răsărit, pentru eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord şi Ţinutului Herţa, contribuise efectiv la prelungirea efortului de război al Germaniei, pentru ca, după întoarcerea armelor, la 23 august 1944, să se fi înrolat efectiv în tabăra Naţiunilor Unite, ajungând a deţine locul 4 în efortul militar antinazist după URSS, SUA şi Marea Britanie, dar, la ceasul triumfului comun, n-a mai fost acceptată în „clubul învingătorilor”. S-a prăbuşit

nazismul în 1945 – este perfect adevărat –, dar, în Europa Est-Centrală, şi nu numai, a triumfat sistemul antinazist de factură comunistă al lui I.V. Stalin, acesta din urmă, de fel mai puţin, un monstru al istoriei, indiscutabil „superior” lui Adolf Hitler? Se poate neglija, de pildă, că în cercurile politico-diplomatice bucureştene, anterior lui 23 august 1944, Stalin nu era perceput în vreun fel decât ca „un alt Hitler” 5?!... După cum este cunoscut, conflagraţia mondială din 1939 – 1945 s-a declanşat în contextul în care Hitler, având garanţia evitării unui război pe două fronturi, a atacat Polonia, care, la rândul ei, a fost agresată, cvasi-concomitent, la 1 şi 17 septembrie 1939, dinspre Vest şi Est de Germania şi, respectiv, de URSS. Aceasta era consecinţa imediată şi directă a semnării la Moscova a Pactului Hitler-Stalin de la 23 august 1939, iar după 22 iunie 1941 războiul a avut ca obiectiv (predominant, în viziunea lui I.V. Stalin) atât respingerea agresiunii hitleriste, dar şi, în caz de succes, care avea să devină real, *aplicarea întocmai a condiţiilor Pactului*, care, după 8 – 9 mai 1945, a fost repus integral în vigoare, chiar extins în baza acordurilor Churchill-Stalin de la Kremlin din octombrie 1944, prin înţelegerile de la Yalta şi Potsdam din februarie şi, respectiv, din iulie-august 1945.

În ceea ce o priveşte, România, ţintă din prima clipă a Pactului Molotov-Ribbentrop, din moment ce Basarabia a fost nominalizată şi tranzacţionată prin articolul 3 al protocolului adiţional secret al abominabilului documente, cel mai catastrofal pentru întreaga istorie a

78

veacului al XX-lea7, după cum s-au pronunţat specialiştii8, a redevenit obiectiv al înţelegerilor secrete între Marile Puteri şi după victoria asupra Germaniei în 1945! Iar, în situaţia României, sau aflat toate statele Europei Est-Centrale, cedate – după 1944 – 1945 printr-un nou pact, dar între

5 Gh. Jurgea-Negrileşti, *Troica amintirilor*. *Sub patru regi*, Bucureşti, 2002, p. 316.

6 J.A.S. Grenville, *The Major International Treaties 1914 – 1973*. *A History and Guide with Texts*, London, Methuen and Co. Ltd., 1974, p. 196; Gh. Buzatu, *România cu şi fără Antonescu*, Iaşi, Editura Moldova, 1981, p. 22; idem, *România sub Imperiul Haosului*, p. 119 – 120.

7 Marc Ferro şi colaboratori, *Comprendre les faits du XX-e siècle*, Paris, Marabout Université, 1977, p. 139 – 140; René Rémond, *Introduction à l'histoire de notre temps*, III, *Le XX-e siècle*. *De 1914 à nos jours*, Paris, Édtions du Seuil, 1980, p. 159 – 160; Jean-Baptiste Duroselle, *Tout Empire périra*. *Théorie des relations internationales*, Paris, A. Colin, 1992, p. 304.

8 Potrivit istoricilor Michel Heller şi A.M. Nekrici, Stalin, semnând Pactul la 23 august 1939, a deschis pentru Hitler „poarta" agresiunii împotriva Poloniei şi, deci, drumul războiului din 1939 – 1945 (cf. *L'Utopie au pouvoir*. *Histoire de l'URSS de 1917 à nos jours*, II, Paris, Calmann-Lévy, 1982, p. 284). Vezi, de asemenea, Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 225 – 238; N.V. Zagladin, *Ist*orila *uspehov i neudaci sovestkoi diplomaţii*, Moskva, Izd. MO, 1990, p. 110 şi urm.; Gh. Buzatu, Marusia Cârstea, *Europa în balanţa forţelor*. *19191939*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2007, *passim*.

URSS şi Occident – în „sfera de interese" a Kremlinului, ele fiind practic supuse unei bolşevizări barbare, cu nimic superioară dominaţiei naziste. În atare împrejurări, iată de ce nu putem discuta despre o veritabilă „victorie a popoarelor" în mai 1945, când Marii învingători (SUA, URSS, Marea Britanie), dar Rusia lui Stalin în primul rând, şi-au rezervat asupra Europei Est-Centrale „drepturi speciale" în afară de orice măsură, statele şi naţiunile mici şi mijlocii din zonă fiind plasate

dincoace de „Cortina de Fier”, potrivit procentelor în privinţa cărora „Führerul roşu” căzuse la înţelegere cu W.S. Churchill, la Kremlin, în octombrie 194410.

În acest fel, se poate afirma, că pentru aria geopolitică est-europeană grozăviile epocii naziste au fost în fond – sub alte pretexte şi etichete, forme şi conţinut – amplificate, prin „victoria” de moment a socialismului de factură stalinistă care a însoţit triumful militar din mai 1945. S-a adăugat faptul că Marii învingători, după ce au reuşit să distrugă Reichul lui Hitler, nu au ştiut să câştige şi să instaureze pacea mult aşteptată de popoare. Mai mult, a doua zi după victorie, dacă nu cumva mai devreme, a debutat conflictul dintre învingători, Marii Aliaţi din ajun, şi care s-a transformat inevitabil într-un „război rece” de lungă durată între cele două sisteme comunist şi capitalist, un fel de „pace armată”, care mai bântuie şi azi pe alocuri sau din când în când, mai aproape ori mai departe de noi, de vreme ce pacea pierdută în 1939 n-a fost reinstalată după victoria Naţiunilor Unite din 194511.

Dar se putea altfel, din moment ce înainte de orice, în Europa, unde învingătorul nr. 1 s-a numit I.V. Stalin? Nimeni altul decât acela care, după cum s-a menţionat, în materie de crime politice şi genocid, şi-a depăşit de la distanţă predecesorul, ex-aliatul, inamicul, pe Adolf Hitler, Führerul celui de-al III-lea Reich. Ce n-a putut face unul, pierzând războiul şi ruinând Reichul Brun, promis supuşilor săi pentru o mie de ani, a desăvârşit celălalt, deşi nu i-a supravieţuit, cu toate că învingător în război, nici opt ani, suficienţi însă pentru a pune bazele unui alt Reich, unul Roşu, planificat, şi acesta, pe veşnicie. Întrucât, cine ar fi cutezat, la vremea respectivă, să argumenteze că socialismul sovietic, exportat, închiriat ori, mai degrabă, impus după 1944 – 1945 statelor şi naţiunilor subjugate, funcţiona cumva pe termen redus? Cine îndrăznea să prevadă

cumva dezastrul din decembrie 1991, când s-a consumat eşecul URSS. Marele istoric britanic Sir Alan Bullock, autorul magistralei „biografii paralele" Hitler-Stalin, în care a demonstrat că, după dispariţia liderului nazist în 1945 şi după prăbuşirea în 1989 – 1991 a imperiului stalinist, acesta din urmă beneficiar de prim rang al succesului militar din 1945, un întreg eşafodaj s-a năruit, astfel încât perspectiva din care urmează să considerăm epoca celui de-al doilea război mondial trebuie revizuită. La urma urmelor, singurul unghi din care putem accesa perioadele lui Hitler sau Stalin nu ne mai îngăduie să ignorăm că, în timpul şi datorită celor doi dictatori, au funcţionat din plin doar abatoarele istoriei13.

* * *

9 Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988, p. 305 – 327; idem, *România sub Imperiul Haosului*, p. 214 – 216, 388442; Maria G. Brătianu, *Acordul Churchill-Stalin din 1944*, Bucureşti, Editura Corint, 2002, p. 52 – 57.

10 Gh. Buzatu, *Din istoria secretă*, I, p. 305 şi urm.; idem, *România sub Imperiul Haosului*, p. 388

şi urm.

11 Cf. Pierre Renouvin, *Histoire des relations internationales*, VIII/2, p. 314 şi urm.

12 Gheorghe E. Cojocaru, *Tratatul de Uniune Sovietică*, Chişinău, Civitas, 2005, p. 661 şi urm.

(cap. XIIX3 – *Funeraliile URSS*).

13 Alan Bullock, *Hitler et Staline. Vies parallèles*, Paris, Albin Michel/Robert Laffont, 1994, p.

441 – 452.

Orice investigaţie, oricât de vastă, profundă şi sistematică, a istoriografiei celui de-al doilea război mondial nu poate, prin forţa lucrurilor, să fie decât

incompletă, parţială. Şi aceasta în ciuda faptului că, astăzi, istoricul beneficiind la maximum de avantajele proslăvitei „ere informaţionale”, totuşi nu poate depăşi imposibilul decât cu aproximaţiile de rigoare. Mai precis, avem în vedere, în primul rând, un element decisiv. Faptul că, după cum s-a constatat adeseori în ultimul sfert de secol, conflagraţia mondială din 1939 – 1945 în ansamblu sau în detaliu reprezintă, incontestabil, epoca sau problema cel mai intens studiată în istoriografia contemporană universală, comparativ cu oricare alte perioade sau aspecte ale trecutului umanităţii. În consecinţă, bibliografia generală a istoriei războiului (origini, declanşarea, desfăşurare, final şi consecinţe, la proporţiile planetei ori la nivelul tuturor statelor, naţiunilor şi etniilor, sub cele mai diverse aspecte – militar, politico-diplomatic, economic, social, tehnic, religios, demografic etc.) a înregistrat demult – după cum s-a subliniat deja – proporţii impresionante. Este inutil, fără îndoială, să mai insistăm asupra faptului că am avea în vedere doar elementele cantitative ale problemei, cititorul intuind, mai mult decât sigur, că nu trebuie neglijate sau subestimate, dimpotrivă, aspectele calitative ale imensei literaturi istoriografice cumulată la nivel mondial despre anii 1939 – 1945.

În context, se înţelege, evoluţiile României în timpul celui de-al doilea război mondial, în speţă în aria conflictului din 1941 – 1944 dintre Germania, România şi URSS, din perspectiva intervenţiei trioului Hitler – Stalin – Antonescu, s-au aflat în atenţia istoricilor (şi nu numai a lor!), bibliografia existentă în acest moment prezentând, ca şi pe plan general, aceleaşi avantaje şi dezavantaje, acestea din urmă predominând ori afectând profund produsele perioadei 19441989 marcate de intervenţia cenzurii comuniste. Au existat, în aceleaşi condiţii, preferinţe netăgăduite, ignobile sau doctrinare, pentru anumite teme (istoria PCR-ului, rolul mişcării antifasciste

în determinarea faptelor politice, pregătirea, desfăşurarea şi urmările actului istoric de la 23 august 1944, proclamat pe rând „eliberare" a României de către Armata Roşie, „insurecţie" ori chiar „revoluţie naţională de eliberare, antifascistă şi antiimperialistă"), în detrimentul altora (inclusiv, în rândul întâi, desfăşurarea ostilităţilor în Est). Studiile de specialitate valorificate după 1989, ediţiile de documente şi volumele memorialistice apărute au acoperit însă rapid multe dintre „punctele albe" constatate, astfel că volumele VIII şi IX ale Tratatului Academiei Române privind *Istoria Românilor*, stăruind chiar asupra epocii celui de-al doilea război mondial (1939 – 1947), au relevat convingător această situaţie14.

În rândul întâi, reţinem ca aspect fundamental faptul că bibliografia temei generale *România în epoca celui de-al doilea război mondial* beneficiază de contribuţii majore15, datorate istoricilor români sau străini, acoperind deja toate compartimentele specifice, mai precis: *dicţionare/enciclopedii*; *cronologii*; *bibliografii/istoriografie*; *ghiduri de arhive*; *volume* şi *colecţii de documente*, *dezbateri parlamentare*, *discursuri*; *memorialistică*; *lucrări generale* şi *speciale*; *sinteze*; *monografii*; *biografii*; *studii pe domenii* şi *direcţii*; *albume*, *atlase*, *filme*; *reviste de specialitate* etc.

Din categoria instrumentelor de lucru, relevăm că, parţial, domeniul este bine reprezentat. Iar aceasta prin mai multe lucrări temeinice, în primul rând prin *Enciclopedia României* în patru

14 Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România întregită* (*1918 – 1940*), coordonator Ioan Scurtu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. XVII-LIII; idem, *Istoria Românilor*, IX, *19401947*, coordonator acad. Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. XXVII-LXX.

15 Vezi, *supra*, 333 cărţi deşi despre Mareşalul Ion

Antonescu, despre România în epoca celui de-al doilea război mondial.

volume, coordonate de D. Gusti şi colaboratorii, apărute chiar în ajunul sau în cursul războiului16 şi de o valoare documentară excepţională pentru cunoaşterea epocii, îndeosebi sub raporturile organizării statului, complexului economiei naţionale, al politicilor preconizate şi promovate. Deopotrivă, informaţii preţioase se pot afla în diversele *enciclopedii* şi *dicţionare17*, *Who's Who*-uri18 şi *cronologii 19*, publicate în ultimele decenii în ţară şi mai ales în străinătate, dar la care, evident, nu am făcut decât unele trimiteri exemplificatoare.

16 Dimitrie Gusti, C. Orghidan, Mircea Vulcănescu, Dan Botta, eds., *Enciclopedia României*, I-IV, Bucureşti, 1938 – 1943: vol. I, *Statul*, 1938; vol. II, *Ţara Românească*, 1939; vol. III, *Economia naţională*. *Cadre şi producţie*, 1939; vol. IV, *Economia naţională*. *Circulaţie*, *distribuţie*, *consum*, 1943.

17 Vezi Michel Mourre, *Dictionnaire encyclopédique d'histoire*, I-VIII, Paris, Larousse, 1993; idem, *Le petit Mourre* – Dictionnaire *d'histoire*, Paris, Larousse, 2001; Trevor N. Dupuy, *The Harper Encyclopedia of Military Biography*, Edison, Castle Books, 1993; Jan Palmowski, *A Dictionary of Twentieth-Century World History*, Oxford, 1998; Marcel D. Popa, ed., *Dicţionar enciclopedic*, I-VI, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993 – 2006; Constantin Scorpan, *Istoria României*. *Enciclopedie*, Bucureşti, Editura Nemira, 1997; Ioan Scurtu şi colaboratori, *Enciclopedia de istorie a României*, I-II, Bucureşti, Editura Meronia, 2001 – 2003; Thomas Parrish, ed., *The Simon and Schuster Encyclopedia of World War* II, New York, Simon and Schuster, 1978; John Keegan, ed., *The Rand McNally Encyclopedia of World War* II, Chicago – New York – San Francisco, A Bison Books, 1978; Marcel Baudot şi colaboratori, *The Historical Encyclopedia of World War* II,

New York, Greenwich House, 1984; M.M. Kozlov, ed., *Velikaia Otecestvennaia Voina. 1941 – 1945. Enţikolpediia*, Moskva, Sovetskaia Enţiklopediia, 1985; Ian V. Hogg, *Dicţionarul celui de-al doilea război mondial*, Bucureşti, Editura Niculescu, 2007 (traducere); Jipa Rotaru şi colaboratori, *Armata Română în al doilea război mondial/Romanian Army în World War* II, Bucureşti, Editura Meridiane, 1995; Cornel I. Scafeş şi colaboratori, *Armata Română. 1941 – 1945*, Bucureşti, Editura RAI, 1996.

18 Vezi John Keegan *Who Was Who în World War* II, New York, A Bison Book, 1978; Şerban N. Ionescu, *Who Was Who în Twentieth Century România*, Boulder/New York, 1994 (vezi, mai ales, ediţia în limba română – *Dicţionarul panoramic al personalităţilor din România. Secolul XX*, Bucureşti, Editura Victor Frunză. 2006); Mihai Pelin, *Opisul emigraţiei politice. Destine în 1 444 de fişe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securităţii*, Bucureşti, 2002; Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Armata Română în al doilea război mondial. 1941 – 1945. Dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1999; Leonida Loghin şi colaboratori, *Bărbaţi ai datoriei. 43 august 1944 – 14 mai 1945. Mic dicţionar*, Bucureşti, Editura Militară, 1985; Gh. Buzatu, *România, 1939 – 1945: Who's Who*, în *România şi al doilea război mondial*, Iaşi, 1995, p. 279 – 327; Vasile Novac, *Generali argeşeni*, I-II, Piteşti, Editura Nova International, 2006; Stelian Neagoe, *Oamenii politici români. Enciclopedie*, Bucureşti, Editura Machavelli, 2007; Stan Stoica, coordonator, *Dicţionar biografic de istorie a României*, Bucureşti, Editura

Meronia, 2008.

19 Vezi Marcel D. Popa, Horia C. Matei, *Mică enciclopedie de istorie universală*, ediţia a IV-a, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002; Roger Céré, Charles Rousseau, *Chronologie du conflit mondial. 1939 – 1944*,

Paris, Éditions du Seuil, 1945; Cesare Salmaggi, Alfredo Palavisini, *4 194 Days of War. An Illustrated Chronology of the Second World War*, New York, Mayflower Books, 1979; Sir Michael Armitage, *World War* II *Day by Day*, London-Munich, 2001; Leonida Loghin, *Al doilea război mondial. Acţiuni militare, politice şi diplomatice. Cronologie*, Bucureşti, Editura Politică, 1984; idem, *Mari conferinţe internaţionale (1939 – 1945)*, Bucureşti, Editura Politică, 1989; Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi (1859) până în zilele noastre (1995)*, Bucureşti, 1995; Dinu C. Giurescu şi colaboratori, *Istoria României în date*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003; Ion Calafeteanu şi colaboratori, *Istoria politicii externe româneşti în date*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003; Alesandru Duţu, Mihai Retegan, *România în război. 1 441 zile de încleştare. Eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord (44 iunie – 46 iulie 1941)*, Bucureşti, Editura Globus, 1993; Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, *August 19444. Repere istorice*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984;

Pentru o abordare sistematică a istoriei României în război, consultarea *bibliografiilor* generale20 şi speciale21 se impune cu prioritate22, precum, nu mai puţin, a lucrărilor de

43

Istoriografie43, extrem de utile pentru a aprecia stadiul real, valoarea şi semnificaţia contribuţiilor publicate pe marginea temei studiate.

Este lipsit de îndoială însă că, pentru aprofundarea temei şi pentru garantarea originalităţii cercetărilor întreprinse, studiul temeinic şi extins al *izvoarelor* constituie o condiţie esenţială şi, deci, obligatorie. Sub acest aspect, nu poate fi decât pe deplin îmbucurător faptul că, în deceniul din urmă cu precădere, investigarea *izvoarelor inedite*, a documentelor găzduite în

Gh. Buzatu şi colaboratori, *Din istoria unei zile. Contribuţii la cronologia insurecţiei române din august 1944*, Iaşi, 1979 (extras); Vasile Liveanu şi colaboratori, *Din cronica unor zile istorice (1 mai 1944 – 6 martie 1945)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971; Gh. Romanescu, Leonida Loghin, *Cronica participării Armatei Române la războiul antihitlerist*, Bucureşti, Editura Militară, 1971.

20 Vezi, în acest sens, Henri Michel şi colaboratori, *Les Deux Guerres mondiales. Bibliographie sélective /The Two World Wars. Selective Bibliography*, Bruxelles-Paris, Brepols/Oxford-London-New York, Pergamon Press, 1964; Janet Ziegler, *World War* II *Books in English, 1945 – 65*, Stanford, Hoover Institution Press, 1971.

21 Referitor la România, cf. Îndeosebi Ştefan Pascu, Gh. Hristodol şi colaboratori, *Bibliografia istorică a României*, volumele I, IV-X, Bucureşti – Cluj-Napoca, Editura Academiei, 1970 – 2005; Marius Andone şi colaboratori., *Bibliografia militară românească*, I-III, Bucureşti, Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naţionale, 1975; Petre Ilie, Gh. Stoean, *România în războiul antihitlerist. Contribuţii bibliografice*, Bucureşti, Editura Militară, 1971; Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *Al doilea război mondial şi România. O bibliografie* (ediţia citată, 3 003 poziţii); Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939 – 1945*, Iaşi, CICE, 1995, p. 69 – 110; bibliografii selective privind *România în epoca celui de-al doilea război mondial*, în Academia Română, *Istoria Românilor*, VIII şi IX, coordonatori Ioan Scurtu şi, respectiv, Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003 – 2008. A se consulta, de asemenea, studiile şi bibliografiile găzduite în paginile prestigioasei „Revue Internaţionale d'Histoire Militaire" (începând cu nr. 1 – 2/Paris, 1939, serie în continuare, cu numere încredinţate comisiilor naţionale – franceză, italiană, germană, niponă, rusă, română etc.).

22 Ne referim, în mod special, la aşa-numitele „bibliografii ascunse”, de proporţii mai reduse dar, totuşi, semnificative, sistematice, de regulă incluse ori anexate unor lucrări de specialitate, precum: *Istorila Velikoi Otecestvennoi voini Sovetskogo Soiuza. 1941 – 1945 gg.*, vol. VI, Moskva, 1965, p. 557604; Enzo Collotti, Germania *nazistă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1969, p. 341 – 393; Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX (1918 – 1948)*, Bucureşti, Editura Paideia, 1999, p. 593 – 663; Gh. Buzatu, *România în epoca celui de-al doilea război mondial. O bibliografie*, în vol. *România şi al doilea război mondial*, ediţia citată, p. 69 – 110 (579 poziţii); Keith Hitchins, *România. 1866 – 1947*, ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Humanitas, 2004, p. 647 – 648. A se vedea, de asemenea, bibliografiile privind conflictele mondiale din 1914 – 1918 şi 1939 – 1945, editate de Florin Şperlea, „Document”, buletin al Arhivelor Militare Române, nr. 1 – 4/2006 şi, respectiv, nr. 2 – 3/2005.

23 Vezi, de exemplu, Frederick Kellogg, *O istorie a istoriografiei române*, Iaşi, Institutul European, 1996; Keith Hitchins, *Historiography of the Countries of Eastern Europe*: *România*, în „The American Historical Review”, vol. 97, no. 4/october 1992; idem, *România. 1866 – 1947*, ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003, p. 617 – 649 (*Eseul bibliografic*); Andreas Hillgruber, *Südost-Europa im zweiten Weltkrieg. Literatur-bericht und Bibliographie*, Frankfurt am Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen, 1962; A.V. Heistrer, *Burjuaznaia istoriografiia F.R.G. ob uciastii Rumânii vo vioroi mirovoi voine. Kriticesckii ocerk*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1986; Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, Craiova, Editura Helios, 2002 (studiul introductiv); Anton Moraru, *Ştiinţa istorică în contextul intereselor politice*, Chişinău, Pontos,

2003, p. 109 – 120 (despre al doilea război mondial); Traian Udrea, *43 august 1944 – Controverse istorico-politice. Studiu istoriografic*, Bucureşti, Editura Alel-Alex & Leti Pres, 2004.

reputatele şi bogatele fonduri arhivistice interne şi externe24, a înregistrat progrese remarcabile, ceea ce s-a reflectat nemijlocit asupra originalităţii, varietăţii şi calităţii demersurilor istoriografice. În acelaşi timp, specialiştii români nu au pierdut din vedere *izvoarele editate25*, mai ales că volumele de documente apărute s-au concentrat de regulă asupra problemelor cruciale ale conflagraţiei26, iar în privinţa altora, mai precis *colecţiile oficiale de acte*

24 Facem trimitere specială la Arhivele Naţionale ale României. Arhivele Istorice Centrele, Bucureşti; Arhivele Ministerului de Externe al României, Bucureşti; Arhivele Militare Române, Bucureşti – Piteşti; Biblioteca Academiei Române, Bucureşti; Biblioteca Naţională a României, Bucureşti; Arhiv Vneşnei Politiki Rossiiskoi Imperii, Moskva; Gosudarstvennîi Arhiv Rossiiskoi Fereraţii, Moskva; Ossobâi Arhiv, Moskva; Ţent. Hraneniia Sovremennoi Dokumentaţii, Moskva; Ţentralnîi Gosudarstvennîi Arhiv Sovetskoi Armii, Moskva; Rossiiskii Ţent. Hraneniia I Izuceniia Dokumentov po Noveişei Istorii, Moskva; Hoover Institution on War, Revolution and Peace. Hoover Institution Archives, Stanford, California, USA; The National Archives of the USA, Washington, DC; The Library of Congress, Manuscript Division, Washington, DC; F.D. Roosevelt Library, Hyde Park, New York; Great Britain – Public Record Office, London – Kew Gardens; France – Archives du Ministere des Affaires Étrangeres, Paris – Nantes; Deutschland – Militärische Bundesarchiv, Koblenz. Unele ghiduri pentru arhivele şi documentele epocii războiului din 1939 – 1945: Arhivele Naţionale ale României, *îndrumător în Arhivele Centrale*, diverse

volume, Bucureşti, 1971 American Historical Association, *Guides to German Records Microfilmed at Alexandria*, 66 vols., Washington, 1958 – 1972; Patricia Kennedy Grimsted, *Archives and Manuscripts in the USSR*. *Moscow and Leningrad*, Princeton, 1972; George D. Kent, ed., *A Catalogue of Files and Microfilms of the German Foreign Ministry Archives*, *1940 – 194*5, 4 vols., Stanford, Hoover Institution, 1962 – 1966; John D. Cantwell, *The Second World War*. *A Guide to Documents in the Public Record Office*, London, HMSO, 1993; James F. Vivian, *Materials in the National Archives Relating Rumania*, Washington, DC, 1970; Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

25 Detalii în Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *Al doilea război mondial şi România*. *O bibliografie*, p. 25 şi urm. Dintre apariţii, vezi îndeosebi: Andreas Hillgruber, eds., *Staatsmänner und Diplomaten bei*

Hitler, I, *1939 – 1941*; II, *1944 – 1944*, Frankfurt am Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen.

1966 – 1970; Ion Calafeteanu, ed., *Români la Hitler*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1999; Vasile Arimia şi colaboratori, eds., *43 August 1944*. *Documente*, I-IV, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984 – 1985; Gh. Buzatu, coordonator, *Actul de la 43 august în context internaţional*. *Studii şi documente*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984; Marcel-Dumitru Ciucă, ed., *Stenogramele şedinţelor Consiliului de Miniştri*. *Guvernarea Ion Antonescu*, I-X, Bucureşti, Arhivele Naţionale ale României, 1997 – 2007; idem, ed., *Procesul Mareşalului Antonescu*. *Documente*, I-III, Bucureşti, Editura Saeculum I.O.

— Editura Europa Nova, 1995 – 1998; Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii*, I, *43 august 1944 – 30 august 1948*, coordonator Mihai Pelin, Bucureşti, 1997; Cristian Ionescu şi colaboratori, eds.,

Relaţiile româno-sovietice. *Documente*, II, *1935 – 1941*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2003; V.F. Dobrinescu şi colaboratori, eds., *Relaţii militare româno-germane*. *1939 – 1944*. *Documente*, I-II, Bucureşti, Editura Europa Nova, 2000 – 2004; Gh. Buzatu, Dana Beldiman, eds., *43 august 1939 – 1944*. *România şi proba bumerangului*, Bucureşti, Editura Mica

Valahie, 262003.

26 A se examina, în context, volumele cuprinzând Jurnalul de război al Comandamentului Suprem German (O.K.W.), directivele de război ale lui Adolf Hitler, I.V. Stalin sau Ion Antonescu, rapoartele lui D.D. Eisenhower, Sir M. Wilson şi B.L. Montgomery asupra campaniei aliate din Vest (1944 – 1945): Percy Ernst Schramm şi colaboratori, eds., *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht* (*Wehrmachführungsstab*). *1940 – 1945*, I-VIII, ediţia a II-a, München, Bernard und Graefe Verlag, 1982; Dwight D. Eisenhower, Sir Maitland Wilson, B.L. Montgomery, *Les operations en Europe du Corp Expeditionnaire Allié*, Paris, Éditions Berger-Levrault, 1947; Adolf Hitler, *Directive de război*, traducere, ediţie H.R. Trevor-Roper, Bucureşti, Editura Elit, 1999; P.A. Jilin şi colaboratori, eds., *Osvoboditelnaia*

47

diplomatice47 ale foştilor beligeranţi de calibru, cercetarea lor a fost resimţită cu obligativitate, date fiind coordonatele şi implicaţiile politicii internaţionale a tuturor Marilor Puteri din 19391945 – Marea Britanie, Franţa, Germania, URSS, Italia, SUA, Japonia şi China28.

Un compartiment distinct extrem de frecventat al istoriografiei războiului, bine reprezentat în cazul României precum şi în general, îl reprezintă *memorialistica*. Din motive lesne de bănuit, mai precis având cu predilecţie în vedere exactitatea, promptitudinea şi credibilitatea informaţiilor, nu trebuie explicat de ce

preferăm, în ordine, jurnalele, memoriile, amintirile şi mărturiile, respectiv depoziţiile. Este o ordine firească, reflectând gradual valoarea „surselor" pentru istoric. Fără a intra în detalii, ne vom limita să evidenţiem că, în mod concret, majoritatea „actorilor" de primă mărime ai scenei politico-diplomatice, militare şi cultural-ştiinţifice româneşti din 1939 – 1945 ne-au lăsat probe şi relatări asupra evenimentelor la care au participat ori au fost doar martori; relatări relevante şi de incontestabilă calitate (Regele Carol

29 30 31

II, Ion Antonescu, Constantin Argetoianu, iar, dintre diplomaţi, Grigore Gafencu, N. Petrescu-Comnen, V.V. Tilea, Raoul Bossy, Gheorghe Barbul sau George I. Duca), iar altele de *missiia Sovetskih Voorujennân Să v Evrope vo vioroi mirovoi voine*. *Dokumenti i materialî*, Moskva, Voennoe Izdateltstro, 1985; A. Russell Buchanan, ed., *The United States and World War* II *Military and Diplomatic Documents*, Columbia, University of South Carolina Press, 1972; Maria Georgescu, Mihai Retegan, *SSI-SOE*. *Jurnal politic.1941 – 1946*, Bucureşti, Editura RAO, 2007; directivele de război (19411944) al lui I. Antonescu – Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, Craiova, Editura Helios, 2002, iar, de dată recentă, *Jurnalul de război* (1940 – 1944) al fostului Mareşal şi Conducător al Statului – Gh. Buzatu, Corneliu Bichineţ, eds., *Arhive secrete*, *secretele arhivelor*, I, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005; Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti, Mileniul III, 2005; Gh. Buzatu, George Rotaru, *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu*, R. Vâlcea, Rottarymond, 2007 (ediţia completă a *Jurnalului*, în trei volume, sub tipar, Iaşi, Editura Demiurg, 2008). De neînlocuit sunt, de asemenea, volumele cuprinzând corespondenţa diplomatică şi militară purtată între liderii Naţiunilor Unite (I. V. Stalin, W.S. Churchill, F.D. Roosevelt, Harry S.

Truman şi Clement R. Attlee), între Ion Antonescu şi Adolf Hitler în cursul conflictului: MAE al URSS, *Corespondenţa Preşedintelui Consiliului de Miniştri al URSS cu preşedinţii SUA şi cu primii miniştri ai Marii Britanii în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, 1941 – 1945*, I-II, traducere, Bucureşti, 1958; Warren F. Kimball, ed., *Churchill and Roosevelt. The Complete Correspondence*, I-III, Princeton, 1987; Vasile Arimia şi colaboratori, eds., *Antonescu-Hitler. Corespondenţă şi întâlniri inedite (1940 – 1944)*, I-II, Bucureşti, Editura Cozia, 1991. Vezi şi corespondenţa Ion Antonescu, Regele Carol II, Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu – Mihai Pelin, ed., *Epistolarul Infernului*, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1993; Ion Ardeleanu, ed., *C.I.C. Brătianu, Carol* II, *Ion Antonescu*: *Amintiri, documente, corespondenţă*, Bucureşti, Editura Forum, 1992; Ion Calafeteanu, ed., *Iuliu Maniu – Ion Antonescu. Opinii şi confruntări politice. 1940 – 1944*, Cluj-Napoca.

Editura Dacia, 1994.

27 Vezi detalii despre colecţiile oficiale de documente diplomatice relativ la epoca celui de-al doilea război mondial, editate cu începere din 1946 în Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia, SUA, Rusia ş.a. (unele serii nu s-au încheiat), în Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, op. cit., p. 27 – 36. La Bucureşti, din seria proiectată în 1991, sub egida MAE al României, încă nu a apărut vreun un volum de documente diplomatice referitoare la epoca ultimei conflagraţii mondiale.

28 Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri (1939 – 1947)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, *passim*.

29 Cf. *Între datorie şi pasiune. Însemnări zilnice*, editori Marcel-Dumitru Ciucă şi colaboratorii, IVI, Bucureşti, 1995 – 2002 (pentru anii 1904, 1914, 1916, 1918, 1930 şi 1937 – 1951).

30 Ion Antonescu, *43 august 1944*: *însemnări din*

celulă, în Gh. Buzatu, coordonator, *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2002, p. 289 – 293.

31 Cf. *Însemnări zilnice*, I-IX, ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Machiavelli, 1998 – 2008.

O valoare aproximativă (D. Dămăceanu, cu vreo zece variante, Emilian Ionescu, Constantin S ănătescu, dintre militari), ca să nu ignorăm şi mărturisirile tardive, benevole, fortuite sau forţate, unele afectate profund de trecerea timpului ori, pur şi simplu, de aşternerea vălului uitării, ca şi de o rea-credinţă evidentă şi indisciplină categorică a spiritului (precum în cazul depoziţiilor din detenţie şi al notelor aşternute prin 1962 – 1963 de Ion de Mocsonyi-Styrcea la ieşirea din închisoare) 32. O constatare este absolut necesară, şi anume că, în decursul epocii comuniste, lucrările apărute în ţară, trecând prin foarfecele cenzurii, îndeosebi până la 1977, au trebuit să respecte – pentru a nu deranja… „Vecinul” sau pentru a nu încălca… dogmele – un profil obiectivist, declarativ şi simplist, în vreme ce stindardul domeniului de referinţă a trebuie să fie – şi a fost! – purtat cu brio *în emigraţie*, mai ales de către reputaţii noştri diplomaţi (Grigore Gafencu, N. Petrescu-Comnen, Gheorghe Barbul) ori de către jurnalistul de excepţie care a fost Pamfil Şeicaru, cu toţii deţinând, cel puţin în primele două decenii postbelice, cele dintâi locuri pentru România în toate bibliografiile universale privind conflagraţia veacului XX. Situaţia nici nu putea fi alta, cât timp, mai ales în perioada iniţială a comunizării ţării, faimoasele instrucţiuni ale Ministerului Informaţiilor din Bucureşti dintre 1945 şi 1948 stabileau ca fiind „interzise în principiu” orice cărţi semnate de Ion şi Mihai Antonescu, A.C. Cuza, Nichifor Crainic, Armand Călinescu, Octavian Goga, M. Manoilescu, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Stelian Popescu, Pamfil Şeicaru, Al. Vaida-Voevod, I. Hudiţă, Gh. Zane sau Mircea Vulcănescu33.

Situaţia s-a redresat după 1989, dar numai parţial, întrucât nu s-au aflat raţiunile, mijloacele şi condiţiile pentru editarea integrală a notelor zilnice ale lui Raoul Bossy, pentru traducerea lui N. Petrescu-Comnen şi Viorel Virgil Tilea, dar, în chip special, pentru valorificarea masivului *Jurnal* al lui Grigore Gafencu pentru anii 1940 – 195734. Ceea ce contrastează îmbucurător cu eforturile şi reuşitele colectivului patronat de istoricul George G. Potra de-a pune în valoare

35

opera strălucitului Nicolae Titulescu35, sub egida Fundaţiei Europene care-i poartă numele.

Cum este şi natural, cel mai bine reprezentat domeniu istoriografic al epocii 1939 – 1945 îl constituie cel cuprinzând *sintezele*, *lucrările generale* şi *speciale*, *monografiile* şi *biografiile*. În raport cu numărul şi varietatea contribuţiilor existente, reţinerea lor, fie şi selectiv sau vizând exclusiv cărţile, este netăgăduit imposibilă. Cu atât mai puţin, am putea avea în vedere studiile şi articolele de specialitate, găzduite de preferinţă în „Anuarele" Institutelor de Istorie din Bucureşti, Iaşi şi Cluj-Napoca, în „Analele" Universităţilor, în „Revista de istorie" şi „Studii şi materiale de istorie contemporană" (cele două serii) 36, în „Revue Roumaine d'Histoire", „Memoriile Secţiei de Ştiinţe Istorice şi Arheologie" şi „Nouvelles Études d'Histoire" 37, în

32 Gh. Neacşu, ed., *43 august 1944 în arhivele comuniste*, Bucureşti, Editura Majadahonda, 2000.

33 Ministerul Informaţiilor, *Publicaţiile interzise până la 1 mai 1948*, Bucureşti, 1948, p. 14; idem, *Publicaţiile scoase din circulaţie până la 1 iunie 1946*, ediţia a II-a, Alba Iulia, Fronde, 1994; Paul Caravia, coordonator, *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945 – 1989*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000, p. 55 – 57 (pentru Ion şi Mihai Antonescu).

34 Din cele aproximativ 50 volume în manuscris aflate în păstrare la ANR s-a întocmit, selectiv, un volum din *Jurnal*, I, editori Ion Ardeleanu şi Vasile Arimia, Bucureşti, Editura Globus, 1994. Vezi, ulterior, ediţiile îngrijite de Laurenţiu Constantiniu şi I. Calafeteanu: Grigore Gafencu, *Jurnal*, I, *Bucureşti, 1 iunie 1940 – Moscova, 31 august 1944*, ediţie Laurenţiu Constantiniu, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2006 – 35 Vezi N. Titulescu, *Opera politico-diplomatică. Iulie 1947 – iulie 1948*, I-II, Bucureşti, 2003; *ibidem*, *1937*, I-III, Bucureşti, 2008; idem, *Corespondenţa (1941 – 1931)*, I-II, Bucureşti, 2004.

36 Publicaţie sub egida Institutului de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti.

37 Publicaţie sub egida Secţiei de Ştiinţe Istorice şi Arheologiei a Academiei Române.

38

„Revista Arhivelor" 38, în „Romanian Civilization" (Iaşi) şi în „Transylvanian Review" (Cluj-Napoca) 39, în „Europa XXI" 40, în „Arhivele Totalitarismului" 41, în buletinul „Document" 42 sau în „Revista de Istorie Militară" 43, în „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale" 44, în „Voenno-istoriceskii jurnal" 45 ş.a., precum şi în publicaţiile de mai largă adresabilitate („Magazin Istoric", „Historia" şi, până nu demult, „Dosarele Istoriei" ş.a.).

Precizările precedente la anume consideraţii. Astfel, în primul rând, toate raportările istoriografice la România anilor 1939 – 1945 privesc, deopotrivă şi succesiv, pe Regele Carol II pentru anii 1939 – 1940, pe generalul (apoi, Mareşalul) Ion Antonescu pentru anii 1940 – 1944 şi, pentru perioada care a succedat lui 23 august 1944, pe Regele Mihai I. Din punct de vedere cantitativ, cărţile şi studiile referitoare la perioada şi personalitatea lui Ion Antonescu domină copios ansamblul. Situaţia este întru

totul de înţeles, chiar justificată, dacă avem în vedere că perioada 1940 – 1944, una de preferinţă şi de referinţă indiscutabilă pentru majoritatea istoricilor români şi străini, cuprinde însuşi „miezul” epocii războiului, inclusiv faptul că evenimentele de atunci au excelat ca aglomerare, problemele acumulate, abordate şi decise au fost multiple şi grave, iar, în plus, controversele, în ciuda scurgerii anilor, persistă.

Acestei problematici complexe şi întinse i-au fost consacrate de-a lungul anilor numeroase *lucrări generale46*.

38 Publicaţie sub egida Direcţiei Generale a Arhivelor Naţionale ale României.

39 Publicaţie sub egida Centrelor de Studii Româneşti.

40 Publicaţie sub egida Centrului de Istorie şi Civilizaţie Europeană din cadrul Filialei Iaşi a Academiei Române.

41 Publicaţie sub egida Institutului pentru Studiul Totalitarismului în România al Academiei Române, Bucureşti.

42 Publicaţie sub egida Arhivelor Militare Române din Bucureşti.

43 Publicaţie sub egida Institutului de Istorie Militară pentru Studii Politice de Apărare şi Istorie Militară din Bucureşti.

44 A apărut la Paris, sub egida Comitetului francez pentru studiul istoriei celui de-al doilea război mondial (preşedinte – prestigiosul istoric Henri Michel, autorul unei sinteze clasice – *La Seconde Guerre mondiale*, I-II, Paris, Presses Universitaires de France, 1968 – 1969), publicând numeroase materiale şi un număr special consacrat României în război.

45 Apare din 1939 la Moscova, sub coordonarea unor istorici militari ruşi.

46 Un bilanţ, prin forţa lucrurilor parţial, include mai ales: Grigore Gafencu, *Préliminaires de la Guerre à l'Est. De l'Acord de Moscou (41 août 1939) aux hostilités en Russie (44 juin 1941)* (1944); Petre Mihail Mihăilescu, *România în calea imperialismului rus. Rusia, România şi Marea Neagră* (1944); *Armata 1 Română în Campania din Vest. 43 august 1944 – 9 mai 1945* (1945; 1999); Constantin I. Kiriţescu, *România în al doilea război mondial*, I-II (1995), redactată la mijlocul anilor '50; N.I. Lebedev, *Rumâniia v godi vioroi mirovoi voini* (1961); General Platon Chirnoagă, *Istoria politică şi militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 44 iunie 1941 – 43 august 1944* (1998); V. Anescu şi colaboratori, *România în războiul antihitlerist. 43 august 1944 – 9 mai 1945* (1966); Hermann Weber, *Die Bukowina im Zweiten Weltkrieg* (1972); I.E. Levit, *Uciastiie faşistskoi Rumânii v agressii protiv SSSR*, I-II (1981 – 1983); Ilie Ceauşescu şi colaboratori, ed., *România în anii celui de-al doilea război mondial*, I-III (1989); Ion Şuţa, *România la cumpăna istoriei. August '44* (1991); V.F. Dobrinescu, *Emigraţia română din lumea anglo-saxonă. 1939 – 1945* (1993); Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Complot împotriva României. 1939 – 1947. Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa în vâltoarea celui de-al doilea război mondial* (1994); V.F. Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial (1939 – 1947)* (1995); Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939 – 1945* (1995); Florin Constantiniu, Alesandru Duţu, Mihai Retegan, *România în război, 1941 – 1945. Un destin în istorie* (1995); Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului (1941). O decizie controversată* (1995);

În contextul în care în istoriografia universală contemporană se observă, cum s-a

47

remarcat47, un interes excepţional pentru epoca

conflagraţiei mondiale din 1939 – 1945, reflectat printr-o producţie de cărţi şi materiale enormă, nemaicunoscută altcândva pentru vreo altă problemă a trecutului, în istoriografia generală contemporană nu poate fi neglijată frecvenţa biografiilor de toate genurile (speciale, paralele, generale), cu realizări remarcabile, mai ales că genul în cauză beneficiază şi de un interes aparte din partea cititorului. Deja în perioada dintre cele două războaie mondiale (1919 – 1939), nu întâmplător, considerăm, pieţele europeană şi americană ale cărţii au fost literalmente inundate de o multitudine de biografii consacrate marilor figuri ale scenei istorice din toate timpurile, dar cu deosebire acelora care aveau să se „remarce" în războiul din 1939 – 194548. În timpul şi mai ales după război, cu atât mai mult, se

Alesandru Duţu, Mihai Retegan coordonatori, *Armata Română în al doilea război mondial*, I, *Eliberarea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei (44 iunie – 46 iulie 1941)* (1996); Keith Hitchins, *România. 1866 – 1947*, ediţia citată (ediţia I în limba română – 1996); Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX. 1918 – 1948* (1999); Dinu C. Giurescu, *România în al doilea război mondial (1939 – 1945)* (1999); Alesandru Duţu, coordonator, *L'Armée Roumaine dans la Deuxième Guerre mondiale (19391945)* (1999); Alesandru Duţu, Mihai Retegan, coordonatori, *Eliberarea Basarabiei şi a Nordului Bucovinei (44 iunie – 46 iulie 1941)* (1999); Alesandru Duţu, Petre Otu, coordonatori, *Pe ţărmul nord pontic (17 iulie 1941 – 4 iulie 1944)* (1999); Alesandru Duţu, coordonator, *Golgota Estului (iulie 1944 – martie 1944)* (2000); Alesandru Duţu, *între Wehrmacht şi Armata Roşie. Relaţii de comandament româno-germane şi româno-sovietice (1941 – 1945)* (2000); Gh. Buzatu, V.F. Dobrinescu, Horia Dumitrescu, coordonatori, *România şi al doilea război mondial* (2000); Vasile Bărboi şi

colaboratori, *The Romanian Army in the Whirl of War (1941 – 1945)* (2001); Anatol Petrencu, *Basarabia în al doilea război mondial. 1940 – 1944* (1997); D. Şandru, *Mişcări de populaţie în România (1940 – 1948)* (2003); Mihai-Aurelian Căruntu, *Bucovina în al doilea război mondial* (2004); Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuţie la istoria exilului românesc*, I-VII (1999 – 2007). De remarcat, după cum s-a evidenţiat deja (cf. Ion Şişcanu, *Basarabia în contextul relaţiilor sovieto-române. 1940*, Chişinău, Civitas, 2007; Ion Ţurcanu, *Istoricitatea istoriografiei. Observaţii asupra scrisului istoric basarabean*, Chişinău, Editura ARC, 2004) contribuţiile consistente ale colegilor noştri de la Chişinău (Alexandru Moşanu, Anton Moraru, Anatol Petrencu, Ion Ţurcanu, Ion Şişcanu, Vitalie Văratic, Pavel Moraru, Elena Şişcanu ş.a.) în abordarea şi elucidarea problemelor istoriei celui de-al doilea război mondial, în general, ale Basarabiei şi Bucovinei, în special.

47 Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *Al doilea război mondial şi România. O bibliografie*, *passim*.

48 Că era o întâmplare sau o premoniţie, tot ce era posibil, dar cert lucru este preţuirea de care s-au bucurat, la noi şi în alte părţi, Emil Ludwig, *Genii şi caractere* (Iaşi, 1929) şi *Conducătorii Europei* (Bucureşti, f.a., ediţia originală 1934); Jacques Bainville, *Les dictateurs* (Paris, 1935); Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici* (diverse ediţii) şi *Eroii revoluţiei ruse. Lenin, Trotski, Stalin* (Bucureşti, f.a.); N.N. Matheescu, *URSS. Istoricul revoluţiei ruseşti. Lenin – Trotzehy – Stalin. Planul cincinal (Bucureşti, 1934)*; Dr. Ygrec, *Revoluţia rusă. Rasputin, Ţarina, Lenin* (Bucureşti, f.a.); Petre Gheaţă, *Dictatorii* (Bucureşti, 1938); Th. Martinescu-Asău, *Lenin – Benito Mussolini – Mustafa* Kema (Bucureşti, f.a.); Lev Troţki, *Stalin (Biografia politică)* (diverse ediţii); Curzio Malaparte, *Tehnica loviturii de stat* (ed. originală – Paris, 1931); Konrad Heiden, *Adolf Hitler* (diverse ediţii); J.

Arraras, *Le Général Franco* /Paris, 1937); Amiral Castex, *De Ginghis-Khan à Staline* (Paris, 1935); Jean Thouvenin, *Avec Pétain* (Paris, 1940); Luigi Alini, II *Duce* (Firenze, 1930); M. Manoilescu, *Portugalia lui Salazar* (Bucureşti, 1936); M. Missiroli, *Cât îi datorează Italia lui Mussolini* (Milano, 1935); E. Susmel, *Mussolini – omul* (Bucureşti, 1927); Hermann Rauschning, *Hitler m'a dit* (Paris, 1939). Unele opinii exprimate sunt demne de atenţia specială a cititorului. Astfel, Troţki despre Stalin: *„... Pe ansamblu, Stalin rămâne o mediocritate. Mintea lui nu este lipsită doar de strălucire şi avânt, ci chiar şi de capacitatea gândirii logice"*; Sterie Diamandi, fiind de acord cu Troţki, în sensul că Stalin reprezenta *„cea mai eminentă* înţelege, liderii politici şi militari ai anilor 1939 – 1945 au populat în bună măsură literatura generală de informare istorică. Exemplificările, oricât ar fi de bogate, rămân departe de a fi complete49.

mediocritate a partidului", a adăugat: *„... Nu cunoaşte decât o singură pasiune*: *politica* [...] *Iubeşte şi doreşte puterea din toate fibrele fiinţei sale, e un îndrăgostit fanatic al puterii* [...] *E o dragoste de o virilitate sălbatică care vrea să posede puterea în chip exclusiv şi absolut"*; Konrad Heiden: *„Hitler nu este un fenomen specific german, ci un fenomen al secolului XX, valabil pentru Europa întreagă"*; Ştefan Ionescu: *„... statul bolşevic nu este altceva decât dictatura proletariatului"*, care emană de la Stalin, *„ţarul roşu „*al Imperiului moscovit; Emil Ludwig: *„Totul e greoi la acest bărbat* [Stalin]: *mersul său, privirea sa, voinţa sa şi chiar când râde* (*ceea ce-i face plăcere*) *râsul său e închis, înăbuşit, încet, pentru el însuşi, izvorând din acel dispreţ general pe care îl au toţi dictatorii faţă de bestia omenească"* (Emil Ludwig, *Conducătorii Europei*, traducere Eugen Relgis, Bucureşti, f.a., p. 315).

49 Vezi, în acest sens, Boris Souvarine, *Stalin. Studiu*

istoric al bolşevismului (traducere, Bucureşti, 1999); A.M. Pankratova, *Marele popor rus* (traducere, Bucureşti, 1953); acad. Constantin I. Parhon, *URSS faţă de România* (Bucureşti, 1946); Felix Aderca, *Oameni excepţionali. Jurnal intim* (Bucureşti, 1995); Davy Winter, *Tragedia Europei: Adolf Hitler* (traducere, Bucureşti, 1945); Simion Oeriu, *Omul sovietic* (Bucureşti, 1946); Petre Pandrea, *Portrete şi controverse*, vol. I (Bucureşti, f.a.); Nikita S. Hruşciov, *Crimele lui Stalin* (traducere, Bucureşti, 1998); Richard Nixon, *Leaders* (New York, 1982); Vladimir Volkoff, *Treimea răului: Lenin, Troţki şi Stalin* (traducere, Bucureşti, 1996); E. Samoilov, *Hitler, Stalin, Mao Tse-Dun (Analiză psihică comparată)* (Obnins, 1991); Roy Medvedv, *Le Stalinisme. Origines, histoire, conséquences* (Paris, 1972), *Oamenii lui Stalin* (traducere, Bucureşti, 1993), *Despre Stalin şi stalinism. Consemnări istorice* (traducere, Bucureşti, 1991); Johan von Leers, *Uniunea Sovietică o primejdie mondială* (traducere, Bucureşti, 1943); Paul Ştefănescu, *Lumea văzută de medici (Mari bolnavi, mari conducători de stat)* (Bucureşti, 1991); Pierre Accoce, Pierre Rentehwick, *Aceşti bolnavi care ne guvernează* (traducere, Craiov, 1993); Milovan Djilas, *întâlniri cu Stalin* (traducere, Craiova, 1990); G. Haligarten, *Histoire des dictatures de l'Antiquité à nos jours* (Paris, 1961); Mircea Eliade, *Salazar* (diverse ediţii); A. Autorehanov, *Imperiia Kremlia* (Vilnius, 1990) şi *Staline assassiné* (Paris, 1980); Lilly Marcou, *Stalin. Viaţa privată* (traducere, Bucureşti, 1998); Florin Mătrescu, *Holocaustul roşu* (ediţia a II-a, Bucureşti, 1998); Dr. Petru Groza, *Reconstrucţia României* (Bucureşti, 1946) sau, în sfârşit, cu ediţia oficială *I.V. Stalin. Scurtă biografie* (traducere, Bucureşti, 1947), în ediţie critică şi adnotată (cf. Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *Stalin cenzurat/necenzurat*, Bucureşti, 1999). Spre edificarea cititorului, unele fragmente se dovedesc ilustrative: *„Cine vorbeşte cu Generalissimul Stalin ştie ce-*

i rămâne de făcut pentru cel puţin un an” (dr. P. Groza); „*Mareşalul Stalin a unit teoria cu faptele şi a ajutat la creaţiunea istorică*” (Petre Pandrea); „*Ca şi Lenin, Stalin este o astfel de expresie reprezentativă a voinţei de viaţă, de progres social, economic şi cultural, de umanitate largă a popoarelor sovietice*” (S. Oeriu); „*... Nimeni nu se îndoieşte de faptul că acest tiran a dus la pieire, în mod direct sau indirect, mai multe persoane decât oricine altcineva. Hitler*? *Un simplu cârpaci pe lângă el*” sau: „*Stalin e cel care l-a ucis pe Hitler*” (Vladimir Volkoff); „*Istoria nu cunoaşte un despot atât de brutal şi cinic cum a fost Stalin. El este mai metodic, mai cuprinzător şi mai total ca criminal decât Hitler*” (Milan Djias); „*După cel de-al doilea război mondial, când URSS şi-a asigurat – în baza unor acorduri secrete cu SUA* şi *Marea Britanie – recunoaşterea unor* «*sfere de interese*» *în zone întregi din Europa şi Asia, sistemul comunist moscovit a fost exportat şi implantat în ţările din regiunile respective, astfel că Holocaustul roşu s-a extins pretutindeni în această arie (inclusiv în restul României). Ca origini şi consecinţe, Holocaustul roşu a depăşit de departe Holocaustul nazist, iar Kremlinologii, respingând* ab initio *orice acuză de aritmetică macabră ori de ierarhizare a cruzimii, au cutezat totuşi studii comparative între URSS* şi *Germania*” (Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu); „*în orice caz, adevărata dimensiune a holocaustului lui Stalin nu mai poate fi pusă acum la îndoială*” (Robert Conquest); „*Stalin a suferit de ceea ce se cheamă narcisism malign* [...] *Această maladie psihică a caracterizat comportamentul nu numai al lui Stalin, ci şi al altor personaje*: *Hitler, Mao, Ceauşescu şi*.

Ajungem, în acest fel, la literatura de specialitate de factură biografică privind epoca celui de-al doilea război mondial. Din investigaţiile personale în unele din marile bibliotecii ale lumii (din Iaşi şi Bucureşti, Moscova şi Sankt Petersburg, München şi Freiburg im Breisgau, Roma, Paris

şi Strasbourg, Londra şi Oxford, New York, Princeton, Houston, Washington şi Palo Alto/Stanford University) am desprins că, sub raporturile calitativ şi cantitativ, predomină, în ordine, biografiile50 închinate lui Adolf Hitler, I.V. Stalin, Franklin Delano Roosevelt, Winston S. Churchill, Benito Mussolini, Dwight D. Eisenhower, Charles de Gaulle, Harry Truman sau Ion Antonescu51. Fără a intenţiona un bilanţ exhaustiv, unele se impun cu obligativitate atenţiei52.

mai nou, dictatorul irakian Saddam Hussein [...] *Amestec insolit de paranoia, megalomanie şi isterie, bolnavul este susceptibil la orice, se consideră atotştiutor şi nu admite nici cea mai mică observaţie, crezându-se ţinta unor atacuri şi conspiraţii. Ia hotărâri aberante, neţinând seama de consecinţe şi trăieşte într-o lume imaginară. Total amoral, se înconjoară de persoane docile şi fidele, pe care le copleşeşte cu debitul verbal. Fapt caracteristic, ideea dominantă care pune stăpânire pe bolnavul de narcisism, alături de autoadulare, o constituie dorinţa de putere ca scop suprem şi nu ca un mijloc pentru satisfacerea altor ţeluri. Individul fuge de colectivitate şi, în acelaşi timp, se simte bine când în preajma sa se află nu câţiva oameni, ci mari mulţimi* [...] *Maladia progresează până la forme aberante „*(Paul Ş tefănescu).

50 Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *România şi al doilea război mondial. O bibliografie*, p. 124 – 131, pentru bilanţul anterior anului 1975. Pentru perioada ulterioară, vezi Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939 – 1945*, p. 69 – 110.

51 Despre cazul Antonescu, mai jos.

52 Vezi Alan Bullock, *Hitler*: *A Study în Tyranny* (New York, 1967) (traducere: *Adolf Hitler*, Bucureşti, Editura Elit, f.a., 704 p.); Joachim Fest, *Hitler*, I-II (Paris, 1973); Walter C. Langer, ed., *The Mind of Adolf Hitler*. *The Secret Wartime Report* (New York – London, 1972); Robert Payne,

The Life and Death of Adolf Hitler (New York, 1973); H.R. Trevor-Roper, *The Last Days of Hitler* (diverse ediţii, inclusiv în limba română); William L. Shirer, *Le Troisième Reich des origines à la chutte* (Paris, 1967); Sebastián Haffner, *Un certam Adolf Hitler* (Paris, 2979); Gert Buchheit, *Hitler*, *chef de guerre*, I-II (Paris, 1961); David Irving, *Hitler's War* (London, 1977); Lev Besymenski, *The Death of Adolf Hitler* (New York, 1968); Ian Kershaw, *Hitler (1936 – 1945)* (Paris, 2000); E. Jäckel, *Hitlers Weltanschauung* (Stuttgart, 1983); Andreas Hillgruber, *Hitlers Strategie. Politik und Kriegführung 1940 – 1941* (München, 1982); Rolf-Dieter Müller, Gerd Ueberschächt, *Hitlers Krieg im Osten* (Darmstadt, 2000); Philippe Burrin, *Hitler et les Juifs*: *Genèse d'un génocide* (Paris, 1989); Édouard Husson, *Comprendre Hitler et la Shoah* (Paris, 2000); Omer Bartov, *L'armée de Hitler. La Wehrmacht, les nazis et la guerre* (Paris, 1999); Robert Gellately, *Il popolo di Hitler* (Milano, 2004); Ulrich Völklein, *Bunker. Le ultime ore di Hitler*, Padova, Piemme Pocket, 2002; I.F. Pogonii, ed., *Agoniia i smerţ Adolfa Ghitlera*, Moskva, Izd. Zvonniţa, 2000; Kardel [Heinnecke], *Adolf Ghitler – osnovatel Israelia*, Moskva, Russkii Vestnik, 2002; V.M. Juhrai, *Rokovoi prosciot Ghitlera. Krah blitkriga (1939 – 1941)*, Moskva, Vece, 2000; Lev Bezâmenski, *Celovek za spinoi Ghitlera*: *Martin Bormann i ego dnevnik*, Moskva, Vece, 2000; Louis Kilzer, *Predavşii Ghitlera*: *Martin Bormann i padenie Tretiego Reiha*, Moskva, Eksmo, 2002; Isaac Deutscher, *Stalin. A Political Biography* (London – Oxford, 1967); Adam B.-ulam, *Stalin*: *The Man and His Era* (London, 1989); D. Volkogonv, *Staline*: *Triomphe et tragédie* (Paris, 1991) 52; John A. Erickson, *The Road to Stalingrad*: *Stalin's War with Germanz* (London, 1975); idem, *The Road to Berlin*: *Stalin's War with Germany* (London, 1983); Robert Ivanov, *Stalin i soiuzniki 1941 – 1945 gg*, Smolensk, Rusici, 2000; B.S. Ilizarov, *Tainaia jizn*

Stalina. *Po materialam ego biblioteki i arhiva*. *K istoriosofii stalinizma*, Moskva, Vece, 2002; M.I. Meltiuhov, *Upuşcenîi sans Stalina*. *Sovetskii Soiuz i borba za Evropu 1939 – 1941 gg* (*Dokumenti*, *faktî*, *sujdeniia*), Moskva, Vece, 2002; Iuri Rubţov, *Alter ego Stalina*, Moskva, Zvonniţa, 1999; Felix Ciuev, *Molotov*. *Poluderjavnîi vlastelin*, Moskva, Olma-Press, 2002; Adrian Grigoropol.

Lista biografiilor paralele ori colective este nu mai puţin bogată şi reprezentativă, fiind

53

Imposibil de-a o prezenta în integralitatea sa53.

Dintre capitolele marcante ale epocii 1939 – 1945 în ansamblu s-au aflat în atenţia istoricilor români şi străini: originile şi izbucnirea războiului în Europa la 1 septembrie 193 954, rolul şi locul României în context, neutralitatea României în conflict (1939 – 1940), rostul şi semnificaţia Pactului Hitler-Stalin din 23 august 1939, extinderea ostilităţilor în Europa, relaţiile

Călău şi diplomat: *Vîşinski – pumnul lui Stalin în România* (Bucureşti, 1997); D. Volkogonov, *Lenin*. *O nouă biografie* (traducere, Bucureşti, 1997); idem, *Troţki*, *eternul radical* (traducere, Bucureşti, 1998); H. Carrère d'Encausse, *L'ordre par la terreur* (Paris, 1979); Michael Lynch, *Stalin şi Hruşciov*: *URSS*, *1944 – 1964* (traducere, Bucureşti, 1998); Vojtech Mastny, Îl *dittatore insicuro*: *Stalin e la guerre freda* (Milano, 2003); Daniel Rancourd-Leferrière, *The Mind of Stalin* (Ann Arbor, 1988); David Irving, *Churchill's War* (New York, 1991); James MacGregor Burns, *Roosevelt*: *The Soldier of Freedom 19401945* (London, 1971); Elizabeth Barker, *Churchill and Eden* at *War* (London, 1978); Warren F. Kimball, *Naked Reverse Right*: *Roosevelt*, *Churchill and Eastern Europe from* «*Tolstoy*» *to Yalta – and A Little Beyond*, în „Diplomatic History", vol. 9, no. 1/1985; Albert Resis, *The Churchill-Stalin Secret* «*Percentages*» *Agreement on the*

Balkans, *Moskow*, *October*, *1944*, în „The American Historical Review", no. 2/1978; Lilly Marcou, *Sub Stalin şi Dej. Jurnalul unui om de stânga* (traducere, Bucureşti. 1998). 53

53 Vezi Alan Bullock, *Hitler et Staline. Vies parallèles*, I-II (Paris, 1994); S. Bialer, ed., *Stalin and His Generals* (New York, 1966); Harry C. Deutsch, *Hitler and His Generals* (Minneapolis, 1974); Herbert Feis, *Churchill – Roosevelt – Stalin. The War They Waged and the Peace They Thought* (Princeton, 1957); Robin Edmonds, *The Big Three: Churchill, Roosevelt and Stalin în Peace and War* (New York, 1991); J.W. Brügel, ed., *Stalin und Hitler: Paktgegen Europa* (Wien, 1973); Philipp W. Fabry, *Der Hitler-Stalin Pakt, 1939 – 1941* (Darmstadt, 1962); Florin Constantiniu, *între Hitler şi Stalin: România şi Pactul Ribbentrop-Molotov* (Bucureşti, 1991); G.L. Rozanov, *Stalin-Ghitler* (Moskva, 1991); Mario D. Fenyo, *Hitler, Horthy and Hungary. German-Hungarian Relations, 1941 – 1944* (New Haven, 1972); James McSherry, *Stalin, Hitler, and Europe*, I-II (New York, 1968.1970); Elizabeth Wiskemann, *L'A xe Rome-Berlin. Histoire des relations entre Hitler et Mussolini (1934 – 1945)* (Paris, 1950); E.V. Samoilov, *Fiurerî. Obşciaia te*orila *faşizma*, I-II (Obninsk, 1992) 53; Lev Bezâmenski, *Ghermanskiie gheneralî's Ghitlerom i bez nego* (Moskva, 1961) 53; idem, *Ghitler*i *Stalin pered shvatskoi* (Moskva, 2002); B.H. Liddell Hart, *The Other Side of the Hill* (London – Sydney, 1978); Samuel W. Mitcham, Gene Mueller, *Komandirî Tretiego Reiha*, Smolensk, Rusici, 1997; Andrew Christopher, Oleg Gordievski, *KGB. Istoria secretă a operaţiunilor externe de la Lenin la Gorbaciov* (traducere, Bucureşti, 1994); Arkadi Vaksberg, *Hotel Lux* (traducere, Bucureşti, 1998); Vladimir Nikolaev, *Stalin, Ghitler i mî*, Moskva, Izd. Prava Celoveka, 2002; Wolfgang Leonhard, *Der Schock des Hitler-Stalin-Paktes*, Freiburghasel-Wien, Herder, 1986; I.M. Muhin,

Ubiistro Stalinai Beriia, Moskva, Forum, 2002; M. Ilânskii, *Jizn i smerţ Benito Mussolini*, Moskva, Vece, 2000; Walter Rauscher, *Hitler e Mussolini. Vita, poterre, guerra e terrore* (Roma, 2004); Stéphane Courtois, *Une şi longue nuit. L'apogée des régimes totalitaires an Europe. 1935 – 1953* (Paris, 2003); Ernst Nolte, *La guerre civile européenne. 1917 – 1945* (Paris, 2000; traducere în limba română. 2006); E.N. Dzelepy, *Franco, Hitler et les Alliés* (Bruxelles, 1961); Alexander Dallin, F.I. Firsov, eds., *Dimitrov and Stalin 1934 – 1943. Letters from the Soviet Archives*, New Haven – London, Yale University Press, 2000; N.S. Lebedeva, M.N. Narinskii, eds., *Komintern i vioraia mirovaia voina*, I-II, Moskva, P.I.M., 1994; T.V. Volokitina, ed., *Sovetskii faktor v vostocinoi Evrope 1944 – 1953*, I-II, Rosspen, 1999 – 2002; Henrik Eberle, Matthias Uhl, *Dosarul Hitler*, Bucureşti, Editura Meditaţii, 2007 (traducere).

54 Dintre lucrările, apreciate „clasice", pe această temă, supunem atenţiei cititorului Maurice Baumont, *La Faillite de la Paix (1918 – 1939)*, I-II, Paris, Presses Universitaires de France, 1960 – 1961; idem, *Les origines de la Deuxième Guerre mondiale*, Paris, Payot, 1969; A.J.P. Taylor, *The Origins of the Second World War*, London, H. Hamilton, 1961 (tradusă şi în limba română).

României cu Marile Puteri, în prima ordine cu liderii *Axei*55 sau cu sateliţii acesteia56, prăbuşirea României Mari şi a regimului Regelui Carol II, instaurarea regimului legionaro-antonescian, caracterul regimului, rebeliunea legionară din ianuarie 1941, regimul lui Ion Antonescu (19411944) – trăsături şi esenţă, evoluţia constituţională a României, intrarea României în sistemul *Axei* Berlin-Roma-Tokio, premisele şi declanşarea războiului din Est, eliberarea Ţinutului Herţa, a Basarabiei şi Bucovinei de Nord57, desfăşurările militare în URSS şi prezenţa trupelor României, istoria economiei naţionale, rolul

factorului petrol, problemele demografice şi de graniţă, rolul serviciilor secrete, istoria culturii, iniţiativele infructuoase ale României antonesciene pentru desprinderea de *Axă* (1942 – 1944) 58, propaganda de război59 rezistenţa anti-antonesciană, rolul partidelor politice, pregătirea, înfăptuirea şi consecinţele loviturii de stat din 23 august 1944, efectele internaţionale, ocuparea ţării de către forţele armate ale URSS, România pe frontul antihitlerist (1944 – 1945), Convenţia de Armistiţiu cu Naţiunile Unite şi efectele ei catastrofale, pregătiri pentru Conferinţa de Pace, Congresul Păcii de la Paris (iulie – octombrie 1946), semnarea şi urmările Tratatului de Pace din 10 februarie 194760, evoluţiile politice interne, comunizarea ţării, România – abandonată în „sfera de interese" a URSS etc.

În prezent, spre deosebire de perioada „zorilor" epocii comuniste, când s-a lansat faimosul şi detestabilul „manual unic" al lui M. Roller intitulat *Istoria R.P.R.* (1948), plin de absurdităţi şi denaturări, dar care, poate tocmai de aceea avea să facă… epocă (?!), influenţând pe zeci de ani destinele istoriografiei naţionale până la cota de avarie, vecină cu nimic altceva decât un veritabil *autodafé*, toate problemele istoriei româneşti în răstimpul 1939 – 1945 îşi află abordări şi soluţionări corespunzătoare, în temeiul unui dialog ştiinţific fructuos, decent, raţional şi liber. În mod concret, nu mai există nicio problemă atât de „delicată" sau de „secretă" încât să nu-şi afle studioşi temerari şi calificaţi, cenzurarea opiniilor exprimate ţinând cu adevărat de domeniul trecutului. Într-un atare climat, nu mai constituie un sacrilegiu recunoaşterea faptului

55 Un domeniu în care excelează, încă din 1954, de la prima ediţie, cartea celebrului istoric german Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu. Relaţiile germano-române (1938 – 1944)*, traducere,

Bucureşti, Editura Humanitas, 1994 (reeditare – 2007); Mihai Pelin, ed., *Diplomaţie de război*: *România-Italia, 1939 – 1945*, Bucureşti, Editura Elion, 2005.

56 Ana-Maria Stan, *Relaţiile franco-române în timpul regimului de la Vichy, 1940 – 1944*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006.

57 Cf. V.F. Dobrinescu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (1918 – 1940)*, Iaşi, Editura Junimea, 1991; V.F. Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial*, Iaşi, Institutul European, 1995; Ion Constantin, *România, Marile Puteri şi problema Basarabiei*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995; Nicolae I. Arnăutu, *14 invazii ruseşti în România*, Bucureşti, Editura Saeculum/Editura Vestala, 1996 (ediţia originală – Buenos Aires, 1956); Mihai-Aurelian Căruntu, *Bucovina în al doilea război mondial*, Iaşi, Editura Junimea, 2004; Anatol Petrencu, *Basarabia în timpul celui de-al doilea război mondial (1939 – 1945)*, Chişinău, Editura Prut International, 2006; Pavel Moraru, *Bucovina sub regimul Antonescu (1941 – 1944)*, I-II, Chişinău, Editura Prut International, 2005 – 2007; Ş erban Alexianu, *Gheorghe Alexianu*: *Transnistria, un capitol în istoria omeniei româneşti*, Bucureşti, Editura Vremea, 2007.

58 Un domeniu în care trimitem la o altă carte de referinţă – Aurică Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.

59 Mioara Anton, *Propaganda de război. Campania din Est. 1941 – 1944*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2007; Călin Hentea, *Propagandă fără frontiere*, Bucureşti, Editura Nemira, 2002.

60 Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, *La Roumanie et la Conférence de la Paix de Paris (1946)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1987; V.F. Dobrinescu, *România şi organizarea postbelică a lumii (19451947)*, Bucureşti, Editura

Academiei, 1988.

că războiul României a fost, de la un capăt la altul (1941 – 1945), unul drept, pentru eliberarea şi apărarea teritoriului naţional, chiar dacă sub Ion Antonescu efortul militar s-a desfăşurat în cadrul *Axei* fasciste Berlin-Roma-Tokio. Rezultatele conflictului pentru România au fost dezastruoase în toate privinţele (teritorial, militar, politico-diplomatic, demografic, economic şi financiar, psihologic şi, în premieră absolută, pe planul menţinerii regimului social-politic existent) 61 şi pe lungă durată, multiple consecinţe fiind încă de strictă actualitate. Totul a fost posibil, în situaţia în care – după cum am menţionat – România, ca şi restul statelor Europei Est-Centrale, fiind mai întâi ocupată de Armata Roşie, a fost apoi rapid cedată, cu acte în regulă, de către Marii Aliaţii din Vest în „sfera de interese" a URSS, fiind chiar ameninţată la un moment dat să devină o *gubernie* a Moscovei sau o *republică socialistă* a Imperiului Roşu. Deja în 1946, Cortina *de Fier* trasată de Marile Puteri echivala cu alungarea României în zona sovietică de dominaţie62, iar condiţiile nu aveau să se schimbe decisiv decât odată cu prăbuşirea URSS în decembrie 1991 şi, odată cu aceasta, cu sfârşitul „Războiului Rece" angajat între Est şi Vest prin 1944 – 1945, pentru Polonia, România, Cehoslovacia sau Germania, în cazul în care Marii Aliaţi învingători la 1945 în faţa *Axei* ce reunea Germania, Italia şi Japonia au dovedit elocvent că, dacă ştiuseră să obţină o victorie istorică asupra Reichului lui Adolf Hitler, atunci ei nu reuşiră să câştige pacea şi să reinstaureze liniştea pe bătrânul continent şi pe planetă. Din punctul de vedere examinat, relevante se dovedesc realităţile surprinse de istoricul francez Jean-Marie Le Breton: „*Prăbuşirea Germaniei hitleriste, instaurarea Armatei Roşii la Berlin şi la Viena, cu, drept corolar, prezenţa ei la Varşovia, Budapesta, Bucureşti şi Sofie, distrugerea structurilor*

burgheze ale vechilor sateliţi ai Reichului, îndepărtarea polonezilor de la Londra şi a iugoslavilor lui Petru II *şi ai lui Mihailovici, absenţa în Europa Occidentală a unei contra-puteri serioase care să facă faţă Uniunii Sovietice, toţi aceşti factori s-au conjugat pentru a deschide calea celei mai mari zguduiri care afectase vreodată ansamblul lanţului de ţări ce se întindea de la Marea Baltică la Marea Neagră şi la Marea Adriatică, la est de Germania. Evenimentele, mai mult decât un plan prestabilit, au favorizat Uniunea Sovietică şi i-au permis să instaureze în această regiune regimuri nu numai calchiate după ea, dar şi întru totul obediente faţă de Moscova „63.*

* * *

După 23 august 1944, odată cu răsturnarea regimului Antonescu, retragerea Bucureştilor din *Axa* Berlin-Roma-Tokyo şi trecerea de partea Naţiunilor Unite, România a fost deposedată de ultimele atribute ale independenţei de stat, care, de bine – de rău, funcţionaseră după septembrie 1940 în limitele sateliţismului în orbita Germaniei, pentru a deveni brusc, cel puţin pentru următoarele două decenii, un stat ocupat de către URSS. Procesul declanşat s-a desfăşurat rapid.

61 După 23 august 1944, odată cu „eliberarea" României de către trupele sovietice, URSS, devenind pe moment putere ocupantă pentru cel puţin 15 ani (1944 – 1958), a înfăptuit prin forţă, cu concursul comuniştilor indigeni, sovietizarea ţării, potrivit voinţei exprimată de liderul de la Kremlin, I.V. Stalin faţă de Milovan Djilas, în sensul că, „acolo unde înaintează tancurile sovietice, se extinde şi sistemul socialist".

62 Dinu C. Giurescu, *Imposibila încercare. Greva regală – 1945. Documente diplomatice*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1999, p. 15 şi urm. În acelaşi sens, Jean-François Soulet vorbea despre „puternicul val de expansiune a comunismului sovietic controlat în totalitate

de Moscova" (cf. *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iaşi, Editura Polirom, 1998, p. 73).

63 Jean-Marie Le Breton, *Europa Centrală şi Orientală între 1917 şi 1990*, Bucureşti, 1996, p. 7980.

obiectivul asumat de Imperiul comunist vizând nedisimulat cotropirea deplină a spaţiului românesc, cu „trup şi suflet", mai ales după ce în 1945 – 1946 faimoasa „Cortină de Fier" a despărţit întreaga Europă Est-Centrală de Occident64. Beneficiind de toate avantajele sale de putere ocupantă, URSS a încurajat şi, deopotrivă a mizat pe comuniştii locali care, niciun moment al existenţei lor, nu şi-au depăşit statutul de agenţi ai Kremlinului. În acţiunea declanşată, „Vechiul regim" a fost declarat integral şi fără rezerve responsabil, iar, prin prisma războiului româno-sovietic din 1941 – 1944 tocmai încheiat, chiar criminal. În consecinţă, se înţelege, Mareşalul Ion Antonescu, liderul fostului regim, precum şi toţi colaboratorii săi au fost în chip special implicaţi. S-a declanşat, fapt pe care l-am relevat în numeroase contribuţii precedente65, aşa-numitul caz Antonescu, pe care nici astăzi nu-l putem considera definitiv clasificat. Relativ la debutul cazului, acesta – se ştie prea bine – a intervenit chiar în după-amiaza zilei de 23 august 1944, în momentul arestării Mareşalului I. Antonescu şi a unora dintre colaboratorii săi, apoi cu detenţia unor la Moscova (septembrie 1944 – aprilie 1946), iar în aprilie-iunie 1946 la Bucureşti, unde, între 6 şi 17 mai 1946, s-a desfăşurat simulacrul procesului „marii trădări naţionale" în faţa improvizatului „Tribunal al Poporului", care, finalmente, a dictat pedeapsa capitală pentru şapte dintre membrii fostului cabinet „militaro-fascist", pentru ca, la 1 iunie 1946, doar patru dintre cei condamnaţi, în frunte cu Mareşalul, să cadă sub gloanţele plutonului de execuţie. Planificat ori nu, momentul era nepotrivit, în contextul în

care, după numai doi ani de la „eliberarea” din august 1944, poporul român să expieze pur şi simplu sub cizma brutalei ocupaţii sovietice. În context, percepţia publică a „criminalului! I. Antonescu a suferit serioase mutaţii, iar cazul său fusese deja promovat în rândul recursurilor necesare viitoare ale istoriei. Marele diplomat Grigore Gafencu, aflat în exil în Elveţia, şi-a notat în excelentul său *Jurnal* (rămas, în cea mai mare parte, inedit), de îndată ce i-a parvenit, în seara de 1 iunie 1946, vestea execuţiei Mareşalului:

„Radio Bucureşti anunţă că azi, la orele şase seara, Mareşalul Antonescu, Ică [Mihai] Antonescu şi alţi patru [în fond, doi] demnitari au fost «executaţi». Graţia regală nu a putut, deci, interveni. Ruşii au cerut moartea lor [...] Păcatele Mareşalului au fost oarecum spălate prin abuzurile regimului de azi şi prin primejdia de moarte pe care sovieticii o ţin întinsă asupra ţării. Întâmplările care au urmat prăbuşirii sale au aşternut uitarea peste campania nenorocită ce el a purtat-o în Rusia, ca şi peste oarba înverşunare cu care s-a aruncat în braţele lui Hitler. Ieri încă vinovat, Mareşalul cade ca un martir al cauzei româneşti, pentru că România nu mai cunoaşte decât o singură ameninţare: Rusia. În jurul lui se va naşte o legendă care va îndulci judecata istoriei. Moartea ce i se trage din mânia imperiului vecin îl apropie de sufletul unui popor care se simte, în întregime, ameninţat de acea împărăţie” 66.

După 1990 s-a scris şi s-a comentat până la saturaţie despre... „reabilitarea” Antonescu, care ar fi început chiar în timpul epocii comuniste (?!), pentru ca apogeul să fi fost atins, în funcţie de anume interese politice, după prăbuşirea regimului Ceauşescu67. Nimic mai puţin

64 Dinu C. Giurescu, op. cit., p. 15 şi urm.

65 Vezi, mai ales, Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX (1918 – 1948)*, p. 421430.

66 Apud Gh. Buzatu, ed., *România cu şi fără Antonescu*, Iaşi, Editura Moldova, 1991, p. 338.

67 În contextul anilor ’80—90, reabilitarea Mareşalului s-a pus uneori în seama ediţiei de studii şi documente patronată de Iosif Constantin Drăgan (4 vols., 1986 – 1990, vezi mai jos).

adevărat. Pentru că, din clipa execuţiei68 şi până în decembrie 1989, I. Antonescu a fost *un personaj istoric interzis în ţara sa*, sub raport oficial din toate punctele de vedere, fără discuţii şi pentru totdeauna. Iar aceasta prin voinţa fermă a autorităţilor comuniste de la Bucureşti, în deplin consens, cu învingătorii din 1945. De aceea după 1990 Mareşalul nu a avut cum să fie „reabilitat”, cel mult – *redescoperit*. Ceea ce este cu totul altceva, mai ales că, dispărând cenzura, cercetarea unor teme nu mai poate fi, în vreun fel, blocată.

În epoca „războiului rece”, *Antonescu a fost descoperit în exil*, în vreme ce, în România, el fost hulit printr-o campanie cuprinzând multiple elemente politice, pseudoştiinţifice, culturale şi chiar poliţiste extrem de bine şi eficient instrumentalizate. Reţinem sub acest aspect că, potrivit faimoaselor *Instrucţiuni* din 1945 – 1948 privind scoaterea din circulaţie a lucrărilor editate în cursul „perioadei burgheze”, cărţile semnate de Mareşalul Ion Antonescu deschideau, s-ar putea spune cu obligativitate, lista celor ce se încadrau la punctul 6: „Orice lucrări datorite următorilor autori indiferent dacă sunt sau nu trecute în broşura de faţă sunt interzise din principiu”, iar în continuare erau menţionaţi Ion Antonescu, alături de Mihai Antonescu, A.C. Cuza, Nichifor Crainic, Armand Călinescu, Octavian Goga, Mihail Manoilescu, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Stelian Popescu, Pamfil Şeicaru, Al. Vaida-Voevod, Mircea Vulcănescu ş.a.69. În consecinţă, după mulţi ani şi foarte greu s-a ajuns, în condiţiile cenzurii şi „autocenzurii” de după 1977, la revenirea în atenţie a

personalităţii Mareşalului Antonescu, iar faptul a fost posibil nu pentru că autorităţile comuniste s-ar fi preocupat ori ar fi impus cumva aceasta, ci totul a rezultat din legitaţiile intime ale evoluţiei istoriografiei române, prin aprofundarea studiilor consacrate epocii 1939 – 1945 sau odată cu punerea în circulaţie a unor noi şi importante fonduri politice, diplomatice şi militare din arhivele interne ori graţie accesului cercetătorilor români în arhivele străine (cu prioritate în cele germane, franceze, americane şi britanice). A fost şi este încă un proces în continuă desfăşurare şi este indiscutabil că nimeni n-ar mai putea impune *vreun arbitru*, care să dicteze oprirea timpului, deci stopând investigaţiile viitoare în cazul Antonescu, şi nu numai!

Revenind la declanşarea pretinsei *campanii de reabilitare* a Mareşalului, vom observa că, deşi pare straniu, dar ea *coincide* cu însuşi momentul loviturii de stat de la 23 august 1944. Specificăm că nu-i avem în vedere numaidecât pe unii dintre foştii colaboratori militari şi diplomatici ai Mareşalului (generalii Ion Gheorghe şi Platon Chirnoagă, amiralul Horia Măcelariu, colonelul Ion V Emilian, lt.-col. Gh. Magherescu sau diplomaţii Grigore Gafencu, Gh. Barbul, George Duca), neimplicaţi în evenimentele din august 1944, ci chiar pe cei mai mulţi dintre autorii *puciului* care, imediat după aceea, confruntaţi fiind cu realităţile decurgând din ocuparea României de către URSS, au devenit automat ei înşişi „nostalgici" ai „Vechiului regim": Grigore Niculescu-Buzeşti (se pare, cel dintâi) 70; Regele Mihai I şi colaboratorii săi

68 Cicerone Ioniţoiu, *Cartea de aur a rezistenţei româneşti împotriva comunismului*, I, Bucureşti, 1995, p. 16 – 17.

69 Ministerul Informaţiilor, *Publicaţiile interzise până la 1 mai 1948*, Bucureşti, 1948, p. 14; idem,

Publicaţiile scoase din circulaţie până la 1 iunie 1946, ediţia a II-a, Alba Iulia, Fronde, 1994; Paul Caravia, coordonator *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945 – 1989*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000, p. 55 – 57 (pentru Ion şi Mihai Antonescu).

70 Vezi telegramele nr. 44 şi 45 ale lui Grigore Niculescu-Buzeşti expediate la 31 August şi, respectiv, 1 septembrie 1944 lui Al. Cretzianu la Ankara pe tema comportamentului ruşilor în România ca într-o ţară ocupată (Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, II, p. 336 – 340). Vezi şi Liviu Vălenaş, *Mareşalul Ion Antonescu şi frontul secret. Convorbiri cu Gheorghe Barbul*, Bucureşti, Editura Vremea, 2001, *passim*. A nu se neglija rosturile lui Victor Rădulescu-Pogoneanu, nemijlociţi (Ioan de Mocsonyi-Styrcea, Mircea Ioaniţiu, colonel Emilian Ionescu), imediat după Buzeşti, iar Iuliu Maniu, mai apoi, în momentul în care într-o şedinţă de guvern din septembrie 1944 a declarat că, dacă ar fi cunoscut condiţiile armistiţiului impus de Aliaţi României la Moscova în zilele precedente, nu l-ar mai fi încurajat pe Suveran să se decidă pentru „acţiune", deci pentru arestarea Mareşalului şi a colaboratorilor săi71, iar, dintre militari, generalii Constantin Sănătescu, Gheorghe Mihail, Aurel Aldea, Constantin D. Niculescu, colonelul D. Dămăceanu, maiorul Anton Dumitrescu ş.a.72

Tot Iuliu Maniu a fost acela care, la „procesul" din mai 1946 înscenat lui Antonescu şi echipei sale ministeriale, după încheierea depoziţiei sale ca martor, s-a apropiat de boxa acuzaţilor a strâns mâinile unor dintre ei, inclusiv Mareşalul, în huiduielile publicului „selectat" de comunişti ce reclama neîncetat „moarte trădătorilor" 73. În atmosfera creată, puţin a lipsit ca Iuliu Maniu să nu fie, el însuşi, cuprins în echipa „criminalilor", judecat şi condamnat în consecinţă, dar faptul, *imposibil pe moment*,

previzibil însă, avea să se îndeplinească curând după aceea, chiar în 1947. Ceea ce este interesant, din punctul nostru de vedere, este că aşa-zisa reabilitare a Mareşalului începuse deja, iar aceasta şi printr-un gest al lui Iuliu Maniu, care, desigur, nu ar fi acţionat necugetat în condiţiile existente în 1946, dacă el, liderul PNŢ, nu ar fi fost *convins* că nu avea în faţa sa un criminal şi trădător de ţară, *ci un militar şi un fost şef de guvern*, pe care l-a tratat – după cum s-a şi exprimat74 – *drept un mare patriot*, *deşi*, *personal*, *îi fusese adversar politic*, *iar nicidecum duşman*, *care*, *deci*, *trebuia eliminat*!

Sub un alt aspect, cu mulţi ani *înaintea* lui Josif Constantin Drăgan (1986), istorici români sau străini au stăruit asupra figurii Mareşalului, dar ei nu au fost bănuiţi în vreun fel de „reabilitarea" lui Antonescu. Astfel, în plin „război rece", Antonescu a fost „descoperit", pentru rolul său în cursul Războiului din Est din 1941 – 1944. Din câte ştim, Andreas Hillgruber a fost cel dintâi care, încă din 1954, a evidenţiat cu obiectivitate calităţile şi defectele Mareşalului şi ale

75

politicii sale în raporturile cu Berlinul75. Cunoscutul istoric a clarificat aspecte care şi în prezent, adjunctul lui Buzeşti, ale lui Al. Cretzianu, Camilian Demetrescu ş.a. Cea mai pătrunzătoare imagine asupra evoluţiilor româneşti în context european la sfârşitul conflictului din 1939 – 1945, în declaraţia tulburătoare a lui Victor Rădulescu-Pogoneanu datată 2. XII.1961 (apud Stelian Neagoe, *Istorie politică încarcerată*, Bucureşti, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale, 2006, p. 346 – 370).

71 Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Muşat şi colaboratori, eds., *43 August 1944. Documente*, III, *1944 – 1945*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985, p. 32 (Declaraţia lui Iuliu Maniu: „... Constat că Aliaţii nu

şi-au respectat înţelegerile de la Cairo. La Cairo s-au făcut înţelegeri precise [...] Condiţiunile care le-am stabilit noi atunci erau neasemuit mai favorabile decât cele de acum şi, fiindcă eu am cutezat să recomand partidului şi Majestăţii Sale să facă acest armistiţiu, ne doare foarte mult la ce s-a ajuns...")

72 Despre rosturile lor ca „actori" la 23 august 1944 şi, ulterior, ca memorialişti, cf. Gh. Buzatu, Stela Cheptea... *Şi a fost 43 august*, în vol. *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, ediţia citată, p. 274 şi urm.

73 *Procesul Mareşalului Antonescu. Documente*, II, Bucureşti, Editura Saeculum I.O./Editura Europa Nova, 1995, p. 11 şi urm.; Zaharia Stancu, *Secolul omului de jos*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1946, *Depoziţia domnului Maniu*, din 28 mai 1946).

74 Gh. Zane, *Memorii (1939 – 1974)*, ediţie Al. Bârlădeanu şi colaboratori, Bucureşti, Editura

Expert, 175997).

75 Din monografia menţionată a lui Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*, reţinem din încheiere (p. 275): „... Relaţiile personale de încredere şi stimă reciprocă care s-au stabilit între Hitler şi Antonescu nu au putut trece dincolo de limita unei obişnuite coaliţii pentru ducerea unui război, aşa cum sperase iniţial Conducătorul statului român. În fond, cele două ţări au dus un după o jumătate de secol, se dovedesc necunoscute specialiştilor improvizaţi. Andreas Hillgruber a dovedit între altele că: „Politica guvernului român în problema evreiască, aşa cum reiese dintr-o privire retrospectivă, s-a întemeiat, în tot timpul războiului, numai pe considerente tactice şi comerciale. Ea nu a ţinut seama nici de obligaţii morale faţă de cetăţenii români, nici nu s-a inspirat din doctrina antisemită. Ea a urmat, mai degrabă, liniile mari ale politicii externe a României" 76.

Aproximativ în acelaşi timp cu Andreas Hillgruber, în

ţară, Constantin I. Kiriţescu, cunoscutul şi inspiratul autor al trilogiei închinate războiului unităţii naţionale a tuturor românilor din 1916 – 1919, realiza monografia *România în al doilea război mondial*, terminată în 1956, confiscată apoi, restituită familiei după 1990 şi valorificată prin publicare abia în 199577.

Între timp au apărut numeroase „lucrări de serviciu", cele mai multe în spiritul „modelului" introdus cu începere din 1947 – 1948 prin ediţiile succesive ale manualului unic de *Istoria RPR* coordonat de Mihail Roller potrivit căruia războiul lui Antonescu alături de Hitler împotriva URSS ar fi fost... „criminal", „sângeros", „imperialist", „tâlhăresc" ş.a.m.d. Mareşalul însuşi ar fi fost *un criminal*, *un rasist*, *un fascist*, fiind sprijinit nu numai de Germania şi aliaţii ei, ci şi de partidele lui Iuliu Maniu şi C.I.C. Brătianu, de social-democraţi, de cercurile reacţionare politice şi militare de la Bucureşti, de trusturile anglo-americane în colaborare intimă cu fascismul german, cu monarhia etc.78 Prin astfel de pseudodescoperiri, *Istoria* lui M. Roller a îndepărtat generaţiile postbelice de adevăr, iar pentru specialişti a devenit un fel etalon de abordare (la un moment dat, oricum până după moartea lui I.V. Stalin în 1953, singurul!), respectat cu sfinţenie în condiţiile cenzurii comuniste, „modelul" lui Roller nefiind abandonat integral nici după 1989. Ceea ce nu înseamnă că nu au existat şi excepţii, care trebuie reţinute. Ne reîntoarcem, prin urmare, la Constantin I. Kiriţescu ori la Platon Chirnoagă, cu a sa *Istorie politică şi militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 44 iunie 1941 – 43 august 1944* (mai multe ediţii, Madrid, 1966 – 1986 şi Iaşi, 1997 – 1998), dar în mod special îl menţionăm pe regretatul Aurică Simion, care, cu excelentele sale *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944* (Cluj-Napoca, 1979), a provocat o veritabilă furtună politică şi istoriografică la Bucureşti79.

În 1984, la aniversarea actului de la 23 august 1944, s-a continuat şi chiar aprofundat

80

ofensiva împotriva Mareşalului Antonescu80. Regimul său era calificat, în spiritul normelor stabilite la… „procesul" din 1946, drept „o mostră de crimă de înaltă trădare faţă de poporul

«război paralel», asemănător celui dus de către Germania şi Finlanda. Mareşalului Antonescu nu i-au fost niciodată dezvăluite intenţiile politice reale şi planurile militare ale lui Hitler. Pe de altă parte, cercurile conducătoare ale economiei româneşti care voiau să salveze rezervele economice ale României pentru viitoarele timpuri de pace se opuneau unei totale epuizări a forţelor economice ale ţării în războiul comun".

77 *Ibidem*, p. 286.

77 Volumele I-II, ediţie Gh. Buzatu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1995.

78 Acad. Mihail Roller, sub redacţia, *Istoria R.P.R. Manual pentru învăţământul mediu*, Bucureşti, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, 1952, p. 638 şi urm.

79 Vezi mai jos.

80 Cu acel prilej, într-un amplu volum colectiv, intitulat *Actul de la 43 august 1944. Studii şi documente* – coordonator Gh. Buzatu (Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, 616 p.), am inclus studiul realizat în colaborare cu Aurică Simion despre *Preliminariile diplomatice ale actului de la 43 august 1944* (p. 210 – 285).

român". Ulterior, în 1989, în trilogia coordonată efectiv de generalul Ilie Ceauşescu şi maiorul Mihail E. Ionescu, intitulată *România în anii celui de-al doilea război mondial*, se aflau pagini întregi privind persoana şi regimul Antonescu, dar care numai simpatie ori admiraţie faţă de Mareşal nu dovedeau82. Dimpotrivă, despre Mareşal aflăm, potrivit tiparelor anilor '60, că „a lichidat ultimele

vestigii ale democraţiei burgheze" ori că ar fi statornicit un regim politic având „un caracter totalitar", iar în anii 1940 – 1941, alături de legionari sau împreună cu ei, ar fi practicat „un antisemitism şi şovinism exacerbat" 83.

Cu satisfacţie trebuie însă să amintim că, în acelaşi timp, au fost valorificate monografii şi sinteze reprezentând reale contribuţii pe tema evoluţiei României dintre 1940 şi 1944.

În răstimp, pe plan general, personalitatea Mareşalului Ion Antonescu a persistat, de regulă sub forma unui „portret robot", în numeroase dintre cele mai faimoase enciclopedii şi dicţionare universale84. Suntem, neîndoielnic, departe de-a fi epuizat lista lucrărilor enciclopedice care, în ultimele decenii, au mediatizat „portretul robot" Mareşalului Antonescu. Stăruim asupra textului din *Dicţionarul enciclopedic român* (1962), care a fost prelucrat după ediţia a II-a a *Marii Enciclopedii Sovietice* şi după manualul lui M. Roller. Astfel, potrivit autorului (anonim) al articolului despre Ion Antonescu, acesta ar fi fost un „general, dictator militar fascist", fiind „adus la putere de cercurile cele mai reacţionare ale burgheziei şi

81 *Contribuţii la studierea regimului politic din România. Septembrie 1940 – august 1944*.

Bucureşt8 i2, 1984, p. 90, 347 – 348.

82 *România în anii celui de-al doilea război mondial*, vol. I, Bucureşti, Editura Militară, 1989, *passim*; a se vedea şi Ilie Ceauşescu, ed., *Istoria militară a poporului român*, VI, Bucureşti, 1989.

84 *România*... I, p. 309 – 311.

84 A se vedea, de exemplu, *Chamber's Encyclopaedia*, vol. 12, London, 1950, p. 54: *Bolşaia Sovetskaia Enţiklopediia*, vol. 2, ed. a II-a, Moskva, 1950, p. 525 (*ibidem*, 2, ed. a III-a, Moskva, 1970, p. 93); *Enciclopedia Hoepli*, 1, Milano, 1955, p. 272 – 273; *Malaia*

Sovetskaia Enţiklopediia, vol. 1, ed. a III-a, Moskva, 1958, p. 447; *Encyclopaedia Britannica*, 2, Chicago-London-Toronto, 1958, p. 82; *Dizionario Enciclopedico Sansoni*, 1, Firenze, 1959, p. 181; *Grand Larousse Encyclopédique en dix volumes*, 1, Paris, 1960, p. 470; ed. 1993, vol. 1, p. 160; *Bonniers Lexikon*, vol. 1, Stockholm, 1961, p. 593; *Sovetskaia Istoriceskaia Enţiklopediia*, vol. 1, Moskva, 1961, p. 630; *Das Bertelsmann Lexikon*, vol. 1, 1961, p. 162; *Dictionnaire usuel Quillet-Flaminarion*, Paris, 1963, p. 82; *Mala Enţiklopedija Prosveta*, Beograd, 1968, p. 61; *Nouveau Petit Larousse*, Paris, 1968, p. 1 125; *The eneyclopedia Americană*, vol. 2, New York, 1969, p. 80; *Nouveau Larousse Universel*, vol. 1, Paris, 1969, p. 85; *Meyer Enzyklopädisches Lexikon*, vol. 2, Mannheim-Wien-Zürich, 1971, p. 354; *Encyclopaedia Judaica*, vol. 3, Jerusalim, 1972, p. 162 – 163; *Leksykon PWN*, Warszawa, 1972, p. 44; *Webster's Biographical Dictionary*, Springsfield, 1974, p. 54; *Ukrainskaia Sovetskaia Enţiklopediia*, vol. 1, Kiev, 1978, p. 210; *The Simon and Schuster Encyclopedia of World War* II, New York, 1978, p. 22; David Mason, *Who's Who în World War* II, London, 1978, p. 13; John Keegan, ed., *Who's Who în World War* II, New York, 1978, p. 30; *The New Encyclopaedia Britannica*, 1, Chicago-London-Toronto, 1979, p. 429; Alan Palmer, *The Penguin Dictionary of Twentieth Century History*, New York, 1979, p. 18; *Meyers Grosses Taschenlexikon în 44 Bänden*, vol. 2, Mannheim-Wien-Zürich, 1981, p. 81; Don McCombs, Fred L. Worth, *World War* II *Super Facts*, New York, 1983, p. 17 – 18; Marcel Baudot şi colaboratori, eds., *The Historical Encyclopedia of World War* II, New York, 1984, p. 20; *Encyclopedia of the Second World War*, London, 1989, p. 20; David M. Brownstone, Irene M. Franck, *Dictionary of 40th Century History*, New York – London, 1990, p. 17; *Sovetskaia voennaia Enţiklopediia*, vol. 1, ed. a II-a, Moskva, 1990, p. 169; Peter Teed, *A*

Dictionary of Twentieth Century History, *1914 – 1990*, Oxford-New York, 1992, p. 18; Michel Mourre, *Dictionnaire Encyclopédique d'Histoire*, vol. 1, nouvelle édition, Paris, 1993, p. 273; *Dicţionar enciclopedic*, vol. 1, Bucureşti, 1993, p. 85; *Hutchinson Pocket Dictionary of 40th Century World History*, London, 1993; *The Hutchinson Dictionary of World History*, London, 1994, p. 28 ş.a.

moşierimii"; el a „aservit" ţara Germaniei hitleriste şi, contrar „intereselor naţionale ale

85

poporului român, a târât ţara în războiul criminal împotriva Uniunii Sovietice" 85. Au trebuit să treacă... 30 de ani pentru a afla, la polul opus al evaluărilor, un text adecvat, înserat în noua ediţie a *Dicţionarului enciclopedic* (1993), netăgăduit, după atâţia ani, un model sub raportul exactităţii şi obiectivităţii faptelor consemnate, al nuanţărilor absolut necesare:

„ANTONESCU, Ion (1882 – 1946, n. Piteşti), mareşal şi om politic român. A parcurs toate treptele ierarhiei militare, de la sublocotenent (1904) la general de brigadă (1931) şi mareşal (1941). În timpul primului război mondial a fost colaborator de bază al generalului Prezan, contribuind la elaborarea planurilor de operaţii militare. Comandant al Şcolii de la Sibiu şi al Şcolii Superioare de Război (1927 – 1929, 1931 – 1933). Ataşat militar al României la Paris (1922), Londra şi Bruxelles (1923). Şef al Marelui Stat Major (1933 – 1934), ministru al Apărării Naţionale (1937 – 1938) şi ministru ad-interim al Aerului şi Marinei (februarie-martie 1938). A protestat energic împotriva acceptării notelor ultimative ale guvernului sovietic din 26 – 27 iunie 1940, cerând apărarea teritoriului naţional; internat la mănăstirea Bistriţa din dispoziţia regelui Carol al II-lea. În urma Dictatului de la Viena, Antonescu a fost însărcinat, la 4 septembrie 1940,

cu formarea guvernului, fiind investit cu depline puteri. Antonescu a impus regelui Carol al II-lea să abdice (6 septembrie 1940), succesiunea tronului revenind lui Mihai I. În ianuarie 1941, Antonescu a înăbuşit rebeliunea legionară. A condus ţara prin decrete-legi. A promovat o politică externă alături de Germania şi Italia. În iunie 1941 a decis intrarea României în război pentru recuperarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei şi a continuat operaţiunile militare şi dincolo de Nistru. După înfrângerea de la Stalingrad a permis şi a iniţiat tratative secrete privind scoaterea ţării din război. A fost înlăturat de la putere prin lovitura de stat de la 23 august 1944; preluat de Armata Roşie (septembrie 1944), a fost ţinut pe teritoriul sovietic până în aprilie 1946; adus în ţară, a fost judecat, în mai 1946, de «tribunalul poporului» din Bucureşti; a fost condamnat la moarte şi executat la închisoarea Jilava (1 iunie 1946)" 86.

Anii '80 au fost marcaţi de apariţia a noi lucrări memorialistice, colecţii de documente şi studii consacrate lui Ion Antonescu ori perioadei 1940 – 1944. S-au impus colecţiile de documente, dar şi amintirile locotenent-colonelului George Magherescu, editate pentru început în străinătate87.

Abia după 1989 s-a procedat la revalorificarea ştiinţifică absolut necesară a trecutului, iar, în context, a epocii conflagraţiei mondiale din 1939 – 1945 şi, prin urmare, a personalităţii Mareşalului Ion Antonescu, a numeroşilor lideri politici şi militari trecuţi, după 1944, cum s-a văzut, la index. A dispărut instantaneu cenzura, s-au deschis arhivele interne şi externe, iar

85 *Dicţionarul enciclopedic român*, vol. 1, Bucureşti, 1962, p. 146.

86 *Dicţionar enciclopedic*, vol. I, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993, p. 85. Cel mai recent, vezi Stelian Neagoe, *Oameni politici români. Enciclopedie*, Bucureşti,

Editura Machiavelli, 2007, p. 2427; Teşu Solomovici, *Mareşalul Antonescu – Erou, martir sau criminal de război. Un colocviu virtual*, Bucureşti, Editura Ţesu, 2007, *passim*.

87 *Cf. În serviciul Mareşalului. Mareşalul Ion Antonescu văzut de un ofiţer din Cabinetul său militar ca urmare a întrevederilor avute cu Larry Watts*, I-II, München, 1985), reeditate, într-o formă modificată, şi de I.C. Drăgan (cf. *Antonescu, Mareşalul României şi războaiele de reîntregire*, I, Veneţia, 1986; Iaşi, 1990; recent publicat în limba engleză – *Antonescu, Marshal and Ruler of România (19401944)*, Bucureşti, 1995) şi volumele de documente apărute în Italia prin eforturile lui I.C. Drăgan şi Mihai Pelin (cf. *Antonescu, Mareşalul României şi războaiele de reîntregire*, II-IV, Milano, 1988 – 1990).

„Actorii" scenei istorice din trecut au fost lăsaţi, în sfârşit, să „vorbească". Noul val istoriografic, incluzând cel puţin 70 – 80 de volume speciale apărute în ţară consacrate epocii şi personalităţii lui Antonescu, a fost în mod diferit receptat, chiar contradictoriu, precumpănitor în funcţie de considerente politice, interne şi externe. Dintre lucrările publicate, unele necesită menţiuni aparte88. Sesizând riscul confuziilor practicat curent între studiile ştiinţifice privind omul sau epoca Antonescu şi aşa-zisa reabilitare a Mareşalului, considerăm că se impune a face trimitere la această declaraţie a Regelui Mihai I:

„Antonescu aparţine Istoriei şi faptelor lui nu le poţi da interpretări care să-l disculpe ori, dimpotrivă, să-l acopere de vini. Istoria nu se ocupă de aşa ceva. Antonescu, aşa cum a fost, rămâne un mare personaj" 89.

Conchidem că este dificil să se ignore faptul că Mareşalul Antonescu a devenit un „caz", mai puţin pentru istoricii profesionişti, dar cu prisosinţă pentru amatori, sociologi, analişti şi politicieni de toate nuanţele, pentru toţi observatorii amatori sau promotori ai „corectitudinii politice". În spiritul deplinei obiectivităţi şi respectului

adevărului, nu rezistă niciuna din teoriile

88 Ne referim, în primul rând, la studiile şi cărţile semnate de Alesandru Duţu, V. Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, Horia Dumitrescu, M.D. Ciucă, Jipa Rotaru, Florin Constantiniu, Ioan Scurtu, M. Retegan, Mihai Pelin, Alex Mihai Stoenescu, C. Botoran, Larry Watts, Şerban Andronescu, I. Calafeteanu, Dorel Bancoş, T. Mavrodin, Gh. Buzatu ş.a.). Se impun, în acest cadru, numerele speciale ale publicaţiilor „Europa XXI", „Dosarele istoriei", „Historia" şi, anterior anului 2000, „Revista de istorie militară", albumul bilingv *Armata Română în al doilea război mondial/Romanian Army în World War* II (Bucureşti, 1995, editori – Jipa Rotaru, Alesandru Duţu şi Carol König); ediţia M.D. Ciucă a *Procesului Antonescu* (Bucureşti, 1995 – 1998, 3 volume, însoţite de casetă şi videocasetă); studiul monografic al generalului Ioan Dan (*„Procesul" Mareşalului Ion Antonescu*, Bucureşti, 1993); sintezele acad. prof. Dinu C. Giurescu (*România în al doilea război mondial. 1939 – 1945*, Bucureşti, Editura All, 1999) şi Ioan Scurtu şi Gh. Buzatu (*Istoria Românilor în veacul XX. 1918 – 1948*, Bucureşti, Editura Paideia, 1999); monografiile lui Larry Watts (O *Casandră a României. Ion Antonescu şi lupta pentru reformă, 19161941*, Bucureşti, 1994, traducere, după ediţia originală americană din 1993) şi Dorel Bancoş (*Social şi naţional în politica guvernului Ion Antonescu*, Bucureşti, Editura Eminescu, 2000), ca şi volumele de documente: *Antonescu-Hitler*, I-II, Bucureşti, 1991 (editori Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ştefan Lache); *Emigrarea populaţiei evreieşti din România în anii 1940 – 1944*, Bucureşti, 1993 (editori I. Calafeteanu, N. Dinu şi Teodor Gheorghe); *Al doilea război mondial. Situaţia evreilor din România*, I/*1 – 2, 1939 – 1941*, Cluj-Napoca, 1994 (editori coordonatori Alesandru Duţu şi C. Botoran), ambele nedifuzate, fapt ce a impus reeditarea volumului I/1 în 2004 prin grija prof. Ion Coja; *Stenogramele*

şedinţelor Consiliului de Miniştri. *Guvernarea Antonescu*, ediţie M.D. Ciucă şi colaboratori, I-X, Bucureşti, 1997 – 2007. Vezi şi Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, Iaşi-Bucureşti-Craiova, 6 volume de documente (1990 – 2002); Gh. Buzatu, coordonator, *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2002, revăzut şi reeditat ulterior (cf. *Trecutul la judecata istoriei*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006); Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România*. *1841 – 1989*, vol. 3, *Cele trei dictaturi*, Bucureşti, Editura RAO, 2006; Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, ediţia citată; Gh. Buzatu, George Rotaru, *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu*, ediţia citată; Alexandru Moraru, Anatol Petrencu, *Mareşalul Antonescu şi Basarabia*. *Documente* (*1941 – 1944*), Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008. Despre „problema Antonescu" în istoriografia ultimilor 20 de ani, vezi îndeosebi Sebastián Balta, *Rumänien und die Grossmächte in der Ära Antonescu* (*1940 – 1944*), Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2005, p. 15 – 25; Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds., *Pace şi război* (*1940 – 1944*): *Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu*, I, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008 (studiul introductiv, retipărit mai jos).

89 Mihai I al României, *Cuvinte către Români*, ediţie Gh. Buzatu, Iaşi, Editura Glasul Bucovinei.

1992, p. 40.

potrivit cărora orice investigaţie privindu-l pe I. Antonescu ar presupune implicit reabilitarea sa, întreţinerea unui „cult" ori „caz" al ex-mareşalului. În primul rând, Antonescu nu are nevoie de aşa ceva. El a fost un om al timpului său, cu calităţile şi defectele sale, iar omul şi epoca trebuie cunoscute, în toate laturile, cât mai în profunzime.

Dar – de ce Germania? Antonescu s-a explicat de

atâtea ori: în 1940 *numai* Germania s-a declarat *dispusă să garanteze* graniţele rămase României după grozavele răşluiri teritoriale, s-o susţină pentru ori a admite a le reface. Iar Antonescu, ca politician şi militar ce venea dintr-un anume mediu, era convins că numai alături de Germania se mai putea susţine ordinea socială pe vechiul continent faţă de presiunea comunistă ameninţătoare dinspre Răsărit. Un alt fapt, care scapă de regulă atenţiei, a fost acela că, în războiul purtat în tabăra germană în Est, ţelul fundamental consta în *repararea* atingerilor grave aduse suveranităţii naţionale şi integrităţii teritoriale de către URSS în 1940, devenind posibilă, aşadar, reunirea Basarabiei şi Bucovinei de Nord cu ţara-mamă. Ceea ce, în programul de guvernare al lui Antonescu, constituia *premisa* obligatorie a reîntregirii ulterioare şi a Ardealului de Nord, în funcţie, bineînţeles, de desfăşurarea ostilităţilor. Pe Frontul de Est, Antonescu şi armata ţării au câştigat mai multe bătălii, iar în chip anume pe cea mai importantă – eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord până la 26 iulie 1941, astfel că, în baza decretului-regal nr. 2 352 din 21 august 1941, generalul a primit a doua zi bastonul de Mareşal al României, *„pentru servicii aduse Patriei şi Tronului pe câmpul de bătaie în conducerea războiului nostru pentru dezrobirea hotarelor de răsărit" 90*. Decizia de *trecere a Nistrului*, obligatorie pentru armata română după primul moment al asaltării Prutului, Antonescu a comunicat-o lui Hitler la 30 iulie 194191, când, în replică la mesajul Führerului din 27 iulie, şi-a exprimat hotărârea de-a merge *„până la capăt în acţiunea ce am pornit la Răsărit împotriva marelui duşman al civilizaţiei, al Europei şi al ţării mele, bolşevismul rus" 94*. Decizia lui Antonescu a fost şi rămâne una controversată93, istoricul descifrând în ea argumente şi contra-argumente, deşi, înainte de orice, trebuie să admitem că Ion Antonescu a avut de ales şi *ca militar*, şi *ca*

om politic. Poate că – ne întrebăm – Mareşalul a greşit într-o postură, dar s-a înşelat în cealaltă ori chiar în ambele? Comparaţia cu Mannerheim94 este valabilă numai până la un punct, dar riscantă când luăm în considerare locul şi rolul României pe continent la 1941... Cercetările din ultimii ani în arhivele române şi străine au dat la iveală numeroase documente relativ la modul în care, după Stalingrad, profilându-se dezastrul Reichului nazist şi, deci, eşecul campaniei României alături de *Axă* în Est, Mareşalul a inaugurat şi a condus negocierile secrete de armistiţiu cu reprezentanţii Marilor Puteri ale Naţiunilor Unite95. Un fapt remarcabil reţine atenţia: Mareşalul a fost preocupat înainte de toate ca să impună recunoaşterea drepturilor şi intereselor României chiar şi adversarilor din război – un

90 General Nicu Apostu, căpitan Didi Miler, eds., *Mareşalii României*, Bucureşti, Editura Academiede înalte Studii Militare, 1999, p. 143 – 144.

91 În fapt, încă în zilele precedente, mai precis între 17 şi 19 iulie 1941, în cursul operaţiunilor de desăvârşire a eliberării Bucovinei de Nord, Armata 3 română a generalului Petre Dumitrescu iniţiase acţiunea de forţare a Nistrului, în regiunea Moghilev, pentru a străpunge faimoasa linie sovietică fortificată „Stalin" (cf. Alesandru Duţu, Petre Otu, *Pe ţărmul nord pontic (17 iulie 1941 – 4 iulie 1944)*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1999, p. 51 şi urm.).

92 *Ibidem*, p. 6.

93 Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului (1941). O decizie controversată*, Bucureşti.

Editura Albatros, 1995, p. 5 – 7.

94 Karl Gustave Mannerheim, *Memuarî*, Moskva, Bagrius, 1999.

95 Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri (1939 – 1947)*, p. 251 – 332.

obiectiv riscant, dar nu imposibil, cât timp el putea miza pe faptul desprinderii pretimpurii din tabăra Reichului. Nu a fost să fie astfel, căci Antonescu nu a realizat, nici până la 23 august 1944, ruperea raporturilor politico-militare şi economice cu Hitler, este perfect adevărat, dar faptul s-a produs tot în contextul în care Mareşalul, niciun moment, nu a admis să sacrifice interesele permanente ale ţării şi ale neamului românesc. Pe Hitler, Antonescu dorea – cum a şi făcut-o în după-amiaza de 22 August 1944 – să-l avertizeze în privinţa deciziei de-a *„dezerta"* din *Axă*. În ceea ce priveşte negocierile secrete de armistiţiu separat cu delegaţii Naţiunilor Unite, Mareşalul a asigurat cu fermitate şi măiestrie conducerea lor; el a fost aidoma unui programator aflat la pupitrul de comandă – acesta-i rezultatul ce desprindem din cunoaşterea documentelor privind tratativele angajate prin Cairo, Ankara, Stockholm, Lisabona, Berna, Madrid, Istanbul cu trimişii ori cu interpuşii SUA, URSS sau Marii Britanii. Mareşalul cunoştea şi domina problemele ivite în cadrul negocierilor separate, pentru că trăia *prin* şi *pentru ele*, iar ele *nu era ale sale*, *ci ale ţării*! A fost – culmea situaţiei! – un avantaj pentru Mareşal şi echipa lui, dar din care s-a desprins finalmente marele dezavantaj: tratativele secrete de armistiţiu au fost *numai purtate*, *dar nu şi finalizate*. Finalizarea lor a revenit altora, mai precis forţelor de opoziţie anti-antonesciene, ce au pregătit şi înfăptuit prin lovitură de stat doborârea regimului Mareşalului la 23 august 1944. Odată cu trecerea timpului, pe aceste forţe politice le înţelegem, ele fiind animate în acţiunea lor de voinţa de-a conduce cât mai grabnic ţara în rândurile Naţiunilor Unite în ansamblu, dar nu sub dominaţia URSS; deşi realizau desprinderea de *Axă* în condiţii concrete inferioare celor smulse Aliaţilor de oamenii Mareşalului şi pe care ei, cu siguranţă, ar fi ştiut să le impună, deoarece

avea un atù serios în vara anului 1944: rezistenţa armatei române pe aliniamentul Focşani-Năməloasa-Brăila96, ce-l indispunea pe Stalin în aşa măsură încât era dispus să contramandeze, la 2 august 1944, ofensiva planificată pentru 20 august 1944 a Fronturilor 2 şi 3 ucrainene în Moldova în caz de rezistenţă! Când, în zorii zilei de 23 August 1944, un reprezentant al opoziţiei a aflat din întâmplare de intenţia Mareşalului de-a pleca pe frontul din Moldova, unde în fapt voia să poarte până la 26 August aşa-numita *„bătălie a armistiţiului”* (Ilie Şteflea), s-a declanşat un întreg mecanism, care a fost acela al unei lovituri de stat, pregătită din vreme şi concretizată cu invitarea lui Ion şi Mihai Antonescu la Palatul Regal din Bucureşti, cu arestarea lor şi, în continuare, a unora dintre colaboratorii lor, în după-amiaza zilei de 23 august 1944. Armistiţiul României cu Naţiunile Unite se va realiza, în consecinţă, pe baze noi, oricum nu pe cele în privinţa cărora Aliaţii conveniseră deja (la Cairo ori la Stockholm) ori se aflau (la Stockholm) pe

97

punctul de-a le finaliza cu reprezentanţii lui Antonescu. Ţara fiind de-acum *„deschisă”* trupelor sovietice, condiţiile armistiţiului au fost – după cum vom dovedi – nu numai modificate, ci şi mai grele. În decurs de numai câteva săptămâni, România, care a realizat în fapt o desprindere de *Axă* cu profunde consecinţe pe planul operaţiunilor militare pe continentul european pentru determinarea cursului războiului mondial, s-a văzut, în mai puţin de 24 de ore, în situaţia incredibilă, în ceea ce o privea, de a asista la lichidarea *dominaţiei germane*, *sub forma sateliţismului*, *şi la primirea Armatei Roşii „eliberatoare”*, *dar întronând pe o perioadă de cel puţin 15 ani ocupaţia sovietică totală*, sub raporturile politico-militar, cultural şi ideologic, economic.

Nu exagerăm în vreun fel dacă afirmăm, lucru asupra

căruia ne-am mai pronunţat, că memorialistica epocii Antonescu este extrem de bogată. Apelăm din nou la cititor să aibă în

96 Liviu Vălenaş, *Mareşalul Ion Antonescu şi frontul secret. Convorbiri cu Gheorghe Barbul*, Bucureşti, Editura Vremea, 2001, p. 93 şi urm.

97 Cf. Gh. Buzatu, Dana Beldiman, *43 august 1939 – 1944*, p. 32 – 35.

vedere un singur episod – lovitura de stat de la 23 august 1944, act istoric în măsură să fie

98

reconstituit prin excelenţă graţie documentelor şi literaturii memorialistice98. Ne-am referit în alt loc asupra memorialiştilor (suveranul, militarii, politicienii, diplomaţii, scriitorii şi oamenii de ştiinţă etc.), dintre care se disting: Regele Mihai I, generalii C. Sănătescu, Aurel Aldea şi C. Pantazi, lt.-col. Gh. Magherescu, diplomaţii Grigore Gafencu, M. Sturdza, M. Manoilescu, Raoul Bossy, Ion Gheorghe, Al. Cretzianu, George I. Duca şi, nu în ultimul rând, Gheorghe Barbul. Spunem aceasta, dat fiind că, în 1950, Gheorghe Barbul a fost cel dintâi care, la Paris, în limba franceză, a tipărit o carte specială dedicată memoriei lui Ion Antonescu. Gheorghe Barbul a fost, totodată, primul care a lansat formula, comună astăzi, despre Mareşalul Antonescu = al III-lea om al Axei9. Dar, în vreme ce Gheorghe Barbul s-a ilustrat în diplomaţie, Gh. Magherescu ori Ion V. Emilian s-a impus, în cursul Războiului României (1941 – 1945), prin mai multe fapte remarcabile pe tărâmul armelor, iar ulterior ca memorialişti100. Istoricii români, în mod cu totul de neînţeles, în vreme ce abuzează de mărturiile lui Gh. Magherescu, nu apelează la memoriile lui Ion V. Emilian şi, cu atât mai regretabil, la materialele despre epoca celui de-al doilea război mondial găzduite în publicaţia „Stindardul”, editată de fostul cavalerist cu începere din

23 august 1953 la München101.

România a rămas în sistemul *Axei* până la 23 august 1944. Ea n-a constituit niciun moment un pilon al alianţei, dar şi-a avut rolul ei în balanţa forţelor. A exagera ori a minimaliza acest rol este posibil, tot astfel după cum s-ar putea spune şi pentru situaţia dintre 23 august 1944 şi 9 mai 1945, când România s-a aflat în tabăra Naţiunilor Unite. România, ca stat capitalist mediu dezvoltat la nivelul epocii, cu o economie funcţională, chiar şi după prăbuşirea graniţelor în 1940, cu bogăţii importante şi râvnite (mai ales, petrolul şi cerealele) şi structuri statale

102

Închegate, cu rezultate de seamă obţinute în domeniul economiei de război102, cu posibilităţi de a organiza şi întreţine forţe armate proprii, care s-au modernizat continuu între 1940 şi 1944, iar după 23 august 1944 au fost în măsură să se distingă în coaliţia antihitleristă din Europa, a reprezentat, în orice punct al evoluţiei ostilităţilor generale un partener sau, dimpotrivă, un adversar în măsură să intereseze pe orişicare dintre beligeranţi. Contribuţia ei efectivă la prelungirea/scurtarea duratei operaţiunilor militare a depins de condiţiile obiective, dar, oricum, declanşarea şi extinderea conflagraţiei n-au depins de Bucureşti, tot astfel după cum nici finalul şi nici organizarea postbelică a lumii. România a suportat pe deplin regimul unei ţări învinse în

103

războiul planetar din 1939 – 1945103, abandonată în „sfera de interese” a URSS şi, ca atare, transformată în zonă de experiment pentru o comunizare stalinistă sălbatică, un motiv pentru ea.

98 Vezi, de exemplu, Gh. Neacşu, ed., *43 august 1944 în arhivele comuniste*, Bucureşti, Editura

Majadah9 o9 nda, 2000.

99 Gheorghe Barbul, *Memorial Antonescu. Al treilea*

om ale Axei, traducere şi note de Sanda Maria Ardeleanu şi Mihail-Constantin Ardeleanu, ediţie V.F. Dobrinescu, Iaşi, Institutul European, 1992, 191 p.; ediţia a II-a, traducere George Miclăuş, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2001, 295 p. Ediţia originală: *Mémorial Antonescu. Le III-e Homme de l'Axe*, I, Paris, Éditions de la couronne, 1950, 215 p.

100 Ion V. Emilian, Jean Marcilly, *Les cavaliers de l'Apocalypse*, Paris, Édtions de la Pensée

Moderne, 1974, p. 22.

101 Unele materiale le-am valorificat în 1990 (cf. Gh. Buzatu, ed., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, I-II, Iaşi, 1990, *passim*).

102 Vezi *Trei ani de guvernare. 6 septembrie 1940 – 6 septembrie 1943*, Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, 1943, 483 p

103 V.F. Dobrinescu, *România şi organizarea postbelică a lumii (1945 – 1947)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1986, *passim*.

la sfârşitul „războiului rece", soldat cu prăbuşirea Imperiului Roşu şi a „aliaţilor" săi, să i se rezerve pentru a doua oară în decursul unei singure generaţii soarta perdantului de profesie. Pentru toate acestea, oricât am forţa interpretarea faptelor, nu Antonescu s-a făcut vinovat. În context, singura culpă majoră ce-i incumbă a fost aceea de-a fi avut partener sau inamic pe Hitler sau Stalin, iar, prin aceasta, a fost declanşat inevitabilul „lanţ al alianţelor", dominat exclusiv de Marile Puteri, care – după cum a argumentat în chip strălucit lordul Palmerstone – nu-şi cunosc decât interesele, ele neadmiţând simpatii. Aşa a fost în 1939 – 1945 şi ulterior, în zodia „războiului rece", iar lucrurile nu s-au schimbat, în fond, nici până în prezent. Imperiile, cu siguranţă, nu sunt veşnice104, doar interesele lor, mai acute şi mai perfide, pot acoperi spaţii şi durate în timp mai vaste.

Majoritatea memorialiştilor şi istoricilor, români sau

străini, sunt de acord în privinţa faptului că, indiferent de locul deţinut de Mareşalul Antonescu în configuraţia *Axei*, raporturile între România şi fondatorii sau aderenţii organismului nu au excelat prin armonie. Hitler însuşi a înţeles contracţiile existente, iar, în anturajul său, a insistat nu o singură dată asupra conflictului latente dintre România din Ungaria, care ameninţa uneori să izbucnească deschis105, atestând elocvent existenţa unei „colaborări periculoase" româno-germane între 1940 şi 1944106, un domeniu în care – de atâtea decenii – pe planul istoriografic a făcut carieră studiul complet şi temeinic al istoricului german Andreas Hillgruber intitulat *Hitler, König Carol und Marchall Antonescu. Die deutsch-rumänischen Beziehungen 1938 – 1944* (ediţia I, 1954; ediţia a II-a, Wiesbaden, 1965, XVII – 382 p.), care s-a bucurat de două ediţii în limba română (1994, 2007). Monografia lui Hillgruber107, una globală, dezbate, în ordine cronologică, aspectele politico-diplomatice, economice, militare, teritoriale şi juridice, nelipsind un capitol special pe tema *Problema evreiască în cadrul relaţiilor dintre Germania şi România108*. Obiectivitatea şi seriozitatea cercetării se desprinde din faptul că punctele de vedere şi sugestiile avansate de autor îşi păstrează, la peste o jumătate de veac de la apariţia primei ediţii, valabilitatea. Rediscutând opiniile în virtutea cărora România, între 1940 şi 1944, s-ar fi aflat în poziţia de stat satelit al Germaniei, istoricul german a relevat că Antonescu a reuşit să menţină independenţa ţării109, lucru imposibil dacă, pe de altă parte, Berlinul n-ar fi urmărit el însuşi acelaşi obiectiv, din moment ce, după septembrie 1940, se asigurase de o „colaborare strânsă" cu Bucureştii110. Politica Marilor Puteri, în speţă a Occidentului şi a URSS, a determinat România, cel puţin în două momente (1940 şi 1944), să se orienteze spre Germania: prima dată, în 1940, după prăbuşirea

frontierelor, sub ameninţarea Kremlinului şi datorită „retragerii" Marii Britanii şi Franţei din Europa Est-Centrală, iar, în al doilea rând, pasul a fost decis chiar în perioada în care

104 Cf. Jean-Baptiste Duroselle, *Tout empire périra*, ediţia a III-a, Paris, A. Colin, 1992, p. 304 şi urm.

105 Vezi, în acest sens, dr. Henry Picker, Hrsg., *Hitlers Tischgespräche im Führerhauptquartier*, *1941 – 44*, Bonn, Athenäum-Verlag, 1951 (notele din 26 februarie 1942, 7 iunie 1942 etc.).

106 Cf. Aurică Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, p. 148 şi urm.

107 Alte studii de referinţă ale istoricilor germani (K. D. Bracher, Hans Mommsen, Hans-Adolf Jacobsen) pe tema raporturilor Berlin-Bucureşti în Manfred Funke, Hrsg., *Hitler*, *Deutschland und die Mächte*. *Materialien zur Aussenpoltik des Dritten Reiches*, Düseeldorf, Droste Verlag, 1977, 848 p. Cf. Îndeosebi Martin Broszat, *Deutschland – Ungam – Rumänien*, p. 524 – 564.

108 Andreas Hillgruber, *Hitler*, *Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*, p. 278 – 286.

109 *Ibidem*, p. 273.

110 *Ibidem*.

al III-lea Reich se îndrepta, decis, spre catastrofă; era în 1944, iar Antonescu, în ciuda tuturor progreselor înregistrate în cursul negocierilor secrete cu Aliaţii, nu a reuşit să le finalizeze, din clipa în care, cu începere din aprilie-mai111, Puterile Occidentale au concedat URSS-ului „drepturi speciale" în sud-estul bătrânului continent. Drept urmare, opinează Hillgruber, România lui Antonescu, „deşi încerca tot mai stăruitor să se desprindă de Germania, era împinsă din nou în braţele Germaniei. Încrederea pe care i-a inspirat-o Antonescu lui Hitler l-a determinat pe acesta să evite până la sfârşit orice

intervenţie în politica internă a României; această încredere a rămas nezdruncinată, în ciuda tuturor asperităţilor din relaţiile germano-române în domeniile economic, politic şi militar”. Iar, în continuare, acelaşi motivează: „În august 1944, când fronturile au fost rupte, iar sfârşitul războiului se apropia, cu toate că îşi dădea perfect seama că situaţia e fără ieşire, Mareşalul Antonescu nu s-a putut hotărî pentru o soluţie; iniţiativa a trecut atunci în mâinile opoziţiei. Ea a sperat să poată evita o dictatură sovietică, înlăturându-l la 23 august pe Conducătorul Statului român şi alcătuind un guvern «democratic». Dar şi ea a trebuit să capituleze, teoretic în faţa celor trei principale Puteri Aliate, practic în faţa Uniunii Sovietice (subl. Gh. B.)” 112.

A urmat un episod asupra căruia Andreas Hillgruber nu a insistat. Nici nu era, de altfel, în economia cărţii sale. Ne referim la faptul că Mareşalul Antonescu, în decurs de numai o săptămână, a ajuns – din aliat al lui Hitler, prizonier al lui Stalin –, transportat, deţinut şi „îngrijit” la Moscova vreme de aproape doi ani (septembrie 1944-aprilie 1946).113 Mareşalul fusese „răsturnat” de *ai săi* şi „cedat”, tot de către *ai săi*, pe mâinile stăpânului absolut de la Kremlin, aliatul de moment al Londrei şi al Washingtonului! Cum s-a comportat Stalin cu Antonescu? Despre tratamentul rezervat în lunile septembrie 1944 – mai 1945, sursele disponibile (mărturiile generalului C. Pantazi şi documentele publicate) 114 indică situaţii pozitive, dar, în rest, finalmente, ce altceva îi aştepta, pe Mareşal şi principalii săi colaboratori, decât plutonul de execuţie? Prin voinţa şi pentru izbânda „cauzei” lui Stalin?! Este inevitabil să ne oprim asupra unui exemplu: este vorba de G.E. Zinoviev, cunoscutul lider care în anii ’20—30 sa aflat în tabăra lui Stalin, până când acesta, în 1936, a socotit că sosise momentul divorţului… Zinoviev a fost acuzat că-l ucisese pe Kirov şi că, pe deasupra,

planificase... asasinarea lui Stalin şi a tovarăşilor săi. La procesul din august 1936, înscenat grupului de terorişti „trădători şi

111 Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, p. 378 – 385. Revenim asupra negocierilor anglo-sovietice privind „zonele de interese" în Europa Centrală, antamate începând cu 29 aprilie 1944, au fost „aprofundate" în octombrie 1944, la Moscova, în cadrul întâlnirilor Churchillătalin (*ibidem*, p. 305 şi urm., unde am tipărit, în traducere, pentru prima dată în istoriografia mondială, textul complet al stenogramelor britanice ale convorbirilor Stalin-Churchill din 9 – 10 octombrie 1944, p. 316 – 323). Textul în limba engleză l-am editat anterior (cf. Gh. Buzatu, ed., *Românii în istoria universală*, ÎI/2, Iaşi, 1987, p. 194 – 210). Între timp, la Moscova, s-au publicat stenogramele sovietice ale convorbirilor din octombrie 1944 (vezi O.A. Rjeşevskii, *Stalin*i *Churchill*. *Vstreci*. *Besedi*. *Diskusii*. *Dokumenti*, *komentarii 1941 – 1945*, Moskva, Izd. Nauka, 2004, doc. nr. 161 – 173, p. 412 – 487). Textele ambelor variante ale stenogramelor, publicate comparativ şi comentate, în Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului*, p. 388 şi urm.

112 Andreas Hillgruber, *Hitler*, *Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*, p. 276.

113 Teodor Mavrodin, *Mareşalul Antonescu întemniţat la Moscova*, Piteşti, Editura Carminis, 1998, *passim*.

114 Vezi Gh. Buzatu, *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu*, p. 328 şi urm. (cap. IX – *„Jurnalul de temniţă „al Grupului Mareşal Antonescu*); *ibidem*, în *Societate şi istorie*, II, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005, p.

507 – 608.

criminali" zinovieviştitrotkişti (?!), Zinoviev a fost adus în halul de-a recunoaşte toate crimele imaginate şi de a-şi rosti *ultima declaraţie* în aceşti termeni115: „...

Bolşevismul meu deficitar s-a transformat în antibolşevism, iar, prin troţkism, am ajuns la fascism. Troţkismul este o variantă a fascismului şi zinovievismul este o variantă a troţkismului”! Iată de ce întrebarea stăruie: fie având în vedere doar cazul G.E. Zinoviev, în consecinţă, după 23 august 1944, cu România intrată în „zona de influenţă/dominaţie” a URSS, ce anume îl aştepta pe Mareşalul Ion Antonescu?

Un capitol amplu şi intens dezbătut în istoriografia contemporană, priveşte – apreciem noi în chip natural – evenimentele din august 1944 din România, literatura ştiinţifică, şi nu numai, consacrată problemei fiind, pe cât de bogată, pe atât de inegală şi de variată. Ceea ce este deosebit de semnificativ, lovitura de stat de la 23 august 1944 s-a aflat, chiar din momentul declanşării, în centrul unor dezbateri, cel mai adesea contradictorii, desfăşurate atât în ţară, dominată de comunişti în 1945 – 1989, cât şi în exil, unde „vocile” predominante – după cum a relevat încă de la începutul anilor ’50 marele ziarist, dublat de istoric, Pamfil Şeicaru – au aparţinut îndeosebi reprezentanţilor PNŢ, PNL, Regelui Mihai şi, nu mai puţin, legionarilor din emigraţie. A fost, nu trebuie să ne înşelăm, o confruntare ce s-a desfăşurat pe planurile politico-diplomatic, ideologic şi propagandistic, ştiinţific şi literar, iar, nu în cele din urmă, în domeniul informaţiilor. Însă rolul major, se înţelege, l-au avut istoricii, ei fiind, finalmente, adevăraţii învingători. Aceasta întrucât, în stadiul actual, istoricii şi-au câştigat libertatea de a studia premisele şi desfăşurările lui august 1944.

Domeniul este acoperit cu lucrări de toate genurile: monografii, sinteze, radiografii, studii, articole şi note, bibliografii şi cronologii, volume de documente şi memorialistice, ghiduri de arhive, albume etc., apărute fie (mai ales) în ţară, fie în străinătate.

— Sub raport cantitativ, situaţia se prezintă, potrivit

cercetărilor personale, astfel:

— Cărţi speciale apărute în aceste şase decenii în ţară şi în străinătate (în emigraţie116), aproximativ 1.000.

— Cărţi generale despre al doilea război mondial dar cuprinzând referinţe şi aprecieri esenţiale ori documente specifice despre 23 august 1944 – aproximativ 1.500.

— Studii şi articole valorificate în revistele de specialitate (române şi străine) – aproximativ 3.000. (De reţinut, în context, că numai în lucrarea de proporţiile *Bibliografiei istorice a României*, volumele I şi IV-X, deci anii 1944 – 2005, am depistat peste 1 700 de studii privind epoca celui de-al doilea război mondial, inclusiv ori îndeosebi actul de la 23 august 1944). Acestora trebuie să le adăugăm, fără nicio reţinere, alte 3 – 4.000 articole şi materiale diverse de istorie locală, apărute în publicaţii întâmplătoare ori în presa judeţeană.

Rezultă, astfel, un bilanţ mulţumitor, cel puţin sub raportul cifrelor, impunându-se unei speciale atenţii volumele de documente tipărite până acum, unele fundamentale pentru investigaţiile viitoare, şi, nu mai puţin, monografia menţionată a regretatului Aurică Simion117 – 115 Cf. *Le procès du centre terroriste trotskiste-zinovieviste devant le Tribunal Militaire de la Cour Supreme de l'URSS (19 août – 44 août 1936)*, Moscou, 1936, p. 173.

116 Din rândul cărora am distins mai multe tendinţe sau orientări: regaliştii şi grupul complotiştilor de la 23 august 1944; partidele politice; legionarii; militarii şi „naţionaliştii"; vocile neutre ale Exilului anticomunist postbelic (Pamfil Şeicaru, în speţă).

117 Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, 510 pagini.

Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944. Este, fără pretenţii nejustificate, o carte de istorie care a făcut istorie, datorită, în prima ordine, valorii sale intrinsece, netulburată de scurgerea

anilor şi deceniilor, iar, în al doilea rând, datorită destinului ei, care, după cum este bine ştiut, a fost frânt (după cum şi acela al autorului!) prin decizia absurdă a autorităţilor comuniste de a o elimina din circuitul ştiinţific, iar aceasta prin… „topirea" parţială a tirajului!

În context, se impune precizarea că, investigând condiţiile complexe în care s-a produs lovitura de stat de la 23 august 1944, istoricii au abordat cu obligativitate rolul şi locul serviciilor secrete, iar, în mod special, rostul *Biroului* II al Marelui Stat Major şi al *Serviciului Special de Informaţii*, condus de Eugen Cristescu. O preocupare esenţială a constituit-o, din motive lesne de înţeles, implicarea birourilor secrete ori, altfel spus, gradul în care acestea au ştiut ori au prevăzut desfăşurarea posibilă a faptelor119. Cercetarea documentelor a îngăduit, fără putinţă de tăgadă, un răspuns precis, formulat categoric de specialişti, şi anume: „*Studiul documentelor de arhivă relevă patru aspecte esenţiale*: *SSI a fost informat în legătură cu pregătirea evenimentelor de la 43 august 1944*; *Mareşalul Ion Antonescu*, *ca principal beneficiar al informaţiilor oferite de SSI*, *nu a luat măsurile necesare*, *fiind neîncrezător în posibilitatea derulării lor; SSI a acţionat ca o instituţie a statului şi nu ca o structură dependentă de un anume regim politic*; *se poate dovedi că totdeauna a fost împotriva politizării activităţii sale informative*, *indiferent de unde veneau presiunile*" *20*. Documentele valorificate în cursul ultimilor ani au relevat, în ce grad, *Biroul* IIşi, îndeosebi, ataşaţii militari acreditaţi în capitalele europene au examinat, cu obiectivitate, stadiul evoluţiilor evenimentelor militare şi capacitatea de rezistenţă a Germaniei, aliatul de bază al României în Războiul din Est, întrevăzând că orice slăbire a celui de-al III-lea Reich deschidea automat calea desprinderii Bucureştilor de *Axa* Berlin-Roma-Tokyo121. Mai mult decât atât, un studiu special şi probele aferente au oferit

argumente temeinice în sensul precizat122.

În acest moment, problemele loviturii de stat de la 23 august 1944 le putem considera, în liniile generale, elucidate123, iar aceasta după ce – vreme de decenii – au precumpănit punctele

118 Pentru detalii, vezi Gh. Buzatu, *O carte care n-a avut zile*, în „Historia”, Bucureşti, nr.

33/augusllt92004, p. 38 – 40.

119 Vezi, de exemplu, Mihai Pelin, ed., *Cartea Albă a Securităţii*, ed. citată; Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995; Cristian Troncotă, *Istoria Serviciilor Secrete româneşti*. *De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999; idem, *Eugen Cristescu*. *Asul Serviciilor Secrete româneşti*. *Memorii (1916 – 1944), mărturii*, *documente*, Bucureşti, Editura Rosa Vânturilor, 1995; idem, *Omul de taină al Mareşalului*, Bucureşti, Editura Elion, 2005, *passim*; Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informaţii din România*. *1939 – 1947*, I-II, Bucureşti, Editura Academiei Naţionale de Informaţii, 2003; Cristian Troncotă, Alin Spânu, *Documente SSI privind spaţiul sovietic*. *44 august 1939 – 43 august 1944*, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2004; Cristian Troncotă, Alin Spânu, Ilie Pintilie, *Documente SSI despre poziţia şi activităţile partidelor politice din România*. *6 septembrie 1940 – 43 august 1944*, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2005.

120 Lionede Ochea, *Serviciul Special de Informaţii al României pe Frontul de Vest (1940 – 1944)*.

Bucureştli2, 1 Editura Tipart, 2005, p. 468 – 469.

121 Alesandru Duţu şi colaboratori, eds., *Ataşaţii militari transmit*… vol. I-IV, Bucureşti, 20012004.122

122 Cezar Mâţă, *Mărturii ale ataşaţilor militari*, în „Revista istorică”, Bucureşti, tom XV, 2004, nr. 5 – 6,

p12.349 – 74.

123 Cf. Gavriil Preda, coordonator, *43 august 1944*: *Evaluări şi controverse*. *Studii şi comunicări*, Ploieşti, Editura Ploieşti Mileniul III, 2006, *passim*.

de vedere ale factorilor politici, situaţie care se reflectă, înainte de orice şi în chipul cel mai nefiresc, în şirul denumirilor de tot felul pe care le-a cunoscut actul de la 23 august 1944, de la *lovitură de stat* sau *de palat*, ceea ce nu-i tot una, prin 1944 – 1945, la *eliberarea sovietică*, predominantă prin 1947 – 1955, apoi la *insurecţia armată* şi, în sfârşit, prin anii ’80, la *revoluţia de eliberare naţională armată antifascistă şi antiimperialistă*, altfel zis, *revoluţia română din august 1944*, pentru ca, în prezent, să se ajungă, iarăşi, la ceea ce a fost de bun la început şi exprimă, cu adevărat, realitatea, esenţa fenomenului istoric – *lovitură de stat*... Deşi se insistă, de regulă, asupra străduinţelor comuniştilor de-a se „introduce” în derularea actului de la 23 august 1944, pe care l-au înălţat până la rangul de sărbătoare naţională, mai multe forţe politice şi grupări s-au străduit să-şi asume paternitatea, exclusivă sau măcar parţială, a evenimentului, precum: 1) Regele Mihai I şi colaboratorii; 2) partidele istorice şi, cu prioritate, PNŢ – Iuliu Maniu; 3) PCR, care a avut privilegiul duratei menţinerii la putere (1947 – 1989), dar nu şi pe acela al adevărului, în vreme ce, de cealaltă parte, s-au impus străduinţele foştilor colaboratori ai Mareşalului Ion Antonescu şi, separat, ale legionarilor de-a desconsidera şi condamna faptele întâmplate. De altfel, sub acest aspect, „startul” l-a dat însuşi Mareşalul Ion Antonescu, care, la sfârşitul zilei de 23 august 1944, închis fiind după arestare împreună cu Mihai Antonescu în camera de timbre a Casei Noi de la Palatul Regal din Bucureşti, a fost *cel dintâi* care a redactat „pentru istorie” o relatare referitoare la împrejurările demiterii sale, respingând – cum putea face altfel? – faptele survenite şi

exprimându-şi îngrijorarea – pe deplin legitimă, în condiţiile survenite – pentru viitorul ţării şi al neamului.

Cu referire directă la 23 august 1944, în stadiul actual al cercetărilor, după deschiderea arhivelor şi extinderea perspectivei asupra epocii cercetate, după desfiinţarea cenzurii, dar şi după toate cele prin câte şi cum a trecut România, în prezent este sigur că nimeni nu mai e în măsură să revendice exclusiv paternitatea actului istoric, să-l includă în categoria temelor tabù sau, cumva, în cercul lui noii tangere… În chip cu totul fericit, faptele, în măsura sporită în care ţin de domeniul trecutului, ele aparţin istoricilor, şi numai lor, care, dacă încă n-au făcut-o, trebuie să se pună la lucru, pentru a le surprinde şi reda exact, obiectiv, în toată amploarea, spectaculozitatea şi complexitatea lor, cu toate laturile lor bune sau rele, albe sau negre. Şi aceasta dacă se doreşte a se confirma tradiţiile, excelente, ale scrisului nostru istoric, în ansamblu. Revenind la bilanţ, se impune cu prioritate atenţiei un lucru: decenii la rând, pe măsură ce aniversările se aglomerau, numărul dărilor de seamă voit concluzive şi festive sporea, se raportau, de la un an la altul, obligatoriu, noi realizări istoriografice, superioare celor precedente, deşi, până acum, iată, CARTEA CĂRŢILOR despre 23 august 1944 încă n-a apărut! Cu toate că, în anume privinţe şi momente, intensitatea investigaţiilor în domeniu bătea toate recordurile istoriografice, până la a deveni bănuitoare, iar, în chip bizar, se ajunsese, prea adeseori, ca întreaga istorie a prezenţei României pe fronturile celui de-al doilea război mondial şi chiar întregul trecut naţional să fi fost „cântărite” (ori valorate) prin… prisma lui 23 august 1944! Nu se afirma cu claritate, dar se gândea, că, dacă a fost conflagraţia secolului, ea s-a produs numai pentru că trebuia să survină 23 august 1944. Pentru atât, şi pentru nimic mai mult, nu! Fără evenimentul nostru, măcelul

planetar n-ar fi avut vreun rost şi sens! Erori grave, evident, dar nu o tragedie, din moment ce, şi în prezent, după 15 ani de tranziţie, mulţi dintre studioşii de odinioară au „emigrat” spre alte zone ale trecutului, unde – culmea! – repetă păcatul originar, fiind dispuşi să înghesuie istoria de ansamblu a războiului mondial în alte „mari” probleme, care, acum ca şi atunci, se dovedesc parte a fenomenului şi nu pot, nicidecum, atinge ori depăşi întregul!

Ajungem, în acest fel, la episodul cardinal – arestarea Antoneştilor. După radiografia zilei

124

de 23 august 1944, publicată în colaborare în anul 1979124 şi după alte studii, bazate pe investigarea şi confruntarea memorialisticii şi declaraţiilor, pe coroborarea documentelor, încheierile ce se desprind sunt următoarele:

1) La 23 august 1944, în epicentrul evenimentului – arestarea Antoneştilor (la Palatul Regal din Calea Victoriei) s-au aflat cel puţin 30 de persoane, care, ulterior, au depus mărturii, verbal ori în scris. Calitatea surselor, în funcţie şi de aceea a oamenilor, diferă şi, se înţelege, valoarea probelor este inegală. Un izvor (Ioan de Mocsonyi-Styrcea) este (asemenea personajului, care în 1947 – 1963 a răvăşit închisorile comuniste) execrabil, deci inutilizabil; altele sunt aproximative, atestând clar dorinţa autorilor de-a se propulsa tardive pe roluri marcante în desfăşurarea faptelor (în ordine, D. Dămăceanu, Emilian Ionescu, C. Sănătescu, aşadar, toţi militari); nu lipsesc probele dezinhibate (Lucreţiu Pătrăşcanu, Bellu Zilber), nici cele dezlânate (Emil Bodnăraş, C. Agiu), după cum nici altele fardate şi voit studiate (Regele Mihai, diplomaţii de la Curte). În categoria, rară, a mărturiilor sistematice şi precise le includem pe cele datorate lui Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gh. I. Brătianu, Mihai Antonescu, Gheorghe Barbul, Grigore Gafencu şi Eugen Cristescu, iar în cea de

excepţie, cuprinzând relatări şi declaraţii prompte şi exacte, unele chiar adnotate (chiar dacă în închisoare), care rezistă tuturor confruntărilor, se înscriu toate materialele ce poartă girul Mareşalului Antonescu. Faptul nu este întâmplător, de vreme ce, în 1944 – 1946, era cel dintâi interesat de aflarea şi stabilirea adevărului. Este un element remarcabil, care recomandă precis sursele fundamentale, de la care trebuie să pornim şi la care să revenim în analize.

Dintre documentele ce poartă semnătura Mareşalului, distingem trei de o valoare excepţională:

— Documentul intitulat *însemnări din celulă122*, aşternute într-o agendă din 1930 a Regelui Carol II, chiar în seara demiterii (aprox. Între orele 21 şi 23), după ce Mareşalul şi Mihai Antonescu au fost încuiaţi în aşa-zisa camera-safé a Casei Noi. Documentul, ţinut ascuns vreme de decenii, a fost scos la lumină, în 1980, de către Gh. Teodorescu (fost în garda Palatului) şi se păstrează în original.

— Detaliile furnizate de I. Antonescu în cursul interogatoriilor conduse de Avram Bunaciu, la 15 şi 20 aprilie 1946, în cadrul pregătirii procesului „marii trădări naţionale" din 6 – 17 mai 1946. De reţinut că ex-Mareşalul a revăzut şi corectat, cu acribie… ştiinţifică, toate filele dactilografiate ale interogatoriilor şi, în unele cazuri, nemulţumit, a solicitat să fie re-audiat! Aşa s-a întâmplat cu textul primei audieri pe tema 23 august 1944, când pe marginea interogatoriului din 15 aprilie 1946 a consemnat:

„Declaraţiile [mele] *nu sunt înregistrate total şi nici în propriile fraze* [exact]. *De aceea apar atât de incoerente. Mareşal Antonescu „126*.

În consecinţă, Avram Bunaciu l-a chemat pe deţinut la un nou interogatoriu, la 20 aprilie 1946, din care extragem acest fragment, care, juxtapus textului amintit al *însemnărilor din celulă*, ne oferă, fără discuţie, descrierea

cea mai completă şi veridică, exactă a desfăşurării audienţei istorice de la Palat din 23 august 1944 (aproximativ între orele 15, 15 şi 17, 30). Să parcurgem şi acest text:

124 Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, I. Saizu, D. Şandru, *Din istoria unei zile (43 august 1944)*, extras, Iaşi, Academia Română, 1969.

125 Apud Gh. Buzatu, ed., *Trecutul la judecata prezentului*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*. Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006, p. 315 – 319.

126 Arhiva CNSAS, Bucureşti, ancheta 40 010, *Procesul Antonescu*, vol. 44, f. 108.

„[…] *Mergând la Palat* [în după-amiaza de 23.8.1944], *l-am găsit pe culoare pe dl. Mihai Antonescu şi am mers împreună la Rege. Am văzut în curte tancurile pe care mi le ceruse să se apere de nemţi. Ţevile erau îndreptate spre casă. Atunci, în faţa lui Mihai Antonescu şi Sănătescu, i-am spus că nu mai e nimic de făcut şi că aşteptăm numai un răspuns de la dl. clodius şi scrisoarea partidelor politice. Sănătescu se scoală şi spuse*: «*Vi le aduc eu*». *Regele a ieşit din cameră şi după o jumătate de ceas s-a reîntors cu un pluton de soldaţi din garda Palatului cu revolverele în mână. Surprins, am spus*: «*Ce înseamnă aceasta, Majestate*?». *În timpul acesta m-a luat de coate un maior* [Anton Dumitrescu] *pe care l-am făcut* «*mişel*». *Lui Sănătescu i-am spus*: «*Nuţi-e ruşine, dumitale, om bătrân, să-lpuie pe Rege, un copil, să facă astfel de lucruri neuzitate*?». *După ce Sănătescu mi-a spus*: «*Sunteţi arestat fiindcă nu aţi vrut să faceţi armistiţiu*» *şi i-am răspuns* «*Cum îndrăzneşti să afirmi că nu am vrut să fac armistiţiu*?», *Regele a trecut în altă cameră. După aceasta Sănătescu a făcut semn soldaţilor să ne scoată* [din „Salonul Galben”]. *Am fost băgaţi într-o casă de fier în care-şi ţinea (presupun) d-na Lupescu bijuteriile. Era o încăpere mică, lipsită de fereastră, fără scaune. Am stat*

până la 4, când a venit dl. «Ceauş u» care ne-a dus într-o casă de la periferie [în Bucureşti] *unde am stat 8 zile* [până 30 august 1944], *când ruşii ne-au ridicat şi dus la Moscova" 127.*

Insistăm şi asupra dezvăluirilor pe care Ion Mihalache, indicând drept sursă pe Iuliu Maniu, le-a făcut la 28 august 1944 lui Eugen Cristescu: *„. Însuşi Mihalache a fost surprins de întorsătura lucrurilor şi ştia de la Maniu următoarele amănunte: că M.S. Regele a chemat întâi pe Mihai Antonescu şi, după aceea, a pus pe Mihai Antonescu să-l cheme pe Mareşal. După o discuţie asupra situaţiei, l-a întrebat pe Mareşal: «Ce ai de gând să faci?» Şi Mareşalul i-a spus că a luat contact cu Mihalache şi cu Gheorghe Brătianu, că a făcut aranjamentul care l-am arătat mai sus, că în trei zile va semna armistiţiul şi, în acest scop, Mihai Antonescu e pregătit să plece la Cairo. Că M.S. Regele a spus Mareşalului că e târziu în trei zile ca să se încheie armistiţiul, dat fiind situaţia gravă a frontului, şi că, dacă nu-l încheie Mareşalul Antonescu repede, atunci M.S. Regele are soluţia ca să se încheie* imediat *armistiţiul. Aci s-a început o discuţie enervantă, între M.S. Regele şi Mareşalul Antonescu. Mareşalul i-a spus: «Maiestatea Voastră n-are puterea politică în mâna sa. Aceste puteri sunt lăsate prin decret de tatăl Maiestăţii Voastre mie şi aceste puteri mi-au fost întărite mie, prin cele două plebiscite, pentru care am cerut confirmarea din partea poporului a actelor politice pe care le-am făcut». Discuţia a mers din ce în ce mai enervantă, până când M.S. l-a trecut pe Mareşal într-o altă cameră, să aştepte, şi atunci a chemat pe Sănătescu, cu care avea deja formula complet aranjată, a schimbat guvernul, s-a hotărât să dea comunicatul prin radio, pentru încetarea luptelor şi au urmat toate lucrurile cunoscute. Pe dl. Mihalache l-am întrebat: «Cum, dacă v-aţi înţeles cu toţii aşa şi dacă Mareşalul mi-a spus că s-a înţeles cu Gheorghe Brătianu,*

cum s-au învârtit lucrurile că M.S. s-a supărat şi a pornit singur să facă, fără Mareşalul Antonescu, armistiţiul?». *Dl. Mihalache mi-a răspuns că nu ştie pozitiv cum a relatat Gh. Brătianu conversaţia sa cu Mareşalul Antonescu şi că el crede că Gheorghe Brătianu a fost acela care, prin modul cum a expus lucrurile, s-a tras concluzia că Mareşalul nu ar vrea să încheie armistiţiul, până nu va aviza şi pe Hitler. Că Gh. Brătianu a cerut Mareşalului, în acelaşi timp, şi o schimbare a guvernului, iar Mareşalul a răspuns*: «*Aceasta o vom face după încheierea armistiţiului. Nu e vreme acum pentru schimbare de guvern. O*

127 Ibidem, f. 169 – 170; M.D. Ciucă, ed., *Procesul Mareşalului Antonescu*, vol. 3, Bucureşti, 1998, p. 444 – 445.

vom face ceva mai târziu» *şi că, din relatarea acestor fapte, Maniu, Dinu Brătianu şi, probabil, şi Regele au tras concluzia că Mareşalul Antonescu nu vrea să încheie armistiţiul imediat şi de aceea a trecut M.S. Regele, personal, împreună cu Sănătescu şi ofiţerii care-i avea fixaţi dinainte, la darea comunicatul pentru încetarea luptei şi la schimbarea guvernului*". *128*.

Ceea ce se desprinde, în mod sigur, din textele de mai sus, care repetăm, trebuie coroborate cu *însemnările din celulă* ale Mareşalului, precum şi cu alte mărturii? Neputând cuprinde totul, vom proceda selectiv, reţinând esenţialul, surprinzând mobilul faptelor întâmplate129:

a) La 22 – 23 august 1944, Antonescu luase ferm decizia de-a încheia Armistiţiul cu Naţiunile Unite, lucru comunicat şi, deci, bine cunoscut complotiştilor.

b) I. Antonescu fusese solicitat de fruntaşii partidelor istorice (Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, C. Titel Petrescu), cărora li s-a adăugat Lucreţiu Pătrăşcanu (PCR), prin I. Mihalache şi Gh. I. Brătianu, să conducă el operaţiunea de semnare a armistiţiului.

c) Mareşalul fusese ferm convins până atunci că retragerea României din *Axă* şi semnarea armistiţiului trebuiau realizate numai după avertizarea lui Hitler. De altfel, în seara de 22 august, revenind de pe frontul din Moldova, el i-a exprimat precis lui Carl Clodius, pe care l-a primit la Preşedinţia Consiliului de Miniştri din Bucureşti, intenţia ca România să se desprindă de *Axă*, precizându-i că mai aştepta răspunsul Berlinului încă 24 de ore, până la 24 august 1944, orele 18,00. Dar, în clipa în care, la Snagov, în 23 august 1944, aproximativ la ora 11,00, Ion Antonescu a căzut la înţelegere cu Gh. I. Brătianu, în prezenţa lui Mihai Antonescu, vicepreşedintele Consiliului de Miniştri şi titularul Externelor şi Propagandei, ca istoricul să-i aducă o „scrisoare de garanţie" semnată de liderii istorici în sensul că ei erau de acord cu condiţiile armistiţiului transmise de Aliaţi (cedarea provinciilor istorice din Est în folosul URSS, despăgubirile de război etc.), din acel moment, aşadar, Mareşalul s-a declarat dispus să nu mai aştepte „acordul" lui Hitler.

d) De „scrisoarea de garanţie", Antonescu avea nevoie la vizita anunţată telefonic de la Snagov Palatului Regal pentru ora 15,00, de faţă fiind chiar Gh. I. Brătianu. La rândul său, istoricul se angajase ferm să aducă documentul până la ora 15,00 dar, nefiind posibil, s-a deplasat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri din Bucureşti, în jurul orei 15,00, pentru a-i face cunoscut lui Mihai Antonescu acordul deplin al liderilor istorici, urmând să prezinte „scrisoarea de garanţie" în cursul serii, pentru a fi difuzată prin radio. Putem presupune că Mihai Antonescu nu l-a înştiinţat imediat pe Mareşal asupra acestei comunicări, dat fiind, probabil că avea s-o facă la Palat, întrucât urmau să se întâlnească în minutele următoare la Rege, unul (Mihai Antonescu) ajungând mai devreme, iar celălalt (Ion Antonescu) cu oarecare întârziere. Ne conducem după condica de audienţe la

Rege, aflată în păstrare la Biblioteca Academiei Române, unde se menţionează „intrările” la Palat: Mihai Antonescu – ora 15,00, Ion Antonescu – ora 16, 15.

e) Mihai Antonescu, care, înainte de sosirea Mareşalului, s-a întâlnit cu Regele şi generalul Constantin Sănătescu preţ de 20 minute, şi le-a expus această „desfăşurare de forţe”, precum şi intenţia de-a pleca cu avionul la Ankara pentru a negocia cu Aliaţii, mai ales că la 22

128 Mihai Pelin, ed., *Cartea Albă a Securităţii*, I, *43 august 1944 – 30 august 1948*, p. 259. Despre rolul liderului PNŢ, cf. Traian D. Lazăr, *Iuliu Maniu şi Serviciile Secrete* (*1940 – 1944*), Bucureşti, Editura

Mica Valahie, 2006.

129 Vezi Gh. Buzatu şi colaboratori, *Din istoria unei zile*, *passim*.

23 august 1944 făcuse patru intervenţii diplomatice oficiale şi urgente prin Ankara favorabile deschiderii de urgenţă a tratativelor de armistiţiu cu Aliaţii130.

f) Regele l-a rugat pe ministrul de Externe să rămână la Palat, urmând să rediscute problema din momentul în care va sosi şi Mareşalul, când acesta avea să ajungă în Calea Victoriei.

g) Această pauză, de numai 30 de minute, dar care s-a ivit întâmplător, avea să le fie fatală Antoneştilor, şi iată cum şi de ce:

— Suveranul, reîntâlnindu-se în răstimpul cu colaboratorii săi, în biroul regal de lucru din Casa Nouă, situat vizavi de Salonul Galben, unde aveau să fie primiţi şi arestaţi Antoneştii, a fost sfătuit de complotişti să-l preseze pe Mareşal să semneze imediat armistiţiul.

— Este posibil ca Mihai Antonescu să nu-l fi înştiinţat pe Ion Antonescu de acordul verbal adus de Gh. I. Brătianu la Preşedinţie înainte de ora 15,00, deşi nu credem. Admiţând că l-a înştiinţat, Mareşalul mai mult ca sigur a

apreciat gestul ca insuficient şi, de aceea, în cursul ultimei audienţe la Rege, nici nu l-a avut – după cum deducem din *însemnările din celulă* – în consideraţie. Numai aşa se explică de ce, venit la Palat pentru a discuta soluţia Armistiţiului, Mareşalul a respins sugestiile şi solicitările exprese ale Regelui în direcţia unui armistiţiu imediat. În plus, Antonescu venise la Rege ca să-l informeze, iar nu să-i raporteze ori să deschidă în comun calea armistiţiului! Înainte de orice, Mareşalul nu era omul – nici chiar în acele momente cruciale – care să asculte de recomandările Suveranului, un „copil", cum l-a calificat de altfel chiar în cursul întrevederii, iar aceasta pentru că în problema armistiţiului Conducătorul avea deja planul său şi n-a admis sugestii pornite din partea „cuibului de vipere" de la Palat.

h) Din aceste contradicţii şi neînţelegeri avea să rezulte, puţin după ora 17,00, respingerea de către Mareşal a sugestiilor Regelui, iar, finalmente, arestarea Antoneştilor!

I) Care era deosebirea în privinţa soluţiilor între cele două tabere – complotişti şi guvernanţi? Una enormă, şi anume:

— Regele şi echipa sa apreciau că era suficient să se anunţe arestarea Antoneştilor şi întoarcerea armelor, pentru ca – iluzie deşartă – Aliaţii să se fi grăbit să ofere României Armistiţiul, şi încă cele mai bune condiţii! Or, se cunoaşte prea bine, nu avea să fie aşa. N-a fost admis niciun Armistiţiu, iar presa internaţională („Times", „New York Times" ş.a.) de a doua zi s-a precipitat a vorbi nu despre armistiţiu, ci despre capitularea României, care, efectiv, se produsese.

— I. Antonescu urmărea, dimpotrivă, ca să se încheie efectiv un Armistiţiu, pentru un anume segment al frontului, şi ale cărui consecinţe, mult mai favorabile decât ale unei capitulări de genul celei întrevăzute de

complotiştii de la Palat, ar fi fost incontestabil pozitive!

Acestea au ilustrat, în fond, esenţa faptelor desfăşurate imediat după ce trupele sovietice au ocupat România, iar guvernul Constantin Sănătescu, abia instalat, surprins şi dezamăgit, avea să protesteze cel dintâi împotriva situaţiei intervenite, la care, ulterior, avea tot temeiul să se refere şi Ion Antonescu, fie că aflat în detenţie la Moscova (1944 – 1946) 131 ori la

130 Am tratat anterior aceste probleme: Gh. Buzatu, Dana Beldiman, *43 august 1939 – 1944*: *România şi proba bumerangului*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2003, p. 23 – 35; Gh. Buzatu, Cezar Mâţă, *România*, *august 1944*: *Armistiţiu sau preludiul loviturii de stat*? în vol. *Hegemoniile trecutului*. *Evoluţii româneşti şi europene – Profesorului Ioan Chiper la 70 de ani*, coordonatori Mioara Anton, Florin Anghel, Cosmin Popa, Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2006, p. 267 – 284.

131 Constantin Pantazi, *Cu Mareşalul până la moarte*. *Memorii*, ediţie Al. V. Diţă şi Adrian Pandea, Bucureşti, Editura Publiferom, 1999, *passim*; Radu Ioanid, ed., *Lotul Antonescu şi ancheta Smerş*, *Moscova*, *1944 – 1946*. *Documente din Arhiva FSB*, Iaşi, Editura Polirom, 2006, *passim*.

132

Bucureşti (aprilie-iunie 1946). Sub acest aspect, credem, Pamfil Şeicaru, marele nostru ziarist, dublat şi de redutabilul comentator istoric care s-a impus în ultimele decenii ale vieţii în exil, era îndreptăţit să aprecieze că „tot ce s-a abătut, după 23 august [1944], asupra nenorocitei noastre patrii era virtual cuprins în actul loviturii de stat” 133.

* * *

Numeroase alte probleme, dar cu prioritate evoluţiile economice134, situaţia evreilor şi

135 136 137

ţiganilor din România în 1940 – 1944 şi debutul comunizării în 1944 – 1947, epurarea şi cenzura138 s-au aflat constant după al doilea război mondial în preocupările istoricilor, dar cu deosebire în ultimul deceniu. Reţinem faptul că în dezbaterile istoriografice139 s-au implicat specialişti reputaţi (Andreas Hillgruber, Keith Hitchins, Florin Constantiniu, Dinu C. Giurescu, Dan Berindei, Al. Zub, I. Scurtu, I. Calafeteanu, Alesandru Duţu, A. Petrencu ş.a.), după cum n-au lipsit mai cu seamă vocile interesate, neprofesioniste, ale prea multor sociologi şi literaţi, activişti politici etc. În context, apreciindu-se drept neconvenabile ediţiile de documente (Alesandru Duţu, C. Botoran, I. Scurtu sau I. Calafeteanu) şi monografiile întocmite cu profesionalism şi acribie ştiinţifică de specialişti străini şi români (Hugh Seton Watson, Henry L. Roberts, Ghiţă Ionescu, Victor Frunză, D. Şandru, Gh. Onişoru ş.a.) 140, discuţiile au fost

132 Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds.*Jurnalul de temniţă „al Grupului Mareşal Antonescu)*, în *Istorie şi societate*, II, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005, p. 507 – 608.

133 Pamfil Şeicaru, *Scrieri*, vol. 3, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2003, p. 215.

134 Victor Axenciuc, *Evoluţia economică a României. Cercetări statistico-istorice (1859 – 1971)*, III, Bucureşti, Editura Academiei, 1992 – 1996; Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998; Maurice Pearton, *Oil and the Romanian State*, Oxford, 1971; Philippe Marguerat, *Le III-e Reich et le petrole roumain, 1938 – 1940. Contribution à l'étude de la pénétr*ation *allemande dans les Balknas à la veille et au début de la Seconde Guerre mondiale*, Genève-Leiden, 1977; Gh. Ivănuş şi colaboratori, *Istoria petrolului în România*, Bucureşti, Editura AGIR, 2004.

135 Mihail E. Ionescu, Liviu Rotman, eds., *The*

Holocaust and România. History and Contemporary Significance, Bucharest, 2003; Radu Ioanid, *Holocaustul în România. Distrugerea evreilor şi romilor sub regimul Antonescu. 1940 – 1944, edi\ia* a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Hasefer, 2006, cu bibliografia la zi (p. 441 – 448).

136 Vezi *6 martie 1945. Începuturile comunizării României*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995; Şerban Rădulescu-Zoner şi colaboratori, *Instaurarea comunismului totalitarist în România. Cronologie*, Bucureşti, Editura Cavallioti, 1995; Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române. 19441989,* Bucureşti, Editura DBH, 1999; Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX*, p. 511 şi urm. Relativ la unele aspecte istoriografice, vezi Vlad Georgescu, *Politică şi istorie. Cazul comuniştilor români, 1944 – 1977*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991

137 Ion Zainea, *Politică şi administraţie în România (6 martie 1945 – 1 martie 1946)*: *Epurarea*, Oradea, Editura Universităţii, 2004.

138 Idem, *Cenzura istoriei, istoria cenzurată. Documente (1966 – 1974)*, Oradea, Editura Universităţii, 2006.

139 Cele mai recente manifestări şi concluzii, în Florin Stan, *Câteva consideraţii privind evreii din România anilor 1940 – 1944 în istoriografie. Teze şi antiteze*, în vol. *Armata Română şi unitatea naţională. Studii şi comunicări*, coordonatori Marian Moşneagu, Petrişor Florea, Cornel Ţucă, Piteşti, Editura Delta

Cart Edu14 cOaţional, 2008, p. 253 – 258.

140 Vezi Hugh Seton-Watson, *Eastern Europe between the Warsm 1918 – 1941*, New York, Cambridge University Press, 1962; idem, *The east European Revolutions*, third edition, London, Methuen/New York, 1956; Ghiţă Ionescu, *Comunismul în România*, traducere,

Bucureşti, Editura Litera, canalizate spre constituirea unor comisii internaţionale, la care au fost convocaţi şi istorici, activităţile concretizându-se prin valorificarea grabnică a unor aşa-zise Rapoarte finale141, fiind cvasi-unanim admis că, dacă în varii domenii (estetică, muzicologie, sport, etc.) este posibilă avansarea unor concluzii considerate definitive, acestea, în niciun caz, nu-şi au rostul şi viabilitatea în investigarea şi judecarea trecutului. Dar, cum problemele generale sau speciale urmează a fi abordate şi dezbătute detaliat chiar în cuprinsul prezentului volum al Tratatului, este indiscutabil că este lipsit de sens a mai stărui în acest spaţiu; deci, aici şi acum. Apreciem că situaţia este valabilă şi în cazul investigării rolului şi locului României în cadrul raporturilor internaţionale din 1939 – 1947, cuprinzând aşadar originile şi desfăşurarea ostilităţilor, odiseea şi sensurile Armistiţiului din septembrie 1944, iar, în final, eforturile privind restabilirea Păcii şi încheierea Tratatului de Pace cu Naţiunile Unite din 10 februarie 1947, aflat în vigoare şi

142

astăzi.

Un ultim aspect, dar nu şi cel mai puţin important, priveşte aportul *istoriografiei străine* în studiul trecutului naţional. Cu referiri directe ori precumpănitoare la problemele României de după 1939/1940, numeroase dintre contribuţiile istoricilor germani şi francezi, americani şi britanici, italieni, elveţieni, austrieci şi spanioli, sovietici şi ruşi, polonezi, cehi, unguri, bulgari şi sârbi, chinezi şi niponi etc. s-au dovedit de-a lungul ultimelor decenii, fără nicio exagerare, cantitativ ori calitativ, de excepţie. Nefiind posibil, în spaţiul limitat de care dispunem, să exemplificăm în detaliu, ne vom limita să precizăm că preocupările colegilor noştri au vizat o arie extrem de întinsă, cuprinzând practic toate aspectele

evoluţiei recente a României, mai ales

1994 (ediţia originală – London-New York, 1964); Al. Cretzianu, ed., *Captive Rumania*: *A Decade of Soviet Rule, 1945 – 1955*, New York, Praeger/London, Thames and Hudson, 1956; H.L. Roberts, *România. Political Problems of An Agrarian State*, New Haven, Yale University Press, 1951; idem, *Eastern Europe*: *Politics, Revolution and Diplomacy*, New York, A.A. Knopf, 1970; Richard F. Staar, *The Communist Regimes în Eastern Europe*: *An Introduction*, Stanford, Hoover Institution Press, Stanford University, 1967; R.J. Crampton, *Eastern Europe in the Twentieth Century*, London-New York, 1994 (cu o traducere în limba română); Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, ediţia citată; Jean-Marie Le Breton, *Europa Centrală şi Orientală între 1917 şi 1990*, ediţia citată; Robert King, *A History of Romanian Communist Party*, Stanford, Hoover Institution Press, 1980; Norman Naimark, L. Gibiański, eds., *The establishment of Communist Regimes în Eastern Europe, 1944 – 1949*, Boulder, Westriew Press, 1997; Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Iaşi, Editura Polirom, 2005; Gh. Onişoru, *Alianţe şi confruntări între partidele politice din România (1944 – 1947)*, Bucureşti, Fundaţia Alianţa Civică, 1996; idem, *România în anii 1944 – 1948*, Bucureşti, Fundaţia Alianţa Civică, 1998; Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete (1944 – 1989)*, I-II, Bucureşti, Editura Paideia, 1998; Eugen Denize, Cezar Mâţă, *România. Statul şi propaganda. 1948 – 1953*, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2005; Victor Frunză, *Istoria comunismului în România*, ediţia a IV-a ilustrată, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2006; D. Şandru, *Comunizarea societăţii româneşti în anii 1944 – 1947*,

Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2007; Vasile Pascu, *Regimul totalitar-comunist în România (1945 – 1989)*, I-II, Bucureşti, Editura Clio Nova, 2007.

141 Vezi International Commission on the Holocaust în România. President of the Commission: Elie Wiesel, Editors: Tuvia Friling, Radu Ioanid, Mihail E. Ionescu, *Final Report*, Iaşi, Polirom, 2005, 415 p., cu o traducere în limba română; Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Bucureşti, Editura

Humanitla42 s, 2007, 879 p.

142 V.F. Dobrinescu, *România şi organizarea postbelică a lumii (1945 – 1947)*, *passim*; Constantin Vlad, *Diplomaţia secolului XX*, Bucureşti, Fundaţia Europeană Titulescu, 2006, p. 184 şi urm.

pe aceste trei coordonate esenţiale (al doilea război mondial, instalarea dominaţiei URSS şi procesul comunizării forţate, epoca comunistă), cărora le-au consacrat, cel mai adesea, ample şi consistente *bibliografii* şi *ghiduri arhivistice*, *studii istoriografice*, *enciclopedii* şi *dicţionare*, *volume de documente* şi *ediţii de amintiri*, *memorii* sau *jurnale politico-diplomatice*, *biografii*, *sinteze* şi *monografii*, *culegeri de studii şi articole* pe chestiuni speciale sau globale etc. După cum cititorul a constatat deja, unele dintre lucrările respective au fost deja menţionate, iar, în cuprinsul Tratatului, trimiterile vor fi complete şi la subiect. Este motivul pentru care, în acest loc, ne îngăduim a reţine, într-o ordine obligatoriu aleatorie şi în urma unui bilanţ care este departe de-a fi exhaustiv, numele unora dintre cei mai reprezentativi specialişti străini care, ilustrându-şi domeniul, s-au impus graţie preocupărilor şi realizărilor consacrate României de după 1939/40, evoluţiei ei în context european şi internaţional, aşa precum Arnold Toynbee, Pierre

Renouvin, Jean-Baptiste Duroselle, Henri Michel, Hugh Seton-Watson, Charles şi Barbara Jelavich, Elizabeth Barker, Andreas Hillgruber, Keith Hitchins, Ernst Nolte, Friederick Kellogg, Henry L. Roberts, R.J. Crampton, Joseph Rothschild, N.I. Lebedev, V.N. Vinogradov, Paul D. Quinlan, Klaus J. Beer, Stephen Fischer-Galaţi, Nicholas M. Nagy-Thalavera, S.D. Spector, Milan Vanku, Philippe Marguerat, Maurice Pearton, Michele Rallo, Georges Castellan, Henri Prost, Catherine Durandin, Katherine Verdery, Peter Sugar ş.a.

Nu vom încheia, fără a insista asupra avantajului remarcabil al studiilor care – în spiritul şi după modelul clasicilor de necontestat ai istoriografiei naţionale (A. D. Xenopol, N. Iorga, Gh. I. Brătianu, Constantin C. Giurescu, Andrei Oţetea) – ne-au propus şi realizat investigarea problemelor trecutului românesc în context general, iar, nu mai puţin, au relevat rolul şi locul românilor în istoria universală143. Abordarea şi elucidarea problemelor privind mai cu seamă epoca celui de-al doilea război mondial, succedat nemijlocit de aşa-zisul „război rece”, acompaniat de debutul comunizării Europei Est-Centrale în 1944 – 1945, au presupus, se înţelege, investigaţii speciale în marile biblioteci şi arhive ale lumii (SUA, Franţa, Germania, Marea Britanie, Italia, Spania, Federaţia Rusă etc.), astfel încât rezultatele s-au concretizat în volume îmbinând în chip fericit analiza cu sinteza, perspectiva cu originalitatea, critica surselor şi comparativismul, intervenţia factorilor geopolitici ori a permanenţelor în evoluţia de ansamblu a umanităţii. Deziderate fundamentale ale scrisului istoric modern, excelent formulate şi exemplificate în primul rând de inegalabilul nostru polihistor, unul dintre cei mai mari ai umanităţii, N. Iorga144.

143 Subliniem, în context, *Raportul* susţinut pe această temă, la închiderea lucrărilor Congresului mondial

de ştiinţe istorice de la Bucureşti (1980), de Acad. Prof. Virgil Cândea, apoi editarea, la Iaşi, a colecţiei *Românii în istoria universală* (coordonator – Gh. Buzatu, 1986 – 2007 – 125 volume) ori volumele Prof. Gh. Zbuchea, *Români în lume*. *Secolul XX* (I-II, Bucureşti, Editura Colias, 2005). Vezi, de asemenea, Kenneth Johnstone, *The Place of România în European History*, în „History Today", London, nr. 5 – 6/1194478.

144 Vezi, îndeosebi, N. Iorga, *Generalităţi cu privire la studiile istorice*, ediţia a IV-a, Iaşi, Polirom, 1999, *passim*.

CAPITOLUL II NICOLAE IORGA ŞI ION ANTONESCU

Nenumărate au fost împrejurările şi considerentele care, în deceniile II-IV ale veacului XX, i-au apropiat pe N. Iorga şi I. Antonescu. După cum au existat tot atâtea condiţii şi temeiuri care, din nefericire, i-au despărţit. Ceea ce însă a rămas, mai presus decât orice, a fost respectul reciproc faţă de proporţiile, în afară de orice dubii, ale personalităţilor implicate în „joc", cum şi faţă de cele mai multe dintre laturile activităţii lor. Dacă este adevărat că, la un moment dat, Istoricul a intervenit pentru a bloca primirea Generalului în Academia Română, fapt pe care acesta l-a reţinut înverşunat pe răbojul nemulţumirilor sale, el, totuşi, ajuns Conducător al Statului Român, solicitat de prietenul N. Miclescu, a avizat în 1941 creditele necesare1 pentru continuarea activităţii de traducere şi terminarea tipăririi în limba franceză a monumentalei *Istorii a Românilor* în zece volume din 1936 – 19392. Trecând peste extrem de numeroase elemente ce pot fi luate în consideraţie, vom reţine că, la 7 septembrie 1940, savantul a publicat în cotidianul „Universul" articolul intitulat simplu *Un Minister Antonescu*, în care-l evoca pe militarul de excepţie din cursul Războiului Unităţii Naţionale din 1916 – 1919 şi-şi exprima

convingerea în privinţa a ceea ce *trebuia să fie* – şi a fost! – regimul Generalului. Tocmai, având în vedere acest material, cel mai adesea neglijat, îl reproducem integral3:

Un Minister Antonescu

Regele a numit Preşedinte de Consiliu pe Generalul Antonescu. Acest nume aminteşte rezistenţa mândriei româneşti din timpul Marelui Război, sfaturile pe care tânărul colonel de atunci le-a dat neînfricoşatului General Prezan, apoi severul director al Şcolii de Război, formând ofiţeri pentru luptă, nu pentru paradă şi onoruri, pe acela care, în clipa când armata noastră pornea pe calea unei organisări greşite, opunea o concepţie diametral deosebită într-un memoriu pe care trebuie cândva să îl publice ca să se vadă răspunderile, pe omul modest care, neputând atinge ţinta sa, nu s-a gândit decât să se întoarcă la datorie, în sfârşit pe omul de caracter care n-a cunoscut mijloacele prin care se ajunge mai uşor.

Acesta este Generalul Antonescu pentru noi, afară de speranţele pe care le trezeşte marea sa valoare militară.

A încerca să se facă din el, pentru nedreptatea pe care a suferit-o, şeful unei revoluţii în favoarea unei singure grupări politice4, în momentul când se cere solidaritatea românească, e mai mult decât o greşeală.

Generalul Antonescu nu poate primi acest rol.

Şi, după cum se ştie, Generalul Antonescu n-a primit „rolul” despre care a făcut vorbire N. Iorga. Desigur, în prima etapă a guvernării sale (septembrie 1940 – ianuarie 1941), Antonescu a cooperat cu legionarii. Dar nu şi la crimele acestora, cărora, mai cu seamă la 26 – 28 noiembrie 1940, le-au căzut victime zeci de personalităţi, în primul rând N. Iorga însuşi. Pentru toate cele întâmplate, care au amplificat tragedia României după prăbuşirea graniţelor în iunie – septembrie 1940, se poate stabili indiscutabil responsabilitatea guvernului I. Antonescu – Horia Sima, dar nu

1 Vezi Gh. Buzatu, Stela Cheptea, *N. Iorga – In Memoriam* (*Corespondenţă politică şi literară*), în vol. *Nicolae Iorga. 1871 – 1940. Studii şi documente*, ÎI/2, editori Constantin Buşe şi Constantin Găucan, Bucureşti, Editura Universităţii, 2006, p. 94 – 98.

2 Editată, sub egida Academiei Române, sub titlul *Histoire des Roumains et de la Romanité Orientale*, I-X, Bucarest, Imprimeria Naţională, 1937 – 1946.

3 Apud Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, I, Iaşi, 1990, p. 84.

4 Referire la Mişcarea Legionară!

şi una personală, a Generalului. Este adevărat că Generalul, în ce-l priveşte, a făgăduit că avea să se preocupe de aflarea şi pedepsirea responsabililor asasinatului5. Obiective irealizabile, în condiţiile războiului mondial; ca şi ulterior. Dar, în acelaşi timp, nu se poate neglija că, în şedinţa din 28 noiembrie 1940 a Cabinetului, Ion Antonescu a declarat categoric că el nu putea tolera „crimele ordinare", fiind decis să se „retragă" 6. Iar când la Preşedinţia Consiliului de Miniştri a sosit, în dimineaţa de 28 noiembrie 1940, ştirea uciderii lui N. Iorga, I. Antonescu – după ce în seara precedentă îl avertizase pe Horia Sima să vegheze ca istoricului, răpit de „necunoscuţi" de la domiciliul său din Sinaia, să nu i se întâmple ceva – a fost „foarte impresionat şi numai răspunderea ce avea de viitorul ţării l-a împiedicat – relatează fostul ministru N. Mareş – de a părăsi conducerea Statului (subl. ns.)" 7. Din câte ştim, a fost primul avertisment categoric dat de Antonescu în sensul că divorţul de legionari, survenit în practică abia urma rebeliunii din 21 – 23 ianuarie 1941, avea cu obligativitate să se producă8.

Pe de altă parte, prea puţin se cunoaşte că, în anul 1941, Ion Antonescu a pregătit pentru tipar ediţia a II-a a micro-sintezei *Românii. Originea, trecutul, sacrificiile şi*

drepturile lor9. Pentru cea dintâi ediţie, apărută în 1919, autorul beneficiase de concursul lui N. Iorga, fapt pe care l-a menţionat în *Postfaţa* lucrării10. Ediţia din 1941 beneficia, în raport cu evenimentele petrecute în răstimp, de o nouă *Prefaţă*, în care autorul îşi motiva decizia şi explica transformările (în fapt, adaosurile) operate. Din motive lesne de înţeles, preferăm să apelăm nemijlocit la textul inedit11:

Prefaţă la a 4-a ediţie

În vremuri atât de grele pentru Ţara şi Poporul Românesc, am hotărât retipărirea acestei lucrări care, în 1919, a constituit o sinteză a revendicărilor noastre naţionale.

Cu toate angajamentele formale ale aliaţilor de atunci, numai parte din aceste revendicări au fost realizate prin Tratatele de Pace care au urmat Războiului din 1914 – 19.

Arbitrajul de la Wiena (sic!) *1940 a reactualizat problema, deschizând o rană ce nu se încheiase definitiv, cu toată bogăţia şi mărimea de jertfe care au sângerat naţiunea în Războiul pentru întregire.*

5 Arhivele Naţionale ale României, Arhivele Istorice Centrale, Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri – Cabinetul Militar, dosar 251/1940, f. 173 – 174 („Registrul istoric al Conducătorului Statului. 4 septembrie – 31 decembrie 1940”, vol. 1, însemnările din 28 noiembrie 1940). (În continuare, se va cita: ANIC, fond PCM – CM). Pentru detalii, vezi Petre Ţurlea, *Nicolae Iorga între dictatura regală şi dictatura legionară*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001, p. 200 şi urm.

6 Cf. Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, I, p. 163 – 168.

7 *Ibidem*, p. 167.

8 Vezi Gh. Buzatu, V.F. Dobrinescu, Horia Dumitrescu, coordonatori, *România şi al doilea război*

mondial, Focşani, 2000, *passim*; Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri (1939 – 1947)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 153 şi urm.

9 Vezi exemplarul pregătit pentru tipar, cu modificări şi corecturi efectuate personal de Mareşal (ANIC, fond PCM – CM, dosar 465/1941).

10 Iată textul: „La întocmirea acestui studiu m-am folosit de poveţele şi lucrările domnilor profesori N. Iorga, [D.] Onciul şi Emil Panaitescu, cărora le mulţumesc cu recunoştinţă” (apud I. Antonescu, *Românii. Originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor*, ediţie V.F. Dobrinescu, Iaşi, Editura Moldova, 1991, p. 79). De reţinut că, pentru ediţiile pregătite în 1941 sau în 1944, textul respectiv nu a fost păstrat (cf. ANIC, fond PCM – CM, dosar 465/1941, f. 105).

11 ANIC, fond PCM – CM, dosar 465/1941, f. 2.

Lucrarea apare revăzută şi completată pentru a fi într-adevăr utilă cercetătorului actual. Un capitol special asupra Românilor de peste hotare întregeşte lucrarea. Pentru toţi acei care se interesează de problema sfintelor noastre drepturi, cumpărând această carte, ţin să se ştie că toate veniturile rezultate din vânzarea ei vor servi pentru hrănirea copiilor săraci şi refacerea bisericilor dărâmate de cutremur.

COPIII şi *CREDINŢA asigură viitorul şi eternitatea neamul. Lor să le dăm totul.*

MAREŞAL ANTONESCU

S a mai reţinem că Mareşalul a stabilit drept *motto* la *Prefaţa* din 1941 câteva din excepţionalele sale *îndemnuri* desprinse din Apelul „Către Români”, datat 26 februarie 1941, mai precis12:

Eu m-am înclinat în faţa unei situaţii găsite.

Împreună cu poporul, nu am acceptat-o ca definitivă şi nu o vom accepta niciodată. Nu va fi linişte în acest colţ al Europei şi nu va fi dreptate adevărată în lume cât nu se

va face sau nu-şi va face dreptate poporul românesc. Şi se va face.

Acest lucru îl afirmă prin mine şi odată cu mine toţi acei care au vieţi de jertfit.

Popor român, porţile veacurilor şi drumurile drepturilor îţi stau deschise, dacă ştii să dovedeşte întâi prietenilor şi apoi duşmanilor că eşti în stare să-ţi stăpâneşti destinul.

Din motive şi în împrejurări asupra cărora vom reveni, reeditarea *Românilor* s-a amânat pentru anul 1944, iar, atunci, Mareşalul va renunţa definitiv.

* * *

Înainte încă de-a fi implicat ţara în conflagraţia mondială din 1939 – 1945, Ion Antonescu n-a manifestat vreun dubiu, după ce legase România de Pactul Tripartit13, cum că războiul în perspectivă ar fi lipsit de şanse. Dimpotrivă. Iată-l, aşadar, pe proaspătul premier şi Conducător al Statului român revenind la Bucureşti după prima vizită ce i-a făcut lui Adolf Hitler la Berlin, unde parafase aderarea României la *Axa* Berlin-Roma-Tokyo, declarând la 25 noiembrie 1940 pe peronul Gării de Nord: *„România va merge la biruinţă. România va avea drepturile ei* (subl. ns.)" 14. După declanşarea Războiului Sfânt la 22 iunie 1941, în tabăra Germaniei15, şi în urma succeselor înregistrate mai ales în primul an al ostilităţilor pe Frontul de Est, credinţa lui Antonescu în victorie a sporit, chiar s-a transformat în convingere. Este adevărat că evoluţia în continuare a evenimentelor, cu reversul lor după 19 – 20 noiembrie 1942 la Stalingrad, avea să-l determine pe Mareşal, uneori, să facă consideraţii ambigui în privinţa şanselor. Dar, ca element determinant, optimismul nu l-a părăsit niciun moment. Poate că de aici a rezultat şi decizia lui

12 *Ibidem*.

13 Vezi Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri*, p. 183;

idem, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti.

Mileniul III, 2005, p. 77 şi urm.

14 ANIC, fond PCM – CM, dosar 251/1940, f. 169.

15 Vezi situaţiile nuanţate supuse discuţiilor de către reputatul istoric german Andreas Hillgruber încă în urmă cu peste o jumătate de veac (*Hitler*, *Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*. *Relaţiile germano-române* (*1938 – 1944*), traducere, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 273 – 277).

de-a rămâne aliat al lui Hitler până la sfârşit. Chiar în seara de 22 august 1944, primindu-l pe liderul naţional-ţărănist Ion Mihalache, Mareşalul a admis că nu mai credea „de mult" în victoria Germaniei16, dar, pentru a înfăptui *volte-face*-ul, considera ca fiind absolut necesare din partea anglo-americanilor „garanţii" pentru viitorul României17. Nefiind cazul, aşa se explică de ce, în ceasurile imediat următoare, Antonescu n-a acceptat vreo „mişcare în front", lucru pe care i l-a comunicat Regelui Mihai I în cursul ultimei întrevederi, decisive, din după-amiaza de 23 august 1944. În context, cum se ştie, însă aşa cum avertizase Antonescu, cotitura Bucureştilor n-a salvat România. Din contra, cu şi, mai ales, fără Mareşal, catastrofa României s-a precipitat chiar atunci, prin lovitura de stat, care s-a limitat în esenţă la demiterea şi încarcerarea principalilor reprezentanţi ai regimului antonescian. Pentru România, însă, n-a rezultat vreun avantaj, în afară de ocupaţie, răşluiri teritoriale, imense datorii de război, teroare şi, mai cu seamă, comunismul asiatic de import sub şenilele tancurilor roşii.

Până atunci, Antonescu, încrezător în victorie, nu s-a dovedit nicicum un idealist, fiind mai degrabă un lider realist, chiar oportunist. Un document recent descoperit atestă o perspectivă extraordinară şi categorică pentru a-i desluşi poziţia. Ne referim la scrisoarea inedită adresată de I. Antonescu ataşatului militar german la Bucureşti,

Alfred Gerstenberg, la 26 noiembrie 1942. În documentul respectiv, după ce, printr-o intervenţie personală de excepţie pe textul dactilografiat, Mareşalul a fixat în chip esenţial rolul şi locul ţării în războiul statelor *Axei1* – considerând România *„CEL MAI MARE DIN CEI MICI DIN AXĂ „*– sublinia: *„… Cred că nu mă înşel în credinţa ce am că vom smulge, după lupte grele, victoria* (subl. ns.), *oricare ar fi greutăţile prin care trecem împreună cu cei mari din Axă, cu care avem aceleaşi idealuri şi riscuri „*19. A fost remarcabil însă că, totodată, Mareşalul Antonescu n-a ezitat să-i comunice ataşatului Reichului la Bucureşti şi rezervele sale, sub această formă: *„Sunt însă convins că, dacă sondele şi rafinăriile româneşti ar fi distruse chiar parţial, vom pierde războiul20 oricât de genială este conducerea germană şi oricât de mare este* [sunt] *bravura, tenacitatea, pregătirea, organizarea, energia şi puterea poporului şi armatei germane, în faţa cărora şi eu, ca şi toţi, mă înclin cu admiraţie „2*. După cum s-a stabilit22, nemaifiind necesar să revenim, petrolul nu a putut fi apărat, soarta României şi a aliaţilor ei periclitată, iar catastrofa *Axei* – inevitabilul în viziunea lui Antonescu – nu a mai întârziat mult timp!

Dependent, aşadar, de victoria *Axei* în război, Mareşalul Antonescu nu a reuşit să-şi domine cunoscutele-i patimi şi orgoliul nemăsurat. Din postura sa de lider militar şi politic, el ajunse să nu-i mai fie, pur şi simplu, indiferent modul în care avea să fie prezentat posterităţii. De altfel, Antonescu avea la îndemână propria-i experienţă. Şi anume că, în cursul anilor 1916 – 1919, ca şef al Biroului Operaţii al Marelui Cartier General Român, el avusese un rol adeseori determinant în proiectarea şi executarea acţiunilor, dar, atunci şi îndeosebi după război, gloria a revenit (dacă nu cumva şi-au asumat-o!) şefii săi: Constantin Prezan, Al. Averescu ş.a. În acest context, trebuie avut în vedere că în

16 Cf. Gh. Buzatu, ed., *Trecutul la judecata istoriei*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006, p. 370.

17 *Ibidem*.

18 Arhivele Militare Române, Piteşti, fond 951, dosar 12, f. 116 (document înregistrat la Cabinetul Militar al Conducătorului Statului sub nr. 243/S).

1290 *Ibidem*.

20 Subliniat de Antonescu în textul original (*ibidem*, f. 111)

21 *Ibidem*, f. 116.

22 Cf. Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 263 şi urm. (cap. VII – *Aliaţi ca aliaţi*, *dar petrolul e pe bani*!...); idem, *A History of Romanian Oil*, II, Bucureşti, Mica Valahie Publishing House, 2006, p. 117 şi urm.

1941 – 1942 colecţia oficială a *Istoricului* campaniei din 1916 – 1919 demarase (fiind deja editate primele trei volume), iar, în paginile masivei lucrări, rosturile ofiţerului de odinioară nu au fost puse în evidenţă dincolo de zona penumbrelor. Or, de această dată, în cazul Războiului din Răsărit, în care evident Antonescu avusese rolul hotărâtor în toate privinţele (planificare, declanşare şi execuţie), lucrurile nu aveau cum, şi nu trebuiau, să se mai repete. În fond, de la un capăt la altul, noul război pentru România Mare, purtat – este adevărat, precum şi la 1916 – 1918 – de o Românie Mică, era într-o măsură şi al său... Se înţelege ce proporţii căpăta acest aspect în imaginaţia şi în comportamentul Mareşalului, pentru el, care – oricând şi oriunde – obişnuia să vorbească despre sine exclusiv la persoana a III-a!

Am socotit necesare aceste consideraţii, cel puţin pentru a afla sensul deciziei Mareşalului Antonescu de-a se trece, după modelul existent pentru primul război mondial, la elaborarea unui istoric al campaniei declanşate la 22 iunie 1941. Sub acest aspect, preparativele s-au desfăşurat

rapid şi, într-o privinţă, eficient. Avem în vedere faptul că, deja în luna octombrie 1942, la solicitarea expresă a Mareşalului, s-a trecut la întocmirea *Istoricului campaniei din Est12*. S-a prevăzut ca „prima redactare" să se termine la 31 decembrie acelaşi an, urmând ca textul definitiv să fie predat în ianuarie 194324. După numai un an de zile, în ianuarie 1944, s-a raportat că „redactarea definitivă" se încheiase, rezultând volumul *România şi expansiunea rusească. Armata Română în războiul contra bolşevismului25*. În raport cu obiectivele istoriografice asumate, colaboratorii Cabinetului Militar şi ai Serviciului Istoric al MStM-ului au organizat, bineînţeles, materialul arhivistic disponibil şi, concomitent, au pregătit conferinţe şi diverse broşuri, ca forme ale unei valorificări... anticipate a operei finisate26.

Pe parcurs, Mareşalul Antonescu a avut meritul de-a repune pe tapet – atenţionat fiind de membrii Cabinetului Militar, în speţă de maiorul Eugen Niculescu – problema *Istoricului campaniei din 1916 – 1919*. Pe bună dreptate, era inacceptabil ca *Istoricul* campaniei în plină desfăşurare (în Est) să devanseze în vreun fel proiectul aflat pe rol. Concluzia nu putea fi decât una singură: Intensificarea eforturilor pentru definitivarea volumelor restante (IV-VI) ale *Istoricului* consacrate Marelui Război din 1916 – 1919. De unde au rezultat iniţiativele şi deciziile reflectate şi, deopotrivă, concretizate în documentele anexate, mai precis:

1) Conformându-se ordinului Mareşalului Antonescu, maiorul adjutant Eugen Niculescu, după ce s-a interesat la Serviciul Istoric al MStM, a prezentat Conducătorului Statului două referate ale fostului şef al Biroului Operaţii al Marelui Cartier General de odinioară (nimeni altul decât lt. col. Ion Antonescu!) relativ la declinarea răspunderii Armatei a II-a Române (recte, generalul Alexandru Averescu) 27 de-a angaja bătălia cu inamicul în iulie-

august 1917 (Anexa 1) 28. La 20 februarie 1942.

23 Vezi Alexandru Oşca, Florin Şperlea, coordonatori, *în slujba muzei Clio. O istorie a Serviciului Istoric al Marelui Stat Major. 1940 – 1945*, Bucureşti, Editura CREA, 2006, p. 331 (Dare de seamă a Serviciului Istoric, ianuarie 1943).

24 *Ibidem*.

25 *Ibidem*, p. 128 (Dare de seamă a Serviciului Istoric, ianuarie 1944).

26 *Ibidem*, *passim*.

27 Vezi detalii despre interesul Mareşalului Antonescu pentru rosturile Armatei I-a în 1917, documentele solicitate şi cele puse la dispoziţie de către Serviciul Istoric al MStM, în iunie 1943 (idem, fond PCM – CM, dosar 364/1943, 137 file).

28 Idem, fond PCM – CM, dosar 130/1942, f. 22.

direct pe text, Antonescu a apreciat că „nu sunt acestea actele pe care le cer" 29, ele urmând „să se

30

găsească în arhivele mele [ale Mareşalului] sau la [Serviciul] Istoric" 30.

2) Drept urmare, acelaşi Eugen Niculescu a înaintat Mareşalului Antonescu o altă Notă (Anexa 2) 31 ce trimitea la următoarele documente32: a) Raportul nr. 1 807 din 1 august 1917 al Armatei a II-a; b) Ordinul confidenţial nr. 2 854 din 6 august 1917 al Marelui Cartier General, semnat de generalul Constantin Prezan, dar întocmit de lt. col. I. Antonescu. Mareşalul, prin rezoluţia sa, a admis că „este ceva dar nu totul" 33.

3) În urma cercetărilor efectuate, la 26 februarie 1942 a rezultat Nota maiorului adjutant Eugen Niculescu (Anexa 3) care – tot la ordinul Mareşalului – stabilea obiectivele concrete în definitivarea *Istoricului campaniei din 1916 – 1919* şi departajarea volumelor restante (IV-V-VI), cu recomandarea de-a se lua măsuri „în cel mai scurt

timp” pentru a se depăşi stadiul şi ritmul existent de „încetineală atât de mare” 34.

4) În sfârşit, la 27 februarie 1942, Eugen Niculescu a transmis direct Serviciului Istoric al MStM adresa Cabinetului Militar prin care prindeau viaţă dispoziţiile Mareşalului relativ la *Istoricul campaniei din 1916 – 1919* (Anexa 4) 35.

Este însă iluzoriu să admitem că, în felul acesta, problema se încheiase cu adevărat. În baza dispoziţiilor Mareşalului Antonescu, lt. col. R. Dumitrescu, de la Serviciul Istoric al MStM, a întocmit în perioada următoare un amplu şi temeinic *Dosar cuprinzând ordine de zi şi referate ale Marelui Cartier General către Armata a II-a (mai – noiembrie 1917)* (Anexa 5) 36, un document complet, care aşteaptă încă a fi cercetat şi valorificat de istoricii militari.

În ceea ce-l priveşte pe Mareşalul Antonescu, acesta se impusese – după cum am relevat dintru început – drept un istoric şi comentator avizat al campaniei din 1916 – 1919, rezervându-i un spaţiu şi o semnificaţie adecvată în menţionată micro-sinteză din 1919 *Românii. Originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor*, elaborată după consultarea (poate şi la îndemnul) neîntrecutului N. Iorga. După cum se ştie, ediţia a II-a, pregătită de Mareşal pentru condiţiile specifice din 194137, a amânat-o, din motive necunoscute. Va relua proiectul peste trei ani, dar, pe coperta acelei ediţii, Mareşalul a consemnat la 20 mai 1944: „*Este actuală dar NU este politic a o republica* (subl. lui I. A.)” 38.

* * *

Fapt cu totul semnificativ, N. Iorga şi I. Antonescu s-au mai „întâlnit” într-un rând în privinţa unei probleme fundamentale a României Mari: prăbuşirea construcţiei din 1918 şi necesitatea absolută a refecerii ei grabnice. Antonescu a ales calea războiului, purtat alături de

Germania după 22 iunie 1941 şi care, până la capăt, la 23 august 1944, a rămas unul drept39.

29 *Ibidem*, f. 22 – 23.

30 *Ibidem*.

31 *Ibidem*, f. 21.

32 *Ibidem*, filele 5 – 20.

33 *Ibidem*, f. 21.

34 *Ibidem*, filele 2 – 4.

35 *Ibidem*, f. 1.

3367 *Ibidem*, filele 24 – 492.

37 Idem, dosar 465/1941, f. 1 (textul integral al lucrării, inclusiv coperta).

38 *Ibidem*.

39 Cf. Gh. Buzatu, în *Istoria Românilor*, IX, coordonator Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. XXVII şi urm.

Istoricul, asasinat în noiembrie 1940, nu avea cum să se pronunţe asupra deciziei lui Antonescu. Avem însă convingerea că N. Iorga, ţinând seama de scopul acţiunii în Est, nu avea să respingă drumul urmat, mai ales că, de îndată după notele ultimative ale lui V.M. Molotov din 26 – 27 iunie 1940, el a observat – într-un adagiu al microsintezei *Adevărul asupra trecutului şi prezentului Basarabiei*, publicată pe atunci în româneşte (după versiunea franceză din 1922) – că partea de ţară ocupată de URSS reprezenta „un teritoriu de istorie naţională şi de drept naţional” şi care, netăgăduit, „va fi reluat la cel dintâi prilej favorabil” 40!

* * *

În concluzie, am putea discuta despre un proiect eşuat? Nicidecum, mai ales că, după 1989, *Românii*... lui Ion Antonescu s-au bucurat de nenumărate ediţii şi de o binemeritată preţuire din partea specialiştilor. Însă, mai presus de orice, rămân paginile de istorie privind destinele celor două personalităţi de anvergură – trecute în condiţii

din cele mai tragice în rândul „oamenilor cari au fost” – Nicolae Iorga şi Ion Antonescu!

— ANEXE – 1 – [Februarie 1942] – Notă a Cabinetului Militar

NOTĂ41

Potrivit ordinului verbal al Domnului Mareşal, prezint două referate ale şefului Biroului Operaţii de la Marele Cartier General privitor la „*Declinarea răspunderii*” de către Armata a II

42

a, în timpul operaţiunilor din 1917, motivată de insuficienţa forţelor42.

Maior Adjutant.

N. Iorga, *Adevărul asupra trecutului şi prezentului Basarabiei*, Bucureşti, Tipografia ziarului „Universul”, 1940, p. 78. De altfel, în anii care au precedat la 1912 centenarul răpirii teritoriului dintre Prut şi Nistru de către Rusia ţaristă N. Iorga, extrem de activ, s-a pronunţat identic de pe poziţiile iridentei române asupra Basarabiei, care – mai devreme ori mai târziu – trebuia să revină Patriei-Mamă, cum s-a şi petrecut în 1918! Reţinem câteva dintre formulările celebrului istoric: „*Ruşii vor serba ca o zi de bucurie centenariul anexării* [Basarabiei]. *Noi va trebui să o comemorăm ca o zi de durere şi ca o zi de trezire a speranţelor pe care le dă totdeauna dreptul veşnic, care nu poate fi învins, nici cucerit* (subl. ns.)” (1909); „*Suntem noi oare prea slabi pentru a lua asupra noastră sarcina de a ne restitui în drepturile noastre* (subl. ns.)?” (1912); „*Ne-am simţit un popor, un singur popor. Şi furia urgiei din urmă ne mână pe toţi iute către limanul dreptului îndeplinit, ai dreptăţii săvârşite… Nu vom cruţa nicio silinţă ca să ajungem acolo…* (subl. ns.)” (apud N. Iorga, *Pagini despre Basarabia de astăzi*, în *Basarabia Română. Antologie*, ediţie Florin Rotaru, Bucureşti, Editura Semne, 1996, pp. 44, 52 – 53).

42 ANIC, fond PCM – CM, dosar 130/1942, f. 22.

42 Pe textul original – rezoluţia lui Ion Antonescu, datată 20 februarie 1942, în sensul că: „Nu sunt acestea actele care le cer…” (*ibidem*, f. 22 – 23).

Eugen Niculescu

2 – [Februarie 1942] – Notă privind prezentarea unor documente militare din 191743

NOTĂ

Potrivit ordinului din 20. II.1942.

I – Prezint Domnului Mareşal:

a) Raportul Memoriu nr. 1 807/1. VIII.1917 al Armatei a II-a către Marele Cartier General prin care „nu-şi asumă răspunderea operaţiunilor din cauza insuficienţei forţelor şi muniţiunilor”.

b) Referatul documentat al Şefului Biroului de Operaţii de la Marele Cartier General prin care se spulberă afirmaţiunile Armatei a II-a.

II – Nu se găseşte nici în arhiva Domnului Mareşal şi nici la Serviciul Istoric al Marelui Stat Major telegrama Marelui Cartier General către Armata a II-a, prin care i se ordonă „să se execute operaţiunea pe răspunderea Marelui Cartier General”.

Maior Adjutant, Eugen Niculescu

Rezoluţia Mareşalului pe textul Notei: *Este ceva dar nu totul. Maiorul Niculescu să vină la mine cu acest document – M* [areşa] *l’Antonescu*.

3 – [26 februarie 1942] – Nota maiorului-adjutant Eugen Niculescu

NOTĂ44

I. Potrivit ordinului Domnului Mareşal, raportez, privitor la ofensiva de la Mărăşti, următoarele:

1. Istoricul oficial al Marelui Stat Major, *Campania din 1916 – 1919*, a publicat numai primele trei volume, care se încheie cu operaţiunile până la 11/24 septembrie 1916, adică până în ajunul „Bătăliei de pe Argeş”.

2. Volumul al IV-lea, care tratează „Bătălia de pe Argeş” şi „Retragerea Armatei în Moldova”, este în lucru.

3. Volumul V – „Operaţiile din Moldova” şi volumul VI – „Campania din Ungaria” sunt în curs de pregătire şi ar putea să apară în circa un an şi jumătate45.

4. În volumele IV, V şi VI vor apare şi toate documentele importante – în special referatele Biroului 3 al Marelui Cartier General privitoare la operaţiuni.

43 *Ibidem*, f. 21.

44 *Ibidem*, filele 2 – 4.

45 După 1944, lucrarea nu a mai continuat.

Faţă de cele raportate mai sus, rog respectuos pe Domnul Mareşal să-mi ordone dacă este oportun să mai apară, anticipat publicării *Istoricului oficial al Marelui Stat Major*, o broşură cu caracter de polemică, care să restabilească adevărul istoric46 privitor la „Bătălia de la Mărăşti”.

Am luat măsuri ca în cel mai scurt timp să am la dispoziţie toată documentarea necesară pentru a începe lucrarea.

* * *

II. Serviciul Istoric al Marelui Stat Major lucrează cu o încetineală atât de mare, datorită următoarelor greutăţi:

1. Nu are un local propriu destul de încăpător pentru birouri şi arhivă.

2. Nu are personal suficient, în special ofiţeri de grade mici, desenatori şi dactilografi. În curând va trebui să se înceapă clasarea materialului şi redactarea *Istoricului* noii campanii47 care, cu siguranţă, va suferi mari întârzieri, datorită faptului că istoricul războiului precedent nu este terminat.

Pentru aceasta, propun respectuos Domnului Mareşal să aprobe ca:

a) Subsecretariatul de Stat al Românizării să caute în legătură cu Serviciul Istoric şi să pună la dispoziţia

acestuia un bloc expropriat de la evrei în care să se instaleze în condiţiuni bune Serviciul Istoric al Marelui Stat Major48.

b) Marele Stat Major şi Ministerul Apărării Naţionale să pună neîntârziat la dispoziţia Serviciului Istoric personal necesar, mai cu seamă ofiţeri invalizi, din actuala campanie49 clasaţi „apţi pentru serviciul de birou”.

c) Să se aloce de la început un fond mai mare care să permită accelerarea lucrărilor în

50

curs.

Maior Adjutant, Eugen Niculescu

4 – [27 februarie 1942] – Adresa 9 347/A a Cabinetului Militar către Serviciul Istoric al MStM Român

ROMÂNIA

PREŞEDINŢIA CONSILIULUI DE MINIŞTRI

Cabinetul Militar Bucureşti, 27. II. 1942

Nr. 9 347/A

Marele Stat Major Serviciul Istoric51

46 În dreptul acestor cuvinte, subliniate de Mareşal, acesta a notat: „NU”.

47 Referire la Războiul din Răsărit, declanşat la 22 iunie 1941.

48 Rezoluţia Mareşalului pe marginea acestui paragraf: „De studiat”.

49 Text subliniat de Mareşal şi decizia sa: „Da”.

50 Rezoluţia Mareşalului pe marginea acestui paragraf: „Da”.

51 ANIC, fond PCM – CM, dosar 130/1942, f. 1.

Am onoare a vă face cunoscut că, potrivit ordinului Domnului Mareşal, i-am raportat în scris stadiul în care se găseşte tipărirea *Istoricului campaniei 1916 – 1919*, precum şi greutăţile pe care le întâmpină Serviciul Istoric al MStM cu editarea acestei lucrări.

Pentru înlăturarea acestor greutăţi, Domnul Mareşal

ordonă următoarele:

1 – Serviciul Istoric din MStM, în legătură cu Subsecretariatul de Stat al Românizării, să studieze52 şi să propună alegerea unui bloc suficient de încăpător pentru instalarea în cele mai bune condiţiuni a Serviciului Istoric.

2 – MStM să pună neîntârziat la dispoziţia Serviciului Istoric pentru accelerarea lucrărilor:

a. – pe de o parte, personalul necesar, ofiţeri, desenatori, dactilografi etc., aleşi mai cu seamă dintre ofiţeri invalizi53 din actualul război din cei cu aptitudini pentru birou şi cu suficiente cunoştinţe în materie;

b. – pe de altă parte, fondurile necesare, alocate de la început pentru a nu se mai produce întârzieri.

Aducându-vă la cunoştinţă cele de mai sus, cu onoare vă rog să binevoiţi a lua legătura cu organele respective, pentru aducerea la îndeplinire cât mai repede a hotărârii Domnului Mareşal.

Rezultatul vă rog să binevoiţi a-l comunica şi Preşedinţiei Consiliului de Miniştri (Secretariatul Particular al Domnului Mareşal).

D.O.54

Adjutant personal al

Conducătorului Statului.

Maior Adjutant Eugen Niculescu

Notă: Se anexează şi o copie după Nota prezentată Domnului Mareşal împreună cu rezoluţiile Domniei Sale55.

5 – [1942] – Lista anexelor din *Dosarul* privind Operaţiunile din Moldova din 1917

Aşa după cum am subliniat, în temeiul dispoziţiilor Mareşalului Ion Antonescu, lt. col. R. Dumitrescu, din cadrul Serviciului Istoric al MStM Român, a pregătit un *Dosar cuprinzând ordine şi referate ale Marelui Cartier General către Armata a II-a (mai – noiembrie 1917) 56*. Pentru a aprecia valoarea, probitatea şi amploarea *Dosarului* în discuţie, reţinem lista hărţilor anexate:

a) *Bătălia de la Mărăşeşti57*

52 Subliniat în original.

53 Subliniat în original.

54 Din ordin.

55 Vezi Anexa 3.

56 ANIC, fond PCM – CM, dosar 130/1942, filele 24 – 492.

57 *Ibidem*, filele 120 – 144.

1. Schiţa repartiţiei probabile a forţelor austro-ungare, germane, bulgare, turce – 23. VII.1917

1/a. Bătălia de la Mărăşeşti

2. Ordinea de bătaie combatantă a forţelor prezente în Bătălia de la Mărăşeşti

3. Bătălia de la Mărăşeşti – situaţia forţelor în prezenţă şi operaţiunile la 24 iulie 1917

4. Idem – 25 iulie 1917

5. Idem – 26 iulie 1917

6. Idem – 27 iulie 1917

7. Idem – 28 iulie 1917

8. Idem – 29 iulie 1917

9. Idem – 30 iulie 1917

10. Idem – 31 iulie 1917

11. Idem – 1 august 1917

12. Idem – 2 august 1917

13. Idem – 3 august 1917

14. Idem – 4 – 5 august 1917

15. Idem – 6 august 1917

16. Idem – 7 august 1917

17. Idem – 8 – 13 august 1917

18. Idem – 14 august 1917

19. Idem – 15 august 1917

20. Idem – 16 august 1917

21. Idem – 17 august 1917

22. Idem – 18 – 19 august 1917

23. Idem – 20 – 21 august 1917

24. Idem – Situaţia generală a frontului germano-român la 23 iulie 1917 (proiecte de ofensivă inamică).

b) *Hărţi privind situaţia Armatei a II-a55*

1. Situaţia Armatei a II-a pe luna ianuarie 1917
2. Idem – februarie 1917
3. Idem – martie 1917
4. Idem – aprilie 1917
5. Idem – mai 1917
6. Idem – iunie 1917
7. Idem – iulie 1917

58 Ibidem, filele 481 – 487.

CAPITOLUL III DOUĂ RĂZBOAIE – ACELAŞI ŢEL (1916 – 1919, 1941 – 1944)

Aşa după cum am mai avut deja prilejul să precizăm59, Războiul României din Est (19411944) a fost, de la un capăt la altul, unul naţional şi anticomunist. În condiţiile concrete ale timpului, lupta României pentru restabilirea graniţelor istorice în Răsărit, pe Nistru, a căpătat multiple înţelesuri. A fost, astfel, după limbajul tipic al epocii, prioritar o bătălie *pentru neam şi pentru cruce* şi, nu mai puţin, pentru *zdrobirea comunismului30*, fapt menţionat anume de Ion Antonescu în cele două documente istorice difuzate de la Bucureşti la 22 iunie 194161: *Proclamaţia către Ţară* şi *Ordinul de zi către Armata Română*. Astfel, *Ordinul de zi* îndemna oştile: *„… Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi”*! în timp ce faimoasa *Proclamaţie* chema la *lupta sfântă* în contra *„năvălitorilor asupra civilizaţiei şi bisericii, a dreptăţii şi propriilor noastre drepturi”*, pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei, unde se impuneau a fi sparte *„cătuşele roşii ale anarhiei şi prăzii cotropitoare”*. Dar, mai mult decât atât, războiul declanşat de Germania împotriva URSS dăduse României lui Antonescu *„mândria unei lupte puternice şi curajoase nu numai pentru reclădirea drepturilor naţionale, dar şi împotriva celui mai*

mare duşman al lumii: *bolşevismul*”. Cu alt prilej, la 18 mai 1943, în interviul acordat inginerului C. Filipescu, Mareşalul Antonescu se destăinuia că primise provocarea unui război cu URSS numai bazat pe *„credinţa nestrămutată că, luptând împotriva comunismului, slujim nu numai crezul naţional, dreptul de conservare şi onoare al poporului român, dar – ca şi în trecut – prin lupta şi jertfa noastră servim civilizaţia însăşi. Satisfacţiile imediate şi vizibile nu ne-au lipsit, ca urmare a acestui impus – dar şi justificat – război. Provinciile au fost eliberate, inamicul zvârlit peste hotare* (subl. ns.)” 62. Ceea ce, cel mai adesea s-a neglijat după 1944 – 1945, a fost faptul că – prin acţiunea sa militară – Antonescu, propunându-şi anularea nedreptăţilor din 1940 şi combaterea pericolului comunist63, n-a pierdut din vedere în principal refacerea integrală a unităţii româneşti, astfel cum triumfase la 1918 şi în realizarea căreia avusese modesta sa contribuţie64. Dintre atâtea dovezi la care s-ar putea apela, în acest sens, ne mărginim la *Cuvântul*

59 Vezi Gh. Buzatu, *22 iunie 1941*: *„Agresiunea „României împotriva URSS* (*După unele probe epistolare*), în „Orizont XXI”, Piteşti, nr. II/2006, p. 5 – 13; idem, *Mareşalul Antonescu şi războaiele anticomuniste ale României*, în „Orizont XXI”, nr. III/2006, p. 34 – 38.

60 Gh. Buzatu, *Mareşalul Antonescu şi războaiele anticomuniste ale României*, în „Orizont XXI”, Piteşti, nr. 3/2006, p. 34 şi urm.

61 Mareşalul Ion Antonescu, *Un ABC al anticomunismului românesc*, I, ediţie Gh. Buzatu, Iaşi, Editura Moldova, 1991, p. 158 – 161.

62 ANIC, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri – Cabinetul Militar, dosar 202/1944, f. 406. De remarcat că, în cursul Campaniei din Est, I. Antonescu a abordat, în contextul luptei împotriva slavilor, şi problema acţiunilor antievreieşti (telegrama de pe front, 3 septembrie 1941,

către M. Antonescu, idem, dosar 90/1941, f. 46).

63 Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *Stalin cenzurat/necenzurat*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 237 şi urm.

64 *Ibidem*.

către Ţară al Mareşalului de la 1 ianuarie 1944, când şi-a exprimat – pentru a câta oară? – „crezul neşovăielnic" în atingerea „drepturilor noastre" 65. Iată de ce, convins că „libertatea noastră slujeşte Europa şi legile civilizaţiei" 66, Mareşalul şi-a exprimat convingerea că, numai uniţi, românii aveau să înfrunte „vitregia ceasurilor ce vor să vină", asigurând astfel *„dreptatea neamului nostru şi unitatea pământurilor, care ale lui au fost şi ale lui trebuie să rămână '67*. Fără a mai reveni asupra considerentelor expuse în volumul precedent al seriei, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu* (2005), toate problemele esenţiale ale Războiului din Est au fost abordate de Mareşal în cadrul forurilor competente civile şi militare de la Bucureşti, dar şi în întrevederile68 sau corespondenţa cu Hitler69 şi ceilalţi lideri germani. Referitor la încrederea lui Antonescu în victorie, reţinem în acest loc că el şi-a manifestat constant, exceptând desigur anume nuanţe şi îndoieli de moment, încrederea în succesul final. În prima parte a războiului, el întrevedea izbânda „după lupte grele", alături de *Axă*, dar, fapt memorabil, într-un rând – culmea, la doar câteva zile după eşecul trupelor coaliţiei de-a bara contraofensiva sovietică la Stalingrad! – a admis, totuşi, că „vom *pierde războiul* (subl. ns.)", dacă resursele petroliere ale României ar fi lovite în chip vital70. Ceea ce s-a şi produs în perioada următoare, iar, în anul următor, la 15 noiembrie 1943, Conducătorul i-a reamintit Führerului despre rolul petrolului românesc în război, ca şi despre involuţiile operaţiunilor din Est71. Hitler a răspuns abia după o lună, mai precis la 15 decembrie 1943, dar, recunoscând rostul petrolului românesc pentru

determinarea „viitorului nostru comun” în război72, a insistat pentru intensificarea eforturilor întru apropierea victoriei, interesul fiind comun. „… *O Românie victorioasă, cu Germania la Răsărit, va privi* – îl asigur Hitler pe Antonescu – *cu liniște în față orice amenințare a ființei sale europene. Va fi, prin propria sa putere, destul de tare spre a-și asigura linia intereselor sale naționale. O Românie care însă, în această luptă de partea Germaniei, va pierde războiul, nu va mai trebui să-și facă iluzii despre dificultățile sale naționale sau altele, fie ele fondate sau nefondate. În acest caz, tot atât de puțin va exista o Românie, cât va mai exista alt stat național*

73

european (subl. ns.)”. Iată de ce Hitler urgenta pentru ca România să-și mobilizeze „*toate*

65 Mareşal I. Antonescu, *Un ABC al anticomunismului românesc*, II, ediție Gh. Buzatu, București, Editura Majadahonda, 1999, p. 120.

66 *Ibidem*.

6678 *Ibidem*, p. 121.

68 În cursul întrevederii cu Hitler la Berlin, în 22 noiembrie 1940, Antonescu i-a mărturisit Führerului, că România lui Carol al II-lea, izolată pe plan extern şi slăbită în interior, se prăbuşise pentru că „*forțele sinistre ale bolşevismului şi iudaismului, dispuse în spatele Vechiului Regim, au provocat deodată şi intenționat dezorganizarea țării pentru a o lăsa să cadă în brațele bolşevismului*” (apud Andreas Hillgruber, ed., *Les entretiens secrets de Hitler*, I, *1939 – 1941*, Paris, Fayard, 1989, p. 356 – 358). Aflat din nou la Hitler, de data aceasta la München, în 12 mai 1941, Antonescu a revenit asupra problemei, considerând că în sfârşit sosise momentul ca Germania şi România „*să se opună unui pericol comun*”, iar acesta a fost precis indicat: „*Este vorba de pericolul slav, care revine mereu în cursul secolelor şi care, acum, trebuie*

lichidat o dată pentru totdeauna „(ibidem, p. 590 – 592).

60 Vezi ANIC, fond PCM – CM, dosar 144/1943; idem, fond PCM – CM, dosar 324/1941.

70 Arhivele Militare Române, Piteşti, fond 951, dosar 12 (textul olograf şi cel dactilografiat ale scrisorii adresate de I. Antonescu generalului A. Gerstenberg, Bucureşti, 26 noiembrie 1942, înregistrate la Cabinetul Militar al Conducătorului Statului sub nr. 243/S).

71 ANIC, fond PCM – CM, dosar 324/1942, f. 71 – 77.

72 Idem, dosar 144/1943, f. 13.

73 *Ibidem*, f. 13 – 14.

mijloacele pe care le poate da (subl. ns.)", pentru a se obţine în conflict *„un sfârşit plin de victorie* (subl. ns.)" 74.

Din motive care n-au cum să scape pătrunderii cititorului, Antonescu a abordat problemele purtării şi necesităţii Războiului din Est în discuţiile şi corespondenţa cu colaboratorii săi. Una dintre formulările categorice şi exemplare am întâlnit-o în telegrama de răspuns adresată la 18 august 1943 profesorului Napoleon Creţu, secretarul general al Ministerului Culturii Naţionale în acel moment, căruia i se destăinuia: *„Mulţumesc cu atât mai mult astăzi corpului didactic secundar pentru înalta sa ţinută patriotică şi pentru înţeleaptă înţelegere a chemărilor impuse de lupta în războiul dreptăţii naţionale, cu cât şefii fostelor*

75

partide politice mă somează prin memorii, în numele lor şi al câtorva persoane bine cunoscute prin trecutul lor, să retrag armata din luptă, fiindcă le-o cere, ameninţând, bine cunoscuţii domni Città Davila, Cornel I. Bianu, Botez şi alţi evrei prin posturile de radio din Londra şi Washington. Este evident pentru cea mai simplă minte că părăsirea luptei pe care o ducem în Răsărit, pentru asigurarea fiinţei de azi de totdeauna a vieţii, libertăţii şi integrităţii neamului, fără nicio garanţie serioasă că

sacrificiile ce am făcut nu au fost zadarnice, ar fi un odios de trădare faţă de Moldova, Bucovina şi Basarabia, faţă de istorie şi de onoarea noastră; şi chiar faţă de ardeleni, care nu numai că n-ar avea nimic de câştigat, dar ar avea totul de pierdut, dacă Regatul ar intra în parte sau în total sub sclavia asiatică. De aceea sunt recunoscător corpului didactic şi tuturor celor care exprimă, în aceste moment, simţăminte de încredere în conducerea neamului (subl. ns.)" 76. Trebuie să fim siguri că, în acelaşi timp, Mareşalul Antonescu era pe deplin informat în privinţa proiectelor şi acţiunilor antiromâneşti ale

77

Kremlinului, ale lui Stalin în mod special, ca şi asupra „obiectivelor" anunţate de PCR – *78*

Interior78. Să nu neglijăm că multe dintre ordinele de zi ale lui Stalin se încheiau cu formula: *„Răzbunare şi moarte cotropitorilor germano-fasciştil*", fiind astfel vizaţi Hitler şi toţi aliaţii săi din Est79, iar la 1 mai 1944 liderul de la Kremlin anunţa: *„... Armata Roşia a ieşit la frontiera de stat cu România şi Cehoslovacia80 şi continuă să nimicească armatele duşmane pe teritoriul României* [...] *Spaima şi zăpăceala domnesc printre aliaţii români, unguri, finlandezi şi bulgari ai lui Hitler* [...] *România, Ungaria, Finlanda, Bulgaria au numai o singură posibilitate pentru a evita catastrofa. Aceea de a rupe alianţa cu nemţii şi de a ieşi din război...* (subl. ns.)" 81. În ceea ce-i priveşte pe comuniştii locali, aceştia avansau exclusiv lozinci radicale. Reţinem, ca exemplu, din *Chemarea Frontului Patriotic*, găzduită de publicaţia ilegală „România Liberă" din 28 ianuarie 1944, asemenea obiective: *„— Ieşirea imediată din războiul nemţesc şi unirea cu ţările democratice; – alungarea nemţilor din ţară; – doborârea guvernului trădător al lui Antonescu; – formarea unui guvern cu adevărat naţional;* [...] *– pedepsirea criminalilor de război hitlerişti; Jos tirania*

hitleristă!...” *82*

75 *Ibidem*, f. 14.

75 Referire, cu predilecţie, la Iuliu Maniu şi Constantin [Dinu] I.C. Brătianu. 77 ANIC, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 71/1943, f. 1.

77 Vezi cuvântările şi declaraţiile lui Stalin din 1941 – 1944, reunite într-o mapă specială (ANIC, fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 3/1942).

78 Idem, dosar 8/1943.

79 Idem, dosar 3/1942, f. 24 (Ordinul de zi din 7 noiembrie 1943).

80 Referire la frontiera „stabilită” în urma notelor ultimative din 26 – 27 iunie 1940!

81 ANIC, fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 3/1942, f. 31.

82 Idem, vol. 8/1943, f. 55.

Numeroşi politicieni ai epocii83, în primul rând M. Antonescu, liderii religioşi 84 şi elita cultural-ştiinţifică a ţării, aparatul de propagandă militară şi civilă, presa şi radioul au admis şi relevat caracterul anticomunist al Războiului din Est. Relativ la Mihai Antonescu, acesta, ca ministru de externe, a semnat la 25 noiembrie 1941 la Berlin protocolul de prelungire a *Pactului Anticomintern*, declarând la festivităţi că România, care aderase la *Pact*, sprijinea „acţiunea anticomunistă a *Axei*” şi „marea luptă” a lui A. Hitler împotriva URSS, pentru salvarea Europei85. N-a ezitat să se angajeze plenar în numele Bucureştilor: *„România a început lupta împotriva comunismului în anul 1919 şi o va continua întotdeauna sincer şi fără vorbe* (subl. ns.)” 86. Apreciind constant că succesele militare din 1941 reprezentau *„prefaţa unităţii româneşti*” 87, M. Antonescu a argumentat adeseori şi în multiple forme necesitatea combaterii comunismului – „expresia de viaţă” a lumii slave88 –, de unde concluziona că *„războiul acesta nu este numai un război ideologic, nu este numai un război*

economic, este un grav război al forţelor vitale ale lumii, al biologiilor mondiale g9; tot atunci, el descoperea că Rusia reprezenta *„cea mai vastă maşină de război, cea mai odioasă maşină de imperialism prăbuşitor de civilizaţie”*, desluşind, în consecinţă, *„cât de aproape am fost* [în 1940 – 1941] *de primejdia înecării fiinţei româneşti în mare slavă”* 90. Cu un alt prilej, liderul diplomaţiei Bucureştilor a detaliat cauzele Războiului din Est: *„Apăsaţi de primejdia comunistă, cu graniţele prăvălite şi sub presiunea diviziilor ruseşti, trebuia să ne fixăm destinul, pentru ca să ne putem apăra şi fiinţa naţională ameninţată de slavism, şi fiinţa noastră socială ameninţată de comunism, şi fiinţa noastră politică şi militară, ameninţată de cea mai înverşunată, mai obscurantistă şi mai salbatecă din armatele pe care le-a cunoscut istoria…* (subl. ns.)” 91. Problemele războiului l-au preocupat, se înţelege, pe Mihai Antonescu în mod deosebit în volumul de *Memorii* sau în cel de *Gânduri*, proiectate şi realizate insuficient, dar în care aflăm capitole întregi abordând aspecte precum *Destin românesc şi civilizaţie* sau *Destin românesc şi politică externă92*. Aflat, fără vreun fel de pretenţii, pe urmele inegalabilului N. Iorga, M. Antonescu opina: „Politica externă a unui Neam trebuie să fie întemeiată pe permanenţe şi nu pe oportunităţi. Permanenţele româneşti sunt independenţa naţiunii şi unitatea pământului românesc. Permanenţe Europei sunt libertatea tuturor popoarelor şi jocul de forţe care, echilibrând puternic, să asigure naţiunilor mici şi mijlocii viaţa şi independenţa (subl. ns.)” 93.

83 Cu excepţiile binecunoscute!

84 Vezi Irineu, Mitropolitul Moldovei, *Cum trebuie sărbătorit Anul Nou*, în „Mitropolia Moldovei”, Iaşi, nr. 1 – 2/1942, p. 1 – 7.

85 Cf. Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 97.

86 *Ibidem*.

87 ANIC, fond PCM, dosar 306/1941, f. 53 (declaraţie la conferinţa de presă din Bucureşti, 13 noiembrie 1941).

88 Idem, dosar 143/1941, f. 42 (lecţie la Şcoala Superioară de Război, Bucureşti, 7 mai 1941).

89 Idem, dosar 306/1941, f. 39 (conferinţa de presă din Bucureşti, 3 noiembrie 1941).

9901 *Ibidem*.

91 Idem, dosar 182/1941, f. 119 (expunerea din 20 noiembrie 1941, în faţa organizaţiilor profesionale şi a organizaţiei avocaţilor din România).

92 Idem, dosar 127/1941, f. 1-19.

93 *Ibidem*, f. 4.

Documentele cuprinse în anexă94, semnate exclusiv de militari95 ori de persoane deţinând funcţii militare (Regele Mihai sau Adolf Hitler), acoperă integral perioada şi problemele Războiului din Est al României, pentru unitatea naţională şi zdrobirea comunismului leninisistalinist de tip asiatic. Cu unele excepţii, aşa după cum cititorul însuşi va constata, cei mai mulţi dintre militarii prezenţi în corespondenţa anexată sunt aceiaşi care, în anul 1917, s-au remarcatalături de Ion Antonescu – pe câmpul de bătălie din sudul Moldovei eroice. A fost şi cazul bunicului autorului acestor rânduri care supune atenţiei, primele documente anexate, o parte din corespondenţa din 1917 – 191896.

* * *

Un studiu comparativ al documentelor se impune de la sine. Iar cititorul va constata lesne că, în ciuda distanţei în timp şi a specificului materialelor examinate, problema esenţială a rămas aceeaşi; corespondenţii, oricare şi fost ei, militari de pe fronturi şi cei din spatele zonelor de operaţii ori cei rămaşi acasă (rude, prieteni sau cunoscuţi), au fost de regulă absorbiţi de desfăşurarea evenimentelor şi, în context, de destinul indivizilor, de gândul la cei „lăsaţi în urmă” (în majoritatea lor copleşitoare – ţărani),

de hotărârea de-a se dovedi, în cel mai ales grad, folositori obştei locale şi Ţării, fiind profund ataşaţi idealurilor naţionale şi tradiţiilor, cutezători ai unui măreţ şi ambiţios program – făurirea României Mari.

Într-o ordine pur cronologică, neîntâmplătoare, aşadar, într-un prim caz avem în centrul atenţiei un singur personaj: pe soldatul infanterist Gheorghe (Ghiţă) Buzatu, de fel din comuna Vişani, judeţul R. Sărat. Născut în jurul anului 1880, descendent dintr-o familie de oieri de prin zona Sibiului, dintre care unii predecesori ajunseseră cândva cu turmele la păscut până prin părţile Cubanului şi Caucazului, Ghiţă Buzatu şi bătrânii săi s-au stabilit, la intersecţia veacurilor al XIX-lea – al XX-lea, undeva pe Valea Buzăului, la Vişanii din inima Bărăganului, pentru a continua creşterea oilor, combinată cu agricultura şi comerţul mărunt. Deşi, după primul război mondial, eroul nostru şi numeroasa-i familie aveau să adaste în R. Sărat, chiar în vecinătatea pieţei şi halei centrale a urbei, unde şi-a zidit cu efort un modest han, de altfel frecvent căutat, vizitat între alţii, într-un rând, chiar de ilustrul N. Iorga! Eroul nostru şi-a crescut cu destoinicie cei 11 copii, dotându-i pe toţi corespunzător la căsătoriile lor, iar stăpânul casei şi-a practicat mai

94 Vezi şi contribuţia noastră găzduită în paginile revistei „Orizont”, Piteşti, 2007.

95 La începutul anului 1943, colaboratorii Cabinetului Militar au întocmit un întreg dosar reunind tabelele cu persoanele care-l felicitaseră pe Mareşal cu prilejul Crăciunului 1942 şi al Anului Nou 1943. Corespondenţa primită (telegrame şi scrisori) – s-a constatat – erau „mai numeroase decât în anii precedenţi” (ANIC, fond PCM – CM, dosar 570/1942, f. 3). Am descoperit, în rândul expeditorilor, nu mai puţin de 104 militari, dintre care reţinem o serie de nume: membri ai guvernului – generalii C. Pantazi, D.I. Popescu, Gh. Dobre,

C.Z. Vasiliu, Gh. Jienescu; guvernatorii provinciilor eliberate – C. Calotescu, Gh. Voiculescu; col. N. Diaconescu – directorul general al Siguranţei Statului; col. Radu Davidescu – şeful Cabinetului Militar al Conducătorului Statului, iar de la Comandamente – generalii Ilie Ş teflea, şeful MStM; I. Arhip, subşeful MStM; Ramiro Enescu, şeful Cartierului General Aer; N. Macici, comandantul Armatei I; Petre Dumitrescu, cdt. Armata III; C. Constantinescu, cdt. A IV; C. Nicolescu, cdt. Comandamentului Militar al Capitalei; N. Pălăngeanu, Prefectul Poliţiei Capitalei; Gh. Cialik, cdt. Corpului de Cavalerie; contraamiral I. Georgescu, cdt. Marinei Regale; Gh. Avramescu, cdt. al Corpului de Munte; col. Fl. Rădulescu, cdt. al Şcolii Superioare de Război; O. Stavrat, M. Manafu, Gh. Rozin, V. Răşcanu, I. Teodorescu ş.a. (*ibidem*, filele 30 – 38).

96 Cf. Gavriil Preda, coordonator, *1917*: *Glorie şi deznădejde*, Ploieşti, Editura Universităţii de

Petrol şi Gaze, 2007, p. 207 – 229.

departe meseria de comerciant înstărit, atât înainte cât şi-n vremea Războiului Sfânt din 19411944, când, în amintirea, desigur, a celor îndurate personal în campania de la 1916 – 1918, se decise să distribuie zilnic şi gratuit celor nevoiaşi câte 10 porţii de hrană97. Ceea ce continuat şi-a vremea secetei postbelice, pentru ca, după teribila naţionalizare, să trăiască din greu din comerţul cu băutură, pe sub mână, până în anul 1955, când a trecut la cele veşnice. De fel întâmplător, eroul parţial al acestor note, bunicul autorului rândurilor prezente, se impune atenţiei noastre. Fiind cel mai vârstnic, mai talentat şi mai respectat dintre fraţii săi, Ghiţă Buzatu a fost mobilizat din prima zi în vara anului 1916, pentru a rămâne în campanie până la capăt. Cu alte cuvinte, el a devenit simplu şi categoric – după cum desprindem din documentele anexate – soldatul Ghiţă Buzatu, încadrat în Regimentul 48/49, Compania a 7-a, Divizia 13 Infanterie, aflat tot

timpul pe câmpul de operaţii. După terminarea ostilităţilor, cât a trăit, el a păstrat cu deosebită grijă, aidoma unor bijuterii de familie, cărţile poştale şi scrisorile primite ori schimbate între ai săi în vremea Marelui Război… Cum constatăm, din fondul total al celor 47 de misive ajunse până la noi (2 scrisori şi 45 de cărţi poştale, dintre care una ruptă), numai una singură poarta semnătura sa, în vreme ce restul îl indică precum destinatar sau ca personaj, colector de ştiri ori aflat, fie şi în absenţă, în discuţie. Este şi firesc să fie aşa, întrucât i-a fost, se înţelege, la îndemână să păstreze corespondenţa primită, decât să se îngrijească de mesajele personale, trimise altora. Şi de soarta cărora, aşadar, nu s-a putut îngriji în vreun fel!

Am selectat, în anexă, îndeosebi din anul 1917, 20 de piese din corespondenţa lui Ghiţă Buzatu, un soldat simplu, care, asemenea altor zeci şi sute de mii, a ştiut să-şi facă datoria în Marele Război al Unităţii Românilor, la ordinul ori sub comanda tânărului locotenent-colonel Ion Antonescu. Este acelaşi Ghiţă Buzatu, hangiu din R. Sărat, care şi-a păstrat afişat acasă portretul Mareşalului, încă mulţi ani după ce acesta a fost executat în 1946, din voinţa şi la ordinul ocupanţilor străini, cu acordul autorităţilor de la Bucureşti.

— ANEXE – 1 – Carte poştală militară

Ştampila poştei: 2 NOV 916

Domnului Buzatu Ştefan cu plut. [neclar], Comp. 9, Bat. 3 Divizia 19 Infanterie

Câmpul de op [eraţii]

Numele: Cristea Rizescu Gradul: Sergent furier

Unitatea şi subunitatea: Spitalul Mobil, Secţia III, Corp 3 Armată

97 Vezi „Curentul”, Bucureşti, 15 februarie 1943, p. 6. Acelaşi gest îl făcea Ionel Dincă, ginerele lui Ghiţă Buzatu şi soţul Mariei, menţionată în anexa nr. 12

(*ibidem*).

Dragă Mitică.

Cumnatul tău Vasilescu este la mine în formaţiunea Spitalului Mobil secţia III-a şi, văzând pe o c.p. a lui de acasă care scria şi adresa ta, îţi scriu şi eu ca bun prieten şi vecin, cu rugămintea dacă ştii ceva de fratele meu Mihalache, sublocot. În rezervă, scrie-mi şi mie unde să-i scriu sau cum se află? Căci de aproape 3 luni nu-mi răspunde la nicio scrisoare ce-i trimit. Te rog nu neglija şi scrie-mi cine de prin Vişani mai sunt acolo? Şi cum o duceţi cu toţi ţi]?

Vă doresc sănătate, virtute la toţi prietenii.

C. Rizescu

— 2 – ROMÂNIA CARTĂ POŞTALĂ

Domnului Soldat Buzatu Ghiţă

Regimentul [l] 49 Compania 9, Batalionu [l] 3

Pe Câmp de operaţii

Adresa mea este: Soldat Buzatu Neculai Ambulanţa Divizia 5 Coloana volantă Secţia 2

Multă sănătate de la mine, că sunt sănătos. Naş Ghiţă, am trecut prin Piteşti şi am auzit că cu regimentţul] a ţi] fost în el, că s-a găsit un… [ilizibil] cu Radu Pitrop. Naş Ghiţă, am fost pe acasă de trei ori că am trecut Dunărea şi am stat la Ianca în carantină şi de-aia am fost pe acasă. Naş Ghiţă, ţi-am scris 2 c.p. şi n-am primit nimica. Naş Ghiţă, pe acasă este bine, că sunt sănătoşi. Naşa Sofiţa era să vie la matale, dar n-a avut cu cine să vie, că Tata Neagu nu poate să vie. Naş Ghiţă, şi Neica Tudorancea a venit şi el pe acasă.

Naş Ghiţă, te rog să-mi scrii şi mie, al dumitale fin care te doreşte.

N. N. Buzatu

— 3 – CARTE POŞTALĂ MILITARĂ

Domnului Buzatu Gheorghe, soldat Compania 7-a din Reg [imen] tul 48/49

La Poşta Militară
Nene Ghiţă.

Află că sunt bine, ceea ce vă doresc. Ce mai faceţi şi cum o mai duceţi? Te-aş ruga dacă ştii de văru [l] Ştefan, unde este? Te rog a-mi răspunde, cu cine mai eşti pe acolo de pe la noi. Primeşte din parte-mi mii de complimente, dorindu-ţi sănătate. Al Dvs. consătean.

Pula Ion
— 4 – Carte poştală militară
Soldatului Buzatu Gheorghe Comp. 7, Reg. 48/49
Com. Rădeni Poeana 20 aprilie 1917
Complimente lui nenea Mitică
Dragă Nene Ghiţă.

Abia azi am aflat şi de doritul nostru frate Tudorancea că e sănătos şi cu cei lăsaţi din Vişani. Adresa lui e: Coloana 13 reparaţie, Corpul 5 – partea activă, Divizia 9 jud. Vaslui, Comuna Cancelăreşti. Nene Ghiţă, vei şti că suntem sănătoşi dimpreună cu calu [l] şi toţi ceilalţi din Vişani. Nene Ghiţă, vei şti că am primit de la D-l Ştefan 10 lei... [grup de cuvinte indescifrabile]... că noi îţi scrim în toate zilele şi nu primim niciun răspuns.

Aşteptăm răspuns.
Nicu şi Ghica
— 5 – Cartea poştală militară
CENZURAT 23
Ştampila poştei: 11 IUN 917
Soldatului Buzatu Gheorghe Compania 7, Reg. 48/49
Deleni Jud. Botoşani 23 mai 1917
Dragă Nene Ghiţă.

Prin prezenta c.p. Îţi scriu că suntem sănătoşi atât eu şi Ghica şi toţi ceilalţi Vişăneni. Nene Ghiţă, am primit c.p. pe care mi-ai trimis-o şi mi-a părut foarte bine când am văzut că eşti sănătos. Şi mi-ai scris că mi-ai trimis o mulţime de c.p. dar eu nu am mai primit de mult niciun răspuns. Nene Ghiţă, am primit c.p. de la Nica, e şi el

sănătos, cu data de 12 mai, şi mi-a scris că ţi-a trimis şi matale 3 c.p. şi nu a primit niciun răspuns de la matale. De… [neclar]… nici el nu ştie.

Al Dumitale frate, te doresc.

Nicu

— 6 – CARTE POŞTALĂ

CENZURAT 3 BOTOŞANI

Ştampila poştei: 21 OCT 917

Soldatului Buzatu Gh. Compania 7-a Regimentul 48/49 Infanterie

Poşta militară

Botoşani 3/X/917

Iubite nene Ghiţă.

Mulţumesc din suflet pentru bune intenţii ce nutreşti pentru mine venindu-mi în ajutor cu bani cât şi pentru scrisori cari mă fac să mai uit din necazuri. Am întrebat de cine m-ai rugat, nu l-am găsit însă. Când voi putea, voi mai întreba. Despre nenea Şerban ce mai ştii? Nicolăiţă a fost pe la mine zilele astea.

Primeşte frăţeşti îmbrăţişări de la – V.R. Spânu

— 7 – Carte Poştală Militară

Ş tampila poştei:

Botoşani 8 OCT. 917

Domnului Buzatu Gh.

Compania 7 Regim. 48/49 Inf.

Câmpul operaţie

Numele: Gh. Călinescu

Gradul: sergent major

Unitatea şi subunitatea: Truşeşti – Botoşani

Dragă D-le Ghiţă.

Ce mai faci? Eu sunt bine. D-l Ştefan s-a făcut bine şi a trecut la Centrul de instrucţie. Mai scrie şi mie – Gh. Călinescu Jand. Sergent major

Şeful Postului Suplimentar Truşeşti, Jud. Botoşani

— 8 – Carte Poştală

Ştampila poştei: Ştampila poştei:
5 NOV. 917 IAŞI, 7 NOV. 917
CENZURAT
Domnului Sold. Buzatu Gheorghe Reg. 48/49 Divizia 13 Comp. 7
Poşta Militară
Adresa este: Victor Georgescu Str. Ion Creangă nr. 40 Iaşi
Aştept răspunsu' [l] De vii pe la Iaşi vino şi la mine 23/10 917
Dragă Nene Ghiţă.
Află cu eu sunt sănătos şi o duc bine. De asemenea doresc şi Dumitale. Sunt foarte vesel căci mi-a spus Nicu că sunteţi toţi sănătoşi. Eu v-am mai scris încă 2 cărţi p [oştale], dar nu am primit niciun răspuns de la niciunul până a venit Nicu la mine şi ne-a spus de toţi cum vă aflaţi. Aici mai este Alesandru Aurichi, cumnatul meu. Eu sunt la Corpul de Aviaţie Iaşi.
Primiţi sănătoşi şi comp [limente]. Cumnatţul] care te doreşte.
Victor
— 9 – CARTE POŞTALĂ
CENZURAT CENZURA MILITARĂ A JUDEŢULUI BOTOŞANI
Domnului Buzatu Gheorghe Soldat, Regimentul 48/49 Infanterie Comp. 7
Poşta Militară
Adresa: Gh. R. Vintilă, Şeful Postului Suplimentar Drislea Viforeni, Botoşani
Drislea 22/11/917
Dragă D-le Ghiţă.
Este mult timp de când am primit o c.p. de la Dumneata în care îmi scrii ca să-ţi trimit 20 lei şi trei c.p. dar n-am primit niciun răspuns. Iată că îţi scriu şi a 4 oară să văd. Am văzut că i-ai scris lui D-l Călinescu şi spui că m-

am boierit. Asta este părerea Dumitale, însă eu nu uit niciodată oameni ţi] buni şi care pentru mine a [u] sacrificat multe98.

Răspunde de primire.

Gh. R. Vintilă

98 Textul continuă pe prima pagină a c.p.: „Să-ţi ajute Dumnezeu să te reîntorci sănătos la căminul Dumitale, să-ţi revezi pe cei rămaşi în părăsire fără voie care te-or fi aşteptând mult, mult.

— 10 – CARTE POŞTALĂ

Ştampila poştei: 18 DEC 917

Domului Buzatu Gheorghe Soldat, Reg. 48/48 Inf. Compania 7-a, Bat. II

Poşta Militară

Drislea 7/12/917

Dragă D-le Ghiţă.

Ţi-am scris mereu, am trimis şi bani ce mi-ai cerut prin c.p. trimisă prin Detaşament şi aştept zilnic rezultatul dar în zadar. Eu sunt foarte trist căci am pierdut pe cei de acasă. Orice speranţă este zadarnică. Or, distracţia mea în prezent este numai ei, numai scrierile prietenilor, dar văd că de la un timp şi aceştia m-au părăsit.

S a dea bunul Dumnezeu să mergem sănătoşi acasă.

Răspunde, compl [imente].

Gh. R. Vintilă

— 11 – Cartă Poştală

Ştampila poştei: Ştampila poştei:

BÂRLAD, 28 DEC 917 IAŞI, 25 DEC 917

CENZURAT CENZURA MILITARĂ

A JUDEŢULUI IAŞI

Domnului Sold. Buzatu N. Gheorghe Reg. 48/49 Comp. 7 Divizia 13

Câmpul de Operaţie

Le-am scris şi lui Nicu şi Tudorancea

9/12 917

Dragă Cumnate.

Află despre mine că suntem sănătoşi, ceea ce îţi doresc şi dumitale. Am primit c.p. a Dumitale şi sunt vesel. Totodată avem speranţa că ne întâlnim în curând. La revedere, Cumnat care te doreşte.

Victor Georgescu Str. Ion Creangă, nr. 40 Iaşi

— 12 – Carte Poştală Militară

Fără dată [probabil 1917]

D-nei Sofiţa Ghiţă Buzatu Com. Vişani Jud. R. Sărat

La Vişani

Dragii mei.

Eu sunt bine sănătos, dorindu-vă la toţi sănătate. Scrie ce-mi fac copii: Mariţa, Sanda, Ilie99, Vasile şi Rada. Ce-am fac Părinţii – Tata şi Mama, ce faci tu? Scriţi-mi [dacă] sunteţi toţi în viaţă – lucrule ce mă preocupă mai mult; eu am tot ce-mi trebuie, numai Dumnezeu să-i ajute să putem scăpa. Adresa – Soldat B.G., Comp. 7, Batalionul 2, Reg. 48/49 Inf., Câmpu [l] de operaţie.

Al Dvs. fiu, soţ şi părinte.

Ghiţă

[PS] – Toate lucrurile le găsiţi la Maria la Costieni, Ghiţă

— 13 – Cartă Poştală

Ştampila poştei: Ştampila poştei:

POŞTA CEANTRALĂ IAŞI, 18 JAN 918

21 JAN 918

99 Tatăl autorului acestui capitol.

CENZURAT CENZURA MILITARĂ

A JUDEŢULUI IAŞI

Domnului Sold. Buzatu N. Gheorghe Reg. 48/49 Comp. 7 Divizia 13

Cârn [pul] de Operaţie 4/1/918

Complimente

Iubite Cumnate.

Am primit c.p. de la Dumneata şi sunt vesel că eşti

sănătos. Nu mai puţin şi eu sunt bine. Nicu a fost a 2[-a] zi de Crăciun la mine. Da Nene [al Tudorancea nu ne-a scris niciodată. Vă doresc sănătate la toţi. Cumnatţul] care vă doreşte.

Victor Georgescu Str. Ion Creangă, nr. 40 Iaşi

— 14 – CARTE POŞTALĂ MILITARĂ CENZURAT

BÂRLAD 2

Ş tampila poştei:

Bârlad, 21 IAN 918

D. Soldat Buzatu Gheorghe Compania 7 a Reg. 48/49 Batalion 2

1918 ian. 6

Iubitul meu frate.

Află despre mine că sunt sănătos împreună cu toţi camarazi ţi] mei. Asemenea îţi dorim şi noi toţi să auzim că eşti bine. Despre Nicu nu ştiu nimic, frate Gheorghe. Vei şti că m-am găsit cu Dumitru Piricã şi Radu Dragastin este tot acelaşi.

Al tău frate care Te doreşte, cu bine, la mulţi ani.

Tudorancea Buzatu

— 15 – ROMÂNIA CARTE POŞTALĂ

CENZURAT 3 BÂRLAD

Ştampila poştei: Bârlad 31 IAN 918

Domnului Buzatu Gheorghe Reg. 48/49 Compania 7, Batalion 2 Divizia 13 Poşta Militară

La Reg. 48/49

Dragă Frate Ghiţă.

Vei şti că sunt sănătos şi o duc bine cu serviciul militar, cu camarazii mei militari. Dar despre tine nu ştiu nimic. Află c-am primit c.p. pe care mi-ai trimis-o şi mi-a părut foarte bine că eşti sănătos, dar de Nicu nu ştiu nimic. Cu Ghica m-am întâlnit cu el în Bârlad pe ziua de 15 ianuarie 1918. Nemaiavând ce scri, rămân al tău frate care te doresc în tot minutu [l].

Aştept răspuns cu nerăbdare.

Tudorancea
— 16 – ROMÂNIA CARTE POŞTALĂ
CENZURAT 8
Ş tampila poştei: neclar
Domnului Buzatu Gheorghe Reg. 48/49 Compania a şaptea Divizia a 13 – 1
În urmărire după Regiment Poşta Militară
1918 Februarie 4
Dragul meu frate.
Îţi doresc multă sănătate din partea mea. Eu sunt sănătos dimpreună cu camarazii mei. Dar despre tine nu mai ştiu nimica. Fratele Nicu şi Ghica a [u] venit pe la mine pe ziua de 25 ianuarie şi suntem sănătoşi toţi Vişănenii noştri. Nicu mi-a spus că ţi-a trimis 20 lei şi nu ştia [dacă] ai primit sau nu. Cumnatu [l] Victor este sănătos, aşteaptă răspuns cu nerăbdare. Eu ţi-am scris mereu şi n-am primit nimica100.
Al tău frate care te doresc, cu multă sănătate din partea mea.
Buzatu Tudorancea
— 17 – ROMÂNIA CARTĂ POŞTALĂ
CENZURAT BÂRLAD 4
Ştampila poştei: Bârlad 18 FEB 918
Domnului Comandant al Companiei 7 Reg. 48/49 Infanterie Divizia XIII
Poşta Militară
Să trăiţi Domnule Comandant!
Vă rog să binevoiţi a-mi comunica în alăturate carte poştală ce este cu soldatul Buzatu Gheorghe deoarece până acum scriind [a-i] în nenumărate rânduri nu pot obţine niciun răspuns; cauza nu o pot şti, întrucât avem de a ne înţelege pentru nişte chestiuni familiare.
Deci, vă rog – să trăiţi, Domnule Comandant – a-mi permite a vă ruga să binevoiţi Dv. să-mi scriţi unde se găseşte acest soldat.

Al Dv. supus la ordin
Soldat Buzatu Tudorancea
— 18 – [Scrisoare]
1918 Februarie – Vişani
100 Textul se continuă pe prima pagină a c.p.: „Frate, dacă nu ai de cheltuială îţi trimit eu 50 de lei. Răspunde-mi dacă îţi trebuie. Al tău frate, Tudorancea”.
Ghiţă, iubitul meu soţ.
Află despre noi că suntem sănătoşi cu toţi. Ghiţă, am primit o e [arte] poştală de la Nicu şi spune şi de tine şi ne pare bine. Ghiţă, te rog scrie de sănătate şi [de] dumneata. A ta soţie şi copii ţi] care te doreşte (sic!) în tot momentul.
Sofiţa G. Buzatu
[Scrisoare, pe aceeaşi coală de hârtie]
Februarie Anu [l] 1918
Nicule, iubitul meu cumnat.
Află despre noi că suntem sănătoşi cu toţi ţi]. Nicule, santé [m] veseli şi ne pare bine că am primit e [arte] poştală şi ne spui de toţi ai noştri că sunteţi sănătoşi. Nicule, spune-i şi lui fratele Şărban că alde Taica sunt sănătoşi cu toţi, că au venit pe la Vişani… [grup de cuvinte indescifrabile]… Neculai că sunt sănătoşi, cu toţi aşteaptă răspuns… [grup de cuvinte indescifrabile]…
Sofiţa
[PS] Nicule, te rog’s [crisoarea] să o trimiţi la Nen tu Ghiţă să-mi scrie şi el măcar adresa sa… [grup de cuvinte indescifrabile]…
— 19 – Primită la 3 martie 1918101
CARTE POŞTALĂ MILITARĂ
CENZURAT 12 Tecuci Ştampila poştei: Cenzura militară 8 MAR 918
Numele: Buzatu Ion Gradul: soldat
Unitatea şi subunitatea: Birou Serv. Div. 14
Dragă nene Ghiţă.
Nu ştiu care e cauza de nu mi-ai răspuns nici până în

prezent dacă ai primit sau nu cei 20 lei ce ţi i-am trimis încă din ziua de 29 ianuarie. Am primit 3 scrisori de acasă eu şi una Ghica. Spun

101 Scris de mână, cu creionul.

că cu toţi ţi] sunt sănătoşi şi ai mata scriu foarte mult. Eu sunt sănătos, Ghica iarăşi e sănătos, încă sănătos. Calul îl am frumos. Te rog răspunde îndată dacă ai primit sau nu cei 20 lei, să ştiu ce să fac. Nicu [al lui] neica Ghiţă a primit şi el vreo 12 scrisori de acasă. Toţi sunt sănătoşi.

Stroie

— 20102 – ROMÂNIA

Carte Poştală

Domnului Neagu Buzatu Com. Vişani Jud. Rm. Sărat

Vişani

Iaşi 918 19/4 Victor Georgescu Str. Ion Creangă nr. 40 Iaşi

Nenea Tudorancea a venit?

că nu îmi mai scrie, Victor

Tată şi Mamă.

Aflaţi despre mine că sunt sănătos şi vă doresc şi Dumneavoastră sănătate. Nenea Ghiţă a venit şi nu ştiu de ce nu îmi scrie şi mie? Pe la Râmnic aţi fost, căci nu ştiu nimic. Vă rog scriţi-mi şi mie cum vă aflaţi toţi. Nicu şi Ghica sunt bine. Ghica a mai venit pe la mine de curând. Sunt la Roman.

Vă sărut mâna la cei Mari şi comp [limente] la Cumnaţi şi Cumnate. S arutări la copii.

Al Dumneavoastră care vă doreşte, Ginere, Cumnat şi nepot.

Victor

[PS] – Nenea Neculae ce mai face?

— 21 – [Ianuarie 19301 – Scrisoarea colonelului I. Antonescu adresată col. Cicerone Săndulescu

102 Toate documentele numerotate 1 – 20 provin din arhiva personală a autorului acestui volum.

Iubite Cicerone103.

Îţi mulţumesc din suflet pentru bunele tale urări.

O fac cu atât mai mult cu cât eşti primul printre puţinii care se roagă la Dumnezeu pentru binele meu.

În ţara noastră, ca şi în multe altele de altfel, cei mai mulţi se roagă astăzi la Dumnezeu să dea sănătate şi cât mai multă îndrăzneală tuturor puşcăriaşilor, dezertorilor, leneşilor, hoţilor, străinilor de neam etc. etc.

Deocamdată aceştia din urmă ne-au învins.

Ce va fi mâine vom vedea.

Noi, cei de treabă, de conştiinţă şi de muncă, să ne vedem înainte, fără decepţie şi fără ură, de treabă.

Munca ne va îndemna.

Înainte, deci, pe drumul croit, cu încredere şi perseverenţă.

— 22 – [17 iunie 19361 – Scrisoarea generalului M. Racoviţă către generalul I. Antonescu

17. VI.1936

Mult Stimate Domnule General104.

Delicata Dv. atenţiune de a mă felicita cu ocazia înaintării mele la gradul de general mi-a făcut o foarte mare plăcere, pentru care vă mulţumesc respectuos.

Sunt mândru că mi s-a încredinţat comanda brigadei pe care aţi avut-o şi Dv. şi vă promit să încerc totul pentru a aplica sănătoasele principii pe care le-am căpătat de la Dv. atunci când am avut cinstea să servesc sub ordinele Dv.

Vă declar în mod sincer că oricând mă voi simţi fericit dacă mi se va mai da ocazia să servesc sub ordinele Dv., fiind convins dinainte că totul va fi numai spre binele ţării şi al instituţiei noastre105.

Primiţi, vă rog, Domnule General, asigurarea celor mai distinse sentimente ce vă port.

General Racoviţă

103 Idem, fond I. Antonescu, dosar 17, f. 1/verso. Antonescu răspundea felicitării din 5 ianuarie 1930 a col.

Săndulescu, ce-i transmisese omagiatului de Sf. Ion să ajungă „cât mai repede la treapta cea mai înaltă a conducerii oştirii” (*ibidem*, filele 1 – 2).

104 Idem, fond I. Antonescu, dosar 4, filele 53 – 54.

105 În ciuda acestor asigurări, expeditorul avea să se numere printre conjuraţii implicaţi în lovitura de stat de la 23 august 1944!

— 23 – [5 iulie 19401 – Scrisoarea generalului Al. Dănulescu către generalul I. Antonescu

Bucureşti, 5 iulie 1940

Iubite Antonescu106.

107 108

Aud veşti bune. Să dea Dumnezeu să fie numai aşa, cel puţin acum în ceasul al 12-lea; să vii acolo unde meriţi; la cel mai înalt post de încredere, pentru salvarea scumpei noastre patrii; să vii acolo, unde întotdeauna şi faţă de toţi109, am arătat, că eşti singurul indicat şi clar văzător în aceste vremuri de groaznică restrişte prin care trecem.

S a trăieşti.

Generalul Dănulescu Al.

— 24 – [24 decembrie 19401 – Fragmente din scrisoarea Generalului Iosif Teodorescu adresată Generalului I. Antonescu110

[…] Faci parte din promoţia [al 19-a Turda111. Cred că ai încă viu în spirit jurământul promoţiei noastre, de a răzbuna uciderea marelui Domn.

Acest jurământ este tot atât de valabil astăzi, ca în 1902. Dumnezeu să-ţi ajute să conduci armatele române peste Tisa, pe drumul de glorie străbătut acum 21 de ani, tot sub impulsiunea puternică a sufletului tău.

Ardealul şi Nistrul te cheamă!

General Iosif Teodorescu R. Vâlcea, 24 decembrie 1940

107 ANIC, fond I. Antonescu, dosar 4, f. 87.

107 După primirea lui Antonescu în audienţă de către

Regele Carol II şi memoriul de protest ce i-a predat împotriva cedării fără luptă a Basarabiei şi Bucovinei de Nord.

108 Subliniat în original.

109 Subliniat în original.

110 ANIC, fond PCM, dosar 208/1940, f. 426 – 427.

111 Ş coala Militară de Infanterie şi Cavalerie Craiova (1902 – 1904).

— 25 – [7 ianuarie 19411 – Fragmente din scrisoarea colonelului în rezervă Sterea Costescu adresată Generalului I. Antonescu

[…] Timpurile au trecut, fiecare urmându-ne destinul hărăzit de colo de sus de tot. Dintre toţi ai avut parte de cel mai frumos, dar în acelaşi timp şi de cel mai greu destin, pe care trebuie să-l parcurgi până la capăt. Căci o ţară întreagă stă în aşteptare, ascultând, privind, citind, interpretând tot ce face! Ca şi altă dată, îngăduie-mi, dar, ca de aici mai departe să ridic paharul, făcând şi eu urarea mea, care să dea Dumnezeu să fie vorbire de profet: În anul 1942, Sfântul Ion Botezătorul şi înainte Mergătorul – patronul ce ai – să ajute ca să împlânţi iarăşi tricolorul nostru pe ţărmurile Tisei, de la obârşie până la vărsare în Dunăre. Să ne redai Cadrilaterul, căci la mare sunt plămânii ţării şi avem nevoie de plămâni mari şi puternici, ca să putem respira în voie. Cartierul General, de unde să porneşti noua acţiune mult aşteptată, să-l ai nu la Alba Iulia ci la Turda, căci acolo ungurii au tăiat capul lui Mihai. De la Turda să pornească dar şi acţiunea de răzbunare, pentru decapitarea Ţării prin smulgerea Ardealului.

Legământul de la 1902 să-l ai mereu pavăză a inimii, căci acolo la Turda, odată şi odată, noi, colegii din „Promoţia XIX – Turda”, va trebui să te sărbătorim, cum n-a mai fost încă nimeni sărbătorit. Aşa să-ţi ajute Dumnezeu! Aşa să te ocrotească Sf. Ion Botezătorul! Aşa să fie!

Colegul Colonel Sterea Costescu

Focşani

— 26 – [24 ianuarie 19411 – Telegrama adresată de Generalul M. Racoviţă Conducătorului Statului

Telegramă primită:

24.1.1941, ora 20, 30

Botoşani.

24 ianuarie 1941

Corpul de Cavalerie către

Ministerul Apărării Naţionale113

Corpul de Cavalerie, fericit de încrederea ce D-l General Ion Antonescu, Conducătorul Statului, a acordat-o Armatei în timpurile grele, când o serie de răzvrătiţi au pus în cumpănă interesul Statului, vă roagă să primiţi cele mai devotate asigurări şi, în numele tuturor trupelor pe

112 ANIC, fond PCM – CM, dosar 563/1942, f. 400 – 401.

113 Idem, dosar 562/1941, f. 813.

care le comand, afirm că, oricând şi oriunde114, se poate conta pe ofiţeri, subofiţeri şi trupa Corpului de Cavalerie, care, plin de însufleţire, strigă: Să trăiască M.S. Regele Mihai I!

S a trăiască Conducătorul Statului, General Ion Antonescu! S a trăiască România!

Comandantul Corpului de Cavalerie, General de Divizie M. Racoviţă115

— 27 – [5 aprilie 19411 – Schimb de telegrame lt. col. Emilian Ionescu – General I. Antonescu

Domnului General Antonescu116, Conducătorul Statului

Bucureşti

Târgovişte

Nr. 176 – 5.4.1941, ora 16, 30

Cu ocazia depunerii jurământului de credinţă, ofiţerii, subofiţerii şi ostaşii primului regiment de care de luptă vă

roagă respectuos să le îngăduiţi să vă asigure din nou de

117

neţărmuritul lor devotament. Oţelindu-şi sufletele şi braţele, ei aşteaptă comanda „înainte”, „mereu înainte” spre vechile hotare.

Comandantul Regimentului 1 Care Luptă, lt. col. Emilian Ionescu

46/5.4.1941 Domnului

Lt. col. Emilian Ionescu.

114 Nu va fi cazul şi la 23 august 1944, când M. Racoviţă s-a aflat în rândul conspiratorilor!

115 Notă pe text: „26.1.1941, ora 18 – Din ordinul generalului Şteflea – Se va publica la Radio şi la Presă pentru toate ziarele” (*ibidem*).

117 ANIC, fond PCM – CM, dosar 563/1941, f. 465.

117 După cum este foarte bine cunoscut, Colonelul Emilian Ionescu, ca adjutant regal, se va afla în rândurile complotiştilor, la 23 august 1944 fiind acela care a organizat arestarea lui Ion şi Mihai Antonescu în Salonul Galben din Palatul Regal din Bucureşti (cf. Gh. Buzatu, ed., *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2002, p. 275 şi urm.). A nu se confunda cu generalul Emanoil Ionescu, în 1944 – comandant al Corpului Aerian Român, devotat lui Antonescu (ANIC, fond PCM – CM, dosar 258/1944, f. 150).

Comandantul

Regimentului 1 Care Luptă Târgovişte

Ofiţerilor, subofiţerilor şi soldaţilor din Regimentul 1 Care Luptă le mulţumesc călduros pentru devotamentul pe care mi l-au arătat cu ocazia depunerii jurământului.

Tuturor vă trimit cele mai bune urări personale, iar Regimentului Dv. Ăi doresc să-şi înscrie numele cu litere de aur în istoria armatei noastre.

General Antonescu

— 28 – [22 iunie 19411 – Schimb de telegrame

Regele Mihai I – General I. Antonescu

Domnului General Ion Antonescu, Conducătorul Statului118

Castelul Peleş, Sinaia

Nr. 41114 – 22.6.1941, ora 18, 10

[*Să se publice* – A/monescu/119

În clipele când trupele noastre trec Prutul şi Codrii Bucovinei, pentru a reîntregi Sfânta Ţară a Moldovei lui Ştefan cel Mare, gândul Meu se îndreaptă către Domnia Voastră, Domnule General, şi către Oştirea Ţării.

Vă sunt recunoscător, Domnule General, pentru că numai prin munca, tăria şi străduinţa Domniei Voastre, Neamul întreg şi cu mine trăim bucuria zilelor de glorie străbună.

Iar ostaşilor noştri dragi, le urez sănătate şi putere ca să statornicească, pentru vecie, dreptele graniţe ale Neamului.

Trăiască în veci România!

Trăiască viteaza noastră Armată!

MIHAI R.

Bucureşti, Preşedinţia Consiliului de Miniştri Nr. 114 – 23.6.1941, ora 10

118 ANIC, fond PCM – CM, dosar 558/1941, filele 3, 4, 11 – 12, 21.

119 Adăugat cu creionul roşu în textul original.

Majestăţii Sale Regelui.

Mulţumesc respectuos Majestăţii Voastre pentru cuvintele de îmbărbătare şi de apreciere cu care aţi cinstit Armata şi pe mine.

Fiţi sigur, Majestate, de devotamentul nostru.

Pentru Ţară şi pentru Majestatea Voastră ne batem.

Pentru Ţară şi pentru Majestatea Voastră trebuie să învingem.

GENERAL ANTONESCU

— 29 – [22 iunie 19411 – Telegrama ministrului

României la Tokyo, General Gh. Băgulescu, adresată Generalului I. Antonescu

General Antonescu120.

Conducător

Bucureşti

Tokyo

Nr. 58 – 22.6.1941, ora 23, 20

Trăiască România! Să trăiţi, Domnule General, Conducător de naţie şi de oaste, să ştergeţi umilinţa în care am fost scufundaţi anul trecut din iunie până în septembrie fără drept şi fără vrere.

General Băgulescu

— 30 – [28 iulie 19411 – Schimb de telegrame Regele Mihai I – Generalul Ion Antonescu, prilejuit de atingerea Nistrului

Domnului General Ion Antonescu, Conducătorul Statului şi Comandantul de Căpetenie al Forţelor Româno-Germane121

120 ANIC, fond PCM – CM, dosar 558/1941, f. 147.

121 *Ibidem*, f. 14 – 16.

— Pe zonă – Castelul Peleş

Nr. 115 – 27.8.1941, ora 22

Cu adâncă bucurie am văzut că vitezele trupe româno-germane au alungat peste Nistru armatele comuniste şi au reîntregit pentru vecie Ţara Moldovei. Pentru modul strălucit cu care, în calitate de Comandant de Căpetenie al Forţelor Româno-Germane, aţi pregătit şi condus operaţiile care au asigurat victoria trupelor noastre în această campanie, cât şi pentru bravura şi exemplul personal prin care aţi însufleţit, zi de zi, avântul eroic al trupelor, vă confer Ordinul Mihai Viteazul clasa a II-a.

Dorinţa Mea este să înmânez insignele Ordinului în Basarabia în faţa trupelor pe care le-aţi dus la glorie.

MIHAI R.

Majestăţii Sale Regelui Castelul Peleş

Predeal

31 iulie 1941, ora 8,00

Mulţumesc cu adâncă recunoştinţă Majestăţii Voastre pentru această preţuire şi deosebită cinstire. Ea se cuvine însă în primul rând Armatei. De aceea, Vă rog respectuos, Sire, să începeţi cu cei din linia I-a şi să mă lăsaţi pe mine la urmă, fiind sigur de înalta Majestăţii Voastre acceptare. Vă voi ruga să reveniţi în curând pe teatrul de luptă unde voi aduna eroii germani şi români pentru a-i prezent Majestăţii Voastre.

GENERAL ANTONESCU

— 31 – [10 august 19411 – Telegrama Generalului N. Samsonovici adresată Generalului I. Antonescu

Domnului

General Ion Antonescu122, Conducătorul Statului şi Comandant de Căpetenie al Armatei, Marele Cartier General

— Pe zonă – 122 Idem, dosar 560/1941, filele 74 – 75.

Bucureşti

Nr. 15462 – 10.8.1941, ora 13

Prin vitejia armelor româno-germane de pe frontul român, prin conducerea superioară de către Domnia Voastră a acestor forţe pe care le comandaţi, s-a înfăptuit, Domnule General, Conducător al Statului şi Comandant de Căpetenie al Armatelor, realipirea la Patria-Mamă a Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Decorarea Domniei Voastre cu Ordinul *Mihai Viteazul* clasa II şi Cavaler al *Crucii de Fier*, ce v-au fost conferite de M.S. Regele Mihai I şi Führerul Marelui Reich German, ne-au umplut nouă, foştii luptători, care, împreună cu Domnia Voastră, ne-am făcut datoria pe front în războiul de întregirea neamului123, inimile de bucurie şi mândrie, văzând că meritele Generalului nostru sunt răsplătite iar decorarea lui se răsfrânge asupra întregii Armate care şi-a făcut datoria atunci când Ţara a cerut-o.

Personal şi în numele ofiţerilor în rezervă şi retragere proveniţi din activitate din Societatea „Regele Mihai!”, vă rog, Domnule General, să primiţi, odată cu felicitările noastre, expresiunea admiraţiei şi recunoştinţei pentru ceea ce aţi înfăptuit şi devotamentul nostru ostăşesc întreg.

S a trăiţi şi cu Dumnezeu înainte pentru înfăptuirea întregirii complete a neamului nostru. Preşedintele Societăţii.

General de Corp de Armată rezervă

124

Samsonovici

— 32 – [10 august 19411 – Schimb de mesaje Colonel Sterea Costescu – General I. Antonescu

Focşani, 10 august 1941

Domnule General125.

Cele mai sincere felicitări pentru decorarea atât cu înaltul ordin german *Crucea de Fier*, cât şi cu *Mihai Viteazul* clasa II-a.

Dacă ţara întreagă se mândreşte şi vă felicită în modul cel mai călduţor, cu atât mai mult avem să facem noi, sincerii camarazi din promoţia „Turda”. Bucuria mea fără margini e

123 Războiul din 1916 – 1919.

124 Ion Antonescu a replicat la 18 august 1941 (*ibidem*, f. 72). Anterior, generalul N. Samsonovici, în calitatea-i de şef al MStM General sau de Inspector General al Armatei, a apreciat adeseori elogios activitatea lui I. Antonescu: „este un element de mare valoare din toate punctele de vedere” (1927), „ofiţer de mare valoare” (1928), „un ofiţer de foarte mare valoare” (1928), dar, ulterior, a introdus şi unele note critice (1933) (cf. V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu*, *militar şi diplomat* (*1914 – 1940*), Iaşi, Institutul European, 1994, p. 107 – 114).

125 ANIC, fond PCM – CM, dosar 560/1941, f. 190.

justificată, căci decorarea s-a făcut tocmai pentru înfrângerea, gonirea, veşnicilor noştri duşmani ruşii, pe care nu i-am putut suferi niciodată. Şi cum mai sunt alte socoteli de aranjat, pe care cu aceeaşi nerăbdare aşteptăm că le vedem duse la bun sfârşit, îngăduiţi-mi ca încheierea mea să fie: cât de curând şi placa „Mihai Viteazul”… pe frontul de Tisa!…126 Cadrilaterul şi restul Banatului mai la urmă!

Totdeauna cu aceeaşi dragoste camaraderească.

Colegul de şcoală Colonel Sterea Costescu

11 897 ce/941 Bucureşti, 28 august 1941

Domnule Coleg127.

Vă rog să primiţi călduroasele mele mulţumiri pentru cuvintele evocatoare din scrisoarea ce mi-aţi adresat şi pentru bunele urări şi felicitări camaradereşti, de fost coleg de şcoală şi de promoţie.

General Antonescu

— 33 – [12 august 19411 – Schimb de mesaje între generalii Petre Dumitrescu şi Ion Antonescu

PCM – Cabinetul Militar Scrisoare înregistrată

Nr. 11901 ce/28 august 1941

Domnule General128.

Cu un sentiment de legitimă mândrie şi profundă bucurie, am aflat că Dv., comandantul nostru suprem, aţi primit din partea Führerului Germaniei cea mai înaltă distincţiune germană, iar din partea M.S. Regelui ordinul *Mihai Viteazul* clasa II. Este o dreaptă răsplată a măreţei opere ce aţi săvârşit în atât de scurt timp, ridicând din amorţire o naţie adormită şi pornind-o pe drumul muncii, al cinstei şi al redobândirii virtuţilor străbune care s-au reafirmat recent prin luptele care s-au terminat cu dezrobirea Bucovinei de Nord şi a Basarabiei.

În numele meu personal şi al tuturor ostaşilor din Armata a 3-a, vă rog a-mi îngădui să vă transmit cele mai

adânci respectuoase felicitări, odată cu urarea caldă ca Dumnezeu să vă dea

126 Subliniat în original.

127 ANIC, fond PCM – CM, dosar 560/1941, f. 188.

128 *Ibidem*, f. 194 – 195.

sănătate pentru a realiza toate gândurile Domniei Voastre bune, care ştiu că sunt închinate numai binelui Ţării şi Neamului.

S a trăiţi, Domnule Mareşal!

12 august 1941

Comandantul Armatei a 3-a, General Petre Dumitrescu

Telegramă Domnului

General de Corp de Armată

129

Petre Dumitrescu, Comandantul Armatei a III-a

Mulţumesc călduros ostaşilor din Armata a III-a pentru mărturia sentimentelor de credinţă şi pentru bunele urări transmise prin Dv., cu ocazia înaltelor onoruri ostăşeşti ce au fost acordate de Majestatea Sa Regele faptelor de arme şi Armatei naţionale.

Antonescu, Mareşal al României şi Conducătorul Statului

30 august 1941

— 34 – [23 octombrie 19411 – Scrisoarea lui Radu Rosetti către I. Antonescu

MINISTERUL CULTURII NAŢIONALE ŞI AL CULTELOR Cabinetul Ministrului

23 octombrie 1941.

Ora 5

Dragă Antonescu130.

Deoarece nu ai avut vreme să lucrezi cu mine alaltăieri şi ieri şi sunt unele cestiuni care-şi au însemnătatea lor şi sunt grabnice, iau această cale spre a ţi le prezenta. Azi e şedinţă a Sfântului Sinod. Lucrările

fiind puţin numeroase, sesiunea se va isprăvi, probabil, azi, cel mai târziu mâine. Ar fi puţin deferent către membrii Sinodului ca să lucrez azi cu ei şi mâine să afle din ziare plecarea mea fără să-mi fi luat ziua bună de la ei. De aceea îmi propun ca, la sfârşitul

129 *Ibidem*, f. 192.

130 Idem, fond PCM – Cabinet Civil M. Antonescu, dosar 428, f. 198.

şedinţei, să le anunţ plecarea mea de la conducerea acestui departament şi să-mi iau ziua bună în chip civilizat de la dânşii.

Duminică este deschiderea solemnă a cursurilor Şcolii Politehnice de la Timişoara la care am fost invitat şi la care vestisem că voi lua parte. Cum nu mă mai duc ar fi bine ca colegul [Constantin] Buşilă, invitat şi dânsul, să se ducă pentru că socotesc că guvernul trebuie azi să fie reprezentat la orice ceremonie din Banat şi din Transilvania. (Acelaşi lucru pentru deschiderea cursurilor Universităţii din Cluj-Sibiu la 2 noiembrie).

În fine, în alăturatele directive secrete ce ne-ai dat131 se află, la pagina 2, două aliniate (cele însemnate cu creionul) 132 a căror redacţie socotesc că ar trebui uşor modificată. În adevăr, în Consiliul de la Tighina, mi-ai dat ca directivă că în loc de profesor diriginte de clasă să fie câte un profesor îndrumător al unei grupe de elevi, toţi copiii unei şcoli împărţindu-se în atâtea grupe câţi profesori sunt. Această directivă a fost legiferată prin alăturatul decret-lege (art. 7 şi 9) ale cărui prescripţii au fost din nou aprobate de Dumneata la ultima şedinţă de lucru. Socotesc, deci, că cele două paragrafe din directive ar trebui puse de acord cu legea, înlocuind cuvântul de diriginte prin profesor conducător de grupă şi acel de clasă prin grupă133.

Cu aceleaşi sentimente de veche amiciţie, Al Dumitale – R. Rosetti

— 35 – [25 noiembrie 19411 – Schimb de telegrame A. Hitler – I. Antonescu, prilejuit de aderarea României la *Pactul Anticomintern*

Excelenţei Sale Mareşalului Ion Antonescu134, Conducătorul Statului Român Bucureşti

Berlin

Nr. 716 – 25.11.1941, ora 23, 30

Cu ocazia aderării astăzi a României la convenţia împotriva Internaţionalei Comuniste135, mă gândesc la Excelenţa Voastră.

131 Nota Cabinetului Militar al Mareşalului cu nr. 3082/M din 20 octombrie 1941 (*ibidem*, filele 199 – 201), din care reţinem: *„Şcoala să rămână cu menirea de cultură şi educaţie. Nu se poate, deci, îngădui ca în cadrul ei tineretul să aibă preocupări de ordin politic. Sunt dăunătoare şi minţii şi formării sufletului. Anarhizează spiritul, scade nivelul intelectual şi moral al tineretului, periclitează formarea elementelor de nădejde ale acestui neam. Profesorilor nu le este îngăduit a face politică în şcoală. În vremurile de astăzi, nici în afara ei „*(*ibidem*, f. 199).

132 *Ibidem*, f. 200.

133 Sublinieri în original.

134 ANIC, fond PCM – CM, dosar 563/1941, filele 384 – 385.

135 Pentru detalii, Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti, Mileniul III, 2005, p. 77 – 103.

Cu cele mai cordiale urări pentru sănătatea Domniei Voastre şi pentru victoria finală a armatelor noastre.

Adolf Hitler

Excelenţei Sale Adolf Hitler136, Führerul Marelui Reich German Berlin

Mulţumesc Excelenţei Voastre pentru cordiala atenţie.

Fiţi sigur, Excelenţă, că eu şi poporul românesc am

aderat din toată inima la convenţia împotriva Internaţionalei Comuniste.

Şi vă mai rog să fiţi sigur că vom duce până la capăt şi fără ezitare lupta comună.

Mareşal Antonescu – 36 – [24 – 30 decembrie 19421 – Schimb de telegrame între Generalul C. Pantazi şi Mareşalul Ion Antonescu

Domnului Mareşal Antonescu.

137

Conducătorul Statului137 Loco

Bucureşti 301063 – 39 – 24 – 12 – 10/30

Ostaşii Ţării vă roagă să primiţi respectuoase urări de sănătate, noroc şi izbândă. Vă asigură că sunt gata de orice jertfă.

Ministrul Apărării Naţionale, General de Divizie C. Pantazi

Domnului General de Divizie Constantin Pantazi, Ministrul Apărării Naţionale138

136 ANIC, fond PCM – CM, dosar 563/1941, f. 382. În Idem, dosar 569/1942, f. 7.

138 *Ibidem*, f. 6. Răspuns notat de Antonescu direct pe textul telegramei.

Loco

Mulţumesc generalilor, ofiţerilor şi soldaţilor pentru sentimentele lor de încredere şi de dragoste.

Luptă pentru fiinţa, drepturile şi libertăţile Neamului.

Ca şi Decebal, vom muri până la cel din urmă, dacă va fi nevoie, dar nu vom ceda.

Mareşal Antonescu

— 37 – [Decembrie 19421 – Răspunsul Mareşalului Ion Antonescu la felicitările de Crăciun 1942 şi Anul Nou 1943 ale colonelului Florin Rădulescu.

139

Comandantul Şcolii Superioare de Război

Ş coala Superioară de Război poate fi mândră de

Comandanţii, profesorii şi elevii săi, care, prin activitatea, fapta şi jertfa lor, au contribuit din plin la măreţele biruinţe obţinute contra bolşevismului, care ameninţă însăşi fiinţa Neamului nostru.

Sunt cu tot sufletul lângă ofiţerii acestei şcoli şi le trimit întreaga mea dragoste, împreună cu cele mai bune urări pentru Noul An.

Mareşal Antonescu

— 38 – [30 decembrie 19411 – Telegrama familiei Amiral Dan Zaharia adresată Mareşalului I. Antonescu

Mareşal Antonescu140 Bucureşti

Nr. 0214879 – 30.12.1941, ora 20,00

Vă aduc în dar de mulţumire, sănătate şi voie bună, Domnule Mareşal, cu prilejul Noului An, *Cartea de citire a neamului românesc*, atât de dorită de toţi românii de pretutindeni care vă iubesc, vă adoră şi vă divinizează. Facă cerul ca, în anul acesta, căci eu o ştiu mai bine ca oricare altul, visul ce v-a scăldat anii copilăriei şi v-a îndemnat la fapte atât de mari în zbuciumata Dv. existenţă, legate de însăşi existenţa şi istoria Neamului Românesc, visul de adunare al tuturor românilor de pretutindeni să se îndeplinească. Este refrenul de conştiinţă, devotament şi

139 *Ibidem*, f. 42.

140 Idem, dosar 555/1942, filele 403 – 404.

nestrămutată dragoste al unei familii întregi, care, dezinteresaţi loiali şi curent, vă iubesc şi vă stimează.

S a trăiţi ani mulţi fericiţi, împreună cu nobila şi prea graţioasa Doamnă Maria Mareşal Antonescu.

Maria şi Amiral Dan Zaharia, Inginer Grigore Zaharia

— 39 – [31 decembrie 19411 – Schimb de telegrame General Alex. Lupescu – Mareşal I. Antonescu

Mareşal Antonescu, Conducătorul Statului141 Loco

Vă rog să primiţi binevoitor călduroasele mele urări de sănătate şi mare izbândă.

General Lupescu

Domnului

General Alex. Lupescu142 Aurel Vlaicu, 41 Loco

Mulţumesc călduros şi vă trimit cele mai bune urări pentru Noul An.

Mareşal Antonescu Nr. 9060/A 9.I.1942

— 40 – [1 ianuarie 19421 – Schimb de mesaje Adolf Hitler – Mareşal I. Antonescu

Cartierul General al Führerului la 1 ianuarie 1942

141 Ibidem, f. 27.

142 Ibidem, f. 26.

Excelenţa Voastră.

Cuprins de dorinţa de a vă exprima aprecierea mea specială a meritelor mari ale Domniei Voastre în lupta comună contra bolşevismului, vă rog să binevoiţi a primi, drept cadou de onoare, un turism de construcţie mai nouă, pe care o să vi-l predea aducătorul acestei scrisori143.

Sper ca acest produs al industriei germane de automobile va găsi aprobarea Domniei Voastre şi vă va aduce nu numai bune servicii, ci vă va face şi plăcere.

Odată cu aceasta, vă exprim urările mele cele mai bune pentru sănătatea Domniei Voastre, cât şi pentru viitoare activitate ca ostaş, care va fi în curând încoronată de victoria finală comună, de care sunt convins.

Cu salutări camaradereşti.

Al Domniei Voastre devotat – Adolf Hitler

Excelenţei Sale

Conducătorului Statului Român, Mareşal Antonescul” Bucureşti

Bucureşti, 5 ianuarie 1942

Excelenţă145.

Vă mulţumesc din inimă pentru darul pe care mi l-aţi făcut.

Nu voi uita niciodată că Excelenţa Voastră, preocupat de atâtea răspunderi grele – răspunderea destinului Germaniei, al Europei şi civilizaţiei –, a avut, totuşi,

sensibilitatea de a-mi trimite această minunată creaţie a industriei germane şi de a întovărăşi darul de măgulitoarea prezentare a mesajului şi a prezenţei delegaţiei condusă de Maiorul Engel.

Am văzut în această nouă expresia a sentimentelor Excelenţei Voastre adâncimea unei legături care va rămâne o sinceră şi profundă mândrie a vieţii mele.

Ştiu sigur că şi poporul român va găsi, în aceleaşi sentimente generoase, drepte şi leale, garanţia viitorului său.

Repet şi aici urarea mea credincioasă ca Providenţa să ne ajute să împliniţi cât mai repede marea misiune a Excelenţei Voastre de a libera civilizaţia şi Continentul de pustiitoare primejdie a comunismului slav şi de a-i da o aşezare de veacuri.

Cu cea mai vie recunoştinţă şi aceleaşi sentimente devotate şi pline de încredere în misiunea şi victoria Excelenţei Voastre.

Al Dv. devotat – 143 Maiorul Engel.

144 ANIC, fond PCM – CM, dosar 127/1941, f. 25.

145 Pentru mesajul de răspuns trimis de Antonescu lui Hitler, vezi *ibidem*, f. 26.

Mareşal Antonescu

— 41 – [1 ianuarie 19421 – Schimb de telegrame General D. Niculescu – Mareşal I. Antonescu

Mareşal Antonescu, Conducătorul Statului146 Loco

Anul 1942 să vă aducă toate urările de bine şi realizarea dorinţelor pentru Dv., familie şi România complet reîntregită.

General D. Niculescu, Fostul Dv. profesor

Domnului

147

General D. Niculescu Str. Episcop Chesarie 21, Loco

Vă mulţumesc cu recunoştinţă pentru urările trimise şi vă doresc din suflet sănătate şi viaţă lungă.

Mareşal Antonescu
Nr. 9060/942
— 42 – [1 ianuarie 19421 – Telegrama lui Iacob Zetter adresată Mareşalului I. Antonescu
Domnului
Mareşal Ion Antonescu148, Conducătorul Statului Loco
146 ANIC, fond PCM – CM, dosar 555/1942, f. 150.
147 *Ibidem*, f. 149.
148 *Ibidem*, f. 478.
Bucureşti
Nr. 0225 – 1.1.1942, ora 14, 40
La început de An Nou, orfanii şi văduvele de război de grade inferioare de religie mozaică vă urează multă sănătate, noroc şi voie bună. Cu adânc respect şi profundă recunoştinţă, vă mulţumesc pentru înalta ocrotire şi protecţiune ce le-o acordaţi în toată ocaziunile.
Să trăiţi la mulţi ani, Domnule Mareşal!
În numele invalizilor, orfanilor şi văduvelor de război de religie mozaică.
Iacob Zetter, Sergent invalid de război, Decorat de război Bucureşti, Str. Profetului, nr. 9149
— 43 – [1 ianuarie 19421 – Scrisoarea Generalului Petre Vasilescu adresată Mareşalului I. Antonescu
Mult Stimate Domnule Mareşal150.
Anul 1942 se anunţă a fi – din nefericire – pentru toată lumea un an de jertfe sângeroase cumplite, un an de lipsuri de tot felul şi, poate, chiar de foamete, pentru întregul glob pământesc. Va fi anul răfuielilor generale izvorâte din nedreptăţile sociale şi politice.
Pentru noi acest an va trebui să fie anul reparării monsruozităţilor ce ni s-au făcut şi la Vest, în anul de tristă memorie 1940, precum şi anul de începerea redresării morale şi materiale a neamului.
Aţi biruit la Răsărit. Veţi birui şi la Apus. Veţi birui

pentru că de partea Dv. este dreptatea neamului românesc, pălmuită de-a lungul veacurilor şi batjocorită în 1940; veţi birui pentru că, alături de Dv., stă neamul românesc întreg, care s-a dovedit – prin fapte – a fi vrednic – chiar în epoca de dezagregare morală în care am trăit, în ultimul timp şi, din nefericire, mai trăim încă – aşa precum vrednic a fost, întotdeauna, de-a lungul frământatelor veacuri care-i formează istoria!

Păşind în anul împlinirilor româneşti, eu vă urez multă sănătate, noroc şi izbândă bună, atunci când, în calitate de exponent al neamului şi de executor al voinţei divine, veţi porni – foarte curând, cred – să duceţi neamul românesc pe culmile pe care, totdeauna, aţi visat să se găsească.

S a trăiţi, Domnule Mareşal, întru mulţi şi fericiţi ani! S a trăiască şi să înflorească scumpa noastră Patrie!

General P. Vasilescu151

149 Notă pe original: „Răspuns prin ziar/R. Davidescu” (*ibidem*, f. 478).

150 ANIC, fond PCM – CM, dosar 555/1942, f. 393.

151 Mareşalul Antonescu a răspuns cu următoarea telegramă: Mulţumesc călduros şi vă trimit cele mai bune urări pentru Noul An – Mareşal Antonescu. Nr. 9060/A/9.I.1942 (ANIC, fond PCM – CM, dosar 555/1942, f. 392).

1 ianuarie 1942

— 44 – [1 ianuarie 19421 – Schimb de telegrame familiile Colonel Octav Ulea – Mareşal I. Antonescu

Doamnei şi Domnului Mareşal Antonescu, Conducătorul Statului152 Loco

Dumnezeu să vă dăruiască zile multe pentru înfăptuirea uriaşei opere. Vă rugăm să primiţi asigurarea tot binelui pe care vi-l dorim153.

D-na şi col. Octav Ulea

Doamnei şi Domnului Colonel Octav Ulea154 V.

Alecsandri, 15, Loco

Mulţumesc călduros şi vă trimit cele mai bune urări pentru Noul An.

Mareşal Antonescu

— 45 – [1 ianuarie 19421 – Schimb de telegrame General C. Orezeanu – Mareşal I. Antonescu

Doamnei şi Domnului Mareşal Ion Antonescu, Prezidenţie155 Loco

153 ANIC, fond PCM – CM, dosar 555/1942, f. 154.

153 Octav Ulea, un apropiat al Regelui Mihai I, va fi de regăsit în grupul conjuraţilor implicaţi în lovitura de stat de la 23 august 1944!

154 ANIC, fond PCM – CM, dosar 555/1942, f. 153.

155 *Ibidem*, dosar 555/1942, f. 166.

Bătrânul General vă rog să îngăduiţi şi să primiţi cele mai bune şi calde urări pentru Noul

An.

Dumnezeu să vă dăruiască sănătate şi noroc, pentru a duce la sfârşit glorios marea operă de întregirea deplină a neamului şi însănătoşirea ţării. Aşa să ajute Dumnezeu!

General C. Orezeanu

Domnului

General C. Orezeanu156

Str. C.A. Rosetti, 45

Bucureşti

Vă mulţumesc cu recunoştinţă şi vă trimit din suflet cele mai bune şi calde urări de sănătate şi viaţă lungă.

Mareşal Antonescu

Predeal, 9 ianuarie 1942

— 46 – [4 aprilie 19421 – Telegrama Generalului

157

N. Stoenescu adresată Mareşalului I. Antonescu

Domnului

Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului

Preşedinţia Consiliului de Miniştri – nr. 816 din 4/4

1942, ora 16/30

De Sf. Paşte vă spunem: *Hristos a înviat* cu gândul spre reînvierea neamului în totalitatea lui. În această zi a speranţelor românismului, slujitorii Ministerului Finanţelor vă dăruiesc toată fiinţa lor pentru izbânda cauzei naţionale al cărui purtător de grijă sunteţi.

Ministrul Finanţelor, General Nic. Stoenescu158

156 *Ibidem*, f. 165.

157 Idem, fond PCM – CM, dosar 562/1942, f. 21.

158 Răspunsul Mareşalului ((ANIC, fond PCM – CM, dosar 562/1942, f. 20).

— 47 – [4 aprilie 19421 – Telegrama adresată Mareşalului Antonescu de General ing. Năsturaş

Domnului

Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului159 Loco

Bucureşti – 0125231 – 45 – 4/4 – 11

Cu profund respecte şi devotament, rog a primi de Sfintele Paşte cele mai bune urări de sănătate şi la mulţi ani.

S a trăiţi, Domnule Mareşal Conducător şi întregitor al neamului românesc.

General inginer Năsturaş

Str. Paris, 7 bis160

— 48 – [4 aprilie 19421 – Telegrama Generalului N. Rujinscki adresată Mareşalului I. Antonescu

Mareşal Antonescu161 Loco

Bucureşti – 06262 – 50 – 4/4 – 16

Cavalerii [Asociaţiei Cavalerilor Ordinului] „Mihai Viteazul" trimit camaradului lor, de Sfintele Sărbători, toată dragostea şi admiraţia lor şi îi zic *Hristos a înviat* – Dumnezeu să vă hărăzească din plin putinţa de a realiza tot ce doriţi pentru binele neamului şi al ţării. În numele cavalerilor – General N. Rujiński Str. Puişor, 13162

159 ANIC, fond PCM – CM, dosar 562/1942, f. 539.

160 Răspunsul Mareşalului (ANIC, fond PCM – CM, dosar 562/1942, f. 537). 162 ANIC, fond PCM – CM, dosar 562/1942, f. 364.

162 Răspunsul Mareşalului pe adresa: General N. Rujiński, Preşedintele Asociaţiei Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul” (*ibidem*, f. 356).

— 49 – [6 aprilie 19421 – Telegrama Regelui Mihai I adresată Conducătorului Statului 3

Domnului Mareşal Ion Antonescu Transilvania164

Carpaţi165 – 1 391 – 64 – 6/4 – 127/45

Adevărat a înviat!

Vă mulţumesc din adâncul inimii, Domnule Mareşal, pentru bunele urări ce-mi faceţi, Mie şi Mamei Mele.

Vă rog să arătaţi vitejilor noştri ostaşi dragostea cu care urmăresc măreţele lor fapte de arme şi toată recunoştinţa ce o port pentru eroismul cu care luptă pentru viitorul neamului românesc.

Urez tuturor sănătate şi glorie.

Mihai R.

— 50 – [14 iunie 19431 – Schimb de mesaje A. Hitler – I. Antonescu, prilejuit de aniversarea naşterii Mareşalului

Excelenţei Sale Domnului Mareşal Ion Antonescu166, Conducătorul Statului Român Bucureşti

Berlin

Nr. 1115 – 14.6.1944, ora 23, 09

De ziua de naştere a Domniei Voastre, vă transmit, Domnule Mareşal, felicitările mele cele mai sincere şi cordiale, împreună cu cele mai bune urări pentru sănătatea personală a Domniei Voastre şi viitorul poporului român, ai căror soldaţi luptă într-o credincioasă fraternitate de arme pentru o nouă şi mai bună Europă.

163 ANIC, fond PCM – CM, dosar 562/1942, f. 4.

164 Denumirea codificată a adresei.

165 Denumirea codificată a adresei expeditorului.

166 Idem, fond PCM – CM, dosar 442/1943, filele 21,

25.

Adolf Hitler

Excelenţei Sale Führerului Adolf Hitler167 Berlin

Mulţumesc din inimă Excelenţei Voastre pentru bunele urări trimise poporului român şi mie personal, cu ocazia aniversării zilei mele de naştere.

Ostaşul şi muncitorul român, cu dârzenie şi voinţă neşovăitoare, vor lupta şi munci cu hotărâre alături de bravul popor german, care nu-şi precupeţeşte sacrificiile în lupta pe care o ducem pentru un viitor mai bun.

Mareşal Antonescu

— 51 – [15 iunie 19431 – Schimb de telegrame Marele Amiral Karl Doenitz – Mareşalul I. Antonescu

Domnului Mareşal Antonescu168, Conducătorul Statului Român Bucureşti

Astăzi, de ziua de naştere a Excelenţei Voastre, îmi permit a vă transmite, atât personal, cât şi în numele Marinei de Război, cele mai devotate felicitări.

Doresc din inimă Majestăţii Sale Regelui şi Poporului Român ca Providenţa să continue a le păstra conducerea de stat a Domniei Voastre, aşa cum luptei noastre comune îi doresc să-i rămână păstrată şi pentru viitor puterea Dv. de muncă şi concepţia Dv. clarvăzătoare.

Cu cele mai sincere urări pentru sănătatea personală a Domniei Voastre, rămân al Excelenţei Voastre, foarte devotat – Mare Amiral Doenitz

Excelenţei Sale Domnului Doenitz169.

167 Ibidem, f. 21. *Ibidem*, f. 4*2.169 Ibidem*.

Mare Amiral, Comandantul Marinei de Război Germane

Vă mulţumesc călduros pentru felicitările şi urările ce-mi trimiteţi şi doresc din inimă Excelenţei Voastre şi Marinei de Război Germane să se acopere de gloria nepieritoare a victoriei.

Mareşal Antonescu

— 52 – [15 iunie 19431 – Schimb de mesaje General C. Pantazi – Mareşal I. Antonescu

Domnului

Mareşal Antonescu170, Conducătorul Statului „Sentinela”.

PCM – Nr. 1359, 15.6.1943, ora 11,00 Armata vă urează respectuos sănătate, noroc şi la mulţi ani, asigurându-vă că mereu vă

171

va da mărturie de devotamentul ei171 prin neclintita voinţă de a învinge şi prin fapte.

Ministrul Apărării Naţionale, General C. Pantazi

Domnului

172

General Constantin Pantazi172, Ministrul Apărării Naţionale Loco

Vă mulţumesc din inimă Dv., ofiţerilor, subofiţerilor şi ostaşilor pentru devotamentul cu care slujiţi neamul şi pentru simţămintele ce-mi arătaţi.

Mareşal Antonescu

170 *Ibidem*, f. 84.

171 Nu avea să fie cazul la 23 august 1944, când dintre ofiţerii superiori s-au recrutat numeroşi participanţi la lovitura de stat.

172 ANIC, fond PCM – CM, dosar 442/1943, f. 83.

— 53 – [15 iunie 19431 – Telegrama Colonelului Talpeş, Prefectul jud. Iaşi adresată Mareşalului I. Antonescu

Domnului

Mareşal Ion Antonescu173, Conducătorul Statului Bucureşti Iaşi

Nr. 943 – 15.6.1943, ora 11, 45

Cu ocazia aniversării naşterii Dv., toată populaţia şi funcţionarii din judeţul Iaşi îşi îndreaptă gândul, cu adâncă recunoştinţă, către marele conducător al ţării noastre şi

liberatorul pământului strămoşesc, rugând pe Atotputernicul să vă dea mulţi ani, sănătate deplină şi să vă ajute să obţineţi recunoaşterea tuturor drepturilor neamului nostru. Să trăiţi, Domnule Mareşal!

Prefectul judeţului Iaşi.

Colonel Talpeş174

— 54 – [15 iunie 19431 – Schimb de mesaje Regele Mihai I – I. Antonescu

Domnului

175

Mareşal Ion Antonescu175 „Sentinela” 176

Castel Peleş

Nr. 1 – 15.6.1943, ora 17,00 Cu ocazia aniversării Domniei Voastre vă trimit din toată inima urări de sănătate şi fericire.

Mihai R

Majestăţii Sale

173 *Ibidem*, f. 160.

174 Răspunsul Mareşalului (*ibidem*, f. 159).

175 ANIC, fond PCM – CM, dosar 442/1943, f. 13, 15.

176 Denumirea-cod a locaţiei şefului guvernului.

Regelui Mihai I177 Castelul Peleş, Sinaia

Mulţumesc respectuos Majestăţii Voastre pentru urările pe care aţi binevoit să mi le trimiteţi cu ocazia aniversării zilei mele de naştere.

Mareşal Antonescu

Nr. 8723/1943

— 55 – [16 iunie 19431 – Telegrama Generalului Radu adresată Mareşalului I. Antonescu

Domnului

Mareşal Antonescu178, Conducătorul Statului Bucureşti Predeal

Nr. 109 – 16.6.1943, ora 13, 50

Cu profund respect şi devotată dragoste, prin mine, Domnule Mareşal, Colegiul Naţional „Nicolae Filipescu” vă

urează ani mulţi fericiţi spre fericirea şi izbânda neamului.

179

General Adjutant Radu179

— 56 – [24 decembrie 19431 – Schimb de telegrame General C. Sănătescu – Mareşal I. Antonescu

Mareşal Antonescu180 Loco

Bucureşti, Palatul Regal Nr. 4185 – 24.12.1943, ora 10, 30

177 ANIC, fond PCM – CM, dosar 442/1943, f. 13.179 *Ibidem*, f. 156.

179 Răspunsul Mareşalului (*ibidem*, f. 155).

180 Idem, fond PCM – CM, dosar 445/1943, f. 312.

Respectuos vă rog a primi urări de Sărbători fericite şi anul ce vine să vă aducă mulţumire deplină181.

General Adjutant Sănătescu

Domnului

General Adjutant Sănătescu182

Palatul Regal.

Loco

Vă mulţumesc călduros şi vă rog să primiţi, Domnule General, cele mai bune urări personale pentru Noul An.

Mareşal Antonescu

Nr. 9497/30. XII.1943

— 57 – [31 decembrie 19431 – Schimb de telegrame Adolf Hitler – Mareşal I. Antonescu

Excelenţei Sale Domnului Mareşal Antonescu183, Conducătorul Statului Român Bucureşti

Berlin – Nr. 3144 – 31.12.1943, ora 16, 42

Domnule Mareşal, pentru Anul Nou vă trimit, împreună cu felicitările mele cele mai cordiale şi cele mai bune urări ale mele pentru fericirea Dv. personală şi viitorul poporului român, strâns unit cu noi prin frăţia armelor.

Totodată, îmi exprim certitudinea că această grea luptă a vitezelor noastre trupe, purtată pentru libertatea şi

viitorul Europei, va fi încoronată de o victorie definitivă.

Adolf Hitler184

181 O falsă urare, în perspectiva în care semnatarul se va afla între principalii actori ai loviturii de stat de la 23 august 1944!

182 ANIC, fond PCM – CM, dosar 445/1943, f. 312.

183 *Ibidem*, f. 13. (Document original în limba germană)

184 Mareşalul l-a felicitat, tot la 31 decembrie 1943, pe Adolf Hitler (*ibidem*, filele 10, 12, 15), astfel că mesajele s-au intersectat pe drum.

— 58 – [31 decembrie 19431 – Schimb de telegrame Mareşal I. Antonescu – Preşedintele Portugaliei

Bucureşti, 31 decembrie 1943

Excelenţei Sale Preşedintele Republicii Portugheze185 Lisabona

Rog pe Excelenţa Voastră să binevoiţi a primi cele mai bune urări cu prilejul Noului An.

Mareşal Antonescu

Excelenţei Sale

Mareşalului Antonescu186, Conducătorul Statului Român Bucureşti

Cu sincera mea recunoştinţă, rog pe Excelenţa Voastră să binevoiască a primi cele mai vii mulţumiri ale mele şi profit pentru a reînnoi cele mai bune urări ale mele cu prilejul Noului An.

General Carmona

— 59 – [31 decembrie 19431 – Schimb de telegrame General O. Stavrat – Mareşal I. Antonescu

Domnului

Mareşal Ion Antonescu187, Conducătorul Statului Bucureşti Chişinău

Nr. 1901 – 31.12.1943, ora 15,00

185 ANIC, fond PCM – CM, dosar 445/1943, f. 85.

186 *Ibidem*.

187 *Ibidem*, filele 266 – 267.

S arbătorind începutul Anului Nou 1944, autorităţile şi populaţia acestei provincii, mândră de a fi sub directa conducere a dezrobitorului ei, vă exprimă sentimente de adânc devotament şi statornică recunoştinţă, rugându-vă să primiţi respectuoase urări de sănătate şi viaţa îndelungată, pentru izbânda şi gloria neamului românesc.

Guvernatorul Basarabiei, General de divizie O. Stavrat

Domnului

General O. Stavrat188, Guvernatorul Basarabiei Chişinău Vila Predeal

Nr. 352 – 6.1.1944, ora 14,00

Vă mulţumesc călduros, Domnule General, Dv., autorităţilor şi blândului popor basarabean, pentru gândul trimis şi vă rog să primiţi cele mai bune urări pentru Noul An, în care trebuie să păşim cu încredere.

Mareşal Antonescu

— 60 – [31 decembrie 19431 – Telegrama adresată de Hermann Göring Mareşalului I. Antonescu

Excelenţei Sale Domnului Mareşal Antonescu189, Conducătorul Statului Român

Berlin

Nr. 05032 – 31.12.1943, ora 17, 20

Cu prilejul Anului Nou, mă gândesc la Excelenţa Voastră şi vă trimit cele mai bune urări, atât pentru Excelenţa Voastră personal, cât şi pentru poporul român.

Credinţa noastră nestrămutată în dreptatea cauzei noastre va fi şi în anul viitor garanţia victoriei finale a Puterilor *Axei*.

Al Excelenţei Voastre devotat – *188 Ibidem*, filele 265 – 267 verso.

189 Ibidem, f. 32. (Textul original în limba germană).

Göring.

Mareşal al Marelui Reich German 190

— 61 – [1 ianuarie 19411 – Generalul Georgescu, directorul Revistei Militare Ilustrate „Armata”, solicită colaborarea Mareşalului I. Antonescu

Textul propus de colaboratorii Mareşalului Pentru Revista „Armata” 191

*„Fără să avem o armată cu aşezări de veacuri – pentru că veacurile ne-au zdrobit de atâtea ori fiinţa –, prin exemplul general*ilor *bravi care au căzut luptând cu arma în mână alături de soldaţii lor, prin pilde de eroism neîntrecut în care tatăl şi fiul au căzut laolaltă în lupta corp la corp cu duşmanul, Armata noastră a ştiut să arate că Neamul Românesc îşi va purta neînfricat destinul şi nu se va abate niciodată de la slujirea Patriei şi a Regelui.*

Suntem toţi un singur braţ, suntem toţi un singur suflet. Avem un singur crez şi o singură voinţă.

Nimic pe lume nu ne va putea împiedica să ne îndeplinim un singur destin: destinul Dreptăţii noastre”.

Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului

— 62 – [2 ianuarie 19441 – Schimb de telegrame General C. Dragalina – Mareşal I. Antonescu

Domnului

Mareşal Ion Antonescu 192 Bucureşti

Nr. 6268 – 2.1.1944, ora 22,00

190 Răspunsul Mareşalului Antonescu (*ibidem*, f. 30).

191 ANIC, fond PCM – CM, dosar 202/1944, f. 180. Varianta propusă de căpitanul N. Anghel, secretarul particular al Mareşalului, era sub formă de proiect.

192 ANIC, fond PCM – CM, dosar 445/1943, f. 264.

Încercatul popor bucovinean, cu ocazia Noului An, îşi îndreaptă gândul şi devotamentul său către acel care apără destinele ţării şi se roagă pentru sănătatea Mareşalului Conducător. S-a trăiţi, Domnule Mareşal, mulţi ani.

Guvernatorul Bucovinei, General Dragalina

Domnului

General Dragalina 193, Guvernatorul Bucovinei Cernăuţi Vila Predeal

Nr. 343 – 5.1.1944, ora 11, 10

Vă mulţumesc călduros, Domnule General, pentru gândul trimis şi vă rog să primiţi cele mai bune urări pentru Dv. personal şi întregul popor bucovinean, pe care-l rog să-şi păstreze calmul şi să fie încrezător.

Mareşal Antonescu

Nr. 9497/30. XII.1943

— 63 – [7 ianuarie 19441 – Telegrama Feldmareşalului Erich von Manstein către Mareşalul I. Antonescu

Domnului Mareşal Antonescu 194, Conducătorul Statului Român Bucureşti

Nr. 1768 – 7.1.1944, ora 12, 30

Pentru Noul An, rog pe Excelenţa Voastră să primească urările mele cele mai bune. S-a dea Dumnezeu ca Noul An să aducă victoria finală a trupelor noastre, ce luptă în credincioasă frăţie de arme pentru un ideal comun.

Feldmareşal von Manstein, Comandantul Grupului de Armate „A” 195

15, 3 *Ibidem*, filele 261 – 262.

194 *Ibidem*, f. 54. (Original în limba germană).

195 Răspunsul destinatarului (*ibidem*).

— 64 – [7 ianuarie 19441 – Carte poştală trimisă de generalul Alfred Fagalde pe adresa Mareşalului I. Antonescu

Domnule Mareşal şi prieten 196.

Doresc ca această carte poştală să vă aducă Domniei Voastre şi celor ce Vă sunt dragi cele mai sincere urări de Anul Nou şi ca România pe care o cârmuiţi să păşească spre un destin glorios.

Alături de Germania, Dv. apăraţi Europa în contra barbariei. Cauza Dv. este salvată. Veţi învinge! Şi nici nu se

poate altfel.

Noi am fost foarte mişcaţi de gestul generos al femeilor române faţă de copiii din

Paris 197.

Urându-Vă încă o dată la mulţi ani, stimate Domnule Mareşal şi drag prieten, Vă rog să primiţi asigurarea sincerei şi vechii mele prietenii 198.

General Alfred Fagalde

— 65 – [23 aprilie 19441 – Schimb de telegrame Mareşal I. Antonescu – General Gh. Avramescu

Domnului

General Avramescu Gheorghe 199, Comandant Corpul 6 Armată

De ziua numelui, vă rog să primiţi cele mai bune urări de bine.

Mareşal Antonescu

Nr. 3346/944

196 ANIC, fond PCM – CM, dosar 202/1944, filele 335 – 336. Generalul francez era deţinut de germani ca prizonier G2/19, în Oflag IV B/12 F.A. (original, f. 336). Text tradus (*ibidem*, f. 336).

197 Consiliul de Patronaj trimisese alimente pentru copiii din Paris.

198 Pe textul tradus, Antonescu a notat: „Să se dea Doamnei Antonescu pentru a i se trimite obişnuitul pachet/ Mareşal Antonescu” (ANIC, fond PCM – CM, dosar 202/1944, f. 336).

199 ANIC, fond PCM – CM, dosar 202/1944, f. 122.

Domnului

Mareşal Ion Antonescu200 Preşedinţia Consiliului de Miniştri stbu

Nr. 1858 – 24.4.1944, ora 15, 15

Vă rog să primiţi cele mai respectuoase mulţumiri pentru urările ce-mi faceţi. Vă asigur că voi face ca trupele ce mi se pun sub comandă să se ridice la înalte virtuţi

ostăşeşti. Vă asigur de întregul meu devotament.

General de Corp de Armată, Gh. Avramescu, Comandantul Corpului 6 Armată

Nr. 90505 din 24 aprilie 1944

— 66 – [10 mai 19441 – Telegrama adresată de Adolf Hitler Mareşalului Ion Antonescu

Excelenţei Sale Domnului Mareşal Antonescu.

201

Conducătorul Statului Român, Bucureşti201

De sărbătoarea naţională vă exprim, Domnule Mareşal, atât Domniei Voastre cât şi poporului român, cele mai cordiale felicitări. Aş dori să-mi exprim şi cu acest prilej convingerea care nu poate prin nimic zdruncinată că, indiferent de dificultăţile ce trebuie învinse, dreptei noastre cauze îi va fi hărăzită, în cele din urmă, victoria deplină.

Adolf Hitler

— 67 – [20 mai 19441 – Telegrama adresată Regelui Mihai I de Mareşal I. Antonescu

Majestăţii Sale Regelui

200 *Ibidem*, f. 121.

201 Idem, fond PCM – Cabinetul Civil M. Antonescu, dosar 386, f. 3 – 4.

Mihai I202

Bucureşti

Nr. 195 – 20.5.1941, ora 22, 30

Vă prezint, Sire, în numele Ţării şi al Armatei, respectuoase urări pentru scumpa Voastră Mamă.

Mareşal Antonescu

— 68 – [2 iunie 19441 – Schimb de telegrame Regele Mihai I – Mareşal I. Antonescu, cu prilejul zilei de naştere a Conducătorului Statului

Domnului Mareşal Ion Antonescu203

Castel Peleş

Nr. 1 – 2.6.1944, ora 11,00

Cu ocazia zilei de naştere, scumpa mea mamă şi cu mine vă exprimăm urările noastre de multă sănătate şi viaţă îndelungată204.

Mihai R.

Majestăţii Sale Regelui Mihai I205 Castelul Peleş, Sinaia

Mulţumesc respectuos Majestăţilor Voastre pentru deosebita atenţiune.

Mareşal Antonescu

Nr. 8386 din 2 iunie 1944

202 Idem, fond PCM – CM, dosar 202/1944, f. 322.2 ra Idem, dosar 258/1944, f. 57.

204 Pentru comentarii pe marginea semnificaţiei acestui document vezi Gh. Buzatu, *23 august 1944*: *Probe epistolare ale conspiraţiei*, în „Anuarul Muzeului Marinei Militare Române", t. IX/2006, Constanţa, p. 15 şi urm.

205 ANIC, fond PCM – CM, dosar 258/1944, f. 59.

— 69 – [2 iunie 19441 – Telegramă de condoleanţe adresată de Mareşalul I. Antonescu Marelui Amiral al Reichului Karl Doenitz

Nr. 8387/A 2 iunie 1944

Marelui Amiral

Doenitz206.

Comandantul Suprem al Marinei Germane

Cu deosebită mâhnire aflu de noua grea încercare pe care soarta v-a hărăzit-o prin moartea glorioasă şi a celui de-al doilea fiu al Dv. în luptele aprige din Marea Manecii.

Luând parte la durerea Dv., vă rog să primiţi expresiunea condoleanţelor mele sincere pentru această pierdere.

Mareşal Antonescu

— 70 – [14 iunie 19441 – Schimb de mesaje A. Hitler – I. Antonescu, prilejuit de aniversarea zilei de naştere a Mareşalului

Domnului Mareşal Ion Antonescu207, Conducătorul

Statului Bucureşti

Berlin

Nr. 1283 – 14.6.1944, ora 23,00

Cu ocazia zilei de naştere a Domniei Voastre, vă transmit, Domnule Mareşal, urările mele cele mai sincere, totodată cu cele mai calde urări de prosperitate personale şi un viitor fericit al poporului român.

Adolf Hitler

Bucureşti, 19 iunie 1944

206 Idem, fond PCM – CM, dosar 202/1944, f. 298.

207 Idem, fond PCM – CM, dosar 258/1944, filele 12 – 13.

Excelenţei Sale Führerului Adolf Hitler208 Berchtesgaden

Rog pe Excelenţa Voastră să primească expresia mulţumirilor mele cele mai calde pentru urările trimise mie şi poporului român, cu prilejul zilei mele de naştere209.

Mareşal Antonescu

220089 *Ibidem*, f. 10.

209 Textul telegramei a fost întocmit – la solicitarea Mareşalului – de Mihai Antonescu, la cadrul Ministerului Afacerilor Străine din Bucureşti (*ibidem*, f. 11).

CAPITOLUL IV MAREŞALUL ION ANTONESCU – ULTIMUL „DOMN" AL TUTUROR ROMANILOR210

După mai mult de o jumătate de veac, în mod concret de la sfârşitul conflagraţiei mondiale din 1939 – 1945, istoricii care şi-au focalizat atenţia asupra evoluţiei/involuţiei României în cursul ostilităţilor au investigat *dosarul* sau *cazul* Mareşalului Ion Antonescu, fostul Conducător al Statului Român în 1940 – 1944.

Învingătorii din 1945 – Marile Puteri Occidentale şi, îndeosebi, URSS, cu emisarii săi la Bucureşti, în primul rând comuniştii – numai legalitatea nu şi-au propus s-o cerceteze, ci să se achite de o problemă, chiar dacă printr-

un spectacol, la care Mareşalul şi trei dintre colaboratorii săi principali (Mihai Antonescu, Constantin Piky Vasiliu şi Gheorghe Alexianu) au „cooperat" din plin, căci, cu toţii, au dovedit la 1 iunie 1946 că *au ştiut să moară*]

Ceea ce jalnicii scenarişti ai cvadruplului asasinat nici măcar n-au bănuit, după cum nu au prevăzut nici faptul că filmul cinematografic realizat, intrat pentru moment în posesia lor şi păstrat decenii la rând sub şapte lacăte, era, în fond, *destinat Istoriei*. De mai mulţi ani, cum se ştie, se află în circulaţie pelicula românească surprinzând „execuţia" de la Jilava din 1 iunie 1946, iar vizionarea ei provoacă, involuntar, admiraţia, dar nu faţă de „justiţiarii" anului 1946, ci faţă de „criminalii de război" judecaţi cu o grabă suspectă, în temeiul unor probe selectate cu mare grijă şi interpretate în „spiritul epocii", dominat de atotputernicia Kremlinului asupra Europei Est-Centrale – cei condamnaţi de către aşa-zisul „Tribunal al Poporului" de la Bucureşti. Iar toată oroarea, dimpotrivă, se revarsă asupra celor care, nefiind în stare să monteze o execuţie, au înfăptuit pur şi simplu *un masacru*... Pe deasupra, momentul ales nu era cel mai nimerit: cu sau fără ajutorul Occidentului (dar, în mod sigur, *cu acordul său*), URSS ocupase România, ameninţată a fi transformată într-o gubernie rusească, iar „Cortina de Fier" fusese deja trasă în inima Europei, astfel că acei ucişi, al căror deznodământ fusese aşteptat în mod sincer de unii, apăreau inevitabil – în ciuda erorilor şi limitelor lor, peste care istoricul obiectiv nu poate trece – victime ale silniciei moscovite şi a guvernanţilor de la Bucureşti, cu toţii huliţi de poporul român umilit. Drept dovadă, am menţionat că excelentul Grigore Gafencu, aflat în exil în Elveţia, a înserat primele comentarii favorabile în voluminosul său *Jurnaf11* imediat după ce i-a parvenit

vestea asasinatului politic de la Bucureşti, în seara de

1 iunie 1946212.

Se impune precizarea că nu întotdeauna datele oferite în lucrările istoricilor români şi străini excelează prin precizie sau printr-o reală înţelegere a personajului, dar esenţială rămâne prezenţa Mareşalului Ion Antonescu în lucrări de asemenea anvergură, autoritate şi răspândire pe mapamond.

Este, desigur, cazul să reţinem şi textul inclus în noua ediţie a *Dicţionarului enciclopedic* (1993), la care ne-am mai referit213.

210 Cf. Gh. Buzatu, *O istorie a prezentului*, Craiova, Editura Mica Valahie, 2004, p. 314 – 335.

211 Vezi *supra* cap. I – *Istorie şi istoriografie*.

212 Apud Gh. Buzatu, *România cu şi fără Antonescu*, Iaşi, Editura Moldova, 1991, p. 338.

213 *Dicţionar Enciclopedic*, I, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993, p. 85. Vezi *supra* cap. I – *Istorie şi istoriografie*.

Îndată după 1989, cercetarea istorică românească a realizat recuperarea ştiinţifică necesară nu numai a Mareşalului Ion Antonescu, ci şi a altor lideri politici şi militari ţinuţi, cum s-a văzut, *la index* după 1945. A dispărut cenzura, s-au deschis arhivele interne şi externe (îndeosebi cele ale Kremlinului), iar „actorii" scenei istorice contemporane au fost lăsaţi, în sfârşit, să vorbească. „Noul val" istoriografic a fost evaluat în chip contradictoriu, adeseori chiar de către specialişti, precumpănitoare dovedindu-se raţiunile politice214.

Punctele de vedere expuse de istorici, variate şi chiar contradictorii, sunt demne de toată atenţia, constituindu-se într-un bun câştigat atât în privinţa informaţiilor noi comunicate, cât şi sub aspectul pur metodologic în abordarea şi aprofundarea în continuare a *dosarului Antonescu*.

Este semnificativ că majoritatea istoricilor propun pe

mai departe investigarea arhivelor române şi străine, neinstrumentarea politică a rolului Mareşalului Antonescu şi abandonarea studierii „cazului" din punctul de vedere strict al… învingătorilor în cel de-al doilea război mondial.

* * *

S-au bucurat de o largă audienţă opiniile deschise – nici nu se putea să fie altfel! – exprimate de Mareşalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului român şi preşedintele Consiliului de Miniştri, ca răspuns la interviul realizat în 1943 de scriitorul Ion Al. Brătescu-Voineşti pe tema comunismului sovietic.

Punctul de vedere expus de Mareşal a fost cu atât mai relevant şi mai şocant cu cât, în acel moment, România era deja angajată, alături de Germania şi de aliaţii ei, într-un război total împotriva URSS, iar, prin forţa lucrurilor, în ceea ce ne privea, şi în contra restului prietenilor conjuncturali ai Moscovei, Naţiunile Unite, în frunte cu SUA şi Marea Britanie.

Războiul României, declanşat la 22 iunie 1941, a fost de la un capăt la altul, deci până la 23 august 1944, *unul drept*, pentru repararea nedreptăţilor imense cauzate ţării în vara anului 1940, când URSS ocupase teritoriile istorice din Est, în primul rând Basarabia şi Bucovina de Nord.

În condiţiile concrete ale timpului, lupta României pentru restabilirea graniţelor istorice în Răsărit, pe Nistru, a căpătat multiple conotaţii. A fost, astfel, după limbajul tipic al epocii, prioritar o bătălie *pentru neam şi pentru cruce* şi, nu mai puţin, pentru *zdrobirea comunismului*, fapt menţionat anume de către Ion Antonescu în cele două documente istorice difuzate de la Bucureşti la 22 iunie 1941: *Proclamaţia către Ţară* şi *Ordinul de zi către Armata Română*.

Astfel, *Ordinul de zi* îndemna oştile: „… Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi"! în timp ce faimoasa *Proclamaţie* chema la *lupta sfântă* „în

contra năvălitorilor asupra civilizaţiei şi bisericii, a dreptăţii şi propriilor noastre drepturi", pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei, unde se impuneau a fi sparte „cătuşele roşii ale anarhiei şi prăzii cotropitoare".

Dar, mai mult decât atât, războiul declanşat de Germania împotriva URSS dăduse României lui Antonescu „mândria unei lupte puternice şi curajoase nu numai pentru reclădirea drepturilor naţionale, dar şi împotriva celui mai mare duşman al lumii: bolşevismul".

214 Relativ la aspectele istoriografice ale „dosarului" Antonescu vezi *supra* capitolul I, contribuţiile noastre în volumele *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu* (2005), *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu* (2007) şi, cel mai recent, în Tratatul Academiei Române – *Istoria Românilor*, IX, *1940 – 1947*, coordonator Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. XXVII-LXX.

Caracterul doctrinar anticomunist al Războiului în Est al României dintre 1941 şi 1944, atestat prin fapte, prin toate manifestările specifice şi prin însuşi caracterul regimului politic antonescian (1940 – 1944), nu a fost pus de nimeni la îndoială, nici de prieteni şi, cu atât mai puţin, de inamici, în speţă de URSS215. Nu s-a pus în discuţie nici după răsturnarea regimului antonescian, la 23 august 1944 şi nici după aceea, mai ales că noile structuri au fost comunizate treptat între 1944 şi 1948, pentru ca apoi, vreme de patru decenii, să reprezinte însuşi regimul comunist, translat de la Moscova la Bucureşti, sub privirile, totuşi, binevoitoare, ale SUA şi Marii Britanii, dar cu concursul direct al comuniştilor de la Bucureşti.

În modul cel mai curios, contestarea caracterului doctrinar anticomunist al Războiului din Est a survenit abia după... prăbuşirea comunismului în spaţiul european, în 1989 – 1991, când victoria Vestului asupra Răsăritului „pe cale paşnică" a stimulat, chipurile, preferinţele pentru alte „modele", în fapt a survenit orientarea spre *o modă*,

recomandată, chiar impusă, de pseudoistorici gen M. Shafir, L. Volovici ş.a.

Revenind la interviul Mareşalului Antonesci din 1943, cuvintele sale de răspuns la chestionarul pătrunzător al lui Ion Al. Brătescu-Voineşti dovedeau nu numai o cunoaştere perfectă a sistemului comunist, ci sunau şi ca un avertisment a ceea ce, din nefericire, avea să urmeze pentru România şi pentru o bună parte a planetei:

„Cârmuirea proletariatului, instaurată într-o mare ţară (URSS) a răsturnat domnia unor tirani şi a instaurat pe aceea a altora. Cine poate afirma că proletariatul, care a sângerat pentru a se elibera de tiranie, are astăzi libertatea de a-şi spune cuvântul şi de a decide în alt fel, decât avea, unul singur, de soarta lui? Democraţia, pentru a pune mâna pe putere şi pentru a se menţine, a recurs la demagogie, demagogia a dus la anarhie şi anarhia la cea mai groaznică

tiranie”.

Cea mai groaznică tiranie ori cel mai mare duşman al lumii (potrivit *Proclamaţiei* din 22 iunie 1941) se confundau, aşadar, în viziunea Mareşalului Ion Antonescu, cu însuşi sistemul comunist întemeiat de Lenin şi Stalin. Este necesar să descoperim la *Mareşal un anticomunism doctrinar*? Ori, pornind de la realitatea geopolitică a evoluţiei României moderne – vecinătatea Rusiei –, are s-a tradus, în atâtea rânduri, în tragedia ţării, trebuie să admitem că, după ce troika Lenin – Troţki – Stalin a triumfat la Petrograd şi Moscova, apoi şi în imensităţile noului Imperiu Roşu de până la Pacific, pentru militarul şi omul politic Ion Antonescu, animat de cel mai profund şi mai curat patriotism, *antirusismul cel mai vehement şi anticomunismul lăţiş s-au întâlnit pe acelaşi plan*.

Ca militar, în primul rând, apoi şi ca lider politic (din

1940), Ion Antonescu nu s-a mulţumit nicicând să ofere doar *soluţii de cabinet* pentru combaterea şi stăvilirea pericolului şi

215 Vezi, îndeosebi, Constantin I. Kiriţescu, *România în al doilea război mondial*, I-II, ediţie Gh. Buzatu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1995; general Platon Chirnoagă, *Istoria politică şi militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 22 iunie 1941 – 23 august 1944*, ed. a IV-a, Iaşi, Editura Fides, 1998; Ilie Ceauşescu, ed., *România în anii celui de-al doilea război mondial*, I, Bucureşti, Editura Militară, 1989; Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939 – 1945*, Iaşi, Centrul de Istorie şi Civilizaţie Europeană, 1995; Florin Constantiniu, Al. Duţu, M. Retegan, *România în război, 19411945. Un destin în istorie*, Bucureşti, Editura Militară, 1995; Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX. 1918 – 1948*, Bucureşti, Editura Paideia, 1999; Dinu C. Giurescu, *România în al doilea război mondial (1939 – 1945)*, Bucureşti, Editura All, 1999.

216 Apud Mareşal Ion Antonescu, *Un A.B.C. al anticomunismului românesc*, I, ediţie Gh. Buzatu.

Iaşi, Editura Moldova, 1992, p. 13.

expansiunii moscovite de culoare comunistă, deci cu atât mai periculoasă pentru existenţa României şi a civilizaţiei europene, ci s-a remarcat, înainte de orice, *drept omul de acţiune*.

În 1917 – 1918, ca şef al Secţiei Operaţii din cadrul Marelui Cartier General român, locotenent-colonelul Ion Antonescu s-a detaşat ca autor al tuturor acţiunilor hotărâte constând în lichidarea nucleelor comuniste ruseşti din România (al cărei teritoriu cuprindea numai Moldova dintre Prut şi Carpaţi!) 217.

În decembrie 1917, tot el a elaborat cunoscutele *Constatări şi aprecieri asupra situaţiei actuale a Armatei şi Ţării Româneşti*, enumerând opţiunile României în cadrul

conflictului general (pace separată cu Centralii; capitulare; dispersarea trupelor române ori retragerea lor peste Prut şi chiar peste Nistru; continuarea cu orice preţ a rezistenţei) în funcţie de fatalitatea evenimentelor survenite în Rusia vecină218.

Tot el, la 2 ianuarie 1918, la Iaşi, a elaborat *Studiul referitor la trimiterea de trupe în Basarabia219*, pentru a se asigura condiţiile revenirii teritoriului dintre Prut şi Nistru la patria-mamă, lichidând ameninţările „bandelor roşii, care, eventual, ar încerca să restabilească, prin forţă, starea de anarhie care domneşte actualmente" 220.

Acelaşi locotenent-colonel Ion Antonescu, în primăvara-vara anului 1919, a elaborat planul de campanie, ori a controlat direct pe Frontul de Vest desfăşurarea operaţiunilor trupelor române care, răspunzând agresiunii Ungariei Roşii, au asaltat Budapesta221 pentru a impune recunoaşterea drepturilor istorice româneşti asupra Transilvaniei, proclamate la Alba Iulia la 1 decembrie 1918.

În perioada interbelică, având funcţia de ataşat militar la Paris, Londra şi Bruxelles; ca participant la conferinţele militare din anii '20; în calitate de comandant al unor unităţi şi mari unităţi din teritoriu; ca şef al Marelui Stat Major în 1933 – 1934; ca ministru de război în 19371938 etc., Ion Antonescu s-a preocupat de pregătirea armatei222 pentru a face cu prioritate faţă imensului pericol rezultând din vecinătatea Rusiei comuniste.

Şi, atunci când s-a produs agresiunea URSS, la 26 – 27 iunie 1940, Ion Antonescu s-a prezentat personal Regelui Carol II, protestând hotărât contra poziţiei adoptate de Bucureşti – retragerea fără luptă a autorităţilor şi trupelor din Basarabia şi Bucovina de Nord. Ceea ce el n-a acceptat nicidecum, după cum avea să revină, adeseori, asupra faptelor (precum în scrisoarea

217 Vezi în V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu*, *militar şi diplomat* (*1914 – 1940*), Iaşi, Institutul European, 1994, p. 173 şi urm., documentul din 1926 intitulat *Rezumat asupra acţiunii României în Războiul cel Mare*, în care autorul sublinia efectul dezastruos pentru existenţa României al revoluţiilor ruseşti din 1917 (*ibidem*, p. 180 – 181).

218 Cf. V.F. Dobrinescu, Horia Dumitrescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu şi Războiul de reîntregire a neamului*, Focşani, Editura Vrantop, 1997, p. 161 – 167.

219 *Ibidem*, p. 173 – 175.

222201 *Ibidem*, p. 173.

221 Gh. Magherescu, *Antonescu*, *purtătorul decoraţiei de pe pieptul Regelui*, în Gh. Buzatu, ed., *Istorie interzisă*. *Mărturii şi documente cenzurate despre mareşalii României*: *Alexandru Averescu*, *Constantin Prezan*, *Ion Antonescu*, Craiova, Editura Curierul Doljean, 1990, p. 51 şi urm.

222 Vezi L. Watts, *O Casandră a României*: *Ion Antonescu şi lupta pentru reformă*. *1918 – 1941*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994, *passim*.

adresată Regelui la 1 iulie 1940) 223, pentru ca la 1 octombrie 1940 să observe că, dacă Bucureştii se decideau să reziste faţă de agresorii sovietici, „armata [română] s-ar fi luptat” 224.

Desigur că, abia instalat la conducerea guvernului român şi devenit Conducător al Statului, în septembrie 1940, Ion Antonescu a făcut cunoscut fără reţinere că nu avea să recunoască cedările teritoriale din iunie şi august 1940: Basarabia, Bucovina de Nord şi Transilvania de Nord.

Într-un atare context, generalul Ion Antonescu a explicat că *fusese forţat de împrejurări* să orienteze ţara spre Berlin225, unde, de la prima întâlnire cu

Adolf Hitler, la 22 – 23 noiembrie 1940, a atacat

Dictatul de la Viena226, pentru ca mai apoi, în primele luni ale anului 1941, să aducă în discuţie Basarabia şi Bucovina de Nord.

223 Cf. *Pe marginea prăpastiei*, I, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Scripta, 1992, p. 57 – 58.

224 Cf. Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 262.

225 Relativ la această problemă, Ion Antonescu a răspuns adeseori de-a lungul anilor 1941 – 1946, dar cu strălucire în cursul falsului proces ce i-a fost înscenat lui şi colaboratorilor săi în 1946. Reţinem, pentru forţa adevărului, temeinicia şi conciziunea expunerii, acest paragraf din faimosul *Memoriu* prezentat „Tribunalului Poporului" la 15 – 16 mai 1946: „Sunt acuzat că am sprijinit România pe Germania, despărţind-o de aliaţii ei fireşti. «Aliaţii ei fireşti», de la acea epocă, se prăbuşise [ră], se prăbuşise Franţa, se prăbuşise [ră] Mica înţelegere şi înţelegerea Balcanică, se prăbuşise [ră] Polonia, Ţările Baltice şi Finlanda, se prăbuşise [ră] Liga Naţiunilor şi securitatea colectivă. Se prăbuşise [ră] şi toate graniţele noastre, şi procesul nu era terminat. Ungurii pretindeau tot Ardealul. Rusia, după cum ne-a [u] declarat-o de mai multe ori domnii Ribbentrop şi Hitler, pretindea Moldova până la Carpaţi, Delta Dunării şi baze strategice în Dobrogea, ceea ce însemna şi pierderea acestei provincii. În faţa acestei perspective şi în lipsă de altceva, Regele Carol, pentru a salva Ţara şi pe el, a dat, pe plan economic, Germaniei tot ce i s-a pretins; a admis cursul mărcii la 60 şi chiar la 80 [de lei]; a repudiat public garanţiile britanice; a propus Germaniei un pact de alianţă perpetuă militară şi politică; a cerut trimiterea unei Misiuni Militare germane, atât pentru instruirea cadrelor noastre, cât şi, mai ales, ca un simbol al garanţiilor date; a acceptat aderarea la Pactul Tripartit; a dat Germaniei

monopolul exportului petrolului în schimbul armamentului necesar armatei, intrând astfel total, şi fără putinţă de ieşire, în orbita germană. Aceasta este situaţia economică şi politică internaţională pe care am găsit-o în septembrie 1940. Orice altă politică nu era posibilă. Orice gest de ieşire făcut ar fi dus la protectorat, sigur la pierderea Ardealului de Sud şi poate la ocuparea Moldovei, a Deltei şi a Dobrogei de către Rusia. Propunerile făcute Rusiei de înţelegere, în noiembrie 1940, au rămas fără răspuns. Raporturile între noi şi ruşi au fost, între iulie 1940 şi iunie 1941, foarte încordate. În arhiva Marelui Stat Major şi a Cabinetului Militar se găseşte o documentare completă. Stâlpii graniţei provizorii, stabilite după acceptarea ultimatumului, erau zilnic deplasaţi; se schimbau zilnic focuri; după urma lor cădeau morţi şi răniţi; avioanele ruse făceau zilnic incursiuni până în Carpaţi. D-l [Anatoli I.] Lavrentiev mi-a cerut Condominium la Dunărea Maritimă şi dreptul pentru vasele de război ruse de a pătrunde până la Brăila; tot domnia sa mi-a cerut să dau din vasele şi materialul rulant şi locomotive cota corespunzătoare suprafeţei teritoriului ocupat [de către ruşi, adică Basarabia şi nordul Bucovinei], ceea ce nu era prevăzut în condiţiile ultimatumului: s-a [u] ocupat cu forţa insulele din braţul Chilia – decembrie 1940 – şi s-a încercat să se pătrundă cu forţa în Canalul Sulina la 2 ianuarie 1941. Toate aceste acte de agresiune erau cunoscute de miniştrii Marii Britanii şi Americii. În concluzie, am mers cu Germania fiindcă am găsit ţara angajată în această politică şi nu putea nimeni atunci, oricine ar fi fost el, să-i dea altă orientare, fără riscul de a prăbuşi total Ţara. Trebuia, deci, făcută o politică de moment pentru a evita protectoratul cu toate consecinţele lui cunoscute" (vezi Mareşal Ion Antonescu, *Un A.B.C. al anticomunismului românesc*, II, ediţie Gh. Buzatu, Bucureşti, Editura Majadahonda, 1999, doc. nr. 105).

În această privinţă, în mai iunie 1941, planurile lui Ion Antonescu s-au conjugat cu acelea ale lui Hitler, care, încă din decembrie 1940, pregătise o campanie-fulger energică împotriva URSS, prevăzută iniţial pentru 1 mai 1944, dar amânată, din diverse raţiuni militare, pentru 22 Iunie 1941227.

Orientarea spre Reichul nazist, concepută şi pusă în practică de guvernele regimului dictatorial al lui Carol II, dar desăvârşită de regimul legionaro-antonescian în toamna anului 1940, nu a fost cu nimic mai presus imorală, în raport, de exemplu, cu alierea Marii Britanii şi a SUA cu URSS în războiul contra statelor Axei Berlin-Roma-Tokio în 1941 – 1945. Căci, în fapt, şi Germania, şi URSS erau deopotrivă responsabile de izbucnirea conflagraţiei mondiale; pe plan extern practicau cel mai cras imperialism, iar ca linie de conduită Moscova, spre deosebire de Berlin, tindea nu numai spre un holocaust de rasă, ci şi de clasă!

În concepţia lui Ion Antonescu, românii, şi nu numai ei, au fost ameninţaţi sute şi sute de ani de pericolul slav228. Imperialismul rus în secolele XVIII-XIX ori, în secolul XX, cel sovietic s-au succedat în chip armonios, exprimând, în esenţă, aceleaşi tendinţe acaparatoare. Rând pe rând, imperialismele moscovite s-au slujit de biserică (ţarismul) ori de ideologie (comunismul).

Pentru stăvilirea şi eradicarea pericolului roşu – a fost opinia fermă a Mareşalului Antonescu – în Europa *numai Germania* mai reprezenta un element de bază. Lucru semnificativ, Ion Antonescu nu s-a pronunţat în acest sens *doar la începutul conflictului, în 1941*, când şansele victoriei germane apăreau ca sigure, ci chiar şi în ultimele zile ale bătăliei României în Est (august 1944), adică atunci când totul era iremediabil compromis, pentru Europa Est-Centrală profilându-se, ameninţător, spectrul comunizării.

Reamintim, în această privinţă, declaraţia făcută la 21 august 1944, la Slănic Moldova, de Mareşal generalului Hans Friessner, comandantul Grupului de Armate german „Ucraina de Sud”, ce reunea trupe germane şi române destinate apărării României de Nord-Est împotriva Armatei Roşii:

226 Gh. Buzatu, *Diplomaţi români în acţiune pentru asigurarea spaţiului geopolitic românesc* (*Un studiu de caz*: *Dictatul de la Viena*), în *Naţional şi social în istoria românilor*: *Profesorului Gheorghe Platon la a 70-a aniversare*, Iaşi, 1996 – 1997, p. 438 – 439.

227 Reţinem, din minuta întrevederii Hitler-Antonescu de la München din 12 iunie 1941, următorul fragment extrem de semnificativ sub aspectul abordat: „La o remarcă a Führerului, că el se întreabă dacă România ar urma chiar începând din primele zile să colaboreze la acţiunea împotriva Rusiei sau dacă o rămânere a României în afara conflictului n-ar determina pe ruşi la o anumită reţinere faţă de frontul românesc, Antonescu a răspuns că el însuşi doreşte să lupte alături [de Germania] din prima zi. Ruşii vor bombarda zonele petrolifere şi în cazul unei neagresiuni iniţiate din partea României, iar România «nu i-ar ierta lui Antonescu niciodată dacă ar lăsa armata română cu arma la picior, în timp ce trupele germane ar fi în marş prin România împotriva ruşilor». De aceea, el este de părere că România din prima zi trebuie să participe activ la luptă. La sfârşit s-a mai abordat problema Comandamentului suprem din România. Führerul i-a explicat lui Antonescu că el (Führerul) intenţionează să-l lase să apară în faţa poporului român drept comandant suprem al acestui spaţiu. […] Antonescu a răspuns vizibil bucuros că el, ca soldat, acceptă cu plăcere această propunere de a fi comandant suprem, nu de dragul faimei, ci că promite să facă totul pentru a îndeplini cu succes misiunile ce îi revin”.

228 Este interesant de reţinut că, în primele luni ale Războiului din Est, Mareşalul şi, mai cu seamă, Mihai Antonescu, ministrul de externe al României şi vicepreşedintele guvernului (1941 – 1944), au abordat problema şi sub aspectul ei „rasial”: al bătăliei angajate împotriva „mării slave” de către germanici, susţinuţi de „latinii de la Dunăre”!

„… Interesul alianţei şi al colaborării între poporul român şi poporul german nu cuprinde numai această perioadă de timp a războiului actual, ci se întinde în timpurile viitoare, atât în domeniul politic, cât şi în cel economic.

Cum şi războiul poate să meargă spre sfârşit, Rusia va ieşi de aici mai puternică decât a intrat. Aceasta va însemna, aşadar, şi mai departe pentru Europa un pericol mare şi de durată. Poporului european căruia îi revine misiunea să înfrâneze aspiraţiile statului covârşitor de puternic ruso-sovietic este poporul german, care are în Estul şi Sud-Estul Europei un singur aliat natural: poporul român, care ocupă o regiune întinsă pe circa 40% din linia dreaptă a distanţei între Marea de Est şi Marea Neagră. Statul german trebuie să fie tare pe Marea de Est şi la Sud; Statul român şi poporul român trebuie să fie mare şi tare la Marea Neagră şi la Nord, ca să formeze un bastion contra intervenţiilor Rusiei Sovietice…” 229.

În faţa Tribunalului denumit pompos „al poporului”, la „procesul” – „al marii trădări naţionale”, Mareşalul Ion Antonescu şi echipa sa au fost judecaţi – potrivit Actului de acuzare nr. 1 din 29 aprilie 1946 – pentru *dezastrul ţării* şi *crime de război*.

S-a apreciat că Mareşalul şi ceilalţi 23 de inculpaţi, dintre care şapte absenţi, „au trădat interesele poporului român, punând ţara în slujba duşmanului fascist şi hitlerist”. Acuzatorii au pretins, în chip cu totul fals, că pentru dreaptă judecată „am deschis arhive, am cercetat

documentele, am examinat date, am întrebat experţi acolo unde am avut îndoială. Nu am făcut nicio afirmaţie care să nu fie sprijinită pe documente sau pe fapte cunoscute şi nu am tras nicio concluzie, înainte de a pleca de la date verificate… Am urmărit… cu sârguinţă ca ceea ce dezvăluim să corespundă riguros realităţii" 230.

Judecătorii, care vorbeau în numele comuniştilor şi falşilor democraţi de la Bucureşti, ori exprimau punctul de vedere al puterilor ocupante şi învingătoare în al doilea război mondial (URSS, SUA şi Marea Britanie), s-au „îmbătat cu apă rece" şi s-au străduit să asigure opinia publică internă şi internaţională în privinţa intenţiilor lor formidabile de obiectivitate, fiind convinşi că, nici mai mult, nici mai puţin, jucau rolul celor dintâi istorici ai faptelor în derulare. „… Am fost călăuziţi – glăsuia Actul de acuzare – de o supremă dorinţă, şi anume: atunci când, mai târziu, în timpul de răgaz şi linişte, se va scrie istoria dureroasă a regimului Antonescu, această istorie să fie o adâncire şi o completare a cercetărilor noastre şi nicidecum o dezminţire" 231.

Ei bine, nu a trecut niciun deceniu – nu mai vorbim de răstimpul de peste o jumătate de veac ce ne desparte acum de acel moment tragic! – şi verdictul „Tribunalului" din 1946 a apărut în adevărata lui lumină: strâmb şi nedrept, întemeiat pe documente alese „pe sprânceană" ori falsificate, totalmente insuficiente pentru a susţine tot ceea ce acuzarea se străduise să ateste: dezastrul României şi crimele de război.

Generalul magistrat Ioan Dan, cel dintâi care a avut posibilitatea şi curajul de a investiga întreg „dosarul" procesului fantomatic din 1946, a concluzionat fără niciun fel de dubii:

„Judecata [din 1946] a fost pătimaşă şi sentinţa [condamnarea la moarte a Mareşalului Antonescu şi a unora dintre colaboratori] era dată înainte de aşa-zisa

judecată… „232.

229 Vezi Mareşal Ion Antonescu, *Un A.B.C. al anticomunismului românesc*, II, documentul nr. 84.

230 Vezi M.D. Ciucă, ed., *Procesul Mareşalului Antonescu. Documente*, 1, Bucureşti, 1995, p. 62 – 63.

231 *Ibidem*, p. 63.

232 Vezi I. Dan, *„Procesul „Mareşalului Ion Antonescu*, Bucureşti, 1993, p. 279.

S-a adeverit, astfel – observa înaltul magistrat – prezicerea Mareşalului Antonescu din scrisoarea adresată soţiei sale la 17 mai 1946, referitoare la modul în care „poporul român de jos" fusese constrâns să asiste neputincios la „opera" infamă a „Tribunalului" din Bucureşti233:

„Judecata lui pătimaşă de azi nu ne înjoseşte şi nici nu ne atinge. Judecata lui de mâine va fi singura dreaptă şi ne va înălţa".

Atât *Actul de acuzare*, cât şi sentinţele dictate şi, mai ales, dezbaterile din cadrul „Tribunalului Poporului" (6 – 17 mai 1946) au insistat, cum era şi firesc, având în vedere momentul desfăşurării „procesului", asupra *pregătirii, declanşării şi purtării Războiului din Răsărit*.

Aşa după cum au atestat fără putinţă de tăgadă cercetările de specialitate din ultimele decenii, România lui Ion Antonescu a fost obligată, în toamna anului 1940, să se alieze cu *Axa Berlin-Roma-Tokio*, alături de care va participa, cu începere de la 22 iunie 1941, la *războiul împotriva URSS*.

Războiul din Est234 a fost, de la un capăt la altul (22 iunie 1941 – 23 august 1944), unul drept, pentru zdrobirea comunismului şi eliberarea provinciilor istorice ale Basarabiei, Bucovinei de Nord şi Ţinutului Herţa, ocupate de către URSS în vara anului 1940.

În faimosul, de-acum, *Ordin de zi către Armată* din 22

iunie 1941, generalul Ion Antonescu a dispus:

„*Ostaşi*.

Vă ordon: *Treceţi Prutul*!

Zdrobiţi vrăjmaşul din răsărit şi miazănoapte!

Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi!

Reîmpliniţi în trupul Ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre!”

Războiul din Răsărit, aşa după cum prea bine se ştie, a fost proclamat de la început drept

235

Sfânt235. El era purtat nu numai pentru reintrarea în drepturile istorice româneşti la Est ori pentru zdrobirea comunismului, ci, deopotrivă, pentru apărarea şi salvarea credinţei.

Subliniem că acesta era nu numai rostul oficial al campaniei, ci astfel a fost perceput de către toţi cei care s-au bătut în Răsărit. „Să ne rugăm bunului Dumnezeu să ne ajute să făurim o Românie Mare şi Sfântă” – opina un profesor din Bucureşti într-o epistolă destinată fiului său pe front236.

233 Cf. Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 274.

234 La declanşarea războiului şi imediat după aceea a apărut o literatură foarte bogată privind URSS, agresiunea trupelor roşii în iunie-iulie 1940 împotriva României, crimele bolşevice în Basarabia şi nordul Bucovinei etc. Menţionăm în această privinţă: I. Vişoianu, Gh. Nicola, *URSS, 1917 – 1941. O pată de întuneric în istoria civilizaţiei*, Bucureşti, Socec et Co., 1941; Maior D. Stancov, *Acţiunea subversivă sovietică*. I. *Propaganda, alarmismul, defetismul. Constatări şi învăţăminte*, Bucureşti, 1941; Colonel V. Nădejde, *Primejdia moscovită*

şi misiunea poporului român, Bacău, Tip. Lumina, 1941; D. Pădure, *Basarabia şi Bucovina de Sus sub noua stăpânire. Noembrie 1940*, f.l., f.a.

235 Vezi M. Antonescu, *Războiul Sfânt. Cuvânt către Români rostit la Radio în ziua de 22 iunie 1941*, Bucureşti, 1941, 19 p.

236 Vezi Al. Lascarov-Moldovanu, *Scrisori din război. Din anul vitejiei româneşti – 1941*, Bucureşti, 1942, p. 101. Vezi şi G. Macrin, *Războiul dreptăţii*, Bucureşti, Editura Dacia Traiană, 1943, *passim*; D. Pădure, *Sub călcâiul comunist. Pagini de crud adevăr*, [Bucureşti, 1941], *passim*. Acest din urmă autor, care-şi datează ultimele rânduri *15 iunie 1941*, îndemna la „întregirea ţării" (p. 24).

În contradicţie flagrantă cu faptele, actele şi dezbaterile „procesului" din 1946 s-au străduit să acrediteze cele mai năstruşnice puncte de vedere privind caracterul „nedrept" şi „premeditat" al operaţiunii militare din 22 iunie 1941, denumită exclusiv „act criminal", astfel după cum s-ar fi desfăşurat şi acţiunile pentru eliberarea teritoriului naţional (Basarabia şi nordul Bucovinei) ori acelea din interiorul URSS, până în regiunile Stalingradului şi Caucazului, adică tot... criminale.

Din *Actul de acuzare* reţinem aceste constatări: că regimul antonescian şi-ar fi propus în 1940 să subjuge România lui Adolf Hitler, ţara având a servi „drept bază militară şi economică, bine organizată, pentru realizarea planurilor de agresiune [ale Germaniei] în Balcani şi contra

237 238

URSS" 237; în acelaşi scop, trupele germane ar fi fost invitate să „ocupe" România238; aderarea Bucureştilor la Pactul Tripartit în 23 noiembrie 1940 a echivalat cu recunoaşterea „spaţiului vital" şi a „ordinii noi" naziste în Europa, cu susţinerea „politicii imperialiste a hitlerismului şi a fascismului" 239; „echipa scelerată" a

lui Ion Antonescu, sprijinită de liderii reacţionari ai PNŢ şi PNL (?!), a „deschis frontierele ţării” trupelor germane pentru a înfăptui agresarea URSS240 ş.a.m.d.

Războiul din Răsărit – desprindem, în continuare, din Actul de acuzare – ar fi reprezentat, chipurile, culmea trădării şi a crimelor înfăptuite de regimul antonescian. Războiul a fost „nebunesc”, cu urmări incalculabile, dezastruoase241.

Declanşarea operaţiunii eliberatoare de la 22 iunie 1941 a fost blamată şi sancţionată de „Tribunal”, atât acţiunea în sine, cât şi modul în care s-a purtat ea, ceea ce îngăduia să se presupună, fără dificultate – chiar de la deschiderea „procesului”, la 6 mai 1946 –, pedeapsa ce-i aştepta pe unii dintre reprezentanţii regimului Antonescu aflaţi în boxa acuzaţilor, în frunte cu însuşi Mareşalul242:

„Crima de agresiune contra URSS nu constă numai în realizarea planului banditesc imperialist de jaf şi cotropire. Ea se angrenează prin modul cum războiul a fost premeditat şi condus. Aşadar, crima clicilor fasciste-reacţionare, în frunte cu Ion Antonescu, îmbracă un dublu aspect: jefuirea, cotropirea şi exterminarea populaţiei din teritoriile ocupate şi trimiterea cu

243

cruzime la moarte într-un război de jaf a sute de mii de tineri români”.

De unde, acest verdict: „Dacă intrarea în război este o crimă, continuarea lui este [a fost] o agravanţă şi mai mare” 244.

Aşa cum era de aşteptat, Mareşalul Ion Antonescu a fost chestionat în privinţa Războiului din Răsărit în cursul interogatoriului la care a fost supus, chiar în prima zi a „procesului”. În zadar preşedintele „Tribunalului”, Alexandru Voitinovici şi unii dintre „acuzatorii publici” (Vasile Stoican sau Dumitru Săracu’ – nume predestinat!) s-au străduit să-i creeze probleme acuzatului.

Ion Antonescu a replicat, consecvent, cu claritate şi demnitate. Precizările Mareşalului la „capcanele" ce i-au fost întinse de acuzare (precum întrebarea lui Vasile Stoican: „Dacă nu avea intenţia de a ocupa teritoriile URSS-ului, ce a căutat cu trupele române până la Stalingrad?"), cu

237 Apud M.D. Ciucă, op. cit., 1, p. 66.
238 *Ibidem*, p. 68 – 71.
239 *Ibidem*, p. 73.
240 *Ibidem*, p. 75.
241 *Ibidem*, p. 76.
242 *Ibidem*.
243 *Ibidem*.
244 *Ibidem*, p. 77.

adevărat s-au adresat Istoriei, iar nu Curţii improvizate, manevrată din interiorul şi din exteriorul ţării şi debusolată sub imperiul patimii ce o copleşea.

Unele dintre răspunsurile Mareşalului Antonescu trebuie avute, necondiţionat, în atenţie de către istoricii de azi şi de mâine:

1. În privinţa caracterului „premeditat" al ofensivei de la 22 iunie 1941, imputat de „Tribunal", Ion Antonescu a observat:

„Este un principiu militar… […] Statele Majore de pretutindeni, pentru orice acţiune de război, au în vedere ipoteze cu zeci de ani înainte şi prospecţionează tot timpul" (subl. ns.) 245.

2. Respingând o dată mai mult planificarea „crimei" de „agresiune" contra URSS, atunci când lucrurile s-au petrecut exact invers, şi referindu-se la momentul începerii ostilităţilor, Ion Antonescu a asigurat „Tribunalul" că:

245 Cel mai strălucit răspuns în privinţa „premeditării" agresiunii împotriva URSS Ion Antonescu l-a formulat în menţionatul *Memoriu* înaintat „Tribunalului Poporului" la 15 – 16 mai 1946 (cf. textul în *Un A.B.C. al*

anticomunismului românesc, II, documentul nr. 105): „... Am fost acuzat că am premeditat războiul contra URSS S-a sprijinit această afirmaţie cu planurile găsite la Marele Stat Major şi cu crâmpeie de discuţii extrase din conversaţiile pe care generalul [Alexandru] Ioaniţiu le avea cu generalul [Erik] Hansen, şeful Misiunii Militare. Am explicat în şedinţă publică că planurile se încadrau în lucrările cu caracter tehnic al ipotezelor de război, defensiv sau ofensiv, pe care orice armată din lume le întocmeşte anual, pentru apărarea graniţelor ţării în eventualitatea războiului. Ar fi o crimă de trădare dacă nu s-ar face. Franţa a fost zdrobită în 1870 pentru că nu a avut pregătite aceste planuri. Discuţiile cu Hansen erau o consecinţă a cadrului politic internaţional în care eram situaţi. Primisem garanţiile Germaniei. Germania trebuia să lupte, conform acestor garanţii, alături de noi în caz de violarea graniţelor. Aveam astfel de planuri militare şi în cadrul Micii înţelegeri, a [l] Înţelegerii Balcanice şi cu Polonia. Pentru ca să ajungi la planuri, trebuie să ai discuţii. Dar germanii afirmau totdeauna că au înţelegere cu Rusia şi, la graba şi dorinţa ofiţerilor noştri de a spăla onoarea armatei şi a înlătura nedreptatea din 1940, ei răspundeau că: «nu vor ataca Rusia şi planurile trebuiau să fie numai de apărare». Eu însumi, după întoarcerea de la Berlin şi în alte ocazii, până în aprilie 1941, am declarat textual în Consiliile de Miniştri, când se analiza politica externă: «Problema graniţelor de Est este cea mai complicată. Nu o putem soluţiona noi. Se va rezolva la pacea generală, pe plan european şi în cadrul politicii mondiale». Pentru problema Ardealului, am raportat în Consiliul de Miniştri ceea ce îi spusesem lui Hitler: «O vom soluţiona singuri când va veni momentul potrivit», făcând afirmaţiunea că, «dacă 16.000.000 de Români nu vor fi în stare să scoată din robia ungurească cele 1 300.000 Români, să piară cei 16.000.000». Iată poziţia luată de

mine faţă de soluţionarea problemelor pe care le puneau României «Arbitrajul» de la Viena şi ultimatumul rus. Nicio premeditare. Am fost acuzat că am făcut un război de agresiune în 1941 şi, deci, România trebuia să sufere consecinţele agresorului şi eu am fost pus în categoria criminalilor. Am arătat mai sus care erau raporturile cu Rusia în 1940 şi 1941. Adaug că, pe când Rusia a ţinut în lungul noii linii circa 35 divizii, eu demobilizasem toată armata şi nu lăsasem în Moldova decât 4 divizii de infanterie, cu efective sporite, 3 divizii cavalerie şi 2 [de] vânători de munte nemobilizate (valoare 1, 5 divizii). Am fost pus la curent cu hotărârea de a se ataca Rusia numai în mai 1941 şi de data atacului la 10 iunie 1941. Dovada că nu am avut intenţia să particip la operaţiuni, decât până la limita revendicărilor şi drepturilor noastre, o face faptul că nu am mobilizat decât o treime din forţe şi nu am exercitat comanda decât până la Nistru. Nu pot fi socotit agresor, fiindcă România era în stare de război cu Rusia din 1940 iunie, când Rusia a fost agresorul. Acceptarea ultimatumului nu a fost decât o retragere strategică şi politică la care recurge orice ţară, orice om, când este surprins fără sprijin şi nu este în măsură de a se apăra. Din iulie 1940 până în aprilie 1941, actele izolate de agresiune parţiale ruse au continuat. Am arătat aceasta mai sus. Deci, în iunie 1941 am atacat în cadrul unui război început în 1940 şi, cum orice atac este un act de agresiune, nu pot fi considerat agresor decât numai în acest sens, şi, deci, nu pot fi încadrat în Pactul [Briand Kellogg”.

„Războiul s-a declanşat prin surprindere pentru noi. Nu eram pregătiţi pentru el...” 246.

3. Relativ la scopul fundamental al Războiului din Răsărit, contestat cu vehemenţă şi în mod repetat de către „Tribunal”, şi anume că eliberarea teritoriilor străvechi româneşti ar fi fost în discuţie, Ion Antonescu a declarat cu fermitate, indiferent de verdictul ce-l aştepta, că acţiunea

peste Prut, alături de Germania şi aliaţii ei, o angajase numai „pentru recuperarea provinciilor din Est, care ne fuseseră luate cu un an înainte” 247.

4. Chestionat de preşedinte dacă, la declanşarea războiului, ar fi fost confruntat cu vreo opoziţie, Mareşalul a precizat: „Niciuna”.

Preşedintele „Tribunalului” insistând şi asigurând că dispunea de proteste scrise referitoare la problemă, Ion Antonescu a revenit, făcând trimitere, mai mult ca sigur, la documentele ce puteau fi atribuite extremei stângi, în frunte cu PCR, aflată în slujba Moscovei:

„Nu-mi amintesc [de protestele scrise]. Şi depinde cine le face. Trebuie să le facă persoane responsabile şi persoane care se cade să vorbească în numele poporului român, acelea care aveau adeziunea maselor. Dacă sunt aceste persoane şi le-am văzut şi nu le-am luat în considerare, sigur că răspund. Dar nu există proteste şi indicaţiuni de la persoane care erau obligate să vorbească în numele neamului românesc” 248.

5. Stăruind, în sfârşit, asupra întrebării: „Ce-a căutat la Stalingrad?”, al cărei răspuns a preocupat atât de mult „Tribunalul” din 1946 şi, ulterior, pe toţi istoricii, Mareşalul Ion Antonescu a oferit aceste precizări:

„… Când o ţară se angajează într-un război, armata acestei ţări trebuie să meargă până în fundul pământului pentru ca să distrugă forţele inamice, să câştige războiul. Este un principiu capital de conducere strategică a operaţiunilor militare, care s-a aplicat de la romani şi până astăzi. Căutaţi în istoria secolelor şi veţi vedea că nimenea nu s-a oprit la frontieră249, ci a mers acolo unde a putut să distrugă armatele. Când Hanibal a fost bătut în Italia, Scipione s-a dus după el în Africa, Spania, în Africa l-a distrus la Zama şi a distrus Cartagina. Napoleon a fost până la Moscova. Alexandru I al Rusiei a fost până la Paris, pe urmă. Ruşii au fost de atâtea ori până la… [Aici,

preşedintele „Tribunalului” îl întrerupe pe cel interogat, solicitând să i se aducă drept probe... „raţiuni militare”, drept care Mareşalul continuă:] Da. Raţiune militară şi numai raţiune militară. Şi nu se poate opri. Şi răspunsul cel mai bun care vi-l dau este că, atunci când s-a intrat în a doua fază a războiului [României], pentru cucerirea Transilvaniei de Nord, Ardealului de Nord, armatele române nu s-au oprit la frontieră, au mers până în inima Europei, până la Viena, mi se pare, şi până la Budapesta” 250.

Toate argumentele expuse de Ion Antonescu şi documentele aflate la dispoziţie nu au fost suficiente pentru ca „Tribunalul” să ajungă la o concluzie fermă şi reflectând realitatea. Dimpotrivă.

În Hotărârea nr. 17, din 17 mai 1946, „Tribunalul Poporului” din Bucureşti, în capitolul special rezervat ex-Mareşalului României, a reţinut:

„... Astfel, data de 22 iunie 1941, când Hitler a declarat război împotriva URSS, găseşte România cu totul aservită politicii germane şi aceasta prin fapta acuzatului Ion Antonescu şi a

246 M.D. Ciucă, op. cit., 1, p. 199.

247 *Ibidem*, p. 197.224489 *Ibidem*, p. 199.

249 În 1943, generalul Constantin Pantazi, ministru de Război, a făcut o declaraţie, reţinută de către autorităţile militare ale SUA, în sensul că securitatea naţională a României nu se apăra la frontiere (cf. L. Watts, *O Casandră a României*: *Ion Antonescu şi lupta pentru reformă. 1918 – 1941*, p. 14).

250 M.D. Ciucă, op. cit., 1, p. p. 205.

celor care l-au secondat în politica sa, comiţând cea mai mare crimă petrecută în istoria poporului român, alăturându-se Germaniei hitleriste, la agresiunea contra popoarelor din Rusia Sovietică, care doreau o colaborare paşnică cu poporul român. Această crimă a avut urmări

dezastruoase şi prin aceea că nemţii au folosit armata noastră, în cursul luptelor, în situaţiunile cele mai primejdioase şi deasupra puterilor omeneşti; că, în acelaşi timp, acuzatul Ion Antonescu, în două scrisori consecutive, îl asigură pe Hitler că va merge până la capăt cu acţiunea ce a pornit în Răsărit, adăugând că nu pune nicio condiţiune şi nu discută cu nimic această cooperare militară pe un nou teritoriu… (subl. ns.)" 251.

În consecinţă, „Tribunalul", constatând delictul de „crimă de dezastrul ţării, prin săvârşirea crimei de război", l-a condamnat pe Ion Antonescu la zece ani degradare civică, la detenţiune grea pe viaţă şi, prin şase capete de acuzare cuprinse în tot atâtea alineate, la pedeapsa cu moartea. Potrivit Codului Penal în vigoare în 1946, condamnatul trebuia să execute numai una dintre pedepse, şi anume pe cea mai grea, adică pedeapsa cu moartea252.

Cercetările istoricilor, descoperirea unor noi documente în arhive, intervenţia factorului timp în analiza şi aprecierea evenimentelor din 1939 – 1945, precum şi, cel mai recent, războiul din Iugoslavia, îndeamnă astăzi pe specialişti, şi nu numai, la regândirea şi rediscutarea „cazului" Mareşalului Ion Antonescu.

Acest nou „proces" fiind în curs, ne îngăduim să subliniem, în baza documentelor şi în perspectiva distanţei în timp ce ne separă de evenimentele studiate, temeinicia profeţiilor Mareşalului, cuprinse în Testamentul politic expus la ultima şedinţă a „Tribunalului" din mai

1946:

„Scump popor român.

[…] *Am luptat în două războaie253 pentru gloria ta*! […]

Las Ţării tot ce a fost mai bun în guvernarea mea. Tot ce a fost rău iau asupra mea, în afară de crimă!

Acest război, care s-a sfârşit cu înfrângerea Germaniei hitleriste, nu va pune capăt conflictului mondial

deschis în 1914.

Prevăd un al treilea război mondial, care va pune omenirea pe adevăratele ei temelii sociale. Ca atare, dv. şi urmaşii dv. veţi face mâine ceea ce eu am încercat să fac astăzi, dar am fost înfrânt! *Dacă aş fi fost învingător, aş fi avut statui în fiecare oraş al României*.

Cer să fiu condamnat la moarte şi refuz dinainte orice graţiere.

[…] *Am terminat*!… *254*

251 *Ibidem*, II, p. 220.225523 *Ibidem*, p. 278 – 279.

253 Referinţă la campaniile României din primul şi al doilea război mondial, respectiv: 1916 – 1918 şi 1941 – 1944. De remarcat că, în *Memoriul* înaintat „Tribunalului Poporului”, Mareşalul Antonescu vorbea de *patru războaie* în care luptase pentru România, ceea ce nu era exagerat; adică, alături de cele deja menţionate, el aducea în atenţie şi campania din 1913 din Bulgaria (al doilea război balcanic) şi campania din 1919 din Ungaria.

254 Gh. Buzatu, *România cu şi fără Antonescu*, p. 336.

CAPITOLUL V MAREŞALUL ANTONESCU – REGELE CAROL II

Despre geneza şi unitatea românilor, sub raport istoriografic orice varii şi perverse teorii au fost vehiculate şi dezbătute, deşi în nicio istorie globală şi totală nu şi-au aflat temeiuri opiniile care au pus în discuţie *permanenţele* trecutului naţional, iar, între acestea, rolul şi locul personalităţilor de excepţie în triumful acţiunii pentru Marea Unire din 1918 s-au impus pregnant.

După expresia fericită a lui N. Iorga, 1918, an evident crucial al întregii noastre evoluţii şi deveniri istorice, a ajuns să reprezinte o dată la care revenim cu obligativitate. Atunci, probabil, datorită conjuncţiei speciale a planetelor, a rezultat una din *clipele astrale* ale existenţei noastre – 1 Decembrie, în raport, desigur, cu

celelalte date memorabile, precum 24 Ianuarie, 9 Mai, 22 Iunie…

Şi, desigur, în context, nicicând şi nicicum n-a fost ori nu poate fi ignorat, în cadrul unor studii aprofundate şi obiective, rostul lui Ion Antonescu, cel puţin pentru această întreită motivaţie: contribuţia sa pe planul faptelor la apropierea şi triumful României Mari în 1918; aportul său nemijlocit la consolidarea şi consacrarea pe plan intern şi extern după 1918 a statului naţional unitar, iar, la sfârşit, dar nu în cele din urmă, intervenţia sa decisivă pentru pregătirea, declanşarea şi conducerea războiului din 1941 – 1944, purtat exclusiv pentru România Mare şi distrugerea comunismului moscovit de tip asiatic. Să reţinem că în consecinţă, defel întâmplător, Mareşalul Antonescu a fost recunoscut drept ultimul Domn al tuturor românilor1.

Acestea fiind precizate, se impune să menţionăm că, procedând la editarea în premieră a textului integral al *Jurnalului* activităţii lui Ion Antonescu în calitatea-i de Prim-Ministru şi de Conducător al Statului Român (1940 – 1944) 2, am descoperit şi valorificat numeroase documente din epoca celui de-al doilea război mondial în general, reuşind să reconsiderăm multe dintre elementele definite „clasate” din biografia ex-Mareşalului, inclusiv semnificaţia unor episoade considerate prea-adeseori minore, ca să nu ne referim la altele – ignorate ori chiar grosolan denaturate. Din această perspectivă, vom sublinia, fără a mai fi absolut necesar să intrăm în detalii, că toate raportările la Ion Antonescu şi anul 1918 se relevă ca fiind *necesare şi firești*, dacă – aşa cum s-a precizat – nu pierdem din vedere mai ales:

1. Participarea lui Ion Antonescu (ca şef al Secţiei Operaţii a MCG după 1916) la adoptarea şi aplicarea marilor decizii militar-politice, iar, apoi, nu mai puţin, impunerea ca exeget – apreciat de N. Iorga sau de D.

Onciul – al trecutului naţional prin prisma luptei românilor pentru Marea Unire din 1918, preocupările sale în acest sens fiind încununate de micro-sinteza *Românii. Originea, trecutul, sacrificiile şi drepturile lor* (Bucureşti, 1919), pe care, în condiţii oarecum analoge, el s-a pregătit s-o reediteze în 1941, renunţând definitiv în 19443.

1 Vezi *infra* în acest volum.

2 Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds., *Pace şi război (1940 – 1944)*: *Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu*, I, *1940 – 1941*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008. Volumele II şi III – sub tipar.

3 Cf. Gh. Buzatu, Horia Dumitrescu, *Nicolae Iorga şi Ion Antonescu*: *Istoria războaielor României din 1914 – 1919 şi 1941 – 1944*, în vol. *Nicolae Iorga (1871 – 1940). Studii şi documente*, III, coordonatori C. Buşe şi C. Găucan, Bucureşti, Editura Universităţii, 2007, p. 73 şi urm.

2. Legătura intrinsecă indiscutabilă între faptele din

1916 – 1919 şi cele din 1940 – 1944, în cursul cărora i-a revenit lui Ion Antonescu un rol determinant pe scena politică, în urma prăbuşirii României Mari în 1940, el asumându-şi, în calitatea-i de şef al guvernului şi de Conducător al Statului Român, organizarea, conducerea şi, deopotrivă, riscul purtării *Războiului Sfânt* împotriva URSS, de partea Germaniei şi a aliaţilor acesteia, în scopul exclusiv al reîntregirii hotarelor şi al distrugerii comunismului. Să reţinem în context că, la foarte scurt timp după preluarea puterii, generalul Antonescu, tocmai revenit la Bucureşti în 25 noiembrie 1940 după prima lui întrevedere cu A. Hitler, a declarat categoric presei, anticipând oarecum sensul deciziei istorice ce se profila deja: *„România va merge la biruinţă. România va avea drepturile ei”*4

Pentru ca, la 22 iunie 1941, pornind Războiul din Est, Antonescu să stabilească – în celebra *Proclamaţie către Ţară* sau în inspiratul *Ordin de zi către Armata Română* – obiectivul fundamental şi permanent al campaniei: redobândirea *„drepturilor României de totdeauna, ale României pentru care luptasem altă dată* [1916 – 1919]”, *„dezrobirea fraţilor noştri, a Basarabiei şi Bucovinei*”, distrugerea *„celui mai mare duşman al lumii*: *bolşevismul 6*. Acestui obiectiv, Armata Română avea să-i răspundă ani de-a rândul prin fapte de arme nepieritoare şi prin sacrificii imense, peste toate bulversările intervenite în desfăşurarea conflagraţiei planetare din 1939 – 19456.

În 1940, dovedind o profundă cunoaştere a realităţilor româneşti, pătrunzând perfect semnificaţia evenimentelor petrecute ca rezultat al presiunii unor factori interni sau al intervenţiei imperialismelor mari şi mici, vecine ori nu ale României, şi, în plus, intuindu-le consecinţele, Ion Antonescu s-a pronunţat hotărât din prima clipă împotriva admiterii de către

4 *Ibidem*, p. 77.

5 Ion Antonescu, *Un ABC al anticomunismului românesc*, II, Bucureşti, Editura Majadahonda, 1999, p. 25 – 27, 28 – 29 (doc. nr. 1, 3).

6 Academia Română, *Istoria Românilor*, IX, *1940 – 1947*, coordonator acad. Dinu C. Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. XLIV-XLV.

guvernul Gh. Tătărescu a notelor ultimative V.M. Molotov. Acestea, după cum este bine stabilit de-acum, au avut rolul la 26 – 27 iunie 1940 de detonator al unei reacţii în lanţ ce s-a consumat fulgerător şi a condus la prăbuşirea hotarelor istorice – în prima ordine Basarabia, Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţa, apoi Ardealul de Nord şi, la sfârşit, deşi cine-l putea intui pe atunci, Cadrilaterul şi ostroavele din Delta Dunării. Cu mijloacele ce-i mai stăteau la dispoziţie şi în funcţie de poziţia ocupată pe eşichierul politico-militar (fost subşef al MStM şi titular al Ministerului Apărării Naţionale, general de divizie cu demisia aprobată la 6 iunie 1940 din cadrele active ale Armatei şi repartizat ca ofiţer de rezervă la dispoziţia MStM-ului) 7, Antonescu a obţinut să fie primit în audienţă de Regele Carol al II-lea8. În continuare, acesta avea să reţină în *Jurnalul* său pentru ziua de luni, 1 iulie 1940: „*... După-masă, la ora 5, generalul Antonescu, care a cerut cu insistenţă să mă vază. După declaraţii de devotament şi asigurarea că nu are nicio legătură cu legionarii, îmi spune că ţara este pe pragul dezastrului, că Armata este complet demoralizată şi dezorganizată şi că trebuie rapid făcut ceva spre a pune lucrurile în mână. Cam în alte cuvinte, doreşte să se facă un guvern cu el şi cu bătrânii* „9.

Din documentele cunoscute şi potrivit mărturiilor proprii ale lui Antonescu, relatarea suveranului este veridică, cel puţin în privinţa momentului şi mobilului audienţei, după cum şi a reproşurilor exprimate de General; mai puţin reală ar fi fost pretenţia oaspetelui de a i se încredinţa conducerea noului guvern, „cu el [cu

Antonescu] şi cu bătrânii", în locul celui în exerciţiu al lui Gh. Tătărescu10. De asemenea, Suveranul nu scrie nimic că, la despărţire, Generalul i-a încredinţat un memoriu (datat 29 iunie 1940), în fond un vehement protest contra cedării fără luptă a provinciilor noastre istorice din nord-est, dar şi o avertizare extrem de lucidă, cu elemente de respingere a dictaturii carliste, faţă de posibilele repercusiuni ale abandonului în folosul Kremlinului11, clar formulate: „*... Consiliul de Coroană v-a hotărât să cedaţi. Deciziunea a dezlănţuit haosul. Consecinţa lui – anarhia şi anarhizarea sunt numai la începutul lor* [...]. *Acum trebuie să ne întrebăm. Ce facem*? [...]. *Abandonăm totul şi ne răfuim între noi ori încercăm chiar şi imposibilul*? *Aceasta trebuie să facem*; *opera va fi grea, dar nu imposibilă*: *Trebuie să o încercăm. Încercarea însă nu o pot face tot acei care sunt vinovaţi de a fi pregătit şi dezlănţuit catastrofa. Ei ar spori-o. Trebuie schimbate imediat şi sistemul, şi oamenii...* „12 Aşadar, Regele primise – după cum a specificat în final semnatarul – „*ultimul meu* [al lui I.

13

Antonescu] *strigăt de alarmă*" 13, dar atacul lui Antonescu la adresa regimului carlist şi a oamenilor săi nu echivala, în acel stadiu al situaţiei, aşa cum bănuia Regele în paginile *Jurnalului*, cu autopropunerea petentului de-a i se încredinţa frânele puterii la Bucureşti... Cert lucru este că, cu sau fără ştiinţa lui Antonescu, protestul prezentat Regelui avea să fie multiplicat

7 Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti, Editura Ploieşti – Mileniul III, 2005, p. 354.

8 Pentru detalii, vezi Larry L. Watts, *O Cassandră a României*: *Ion Antonescu şi lupta pentru reformă. 1918 – 1941*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1993, p. 253 – 261.

9 Regele Carol al II-lea, *însemnări zilnice. 1937 – 1951*, vol. III, *1939 – 1940*, ediţie N. Rauş, Bucureşti,

Editura Scripta, 1998, p. 229.

10 *Ibidem*. De reţinut că, pe marginea întrevederii, Antonescu în persoană a redactat în zilele următoare două file de *Consideraţii* (Consiliul Naţional pentru Studiul Arhivelor Securităţii, Bucureşti, fond 40 010, „Tribunalul Poporului", 1946, vol. 48, f. 6 – 7) (În continuare, se va cita: Arhiva CNSAS, vol.). 11

11 Ion Antonescu, *Un ABC al anticomunismului românesc*, I, Iaşi, Editura Moldova, 1992, p. 6264 (doc. nr. 19).

12 *Ibidem*, p. 63 – 64.

13 *Ibidem*, p. 64.

şi difuzat, sub titlul *Majestate*! în mai toate judeţele ţării, motiv pentru care autorităţile au fost imediat alertate, cu ordinul precis de-a bloca răspândirea documentului şi de-a face investigaţii pentru „dovedirea autorilor şi prinderea colportorilor" 14. Şi, surprinzător, organele Poliţiei aveau să afle mai mult, anume că, pentru seara de 6 iulie 1940, la locuinţa lui Antonescu din Bucureşti, urma să se întrunească un aşa-zis „Comitet de 10", în scopul executării, în termen de cel mult 48 de ore, a unei „lovituri de forţă împotriva M.S. Regelui". A rămas în chip ciudat neobservat faptul că Antonescu nici nu se afla măcar în Bucureşti, ci la Predeal, dar în schimb se ştia precis cum că Generalul urma să beneficieze de susţinerile Berlinului şi Romei15. Reacţia Regelui a fost – cum altfel? – pe măsură: deşi acaparat de problemele cedării provinciilor istorice pierdute şi ale retragerii, ale tranziţiei de la cabinetul Gh. Tătărescu la acela al lui I. Gigurtu, el nu s-a sfiit să decidă ca, în dimineaţa de 9 iulie 1940, Antonescu să fie ridicat „din înalt Ordin" de la reşedinţa sa din Predeal şi trimis, pe traseul Sinaia – Târgovişte – Găeşti – R. Vâlcea, la Mănăstirea Bistriţa16. De acolo, în ziua următoare, el a şi-a înştiinţat soţia, Maria Antonescu, asupra celor petrecute17, cu recomandarea fermă de-a

rămâne „calmă” şi „demnă”, convinsă de „nevinovăţia mea” 18. În vreme ce, *Jurnalului* său, Regele i-a încredinţat reacţiile noului premier I. Gigurtu, care în două rânduri, la 9 şi 10 iulie 1940, s-a declarat fie „nenorocit”, fie „supărat” de internarea lui Antonescu, mai cu seamă pentru motivul că putea avea un „efect prost” la Berlin 19.

Aşa cum am subliniat deja, investigaţiile noastre în arhiva completă a „procesului” din mai 1946 ori în fondurile Cabinetului Militar sau al Ministerului de Interne (Cabinetul Ministrului) ne-au condus la depistarea unor documente relevante datând din perioada 9 iulie – 27 august 1940, când Antonescu s-a aflat la Mănăstirea Bistriţa, în regim de „domiciliu obligatoriu”. Am identificat şi comunicat, ca aparţinând perioadei respective20, *Consideraţiile22* şi *Istoricul arestării mele22*, ambele menţionate, dar şi *Reflecţii din închisoare asupra*

23 24 25

„Capitalului „lui Karl Marx, *Spicuiri din Arnota*, gânduri disparate *Pentru „Memorii”*, iar, în chip cu totul special, *Reflecţii din închisoare*: *De ce am ajuns la Bistriţa26*, definitivate, după cum desprindem chiar din original, în ultimele zile de „domiciliu obligatoriu” prin părţile Vâlcei.

Aceste *Reflecţii din închisoare*, publicate cu adnotări în anexă, reprezintă mai mult ca sigur textul fundamental pe care-l aducem în dezbatere în comunicarea noastră. Departe de problemele „lumii dezlănţuite”, dar nu sustras pe deplin acestora nici „între zidurile” Bistriţei, cum singur s-a exprimat, Ion Antonescu a aflat răgazul şi pretextul de-a stărui – „pentru

14 Vezi Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 407 – 409.16 *Ibidem*, p. 391 – 392.

16 Ion Antonescu, *Istoricul arestării mele*, în Arhiva CNSAS, vol. 48, f. 64 – 66.

17 *Ibidem*, f. 6.

18 *Ibidem*. Vezi şi Alesandru Duţu, Florica Dobre, *însemnările din detenţie ale Generalului I. Antonescu*, în „Cotidianul”, Bucureşti, 20 mai 1998.

19 Regele Carol al II-lea, *însemnări zilnice*, III, p. 241 – 242.

20 Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds., *Pace şi război (1940 – 1944). Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu*, I, *1940 – 1941*, p. 12 – 13.

21 Arhiva CNSAS, vol. 46, f. 6 – 7.

22 *Ibidem*, f. 27 – 28.

23 *Ibidem*, f. 88 – 92.

24 *Ibidem*, f. 54 – 57.2256 *Ibidem*, f. 86 – 87.

26 *Ibidem*, f. 30 – 53, 58 – 87; Arhivele Naţionale ale României, Bucureşti, fond Ministerul Afacerilor Interne/Cabinetul Ministrului, dosar 30/1944, f. 66 – 84.

edificarea tuturor celor de azi şi mai ales a acelora de mâine” – asupra ultimelor evenimente care marcaseră debutul prăbuşirii României Mari, drept rezultat al notelor ultimative din 26 – 27 iunie 1940 ale Moscovei. Întocmai cum avea să procedeze şi în alte condiţii mult mai dificile, în primul rând în cazul propriei prăbuşiri la 23 august 194427, Antonescu, probând un ascuţit spirit de observaţie şi o egală obiectivitate, dublate de un evident talent al naratorului, realizează în *Reflecţii* o sinteză a condiţiilor din vara anului 1940, al întrevederii sale cu Regele Carol al II-lea28, pentru ca, în context, să propună – după un examen „frază cu frază şi idee cu idee” – o interpretare magistrală a *Protestului* ce i-a înmânat Suveranului la 1 iulie 1940. Nu poate fi, desigur, în intenţia noastră analiza în detaliu a tuturor aspectelor tratate în *Reflecţii*, dat fiind că, pentru tema stabilită a intervenţiei noastre, considerăm suficient a reţine elementul esenţial punctat de Antonescu în stilul său caracteristic şi bine cunoscut. Şi anume că, în ciuda evenimentelor catastrofale survenite, faptul copleşitor ce mai trebuia luat în seamă consta în

aceea că „mai ales graniţele României Mari m-au ţinut şi mă vor ţine în picioare”. Pe el şi, în egală măsură, oricând după 1918, pe toţi românii!

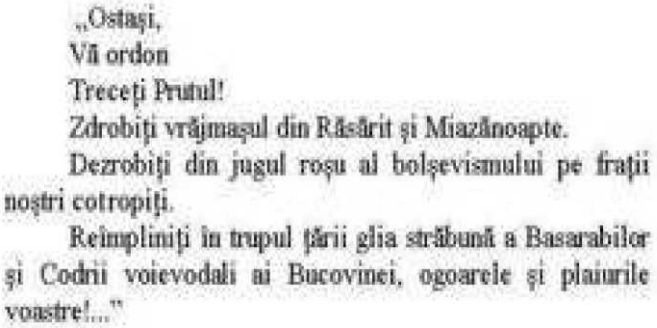

„Ostaşi,
Vă ordon
Treceţi Prutul!
Zdrobiţi vrăjmaşul din Răsărit şi Miazănoapte.
Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi.
Reîmpliniţi în trupul ţării glia străbună a Basarabilor şi Codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre!...”

Ion Antonescu: 22 iunie 1941

27 Vezi Gh. Buzatu, ed., *Trecutul la judecata istoriei*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*.

Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006, p. 315 – 319.

28 Datată, în original, la… 4 iulie 1940 (?!).

— ANEXĂ-ROMÂNIA MINISTERUL AFACERILOR INTERNE CABINETUL MINISTRULUI

Nr. 3 991

Bucureşti, 4 noiembrie [1944]

PREŞEDINŢIA CONSILIULUI DE MINIŞTRI – Secretariatul General – Am onoare a vă înainta corespondenţa specială, în alăturata notă inventar, care a fost găsită la fostul Mareşal I. Antonescu.

Domnul Ministru al Afacerilor Interne vă roagă a o supune Comisiunii care va cerceta activitatea foştilor demnitari din regimul fostului Mareşal I. Antonescu.

D.O.

DIRECTOR DE CABINET, lt. Colonel, I. Plesnilă

NOTĂ INVENTAR

— *Reflecţii din închisoare*: *De ce am ajuns la Bistriţa*, cuprinzând 21 file, scrise de GI. Antonescu.

— *Reflecţii din închisoare asupra Capitalului*, scrise de GI. Antonescu – 5 file.

— *Spicuiri din Arnota* de preotul Cristescu, scrise de GI. Antonescu – 4 file.

— O expunere a Generalului Antonescu relativ la audienţa la Majestatea Sa Regele, din 4 [1] iulie 1940 – 2 file.

— Câteva rânduri scrise de GI. Antonescu, ce urmau să fie adresate lui David Popescu relativ la atitudinea Regelui faţă de legionari şi Generalul Antonescu.

— O scrisoare adresată de GI. Antonescu soţiei sale, la 10 iulie 1940.

— În copie, cererea de demisie semnată de [A.] Bideanu şi adresată Primului Ministru în
1940.

Scrisori adresate Generalului Antonescu de către:

— Soţia sa, la 6 august 1940.

— Elena P. David, Costeşti-Argeş, la 4 iunie 1940.

— Colonel M. (indescifrabil), la 6 iulie 1940.

— Generalul D. Zissu, la 7 iulie 1940.

— Generalul Petre I. Georgescu, la 8 iulie 194 o.

— Amiral Dan Zaharia, la 9 iulie 1940.

— Lt. col. C. Rădulescu, la 21 iulie 1940.

— V. Maresch, la 27 iulie 1940 (Moşia Pechea-Covurlui).

— Sabina Cantacuzino, Predeal, la 5 august 1940.

— O cartă poştală ilustrată semnată de Nadia I.G. Duca, din 21 august 1940.

— Veteranul Tuţu, Rucăr, jud. Muscel – 1940.

— Diferite însemnări – 30 file.

Reflecţii din închisoare: *De ce am ajuns la Bistriţa*?

La 6 august curent, dl. Ministru de Interne, Generalul David Popescu, mi-a comunicat, printr-un trimis special, că „circulă” în cercurile legionare un memoriu care se zice că a fost înmânat de mine Regelui, cu ocazia audienţei pe care M.S. mi-a acordat-o la începutul lunii iulie şi, cum legionarii afirmă că aceasta ar fi din cauza internării mele

la Bistriţa, mă roagă să-i comunic dacă:

— Memoriul circulă cu ştiinţa şi autorizaţia mea;

— Dacă, într-adevăr, cred că din această cauză am fost internat.

*

29

Oricât de curioasă am găsit intervenţia, am dictat totuşi imediat răspunsul – anexa 129 –, afirmând categoric că:

— Memoriul circulă fără autorizarea mea; ceea ce este perfect adevărat;

— Iar, în privinţa arestării, am arătat că nici memoriul şi niciun alt act public al meu nu a putut, după părerea mea, determina şi cu atât mai puţin nu poate justifica detenţiunea mea.

De aceea o consider arbitrară şi nelegală.

În consecinţă, am protestat în contra privaţiunii mele de libertate şi în acelaşi timp am cerut anchetă.

*

Reflectând ulterior, între ziduri, la această chestiune şi fiind sigur că nu se va face anchetă am ajuns la concluzia că este necesar, pentru edificarea tuturor celor de azi şi mai ales a acelora de mâine, să analizez problema în adâncime pentru ca niciun echivoc să nu fie cu putinţă, în ceea ce priveşte viaţa mea publică, nici în această privinţă.

— O fac fiindcă, oricum ar fi, circulă sau nu circulă acest „memoriu”, cu sau fără ştiinţa mea, din iniţiativa mea sau a altora, buni sau rău-voitori mie sau „cercurilor legionare”, nu este explicabil ca din această singură cauză şi pentru această singură greşeală publică30, să fie atât de aspru lovit şi dezonorat un om care a dat Statului şi graniţelor lui de astăzi şi o muncă şi o conduită exemplară timp de 40 de ani, neîntrerupţi şi nepătaţi de serviciu.

— Mă îndreptăţeşte să fac această categorică

afirmare şi faptul că sunt oameni politici care poartă, scris şi verbal, din casă în casă şi din ureche în ureche, protestările justificate şi

20 Nu s-a găsit [Gh. B.].

30 Alţii fac atâtea şi atâtea acte dăunătoare colectivităţii româneşti şi nu se atinge nimeni de ei. Din contră, fiind onoraţi cu atenţia şi încrederea Regelui, sunt la adăpost de orice neplăcere, fiindcă cine încearcă să-i arate cu degetul şi să-i aducă în faţa judecăţii este socotit tulburătorul ordinii publice şi este lovit ca atare, uneori chiar omorât [nota lui I. A.].

memoriile pe care le prezintă sau le trimit Regelui şi totuşi nu sunt supăraţi de nimeni, deşi gestul lor este cunoscut şi deşi el se încadrează perfect în numeroasele legi, cu caracter restrictiv, care au fost făcute, dintr-adins, şi în această privinţă.

— Astfel stând lucrurile, şi aşa stau, mă întreb, şi ca mine se întreabă desigur mulţi, „De ce această diferenţă de tratament între mine şi alţii şi de ce atâta ură evidentă şi necontenită prigoană contra mea”?

Întrebarea este foarte naturală. Se cere un răspuns şi îl voi da fiindcă este la mintea cea mai elementară a omului care şi judecă că învinuirea ce mi se aduce astăzi nu este decât încercarea de a se justifica ca legal un act care, în realitate, a depăşit orice limită a arbitrarului de care se fac zilnic culpabili acei care ar simula, rând pe rând, şi deţin, fără niciun control, toate puterile în Statul de azi, cât şi ilegalităţile şi nedreptăţile comise în contra mea şi a altora, în ultimii zece ani.

*

— Este desigur inelegant şi lipsit total de o elementară etică răspândirea, neautorizată, a unui act încredinţat Regelui într-o audienţă confidenţială.

Ineleganţă şi necuviinţă; nimic însă mai mult.

Nicio lege, după câte ştiu, nu pune, nici la noi nici

aiurea, vreo restricţiune în această privinţă.

— De aceea, pentru o mai desăvârşită lămurire a chestiunii, întreb: „dacă eventual memoriul care circulă, din orice iniţiativă şi din a oricărui vină, ar conţine laude la adresa regimului aş fi ajuns unde sunt? Aş fi fost lovit cum sunt”?

Cine poate afirma, după atâtea şi atâtea exemple, vechi şi proaspete în mintea tuturor, că şi în acest caz, lipsit şi el de etică, însă plin de lichelism, mi s-ar fi răspuns tot cu Bistriţa, pentru nedelicata indiscreţiune? Nimeni.

— Concluzia care se desprinde din această strânsă logică este, deocamdată, şi trebuie să fie, că nu faptul că s-a dat curs public unui act predat, de un simplu particular, Regelui a determinat aspra mea pedepsire, ci conţinutul actului, sau alte atitudini, luate ulterior de mine, în legătură cu el.

— Este ceea ce îmi propun să examinez, pentru a justifica concluziile la care intenţionez să ajung şi prin care voi dovedi că numeroase atitudini luate anterior de mine, faţă de acei ce au guvernat şi guvernează şi nu memoriul au determinat prigoana şi năpasta care s-au abătut de multă vreme asupra mea.

— În consecinţă să vedem, în primul rând, ce conţine memoriul.

Este, desigur, prima acţiune logică care se impune fiindcă dacă în el sunt afirmaţiuni neexacte, acuzări neîntemeiate sau chiar întemeiate, însă făcute într-o formă neadmisibilă în raporturile dintre noi şi Suveran, atunci nu poate fi nicio îndoială că exemplul de severitate excesivă, dat cu mine, se impunea ca o măsură de ordine în Stat.

*

— Pun, deci, intenţionat de astă dată, aşa-zisul memoriu la dispoziţia cititorilor şi a Istoriei – anexa Nr. 231.

Să-l dărăcim împreună frază cu frază şi idee cu idee

pentru ca să vedem ce am spus în el Regelui?

— În primul rând, constatăm că printr-un semnal categoric de alarmă, am ţinut de a mea datorie să-i atrag atenţia că „Ţara se prăbuşeşte”.

31 Nu s-a găsit [în fondul respectiv, Gh. B.].

Afirmaţia a fost determinată de modul ruşinos şi de procedarea dezastruoasă în care s-a făcut părăsirea Bucovinei şi a Basarabiei.

— Ce era şi ce este neadevărat şi fără cuviinţă spus în această afirmare?

A fost dureros, mai ales pentru mine, să dau Capului Statului un astfel de semnal. Dar unde a fost şi unde este, în această cumplită şi lapidară concretizare a unei situaţii, inexactitatea?

Cine poate să-mi aducă această acuzare, mai ales astăzi, după ce s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat şi cu celelalte hotare? Deci, nici neadevăr, nici necuviinţă şi nici nimic neîngăduit de lege nu se poate găsi în acest prim avertisment dat de mine, în scris şi verbal, Regelui.

*

Am mai adus şi trebuia să aduc la cunoştinţa Regelui că:

— „În Basarabia şi în Bucovina se petrec scene sfâşietoare”; că:

— „Mari şi mici unităţi părăsite de şefi şi surprinse de inamic, fără ordine, se lasă dezarmate la prima ameninţare”; că:

— „Funcţionarii, familiile lor şi ale ofiţerilor, au fost lăsate pradă celei mai groaznice urgii” şi, în sfârşit, că:

— „Materiale imense şi depozite militare, îngrămădite acolo din incurie şi lăsate, până în ultima clipă, din ordin, au rămas în mâna inamicului”.

Ce a fost şi ce este inexact ca fond şi nerespectuos ca formă în aceste afirmări? Este pur şi simplu un adevăr care supără, dar care cu nimic şi de nimeni nu a putut şi nu va

putea fi dezminţit.

— Dacă însă a spune Regelui adevărul este eventual socotit drept crimă, întreb care este legea care interzice unui fost sfetnic al Tronului şi unui ostaş, la ale cărui servicii s-a făcut de nenumărate ori apel în momente grele, să se ducă în faţa Regelui şi să-l informeze onest?

Dacă informaţiile ar fi fost inexacte, puteam fi, pe drept cuvânt, lovit ca alarmist. Or, din nefericire pentru noi toţi, lucrurile s-au petrecut aidoma.

Grozăviile şi pierderile au fost cu mult mai mari decât le întrezăream, în primele clipe ale dezastrului, când, împins de o elementară datorie, am luat hotărârea (dureroasă pentru mine după maltratările la care am fost supus), să mă prezint Regelui, să-i vorbesc deschis şi să-i las în scris tot ce conştiinţa îmi impunea să-i supun.

*

— Cunoscând această întreită realitate – tragedia populaţiei şi a familiilor funcţionarilor; demoralizarea şi dezorganizarea armatei; şi imensele pierderi de materiale – am mai comunicat Regelui că, din cauza greşelilor acumulate şi a carenţei în care s-a găsit conducerea supremă a Statului şi a armatei, „Poporul şi armata au fost dezarmaţi fără lupte. Demoralizarea lor este fără limită; lipsa lor de încredere în conducători este totală. Ura lor în contra vinovaţilor, a tuturor vinovaţilor, de ieri şi de astăzi, creşte” şi i-am adăugat că ceea ce i-am spus atunci „nu era decât schiţat din fugă, numai un capitol al tragediei şi al calvarului unui neam, care era numai la începutul lui”.

Au trecut de la arestarea mea din „Înalt ordin”, cinci săptămâni.

În acest scurt interval de timp ne-a venit umilinţă după umilinţă, lovitură după lovitură, tragedie după tragedie.

Ni s-a impus, cu tonul şi în felul pe care nu le vom uita niciodată, să aruncăm, şi încă prin înţelegere, în

gheara, atâtea veacuri simţite, a tiraniei şi în umilinţa jugului unor inamici care nu cruţă alte nenumărate suflete de fraţi buni de ai noştri şi alte scumpe şi întinse plaiuri strămoşeşti.

Multe din ele sunt încă neuscate de sângele neamului nostru şi mulţi, din acei de care ni se cere să ne despărţim, au luptat şi au sângerat pentru întregire; au crezut şi au jurat în trăinicia unirii, şi au contribuit cu banii lor pentru a fi apăraţi.

— Prevăzând care vor fi consecinţele primului gest de slăbiciune şi de laşitate pe care l-am făcut, am avertizat, foarte cuviincios, pe Rege şi în această privinţă.

Avertismentul a putut fi neplăcut fiindcă adevărul supără. Dar, care este crima pe care am făcut-o?

Când şi unde buna prevedere, curajul de a spune adevărul, mai ales când se ştie că riscurile sunt mari, şi strigătul cinstit de alarmă au fost pedepsite?

Eu nu pot să cred şi nimeni nu poate să creadă, mai ales că evenimentele mi-au dat dreptate, că puteam să ajung între zidurile de la Bistriţa pentru aceste fapte.

Înlătur, deci, dintre cauzele arestării mele şi această parte a memoriului meu şi să mergem mai departe.

*

— După descrierea lapidară a situaţiei şi a consecinţelor ei, aşa cum le vedeam, am găsit de a mea datorie să avertizez pe Rege şi pe toţi că „Ţara care simte; Ţara care vede; Ţara care presimte; Ţara toată este consternată şi în panică”.

Şi, ca să nu se creadă că încerc să intimidez cu fraze umflate şi goale, am adăugat că:

„Ţara este consternată şi în panică”, fiindcă a auzit, de repetate ori pe Primii ei Miniştrii declarând, la toate răspântiile, că „Suntem înarmaţi până în dinţi”, că „nu vom ceda nicio brazdă”; că „să avem încredere oarbă şi fără control în conducătorii Statului, în înţelepciunea, în

priceperea şi în permanenta veghe a Regelui”.

Am mai adăugat, şi aceasta poate l-a supărat [pe Carol al II-lea], că „Ţara a mai avut încredere fiindcă generalul pe care de curând îl onorase cu cea mai mare răsplată”, ridicându-l, în contra sentimentelor unanime, la cel mai înalt şi mai greu loc de conducere, a declarat la un banchet public, de faţă fiind şi el şi Guvernul şi generali străini şi mari şefi ai Armatei, că „este cel mai puternic Rege din Europa”.

Pedeapsa cerească nu a întârziat să ne arate şi de astă dată ce se alege întotdeauna de mişelescul lichelism.

— În ce mă priveşte, recunosc însă că este şi dureros şi îndrăzneţ să se reamintească Regelui că nu trebuie să îngăduiască să i se spună, fiindcă, oricât de orgolios ar fi cineva, a patrona minciuna înseamnă a ţi-o însuşi şi a te face vinovat de ea în faţa acelora care trebuie să le dai la fiecare pas exemplul modestiei şi al corectitudinii.

De aceea am socotit şi socotesc că era necesar să reamintesc aceasta Regelui. Mai mult chiar, era o datorie.

Era necesar, fiind neclintite în memoria tuturor aceste rău inspirate declaraţii, [care] au fost, după mine şi după alţii, cauza cea mai mare care a lărgit prăpastia dintre Rege şi Armată, care a mărit panica şi consternarea şi care a determinat ura şi setea de răzbunare când ne-a plesnit realitatea.

32 Referire la pretenţiile avansate, după modelul notelor ultimative sovietice, de către Ungaria şi Bulgaria, susţinute de Berlin, Roma şi Moscova [Gh. B.].

— De aceea, socotesc şi în această privinţă că faptul că am reamintit Regelui răul pe care oamenii, aleşi şi impuşi de el, îl fac şi lui şi nouă, cu nechibzuitele lor laude şi temenele, nu poate fi calificat ca un act de duşmănie, nici chiar de ironie în contra cuiva şi, cu atât mai puţin, în contra Regelui.

Dacă, într-adevăr, astfel a fost tălmăcit, declar că nu

a fost intenţiunea mea să o fac. Nu este nici în firea mea să lovesc când cineva este destul de lovit şi nu era nici ceasul potrivit să o fac.

— În consecinţă, cred că numai dacă ceea ce i-am reamintit Regelui nu corespundea cu realitatea, numai atunci aş fi comis un act incorect şi tendenţios.

Cine însă poate să nege că Generalul [Constantin] Ilasievici nu a îndrăznit33 să facă aceste afirmaţiuni?

Cine nu le-a auzit de aici şi de peste hotare? Pe cine nu l-a uimit şi cine nu le-a comentat?

Ele au fost cu atât mai uluitoare şi mai dezastruoase cu cât şi noi şi străinii cunoşteam realitatea.

— Trecând acum peste actul de odios lichelism, care a fost răsplătit în loc să fie pedepsit, mulţi, foarte mulţi au rămas împietriţi.

— În primul rând, Armata şi toţi concentraţii din toată Ţara, care după aceea a stat desculţă, dezbrăcată şi nedotată cu armamentul esenţial în noroi şi în zăpadă, pe care se căzneau, din ordin şi sub bici, să le transforme în fortificaţii „de netrecut”; care se ştia nepriceput comandată şi care-şi da seama că este neinstruită şi nepregătită pentru lupta modernă.

— În al doilea rând, duşmanii şi aliaţii care, din momentul ce Regele însuşi şi Guvernul patronau astfel de sfruntate îndrăzneli, s-au întrebat: pe cine încercăm să înşelăm; pe noi, pe ei, sau pe toţi în bloc?

— Minciuna nu a prins şi nu putea prinde.

În schimb, o repet, a demoralizat şi mai mult şi a isprăvit de dărâmat şi ultimele rămăşiţe de încredere pe care Armata şi poporul le mai aveau în şefi.

În primul rând, acei cu mai multă sau cu mai puţină pricepere, cu mai multă sau mai puţină conştiinţă, cu mai mult sau mai puţin obraz.

În al doilea rând, bătrânii care nu au uitat cât au îndurat şi cu cât sânge au plătit nepregătirile trecutului.

În al treilea rând, au fost tinerii care presimt cât vor avea de suferit şi cât de scump vor trebui să plătească nepregătirea prezentului.

În sfârşit, au fost mamele şi soţiile, elitele şi masele care din instinct de conservare au ridicat cu mirare, cu dojană şi cu ameninţare capul.

Aceştia toţi, poporul întreg, înmărmuriţi de neadevăr şi îngroziţi unde ne poate duce o astfel de biciuire a adevărului şi de mistificare a realităţii; mari şi mici, tineri şi bătrâni, ne întrebam „ce este: inconştienţă ori trădare”?

Istoria singură va dezlega acest mister.

Neputând încă privi în toate cărţile jucate, nu ne este îngăduit, fără să păcătuim, să punem degetul pe adevărata racilă.

— De aceea nu am mers mai departe în calificarea faptelor şi m-am mulţumit să amintesc Regelui numai afirmaţiile făcute.

33 „Îndrăznit”, fiindcă oricât ar fi de neştiutor de ceea ce se petrece în lume şi la noi, şi este totuşi, nu putea să nu-şi dea seama, chiar când le făcea, că afirmă ceea ce nu crede şi ceea ce nu simte [I. A.].

Am făcut-o în speranţa şi în dorinţa de a-i atrage, cu bune intenţii, atenţia cât rău imens şi câtă demoralizare produce minciuna, mai ales când este aruncată de pe cele mai de sus trepte de conducere ale Statului.

*

— Cu aceeaşi speranţă şi cu aceeaşi bună intenţie de a împiedica ca gestul să se mai repete, am fost silit să aduc la cunoştinţa Regelui că: „Ţara a mai avut, mai ales, încredere, fiindcă personal a prevenit-o că a luat înzestrarea armatei în mână”, şi „în neuitata şi recenta declaraţie de la Chişinău, fiind desigur indusă în eroare, a asigurat-o că a încins-o cu un stăvilar de foc, de fier şi de beton peste care nimeni nu va putea trece”.

— Cine nu a fost consternat şi cine nu a fost indignat

în contra acelora care a pus în gura Regelui o astfel de sfidare a adevărului şi 1 – a făcut să arunce o astfel de provocare puternicului vecin?

Când l-am auzit, mi-am dat imediat seama că cuvântarea Regelui va avea efectul care a fost mărit, prin această supralicitaţie de demoralizare internă şi de provocare externă. Ştiu din istorie că sunt acte care slăbesc total şi compromit iremediabil Dinastia. Acesta este cu siguranţă şi categoric unul dintre [actele] acelea.

— Este evident însă că nu puteam să nu-mi dau seama cât de supărătoare va fi pentru Rege această reamintire; cât de îndrăzneaţă va fi socotită ea şi câte riscuri luam, dat fiind omul.

Am riscat totuşi totul, din dorinţa de a-l servi şi mai ales din datoria ce am de a-mi servi

Ţara.

Şi, dacă în viitor, ca o consecinţă a îndrăznelii mele şi poate şi a altora, va reflecta mai mult şi mai profund înainte de a face declaraţii publice, mi-am ajuns scopul, şi suferinţele mele morale de astăzi îmi vor fi răsplătite.

De aceea am socotit că orice om cinstit ataşat principiului dinastic avea datoria să-i atragă atenţia asupra acestui necugetat gest. Am făcut-o.

*

— Din spicuirea, făcută până acum, a „memoriului" care „circulă", reiese, fără îndoială, că singurul lucru care explică, fără să justifice, măsura luată în contra mea este faptul că am reamintit Regelui contrastul pe care neamul şi istoria l-au înregistrat între mistificare şi adevăr.

Şi am subliniat acest contrast, spunând Regelui că: „Realitatea s-a răzbunat fiindcă era alta, cu totul alta".

Cunosc relativitatea regulilor şi subtilităţilor juridice şi morale care au regizat, rând pe rând, în diferite locuri ale pământului raporturile dintre indivizi şi cadrul colectivităţii în care trăiesc, în diferitele epoci ale vieţii

spirituale şi politice ale oamenilor.

Dar niciodată în numeroasele mele studii şi meditaţii asupra istoriei nu am găsit că au rămas nesancţionate încercările îndrăzneţe de mistificare a adevărului, mai ales când ele sunt făcute de conducători.

Această lecţie, dată fără greş în trecut, m-a îndemnat şi m-a determinat să sfărâm fără cruţare în ţăndări ipocrizia cu care stăm, din interes şi din laşitate, în faţa Regelui şi să-i pun sub ochi şi greşelile lui. Am făcut-o pentru că ştiu că, dacă Domnii Tătărescu şi Ilasievici nu au de pierdut pentru îndrăzneala lor decât consideraţia noastră a tuturor, de care dau dovadă că puţin le pasă, un Rege are un trecut de onorat, o Dinastie de apărat şi o ereditate de asigurat.

*

Am ţinut să mai atrag atenţia Regelui că, deşi poporul cunoştea realitatea, nu a putut totuşi să dea la timp la o parte şi să-i pună la locul lor pe îndrăzneţi, fiindcă „nicio replică nu a fost tolerată”.

Orice strigăt public de alarmă a fost înăbuşit, adesea sângeros.

Am vrut prin aceasta să-l previn [pe Rege] de răspunderea gravă pe care şi-a luat-o de a alege singur conducătorii, militari şi civili, ai neamului şi de a-i acoperi de răspunderi cu gesturi, restricţiuni şi atitudini de „Monarh absolut”.

*

Am făcut-o fiindcă în noaptea când am fost atraşi în cursă34 – lovitura de stat – după ce se votase, articol cu articol din noua Constituţie, Regele ne-a cerut la sfârşit să dăm printr-un ultim vot aprobare de ansamblu.

Atunci, dl. [Alexandru] Vaida [Voievod], care alături de Rege şi de dl. [N.] Iorga este autorul pedepsei cu moartea, i-a spus textual: „Majestate, doresc să ştiu până când crede Majestatea Ta că va ţine Ţara sub un regim

excepţional, fiindcă, dacă Majestatea are intenţia să prelungească multă vreme acest regim, eu nu aş putea să dau aprobarea mea definitivă la această Constituţie”.

La care Majestatea Sa a răspuns scurt şi răspicat: „Până la toamnă, adică până în octombrie 1938”.

Faţă de acest angajament solemn, pe care l-am crezut atunci că este şi regesc, Dl. Vaida a răspuns35:

„În aceste condiţiuni, votez”, şi, când mi-a venit rândul să mă pronunţ, am răspuns: „Votez în aceleaşi condiţiuni ca şi dl. Vaida”.

Nu este aici locul să insist nici asupra cauzelor care au determinat şi a modului în care s-a dat lovitura de stat. O voi face în amănunt într-un capitol special al memoriilor mele36, cu toată corectitudinea cerută de importanţa istorică a unui astfel de act.

3/1 La 9/10 februarie 1938 [Gh. B.].

35 Pedeapsa cu moartea a cerut-o Regele. La auzul ei s-a zbârlit pielea pe dl. Iorga, care a ripostat spontan cam aşa: „Ferească Dumnezeu, Majestate, mă îngrozesc să văd în Ţara Românească pluton de execuţie şi că Regele, un Hohenzollern, trimite lumea în faţa lui. Nu, pentru Dumnezeu nu. Insist şi implor pe Majestatea Ta să renunţe”. La care, dl. Vaida, care s-a arătat dintr-odată pentru, a intervenit şi a spus că „numai unui popor care nu este civil îi este frică de pedeapsă cu moartea” şi, fără să-şi dea seama de ironie, a adăugat că şi în Ungaria există această pedeapsă. Noi toţi, unii tăcând, alţii având curajul să se pronunţe, ne-am raliat la părerea Domnului Iorga. În faţa acestei opoziţii Regele a tăcut şi ne-a lăsat impresia că a părăsit ideea. Spre surprinderea noastră, la 1 dimineaţa, când ne-am repus la lucru, după o gustare serioasă, Dl. Iorga scoate din buzunar o hârtiuţă şi-i spune Regelui: „Sire, m-am gândit în timpul pauzei pentru a concilia sentimentele noastre cu dorinţa Majestăţii Tale [şi] am redactat în felul următor articolul care să prevadă

pedeapsa cu moartea: «Se aplică pedeapsa cu moartea acelora care... Aplicarea pedepsei cu moartea să fie însă hotărâtă de la caz la caz de Consiliul de Miniştri» „Regelui, convenindu-i şi această formulă, ne-a cerut pe rând asentimentul. Când a venit rândul meu, am răspuns: „Aprob şi votez aplicarea pedepsei cu moartea numai în aceste condiţiuni”. Când în aprilie 1938 a apărut Decretul dat de Generalul [Gh.] Argeşanu, care fusese numit Preşedintele Consiliului *ad-interim în* locul Patriarhului [Miron Cristea], care plecase dintr-adins în Polonia şi prin care pedeapsa cu moartea se introducea cu anticipaţie şi în bloc pentru un an de zile, am rămas încremenit. Citind Constituţia, am constatat că expresiunea „de la caz la caz”, care constituia frâna, fusese eliminată. În concluziune, pedeapsa cu moartea a fost cerută de Rege; a fost susţinută de dl. Vaida; a fost regizată protestând de dl. Iorga; a fost trişată de Domnii Urdăreanu, Micescu, Rusescu şi Măzăreanu, iar noi toţi care am votat-o suntem gogomanii care purtăm şi vom purta răspunderea istorică [I. A.].

36 Este una din multiplele ocazii în care I. Antonescu insista, precum a făcut-o chiar la Bistriţa în 1940 (vezi *supra* nota 25), asupra intenţiei de a-şi redacta, în temeiul documentelor adunate cu grijă, *Memoriile* absolut necesare pentru ştiinţa şi judecata urmaşilor [Gh. B.].

Cu acea ocazie voi arăta că, după ce a avut Constituţia în buzunar şi după ce i-a tras chiar fără să ne întrebe nişte retuşuri, care sunt capitale, Regele şi-a luat răspunderi şi drepturi pe care niciunul din noi, care am participat şi care suntem vinovaţi de ea, n-a gândit şi n-a dorit să i le dea, decât în mod excepţional şi pe o foarte limitată perioadă de timp.

Or, Majestatea Sa, secondat şi încurajat de dl. Tătărescu şi de alţi câţiva care regizează din umbră fiindcă au socoteli mari de dat, a permanentizat excepţionalul,

transformându-l în regulă fără replică.

Având pe conştiinţă multe din suferinţele de azi ale neamului fiindcă ele derivă din lovitura de stat, mă consider îndreptăţit, ca unul ce am fost naiv, dar de bună credinţă, să-i vorbesc cum vorbesc şi să-i dau avertismentele pe care i le-am dat.

Este ceea ce trebuie să vadă în atitudinea de frondă pe care am luat-o în contra Lui şi a regimului de profitori şi de dărâmători ai neamului.

*

— Tot acest penibil proces de conştiinţă, în care mă zbat, pentru că, voind să servesc, am deservit neamul prin Constituţia din 1938, m-a îndreptăţit să-i ofer, în scris, prin acelaşi memoriu „concursul" pentru a „încerca să salvez ce mai este cu putinţă de salvat din Coroană, din ordine şi din graniţă".

L-am avertizat însă că „opera aceasta va fi foarte grea", că ea nu va putea fi încercată tot cu acei care sunt vinovaţi de catastrofă şi că trebuie schimbate imediat şi sistemul şi oamenii, şi i-am cerut „ca la acţiune cinstită să se răspundă cu acţiune cinstită". Aluzia nu putea da naştere la două interpretări. Am făcut-o fiindcă voiam, într-o încercare supremă să mă spăl de păcate, servind aşa cum am servit de atâtea ori în trecut, adică cu patimă, cu neţărmurit devotament, cu

nemărginită şi dezinteresată dragoste şi neprecupeţită onestitate.

Corect însă şi în această ocazie trebuia, întrebuinţând o formulă convenabilă, să-l fac să înţeleagă că situaţia Sa era compromisă.

Această prevenire care este şi o prevestire pare că 1 – a înfuriat.

Sunt informat, că arăta enervat la data memoriului şi enervat ni le spune: „Mă acuză că tot ce am făcut eu a fost

rău şi se oferă să vie el să îndrepte totul”.

Dacă informaţia mea este corectă, găsesc că tălmăcirea cuvintelor mele este şi ea cerută. Cum a făcut multe şi mari greşeli: Cea mai mare este reprimarea odioasă şi neîngăduită

38

de Constituţie care a patronat-o în contra tineretului naţionalist38.

— În sfârşit, pentru a isprăvi cu depănatul firului, mai am de subliniat că în memoriu am mai afirmat că: „Consiliul de Coroană l-a hotărât să cedeze”; că deciziunea „a dezlănţuit haosul şi că, consecinţa lui, anarhia şi anarhizarea, sunt numai la începutul lor”.

Consiliul de Coroană a determinat într-adevăr deciziunea care s-a luat de a se părăsi în condiţiunile cunoscute imense bogăţii şi vaste teritorii româneşti, dar nu l-a putut acoperi de răspunderi.

Nu l-a putut acoperi şi nu-l va putea acoperi, fiindcă membrii Consiliului de Coroană, cu care crede că şi-a luat acoperiri constituţionale şi istorice pentru multe din faptele sale, sunt aleşi şi numiţi de El iar nu de popor; sunt toţi vinovaţi, unii mai mult – alţii mai puţin, de tot ce s-a petrecut în ultimul timp în Ţară, şi mai ales fiindcă sunt traşi la răboj de naţie pentru socoteli vechi şi proaspete ce au de dat.

37 I. Antonescu dezminte, astfel, bănuiala Regelui că ar fi pretins şefia unui nou guvern [Gh. B.].

38 Referire la legionari [Gh. B.].

În ceea ce priveşte „anarhia şi anarhizarea”, pe care I le-am prevestit, nu mă consider că am greşit, fiindcă poporul nu va putea să uite pe acei care îi ştie şi-i arată cu degetul ca vinovaţi atât de toate pierderile şi suferinţele lui morale şi civice, cât şi de toate incorectitudinile şi crimele care s-au comis.

Cu cât constrângerile pentru a se evita inevitabilul

vor fi mai mari, cu atât izbucnirea va fi mai violentă şi pustiirile ei vor fi mai mari.

— Deschideţi istoria la oricare din paginile ei şi veţi găsi ceea ce afirmă ea.

De aceea, numai ca o încercare supremă de a evita violenţa, în totul distrugătoare, i-am oferit „colaborarea”, cu gândul cinstit de a mă ţine de angajamentele care mi le-aş fi luat faţă de El.

Mi-a răspuns cu lupta.

Nu o primesc, nu pentru că-mi este frică de mine, ci pentru că sunt convins că aş face în aceste momente jocul inamicilor, *ipso facto* aş deveni, deopotrivă, dacă nu chiar mai mult, părtaş la răspundere cu acei pe care-i acuz că au dărâmat graniţele şi au compromis liniştea noastră şi viitorul copiilor noştri.

*

Reînfăşuraţi acuma, după aceste lungi dar corecte lămuriri, firul pe care l-am desfăşurat de la începutul acestei analize; dezbrăcaţi-vă de orice patimă; pătrundeţi în cugetul vostru şi spuneţi; „Ce este tendenţios şi ce este incorect ca fond şi ca formă în acest memoriu?”

— Ce greşeală am făcut că am îndrăznit să mă duc în faţa Regelui şi să-i spun ceea ce fiecare din noi I-aţi spune dacă aţi fi lăsaţi să ajungeţi până la El?

— Ce crimă a comis un om care, în faţa prăbuşirii neamului său, se alarmează, în disperare aleargă şi imploră să i se dea putinţă să încerce să oprească prăpădul şi după aceea să reclădească de la bază?

— Cum poate fi tălmăcit gestul că mâna de ajutor, pe care cinstit am întins-o, a fost pusă drept răsplată cu brutalitate între baionete şi închisă departe într-un loc uitat de lume?

Sunt atâtea şi atâtea întrebări, la care vor răspunde alţii.

*

Într-un moment de sinceritate, Dl. Ministru de Interne, spălându-se pe mâini de

39

răspundere, a spus nepotului meu39, Dl. Mihai Antonescu, că arestarea mea a fost decisă la Palat, că i s-a cerut la 12 noaptea să o execute şi că, întrebând pentru ce, i s-a răspuns: „pentru motive foarte grave”.

Pretext vast în care poţi băga totul sau nimic.

Au trecut şapte săptămâni de la arestarea mea40, am protestat în contra ei în scris, am cerut în zadar anchetă şi totuşi niciunul din „motivele grave” nu au fost până acum date la iveală. Nici nu va putea fi, pentru faptul că pur şi simplu nu există.

Există însă un alt motiv, pe care dl. Prim-ministru, în simplicitatea în care se zbate, a găsit de cuviinţă, când a fost strâns cu uşa, în lipsă de argumente, să-l spună plescăind din fălci şi pufnind pe nas şi Domnului [Wilhelm] Fabricius, Ministrul Germaniei la Bucureşti, şi Domnului Mihai Antonescu că: „Ce mai încolo şi încolo le este frică de el”.

39 Precizare surprinzătoare, aproximativă [Gh. B.].

40 Precizarea ne îngăduie să stabilim data redactării *Reflecţiilor*: deci, în raport cu ziua arestării lui Antonescu, la 9 iulie 1940, 20 august 1940.

Dl. Ministru de Interne, avertizat de răspunderea care şi-a luat-o cu executarea arestării mele, şi-a găsit refugiul, în aceiaşi indiscreţie. D-Sa a spus lui Minai Antonescu: „Îi este frică de dânsul”.

„Le” şi „Îi” este Regele cu compania, iar „el” şi „dânsul” sunt eu.

*

„Frică” de mine? O ştiam de mult. Dar de ce? M-am întrebat şi mă întreb. Eu nu am în spate decât o linie dreaptă pe care m-am aşezat de la începutul carierei şi după care nicio furtună, nicio ameninţare, nicio lovire şi

nicio umilire nu m-au putut clinti. Nici chiar Bistriţa.

— Această „linie” inspiră frică nu pentru că stau eu pe ea ci pentru că o cunosc, o apreciază, o stimează şi sunt gata, la cea dintâi ocazie, să o urmeze mulţi.

O cunosc şi o stimează Armata. O cunosc şi o stimează tineretul care caută în ea un sprijin şi găseşte un imbold. O stimează şi o apreciază tot ce este conştiinţă cinstită şi mândră românească pentru că vede nu prin mine ci prin ea îndreptarea şi scăparea.

*

Din această cauză, s-au mobilizat în contra mea intriga şi calomnia.

Cu surâs ocrotitor sau cerşetor, cu laude şi temenele, am fost necontenit de din dos atacat, cu această armă, din ce în ce mai violent, din ce în ce mai concentrat, din ce în ce mai coordonat, sub toţi cei patru Regi sub care am servit.

Studiile mele strălucite; activitatea desfăşurată de mine la şcoli, la trupă, în război; serviciile care mi s-au cerut să le fac şi pe care le-am dus la bun sfârşit peste graniţe la Petrograd, la Varşovia, la Constantinopol, la Belgrad, la Congresul de Pace [din 1919 – 1920], la Comisia de Reparaţii la Geneva, la Paris şi la Londra, opera înfăptuită de mine la Divizie, la Şcoala de Război, la Statul Major şi la Ministerul de Război, operă care a smuls admiraţia şi acelora care din invidie mă duşmănesc; ţinuta mea morală şi mai ales graniţele României Mari m-au ţinut şi mă vor ţine în picioare.

S-a încercat prin insinuări şi s-a reuşit prin perseverenţă să se întindă, printre cei care nu au servit direct sub mine, acuzarea că sunt rău la suflet şi că lovesc cu patimă şi din această cauză toţi fug de mine.

Au fugit atâta încât dacă ar putea să se manifeste toţi acei ce sunt de bună credinţă şi români adevăraţi, în armată şi în ţară, ar alerga cu inima deschisă şi cu sufletul

curat în ajutorul meu, nu pentru a mă scoate de la Bistriţa ci pentru a-mi da mâna de ajutor cinstită pentru ca împreună să reclădim, să curăţăm atmosfera şi creăm condiţiile de muncă, de unire şi de moralitate care singure vor putea da putinţa generaţiei noastre să recâştige ceea ce am pierdut.

*

Regele Ferdinand, cunoscând adevărul, îmi spunea, cu ironia care-l caracteriza, nu ca să mă ofenseze, ci pentru că-i plăcea dârzenia mea românească: „Câine roşu”.

Reamintind aceasta Regelui, în 193841, când am fost numit Şef de Stat Major, Majestatea Sa mi-a spus: „Să mă ierţi dar aşa-ţi spun şi eu”.

Întrebându-l: „De ce, Majestate?”, nu am primit niciun răspuns.

41 Eroare – la 1 decembrie 1933, prin înaltul Decret nr. 3 057/1933, I. Antonescu a fost numit şef al MStM cu delegaţie şi comandant al Diviziei 3 Infanterie (Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 354).

Cu toate acestea, nu merit porecla şi nu cred că ea vine de la subalternii mei fiindcă nu cred să fi existat şef care să fi desfăşurat o atât de variată, de intensă, de grea şi de îndelungată activitate, la şcoli, la trupă, la servicii, în război şi în timp de pace pe înalte trepte de conducere (Secretar General, Ministru de Război, şef de Stat Major, Ministru de Război), care să fi pedepsit mai puţin (pot cita pe degete pedepsele ce am dat); care să se fi purtat mai delicat, mai părintesc şi mai respectuos cu subalternii săi atât în faţa frontului cât şi între patru ochi sau în societate.

Din această cauză nu a fost depusă nicio reclamaţie, de niciun fel, în contra mea.

Anexe42

Anexa I – Declaraţia dată, la cererea Domnului

Ministru de Interne, Domnului Mihalcea. Anexa II – Actul lăsat Regelui la sfârşitul audienţei în care am fost primit în ziua de [1] iulie [1940].

42 Nu se publică [Gh. B.].

CAPITOLUL VI ROMÂNIA ŞI RĂZBOIUL DIN EST

La aproape 70 de ani de la debutul ostilităţilor, în 1 septembrie 1939, Războiul Mondial din 1939 – 1945, incontestabil cel mai mare conflict armat din istorie în privinţa proporţiilor şi a consecinţelor sale, directe şi indirecte, apropiate ori îndepărtate, se înscrie deja ca un eveniment fără egal în tot trecutul umanităţii ce s-a instalat detaşat în preferinţele şi preocupările istoricilor, şi nu numai, rezultând, de mai multe decenii, o bibliografie uriaşă la nivel internaţional43. Cititorul va admite, desigur, că nu numai proporţiile contează în ecuaţie, ci, deopotrivă, calitatea şi varietatea producţiei istoriografice, însumând de-acum cel puţin 1, 5 milioane titluri cărţi şi studii reprezentative, în discuţie trebuind să fie luate în consideraţie şi predispoziţiile – le-am denumi „specifice” – ale specialiştilor de pretutindeni de-a investiga în continuare perioada 1939 – 1945, mai ales în condiţiile actuale ale deschiderii arhivelor44, pe toate meridianele. Un alt avantaj remarcabil, propriu studiilor de istorie a celui de-al doilea război mondial, priveşte adevărurile descoperite şi afirmate, peste toate îngrădirile de moment, în ciuda tentativelor disperate dar ridicole ale unor sociologi şi istorici de duzină, în fond activişti foşti sau prezenţi kominternişti, de-a impune tot felul de stavile şi modele discutabile, de-a introduce false principii, precum cel al aşa-numitei corectitudini politice, în abordarea şi rezolvarea unor probleme ţinând de epoca războiului general şi total din 1939 – 1945. Respingerea unor atare tentative sinucigaşe survine fără întârziere şi decisiv pretutindeni, mai ales că specialiştilor nu le lipsesc probele exemplare, dimpotrivă, acestea abundă, după cum

şi replicile programatice, precum, de dată recentă, faimosul Apel al unor reputaţi istorici francezi, intitulat Libertate pentru istorie. Este necesar a reţine aceste principii, avansate în decembrie 2005 de Alain Decaux, Marc Ferro, Pierre Milza, René Rémond şi colegii lor, aceştia surprinzând elementele definitorii, *permanenţele* scrisului istoric modern, şi anume:

43 În anul 1981, atunci când am valorificat bibliografia noastră incluzând 3 003 titluri cărţi pe tema prezenţei României în conflagraţia din 1939 – 1945, am relevat că, pe plan mondial, ritmul apariţiilor înregistrase deja proporţii remarcabile – aproximativ 15.000 – 20.000 lucrări pe an (cf. Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, *România şi al doilea război mondial. O bibliografie*, Iaşi, Editura Academiei, 1981, p. XXXIX).

44 Vezi Gh. Buzatu, *Actul de la 23 august 1944: Bilanţ, noi interpretări şi perspective*, în", Academica", nr. 30/2004, Bucureşti, p. 10 – 18; idem, *Actul de la 23 august 1944 în perspectiva unor noi documente*, în vol. *Istorie şi societate*, II, coordonatori Stela Cheptea, Marusia Cârstea, Horia Dumitrescu, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005, p. 10 – 12; Jacques de Launay, Ettore Anchieri, Henri Michel, Jean-Marie d'Hoop, *Les Deux Guerres mondiales. Bibliographie sélective*, Bruxelles – Paris, Éditions Brepols, 1964; Gavriil Preda, coordonator, *23 august 1944: Dezvăluiri şi controverse*, Ploieşti, Editura Ploieşti

Mileniu III, 2006.

„Istoria nu-i o religie. Istoricul nu acceptă nicio dogmă, nu respectă niciun lucru interzis, nu cunoaşte tabù-uri. *El poate să deranjeze.*

Istoria nu este tot una cu morala. Istoricul nu are rolul de-a exalta ori de-a condamna, el explică.

Istoria nu este sclava actualităţii. Istoricul nu aplică trecutului schemele ideologice contemporane şi nu introduce în evenimentele de odinioară sensibilitatea

prezentului.

Istoria nu-i tot una cu memoria. *Istoricul, într-un demers ştiinţific, colecţionează amintirile oamenilor, le compară între ele, le confruntă cu documentele, cu obiectele, cu urmele existente, şi stabileşte faptele*. *Istoria ţine cont de memorie, dar nu se reduce la ea*.

Istoria nu este un domeniu juridic. *Într-un stat liber, definirea adevărului istoric nu aparţine nici Parlamentului, nici autorităţii judiciare*.

Politica statului, chiar animat de cele mai bune intenţii, nu este politica istoriei ’45.

Războiul din Est, fără a se fi confundat cu Războiul Mondial în ansamblu46, a constituit în anii 1941 – 1945 una din etapele sale majore şi, în anume privinţe, chiar determinante pentru deznodământul faptelor. După ce, în 1939 – 1941 a observat regulile neutralităţii şi, apoi, ale nonbeligeranţei în desfăşurarea ostilităţilor47, în care se antrenaseră Germania şi partenerii ei, de-o parte, iar, pe de alta, Puterile Aliate, în frunte cu Marea Britanie şi Franţa, începând cu data de 22 iunie 1941 România s-a implicat, alături de cel de-al III-lea Reich, Italia şi sateliţii lor europeni, în Războiul Mondial, participând la atacarea URSS. Timp de peste trei ani (19411944), prezenţa României în Războiul din Răsărit a fost una activă şi exclusivă, extinderea ostilităţilor şi cu celelalte Puteri Aliate (Marea Britanie, SUA ş.a.) intervenind nu ca rezultat al

48

unor acţiuni militare efective, ci ca efect al jocului alianţelor48. Potrivit aprecierilor unor reputaţi specialişti, România, în ciuda tuturor aparenţelor şi acuzaţiilor, a purtat în Răsărit un război „paralel” cu acela al Germaniei49, situaţie în care trebuie să identificăm atât obiectivele comune ale „aliaţilor” de moment, cât şi interesele lor separate. Exceptând tot ce s-a denaturat şi

vehiculat timp de peste o jumătate de veac pe această temă, România, spre deosebire de Reichul lui Adolf Hitler, a purtat un război drept de la un capăt la altul (22 iunie 1941 – 23 august 1944). Prezenţa în tabăra Germaniei i-a fost impusă României de pericolul imens al Imperiului Roşu, relevat atât de notele ultimative din 26 – 27 iunie 1940 cât şi de demersurile succesive din 19401941, dar, în timpul Campaniei din Est, ea „nu a vizat ţeluri anexioniste, de cotropire a unor teritorii care nu îi aparţineau. Scopul esenţial al participării româneşti la conflagraţie a fost total diferit de cel al Germaniei (subl. ns.

— Gh. B.), cu care se aliase, deşi ambele ţări doreau să şi le înfăptuiască prin înfrângerea Uniunii Sovietice. Majoritatea românilor vedeau în participarea la

45 Vezi „L'Histoire", Paris, no. 306/Janvier 2006.

46 Cf. opinia lui Henri Michel (1907 – 1986), unul dintre cei mai cunoscuţi specialişti din lume, fost preşedinte al faimosului *Comité d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale*, fundamentată într-una din lucrările clasice ale istoriografiei mondiale (La *Seconde Guerre mondiale*, Paris, Omnibus, 2001, p. 213 şi urm.).

48 Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, op. cit., p. IX-XIII.

48 Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri* (*1939 – 1947*), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, *passim*.

49 Vezi Andreas Hillgruber, *Hitler*, *Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*. *Relaţiile româno-germane* (*1938 – 1944*), ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 275; Aurică Simion, *Preliminarii diplomatice ale insurecţiei române din august 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, p. 148 şi urm.; Alesandru Duţu, între *Wehrmacht şi Armata Roşie*. *Relaţii de comandament româno-germane şi româno-sovietice* (*1941 – 1945*), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000, p. 8 – 9.

război alături de Germania, cea mai mare putere militară a continentului la acea dată, posibilitatea

reîntregirii graniţelor răşluite în 1940” 50.

Aşa după cum am relevat în alte rânduri51, Războiul din Est (1941 – 1944) al României a fost, de la un capăt la altul, unul naţional şi anticomunist. În condiţiile concrete ale timpului, lupta României pentru restabilirea graniţelor istorice în Răsărit, pe Nistru, a căpătat multiple sensuri şi înţelesuri. A fost, astfel, după limbajul tipic al epocii, prioritar o bătălie *pentru ţară* şi, nu mai puţin, pentru *zdrobirea comunismului52*, fapt menţionat anume de Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român, în cele două documente istorice difuzate de la Bucureşti la 22 iunie 194153: *Proclamaţia către Ţară* şi *Ordinul de zi către Armata Română*. *Ordinul de zi*, de pildă, îndemna oştile: *„… Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi”*! în timp ce faimoasa *Proclamaţie* chema la *lupta sfântă* în contra *„năvălitorilor asupra civilizaţiei şi bisericii, a dreptăţii şi propriilor noastre drepturi”*, pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei, unde se impuneau a fi sparte *„cătuşele roşii ale anarhiei şi prăzii cotropitoare”*. Dar, mai mult decât atât, războiul declanşat oferea şansa *„unei lupte puternice şi curajoase nu numai pentru reclădirea drepturilor naţionale, dar şi împotriva celui mai mare duşman al lumii*: *bolşevismul”*. Cu alt prilej, la 18 mai 1943, în interviul acordat inginerului C. Filipescu, Mareşalul Antonescu se destăinuia că primise provocarea unui război cu URSS numai bazat pe *„credinţa nestrămutată că, luptând împotriva comunismului, slujim nu numai crezul naţional, dreptul de conservare şi onoare al poporului român, dar – ca şi în trecut – prin lupta şi jertfa noastră servim civilizaţia însăşi. Satisfacţiile imediate şi vizibile nu ne-au lipsit, ca urmare a acestui impus – dar şi justificat – război. Provinciile au fost eliberate, inamicul zvârlit peste hotare* (subl. ns.)”. Anterior, la 26 ianuarie 1943, în interviul acordat ziaristului italian Lamberto Sorrentini, Mareşalul i-a

destăinuit interlocutorului scopul Războiului din Est: „*... Eu lupt întotdeauna cu Rusia, comunismul Uniunii Sovietice este un mijloc, nu sfârşitul imperialismului rus, care vrea Constantinopolul şi poate să ajungă acolo numai traversând sau înghiţind România* [...] *Noi ştim că duşmanul mortal al României este Rusia lui Petru cel Mare şi a Ecaterinei a II-a, cărora Stalin le-a rămas credincios şi, trebuie să recunoaştem, îi continuă genial. Este ursul rus dintotdeauna, care, înveşmântându-se astăzi în comunism, înaintează în*

50 Alesandru Duţu, op. cit., p. 8.

51 Vezi Gh. Buzatu, *Mareşalul Ion Antonescu şi Războiul din Est*, în „Dosarele istoriei", Bucureşti, nr. 7/1999, p. 53 – 55; idem, *Mihai Viteazul şi Mihai Antonescu*, în *România în ecuaţia păcii şi a dictatului*, coordonator Gh. Nicolescu, Piteşti, Editura Paralela 45, 2001, p. 21 – 28; Gh. Buzatu, Dana Beldiman, Eftimie Ardeleanu, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, Craiova, Editura Helios, 2002, p. 32 şi urm.; Gh. Buzatu, *Mareşalul Ion Antonescu, ultimul domn al tuturor românilor*, în vol. *Sub semnul muzei Clio – Prof. univ. Dr. Ion Şt. Baicu la împlinirea vârstei de 70 de ani*, Ploieşti, Editura Ploieşti-Mileniul III, 2004, p. 253 – 271; idem, *22 iunie 1941*: *„Agresiunea „României împotriva URSS (După unele probe epistolare)*, în „Orizont XXI", Piteşti, nr. ÎI/2006, p. 5 – 13.

52 Idem, *Mareşalul Antonescu şi războaiele anticomuniste ale României*, în „Orizont XXI".

Piteşti, nr. 3/2006, p. 34 – 38.

53 Mareşalul Ion Antonescu, *Un ABC al anticomunismului românesc*, I, ediţie Gh. Buzatu, Iaşi, Editura Moldova, 1991, p. 158 – 161.

54 Arhivele Naţionale ale României, Arhivele Istorice Centrale, Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri – Cabinetul Militar, dosar 202/1944, f. 406 (în

continuare, se va cita: ANIC). De remarcat că, în cursul Campaniei din Est, I. Antonescu a abordat, în contextul luptei împotriva slavilor, şi problema acţiunilor antievreieşti (telegrama de pe front, 3 septembrie 1941, către M. Antonescu, idem, dosar 90/1941, f. 46).

numele unui ideal care corupe intelectualitatea şi, ascunzându-şi colţii după o zdreanţă roşie, atrage masele de muncitori şi ţărani. Eu voi arunca în război, spre a-i zăgăzui pe ruşi, toate forţele pe care voi izbuti să le înarmez, convins că acesta este supremul bine pentru România: *zăgăzuirea ruşilor*". *55*.

Ceea ce s-a neglijat de regulă în cursul ultimelor decenii a fost faptul că – prin acţiunea sa militară – Antonescu, propunându-şi anularea nedreptăţilor din 1940 şi combaterea pericolului comunist56, n-a pierdut din vedere în principal refacerea integrală a unităţii româneşti, astfel cum triumfase la 1918 şi la realizarea căreia avusese modesta sa contribuţie57. Dintre atâtea dovezi la care s-ar putea apela, în acest sens, ne mărginim la *Cuvântul către Ţară* al Mareşalului de la 1 ianuarie 1944, când şi-a exprimat – pentru a câta oară? – „crezul neşovăielnic" în atingerea „drepturilor noastre" 58. Atunci, convins că „libertatea noastră slujeşte Europa şi legile civilizaţiei" 59, Mareşalul şi-a exprimat convingerea că, numai uniţi, românii aveau să înfrunte „vitregia ceasurilor ce vor să vină", asigurând astfel „*dreptatea neamului nostru şi unitatea pământurilor, care ale lui au fost şi ale lui trebuie să rămână '60*. Din motive care n-au cum să scape înţelegerii cititorului, Antonescu a abordat problemele purtării şi necesităţii Războiului din Est în discuţiile şi corespondenţa cu colaboratorii săi. Una dintre formulările categorice şi exemplare am întâlnit-o în telegrama de răspuns adresată la 18 august 1943 profesorului Napoleon Creţu, secretarul general al Ministerului Culturii Naţionale în acel moment, căruia i se

destăinuia: *„Mulţumesc cu atât mai mult astăzi corpului didactic secundar pentru înalta sa ţinută patriotică şi pentru înţeleapta înţelegere a chemărilor impuse de lupta în războiul dreptăţii naţionale, cu cât şefii fostelor partide politice62 mă somează prin memorii, în numele lor şi al câtorva persoane bine cunoscute prin trecutul lor, să retrag armata din luptă* […] *Este evident pentru cea mai simplă minte că părăsirea luptei pe care o ducem în Răsărit, pentru asigurarea fiinţei de azi* [*şi*] *de totdeauna a vieţii, libertăţii şi integrităţii neamului, fără nicio garanţie serioasă că sacrificiile ce am făcut nu au fost zadarnice, ar fi un odios de trădare faţă de Moldova, Bucovina şi Basarabia, faţă de istorie şi de onoarea noastră; şi chiar faţă de ardeleni, care nu numai că n-ar avea nimic de câştigat, dar ar avea totul de pierdut, dacă Regatul ar intra în parte sau în total sub sclavia asiatică. De aceea sunt recunoscător corpului didactic şi tuturor celor care exprimă, în aceste moment, simţăminte de încredere în conducerea neamului* (subl. ns.)” 62. În acelaşi timp, Mareşalul Antonescu era pe deplin informat în privinţa proiectelor şi acţiunilor antiromâneşti ale Kremlinului, ale lui I.V. Stalin în mod special63, ca şi asupra „obiectivelor” anunţate de PCR – interior64. Să nu neglijăm că multe dintre ordinele de zi ale lui Stalin se încheiau cu formula: *„Răzbunare şi moarte cotropitorilor germano-fascişti*!”, fiind

55 Apud „Independentul”, Bucureşti, 15 mai 2001, p. 5.

56 Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *Stalin cenzurat/necenzurat*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 237 şi urm.

57 *Ibidem*.

58 Mareşal I. Antonescu, *Un ABC al anticomunismului românesc*, II, p. 120.

59 *Ibidem*.

6601 *Ibidem*, p. 121.

61 Referire, cu predilecţie, la Iuliu Maniu şi Constantin [Dinu] I.C. Brătianu.

62 Arhivele Naţionale ale României, Arhiva Istorică Centrală, Bucureşti, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 71/1943, f. 1 (în continuare, se va cita: ANIC).

63 Vezi cuvântările şi declaraţiile lui Stalin din 1941 – 1944, reunite într-o mapă specială (ANIC, fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 3/1942).

64 Idem, dosar 8/1943.

astfel vizaţi Hitler şi toţi aliaţii săi din Est65, iar la 1 mai 1944 liderul de la Kremlin anunţa: „*... Armata Roşia a ieşit la frontiera de stat cu România şi Cehoslovacia66 şi continuă să nimicească armatele duşmane pe teritoriul României* [...] *Spaima şi zăpăceala domnesc printre aliaţii români, unguri, finlandezi şi bulgari ai lui Hitler* [...] *România, Ungaria, Finlanda, Bulgaria au numai o singură posibilitate pentru a evita catastrofa. Aceea de a rupe alianţa cu nemţii şi de a ieşi din război...* (subl. ns.)” 67. În ceea ce-i priveşte pe comuniştii locali, aceştia avansau lozinci dintre cele mai radicale, precum, de exemplu, *Chemarea Frontului Patriotic*, găzduită de publicaţia ilegală „România Liberă” din 28 ianuarie 1944, şi care îndemna la: *„Ieşirea imediată din războiul nemţesc şi unirea cu ţările democratice*; *alungarea nemţilor din ţară*; *doborârea guvernului trădător al lui Antonescu*; *formarea unui guvern cu adevărat naţional*; [...] – *pedepsirea criminalilor de războinitleriştii*; *Jos tirania hitleristă*!...” *68*

Avantajele studiului surselor originale

Un studiu temeinic al Războiului din Est îndeamnă la investigaţii, dacă nu complete, pe cât posibil, vaste, în arhivele române şi străine, la cercetarea bogatei literaturi ştiinţifice, cu obligativitate la aprofundarea marilor sinteze şi enciclopedii, după cum şi a marilor colecţii de documente diplomatice şi militare editate (germane,

britanice, americane, franceze, italiene, ruseşti şi române); nu mai puţin, consultarea extrem de bogatei literaturi memorialistice la nivel mondial se dovedeşte inevitabilă, după cum şi a cronologiilor disponibile, un domeniu în care Editura Enciclopedică a excelat prin volumele tipărite în ultimii ani69. Cu referire la epoca celui de-al doilea război mondial, cercetătorul dispune de ample cronologii încă de la sfârşitul

70 71

ostilităţilor, pentru ca ulterior să se fi impus modelul cronologiilor zi de zi ori zi după zi.

65 Idem, dosar 3/1942, f. 24 (Ordinul de zi din 7 noiembrie 1943).

66 Referire la frontiera „stabilită" în urma notelor ultimative din 26 – 27 iunie 1940!

67 ANIC, fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 3/1942, f. 31.69 Idem, dosar 8/1943, f. 55.

69 Vezi, mai ales, Marcel D. Popa, Horia C. Matei, *Mica enciclopedie de istorie contemporană*. *Statele lumii contemporane şi conducătorii lor*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002; Dinu C. Giurescu şi colaboratori, *Istoria României în date*, ed. I, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003; ed. a II-a, 2007; I. Calafeteanu şi colaboratori, *Istoria politicii externe a României în date*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003; Leonida Loghin, *Al doilea război mondial. Acţiuni militare, politice şi diplomatice*. *Cronologie*, Bucureşti, Editura Politică, 1984; Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României*, *1859 – 1999*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Machiavelli, 1999. În acest cadru, cf. şi cronologia noastră acoperind exclusiv zilele de 23 – 24 august 1944 (între orele 05,00): Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, I. Saizu, D. Şandru, *Din istoria unei zile*. *Contribuţii la cronologia insurecţiei române din august 1944*, extras, Iaşi, Editura Academiei, 1979.

70 Roger Céré, Charles Rousseau, *Chronologie du*

Conflit mondial (*1935 – 1945*), Paris, ŞEFI.
1945.

71 Vezi, de exemplu, Cesare Salmaggi, Alfredo Palavisini, *2 194 Days of War*. *An Illustrated Chronology of the Second World War with 620 Illustrations and 84 Maps*, New York, Mayflower Books, 1979; Sir Michael Armitage şi colaboratori, *World War II – Day by Day*, London – New York – Delhi – Paris, A Dorling Kindersley Book, 2001; Patrick Eveno şi colaboratori, *La Deuxième Guerre mondiale*, *1939 – 1945*. *Récits et mémoire*, Paris, Le Monde, 1994; Warren Tute şi colaboratori, *D Day*, London – Sydney, Pan Books Ltd., 1975; Alesandru Duţu, M. Retegan, *România în război*. *1 421 zile de încleştare*, I, Bucureşti, Editura Globus, 1993.

Volumul de faţă, primul dintr-o serie de trei, valorifică un document inedit fundamental – *Jurnalul activităţii lui Ion Antonescu*, *Conducătorul Statului*, întocmit de colaboratorii acestuia în cadrul Cabinetului Militar şi îngăduind în premieră cititorului să pătrundă în meandrele faptelor esenţiale desfăşurate „la vârf”, mai precis în intimitatea Guvernului şi anturajului Generalului/Mareşalului, în sfera deciziilor capitale de ordin politico-diplomatic, militar şi social-economic, toate expuse într-o ordine şi logică precisă, care nu îngăduie denaturări grosolane şi interpretări labile. Se vor desprinde indubitabil avantajele studiului aplicat şi multidisciplinar, bazat pe coroborarea surselor de arhivă cu informaţiile memorialistice, respectându-se cu stricteţe regulile neînduplecate ale cronologiei în prefigurarea, producerea şi evoluţia faptelor.

Sistematizând sursele cu caracter memorialistic de care dispunem, se impun atenţiei următoarele, în lipsa cărora, netăgăduit, investigaţiile privind poziţionarea lui Ion Antonescu într-un studiu complex privind rolul şi locul României în desfăşurarea celui de-al doilea război mondial

s-ar dovedi incomplet şi inexact, iar, în definitiv, chiar imposibil:

1. De îndată după ce a ajuns la Mănăstirea Bistriţa, unde fusese „exilat” după voinţa Regelui Carol II, care nu i-a putut ierta lui I. Antonescu faptul că-l înfruntase la 1 iulie 1940 pe tema acceptării cedării fără luptă a Basarabiei şi nordului Bucovinei pentru a-şi salva tronul, lăsându-i în final un memoriu demn de o Cassandră, iar apoi fiind avertizat de organele poliţieneşti şi de informaţii în privinţa unei posibile „lovituri de stat” gestionată de general, acesta a redactat două file de *Consideraţii* pe marginea întrevederii cu pricina72. Nu stăruim, dat fiind că detaliile sunt bine cunoscute din documentele publicate în epocă73.

2. *Istoricul arestării mele*, redactat de I. Antonescu în aceleaşi condiţii de surghiun, insistă asupra arestării sale, la Predeal, în dimineaţa de 9 iulie 1940, „din înalt ordin al Majestăţii

74

Sale” 74, fiind trimis, prin Sinaia – Târgovişte – Găeşti – Râmnicu Vâlcea, la Mănăstirea

75

Bistriţa75, de unde, în ziua următoare, prin scrisoare, a înştiinţat-o pe Maria Antonescu asupra celor petrecute76. I-a solicitat, totodată, să-i trimită, dacă avea „voie”, odată cu obiectele personale, plicuri şi hârtie de scris, creioane şi un stilou, precum şi „cărţi de istorie, de filosofie, de economie politică, Racine”. Îşi sfătuia soţia să rămână „calmă” şi „demnă”, asigurând-o că

77

„Orice suferinţă nu va egala linia mea dreaptă şi nevinovăţia mea” 77.

3. *Reflecţii din închisoare*: *De ce am ajuns la Bistriţa*? în dublă redactare78, trebuie datate după 6 august 1940, autorul referindu-se la o comunicare a generalului David

Popescu, ministrul de interne în exerciţiu, în sensul că memoriul încredinţat Regelui Carol II la 1 iulie 1940 circula în copii prin ţară79. Generalul considera că tocmai memoriul îl stârnise pe rege, care

72 Arhiva Consiliului Naţional pentru Studiul Arhivelor Securităţii, Bucureşti, fond 40 010/Procesul marii trădări naţionale (1946), vol. 48, f. 6 – 7 (în continuare, se va cita: Arhiva CNSAS, vol.).

73 Cf. *Pe marginea prăpastiei. 21 – 23 ianuarie 1941*, I, Bucureşti, 1942, p. 40 – 42, iar memoriul adresat Suveranului – *ibidem*, p. 64 – 66.

74 Arhiva CNSAS, vol. 48, *Ibidem*, f. 27 – 28.

75 Potrivit Notei privind funcţiunile îndeplinite de I. Antonescu în perioada 5 decembrie 1916 – 6 septembrie 1940 generalul s-a aflat la Bistriţa între 9 iulie şi 27 august 1940 (AMR, Piteşti, fond DCI/1974, dosar 686, f. 109).

76 *Ibidem*, f. 6.

77 *Ibidem*.

78 *Ibidem*, f. 30 – 53, 58 – 87.

79 Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 344 – 579 (documentele din anexa volumului).

80

patrona un regim „tăbăcit de minciună” 80. În context, notele ultimative din 26 – 27 iunie 1940 ale

81

lui Molotov, brutale, reprezentând „o groaznică scadenţă”, au căzut ca un trăsnet, din care au decurs pentru ţară „toate calamităţile” 82. Generalul, încă din 1924, avertizase că graniţa de Est nu era „definitivă”, că de acolo Bucureştii trebuiau să se aştepte la complicaţii83. Relativ la acceptarea notelor ultimative ale URSS, Antonescu nota că numai ancheta faptelor şi istoria urmau a stabili ce anume a contat în iunie 1940: inconştienţa, nepriceperea sau trădarea84.

4. Documentul *Pentru* «*Memorii*» reuneşte o serie de

„gânduri” aşternute cu creionul pe două file ce anunţau un ambiţios proiect85, care, sub povara evenimentelor ce au urmat, n-avea să fie dus, evident, la capăt. Din însemnările celui proscris pentru moment, reţinem aceste rânduri circumscrise condiţiilor zilei: *„Pierderea Bucovinei şi a Basarabiei nu ne poate îndreptăţi să cedăm lupta” 86*; *„Orice popor are o vitalitate inepuizabilă, datorită căreia poate să reînceapă lupta după erori comise şi înfrângeri suferite”*; *„Destinul nostru m-a aruncat în mijlocul unei fatale «pânze a Penelopei». Luăm drumul de la cap şi cu Bucovina şi cu Basarabia. Depinde de noi să ajungem repede la capul lui. Va depinde tot de noi să transformăm într-o operă istorică temeinică ceea ce a fost atât de fragil”*; *„Micul Regat a fost «Ţara Mamă». El a constituit pentru ţinuturile periferice româneşti, între 1850 şi 1914, un principiu de viaţă politică”*.

5. *Reflecţii din închisoare asupra «Capitalului»* al lui Karl Marx88.

6. *Spicuiri din Arnota*, de Preotul Cristescu, dar compuse de generalul Antonescu89.

7. *Instrucţiuni confidenţiale din partea Domnului general Antonescu*, din 17 septembrie 1940, pentru Ministerul Finanţelor, referitoare la cele mai diverse domenii (Casa Regală, patrimoniul public, bursa, presa, evreii, diurne, indemnizaţii etc.) 90. Reţinem, din „instrucţiunile” privind Casa Regală: „Lista civilă va fi fixată la: 20.000.000 pentru M.S. Regele; 10.000.000 pentru M.S. Elena. Casa Regală nu va mai beneficia de nicio scutire. Va plăti vama, transporturile, benzina, cheltuielile de corespondenţă etc. integral. Se va stabili exact cât a costat Statul sub diferite forme subvenţionarea Regelui Carol II, în afară de lista civilă” 91.

8. *Vizita Generalului I. Antonescu la Roma (12 – 18 noiembrie 1940)*, în versiunea datelor aflate în *Registrul istoric al Conducătorului Statului* (vezi *infra*, 12) 92

9. Dosarul intitulat *Călătoria la Berlin (20. XI – 25. XI.1940 f3*, deosebit de complex, cuprinzând: programul celei dintâi vizite a lui I. Antonescu, ca şef de guvern şi de stat, în

80 Arhiva CNSAS, vol. 48, f. 69.

81 *Ibidem*, f. 71.

82 *Ibidem*.

83 *Ibidem*, f. 75.

84 *Ibidem*, f. 73.

85 *Ibidem*, f. 86 – 87.

86 *Ibidem*, f. 86.

87 *Ibidem*, f. 87.

88 *Ibidem*, f. 88 – 92.

89 *Ibidem*, f. 54 – 57.

90 ANIC, fond PCM – CM, dosar 319/1940, f. 3 şi urm.

91 *Ibidem*, f. 3.

92 Idem, dosar 251/1940, f. 157 – 163. Vezi şi raportul lui M. Corbuleanu, ataşatul militar la Roma (idem, dosar 137/1943, f. 1 – 25), publicat în acest volum (anexa II).

93 ANIC, dosar 181/1940.

Germania (textele în limbile germană şi română) 94; invitaţia în original a Führerului95; deplasarea pe ruta Bucureşti – Berlin şi retur96; „dosarul" vizitei (opisul de probleme) şi *jurnalul* călătoriei97; materialele documentare pregătite de profesorii P.P. Panaitescu şi Emil Lăzărescu privind istoria naţională98 şi, respectiv, provinciile pierdute (Transilvania, Basarabia şi Bucovina) 99; rapoarte diplomatice relativ la vizită şi relaţii economice bilaterale100; schimburi de mesaje după vizită între Ion Antonescu şi Adolf Hitler, Hermann Göring, Joachim von

Ribbentrop, Wilhelm Keitel ş.a.101

10. *Evidenţele săptămânale* ale rezoluţiilor lui Ion

Antonescu (1940 – 1944) 102

11. *Procese-verbale ale şedinţelor Consiliului de Miniştri* expun, în rezumat, toate întrunirile (desfăşurare şi rezoluţii) ale Cabinetului desfăşurate între 8 septembrie 1941 şi 21 iulie

1944103.

12. *Registrul istoric al Conducătorului Statului*, acoperind perioada 4 septembrie 1940 – 23 octombrie 1943, reunind toate comunicatele, declaraţiile, schimburile de mesaje, cuvântările lui Ion Antonescu din perioada respectivă104.

13. *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu, Conducătorul Statului*, la care ne-am referit deja, acoperă perioada 27 septembrie 1940 – 21 iulie 1944105, iar asupra lui vom insista în paginile de mai jos106.

14. *Directivele de război (1941 – 1944)* ale lui I. Antonescu, editate şi comentate de noi în urmă cu mai mulţi ani107.

15. *Însemnările din celulă*, redactate şi semnate personal de Mareşalul Antonescu în seara de 23 august 1944, reprezentând un document fundamental acoperind deopotrivă momentul loviturii de stat consumată în orele precedente la Palatul Regal din Bucureşti, în

94 *Ibidem*, f. 4 – 11, 30 – 31.

95 *Ibidem*, f. 12.

96 *Ibidem*, f. 34 – 35.

97 *Ibidem*, f. 39 – 47.

98 *Ibidem*, f. 53 – 72.

99 *Ibidem*, f. 73 – 80.

100 *Ibidem*, f. 151 – 185.

101 *Ibidem*, f. 206 şi urm.

102 Idem, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar 1 311/1943 – 1944.

103 Idem, fond PCM – CM, dosar 273/1944; idem, dosar 274/1944; vezi şi şedinţele pe probleme – despre

situaţia provinciilor dezrobite (idem, dosar 609/1941); despre evacuări şi apărare pasivă (idem, dosar 228/1944). Reţinem că în fapt, la 8 septembrie 1940, a avut loc prima şedinţă de cabinet prezidată de I. Antonescu, dar cu membrii guvernului demisionar al lui I. Gigurtu, fără participarea acestuia.

104 ANIC, fond PCM – CM, dosar 251/1940; dosar 607/1941; dosar 608/1941; dosar 602/1942; dosar 60351942; dosar 465/1943.

105 Idem, dosar 148/1940; dosar 462/1942; dosar 204/1944. Anterior au fost valorificate unele pagini din acest *Jurnal* (vezi Constantin Stoianovici, Alesandru Duţu, *Mareşalul*: *Jurnal de front*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", Bucureşti, nr. 4/2000, p. 37 – 40), acoperind zilele de 9 – 10 iulie 1941, 3 – 6 august 1941, 8 noiembrie 1941).

106 Fragmente ale acestui document, în mod concret exemplarul brut al unui *Jurnal de zi* (sic!) al Conducătorului Statului, acoperind perioada 3 decembrie 1940 – 3 martie 1942, sunt depozitate separat în Arhivele Naţionale (ANIC, fond PCM – CM, dosar 314/1940; vezi *infra* şi copiile foto după câteva pagini din *Jurnal*). În continuare, se va cita: *Jurnal*, varianta 1.

107 Gh. Buzatu, Dana Beldiman, Eftimie Ardeleanu, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, ed.

citată.

orchestraţia Regelui Mihai I şi a complicilor săi, cât şi sfârşitul propriu-zis al Războiului din Est al României108.

Semnificaţiile unui «*Jurnal*» sui generis

Este de la sine înţeles că, dintre documentele menţionate, nu toate prezintă – ceea ce, nădăjduim a rezultat deja din expunerea noastră – acelaşi interes ori au o valoare egală. Având în seamă semnificaţia surselor respective, se impun, în ordine, atenţiei noastre:

— *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu, Conducătorul Statului* reprezintă, neîndoielnic, documentul cel mai complex şi complet asupra epocii investigate;

— *Însemnările din celulă* ale Mareşalului din 23 august 1944;

— *Registrul istoric al Conducătorului Statului* (1940 – 1944);

— *Procese-verbale ale şedinţelor Consiliului de Miniştri* (1941 – 1944).

Excepţie făcând, evident*, însemnările din celulă*, compuse şi salvate în condiţii miraculoase109, sursele reţinute, departe de a se confunda, se interferează, se completează, cuprinzând sumedenie de informaţii comune ori complementare, astfel că o cercetare completă necesită coroborarea lor; nu numaidecât pentru a stabili exactitatea detaliilor ori pentru depistarea erorilor, cât, mai cu seamă, pentru realizarea unui tablou complet şi precis al trecutului care a fost. Tocmai, având în vedere asemenea elemente, apreciem ca fiind utilă prezentarea lor separată şi în detaliu, astfel după cum materialele respective pot fi accesate în depozitul central al Arhivelor Naţionale ale României din Bucureşti (ANIC):

— *Registrul istoric al Conducătorului Statului* cuprinde nu mai puţin de şase volume, repartizate astfel:

vol. I – 4.9.1940 – 31.12.1940110

vol. II – 1.1.1942 – 31.5.1941111

vol. III – 1.6.1941 – 31.12.1941112

vol. IV – 1.1.1842 – 31.7.1942U3

vol. V – 1.8.1942 – 10.3.1943114

vol. VI – 11.3.1943 – 23.10.1943115

— *Procesele-verbale ale şedinţelor Consiliului de Miniştri* se limitează la două volume:

vol. I – 8.9.1941 – 10.4.1944116 vol. II – 14.4.1944 – 21.7.1944117

Vezi Gh. Buzatu, ed., *Trecutul la judecata istoriei*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006, p. 315 – 319.

109 Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *Agresiunea comunismului în România*. *Documente din arhivele secrete*: *1944 – 1989*, II, Bucureşti, Editura Paideia, 1988, p. 150 – 154.

110 ANIC, fond PCM – CM, dosar 251/1940.

111 Idem, dosar 607/1941.

112 Idem, dosar 608/1941.

113 Idem, dosar 602/1942.

114 Idem, dosar 603/1942.

115 Idem, dosar 465/1943.

116 Idem, dosar 273/1944.

117 Idem, dosar 274/1944.

Este locul nimerit să consemnăm că fondul reuneşte doar sintezele şedinţelor, întrucât stenogramele complete s-au întocmit şi păstrat separat şi, fapt remarcabil, se află în curs de editare, după ce, pentru anii 1940 – 1943, deja s-au valorificat primele 9 volume, sub egida Arhivelor Naţionale ale României118

— *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu*, *Conducătorul Statului* se extinde în trei volume, mai precis:

vol. I – 27.9.1940 – 30.5.1942119

vol. II – 1.6.1942 – 31.12.1943120

vol. III – 1.1.1944 – 21.7.1944121 Nu insistăm asupra necesităţii şi avantajelor studierii în paralel a surselor menţionate, din moment ce informaţiile furnizate se întregesc. Aşa, de pildă, *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu*, *Conducătorul Statului* debutează la 27 septembrie 1940, astfel încât, pentru perioada iniţială a guvernării antonesciene (4 – 26 septembrie 1940), am apelat la *Registrul istoric al Conducătorului Statului122*. Situaţia se repetă pentru zilele de 12 – 18 noiembrie 1940,

în sensul că *Jurnalul*, după ce reţine Plecarea la Roma a lui Antonescu, în 12 noiembrie 1940123, trece direct la 18 noiembrie 1940 – Sosirea în ţară124 Reconstituirea s-a bazat pe faptele consemnate în *Registrul istoric al Conducătorului Statului125* sau pe raportul lui M. Corbuleanu126. Alte întregiri s-au impus în cazul filelor lipsă din *Jurnal*, precum la 4 februarie sau 30 mai 1942.

Nu mai puţin lipsite de interes sunt discordanţele sesizate între cele trei surse. După cum cititorul va observa, în textul pe care-l editǎm acestea au fost semnalate. Cu titlul de exemplu, precizăm că, pentru ziua de 31 martie 1941, *Jurnalul* ne oferă o listă a personalităţilor primite în audienţă de Antonescu127, în vreme ce *Registrul istoric* – una puţin modificată128. Situaţia este

129 130

Identică pentru 17 februarie 1941 sau pentru 30 ianuarie 1941. În schimb, informaţiile

131

coincid în cele mai multe cazuri, precum pentru zilele de 12 februarie 1941 sau de 14 mai 1941132. În context, menţionăm că în *Registrul istoric*, vol. IV, din motive necunoscute, redactorii au trecut direct de la 30 mai la 2 iunie 1942133, ceea ce ne obligă să apelăm la *Jurnal*. Cele constatate relevă în fond, o dată în plus, datoria istoricului de-a proceda la examinarea critică a surselor.

118 Vezi M.D. Ciucă, ed., *Stenogramele şedinţelor Consiliului de Miniştri*. *Guvernarea Ion Antonescu*, I-IX, Bucureşti, Arhivele Naţionale ale României, 1997 – 2006.

119 ANIC, dosar 148/1940.

120 Idem, dosar 462/1942. În Idem, dosar 204/1944.

122 Vezi, în acest volum, anexa I.

123 ANIC, fond PCM – CM, dosar 146/1940, f. 28 – 30.

124 *Ibidem*, f. 30.

125 Idem, dosar 251/1940, f. 157 – 163.

126 Vezi, în acest sens, anexa II.

127 ANIC, fond PCM – CM, dosar 148/1940, f. 111 – 112.1X8 Idem, dosar 607/1941, f. 133.

129 Vezi *Jurnal*, f. 88 sau *Registrul istoric*, I, f. 66 verso.

130 *Jurnal*, f. 78 sau *Registrul istoric*, I, f. 37 verso.

131 *Jurnal*, f. 85 verso şi *Registrul istoric*, I, f. 61.

132 *Jurnal*, f. 137 verso şi *Registrul istoric*, I, f. 205 verso.

133 Vezi *Registrul istoric*, IV, f. 184 – 185.

Centrul pivotant al puterii

Nu este dificil de descifrat, în stadiul actual al documentaţiei, cum şi de ce regimul antonescian a funcţionat având, în rolul de centru pivotant al puterii, un singur şi inconfundabil organism – Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Situaţia a fost pe deplin în acord cu sistemul deplinelor puteri asumate de I. Antonescu prin decretele-regale purtând nr. 3 053, 3 067 şi 3 072 din 5 – 7 septembrie 1940. Cum era şi normal, lucrurile, concepute din start, s-au precizat treptat, în funcţie de voinţa Conducătorului Statului, I. Antonescu, de intervenţiile, recomandările şi ţelurile unor factori decizionali ai puterii, în speţă de către Mihai Antonescu, ca şi – cel mai adesea – sub presiunea curentă a evenimentelor. Sub acest aspect, primele săptămâni şi lunii ale guvernării antonesciene au coincis unei intense opere de organizare şi de sistematizare, corespunzătoare creării cadrului legislativ adecvat, context în care, orice s-ar spune, în niciun moment, Bucureştii n-au adoptat ca „model” sistemele de la Berlin ori de la Roma; influenţele şi imitaţiile pe care le-am admite, ce şi câte au fost, s-au dovedit ridicole şi inefective, începând de la nivelul Conducătorului Statului din 1940 – 1944 care doar amintea dar n-avea nimic comun cu rangurile de Führer ori de II Duce. Odată

consacrat şef al Statului la 6 septembrie 1940, I. Antonescu a devenit automat şi Comandant de Căpetenie al Oştirii, astfel că exercitarea puterii pe planurile politico-economic, legislativ, social şi cultural a trecut efectiv în resortul titularului Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, instituţia ca atare fiind organizată şi reorganizată succesiv printr-o serie de decizii, decrete şi decrete-legi, promulgate îndeosebi în 1940 – 1941, reajustate ulterior, orişicând a fost cazul. După cum lesne se poate bănui şi constata documentar, în perioada guvernării naţional-legionare (septembrie 1940 – ianuarie 1941) s-au organizat departamentele de bază ale Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi li s-au delimitat atribuţiile, pentru ca, în etapa ulterioară, sub guvernarea militară (ianuarie 1941 – august 1944), să se fi definitivat structurile şi direcţiile asumate. În acest cadru, un rol major a revenit deciziilor nr. 3/6 februarie 1941 şi nr. 29 726/12 iunie 1941134. Ceea ce trebuie clarificat, priveşte faptul că, până la 6 septembrie 1940, Preşedinţia Consiliului de Miniştri avea în subordine un secretar general şi trei servicii cu un personal extrem de redus (opt funcţionari, 21 şoferi, oameni de serviciu

135

etc.) 135. Compartimentele de bază, serviciile, erau astfel delimitate:

1. Serviciul Decretelor Legi şi al Jurnalelor Consiliului de Miniştri;

2. Serviciul Registrului şi Arhivă;

3. Serviciul Contabilităţii şi Personalului, inclusiv garajul şi maşinile136.

Situaţia s-a modificat esenţial după 6 septembrie 1940, mai ales că, după cum s-a observat, Preşedinţia Consiliului de Miniştri *„a căpătat un rol activ, un rol de dirijare a întregii activităţi administrative, economice şi militare, de la ea pornind directive având şi misiunea de a*

coordona o activitate armonioasă a ministerelor, cât şi de a controla fiecare compartiment atât

’137

În domeniul public, cât şi în domeniul intereselor particulare. Ca atare, în septembrie

134 ANIC, fond PCM, dosar 285/1940, filele 1 – 8 (sinteza intitulată Activitatea Serviciului Personalului în cadrul organizării Preşedinţiei Consiliului de Miniştri pe intervalul de la 6 septembrie 1940 până la 6 septembrie 1941, elaborată de Secretariatul General al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri).

135 *Ibidem*, f. 1.

136 Vezi Schema Secretariatului General al PCM (idem, dosar 284/1940, f. 5).

137 Idem, dosar 285/1940, f. 1 – 2.

octombrie 1940 s-au examinat – mai ales în baza recomandărilor unei Comisiuni de propuneri (16 octombrie 1940) – noile posibilităţi de reorganizare, chestiunile de transformări de posturi etc., pentru ca, prin Decizia nr. 3 din 6 februarie 1941, să se instituie următoarele servicii ale Preşedinţiei Consiliului de Miniştri:

— Secretariat
— Personal
— Juridic
— Contabilitate şi Casierie
— Protocol138.

În fond, fiecare dintre serviciile menţionate avea caracterul unei direcţii, de vreme ce în toate cazurile funcţionau compartimente cu atribuţii bine delimitate. În consecinţă, prin Decizia nr. 29 726 din 12 aprilie 1942, s-a procedat la definitivarea organizării Secretariatului General al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, dispunând de cinci direcţii, mai precis:

1. Direcţia Cabinetului
2. Direcţia Secretariatului

3. Direcţia Juridică
4. Direcţia Contabilităţii
5. Protocolul 139.

Cu excepţia Protocolului, toate Direcţiile dispuneau de mai multe Servicii, precum:

— Direcţia Cabinet, cu serviciile: corespondenţă şi traducători; petiţii şi reclamaţii, presă, registratură;

— Direcţia Secretariat, cu serviciile: relaţii cu departamentele, Consiliile de Miniştri, administrativ şi personal; registratură generală;

— Direcţia Juridică, cu serviciile: redactarea şi verificarea actelor, avize şi contencios;

— Direcţia Contabilitate, cu serviciile: întocmirea şi executarea bugetului, inventar şi economat, Casierie140.

Schema prezentată, cu personalul aferent, a fost avizată prin Decizia nr. 59 732 din 24

Iunie 1941141.

În vara anului 1941, după campania militară victorioasă din Est, au urmat noi încadrări de personal. Schema s-a extins, în septembrie 1941, la 161 funcţionari şi 95 persoane tehnice şi de

142

serviciu, cifra salariilor bugetare ridicându-se la o valoare totală de 1 032 908 lei/lună. Dar, nici de această dată, lucrurile nu s-au oprit în stadiul respectiv, întrucât au apărut diverse comisii consultative143, iar, din septembrie 1941, s-a adăugat Cabinetul civilo-militar pentru administrarea Bucovinei şi Basarabiei (ulterior şi a Transnistriei) 144.

138 *Ibidem*, f. 3.

139 *Ibidem*, f. 3; idem, dosar 284/1940, f. 6 (schema intitulată Organizarea Secretariatului General al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri).

140 Idem, dosar 285/1940, f. 3.

141 *Ibidem*.

142 *Ibidem*, f. 5.

143 *Ibidem*, f. 5 – 6.

144 *Ibidem* (Constituit conform articolului 40 al Legii pentru organizarea Basarabiei şi Bucovinei din 4 septembrie 1940 – idem, dosar 307/1941, f. 383 – 384).

Nu intrăm în detalii, dar se impune să reţinem că periodic, de regulă anual, fiecare serviciu înainta rapoarte de activitate145, iar, prin însăşi natura şi menirea lor, activitatea unor servicii prezintă cele mai intime conexiuni cu *Jurnalul* propus acum spre editare. Sunt în discuţie în mod cu totul special următoarele:

— Serviciul Consiliilor de Miniştri din cadrul Direcţiei Secretariat, de vreme ce, în limitele atribuţiilor sale, cădeau convocarea Consiliilor de Miniştri, stenografierea şi transcrierea şedinţelor de guvern, trecerea lor într-un registru special, extragerea şi transmiterea către departamente a hotărârilor luate, păstrarea cifrului Guvernului146; aceluiaşi departament îi revenea în sarcină întocmirea şi arhivarea *Registrului istoric* al activităţii Conducătorului Statului147, un document la care, după cum cititorul va putea constata, a trebuit să apelăm frecvent în editarea *Jurnalului*.

— Serviciul Relaţiilor cu Departamentele, în măsura în care acesta se ocupa cu evidenţa hotărârilor adoptate în Consiliile de Miniştri şi le comunica departamentelor vizate ori

148

Interesate.

Relativ tot la structurile Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, vom menţiona că, fără a funcţiona în cadrul organismului respectiv, poate mai degrabă pe lângă acesta, dar din cu totul alte fonduri şi în spaţiul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri din Bucureşti, în 1940 – 1944 şi-au mai desfăşurat concomitent activitatea *Serviciul Central de Informaţii* şi *Cabinetul Militar al*

Conducătorului Statului. Dat fiind că asupra *Cabinetului Militar* vom reveni cu detalii, pentru moment consemnăm că, în temeiul realităţilor surprinse, Preşedinţia Consiliului de Miniştri ar fi dispus în 1940 – 1944, pe lângă un *Cabinet Militar*, care este cel denumit ca atare, şi de un *Cabinet Civil*, reunind în fond totalitatea direcţiilor şi serviciilor centralizate sub îndrumarea Secretarului General al Guvernului, nimeni altul decât prof. Ovid Vlădescu (jurist) 149. Din momentul în care, în iunie 1941, odată cu declanşarea operaţiunilor din Est, prof. Mihai Antonescu, titular al Externelor şi Propagandei Naţionale, Vicepreşedintele Guvernului, a primit şi titlul de Preşedinte *ad interim* al Consiliului de Miniştri, pe timpul lipsei din Bucureşti a lui I. Antonescu, existenţa *Cabinetului Civil* a fost efectiv sancţionată150.

Cum observam, structurile distincte la nivelul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi funcţionarea lor separată – fără a ne îngădui însă niciun moment să admitem că în 1940 – 1944 ar fi funcţionat o guvernare bicefală – pot fi lesne constatate după modul în care documentelor organismelor în discuţie s-au păstrat şi se află la dispoziţia istoricilor la Arhivele Naţionale din Bucureşti151.

145 Dispunem, spre exemplu, de dările de seamă ale: Serviciului Consiliului de Miniştri din 22.8.1941 (idem, dosar 284/1940, f. 1 – 2); Serviciului Registrăturii Generale şi Arhivei din 25.8.1941 (*ibidem*, f. 3 – 4); Serviciului Relaţiilor cu Departamentele din 25.8.1941 (*ibidem*, f. 7 – 10).

146 *Ibidem*, f. 1 – 2.

147 *Ibidem*, f. 2.

148 *Ibidem*, f. 8.

149 Director de Cabinet a fost prof. Aurel Gociman, istoric (idem, fond PCM – CM, dosar 556/1941, f. 21; idem, dosar 563/1941, f. 11).

150 Recent, în luna mai 2007, fondul *Cabinetului Civil M. Antonescu* a fost pus la dispoziţia specialiştilor (vezi mai jos).

151 Astfel, în depozitele Arhivelor Naţionale din Bucureşti, repartiţia fondurilor este următoarea: 1 – Fondul Preşedinţia Consiliului de Miniştri (inventar 300), reunind 544 (1940), 721 (1941), 449 /1942), 1 355 (1943) şi 149 (1944) dosare; 2 – Fondul Cabinetul Militar (inventar 764), reunind 251 (1940), 609 (1941), 603 (1942), 465 (1943) şi 274 (1944) dosare; 3 – Fondul Cabinetul Civil M. Antonescu (inventar

Consiliile generale, cele de Cabinet şi Consiliile de Miniştri

Se impune să constatăm cum, concomitent cu evoluţia structurilor „la vârf, s-a perfecţionat necontenit activitatea acestora. Tradiţiile şi practicile odată statornicite şi-au avut rostul lor, dar, nu o singură dată, presiunile cotidianului şi mai cu seamă urgenţele războiului mondial au avut un cuvânt hotărâtor. Nu a fost întâmplător că unele reglementări în materie au coincis practic chiar cu momentul constituirii Guvernului naţional-legionar, la 14 septembrie 1940, atunci când, pentru a scăpa de povara reuniunilor şi deciziilor sancţionate de către toţi membrii Consiliului de Miniştri, I. Antonescu, prin decretul-lege nr. 3 153, a promovat aşa-zisul *Consiliu de Cabinet*. Organismul, menit să asigure *„conducerea şi rezolvarea afacerilor curente ale Statului”*, reunea doar jumătate dintre titularii departamentelor, evident pe aceia ai celor mai importante – Apărare Naţională, Afaceri Interne şi Străine, Justiţie, Economie Naţională şi Finanţe152. Pe cale de consecinţă, în funcţie de însemnătatea problemelor la ordinea zilei, *Consiliile de Cabinet* dintre 1940 şi 1944 s-au întrunit ca atare (la 27 septembrie 1940 ori la 1, 3, 4, 8, 10, 11, 17, 22, 29, 31 octombrie 1940 ş.a.) ori – de ce nu? – sub titulatura unor

Consilii Economice (la 25 octombrie şi 19 decembrie 1940, 16 ianuarie 1941 şi 25 aprilie 1942 etc.), Consilii de Coordonare (la 19 noiembrie 1941 ş.a.), Consilii de Ordine Internă sau de Ordine Publică (la 11 ianuarie 1941, 23 noiembrie 1942, 18 decembrie 1942 ş.a.), Consilii de Aprovizionare (la 7 octombrie 1941, 6 şi 12 noiembrie 1941, 24 februarie 1942 ş.a.), Consilii Economice şi de Aprovizionare (la 29 noiembrie 1941), Consilii Financiare (la 3 ianuarie 1942), Consilii pentru Apărare Pasivă (6 aprilie 1944) ori Consilii de Colaborare, acestea din urmă, dirijate cu obligativitate de I. Antonescu, fiind consacrate chestiunilor militare şi aspectelor

153

adiacente153. În mod obişnuit, Consiliile de Cabinet erau convocate o dată sau de mai multe ori pe săptămână, în vreme ce Consiliile de Miniştri în plen154 – de altfel, denumite şi „Consiliul Mare" – bimensual, dar şi mai adesea ori chiar mai rar155.

2 241) dispunând de 502 dosare. În cazul *Cabinetului Militar*, dosarele sunt dispuse, potrivit organizării interne, pe cele 7 birouri şi Secretariat, iar mai multe inventare – dosarele 238/1944 şi 45 – 49/FD – oferă informaţii în privinţa documentelor. Pentru *Cabinetul Civil M. Antonescu*, vezi inventarul original al fondului (dosar 362).

152 Dana Honciuc Beldiman, *Statul naţional legionar. Septembrie 1940 – ianuarie 1940. Cadrul legislativ*, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2005, p. 101.

153 În 1941 – 1942, Consiliile de Colaborare s-au reunit, potrivit datelor centralizate, la 7, 14, 21 şi 28 noiembrie 1941; 5, 12, 20 şi 22 decembrie 1941; 28 februarie, 28 martie, 1 mai, 1 şi 13 august, 16 şi 22 septembrie, 19 şi 25 octombrie, 3, 6, 12, 23, 24 şi 26 noiembrie, 4, 10 şi 17 decembrie 1942 (ANIC, fond PCM – CM, dosar 62/1941, *passim*). Reţinem spre exemplificare

din ordinea de zi a Consiliului de Colaborare din 14 noiembrie 1941: I – Reorganizarea armatei; ÎI – Organizarea teritoriului; III – Instrucţia; IV – Instrucţiuni pentru trupele de ocupaţie din Transnistria; V – Aviaţia; VI – Marina; VII – Colaborarea între departamente; VIII – Diverse (*ibidem*, f. 36 – 42). La 28 noiembrie 1941, Consiliul de Colaborare a dezbătut însă: I – Organizarea Subsecretariatului de Stat al Aerului; ÎI – Îmbunătăţirea creşterii animalelor; III – Organizarea şi încadrarea Serviciului Cenzurii (*ibidem*, f. 75 – 60).

154 Revenim asupra faptului că, în mare măsură, stenogramele complete ale şedinţelor de guvern au fost valorificate, prin grija prof. M.D. Ciucă, sub egida Arhivelor Naţionale ale României.

155 Vezi, în acest sens, Ion Teşa, *Relaţiile româno-germane. 1938 – 1944*, Constanţa, Editura Ex Ponto, 2006, p. 162 – 163 sau datele extrase din *Jurnal*.

Potrivit datelor centralizate156, nu s-a respectat nicicând o ordine simetrică157, excepţiile devenind regulă. Reuniunile diverselor Consilii au fost, la ordinul expres al lui I. Antonescu, stenografiate cu regularitate, situaţie în care abaterile, datorate unor împrejurări neprevăzute sau, oricum, neplanificate, au fost practic inexistente, precum în cazul şedinţelor de guvern din 27 – 28 noiembrie 1940158, 30 aprilie, 20 mai, 29 iulie 1941159, din 27 august 1941160 sau – fapt relevant – la 23 august 1944, ultima şedinţă patronată de Mareşal la Snagov, cu numai câteva ceasuri înaintea loviturii de stat, deşi, în după-amiaza respectivă, chiar cu începere de la orele 17,00, pe când la Palatul Regal din Bucureşti cei doi Antoneşti erau arestaţi, generalul Gh. Dobre, titularul în funcţie al înzestrării Armatei, inaugura Consiliul Interministerial, beneficiind de participarea miniştrilor de Finanţe şi Lucrări Publice sau a numeroşi subsecretari de stat (Economie Naţională, Finanţe, Industrie, Muncă, Interne

ş.a.) 161.

Sub regimul Antonescu, din raţiuni practice şi politico-militare, Preşedinţia Consiliului de Miniştri a funcţionat, după cum am insistat, doar aparent ca un organism bicefal, deşi unitar în fond, fără să fi traversat vreo perioadă de conflicte antagonice. A fost, mai presus de orice, meritul personal al lui I. Antonescu şi, deopotrivă, al lui M. Antonescu, titular al Afacerilor Străine şi Propagandei Naţionale, delegat, în condiţiile precizate mai sus, şi *ad interim* al Consiliului de Miniştri. În cadrul statornicit, Preşedinţia Consiliului de Miniştri în ansamblu a funcţionat ca un veritabil Cabinet Civil, şi chiar a fost denumit ca atare162. Competenţele lui, se înţelege, acopereau sectoarele „civile" ale guvernării – Economie Naţională, Finanţe, Propagandă, Extreme, Justiţie, Educaţie, Lucrări Publice etc., deşi trebuie să admitem că – în vreme de război, mai ales general şi total – domeniile enumerate se suprapuneau celor proclamate sau recunoscute oficial drept „militare"... Tocmai de aceea, pentru soluţionarea unor astfel de probleme, în chip practic pentru asigurarea legăturilor guvernului cu departamentele militare (Apărare Naţională, înzestrare, Aer, Marină, Interne etc.) şi, nu mai puţin, cu Marele Stat Major, din 12 septembrie 1940 şi până la 23 august 1944 a funcţionat, în subordinea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Cabinetul Militar, subordonat personal Generalului/Mareşalului

156 Pentru anii 1940 – 1942, vezi ANIC, fond PCM, dosar 1 041/1943, f. 9 – 16, iar în primele luni de guvernare graficul respectat indică: Consilii de Miniştri la 18 şi 26 septembrie, 14, 16, 17, 22 şi 18 octombrie, 11, 15, 18 şi 26 noiembrie 1940; Consilii de Cabinet la 21 şi 27 septembrie, 1, 3, 4, 8, 10, 11, 25, 29 şi 31 octombrie 1940, 29 noiembrie 1940; Consilii Economice la 7 noiembrie 1940 etc.

157 La nivelul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri s-au întocmit, cel puţin pentru faza incipientă a guvernării antonesciene, sumare ale şedinţelor convocate (ANIC, fond PCM – CM, dosar 429/1940, pentru lunile septembrie-decembrie 1940).

158 Reconstituită ulterior în baza relatărilor participanţilor (cf. Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, I, Iaşi, Editura B.A.I., 1990, p. 163 – 168).

160 Ţinute la Predeal (ANIC, fond PCM – CM, dosar 181/1941, f. 21).

160 Ţinută la Tighina (*ibidem*).

161 Cf. Gh. Buzatu, George Rotaru, *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu*, R. Vâlcea, Rottarymond &

Rotarexim, 2007, p. 460.

162 Începând din mai 2006, Arhivele Naţionale ale României au pus la dispoziţia istoricilor fondul Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinetul Civil M. Antonescu, însumând aproximativ 500 dosare, inclusiv inventarul original complet datând din 1943 – 1944. Acest fond se adaugă aceluia al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, aflat în cercetare încă de la confluenţa anilor ’50—60. de îndată după constituirea lui, prin reunirea documentelor proprii şi a celor returnate de la Moscova, unde au ajuns după 17 mai 1945, fiind predate cu „trofeu” trupelor sovietice de ocupaţie în România (cf. Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 178 – 204).

Antonescu163. În conjunctura existentă, n-a fost de fel întâmplător faptul că, înainte chiar de constituirea guvernului Antonescu-Sima la 14 septembrie 1940, Generalul a dispus prin ordin, cu două zile mai devreme, înfiinţarea Cabinetului Militar, compus iniţial din două birouri, care-şi începeau imediat activitatea, la sediul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, fiind alcătuit exclusiv

din ofiţeri detaşaţi de la Ministerul Apărării Naţionale sau de la Marele Stat Major164.

Simultan cu ordinul de constituire, Antonescu a semnat directiv privind „însărcinarea Cabinetului Militar" 165, chemat „a pregăti pentru Conducătorul Statului elementele necesare hotărârilor privitoare la forţele armate" 166, în care scop prezenţa lui în proiectatul (pe atunci) Consiliu Superior de Stat era numaidecât necesară, iar, până atunci, funcţionarea lui devenea posibilă „pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri", cum a şi rămas, până la sfârşit, la 23 august 1944167. Antonescu a proiectat *Cabinetul Militar* doar cu două birouri (unul de studii şi un altul de control) 168, deşi în final numărul lor avea să se ridice la şapte. Pentru studiul directivei şi redactarea unui regulament al *Cabinetului*, Antonescu l-a desemnat la 14 septembrie 1940 pe colonelul Polihron Dumitrescu169. Chiar în ziua următoare, *Cabinetul Militar* a emis unul din primele documente difuzate sub egidă proprie170 – o notă către Marele Stat Major, înştiinţat, sub semnătura primului director, nimeni altul decât colonelul Polihron Dumitrescu, că solicita avizul pentru detaşarea imediată la dispoziţia noului organism a următorilor ofiţeri:

— Lt. – colonel D. Ionescu
— Maior Eugen Niculescu
— Maior C. Mihăilescu
— Maior C. Popescu
— Lt. – colonel aviator Borcescu
— Maior Gh. Alexiu
— Lt. – comandor Gh. Harting
— Căpitan Nicolae Anghel
— Căpitan Aurel Vişan
— Căpitan Gh. Magherescu
— Căpitan Nicolae Ioniţă
— Căpitan Gh. Rizeanu
— Medic lt. – colonel Vintilă Foişoreanu.

Erau nume care, pe atunci, nu spuneau prea multe, dar dintre care unele aveau să devină consacrate în cadrul şi odată cu ascensiunea *Cabinetului Militar*, iar aceasta graţie unei activităţi exemplare a tuturor părţilor implicate – instituţie şi colaboratori.

Pentru detalii relativ la fondarea şi funcţionarea Cabinetului Militar, cf. relatările unui fost membru al organismului, maiorul, apoi lt. Colonelul Gh. Magherescu, în postura-i de memorialist consacrat (apud J.C. Drăgan, Mihai Pelin, eds., *Antonescu, Mareşalul României şi războaiele de reîntregire*, I, Cannaregio/Veneţia, Editura Nagard, 1986, p. 131 şi urm.). Vezi şi mărturiile ce ne-a încredinţat Gh. Magherescu în ianuarie 1990 (apud „Curierul de Iaşi", ianuarie-februarie 1990).

164 ANIC, fond PCM – CM, dosar 69/1940, vol. I, f. 10.

165 *Ibidem*, f. 11.

166 *Ibidem*.

167 *Ibidem*.

168 *Ibidem*. 179 *Ibidem*.

170 *Ibidem*, f. 27.

Odiseea şi autorii Jurnalului

Pentru început, responsabilitatea Cabinetului Militar a fost încredinţată colonelului Polihron Dumitrescu, apoi colonelului Mircea Elefterescu, iar din octombrie 1941 colonelului Radu Davidescu171, cel care avea să se impună, pentru tot restul Războiului din Est, drept şeful de excelenţă al organismului de binemeritat prestigiu şi maximă eficienţă, devenit în ansamblu, prin mod de acţiune, rezultate şi reacţie, un veritabil *alter ego* al Mareşalului. Într-adevăr, membrii Cabinetului Militar au fost selectaţi dintre ofiţerii devotaţi trup şi suflet Conducătorului Statului, precum colonelul Mircea Elefterescu172, maiorii adjutanţi Eugen Niculescu şi Alexandru Marin, căpitanii Ioan Georgescu, Gh.

Magherescu173, N. Anghel174 şi N. Caloenescu, maior dr. Stroescu175, lt. colonel comandor Popescu-Deveselu ş.a.176 Din rândul acestora s-au recrutat autorii inspiraţi ai unora dintre documentele de rezonanţă ale lui I. Antonescu (Proclamaţia şi Ordinul din 22 iunie 1941, mesajele din epoca Stalingradului ori de Anul Nou etc.), iar, mai mult decât atât, *Jurnalul* aflat în atenţia noastră şi acoperind integral perioada 27 septembrie 1940 – 21 iulie 1944, deci, în total, 1 394 de zile. În cazul *Jurnalului*, potrivit probelor documentare, autorul/autorii lui au oscilat din start în privinţa denumirii manuscrisului. Titlul lui s-a impus finalmente177, astfel după cum este el imprimat pe voluminoasele dosare păstrate în depozitele Arhivelor Naţionale ale României – *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu*, *Conducătorul Statului*. Un fapt surprinzător, dar binefăcător, dacă avem în vedere că asemenea ezitări şi-au avut rostul în 1945, atunci când oficialităţile de la Bucureşti au fost somate să predea forţelor ocupante sovietice aşa-numitele documente-captură pretinse de Kremlin. Numai aşa se explică, mai mult decât sigur, de ce *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu*, *Conducătorul Statului* a putut fi salvat, el nefiind transportat la Moscova, iar ulterior restituit Bucureştilor. A fost motivul pentru care *Jurnalul*, pur şi simplu, nu apare pe lista completă a documentelor provenind din fondul Cabinetului Militar predate în mai 1945 ocupanţilor de moment178. Iar absenţa *Jurnalului* din catalogul documentelor „trofeu” pretinse de Kremlin a semnificat salvarea miraculoasă a acestui document excepţional pentru istoria Războiului din Est. Fapt curios, nu au lipsit alte documente de o importanţă istorică minoră, dar care reflectă preocupările conjuncturale ale forţelor de ocupaţie, de vreme ce ele erau interesate de:

179

— Cinci volume cuprinzând „fişele legionarilor” (lada

M 2/1);

171 Idem, dosar 556/1941, *passim*.

172 Cf. relatările lui Gh. Magherescu, în J.C. Drăgan, Mihai Pelin, eds., *Antonescu*, I, p. 151 – 152. „Pentru Mircea Elefterescu – a observat Gh. Magherescu – generalul Antonescu reprezenta perfecţiunea încarnată şi el era menit să îndrepte starea de lucruri din Ţară" (*ibidem*, p. 152).

173 *Ibidem*, p. 163.

175 ANIC, fond PCM – CM, dosar 563/1941, f. 28.175 Idem, dosar 173/1941, *passim*. „6 Idem, dosar 202/1944, f. 214.

177 Amintim, spre exemplificare, şi celelalte propuneri de titlu, notate cu creionul pe coperţile dosarelor originare, furnizate de Editura Cartea Românească, şi anume: *Program zilnic al lui Antonescu*, *agenda* Mareşalului şi chiar... *jurnal zilnic* (vezi ANIC, fond PCM, dosar 148/1940; idem, dosar 204/1944).

178 Cf. Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, p. 178 – 199.

179 *Ibidem*, p. 179.

— Sinteza *Kominternul – metoda de lucru şi colaborarea cu Armata Roşie*, redactată în decembrie 1940 (lada M 2/2) 180;

181

— Volumele procesului din 1941 al liderilor legionari (lada M 2/5) 181;

— Dosarul *Abdicarea Regelui Carol* II *şi formarea guvernului Antonescu* (în total, 224 file) (lada M 2/7) 182;

— Dosarele 25 (*Chestiunea evreiască*, 1941, 346 file), 29 (*Mişcarea comunistă*, 1941, 316 file) şi 61 (*Spionaj militar*, 1942, 280 file) (lada M 2/8) 183.

În acest context este firesc să ne întrebăm cine este autorul *Jurnalului*? În stadiul actual al documentaţiei, nu se poate avansa un răspuns decât cunoscând practica

culegerii, centralizării şi folosirii informaţiilor la nivelul Cabinetului Militar. Se reduce, în felul acesta, aria responsabilităţii la membrii organismului şi care, cât timp nu şi-au semnat opera, trebuie să-i bănuim. În arhive se păstrează probe care ne conduc „pe urmele" acestora... Astfel, într-un *Jurnal zilnic* (sic!) al vizitei lui Antonescu în Dobrogea în zilele de 31 octombrie – 4 noiembrie 1941 aflăm lista membrilor Cabinetului Militar care l-au acompaniat pe Mareşal, şi anume: maior adjutant Alexandru Marin, maior N. Caloenescu, căpitan Ioan Georgescu, locotenent N. Popescu şi căpitan dr. Gh. Stroescu184. Cum dr. Stroescu nu intră în discuţie, rămân în cercul „vinovaţilor" ceilalţi trei însoţitori, trădaţi chiar de jurnal, care abundă în relatări la persoana I (singular sau plural) de genul „am ajuns", „am văzut" etc., ceea ce, cât timp nu-l bănuim (şi, cu certitudine, nu avem de ce!) pe Mareşal, indică pe postul de cronicari numaidecât persoanele din anturajul şefului statului. Cu un alt prilej, la 10 februarie 1942, în trenul special ce-l ducea pe Mareşalul Antonescu la Cartierul General al lui Hitler de la Rastenburg, îi întâlnim în suită pe maior adjutant Eugen Niculescu, lt. – colonel Ion Gomoescu sau maiorii Alex. Proca şi N.

185

Bălăşescu, căpitanii Gh. Stroescu şi Ion Georgescu185. Dintre aceştia, Eugen Niculescu s-a aflat între invitaţii la dejunul dat de Joachim von Ribbentrop în onoarea Mareşalului186, în vreme ce acelaşi şi restul colegilor săi au onorat dejunul dat de Alexander Doernberg la 14 februarie

187

1941187. Potrivit tabelului persoanelor îmbarcate în „trenul Mareşalului", ele ocupau locuri precise în dispozitiv, şi anume: 10 – colonelul Radu Davidescu, şeful *Cabinetului Militar*; 11 – Eugen Niculescu; 12 – Ion

Gomoescu; 13 – Alex. Proca; 14 – N. Bălăşescu; 15 – Gh. Stroescu;

188

16 – Ion Georgescu.

Mai apoi, potrivit unui fragment de jurnal referitor la deplasarea şefului statului în Transnistria, Crimeea, Basarabia şi Bucovina (1 – 12 aprilie 1942) 189, îi redescoperim în anturajul Mareşalului pe Al. Marin, N. Caloenescu, I. Georgescu, ca şi pe Gh. Magherescu. De asemenea, la 14 şi 23 mai ori la 13 iunie 1941, îl aflăm, singur, pe Al. Marin alături de Mareşal la

180 *Ibidem*, p. 186.

181 *Ibidem*, p. 189.

182 *Ibidem*, p. 194.

183 *Ibidem*, p. 198 – 199.

184 ANIC, fond PCM – CM, dosar 173/1941, f. 38. În alte ocazii, celor menţionaţi li s-au adăugat coloneii Victor Popescu şi Victor Gorescu (idem, dosar 462/1944, f. 294).

185 Idem, fond PCM, dosar 1 314/1940, F. 404.

186 *Ibidem*, f. 406.

187 *Ibidem*, f. 408.

188 *Ibidem*, f. 410.

189 Idem, fond PCM – CM, dosar 173/1942, filele 158 – 197.

Predeal 190. Cum, de data aceasta, cercul bănuiţilor s-a redus la extrem, trebuie să-l indicăm, fără nicio reţinere, pe maiorul Al. Marin drept autorul textelor înserate în jurnal, cel puţin în zilele de referinţă. Mai mult, alte informaţii răzleţe din arhive ne-au îngăduit să aflăm numele lui Constantin Bârnescu, cel care s-a preocupat permanent, din septembrie 1940 până în iulie 1944, de transcrierea în cele trei dosare ale *Jurnalului* a informaţiilor captate la Cabinetul Militar despre faptele Mareşalului demne de a fi fost consemnate pentru viitorime 191. Nu putem neglija, în context, şi un alt

aspect. Aşa după cum am precizat, noi am luat în consideraţie pentru editare şi comentarii numai textul definitiv al *Jurnalului* purtând chiar acest titlu şi depozitat actualmente în fondul Preşedinţia Consiliului de Miniştri – Cabinetul Militar de la Arhivele Naţionale, dosar 148/1940, 462/1942 şi 204/1944. Este mai mult decât sigur o şansă pentru istoric că, în arhive, s-a păstrat şi varianta preliminară, semnalată deja 192, a *Jurnalului*, un text amalgamat, cuprinzând, deopotrivă, însemnări de mână şi file dactilografiate, programări de audienţe la Conducătorul Statului, însoţite de cărţile de vizită ale vizitatorilor. Mai mult decât sigur, în ansamblu, un text care trebuia – şi a fost! – consultat în prealabil pentru editarea *Jurnalului*.

Din considerente ce nu necesită motivaţii, am considerat nimerit să menţinem titlul de *Jurnal* dat de creatori însemnărilor cuprinse în dosarele nr. 148/1940, 464/1942 şi 204/1944 din fondul Cabinetului Militar de la Arhivele Naţionale ale României. Documentul în ansamblu nu este de fel spectaculos, dimpotrivă, el poate chiar dezamăgi într-o privinţă, în măsura în care nu ne oferă portretele personajelor ce-l populează şi nu conţine consideraţii acidulate pe marginea episoadelor înseriate, autorul/autorii neîngăduindu-şi în vreun fel comentarii şi aprecieri critice ori de valoare în privinţa faptelor şi actorilor, astfel că detaliile picante asupra momentelor petrecute undeva, în „spatele uşilor închise”, aproape lipsesc cu desăvârşire, în beneficiul unor înşiruiri şi constatări „reci” şi plate, aparent plictisitoare şi fără culoare. Prin contrast însă *Jurnalul* – spre deosebire esenţială de sursele din această categorie – reflectă cu sobrietate întreg programul zilnic al activităţilor Mareşalului, ca lider politic şi militar, în spaţii precis delimitate, potrivit unui tipar cel mai ades plictisitor, tern, dar urmărit cu o rigurizitate disperată pentru cititor, din

moment ce se întinde pe toate cele 1 394 zile cuprinse în schemă, punctele de reper obligatorii fiind: data, ora şi locurile acţiunilor; participanţii şi, foarte sumar sau rareori, atitudinile lor; organismele implicate şi problemele dezbătute, deciziile adoptate, manifestările extra-program ale eroului (toaleta de dimineaţă, micul dejun, clipele de răgaz, plimbările, orele de muncă şi audienţele acordate (cui, când şi pentru care rosturi?), ceasurile de lectură sau, mai cu seamă, rezolvarea corespondenţei, consultaţiile medicale etc. Rezultă, în consecinţă, mai degrabă decât un jurnal plin de comentarii şi consideraţii personale, deci subiective, o cronologie sumară dar precisă a perioadei 1940 – 1944, un registru de fapte şi probleme de care aveam mai mult nevoie, fără exagerări şi distribuiri de situaţii şi clasamente, o radiografie sobră a unei activităţi exemplare. Cel mai adesea, în zeci de ocazii, *Jurnalul* face vorbire despre şedinţele Consiliului de Miniştri sau ale diverselor Cabinete 193, descrise sumar, astfel că, pentru detalii, am

190 Idem, dosar 148/1940. Alte ştiri despre Al. Marin, în idem, dosar 101/1941, *passim*, Mai mult, la 23 mai 1941, constatăm că, de la orele 20, 30, Mareşalul a servit cina „împreună cu dl. maior Marin

Alexandru” (*ibidem*, f. 142).

Idem, dosar 462/1942, f. 597.

192 Vezi nota 64.

193 Fiind luate în seamă numai cele prezidate de I. Antonescu, singurul personaj aflat evident în obiectiv.

Indicat cititorului stenogramele complete, fie publicate, fie rămase inedite, aflate în păstrare la Arhivele Naţionale ale României.

Excepţie făcând fragmentele deja valorificate de noi în ultimul timp 194, *Jurnalul activităţii Domnului Ion Antonescu*, *Conducătorul Statului*, un document rămas în ansamblu inedit, beneficiază în sfârşit de o ediţie critică

integrală, eşalonată pe mai multe volume, după cum urmează:

— Vol. I (27 septembrie 1940 – 31 decembrie 1941): *Preludii*. *Explozia*. *Revanşa*;

— Vol. II (1 ianuarie 1942 – 30 iunie 1943): *Succese şi eşecuri*;

— Vol. III (1 iulie 1943 – 21 iulie 1944): *Prăbuşirea*.

De ce Jurnalul?

Înainte încă de-a fi implicat ţara în conflagraţia mondială din 1939 – 1945, Ion Antonescu n-a manifestat vreun dubiu, după ce legase România de Pactul Tripartit 195, cum că războiul în perspectivă ar fi lipsit de şanse. Dimpotrivă. Iată-l, aşadar, pe proaspătul premier şi Conducător al Statului român revenind la Bucureşti după prima vizită ce i-a făcut lui Adolf Hitler la Berlin, unde parafase aderarea României la *Axa* Berlin-Roma-Tokyo, şi declarând la 25 noiembrie 1940 pe peronul Gării de Nord: „*România va merge la biruinţă*. *România va avea drepturile ei* (subl. ns.)" 196. După declanşarea Războiului Sfânt la 22 iunie 1941, în tabăra Germaniei 197, şi în urma succeselor înregistrate mai ales în primul an al ostilităţilor pe Frontul de Est, credinţa lui Antonescu în victorie a sporit, chiar s-a transformat în convingere. Este adevărat că evoluţia în continuare a evenimentelor, cu reversul lor după 19 – 20 noiembrie 1942 la Stalingrad, avea să-l determine pe Mareşal, uneori, să facă consideraţii ambigui în privinţa şanselor. Dar, ca element determinant, optimismul nu l-a părăsit niciun moment. Poate că de aici a rezultat şi decizia lui de-a rămâne aliat al lui Hitler până la sfârşit. Chiar în seara de 22 august 1944, primindu-l pe liderul naţional-ţărănist Ion Mihalache, Mareşalul a admis că nu mai credea „de mult" în victoria Germaniei 198, dar, pentru a înfăptui *volte-face-ul*, considera ca fiind absolut necesare din partea anglo-americanilor „garanţii" pentru viitorul României 199. Nefiind cazul, aşa se explică de ce,

în ceasurile imediat următoare, Antonescu n-a acceptat vreo „mişcare în front”, lucru pe care i l-a comunicat Regelui Mihai I în cursul ultimei întrevederi, decisive, din după-amiaza de 23 august 1944. În context, cum se ştie, însă aşa cum avertizase Antonescu, cotitura Bucureştilor n-a salvat România. Din contra, cu şi, mai ales, fără Mareşal, catastrofa României s-a precipitat chiar atunci, prin lovitura de stat, care s-a limitat în esenţă la demiterea şi încarcerarea principalilor

194 Vezi Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti, Mileniul III, 2005; idem, *România în zodia haosului planetar*, Bucureşti, Editura RAO, 2007 (sub tipar); Gh. Buzatu, Corneliu Bichineţ, eds., *Arhive secrete*, *secretele arhivelor*, I, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005; Gh. Buzatu, ed., *Trecutul la judecata prezentului*, ed. citată; Gh. Buzatu, George Rotaru, *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu*, ed. citată.

195 Vezi Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri*, p. 183; idem, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 77 şi urm.

197 ANIC, fond PCM – CM, dosar 251/1940, f. 169.

197 Vezi situaţiile nuanţate supuse discuţiilor de către reputatul istoric german Andreas Hillgruber încă în urmă cu peste o jumătate de veac (*Hitler*, *Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*, p. 273 – 277).

198 Cf. Gh. Buzatu, ed., *Trecutul la judecata istoriei*, p. 370.

199 *Ibidem*.

reprezentanţi ai regimului antonescian. Pentru România, însă, n-a rezultat vreun avantaj, în afară de ocupaţie, răşluiri teritoriale, imense datorii de război, teroare şi, mai cu seamă, comunismul asiatic de import sub şenilele tancurilor roşii.

Până atunci, Antonescu, încrezător în victorie, nu s-a dovedit nicicum un idealist, fiind mai degrabă un lider realist, chiar oportunist. Un document recent descoperit

atestă o perspectivă extraordinară şi categorică pentru a-i desluşi poziţia. Ne referim la scrisoarea inedită adresată de I. Antonescu ataşatului militar german la Bucureşti, Alfred Gerstenberg, la 26 noiembrie 1942. În documentul respectiv, după ce, printr-o intervenţie personală de excepţie pe textul dactilografiat, Mareşalul a fixat în chip esenţial rolul şi locul ţării în războiul statelor *Axei200* – considerând România *„CEL MAI MARE DINCEIMICI DIN AXĂ”* – sublinia: *„… Cred că nu mă înşel în credinţa ce am că vom smulge, după lupte grele, victoria* (subl. ns.), *oricare ar fi greutăţile prin care trecem împreună cu cei mari din* Axă, *cu care avem aceleaşi idealuri şi riscuri”* 201. A fost remarcabil însă că, totodată, Mareşalul Antonescu n-a ezitat să-i comunice ataşatului Reichului la Bucureşti şi rezervele sale, sub această formă: *„Sunt însă convins că, dacă sondele şi rafinăriile româneşti ar fi distruse chiar parţial, vom pierde războiul2, 02 oricât de genială este conducerea germană şi oricât de mare este* [sunt] *bravura, tenacitatea, pregătirea, organizarea, energia şi puterea poporului şi armatei germane, în faţa cărora şi eu, ca şi toţi, mă înclin cu admiraţie „203*. După cum s-a stabilit204, nemaifiind necesar să revenim, petrolul nu a putut fi apărat, soarta României şi a aliaţilor ei fiind, deci, periclitată, iar, ca atare, catastrofa *Axei*, inevitabilă în viziunea lui Antonescu, nici nu a mai întârziat mult timp!

Dependent, aşadar, de victoria *Axei* în război, Mareşalul Antonescu nu a reuşit să-şi domine cunoscutele-i patimi şi orgoliul adesea nemăsurat şi necontrolat. Din postura sa de lider militar şi politic, el ajunse să nu-i mai fie, pur şi simplu, indiferent modul în care avea să fie prezentat posterităţii. De altfel, Antonescu avea la îndemână propria-i experienţă. Şi anume că, în cursul anilor 1916 – 1919, ca şef al Biroului Operaţii al Marelui Cartier General Român, el avusese un rol adeseori

determinant în proiectarea şi executarea acţiunilor, dar, atunci şi îndeosebi după război, gloria a revenit (dacă nu cumva şi-au asumat-o!) şefii săi: Constantin Prezan, Al. Averescu ş.a. În acest context, trebuie avut în vedere că în 1941 – 1942 colecţia oficială a *Istoricului campaniei din 19161919* demarase (fiind deja editate primele trei volume), iar, în paginile masivei lucrări, rosturile ofiţerului de odinioară nu au fost puse în evidenţă dincolo de zona penumbrelor. Or, de această dată, în cazul Războiului din Răsărit, în care evident Antonescu avusese rolul hotărâtor în toate privinţele (planificare, declanşare şi execuţie), lucrurile nu aveau cum, şi nu trebuiau, să se mai repete. În fond, de la un capăt la altul, noul război pentru România Mare, purtat – este adevărat, precum şi la 19161918 – de o Românie Mică, era într-o măsură şi al său… Se înţelege ce proporţii căpăta acest aspect în imaginaţia şi în comportamentul Mareşalului, pentru el, care – oricând şi oriunde – obişnuia să vorbească despre sine exclusiv la persoana a III-a!

Am socotit necesare aceste consideraţii, cel puţin pentru a afla sensul deciziei Mareşalului Antonescu de-a se trece, după modelul existent pentru primul război mondial, la elaborarea unui

200 Arhivele Militare Române, Piteşti, fond 951, dosar 12, f. 116 (document înregistrat la Cabinetul Militar al Conducătorului Statului sub nr. 243/S).

220021 *Ibidem*.

202 Subliniat de Antonescu în textul original (*ibidem*, f. 111)

203 *Ibidem*, f. 116.

204 Cf. Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 263 şi urm. (cap. VII – *Aliaţi ca aliaţi*, *dar petrolul e pe bani*!…); idem, *A History of Romanian Oil*, II, Bucureşti, Mica Valahie Publishing House, 2006, p. 117 şi urm.

Istoric al campaniei declanşate la 22 iunie 1941. Sub

acest aspect, preparativele s-au desfăşurat rapid şi, într-o privinţă, eficient. Avem în vedere faptul că, deja în luna octombrie 1942, la solicitarea expresă a Mareşalului, s-a trecut la întocmirea *Istoricului campaniei din Est2205*. S-a prevăzut ca „prima redactare" să se termine la 31 decembrie acelaşi an, urmând ca textul definitiv să fie predat în ianuarie 1943206. După numai un an de zile, în ianuarie 1944, s-a raportat că „redactarea definitivă" se încheiase, rezultând volumul *România şi expansiunea rusească. Armata Română în războiul contra bolşevismului207*. În raport cu obiectivele istoriografice asumate, colaboratorii Cabinetului Militar şi ai Serviciului Istoric al MStM-ului au organizat, bineînţeles, materialul arhivistic disponibil şi, concomitent, au pregătit conferinţe şi diverse broşuri, premergătoare unei valorificări... anticipate

208

a operei programate.

Dar, mai mult decât atât, întreg materialul arhivistic adunat la nivelul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri (Cabinetele Civil şi Militar) a fost excelent sistematizat – fonduri, dosare tematice, indexuri, fiecare dosar dispunând opisuri complete. Au rămas în acest sens, ca probe relevante, inventarele Cabinetului Civil M. Antonescu209 şi ale Cabinetului Militar210. Organizarea adecvată a materialelor şi-a evidenţiat roadele chiar şi în mai 1945 la sechestrarea lor de către ocupantul sovietic, într-o ordine desăvârşită, a celor opt lăzi de documente extrase din arhiva Cabinetului Militar, dintre care unele aveau să revină la Bucureşti după aproximativ 15 ani, restul fiind reţinut pe termen nedefinit, context în care am avut şansa de-a le cerceta prin 1992 – 1994 în arhivele din Moscova ale fostului *KGB211*. De altfel, la 17 mai 1945, prin ordinul nr. 20 251, generalul C. Vasiliu-Răşcanu, titularul în funcţie al Apărării Naţionale, sub presiunea unei note ultimative

sovietic din 5 mai 1945 de predare neîntârziată a documentelor istorice, a stabilit ca dosarele Cabinetului Militar să fie transmise, în starea în care fuseseră pregătite de creatorii fondului, „opisate, numerotate şi

212

sigilate” 212; ordinul ministrului avea în vedere şi predarea, din fondul Serviciului Istoric al Marelui Stat Major, a jurnalelor de operaţii ale marilor unităţi române combatante pe Frontul de Est în perioada 22 iunie 1941 – 23 august 1944213.

De reţinut, în context, că în temeiul experienţei primului război mondial Mareşalul Antonescu, cu gândul la *Istoria* proiectată a Campaniei din Est în plină desfăşurare, în rezoluţiile scrise a stabilit, de multe ori, ca documentele fundamentale de referinţă să fie direcţionate fie către

214

„Arhiva istorică” a Statului, fie către „arhiva personală” 214. În consecinţă, colaboratorii de la Cabinetul Militar au depozitat în arhiva privată a Mareşalului acte de diverse categorii, pe care ei

Vezi Gh. Buzatu, Horia Dumitrescu, *N. Iorga şi I. Antonescu*: *Istoria războaielor României din 1914 – 1918 şi 1941 – 1945*, în *N. Iorga. 1871 – 1940. Studii şi documente*, III, coordonatori C. Buşe şi C. Găucan, Bucureşti, Editura Universităţii, 2007, p. 73 şi urm.; Alexandru Oşca, Florin Şperlea, coordonatori, *în slujba muzei Clio. O istorie a Serviciului Istoric al Marelui Stat Major. 1920 – 1945*, Bucureşti, Editura CREA, 2006, p. 331 (Dare de seamă a Serviciului Istoric, ianuarie 1943).

206 *Ibidem*.

207 *Ibidem*, p. 128 (Dare de seamă a Serviciului Istoric, ianuarie 1944).

208 *Ibidem*, *passim*.

209 ANIC, fond PCM – Cabinetul Civil M. Antonescu, dosarele 362, 499 – 502.211 Idem, fond PCM – CM,

dosarele 45/FD-49/FD.

211 Cf. Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, p. 178 – 179.

212 *Ibidem*, p. 174.

213 *Ibidem*.

214 Vezi inventarul arhivei personale a lui I. Antonescu (ANIC, fond PCM – CM, dosar 238/1944.

34 file).

215

Înşişi le-au delimitat cu precizie: I – documente trimise la vilă; ÎI – documente aflate în casa de fier a Cabinetului Militar (originale din Evul Mediu, de la Mihai Viteazul sau Constantin Duca); III – documente obişnuite păstrate de secretarul particular, căpitanul N. Anghel216.

Luminile şi umbrele Jurnalului

Un lucru este cât se poate de clar, ceea ce denotă avantajele indiscutabile ale *Jurnalului*. Documentul surprinde situaţii şi personaje aflate în epicentrul evenimentelor din 1940 – 1944, ceea ce – trebuie să recunoaştem – constituie, deopotrivă pentru istoric sau pentru cititor, o şansă, iar aceasta din multiple puncte de vedere. Constatând deja că *Jurnalul*, eliminând spectaculosul, nu surprinde caractere şi atmosfera confruntărilor „la vârf" relatate, nu rivalizează de fel cu reconstituirile pline de culoare şi încordare specifice paginilor care ne-au introdus, să zicem, în anturajul lui Adolf Hitler217 sau al lui I.V. Stalin218. Ceea ce, admitem, nu prejudiciază, câtuşi de puţin, probitatea şi valoarea documentului. Mai ales că tocmai acestea reprezintă criteriile fundamentale pentru evaluarea ştiinţifică a *Jurnalului*. Iată de ce, credem, se impune să precizăm că, prin excelenţă, *Jurnalul* găzduieşte relatări sobre şi obiective, demne de tot interesul, fie numai dacă avem în vedere calitatea de unicat a „sursei". Să reţinem însă şi unele expuneri ample, multe pline de „culoare", datorate

autorului/autorilor (?), necunoscuţi, al/ai *Jurnalului*. În acest sens, trimitem pe cititor la faptele surprinse, de exemplu, pentru zilele de 12 noiembrie 1940 (plecarea generalului Antonescu spre Roma); 23 decembrie 1940 (seara Pomului de Crăciun la Preşedinţia Consiliului de Miniştri); 6 şi 8 septembrie 1941 sau 12 noiembrie 1941 (dezbateri în Consiliile de Miniştri); 8 noiembrie 1941 (parada militară de la Bucureşti în cinstea căderii Odessei, cu participarea Regelui Mihai I şi a feldmareşalului Wilhelm Keitel, şeful înaltului Comandament al OKW-ului; 1 – 3 noiembrie 1941 (inspecţiile Mareşalului în Dobrogea) şi 13 noiembrie 1941 (întâlnirea Mareşalului cu guvernatorii Basarabiei, Bucovinei şi Transnistriei); 16 martie 1942 (vizitele „inopinate" prin căminele de copii din Bucureşti) etc. De asemenea, pentru zilele de 23 – 24 august 1941, aflăm detalii referitoare la vizitele Regelui Mihai I şi Mareşalului Antonescu la Tighina – Tiraspol – Chişinău sau pe front219. În aceeaşi măsură, despre şedinţa Consiliului de Miniştri din 9 septembrie 1941, desfăşurată cu participarea tuturor membrilor Cabinetului şi în

215 Între acestea, I. Antonescu şi-a rezervat mesajele personale primite de la Adolf Hitler, Hermann Göring, Papa Pius XII sau Regele Victor Emanuel III (cf. ANIC, fond PCM – CM, dosar 63/1940).

216 Arhivele Militare Române, Piteşti, fond DCI/1974, f. 119 (în continuare, se va cita: AMR).

217 Vezi, în acest sens, dr. Henry Picker, Hrsg., *Hitlers Tischgespräche im Führerhauptquartier*, *1941/1944*, Bonn, Athenäum Verlag, 1951; Helmut Heiber, Hrsg., *Hitlers Legebesprechnungen. Die Protokollfragment seiner militärischen Konferenzen. 1942 – 1945*, I-II, Stuttgart, DVA, 1962; Adolf Hitler, *Libres propos sur la guerre et sur la paix, recuellis sur l'ordre de Martin Bormann*, I-II, Paris, Flaminarion, 1952 – 1954;

H.R. Trevor Roper, ed., *Hitler's Table Talk 1941 – 1944. His Private Conversations*, New York City, Enigma Book, 2000 (ediţia originală – 1953). A. Hitler spre exemplu l-a prevestit pe liderul sovietic N.S. Hruşciov, de vreme ce, la 17 octombrie 1941, a propus situarea României în rândul statelor… „axate" pe agricultură după terminarea războiului mondial (cf. *Libres propos*… I, p. 67).

218 Vezi Felix Ciuev, *Sto sorok besed's Molotovâm*, Moskva, Terra, 1991, *passim*.

219 Apud Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 197 – 199.

prezenţa guvernatorilor provinciilor istorice, generalii C. Voiculescu şi Cornel Calotescu, aflăm amănunte privind conţinutul disezăi Oilor şi natura deciziilor, mai precis:

„[…] *Consiliu de Miniştri 20. Au luat parte Domnii membri ai Guvernului, precum şi Dl. General Constantin Voiculescu, Guvernatorul Basarabiei, şi Dl. General Corneliu Calotescu, Guvernatorul Bucovinei.*

S-a discutat:

— *Punerea în funcţiune a întreprinderilor industriale şi a magazinelor din Basarabia şi Bucovina.*

— *Problema industriei metalurgice (comenzi, livrări, românizarea personalului de conducere, a specialiştilor şi a lucrătorilor).*

— *Problema aprovizionărilor (valorificarea laptelui şi derivatelor lui, conservelor, fructelor, peştelui şi cărnii).*

— *Situaţia financiară a ţării (încasări, cheltuieli, subscrieri la împrumut).*

— *Simplificarea şi unificarea legislaţiei* […]" *221*

În mod obişnuit, autorul/ autorii *Jurnalului* recurg la formule impersonale, fiind nenumărate asemenea formulări: „sosirea la Predeal" (7 octombrie 1940); „plecarea la Biserica Sf. Ilie Gorgani" (30 noiembrie 1940); „sosirea la Butimanu" (10 octombrie 1941); „sosirea la

Cartierul General al Führerului” (11 februarie 1942); „sosirea la Preşedinţie” (13 mai 1942). Alteori, mai cu seamă în cazul vizitelor pe front ale lui Antonescu, autorul/autorii *Jurnalului* se implică, participă de regulă la evenimente, căci altfel cum s-ar putea interpreta formulări ca acestea: „la ora 8, 40 [în 15 ianuarie 1941] ajungem la Viena”; „suntem la Tighina” (17 august 1941), pentru ca, la 6 – 9 august 1941, asemenea formule să intoxice textul pur şi simplu: „plecăm la aerodrom”; „sosim pe aerodromul din Iaşi”; „plecăm cu trenul la Chişinău”; „ne găsim în Chişinău”; „petrecem noaptea în vagon”; „peste noapte rămânem în Chişinău”; „plecăm spre Divizia a 7-a”; „trecem Nistrul pe la Tighina”; la 28 noiembrie 1941 – „în automobile, ne-am transportat [de la Şcoala Superioară de Război] la cazinoul ofiţerilor germani unde s-a servit o gustare”; la 23 martie 1944 – „17, 40 – Sosire la Aeroportul din München, unde suntem întâmpinaţi de Dl. von Doernberg, Ministru Protocolului German” ş.a.m.d. Nu o singură dată, autorul/autorii *Jurnalului* probează că, făcând parte din anturajul lui Antonescu, sunt prezenţi – cel puţin afectiv, evident – la faptele relatate, aşa precum la întrevederea Hitler – Antonescu din 27 februarie 1944 de la Castelul Klessheim (Salzburg, Austria):

„[…] *9,00 – Dl. Mareşal s-a sculat şi a rămas în apartamentul D-sale până la ora 11, 30. Între timp a primit pe Dl. General Şteflea şi Dl. Colonel Davidescu.*

11, 30 – Dl. Mareşal se plimbă prin salonul de onoare şi pe terasa Castelului.

12,00 – Soseşte Führerul la Castel. Imediat intră în conferinţă cu sfetnicii săi.

12, 30 – Soseşte la Castel Dl. Ministru von Ribbentrop.

Imediat Führerul însoţit de Dl. Ministru von Ribbentrop şi Dl. Ministru Schmidt şi urmat de suită, urcă la Dl. Mareşal, care îl aşteaptă în sala de onoare. Urmează

conversaţiile în salonul de lucru al Domnului *Mareşal, fiind de faţă şi Führerul, Dl. Ministru von Ribbentrop şi Dl. Ministru Schmidt.*

220 A se compara cu *Stenogramele* II, Bucureşti, 1998, p. 639 – 666; ANIC, fond PCM – CM, dosar 273/1944, f. 4 – 5.

221 Vezi *infra*, în acest volum.

14, 05 – Führerul cu Statul său Major se retrage pentru pregătirea şi prezentarea situaţiei operative. Dl. Mareşal cu Dl. Ministru von Ribbentrop au rămas singuri şi au discutat până aproape de ora 15.

15,00 – Dl. Mareşal cu Führerul şi parte din suita fiecăruia trec la masă în sala de recepţie.

16, 10 – Se termină masa şi se fac pregătiri pentru trecerea în Lagezimmer. 16, 15 – Statul Major al Führerului, Dl. Ministru von Ribbentrop, Dl. General Gheorghe Ion, Dl. General Şteflea şi toţi ofiţerii din suita Domnului Mareşal sunt în Lagezimmer. Imediat intră Dl. Mareşal condus de Führer. Urmează expunerea situaţiei fronturilor.

Primul vorbeşte Generalul de Armată Zeitzler, arătând situaţia Frontului de Est. Urmează expunerea făcută de Führer tot pentru Frontul de Est.

Generalul de Armată Jodl prezintă situaţia Frontului Mediteraneean, Frontului din Atlantic şi Frontului din Canalul Mânecii şi Marea Nordului.

Führerul completează expunerea, Dl. Mareşal intervine în unele privinţe. Amiralul Dönitz face o expunere asupra dispozitivului naval de pe Frontul Atlanticului şi Mării Nordului.

17, 30 – Se termină expunerea situaţiei operative. 17, 35 – Începe conferinţa Mareşal Keitel – General Şteflea.

17, 40 – Dl. Mareşal în conferinţă cu Führerul, Dl. Ministru von Ribbentrop şi Dl. Ministru Schmidt. Pentru câteva clipe cei doi Conducători au fost singuri.

18, 30 – Führerul pleacă de la Castelul Klessheim. Toate întrevederile dintre Dl. Mareşal şi Führer iau astfel sfârşit la această oră.

19,00 – Dl. Mareşal intră în conferinţă cu: Dl. Mareşal Keitel, Dl. General Şteflea, Dl. Colonel Davidescu şi Dl. Lt. col. *Crenato. Conferinţa a ţinut până la ora 20, 20.*

20, 30 – Dl. Mareşal în conferinţă cu Dl. Ministru von Ribbentrop. Întrevederea a durat până la masă.

21 – 23, 30 – Dl. Mareşal şi Dl. Ministru von Ribbentrop trec la masă în sala de recepţie a Castelului. La această masă sunt toţi membrii din suita Domnului Mareşal şi întreaga suită a Führerului cu Dl. Mareşal Keitel.

23, 30 – Dl. Mareşal se retrage în apartamentul D-sale, după ce îşi ia rămas bun de la toţi comesenii. Este condus până la uşă de Dl. Ministru von Ribbentrop […]" *222*

După cum am precizat, însă, predomină stilul sobru, lipsind cu desăvârşire observaţiile critice ori aprecierile entuziaste. Autorul/autorii *Jurnalului*, cunoscând, de regulă chiar anticipat, programul activităţilor Mareşalului, consemnează în termeni simpli faptele cotidiene: „16,00 – M.M. L.L. Regele şi Regina aduc un cadou Domnului Mareşal" (8 ianuarie 1942); „în cursul dimineţii D-l Mareşal rămâne la vilă" (13 mai 1942); „în tot cursul zilei, D-l Mareşal lucrează singur în birou" (16 decembrie 1942) sau „D-l Mareşal lucrează singur în birou şi nu primeşte pe nimeni" (28 decembrie 1942; 2 ianuarie 1943); „cina cu D-na Mareşal şi D-na Goga" (18 aprilie 1943); „în cursul dimineţii, D-l şi D-na Mareşal pleacă la schi" (5 ianuarie 1944); „24 martie 1944, ora 7, 30: Deşteptarea Domnului Mareşal". O serie de precizări ne apar de-a dreptul banale scoase din context ori dacă le raportăm la problema fundamentală a războiului aflată în orice clipă pe agenda

zilei; în context, aflăm, aşadar, poate contrariaţi, că: „10,00 – Dl. Mareşal Antonescu iese în grădină unde rămâne V oră” (5 septembrie 1941); „23, 30 – Dl. Mareşal se retrage în dormitor” (8 septembrie 1941); „D-l Mareşal iese puţin în grădină” (11 octombrie

222 Apud Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 220.

1941); „în cursul dimineţii, D-l Mareşal Antonescu nu părăseşte casă, fiind ninsoare abundentă” (13 octombrie 1941); „16 – 17 – Dl. Mareşal însoţit de Dl. Ministru Mihai Antonescu fac o plimbare prin Cişmigiu” (16 octombrie 1941); „7,00 – Dl. Mareşal iese puţin pe terasă […] 17,00 – Dl. Mareşal iese pe terasă unde rămâne V oră” (18 octombrie 1941); „18,00 – Dl. Mareşal se duce singur la dentistul Fessler. 21,00 – Masa” (3 ianuarie 1942); „9, 20 – Dl. Mareşal iese în grădină unde rămâne până la ora 11, 50” (20 aprilie 1942); „9 – 10, 30 – Dl. Mareşal se plimbă prin parc” (26 aprilie 1942); „10,00 – Dl. Mareşal iese în grădină şi vizitează sera, curtea păsărilor” (15 mai 1942); „D-l Mareşal bea apă [la Olăneşti] din izvorul nr. 5” (11 august 1943); „inhalaţii cu apă de la izvorul nr. 5” (idem); „vizită la dr. dentist Ghiţescu, pentru o plombă” (15 august

1943); „după-amiază, D-l Mareşal lucrează în grădină” (19 august 1943); „baie de sulf la băile Statului” (24 august 1943); „în cursul dimineţii D-l Mareşal se plimbă prin grădina vilei” (2 iulie

1944). Iată-l însă pe Ion Antonescu, în cele mai numeroase împrejurări surprinse, primind în audienţă cunoscute personalităţi ale timpului: „D-l Prof. Manoilescu, fost ministru de Externe: informaţiuni în legătură cu interesul ţării” (1 octombrie 1940); „Dl. Iuliu Maniu – chestiuni generale” (9 octombrie 1940); „D-l Ministru Pella – chestiunea Gurilor Dunării” (28 noiembrie 1940); „D-l Stelian Popescu – chestiuni personale” (idem); „D-l George Brătianu – aduce la cunoştinţa Domnului General

ameninţările ce le primeşte persoana D-sale din partea membrilor legionari şi cere măsuri de siguranţă contra acestor ameninţări" (idem); „Dl. Dinu Brătianu" (20 decembrie 1940); „19, 15 – 20, 30 – Dl. Iuliu Maniu" (4 noiembrie 1941); „IPS Mitropolitul Bălan: Expune situaţia şcolilor din Ardeal" (7 noiembrie 1941); „15 – 18 – Domnul Mareşal pozează pictorului Isachi Mirea" (23 noiembrie 1941); „D-na Eliza Zelea Codreanu: Chestiuni personale" (17 februarie 1942); „audienţă: Dl. Petre Groza" (21 mai 1942); „D-l Ministru Clodius: chestiuni economice" (30 mai 1942); „12,00 – Dl. Arhitect Duiliu Marcu: în legătură cu construcţia Palatului Preşedinţiei" (16 octombrie 1942); „18 – 19, 35 – Dl. Prof. M. Antonescu – Dl. Gheorghe Brătianu" (9 decembrie 1942); „D-l Ministru Petrovici: Chestiuni de serviciu" (22 decembrie

1942); „D-l Mihalache: Chestiuni politice" (19 ianuarie 1944); „D-l Eugen Cristescu: Chestiuni de serviciu" (25 februarie 1944) 223.

Vizitatorii lui Antonescu: *Prietenul la putere se cunoaşte, iar adversarul după…*

Am apreciat, şi revenim asupra acestui aspect, ca fiind de-a dreptul miraculoasă salvarea *Jurnalului* în 1945, mai precis radierea lui de pe lista documentelor-trofeu predate atunci Moscovei. Este netăgăduit că, dispunând de *Jurnal*, Kremlinul ar fi pătruns rapid o sumă de secrete ce-l interesau cu străşnicie, după cum, pe de altă parte, ar fi beneficiat de lista completă a persoanelor/personalităţilor care s-au perindat în anii 1940 – 1944 prin cabinetul Mareşalului. Iar, în acest fel, vânătoarea declanşată prin 1945 – 1948 de NKVD sau de autorităţile comuniste de la Bucureşti pentru depistarea şi dezvăluirea cu tam-tam a foştilor „colaboraţionişti" ai regimului „criminal militaro-fascist" ar fi avut un suport consistent, un argument imediat şi de prima ordine. Mai ales că atacurile în presa comunizantă şi înscenările judiciare erau la ordinea zilei…

Iată un motiv pentru ca, în temeiul *Jurnalului*, să reţinem numele unora dintre personalităţile

223 Asemenea formule despre întrevederile Ion Antonescu – Eugen Cristescu sunt cele mai numeroase în *Jurnal*, pentru întreaga perioadă noiembrie 1940 – august 1944.

epocii care, fără a se fi confundat nicicum cu colaboraţionişţii fascişti, titlu ce se împărţea cu dărnicie prin 1944 – 1948, au beneficiat cel puţin de statutul de invitaţi (o dată sau în mai mult rânduri) ai Conducătorului Statului. Menţionăm că, din motive explicabile, în unele cazuri, vom reţine zilele întrevederilor, desprinse din *Jurnal*:

— Patriarhul Nicodim (6.9.1940) 224
— Dr. C. Angelescu (9.9.1940)
— C. Argetoianu (10.9.1940)
— A.C. Cuza (11.9 şi 26.9.1940)
— Constantin (Dinu) I.C. Brătianu (11.9.1940)
— Al. Vaida-Voevod (13.9.1940)
— I. Lupaş (17.9.1940)
— I. Inculeţ (20.9.1940)
— Ştefan Ciobanu (20.9.1940)
— Pamfil Şeicaru (20.9.1940)
— Sextil Puşcariu (25.9.1940)
— I.G. Vântu (20.9.1940)
— Octav Onicescu (17.9.1940) 225
— A.C. Cuza (27.9.1940)
— N. Mareş
— Iuliu Maniu (9.10.1940) 226
— Gh. Cuza
— M. Manoilescu
— Gh. Brătianu (10.10.1940) 227
— I. Gigurtu
— Ion Mihalache (16.10.1940) 222298
— W. Filderman (10.10.1940) 229

— Istrate Micescu
— C. Argetoianu
— Victor Slăvescu
— Dr. C. Angelescu
— Sextil Puşcariu
— C. Rădulescu-Motru
— Grigore Antipa
— Gh. Brătianu (30.10.1940) 230
— I. Zelea Codreanu
— C. Rădulescu-Motru, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gh. Brătianu (28.11.1940) 231
— Stelian Popescu
— Valer Pop
2 M Vezi
225 *Ibidem*.
226 ANIC, fond PCM – CM, dosar 148/1940, f. 9.
227 *Ibidem*, f. 10.
228 *Ibidem*, f. 13.
229 *Ibidem*, f. 14.
230 *Ibidem*, f. 125.
231 *Ibidem*, f. 38.
— P.P. Panaitescu
— George Enescu (29.11.1940) 232
— Horia Hulubei
— N. Miclescu
— N. Batzaria
— George Murnu
— Al. Vaida-Voevod (18.12.1940) 233
— Sabin Manuilă
— Constantin (Dinu) I.C. Brătianu (20.12.1940) 234
— I. Lupaş
— Gh. Brătianu (21.12.1940) 235
— Veturia Goga (19.1.1941) 236
— Al. Rosetti
— Mircea Vulcănescu

— D. Caracostea
— Eliza Codreanu
— Gh. Cuza
— Nichifor Crainic (26.2.1941)
— Al. Vaida-Voevod, Ion Mihalache (27.2.1941) 237
— Victor Slăvescu
— General Radu Rosetti
— Dr. N. Lupu
— A.C. Cuza
— Constantin Tănase (12.3.1941)
— Ion Mihalache (23.3.1941) 238
— Ilie Rădulescu
— Romulus Dianu
— W. Filderman (1.4.1941) 239
— A.C. Cuza şi Gh. Cuza (2.4.1941)
— Veturia Goga, însoţită de Lucreţia Barbul şi Gh. Barbul (6.4.1941)
— Patriarhul Nicodim
— Moş Ion Codreanu
— Petre Nemoianu
— Dr. N. Lupu
— I. Hudiţă (5.4.1941)
— Gh. Brătianu şi soţia, la dejun (3.6.1941) 241

232 Ibidem.
233 Ibidem, f. 53.
234 Ibidem, f. 54.
235 Ibidem, f. 55.
236 Ibidem, f. 71.
237 Ibidem, f. 93.
238 Ibidem, f. 106.
239 Ibidem, f. 113.
240 Ibidem, f. 116.
241 Ibidem, f. 147.

— Dr. N. Lupu
— W. Filderman, însoţit de arhitectul H. Clejan

(8.9.1941) 242
— Dr. N. Lupu
— Patriarhul Nicodim
— Pamfil Şeicaru (29.11.1941)
— Iuliu Maniu (4.11.1941, între orele 19, 15 şi 20, 30) 243
— I. Al. Brătescu-Voineşti
— Eliza Brătianu (5.12.1941; 11.3.1942)
— Gh. Brătianu (21.1.1942) 244
— Eliza Zelea Codreanu
— Maria Enescu (11.3.1942) 245
— Petru Groza (21.5.1942) 246
— Mitropolitul Bălan
— Ioan de Mocsonyi-Styrcea (19.8.1942) 247
— Nichifor Crainic
— Gh. Brătianu (9.12.1942) 248
— Patriarhul Nicodim
— Constantin C. Giurescu (12.2.1941) 249
— I. Al. Brătescu-Voineşti
— Valer Pop
— Mitropolitul Vissarion Puiu
— Patriarhul Nicodim
— I. Hudiţă
— Dr. N. Lupu
250
— George Enescu, însoţit de George Vraca şi N. Vlădoianu (7.2.1943) 250
— Ion Mihalache (11.5.1943) 251
— La 26.5.1943, între orele 15, 30 şi 17,00, Mareşalul a participat, la Academia Română, la discursul de recepţie al istoricului Gh. Brătianu despre N. Iorga252
— N. Mareş
— N. Malaxa (22.7.1943) 253
242 *Ibidem*, f. 201.
243 *Ibidem*, f. 239.

244 *Ibidem*, f. 281.
245 *Ibidem*, f. 309.
246 *Ibidem*, f. 342 – 343. Ulterior, în decembrie 1943 – ianuarie 1944, dr. P. Groza avea să fie arestat, iar eliberarea lui a survenit în urma ordinului personal al Mareşalului, căruia cel iertat i-a declarat... recunoştinţă veşnică. Vorbe goale, dacă avem în vedere că, în cursul „procesului" din mai 1946, Iuliu Maniu a intervenit în două rânduri la primul ministru în funcţie, nimeni altul decât dr. P. Groza însuşi (?!), ca să acţioneze decisiv pentru comutarea pedepsei cu moartea dictată în cazul fostului Conducător al Statului (cf. Iosif Toma Popescu, *Memorial Iuliu Maniu*, Bucureşti, Editura Criterion Publishing, 2006, p. 84 – 85).
247 ANIC, fond PCM – CM, dosar 462/1942, f. 62.
248 *Ibidem*, f. 112.
249 *Ibidem*, f. 147.
250 *Ibidem*, f. 262.
251 *Ibidem*, f. 208.
252 *Ibidem*, f. 220.
253 *Ibidem*, f.262.
— Arhiducesa Ileana (1.8.1943) 254
— Al. Cretzianu255
— Nichifor Crainic
— Pamfil Şeicaru (2.11.1943)
— Eliza Brătianu (30.11.1943) 256
— Dr. N. Lupu
— Ion Mihalache (19.1.1944) 257
— Victor Slăvescu
— Arhitectul H. Clejan (22.1.1944) 258
— I.A. Brătescu-Voineşti
— I. Hudiţă (9.2.1944)
— I.D. Ştefănescu
— N. Mareş
— Arhiducesa Ileana

— Ion Mihalache (29.3.1944)
— Mircea Cancicov
— Gh. Brătianu (3.4.1944) 259
— Ion Mihalache (6.4.1944)
— Constantin (Dinu) I.C. Brătianu, Gh. Brătianu (7.4.1944) 260
— Pamfil Şeicaru (13.4.1944)
— Patriarhul Nicodim
— Mircea Cancicov
— Pamfil Şeicaru (27.6.1944)
— Prinţesa Ileana (10.7.1944)
— Mircea Cancicov

Din rândul diplomaţilor acreditaţi la Bucureşti şi al militarilor străini, în cursul lunii septembrie 1940 au fost primiţi în ordine de către I. Antonescu:

— Miniştrii Germaniei şi Italiei (5.9.1940)
— Nunţiul papal A. Cassulo (5 şi 18.9.1940)
— Miniştrii Danemarcei, Suediei, Italiei, Greciei şi Marii Britanii (10.9.1940)
— Miniştrii Iugoslaviei şi Belgiei (11.9.1940)
— Miniştrii Elveţiei şi Portugaliei (12.9.1940)
— Miniştrii Norvegiei şi SUA (16.9.1940)
— Consulul Mexicului (19.9.1940)
— Miniştrii Iranului şi Egiptului (20.9.1940)
— Miniştrii URSS şi Chinei (23 şi, respectiv, 24.9.1940).

254 *Ibidem*, f. 269.
255 *Ibidem*, f. 291.
256 *Ibidem*, f. 353.
257 Idem, dosar 204/1944, f. 20.
258 *Ibidem*, f. 23.
259 *Ibidem*, f. 75.
260 *Ibidem*, f. 79.

Ulterior la Cabinetul lui I. Antonescu s-au perindat îndeosebi:

— Miniştrii Reichului, Wilhelm Fabricius (1936 – 1941) şi Manfred von Killinger (19411944), precum şi colaboratorii lor din cadrul Legaţiei Germaniei din Bucureşti

— Generalii Alfred Gerstenberg (1940 – 1944), ataşatul aero, Erik Hansen (1940 – 1942.

1943 – 1944) şi Arthur Hauffe (1942 – 1943), şefii Misiunii Militare Germane în România

— Franklin Mott Günther, ministrul SUA la Bucureşti (30.10.1940, 25.4.1941) 261

— Feldmareşalul Wilhelm Kertel, şeful *OKW* (8.11.1941) 262

— Renato Bova Scoppa, ministrul Italiei la Bucureşti (19.4.1942) 263

— Amiralul Wilhelm Canaris, şeful celebru al Abwehr-ului (10.9.1940, 10.3.1941, 8.7.1941, 29.8.1943 etc.)

— Amiralul Erich Raeder, comandantul Marinei de Război a Reichului (4.9.1941)

Se impun atenţiei cititorului, netăgăduit, numele personalităţilor care, bucurându-se de cea mai mare frecvenţă în *Jurnal*, relevă cele mai intense raporturi protocolare, politico-militare, diplomatice ori secrete cu Conducătorul Statului:

— Mihai Antonescu264

— Veturia Goga

— Regele Mihai I şi Regina-Mamă Elena265

— Manfred von Killinger266

— Toţi membrii Guvernului şi delegaţii Marelui Stat Major Român267

— Toţi ofiţerii superiori deţinând posturi de comandă la nivelul MU ale Armatei

268

Române

— Eugen Cristescu269

Acesta din urmă, în calitatea-i de şef al SSI-ului, era

personajul cel mai aşteptat ori, altfel spus, cel dintâi care, după vice-premierul Mihai Antonescu, s-a bucurat de „uşă deschisă” la Mareşal, desigur, în raport cu importanţa excepţională a postului deţinut. În cursul războiului, în general, Eugen Cristescu a fost primit de Mareşal în ritmul de cel puţin 2 – 3 ori săptămânal, dar.

270

În situaţii deosebite, uneori şi de 2 – 3 ori pe zi, precum la 19 iunie 1944 (2) 270 sau la 4 septembrie 1943 (3) 271.

De asemenea, cu gândul la deznodământul evoluţiilor interne din România anilor 19401944, nu se poate neglija – examinând listele din paginile precedente – că, dintre personalităţile care s-au perindat prin cabinetul Generalului/Mareşalului Antonescu în decurs de patru ani, n-a lipsit niciunul dintre complotiştii de elită care şi-au pus în evidenţă „meritele” cu prilejul

261 Idem, dosar 148/1940, f. 2, 128.

262 *Ibidem*, f. 241 – 243.226634 *Ibidem*, f. 330.

264 Vezi, în acest volum, *Jurnalul* pentru perioada 27.9.1940 – 31.12.1941.

265 *Ibidem*.

266 *Ibidem*.

267 *Ibidem*. 226698 *Ibidem*.

269 *Ibidem*.

270 Idem, dosar 204/1944, f. 146.

271 Idem, dosar 462/1942, f. 293.

controversatei lovituri de stat de la 23 august 1944, şi anume: Regele Mihai, generalul C. Sănătescu, Ioan de Mocsonyi-Styrcea, Gh. Brătianu, Iuliu Maniu şi Constantin (Dinu) I.C. Brătianu, Veturia Goga, mai puţin, cum se observă, dr. Petru Groza, care, nefiind în măsură să participe la puci, avea să se impună însă ulterior, între 6 mai şi 1 iunie 1946, ca lider al celui dintâi guvern criminal procomunist care a înscenat monstruosul „proces al marii

trădări naţionale” şi a vegheat, în final, la împlinirea sentinţei dictate de falsul „Tribunal al Poporului” din Bucureşti – execuţia Mareşalului şi a unora dintre foştii săi colaboratori!

Nu vom încheia acest subcapitol, fără a preciza că Adolf Hitler – în calitatea sa de gazdă, iar niciodată de oaspete al lui I. Antonescu – este un alt personaj care populează frecvent *Jurnalul*, în mod practic ori de câte ori întâlnim detalii despre întrevederile Conducătorului Statului român cu Führerul. Aşa după cum stabilit273, din noiembrie 1940 şi până în august 1944 Antonescu a fost primit de Hitler în 20 de rânduri, dar, cum ultima lor întrevedere, cea din 5 august 1944, nu intră în discuţie, dat fiind că *Jurnalul* se opreşte la 21 iulie 1944, deducem că trebuie să ne limităm la precedentele 19 runde de convorbiri germano-române la cel mai înalt nivel, mai precis la cele din 22 şi 23 noiembrie 1940 (Berlin), 14 ianuarie 1941 (Obersalzburg), 12 iunie 1941 (München), 6 august 1941 (Berdicev, Ucraina), 11 februarie 1942 (2), 10 ianuarie 1943 (2) şi 12 – 13 aprilie 1943 de la „Wolfschanze”, 26 – 27 februarie 1944 (3) şi 23 – 24 aprilie 1944 de la Klessheim274.

Despre „boala „Mareşalului

Jurnalul oferă, nici nu se putea altfel, date relevante despre multe dintre problemele personale ale lui I. Antonescu, iar, în această ordine, infirmă ştirile false puse în circulaţie în epocă despre „boala” ce l-ar fi… răvăşit în anul fatidic 1942?! Pe parcursul celor aproape patru ani de guvernare275, nu aflăm diseminate în *Jurnal* ştiri neliniştitoare, predominând unele de acest gen: La 6 decembrie 1941, Mareşalul, însoţit de căpitan dr. Stroescu, s-a deplasat la

272 Cf. Traian Udrea, *23 august 1944. Controverse istorico-politice. Studiu istoriografie*, Bucureşti, Editura Alex-Alex & Leti Pres, 2004, *passim*. Strălucitul jurnalist

care a fost Pamfil Şeicaru avea să releve, în presa din exil, că „tot ce s-a abătut după 23 august [1944] asupra nenorocitei noastre patrii era virtual cuprins în actul loviturii de stat” (Pamfil Şeicaru, *Scrieri*, vol. 3, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2003, p. 215).

273 Cf. Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 242 – 243.

274 Vezi stenogramele complete traduse şi editate de colegul Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1999, p. 57 – 96, 106 – 125, 140 – 198, 200 – 245. În privinţa relatărilor din *Jurnal*, pentru întrevederile Hitler-Antonescu din noiembrie 1940, ianuarie, iunie şi august 1941, apoi din februarie 1942, vezi ANIC, fond PCM – CM, dosar 148/1940, filele 32 – 34, 67 – 68, 151 – 152, 180 – 181, 292 – 295); pentru întrevederile din ianuarie, aprilie şi septembrie 1943, vezi idem, dosar 462/1942, filele 124 – 129, 189 – 191, 291 – 292, iar, pentru cele din februarie şi martie 1944, idem, dosar 204/1944, filele 3843, 63 – 6267.5

275 Din documentele disponibile, dispunem de următoarele informaţii relativ la indisponibilităţile lui I. Antonescu anterior anului 1940: concediu medical de 30 de zile, cu începere de la 7.8.1937, după „Foaia de sănătate şi absenţe din 1907 – 1937”; de asemenea, la 1.3.1934, din „Anexa la foaia de sănătate”, deducem că, fiind examinat de Comisiunea Medicală desemnată de Marele Stat Major, „a fost găsit sănătos” (cf. Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 344 – 356).

Spitalul Militar din Bucureşti „pentru o şedinţă de raze”; peste câteva zile, între 20 şi 31

277

decembrie 1941, Mareşalul avea să fie „reţinut în casă de către medic, fiind indispus”. Tot „indispus” Mareşalul a fost între 30 iunie şi 7 iulie 1942278; ulterior, între 4 şi 25 august 1943, Ion şi Maria Antonescu s-au aflat

pentru tratament la Olăneşti – băi de sulf279, iar, în cursul lor, la 11 şi 15 august, maiorul dr. Ghiţescu a fost solicitat pentru… „lucru la o plombă” 280. După câteva luni, la Bucureşti, la 9 decembrie 1943, Antonescu s-a adresat iarăşi dentistului281.

Cel mai adesea însă, mai cu seamă în cursul wee-end-urilor, *Jurnalul* a consemnat că Mareşalul a „rămas în casă”, dar nu pentru vreun tratament, ci pentru a-şi afla răgazul necesar lucrului, îndeosebi pentru a soluţiona problemele bogatei corespondenţe primite. *Jurnalul* chiar abuzează pe alocuri, făcând trimiteri la momentele ce-şi rezerva eroul pentru „a lucra corespondenţa obişnuită” (15.3.1942) 282 sau, altfel zis, pentru a „rezolva corespondenţa curentă” (17.10.1943) 283. Deosebit de relevante sunt informaţiile despre un episod capital al Războiului din Este şi, în consecinţă, al conflagraţiei mondiale: Stalingrad. Potrivit *Jurnalului*, contraofensiva Armatei Roşii din 19 – 20 februarie 1942, cu consecinţele-i catastrofale pentru destinul Armatelor 3 şi 4 Române, deopotrivă al Armatei 6 Germane, l-a surprins pe Mareşal în

284 285

Bucureşti, de unde a plecat la Predeal, la 21 noiembrie 1942, pentru ca, a doua zi, să meargă la schi cu Maria Antonescu, iar, la revenire, să dejuneze cu unii dintre colaboratorii săi din cadrul Cabinetului Militar (colonelul Radu Davidescu, maiorul N. Caloenescu, căpitanii N. Anghel şi I. Georgescu) 286. Luni, 23 noiembrie 1942, Antonescu a plecat la Bucureşti, pentru a reveni la Predeal pentru wee-end-urile următoare, din 28 – 29 noiembrie şi, respectiv, 5 – 6 decembrie 1942, de fiecare dată studiind analizele sosite de pe front ori pregătind corespondenţa cu Hitler şi generalii săi (Keitel, von Manstein, Hauffe ş.a.) pe tema eşecurilor de proporţii din Est. În context, *Jurnalul* ni se destăinuie: „Dl. Mareşal

nu a primit pe nimeni, rămânând la vilă în tot
287
cursul zilei" (29.11.1942) ori: „Dl. Mareşal nu primeşte pe nimeni lucrând singur în birou".
288
(5.6.1942). Situaţia se repetă, uneori, chiar în miezul săptămânii: miercuri, 16 decembrie 1942.
289
Antonescu, la Preşedinţia din Bucureşti, „în tot cursul zilei... lucrează singur în birou" 289, pentru ca la finele săptămânii, în 20 – 21 decembrie 1942, să procedeze identic: „lucrează singur în birou [la Preşedinţie], neprimind pe nimeni" 290, după cum a mai procedat la 28 noiembrie 1942291 sau

276 ANIC, fond PCM – CM, dosar 148/1940, f. 260. Tratamentul s-a repetat la 18.12.1941
(*ibidem*, f. 268).

277 *Ibidem*, f. 269 – 271.

278 Idem, dosar 462/1942, f. 35.

279 *Ibidem*, f. 272 – 287. Tratamentul la Olăneşti s-a repetat în august 1944, dar *Jurnalul*, oprindu-se la 21 iulie 1944, nu oferă, natural, niciun fel de referinţe.

280 ANIC, dosar 462/1942, f. 277, 280.

281 *Ibidem*, f. 359.

282 Idem, dosar 148/1940, f. 311.

283 Idem, dosar 462/1942, f. 322.

284 *Ibidem*, f. 105.

285 *Ibidem*, f. 106.

286 *Ibidem*.

287 *Ibidem*, f. 109.

288 *Ibidem*, f. 111.

289 *Ibidem*, f. 115.

290 *Ibidem*, f. 116.

291 *Ibidem*, f. 118.

la 2 ianuarie 194 3 292. În cursul anului 1943, mai

precis în ultimele luni, în *Jurnal* vor abunda expresiile de genul „lucru în birou”, precum la 15 – 17, 19 – 20, 22 – 27 noiembrie, 1, 20 – 21, 26 – 28 decembrie 293.

Ajungem, în acest fel, la episodul controversat referitor la boala Mareşalului294. Graţie *Jurnalului*, devine posibil să constatăm apariţia, evoluţia şi manifestările necazurilor, apoi stingerea lor, după cum urmează: în perioada 1 – 8 iunie 1942, Mareşalul a vizitat Crimeea, iar ulterior (9 – 12 iunie 1942) Transnistria, revenind la Bucureşti în 13 iunie 1942295. Zilele imediat următoare au fost rezervate, ca de obicei, „lucrului în birou” (14 – 18 şi 23 – 29 iunie 1942) 296, pentru ca, dintr-odată, pentru perioada 30 iunie – 7 iulie 1942, să apară acest verdict: „Dl. Mareşal, fiind indispus, nu a primit pe nimeni, nici în vizită şi nici în audienţă” 297. La 8 iulie 1942, Mareşalul, aflat în continuare la Predeal, a primit vizita a trei medici apropiaţi: Drăgănescu, Stroescu şi d-na Teodorescu298, care au revenit şi a doua zi, însoţiţi fiind de dr. N. Lupu şi prof. Danielopol299. Acestora aveau să li se adauge doctorii Siseşti, Bazil Teodorescu şi Căliman, consultaţiile acestora fiind succedate de scurte plimbări în grădină ori pe terasă300. La 13 iulie 1942, surveni o schimbare de decor: Antonescu serveşte dejunul cu oaspeţi de vază: Veturia Goga, feldmareşalul von Manstein şi generalul Hauffe301. În continuare, singur ori în colaborare, de regulă cu colonelul Radu Davidescu, Mareşalul revine la „lucru” în birou, primeşte vizita lui M. Antonescu (18.7.1942), după care, prin Curtea de Argeş, a plecat la Bucureşti302, unde avea să rămână sub supravegherea medicilor, care-i îngăduiră „lucrul în birou” şi vizite repetate la Spitalul nr. 303, unde era internată mama sa, d-na Liţa Baranga (24 şi 26.7.1942), o plimbare pe lacul Snagov cu vaporaşul sau primirea generalului Gerstenberg (22.7.1942). La 28 şi 29 iulie 1942, Antonescu primeşte iarăşi o echipă de medici români (căpitanul Stroescu, dr. N.

Lupu şi Bazil Teodorescu), însoţită de un cunoscut specialist sosit anume de la Viena, prof. dr. Eppinger303, ale cărui indicaţii s-au dovedit, probabil, eficiente. După mai multe zile, la 5 august 1942, Antonescu se reîntâlni cu medicii români, acompaniaţi citim în *Jurnal* – de „un doctor german" nenominalizat304. Ceea ce, în temeiul *Jurnalului*, se poate afirma cu certitudine priveşte faptul că, în săptămânilor şi lunile următoare (august

292 *Ibidem*, f. 120.

293 *Ibidem*, filele 321 – 378.

294 Pentru detalii, vezi Alex Mihai Stoenescu, *Armata, Mareşalul şi evreii*, Bucureşti, Editura RAO, 1998, p. 470 – 485; idem, *Istoria loviturilor de stat în România. 1821 – 1999*, vol. 3, *Cele trei dictaturi*, ediţie revizuită, Bucureşti, Editura RAO, 2006, 522 – 523.

295 Idem, dosar 462/1942, f. 1 – 28.

296 *Ibidem*, f. 29 – 35.

297 *Ibidem*, f. 35. Anterior, la 2 iunie 1942, dr. Gaston Prieur îi comunicase Generalului „rezultatul consultaţiei" la care îl supusese (vezi *infra*, în acest volum). Şi, fapt demn de reţinut, medicul francez, împreună cu căpitan dr. Stroescu, a consultat-o şi pe Maria Antonescu, atunci când a fost cazul, mai precis la 15 decembrie 1940 (vezi *infra*).

298 Idem, dosar 462/1942, f. 36.

299 *Ibidem*.

300 *Ibidem*, f. 37 – 39.

301 *Ibidem*, f. 38.330023 *Ibidem*, f. 40 – 42.

303 *Ibidem*, f. 44 – 45. Pentru aducerea prof. Eppinger se făcuseră demersuri la Berlin, recomandările sale dovedindu-se eficiente, motiv pentru care el avea să mai revină la Bucureşti (martie 1943) şi să rămână în corespondenţă cu Mareşalul.

304 *Ibidem*, f. 50.

octombrie 1942), Mareşalul n-a fost ocolit de doctorii

săi preferaţi, cărora li s-au adăugat pe rând profesorii Finţescu, Finteşteanu, Angelescu, Simionescu, Popescu, Amza Jianu, Petre Tomescu, ministrul Sănătăţii în exerciţiu, sau d-na Enescu, deşi – dacă judecăm după frecvenţa menţiunilor din *Jurnal* – preferaţii au rămas soţii Teodorescu şi doctorii Drăgănescu şi Stroescu305. Ceea ce reţinem, pentru intervalul august-octombrie 1942, programul zilnic al Mareşalului a devenit mai puţin rigid, chiar a revenit la „normal”. Lunile dramatice de pe Frontul de Est din noiembrie-decembrie 1942 l-au aflat, în consecinţă, pe Antonescu pe deplin „refăcut”, probând a fi în cea mai bună formă, în deplină dispoziţie ca, după tragedia din regiunile Cotului Donului şi Stalingradului, să angajeze decis şi să-i înfrunte cu aplomb pe proprii aliaţi, în primul rând pe Adolf Hitler şi pe generalii *OKW*-ului, cu care a purtat un al doilea conflict (prioritar epistolar), concomitent cu războiul adevărat, desfăşurat undeva în stepa clamucă din Răsărit. Fiind vorba de condiţia fizică a Mareşalului ar trebui reţinut că, deja la 4 sau la 11 decembrie 1942, Mareşalul a revenit la manej pentru exerciţii306. Cu aceasta, apreciem, „boala” Mareşalului, despre care s-a făcut atâta caz şi despre care a curs atâta cerneală, probabil în temeiul unor zvonuri sau dorinţe interesate, iar, parţial, şi a unor fapte reale (vizitele repetate ale medicilor), s-a consumat. Ea nu a avut niciun rol în a-l fi împiedicat pe Antonescu să preia comanda Grupului de Armate purtându-i numele, undeva în zona fierbinte a operaţiilor din Est, ci totul s-a datorat faptului că *OKW*-ul n-a fost în măsură a pregăti o atare concentrare de forţe în timp util, ceea ce – de ce-am exclude această probabilitate? – dacă s-ar fi împlinit ar fi putut influenţa în alt sens desfăşurarea evenimentelor din Est după 19/20 noiembrie 1942! De altfel, chiar în acele zile, mai precis la 9 decembrie 1942, răspunzând unui mesaj „protestatar” al lui Iuliu Maniu, Antonescu condamna „intrigările politice”

ale aşa-zisei opoziţii democratice, deplângându-l pe liderul naţional-ţărănist care, obişnuit să respingă informaţiile reale despre starea ţării, preferase că dea crezare opiniilor lansate de „ticăloşii vieţii noastre politice, care astăzi vin la Dv., iar mâine se vor duce la altul” 307.

În sfârşit, aşa cum am subliniat în studiul introductiv al *Jurnalului* lui Antonescu, numai după editarea acestui document excepţional biografia obiectivă şi completă a Mareşalului

308

devine nu numai posibilă şi accesibilă, ci chiar obligatorie.

305 *Ibidem*, f. 51 – 93.3°7 *Ibidem*, f. 98, 102.

307 Mareşal Ion Antonescu, *Epistolarul infernului*, ediţie Mihai Pelin, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1993, p. 362.

308 Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds., *Pace şi război (1940 – 1944)*: *Jurnalul Mareşalului Antonescu*, I, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 42.

CAPITOLUL VII PRELUDIUL STALINGRADULUI, ÎN VIZIUNEA 55/-ULUI

În actualul stadiu al cercetărilor309, opinia care se impune este una singură. Aceea că, în anii Războiului din Est, *SSI*-ul nu s-a confundat cu organismul omnipotent şi omniprezent (gen *OSS*, *IS*, *MI5*, *NKVD*, *Abwehr* ori *SD VI*) de spionaj/contraspionaj total, precum cele performante ale marilor state beligerante, dar – în cazul statelor mijlocii şi mici, în mod sigur – n-a fost nici cel mai slab dintre toate acestea, lipsit de performanţe, iar, de aceea, inutil. În condiţii istorice concrete, interne şi externe, în funcţie de organizare şi tradiţie, de oameni şi de fonduri, dependent de Eugen Cristescu şi de Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român, Serviciul şi-a îndeplinit misiunea, adeseori cu supra de măsură, dar a şi gafat, uneori în chip nepermis, precum, mai ales, înainte şi în momentul 23

august 1944, lovitura de stat surprinzând agenţia şi pe liderii săi în aceeaşi măsură ca pe Mareşalul Antonescu. În consecinţă, prăbuşirea a intervenit cauzal, după cum fusese şi ascensiunea lor. Astfel, dacă este adevărat că *SSI*-ul a supravieţuit oarecum arestării şi execuţiei Mareşalului, ulterior războiului mondial, în decursul intensificării regimului ocupaţiei militare a URSS în România şi a procesului de comunizare în 1947 – 1948, el, după ce prin 1945 – 1946 traversase propria-i lustraţie310, a sfârşit prin a fi absorbit de *DGSP* (1948), în organele căreia s-a şi topit prin 1950 – 1951. Ca atare, desprindem că momentele de glorie ale SSI-ului rămân oricum legate de perioada anterioară loviturii de stat de la 23 august 1944. Succesele

311 312

Înregistrate atunci311, pe planul intern, ori în zona Frontului de Est312, au fost indiscutabile, iar.

309 Vezi îndeosebi Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 89 – 214; Cristian Troncotă, *Istoria Serviciilor Secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 189 şi urm.; idem, *Eugen Cristescu. Asul Serviciilor Secrete româneşti. Memorii (1916 – 1944), mărturii, documente*, Bucureşti, Editura Rosa Vânturilor, 1995, *passim*; idem, *Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de Informaţii şi Contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941 – 1944)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2003, *passim*; idem, *Omul de taină al Mareşalului*, Bucureşti, Editura Elion, 2005, *passim*; Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informaţii din România. 1939 – 1947*, I-II, Bucureşti, Editura Academiei Naţionale de Informaţii, 2003; Pavel Moraru, *Informaţii militare pe Frontul de Est*, Bucureşti, Editura Militară, 2005, *passim*; idem, *Basarabia, basarabenii şi Serviciile Secrete (1918 – 2005)*, Chişinău, 2005, *passim*; Lionede

Ochea, *Serviciul Special de Informaţii al României pe Frontul de Vest (1940 – 1944)*, Bucureşti, Editura Tipart, 2005, p. 76 şi urm.; Cristian Troncotă, Alin Spânu, *Documente SSI privind spaţiul sovietic. 22 august 1939 – 23 august 1944*, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2004, *passim*; Cristian Troncotă, Alin Spânu, Ilie Pintilie, *Documente SSI despre poziţia şi activităţile partidelor politice din România. 6 septembrie 1940 – 23 august 1944*, Bucureşti, I.N.S.T., 2005, *passim*; Gh. Buzatu, Corneliu Bichineţ, eds., *Arhive secrete, secretele arhivelor*, I-II, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005, *passim*.

310 Cf. Ion Zainea, *Politică şi administraţie în România (6 martie 1945 – 1 martie 1946). Epurarea*, Oradea, Editura Universităţii, 2004, *passim*.

311 În colaborare ori alături de serviciile militare de informaţii şi contrainformaţii.

312 Vezi îndeosebi Pavel Moraru, *Armata lui Stalin văzută de români*, Bucureşti, Editura Militară, 2006, *passim*.

dintre reuşite, remarcăm – anterior datei de 22 iunie 1941 – sinteza privind *Kominternul 313*, sinteza din martie 1944 cuprinzând radiografia completă şi exactă a *NKVD*-ului314 şi, nu în cele din urmă, sinteza din martie 1943 acoperind un moment fundamental al celui de-al doilea război mondial în ansamblu – episodul Stalingrad. Este de la sine înţeles că, de vreme ce anterior ne-am ocupat de primele două documente menţionate, în rândurile ce urmează vom stărui asupra ultimului document.

Deja în urmă cu peste un deceniu, atunci când am valorificat rezultatele descoperirilor noastre în Arhivele KGB-ului din Moscova315, am prezentat numeroase probe concrete privind pătrunderea de către *SSI* a intenţiilor Kremlinului de a declanşa contraofensiva din regiunea Cotul Donului – Stalingrad în noiembrie 1942 şi care avea

să se dovedească fatală pentru trupele germane şi române angajate în Est. Nu este cazul să reluăm probele, ci ne vom limita să trimitem la nota strict-secretă a SSI-ului purtând nr. 2 187/5 noiembrie 1942, care, cu exact 14 zile înainte de producerea ireparabilului, semnala în mod precis că: *„Organele noastre informative din regiunea DONULUI semnalează următoarele*: *Sovietele fac pregătiri intense în vederea declanşării unei probabile ofensive pe frontul DONULUI de la KLETSKAIA* şi *STALINGRAD… Declanşarea ofensivei ar fi în cursul lunii noiembrie, cu ocazia sărbătoririi a 25 ani de la revoluţie" 316*.

Aşa după cum este stabilit317, în contextul în care la 19 – 20 noiembrie 1942 forţele Armatei Roşii au declanşat contraloviturile surprinzătoare de la Stalingrad, periclitând imediat soarta Armatelor 3 şi 4 Române dispuse în zonă, Mareşalul Antonescu a dispus grabnic anchetarea condiţiilor în care a fost posibil dezastrul militar care, pe Frontul de Est, a marcat, indiscutabil, începutul sfârşitului, pentru Hitler şi aliaţii săi, inclusiv România antonesciană. În context, s-a impus cercetarea pe planul informaţiilor a eşecului survenit. În acest fel, SSI, prezent oricum în epicentrul evenimentelor dintre Don şi Volga, a intrat o dată în plus în rol, sfârşind prin a întocmi şi prezenta Mareşalului un document sintetic şi complex: Studiu rezumativ al informaţiilor referitoare la operaţiunile Armatei Sovietice. Întreprins între 19 noiembrie 1942 – 318

20 februarie 1943, în sectorul trupelor române (Date informative din surse proprii). Studiul elaborat de SSI cuprindea un număr de 5 capitole, toate – deosebit de interesante, dar cel dintâi

319

(A) şi cel mai vast, intitulat Generalităţi, oferea detalii în măsură a atesta că preparativele organelor militare sovietice în vederea contraofensivei din noiembrie

1942 n-au rămas necunoscute autorităţilor române că pericolul a fost semnalat din timp comandamentelor române şi germane din zonă şi celor superioare.

313 Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului*, Bucureşti, Editura RAO, 2007 (sub tipar).

314 Idem, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 281.

315 Vezi Gh. Buzatu, Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II; idem, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

316 Idem, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, II, p. 115.

317 Cf. A.M. Samsonov, *Stalingradskaia bitva. Ot oboronî i otstuplenii k velikoi pobedi na Volghe*, Moskva, Izd. Akademii Nauk, 1960, p. 438 şi urm.

318 Arhivele Naţionale ale României, Arhivele Centrale, Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri – Cabinetul Militar, dosar 323/1943, 54 file (respectiv filele 1 – 41 – sinteza; filele 43 – 54 – ordinul nr. 305/1942 al lui I.V. Stalin şi Schiţa cu dislocarea probabilă a forţelor inamice pe frontul Don şi Sud de Stalingrad la 1 decembrie 1942, la scara 1: 500.000, f. 42).

319 *Ibidem*, f. 1-12.

Amploarea acţiunii rezultă din prima frază a sintezei: „Ofensiva sovietică din iarna anului

320

1942/1943 a fost o operaţiune de o deosebită dezvoltare (subl. ns.)”. Sub raport informativ.

321

pregătirea acţiunii, debutând încă de la sfârşitul verii anului 1942321, deci practic de îndată după declanşarea ofensivei forţelor Axei către Sud-Estul Rusiei, n-a putut trece, în ciuda tuturor contramăsurilor Moscovei, neobservat inamicului. Sub acest aspect, dezvăluirile

studiului erau elocvente: „Deşi [ofensiva Armatei Roşii] concepută în cel mai mare secret, totuşi pregătirile ei au fost cunoscute cu un apreciabil timp înainte de declanşare (subl. ns.), graţie informaţiunilor cunoscute şi care au fost tot mai concrete, anunţând iminenţa ei. Primele informaţiuni, obţinute către începutul lui octombrie 1942 (subl. ns.), confirmate apoi tot mai precis, arată că scopul ofensivei sovietice este spargerea frontului în sectorul DONULUI şi ajungerea la ROSTOV, pentru a izola astfel armatele aliate din CAUCAZ de cele din COTUL DONULUI.

Această operaţiune urma să fie conjugată cu altele pornite de la STALINGRAD şi Sud STALINGRAD (subl. În text)" 322. Informaţiile provenite de la prizonieri şi dezertori indicau din start drept moment al acţiunii luna noiembrie 1942, planul fiind elaborat de Moscova şi transmis specialiştilor anglo-americani323. Kremlinul rezerva o „importanţă deosebită acţiunii, nădăjduindu-se pe „rezultate decisive cât mai rapide", începând chiar din clipa asaltului324. În tot cursul lunii octombrie 1942 s-au acumulat progresiv, ştirile despre atac, precizându-se treptat aglomerările de forţe, intenţiile, numărul şi moralul unităţilor, iar, la un moment dat (30 octombrie 1942), chiar şi ziua Z: 7 noiembrie 1942, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la victoria Revoluţiei din 1917325. Drept dovezi ale eficacităţii sale, SSI indica numerele şi datele notelor sale informative, precum326: nr. 923/15 septembrie 1942; nr. 2 163/5 noiembrie 1942; nr. 2 097/2 noiembrie 1942; nr. 2 105/4 noiembrie 1942; nr. 2 187/5 noiembrie 1942; nr. 2 225/6 noiembrie 1942 ş.a. În cursul lunii octombrie 1942, afluxurile de trupe spre Stalingrad s-au intensificat, la trecerea peste Volga fiind identificate coloane mari de infanterie şi camioane, trecute peste Volga doar în cursul nopţilor. Predominau contingentele tinere, numeroase forţe

siberiene327, iar MU beneficiau de efective complete dotate cu tot armamentul necesar şi asistate de un mare număr de unităţi de tancuri. Numai pentru ziua atacului fuseseră destinate aproximativ 30.000 de tancuri328. Cea mai mare concentrare de forţe s-a realizat în regiunea

329

Cotului Donului – în special infanterie, artilerie şi blindate, susţinute de aviaţie329. Nota informativă nr. 2 414 din 14 noiembrie 1942 reţinea, de exemplu, că în sectorul Răspopinskaia Est-Kletskaia Est, pe o adâncime de aproximativ 15 km, ruşii concentraseră la 4 noiembrie 1942: 12 regimente infanterie; 6 regimente de artilerie; 1 brigadă (a 5-a) anticar; 1 divizie cavalerie.

330

aproximativ 100 tancuri.

Notele informative din noiembrie 1942 (nr. 2 097/2 noiembrie 1942; nr. 2 187/5 noiembrie 1942; nr. 2 351/11 noiembrie 1942; nr. 2 471/18 noiembrie 1942 ş.a.) au surprins

320 Ibidem, f. 1.

321 Ibidem, f. 3.

322 Ibidem, f. 2.

323 Ibidem, f. 4.

324 Ibidem.

325 Ibidem, f. 5 – 6.

326 Ibidem.

327 Ibidem, f. 8.

328 Ibidem, f. 7.

329 Ibidem, f. 8, 10.

330 Ibidem, f. 9.

faptul că, în operaţiunea proiectată, „rolul principal îl vor avea aviaţia şi unităţile blindate (subl. ns)”.

Începutul ofensivei, limitat între 7 şi 12 noiembrie 1942332, nu a fost respectat, intervenind o serie se cauze, sintetizate astfel în Studiu: „o întârziere în echiparea

frontului (artileria şi carele de luptă nu sosiseră toate în sectoarele respective, fapt ce ducea la situaţia că nu se putea declanşa ofensiva cu rezultate maxime); – datele informative relative la dispozitivul nostru [în speţă Armata 3 şi Armata 4 Română] în adâncime (în special punctul privitor la rezervele tactice şi strategice) nu era bine cunoscut încă; – condiţiunile atmosferice nu erau din cele mai prielnice realizării surprinderii tactice" 333. În plus, preparativele sovietice nu fuseseră încheiate, iar pierderile provocate de aviaţia germano-română la nord de Don se dovediseră importante334. De altfel, citim în Studiul rezumativ, data precisă a ofensivei ajunsese la mijlocul lui noiembrie 1942 fără relevanţă pentru Comandamentul român, de vreme ce această „ajunsese la preciziuni asupra intenţiunilor ofensive ale Sovietelor (subl. ns)" 335. În chip precis, sosise momentul în care „intenţiunile ofensive de iarnă ale Sovietelor se precizau tot mai iminente (subl. ns), şi ca sector de acţiune, şi ca idei operative tactico-strategice" 336. De partea inamicului, amânarea nu mai reprezenta, de asemenea, o problemă, după ce Stavka „stabilise totul în amănunt (subl. ns) pentru un rezultat pe care îl scontau cât mai mare" 337. În ultimă instanţă, factorii de care a depins declanşarea ofensivei – în viziunea SSI-ului – s-au limitat la: „condiţiunile atmosferice favorabile pe care le aştepta [Comandantul sovietic] să fie cât mai propice în realizarea surprizei (ceaţă, ninsoare etc.); completarea informaţiunilor asupra dispozitivului forţelor române şi a posibilităţilor de reacţiune (rezerve tactice şi strategice)" 338.

Un capitol special al Studiului rezumativ priveşte planul de operaţii al trupelor

339

sovietice339. Autorii sintezei au sistematizat, exemplar şi concis, materia. Astfel, ei au descifrat scopul (iniţial şi ulterior) al ofensivei, reţinând: „atac cu forţele de

pe Don în direcţia generală sud, iar, cu forţele de la Sud de Stalingrad, iniţial spre vest (subl. În original), pentru a face joncţiunea cu forţele de pe Don, în regiunea Kalaci, realizându-se apoi încercuirea trupelor germano-române de pe Frontul Stalingrad"; în consecinţă, „continuarea atacului spre sud-vest în direcţiunea Proletarskaia – Salsk – Rostov, pentru a izola forţele aliate [ale Axei] din Caucaz" 340. Din expunere, se degajă obiectivul fundamental al operaţiunii sovietice: „separarea armatelor de pe DON de cele din Caucaz, având ca prim obiectiv strategic ocuparea ROSTOVULUI (subl. ns.)".

Din ansamblu, sinteza SSI-ului degaja rezultatele imediate ale ofensivei, în mod precis: „degajarea Stalingradului şi nimicirea forţelor germane aflate acolo – dacă nu se vor retrage la timp; – distrugerea armatelor române, aflate în Cotul Donului şi la sud de Stalingrad şi scoaterea lor definitiv din luptă, impunând astfel generalului român încheierea unei eventuale păci

333312 Ibidem, f. 10.

332 Ibidem, f. 11.

333 Ibidem, f. 11 – 12.

334 Ibidem, f. 11.

335 Ibidem, f. 12.

336 Ibidem.

337 Ibidem.

338 Ibidem, f. 10.

339 Ibidem, f. 13 – 14.

334401 Ibidem, f. 14.

341 Ibidem, f. 13.

separate; – uşurarea situaţiei trupelor din Caucaz, prin eventuala deplasare a forţelor germane şi

342

aliate de pe acest front spre a nu fi tăiată de bazele lor (subl. În text)" 342.

Cel de-al doilea capitol al Sintezei, relativ la totalul

probabil al forţelor sovietice din faţa forţelor române la 19 – 20 noiembrie 1942343, stabileşte cu o precizie demnă de invidiat şi specifică istoricilor sau analiştilor militari tardivi, concentrarea şi componenţa forţelor inamicului, mai precis în zona Stalingrad:

I. Forţe terestre

A. Pe frontul Donului, în faţa Armatei 3 Române şi în parte a Armatei 6 Blindate Germane, se aflau la 19 noiembrie 1942: Armata 65 (cu 9 divizii de infanterie şi numerele lor); Armata 21 (cu 7 divizii de infanterie şi numerele lor); Armata 5 Blindată (cu 13 divizii de infanterie şi numerele lor); Corpul 3 Cavalerie Gardă (cu 2 divizii motorizate şi 1 divizie Cavalerie); Corpul 8 Cavalerie (cu 5 divizii şi numerele lor); Corpul 1 Blindat şi Corpul 26 Blindat (cu un total de 10 brigăzi şi numerele lor), deci, în total, 3 armate, 29 divizii infanterie, 18 brigăzi blindate şi 1 brigadă infanterie motorizată, adică 56 MU pe Don344.

B. Pe frontul de la Sud de Stalingrad, în faţa Armatei 4 Române, se găseau la 20 noiembrie 1942: Armata 64 (5 divizii infanterie, 2 brigăzi infanterie şi 2 brigăzi blindate şi numerele lor); Armata 57 (recunoaştere parţială); Corpul 4 Cavalerie (cu 3 divizii şi numerele lor); 8 brigăzi blindate aparţinând, probabil, corpurilor 4 şi 13 blindate. În total 17 MU.

II. Zona Stalingrad – Aviaţia

În total, 3 Armate aeriene (Armata 8, Armata 16 şi o armată neidentifcată) 345.

III. Zona Caucaz

A. În regiunea Novorossiisk – Tuapse – Armatele 47 şi 56.

B. În regiunea Ordjonikidze – resturi din divizii şi 8 brigăzi, din care 2 blindate346.

C. Aviaţie: Armata 5 Aeriană347.

Capitolul 4 al sintezei este consacrat desfăşurării

ofensivei, identificându-se 3 sectoare:

348

Cotul Donului; Sud de Stalingrad; Caucaz348 şi 2 faze (I – 19 noiembrie – 15 decembrie 1942 şi

II – 15 decembrie 1942 – 1 decembrie 1943) 349.

Capitolul Concluziilor reuneşte nu mai puţin de 6 avantaje decisive ale ofensivei Armatei Roşii în măsură să-i explice succesul deplin350:

1. Concepută şi pregătită (moral şi material) cu multă grijă şi cu mult înainte de declanşare.

2. S-a bazat pe întrebuinţarea unor mari mase de unităţi blindate, sprijinite de aviaţie.

3. S-au utilizat la maximum condiţiile meteo.

4. S-au precizat cu anticipaţie amplasamentele artileriei şi ale mijloacelor anticar ale trupelor române.

5. S-a declanşat în urma unor scurte şi puternice pregătiri de artilerie şi aruncătoare, succedate de atacul forţelor blindate.

342 Ibidem.

343 Ibidem, f. 14 – 19.

344 Ibidem, f. 14 – 16.

345 Ibidem, f. 16 – 17.

346 Ibidem, f. 18.

347 Ibidem, f. 18 – 19.

348 Ibidem, f. 19 – 25.

349 Ibidem.

350 Ibidem, f. 26 – 27.

6. MU au avut efective complete, mari rezerve şi instrucţii speciale a unităţilor blindate.

351

Din cauza condiţiilor meteo, numai aviaţia a fost silită la o activitate redusă351.

În sfârşit, în al cincile rând, Concluziile de ansamblu ale Studiului rezumativ352 cuprind detalii şi sugestii relativ la: 1. pregătirea profesională a unităţilor sovietice;

2. dotarea cu armament de tot felul; 3. metodele de luptă ale diferitelor arme; 4. caracteristicile armelor întrebuinţate de inamic în ofensivă; 5. dotarea cu aviaţie, caracteristice materialului şi metode de luptă; 6. sistemele de aprovizionare.

Ce concluzie fundamentală se impune în acest loc? Întrucât conducerea SSI-ului nu a cutezat – poate că nici nu era chemată? – un răspuns sintetic, el se profilează însă pe parcursul întregii expuneri, dar verdictul analizei îl vom formula noi: A fost exclus ca, în condiţiile concrete existente în 1942 – 1943 pe Frontul de Est, ofensiva sovietică de la Stalingrad SA NU FI REUŞIT! Cu toate CONSECINŢELE SALE GRAVE ŞI PROFUNDE pentru desfăşurarea ulterioară a celui de-al doilea război mondial, pentru România, în cazul în speţă.

În concluzie, sub raport ştiinţific şi practic, studiul examinat al *SSI*-ului, tipărit în anexă, prezintă o semnificaţie cu totul deosebită, mai ales dacă avem în vedere episodul Războiului din Est asupra căruia aduce elucidări remarcabile.

— ANEXĂ-Martie 1943 – Studiu rezumativ al 557-ului privind preludiul Informativ al Bătăliei de la Stalingrad

SSI

FRONTUL DE EST

STUDIU REZUMATIV3 53

AL

INFORMAŢIILOR REFERITOARE LA OPERAŢIUNILE ARMATEI SOVIETICE

Întreprins între 19 noiembrie 1942 – 20 februarie 1943, în sectorul Trupelor Române (Date informative din surse proprii)

Martie 1943

SSI

FRONTUL DE EST

STUDIU

rezumativ al informaţiilor referitoare la operaţiile armatei sovietice, în ofensiva întreprinsă

351 *Ibidem*, f. 27.

352 *Ibidem*, f. 28 – 41.

353 Coperta studiului.

În perioada de iarnă (cu începere de la 19 noiembrie 1942, în sectoarele armatelor române (Date informative din surse proprii)

A. GENERALITĂŢI

I. ACŢIUNI PREMERGĂTOARE OFENSIVEI SOVIETICE

Ofensiva sovietică din iarna anului 1942/1943 a fost o operaţiune de o deosebită dezvoltare.

Deşi concepută în cel mai mare secret, totuşi, pregătirile ei au fost cunoscute cu un apreciabil timp înainte de declanşare, graţie informaţiunilor obţinute şi care au fost tot mai concrete anunţând iminenţa ei.

Primele informaţiuni, obţinute către începutul lunii octombrie 1942 – confirmate apoi tot mai precis – arată că scopul ofensivei armatei sovietice este spargerea frontului în sectorul DONULUI şi ajungerea la ROSTOV, pentru a izola astfel armatele aliate din CAUCAZ de cele din Cotul DONULUI.

Această operaţiune urma să fie conjugată cu altele pornite de la STALINGRAD şi Sud

STALINGRAD.

În vederea realizării – cu cele mai mari şanse de reuşită – a acestei operaţiuni, Comandamentul superior sovietic a început din vreme, intense pregătiri pentru a obţine în cel mai scurt timp, cât mai importante rezultate tactice şi strategice.

Concomitent cu concretizarea pregătirilor materiale – în vederea declanşării ofensivei – Comandamentul Suprem a mai luat şi o serie de măsuri de ordin propagandistic – pentru susţinerea moralului – atât al

trupelor luptătoare, cât şi al populaţiei.

Astfel, în tot cursul lunilor septembrie şi octombrie, „Direcţia Politică a Armatei Roşii”, a căutat să ţină cât mai ridicat moralul luptătorilor şi, în special, pe cel al apărătorilor

STALINGRADULUI.

Ordinul nr. 4 din 1 septembrie 1942, semnat „Sovietul Suprem”, după ce relevă importanţa apărării STALINGRADULUI, spune: „apărarea STALINGRADULUI are o importanţă hotărâtoare pentru întreg frontul sovietic, niciun pas înapoi”; „totul pentru STALINGRAD şi marea Patrie”. În acest mod caută să ţină sus moralul luptătorilor pentru a apăra STALINGRADUL, care în ofensiva ce fusese proiectată, urma să formeze un puternic cap de pod – alături de cel de la Sud de Don şi Sud de STALINGRAD, baze bune de plecare pentru ofensiva de iarnă.

Activitatea întreprinsă în acest timp pentru menţinerea moralului, nu se duce numai în rândurile armatei.

Se lucrează intens şi concomitent şi asupra moralului populaţiei din teritoriile cucerite de trupele Axei şi în special asupra celor din regiunea cotului DONULUI.

În afară de un mare număr de spioni, care împânzise acum teritoriul – rămas neevacuat – care ţin populaţia într-o stare de teroare şi de nelinişte, avioanele sovietice lansează continuu manifeste prin care se îndeamnă ca:

— Populaţia să treacă la acte de terorism şi sabotaj;

— Bărbaţii mobilizaţi să treacă DONUL, izolaţi sau în grupuri, intrând în rândurile armatei roşii, unde nu vor suferi pedeapsa etc.

În acelaşi timp, autorităţile militare sovietice procedează la evacuarea parţială a populaţiei civile de pe malul stâng al DONULUI.

Aceste pregătiri de ordin propagandistic, moral sau

de siguranţă, mergeau paralel cu cele propriu-zis militare.

Ocuparea malului de Sud al DONULUI în zona Kletskaja – Sirotinskaia – cu mult înainte de declanşarea ofensivei – denotă preexistenţa unui plan general de operaţii, conceput încă de la sfârşitul verii şi care întrevede importanţa lui, în desfăşurarea operaţiunii proiectate.

Această ocupare a malului de Sud al DONULUI, putea fi interpretată la acea vreme:

— Fie ca o pregătire în vederea unor bune cantonamente de iarnă, cunoscând că la Nord de Don (pe malul stâng) lipsa de cantonamente este notorie (stepă);

— Fie ca să servească de o bună bază de plecare, în vederea unei viitoare ofensive sovietice.

Informaţiunile de mai târziu au venit să confirme ipoteza a doua.

De altfel, în legătură cu pregătirile materiale în vederea ofensivei, informaţiuni provenite din sursă de prizonieri şi dezertori, arătau că planul acestei acţiuni prevăzute a se declanşa în cursul lunii noiembrie 1942 fusese elaborat de MOSCOVA, cu mult înainte şi studiat şi aprobat apoi de specialişti anglo-americani.

Prin aceste acţiuni proiectate se spera a se obţine rezultate decisive cât mai repede, odată pornită ofensiva.

Această operaţiune, urma să se declanşeze la o dată cât mai apropiată de la data terminării concentrării trupelor, a aprovizionărilor şi a reparaţiei podurilor necesare trecerii DONULUI.

În cadrul acestei ofensive generale, acţiunii din cotul DONULUI, Sovietele îi acordau o importanţă deosebită.

*

* * *

Informaţiunile despre pregătirea ofensivei sovietice devin tot mai precise către jumătatea a doua a lunii octombrie 1942.

Se confirmă datele referitoare la aducerea pe frontul european de unităţi din Extremul Orient354.

Astfel, Divizia „Drapelul Roşu” 355 din BLAGOV-ESCENSK (Extremul Orient) sosise în cursul lunii august 1942 în regiunea Nord DON.

Transporturile trupelor spre frontul european se face în cel mai mare secret. La trecerea lor prin centre populate, vagoanele se închid.

Astfel, la CITA (unde există un consulat japonez), soldaţii nu aveau voie să iasă deloc din vagoane, pentru a nu se divulga direcţia şi felul transporturilor.

Preparativele în vederea declanşării ofensivei (aducerile de trupe şi materiale) se face paralel atât în sectorul din Cotul DONULUI cât şi la STALINGRAD şi Sud STALINGRAD.

Ele devin la sfârşitul lunii octombrie 1942, foarte intense.

Informaţiuni tot mai persistente avute la data de 30 octombrie 1942 vin să precizeze acum, chiar şi data începerii ofensivei, care va fi în primele zile ale lunii noiembrie (la 7 noiembrie), cu ocazia sărbătoririi aniversării a 25 de ani de la revoluţie (1917) 356.

354 Semnalate prin notele informative nr. 923 din 15 septembrie 1942, 2 031 din 30 octombrie 1942, nr. 2 163 din 5 noiembrie 1942, nr. 2 325 din 9 noiembrie 1942.

355 La plecarea ei din Extremul Orient, Divizia era organizată pe 8 regimente de infanterie, fiecare având un efectiv de circa 1 300 – 1.500 oameni (majoritatea ruşi şi ucraineni, aparţinând contingentelor 1922 – 1946).

Paralel cu aceste informaţiuni tot mai exacte asupra certitudinii ofensivei şi precizarea ei în timp, noi date, provenite din alte surse şi sectoare ale frontului, arată că ea va fi simultană fie pe tot frontul de Sud, fie urmată imediat de una asupra Stalingradului şi Sud Stalingrad.

În acest scop afluxurile de mari efective de trupe şi

bogate materiale de luptă, continuă cu febrilitate în ambele sectoare357 încă de la începutul lunii octombrie, astfel:

În jur de STALINGRAD (în tot cursul lunii octombrie şi noiembrie, coloane mari de Infanterie şi camioane circa 40.000 oameni) au fost văzute trecând Volga la Svetlai Jar (30 km Sud-Est Stalingrad), precum şi la Solondnichi (40 km Est Svetlai-Jar) îndreptându-se spre Stalingrad. Aceste trupe ar fi venite din Celiabinsk şi Omsk (resturile Armatei 25 din Extremul Orient).

Trecerea lor peste Volga se execută numai în timpul nopţii, ziua neobservându-se nicio mişcare. După trecere ele se deplasau pe şoseaua ce duce spre Krasnoarmeisk (circa 18 km Sud Stalingrad).

Trupele observate erau contingente tinere.

Alte informaţiuni mai precizau că se aşteaptă în acelaşi sector sosirea a încă trei Divizii şi a unor unităţi de tancuri grele „K.V”.

În afară de aducerea de M.U. s-au luat măsuri să se completeze şi efectivele existente în front precum şi armamentul lor.

Toate informaţiunile primite concordă că aceste trupe ce sunt trecute la Vest de Volga, sunt destinate ofensivei generale sovietice ce ar începe la 7 noiembrie 1942 (ziua aniversării revoluţiei), la care va lua parte şi aproximativ 3.000 care de luptă358).

Concomitent cu trecerile de trupe la Vest de Volga, pe malul de Est al fluviului se execută lucrări de organizarea terenului, şanţuri şi cazemate, precum şi câmpuri de mine.

Odată cu aducerea acestor noi trupe – în vederea operaţiunilor proiectate, a început şi

359

schimbări de unităţi359, care a continuat în tot decursul lunii octombrie şi începutul lui noiembrie –

precum şi deplasări360 de trupe dintr-un sector în altul.

În plus, activitatea aviaţiei inamice s-a accentuat în mod deosebit, atât ziua cât şi noaptea.

Noi concentrări de forţe se semnalează în acelaşi timp şi în partea de Sud a Stalingradului (zona căii ferate) şi în regiunea Zaza361.

În regiunea Zaza-Semkin se execută concentrări de numeroase trupe (circa trei Brigăzi), iar la Est de această zonă se semnalează mişcări de trupe şi care de luptă362.

356 Notele informative nr. 2 031/30 octombrie 1942; nr. 2 187/5 noiembrie 1942; nr. 2 351/11 noiembrie 1942; nr. 2 407/16 noiembrie 1942; nr. 2 471/18 noiembrie 1942; nr. 2 105/4 noiembrie 1942; nr. 2 192/5 noiembrie 1942; nr. 2 225/6 noiembrie 1942; nr. 2 505/18 noiembrie 1942.

357 A se vedea notele informative: nr. 2 031/30 octombrie 1942; nr. 2 097/2 noiembrie 1942; nr. 2 105/4 noiembrie 1942; nr. 2 325/9 noiembrie 1942; nr. 2 187/5 noiembrie 1942; nr. 2 351/11 noiembrie 1942; nr. 2 414/14 noiembrie 1942; nr. 2 471 şi 2 474/18 noiembrie 1942.

358 Între localităţile Semkin şi Zaza (Sud Stalingrad), unde, pe o distanţă de circa 8 – 9 km se găseau plantate pe două rânduri, circa 7.000 – 8.000 mine anticar. În faţa lor s-au mai plantat şi mine contra infant (Nota informativă nr. 2 105 din 4 noiembrie 1942).

359 Astfel Divizia 15 Infanterie de Gardă a fost schimbată cu Divizia 169 Infanterie (Nota informativă nr. 2 192 din 5 noiembrie 1942).

360 La Kapustin-Jar (sfârşitul lui octombrie 1942) a fost văzut Comand. şi unele unităţi ale Diviziei 152 (venită de la Kuibîşev). Nota informativă nr. 2325 din 9 noiembrie 1942.

361 Unităţi făcând parte din Divizia 50 (Nota Informativă nr. 2 325/1942).

De asemeni, au mai sosit de curând şi noi trupe siberiene. În regiunea Donului (Cotul Donului).

Şi în regiunea Donului, ca şi în aceea a Stalingradului, s-au observat în aceiaşi perioadă de timp, masări de trupe – în special Infanterie, Artilerie şi care, precum şi o vie activitatea a aviaţiei inamice.

În sectorul Donului (Răspopinskaia – Kletskaia) sosesc mereu unităţi sovietice de infanterie, artilerie şi tancuri.

Informaţiuni verificate precizează că fiecare regiment de infanterie din linia I-a din această zonă a fost întărit cu 1 regiment, artilerie precum şi numeros material anticar363.

Densitatea trupelor pe front este acum foarte mare.

Astfel, în sectorul arătat mai sus (3 km Est Răspopinskaia) – 3 km Est Kleskaia – pe o adâncime de circa 15 km se aflau concentrate la data de 4 noiembrie364:

— 12 regimente infanterie;
— 6 regimente artilerie;
— 1 Brigadă (a 5-a) anticar;
— 1 Divizie cavalerie (cu 4 regimente);
— Circa 100 care de luptă.

Alte informaţiuni semnalează sosirea de noi forţe sovietice. Astfel, s-au identificat sosirea de unităţi formate recent şi care până la data de 6 noiembrie 1942 nu luaseră parte la război365 formate din infanterie, artilerie şi tancuri.

*

* * *

Aceste unităţi au fost aduse în cursul lunii octombrie 1942 din regiunea Cikalov (Sud Urali), unde s-au mai organizat şi alte unităţi. Efectivul fiecărui regiment astfel format se ridica la circa 2000 oameni şi erau compuse din elemente noi mobilizate ca:

— Bărbaţi peste 46 de ani;
— Condamnaţi;

— Recuperabilii diferitelor spitale366.

Ansamblul informaţiunilor primite din diferite surse, spre sfârşitul lunii octombrie 1942, duc la concluzia că proiectata ofensivă se va produce în prima decadă a lunii noiembrie 1942367, imediat după ameliorarea situaţiei la Stalingrad – pentru care s-au luat măsurile necesare. Imediat ce această situaţie se va realiza, se va trece la ofensivă, fie întâi pe frontul de la Sud Stalingrad în scopul de a pune stăpânire pe poziţii mai bune care vor servi ca bază pentru operaţiuni ofensive în stil mai mare ce vor avea loc într-un alt sector mai sensibil, fie în Cotul Donului pentru a sparge frontul şi înainta spre Rostov după care, vor acţiona şi forţele de la Sud Stalingrad, concomitent cu un atac Nord Stalingrad spre a despresura oraşul.

362 Brigada 33 care de luptă, organizată la Kapustin-Jar, va fi deplasată în sectorul Zaza, în vederea proiectării ofensivei. Brigada 38 M. Mec. se afla la 5 noiembrie în regiunea Semkin. Brigada 99 care de luptă se organizează la Saratov (Nota informativă nr. 2 505 din 18 noiembrie 1942).

363 Nota informativă nr. 2 351 din 11 noiembrie 1942.

364 Nota informativă nr. 2 414/14 noiembrie 1942.

365 Printre acestea sunt semnalate regimentele 1 032, 1 116, 1 117, 1 120 din Diviziile 293, 332 şi 333. Nota informativă nr. 2 351/11 18 noiembrie 1942.

366 Nota informativă nr. 2 351/11 noiembrie 1942

367 Nota informativă nr. 2 187/5 noiembrie 1942; nr. 2 351/11 noiembrie 1942; nr. 2 471/18 noiembrie 1942; nr. 2 031/30 octombrie 1942; nr. 2 097/2 noiembrie 1942.

În această acţiune – precizează informaţiunile – rolul principal îl vor avea aviaţia şi unităţile blindate, care ar şi fost pregătite în vederea acestei ofensive.

Datele informative primite în prima decadă a lunii noiembrie 1942, arată că dispozitivul ofensiv sovietic era

aproape realizat, declanşarea acţiunii fiind în funcţie de:

— Condiţiunile atmosferice favorabile pe care le aştepta să fie cât mai propice în realizarea surprizei (ceaţă, ninsoare etc.).

— Completarea informaţiunilor asupra dispozitivului forţelor române şi a posibilităţilor de reacţiune (rezerve tactice şi strategice).

*

* * *

Se pare însă că ofensiva nu s-a dezlănţuit în prima decadă a lunii noiembrie atât din cauză că preparativele nu fuseseră gata, cât şi din cauza pierderilor suferite în urma acţiuni întreprinse de aviaţia germano-română la Nord de DON către sfârşitul lui octombrie şi începutul lui noiembrie 1942.

*

* * *

CONLUZIUNI

Rezumând faptele antemergătoare declanşării ofensivei sovietice – începută la 19 noiembrie 1942 în Cotul Donului şi urmată de aceea de la Sud de Stalingrad şi apoi Nord Stalingrad – reiese clar că încă cu mult înainte (circa 3 luni de zile), înaltul Comandament Sovietic elaborase planul unei ofensive care să aibă rezultate maxime, prin spargerea frontului şi cucerirea Rostovului, ca prim obiectiv strategic, izolând astfel armatele din această zonă de cele din Caucaz.

Termenul începerii ofensivei era limitat între 7 şi 12 noiembrie 1942. Acest termen nu a putut fi respectat deoarece informaţiunile obţinute ulterior lui, arătau drept cauze:

— O întârziere în echiparea frontului (artileria şi carele de luptă nu sosiseră toate în sectoarele respective, fapt ce ducea la situaţia că nu se putea declanşa ofensiva în rezultate maxime);

— Datele informative relative la dispozitivul nostru în adâncime (în special punctul privitor la rezervele tactice şi strategice) nu era bine cunoscut încă;

— Condiţiunile atmosferice nu erau din cele mai prielnice realizării surprinderii tactice.

De altfel, data precisă a declanşării ofensivei nu mai prezenta importanţa deosebită pentru noi, atâta vreme cât încă cu mult înainte se ajunsese la preciziune asupra intenţiunilor ofensive ale Sovietelor, în care scop afluxurile de trupe şi materiale de război erau în ultima vreme tot mai vizibile şi mai intense.

Dacă elaborarea planului a putut fi ţinută secretă o oarecare vreme, imediat când primele pregătiri materiale au început să ia formă concretă, intenţiunile ofensive de iarnă ale sovietelor se precizau tot mai iminente, şi ca sector de acţiune, şi ca idei operative tactico-strategice.

Amânarea ei de la data propusă, având drept cauze, cele arătate mai sus, nu au mai putut forma o problemă de o prea mare importanţă pentru Comandamentul Sovietic, care stabilise totul în amănunt pentru un rezultat pe care îl scontau mai mare.

*

* * *

Începerea ofensivei s-a făcut în Cotul Donului în dimineaţa de 19 noiembrie 1942, orele 5, pe o ceaţă deasă şi după o prealabilă pregătire de artilerie, de circa două ore.

B. PLANUL DE OPERAŢIE AL ARMATEI SOVIETICE ÎN OFENSIVA DE IARNĂ

(19 NOIEMBRIE 1942)

SCOPUL OFENSIVEI

Ofensiva proiectată de soviete avea drept scop principal şi imediat, separarea armatelor de pe DON de cele din Caucaz având ca prim obiectiv strategic ocuparea ROSTOVULUI368.

Această operaţiune apărea ca primordială înaltului Comandament Sovietic, deoarece prin păstrarea actualului front de către germani, ce avea un flanc sprijinit pe capul de pod de la Voronej, iar cu celălalt pe Stalingrad, se menţinea pericolul unei bune baze de plecare în vederea unei ofensive germane de primăvară – de mari proporţii – care ar fi vizat ducerea grosului forţelor în susul Volgii, la Est de Moscova în direcţia Gorki, căzând astfel pe căile de comunicaţii ale armatelor sovietice şi obligându-le desigur la o bătălie cu frontul răsturnat.

Ca rezultate imediate ale ofensivei sovietice se realiza:

— Degajarea Stalingradului şi nimicirea forţelor germane aflate acolo – dacă nu se vor retrage la timp;

— Distrugerea armatelor române, aflate în Cotul Donului şi la Sud de Stalingrad şi scoaterea lor definitiv din luptă, impunând astfel guvernului român, încheierea unei eventuale păci separate;

— Uşurarea situaţiei trupelor din Caucaz, prin eventuala deplasare a forţelor germane şi aliate de pe acest front spre a nu fi tăiate de bazele lor. Pentru realizarea acestor scopuri, planul general de operaţii prevedea:

a. Iniţial

Atac cu forţele de pe Don în direcţia generală Sud, iar cu forţele de la Sud de Stalingrad, iniţial spre Vest pentru a face joncţiunea cu forţele de pe Don, în regiunea Kalaci, realizându-se astfel încercuirea trupelor germano-române de pe frontul Stalingrad.

b. Ulterior

Continuarea atacului spre Sud-Vest în direcţiunea Proletarskaia-Salsk-Rostov, pentru a izola forţele aliate din Caucaz.

*

* * *

C. TOTALUL PROBABIL AL FORŢELOR SOVIETICE DIN FAŢA ARMATELOR ROMÂNE CARE SE GĂSEAU ÎN DISPOZITIV LA DECLANŞAREA OFENSIVEI (Schiţa nr. 1).

La declanşarea ofensivei de iarnă, forţele sovietice aflate pe front au tot cu aproximaţie următoarele (Schiţa anexă nr. 1).

1. Pe frontul Donului (în faţa Armatei III şi parte din Armata 6 Blindată germană) se găseau:

— Armata 65 cu 9 Divizii infanterie şi anume:

— Divizia 4 Gardă;

368 Notele informative nr. 2 097/2 noiembrie 1942; nr. 2 351/11 noiembrie 1942.

— Divizia 23;

— Divizia 24;

— Divizia 27 Gardă;

— Divizia 40 Gardă;

— Divizia 252;

— Divizia 258;

— Divizia 304;

— Divizia 328.

— Armata 21 cu 7 Divizii infanterie şi anume:

— Divizia 63;

— Divizia 76;

— Divizia 96;

— Divizia 277;

— Divizia 293;

— Divizia 297;

— Divizia 333.

— Armata 5 Blindată cu 13 Divizii infanterie şi anume:

— Divizia 14 Gardă;

— Divizia 47 Gardă;

— Divizia 111;

— Divizia 119;

— Divizia 124;

— Divizia 132;
— Divizia 149;
— Divizia 150;
— Divizia 162;
— Divizia 197;
— Divizia 203;
— Divizia 278;
— Divizia 346.
*
— Corpul 16 Blindat cu 5 Brigăzi şi anume:
— Brigada 8;
— Brigada 64;
— Brigada 91;
— Brigada 121;
— Brigada 148;
— Brigada 148.
— Corpul 3 Cavalerie Gardă cu 3 Divizii şi anume:
— Divizia 5 Motorizată;
— Divizia 6 Motorizată;
— Divizia 32 Cavalerie.
— Corpul 8 Cavalerie cu 5 Divizii şi anume:
— Divizia 13;
— Divizia 21;
Probabil sub ordinele Armatei 5 Blindate.
— Divizia 55;
— Divizia 75;
— Divizia 112.
— Corpul 1 Blindat
— Corpul 26 Blindat (cu un total de 12 Brigăzi blindate, din care se cunosc):
— Brigada 8 Gardă;
— Brigada 19;
— Brigada 89;
— Brigada 117;
— Brigada 157;

— Brigada 174;
— Brigada 177;
— Brigada 187;
— Brigada 14 Motorizată;
— Brigada 6 Distrugere. Deci un total de:

3 Armate (65, 21 şi 5 blindate având în compunerea lor următoarele M.U.:

— 2 Corpuri Cavalerie (3 Gardă şi 8); cu un total de 8 Divizii (din care 2 Motorizate);
— 29 Divizii infanterie;
— 18 Brigăzi blindate din care una de distrugere;
— 1 Brigadă infanterie motorizată. TOTAL:
— 37 Divizii infanterie şi cavalerie;
— 18 Brigăzi blindate şi distrugere;
— 1 Brigadă motorizată.

ADICĂ: 56 mari unităţi pe Don, în faţa Armatei III română şi în parte în faţa Armatei 6 Blindată germană.

2. Pe frontul Armatei 4 române (în regiunea Sud Stalingrad – Mali – Derbeti), se găseau: Armata 64 având:

— 5 Divizii infanterie şi anume:
— Divizia 29;
— Divizia 36 Gardă;
— Divizia 126;
— Divizia 131;
— Divizia 422.
— 2 Brigăzi infanterie şi anume:
— Brigada 94;
— Brigada 96.
— 2 Brigăzi blindate anume:
— Brigada 155;
— Brigada 235.

Armata 57 din care se cunosc:
— Divizia 3 8 Infanterie;
— Divizia 169;
— Brigada 61 motorizată;

— Brigada 102 blindată;

— Unităţi aparţinând sectoarelor întărite (batalioane de mitraliere şi artilerie). Armata 51 din care se cunosc:

— Divizia 91;

— Divizia 302.

Corpul 4 Cavalerie având 3 Divizii:

— Divizia 61;

— Divizia 81;

— Divizia 115.

8 Brigăzi blindate aparţinând probabil Corpurilor 4 şi 13 blindat.

La începutul ofensivei se găseau în această regiunea (la Vest de Volga) circa:

— 8 Divizii Infanterie;

— 8 Brigăzi blindate (aparţinând probabil Corpului 4 blindat şi 13 blindat);

— 3 Divizii de cavalerie (Corpul 4 Cavalerie). TOTAL: 17 Mari Unităţi.

AVIAŢIA

Atât pe frontul Donului cât şi în zona Stalingrad se găseau:

— 3 Armate aeriene.

— Armata 8 Aeriană la...369 din a cărei organizare făceau parte mai multe Divizii de aviaţie printre care şi Divizia 102 Aviaţie.

— Armata 16 Aeriană la Kamîşin (circa 170 km N.N. Est Stalingrad), cu:

— Divizia 271 Aviaţie;

— Divizia 205 Aviaţie;

— Divizia 227 Aviaţie.

În organizarea acestei Armate intră probabil şi Corpul 1 Aviaţie.

— Armata... Aeriană la Kalaci (circa 200 km S.E. Voronej).

Organizarea acestei armate nu se cunoaşte.

3. În Caucaz.

La declanşarea ofensivei de pe Don, pe acest teatru de operaţiuni se găsea:

a. În regiunea Novorossiisk-Tuapse:

— Armata 47, având 3 Divizii şi anume:

— Divizia 216;

— Divizia 30 Infanterie Gardă;

— Divizia 8.

— Armata 56, din care se cunoaşte:

— Divizia 339 Infanterie;

— 3 Brigăzi Infanterie (din care 2 Brigăzi Infanterie marină).

b. În regiunea Ordjonikidze:

În sectorul Diviziei 2 V.M. şi a unităţilor vecine se aflau:

— Resturi din:

369 Aşa în original!

370 Aşa în original!

— Divizia 351;

— Divizia 295;

— Divizia 24.

— Brigada 2 blindată;

— 6 Brigăzi (circa) infanterie şi anume:

— Brigada 5;

— Brigada 10;

— Brigada 34;

— Brigada 39;

— Brigada 64;

— Brigada 155.

Pe tot frontul din Caucaz a acţionat şi Armata 5 Aeriană

*

* * *

În afară de forţele existente pe frontul Donului şi Sud

Stalingrad, majoritatea unităţilor au fost aduse din interiorul URSS şi numai o mică parte din alte sectoare de luptă.

În general Marile Unităţi au venit cu armamentul complet şi doar câteva unităţi l-au primit pe zona de concentrare.

D. DESFĂŞURAREA OFENSIVEI

Faza I-a între 19 noiembrie – 15 decembrie 1942 (Schiţele nr. 2, 3, 4 şi 5).

1. Generalităţi

Cu câteva zile înainte de începerea ofensivei activitatea Marilor Unităţi Sovietice s-a manifestat prin:

— Incursiuni duse în diferite puncte ale frontului cu unităţi care uneori au atins valoarea unui regiment (de obicei 1 – 2 batalioane);

— Bombardamente de artilerie şi aviaţie, executate asupra posturilor de comandă şi cantonamentelor ocupate de trupele amice şi asupra căilor de comunicaţie.

2. Scopul ofensivei de pe Don şi Sud Stalingrad (arătat mai sus) adică: Ideea operativă generală.

Iniţial.

Atac cu forţele de pe Don în direcţia generală Sud, iar cu cele de la Sud Stalingrad, iniţial spre Vest, pentru a face joncţiunea cu forţele de pe Don, în regiunea Kalaci (realizând astfel încercuirea trupelor româno-germane din regiunea Stalingrad).

Ulterior.

Atac în direcţia Rostov pentru a separa trupele din Caucaz de cele de la Nord de linia Stalingrad – Rostov.

3. Ofensiva de pe Don de la 19 noiembrie la 24 noiembrie 1942 (în faţa Armatei a III-a) (Schiţa nr. 2 şi 5):

Ideea operativă specială. Iniţial.

Atac de ruptură pe frontul Ielansky – Klietskaia, realizat cu o masă de care de luptă (Armata 5 Blindată şi Corpul 8 Cavalerie) acţionând pe trei coloane paralele, de-

a lungul văilor: Tucan, Tariţa şi Sud Klietskaia, cu direcţia generală, zona din jurul localităţii Pierelazovski.

După ruperea frontului, unităţile blindate (cu infanterie purtată chiar pe care) urmate de unităţi de cavalerie motorizată şi infanterie, au lărgit spărtura atingând către 24 noiembrie 1942

râul Cyr371.

Ulterior.

Atac către Sud-Est – în direcţia Kalaci – cu părţi din unităţile blindate care ocupaseră în regiunea Klietskaia – pentru a face joncţiunea cu unităţile care operând din regiunea Sud Stalingrad – prin Zeti – se îndepărtau în direcţia generală Nord-Vest, spre Kalaci.

4. Ofensiva de la Sud Stalingrad – de la 19 noiembrie la 12 decembrie 1942 (în faţa Armatei a IV-a)

Ideea operativă specială.

Iniţial.

— Degajarea Stalingradului.

— Distrugerea armatei române de la Sud de Stalingrad. Ulterior.

Atac cu o parte din forţe în direcţia Plodovitoje – Abganerovo, apoi spre N-V în direcţia Zeti – Kalaci, pentru a face joncţiunea cu forţele ce operau la Est de Klietskaia.

Restul forţelor urma să facă faţă unui atac de flanc probabil, dat de către trupele româno-germane din Stepa Calmucă.

Pentru realizarea acestui plan, forţele sovietice din faţa Armatei a IV-a române au acţionat printr-un atac de ruptură pe două direcţiuni;

— Fundutovo – Tinguta – Abganerovo;

— Zaza – Plodovitoje – Abganerovo.

Atacul s-a realizat ca şi pe frontul Donului, cu care de luptă însoţite de cavalerie.

Coloana mecanizată care acţiona în zona Fundutovo – Tunguta, s-a dirijat către Kalaci prin Zeti, participând

astfel la joncţiunea cu forţele sovietice ce ajunseseră în zona Klietskaia, la Kalaci.

*

* * *

Prin operaţiunile iniţiale ale forţelor sovietice atât a celor de pe Don cât şi de la Sud de Stalingrad, s-a căutat a se obţine în general:

— Ruperea poziţiei de rezistenţă;

— Anihilarea armamentului anticar;

— Distrugerea sau scoaterea din luptă a artileriei;

— Paralizarea acţiunii de Comandament şi împiedicarea funcţionării legăturilor prin bombardarea şi atacul posturilor de comandă.

În Caucaz.

În timpul Fazei I-a a ofensivei sovietice de pe Don şi Sud Stalingrad, în Caucaz au fost lupte cu caracter local.

371 Ofensiva s-a dezlănţuit în dimineaţa de 19 noiembrie 1942 orele 5 după o prealabilă şi puternică pregătire de artilerie şi aruncătoare de mine, în urma căreia şi sub protecţia ceţei, au intrat în acţiune unităţile blindate, având în prima linie care de luptă grele, pentru a obţine ruperea frontului, urmate de unităţi de care de luptă mijlocii şi uşoare.

*

* * *

Operaţiunile Fazei I-a a ofensivei sovietice s-a soldat către 15 decembrie 1942 cu următoarele rezultate:

a. Forţele sovietice care au acţionat la Sud de Don au ajuns pe râul Cyr, aducând în acelaşi timp noi întăriri şi executând numeroase atacuri.

În acelaşi timp, la Nord de Don, în zona Jelenskaia – Veşenskaia se concentra o nouă Armată, cu care mai târziu, către data de 20 decembrie 1942, împreună cu cele aflate pe frontul Cyr, s-a continuat ofensiva pe direcţia Millerovo şi apoi spre Sud-Vest, conjugată cu acţiunea

forţelor de la Sud Stalingrad.

b. Forţele sovietice care au acţionat din regiunea Sud Stalingrad.

Imediat ce s-a făcut joncţiunea de la Kalaci (în vederea încercuirii Stalingradului), majoritatea forţelor au continuat ofensiva către Sud-Vest, în lungul căii ferate Stalingrad – Salsk, cu rezultate variabile, ajungând către 15 decembrie 1942, pe linia Kotelnikovo – Pimen – Ciorni – Obilnoje.

Faza I-a a ofensivei sovietice se termină către data de 15 decembrie 1942 când forţele lor ajung pe aliniamentul: râul Cyr – Don – Obilnoje (schiţa nr. 4).

Faza a II-a de la 15 decembrie 1942 la 1 ianuarie 1943 (schiţa nr. 2).

Concomitent cu ajungerea forţelor sovietice pe linia: râul Cyr – Don – Obilnoje, se produce ofensiva sovietică în sectorul ocupat de armata italiană şi care avea drept obiectiv interceptarea căii ferate Voronej – Rostov.

În acest scop s-a acţionat cu direcţia de atac Boguciar, interceptându-se calea ferată de mai sus, în punctul Kotelnikovo, presând în acelaşi timp şi în direcţia Millerovo.

Această acţiune a forţelor sovietice, care reuşiseră să depăşească chiar calea ferată Voronej – Millerovo, a obligat forţele româno-germane aflate pe râul Cyr să se replieze către Sud-Vest (pe Doneţ).

Această operaţiune a dat posibilitate forţelor sovietice ce acţionaseră pe Don, ca împreună cu cele de la Sud Stalingrad, ce ajunseseră pe linia Kotelnicovo – Pimen – Ciorni – Obilnoje, să reia înaintarea spre Rostov.

Contra ofensiva germano-română întreprinsă până către 15 decembrie 1942, pentru despresurarea Stalingradului, nu a reuşit. Inamicul reia atacul cu noi forţe şi mase de care de luptă. Atacul este dirijat spre Sud-Vest, în lungul căii ferate Stalingrad – Salsk, reuşind să

atingă, către finele lunii decembrie 1942 şi începutul lunii ianuarie 1943, râul Sal.

La finele acestor operaţiuni, forţele armatei române au fost retrase în linia a II-a a fontului, pentru refacere.

În Caucaz.

a. În regiunea Ordjonikidze.

Ca urmare a rezultatelor obţinute în timpul fazei a II-a a ofensivei sovietice, forţele germano-române (Divizia 2 V.M.) ce se găseau în regiunea Ordjonikidze, au fost obligate să se replieze către Nord-Vest, cu direcţia generală Rostov.

Divizia 2 V.M. care executa această repliere a reuşit adeseori să rupă contactul cu inamicul.

b. În regiunea Novorosiisk – Tuapse.

În această fază, forţele sovietice au continuat cu aducerea de materiale (în special care) în vederea conjugării efortului cu cel al forţelor ajunse aproape de Rostov.

*

* * *

Pe acest front forţele sovietice au acţionat în general cu unităţi de infanterie sprijinite de artilerie, aruncătoare şi aviaţie.

Luptele din Caucaz care continuă şi după scoaterea Armatei III şi IV române de pe front, sunt caracterizate prin atacuri date de trupe proaspete sprijinite de care de luptă. Aceste operaţiuni au drept scop ruperea frontului şi lichidarea Capului de pod de la Cuban. La această operaţiune concură şi forţele aflate în zona Rostov care acţionează în lungul litoralului de Est a Mării de Azov, cum şi forţele grupate în regiunea Sud Ghelendjik prin debarcări (executate la începutul lunii februarie 1943) la Vest de Novorossiisk.

Din modul cum a fost pregătită şi s-a desfăşurat ofensiva sovietică din iarna 1942/1943 în sectorul

Armatelor române, se pot desprinde următoarele concluziuni:

1. Ofensiva a fost concepută şi pregătită (moral şi material) cu multă grijă, cu mult înainte de declanşarea ei.

2. Ofensiva a fost bazată pe întrebuinţări de mari mase de unităţi blindate ce urmau să fie sprijinite de aviaţie. Ea a fost precedată printr-o intensă activitate de aviaţie care a acţionat asupra posturilor de comandă şi spatelui trupelor noastre, în scopul de a dezorganiza transmisiunile şi transporturile, cum şi pentru a influenţa asupra moralului apărării.

3. A utilizat la maximum condiţiunile meteorologice, când apărarea nu putea să acţioneze în special prin aviaţie şi materialul anticar.

4. S-au precizat cu anticipaţie, amplasamentele artileriei şi a mijloacelor anticar ale apărării, în care scop s-au executat numeroase incursiuni, recunoaşteri aeriene şi s-a făcut uz de mulţi spioni.

5. Ofensiva a fost dezlănţuită în urma unei scurte şi puternice pregătiri de artilerie şi aruncătoare, după care au intrat în acţiune unităţile blindate.

6. Ofensiva a putut să fie realizată datorită măsurilor luate pentru: completarea efectivelor de M.U. aflate pe front, aducere de mari rezerve şi instruirea specială a echipajele unităţilor blindate.

În vederea ofensivei proiectată s-a făcut uz de:

— Aducerea unor mari contingente de asiatici care au completat efectivele unităţilor operative;

— Înlocuirea bărbaţilor din întreprinderile industriale, de la diferite formaţiuni şi servicii auxiliare, de la unităţile A.A. etc. prin femei; disponibilul astfel realizat s-a încadrat în unităţile operative;

— Aducerea unor Mari Unităţi din Asia Medie (Corpul 4 Cavalerie de pe frontiera Afghanistanului) şi Siberia (Părţi din Armata 25, Divizia „Drapelul Roşu”) etc.

— Pregătirea specială a echipajelor Carelor de luptă formate în majoritate din tineretul luat în special din întreprinderile industriale, tineret încadrat cu fanatism doctrinei comuniste.

Faţă de modul cum s-a desfăşurat ofensiva la care a concurat aproape toate armele, este de observat că numai aviaţia nu şi-a putut desfăşura în mod complet posibilităţile pentru sprijinirea unităţilor terestre, mărginindu-se numai la o activitate foarte redusă din cauza condiţiunilor meteorologice complet neprielnice ei.

E. CONCLUZIUNI ASUPRA:

1. PREGĂTIREA PROFESIONALĂ A UNITĂŢILOR SOVIETICE Din felul cum au decurs operaţiunile se pot trage următoarele concluziuni asupra pregătirii profesionale a unităţilor sovietice.

a. INFANTERIA Trupa.

Unităţile de infanterie par să fi fost în general slab instruite, cu posibilităţi proprii reduse, acţionând numai când au fost sprijinite de artilerie şi în special de blindate.

Când au acţionat independent de acestea, nu au mai avut un spirit ofensiv prea accentuat. Ofiţerii.

Comandanţii micilor unităţi, slab pregătiţi ca urmare a provenienţei lor şi a scurtei durate a stagiului făcut în diferite şcoli. (Majoritatea recent promovaţi din grade inferioare, fără nicio cultură).

Ofiţerii mai mari în grad şi cei de carieră, mai bine pregătiţi şi cu posibilităţi de a menţine disciplina şi moralul.

b. ARTILERIA. Trupa.

O pregătire tehnică mai îngrijită cu o trupă mai bine instruită şi disciplinată.

Ofiţerii.

Bine pregătiţi.

c. CAVALERIA. Trupa.

A dovedit o bună pregătire şi un spirit ofensiv destul

de dezvoltat. Au atacat chiar executând şarje (în regiunea Vest lacurile Zaza). Ofiţerii.

Cu o bună pregătire profesională şi cu moral ridicat.

d. BLINDATELE.

Pregătirea personalului unităţilor blindate a fost făcută cu multă grijă încă cu mult înainte de actuala ofensivă. El a fost recrutat în condiţiuni speciale şi din specialişti (foşti tractorişti, mecanici, din întreprinderile industriale etc.).

Personalul era în majoritate format din tineri cu un moral ridicat (în mare parte comsomolişti). La buna lor pregătire profesională şi în special pentru a acţiona noaptea şi în orice condiţiuni atmosferice, s-a insistat mult, prin aplicaţiile făcute în câmpurile de instrucţie. Aici li s-a demonstrat încrederea ce trebuie să aibă şi în material, prin experienţele făcute asupra rezistenţei blindajului carului.

e. AVIAŢIA.

Date complete asupra pregătirii profesionale a unităţilor de aviaţie care au activat pe frontul armatelor române în timpul acestei ofensive, lipsesc. Aceasta se explică prin faptul că aviaţia nu a putut acţiona din cauza timpului nefavorabil. Totuşi din redusa sa activitate s-a dedus că personalul este destul de bine pregătit şi hotărât în acţiune.

Nu pregetă în acţiunile unde sunt folosite armele de bord (au acţionat la înălţimi de 50 metri din cauza ceţii) când au conlucrat la acţiunea infanteriei şi carelor, vizând însă mai mult realizarea unui efect moral.

2. DOTAREA CU ARMAMENT DE TOT FELUL.

Această ofensivă a fost caracterizată printr-o mare abundenţă de material.

Unităţile de orice armă, participante la acţiune au fost dotate cu mijloace bogate, în vederea unei cât mai bune îndepliniri a misiunii ce le reveneau.

Astfel la unităţile de infanterie şi cavalerie s-a remarcat un mare număr de arme automate, puşti anticar şi aruncătoare de toate calibrele.

Arme speciale nu au fost observate.

Unităţile de artilerie au avut în folosinţă:

— Tunuri de 76 mm;

— Tunuri şi obuziere de 122 mm;

— Obuziere de 155 mm;

— Aruncătoare de 120 mm;

— Aruncătoare „Katiuşa”;

— Tunuri anticar de calibru mijlociu încadrate în regimente anticar. Parte din materialul folosit a fost motorizat, parte tractat şi restul hipo. Unităţile de care au avut în dotarea lor:

— Care grele „K.V”. de 52 sau 44 tone sau de provenienţă engleză de 40 – 45 tone;

— Care mijlocii T. 34 de 25 tone;

— Care uşoare T. 70 de 9, 2 tone.

3. METODA DE LUPTĂ A DIFERITELOR ARME 1. Unităţile blindate.

Corpurile blindate se pare că au luptat iniţial la ruperea frontului pe Regimente şi Brigăzi.

372

Ele au fost întrebuinţate pe direcţiile principale de atac, pe eşaloane372, în strânsă legătură cu unităţile de artilerie şi infanterie. Aveau misiunea de a rupe sistemul defensiv al adversarului, a distruge sau anihila artileria anticar şi divizionare şi de a ajunge pe linia posturilor de comandă spre a dezorganiza acţiunea de Comandament.

Unităţile de care, date în sprijinul infanteriei (care de cele mai multe ori a transportat-o) avea misiunea de a distruge infanteria inamică şi a înlătura din calea infanteriei proprii, blindatele inamice.

În general, unităţile blindate nu au angajat lupta „car contra car” decât în cazul unei superiorităţi absolute a

unităţii de care proprii sau în teren favorabil. Acele care de luptă ce erau dotate cu o viteză mare, nu acţionau de front ci numai de flanc şi spate.

Un prim eşalon de care grele (K.V. Îl de 52 tone) pentru a rupe poziţia de rezistenţă şi a pătrunde în adâncime spre a distruge artileria anticar şi divizionară; un al doilea eşalon format din care de luptă mijlocii, urmând imediat eşalonul carelor grele, spre a distruge cuiburile de arme automate (în foarte multe locuri acest al doilea eşalon, a fost format din care de luptă de 40 – 45 tone, de provenienţă engleză); un al treilea eşalon format din carele de luptă T. 34 (de 28 tone) care se găseau amplasate pe flancurile eşalonului doi şi către înapoi având drept misiune, lărgirea spărturii făcute de carele primelor două eşaloane; un al patrulea eşalon format din inf. moto. şi cavalerie, cu misiunea de curăţire şi stăpânire a terenului cucerit, în urma acţiunii celor trei eşaloane de care de luptă.

După ruperea frontului, Corpurile Blindate (Corpul 16, 1, 26) au fost întrebuinţate pentru exploatarea succesului şi distrugerea infanteriei inamice, pe anumite direcţii. În cazul întâlnirii carelor adverse şi numai când au avut superioritate, Corpurile Blindate au intrat în acţiune cu totalitatea mijloacelor anticar proprii, iar cu o parte din blindate au manevrat pentru a despărţi unităţile de care inamice, de infanterie însoţitoare; astfel, au mers pe direcţie la obiectivul fixat. Unităţile blindate au acţionat întotdeauna prin surprindere, ascunzându-şi cu grijă orice mişcare.

2. Unităţile motorizate, au fost folosite în general după ruperea frontului de către unităţile blindate, precum:

— Ocuparea şi păstrarea terenului cucerit;

— Ocuparea unor puncte importante şi menţinerea lor până la sosirea grosului;

— Siguranţa flancurilor;

— Ocuparea punctelor obligate de trecere;

— Acoperirea zonelor de regrupare a forţelor proprii;

— Urmărirea, numai după ce infanteria propriu-zisă se află pe linia artileriei inamice.

3. INFANTERIA.

A respectat în totul dispoziţiunile ordinului nr. 306 din 8 octombrie 1942 al Comisariatului Apărării URSS (anexat în copie), prin care:

— Unităţile de infanterie (care nu au urmat carele de luptă) au atacat într-un dispozitiv aproape liniar, fără a avea o adâncime mare, utilizând însă totalitatea mijloacelor de foc;

— Rezervele infanteriei au fost plasate pe direcţiile de efort, înlocuind la momentul oportun, unităţile greu încercate;

373

— Unităţile de infanterie au fost dotate cu numeros material automat, aruncătoare şi armament anticar (în special puşti anticar).

4. ARTILERIA.

Întreaga artilerie Divizionară a marilor unităţi din rezervă – chiar de la începutul ofensivei – a fost plasată cât mai înainte şi în zonele stabilite pentru efortul principal.

Artileria a sprijinit atacul carelor şi al infanteriei prin bombardamente masive până la limita maximă a bătăii materialului.

5. CAVALERIA.

A acţionat în strânsă legătură cu carele de luptă, exploatând succesul în adâncime şi lateral, pentru a disocia sistemul de apărare inamic şi a produce panică. Adeseori a luptat mult şi pe jos.

4. CARACTERISTICILE ARMELOR ÎNTREBUINŢATE DE SOVIETE ÎN CURSUL ACESTEI OFENSIVE

ARMAMENT DE INFANTERIE374

373 Fiecare comp. 3 piese de 50 mm. Bat. 9 piese a

82 mm, iar Reg. Inf. 6 piese de 120 mm. (Ord.
306 al C3 o74 mis. Ap. URSS Cap. VII, Anexa).

374 Nu se publică. Pentru detalii vezi *Românii între ruşi şi sovietici*, „Europa XXI”, Iaşi, t. XIII-XIV, 2004 – 2005, p. 204 – 208.

5. DOTAREA CU AVIAŢIE; CARACTERISTICILE MATERIALULUI; METODE DE LUPTĂ

a. Materialul folosit de cele trei Armate aeriene care fusese destinate a concura la ofensiva din 19 noiembrie 1942, a fost:

— Avioane I.A.K. 1;
— Avioane M.I.G. 1 şi M.I.G. 3;
— Avioane L.A.G.G. 3 şi L.A.G.G. 5;
— Avioane I. 16 (Rata); II. 1534; I. 180;
— Avioane americane. Metoda de luptă.

La începutul acestei ofensive, din cauza condiţiilor meteorologice complet nefavorabile – aviaţia sovietică n-a putut să coopereze cu armele terestre, aşa era prevăzut în planul iniţial (în special în colaborarea cu carele a acţionat sporadic – în sectoare lipsite de apărare A.A. prin arme de bord – căutând astfel a obţine mai mult efecte morale).

Ulterior, când condiţiunile atmosferice au permis, activitatea aviaţiei a sporit folosind următoarele metode de luptă:

a. Aviaţia de vânătoare

Formaţiunile aviaţiei de vânătoare, s-au ferit să angajeze lupta atunci când erau în inferioritate numerică; când însă această superioritate era evidentă (cel puţin 12 avioane), atunci ea devenea agresivă căutând să obţină surpriza prin atac executat de la mare înălţime, utilizând norii şi soarele în spate.

În angajare, formaţiunile de avioane de vânătoare sovietice, se formau în două grupuri (prin scindare) atacând pe direcţiuni.

În general aviaţia de vânătoare sovietică nu a atacat

bombardierele inamice când acestea se găseau în formaţiuni strânse.

b. Aviaţia de bombardament A atacat atât ziua cât şi noaptea cu avioane izolate.

În general atacurile de zi au fost executate de la mari altitudini, iar noaptea, sub 1.500

metri.

6. SISTEME DE APROVIZIONĂRI

Până la declanşarea ofensivei sovietice, aprovizionarea trupelor aflate pe poziţii s-a făcut prin exploatări locale, completate prin aduceri din înapoi în special pentru: zahăr, tutun, carburanţi şi muniţiuni.

Administraţia militară a ridicat de la populaţia locală din zona frontului şi din spatele acestuia aproape toate alimentele existente, considerându-le drept impozit în natură pe anul 1944.

Transporturile de aprovizionări s-au făcut cu calea ferată prelungită cu transporturi auto până în imediata apropiere a frontului.

După declanşarea ofensivei sovietice şi în decursul ei, aprovizionarea trupelor s-a bazat, de asemeni, pe exploatări locale, completată cu capturi de război din depozitele româno-germane şi aduceri din înapoi în special pentru carburanţi şi muniţiuni.

În acest din urmă scop, s-a făcut uz de transporturi pe calea ferată, prelungită prin transporturi auto.

ORDINUL Nr. 306 al

COMISARULUI APĂRĂRII URSS

9 octombrie 1942

Or. Moscova

Experienţa războiului cu fasciştii germani ne arată că unele puncte ale regulamentelor noastre sunt deja învechite şi cer o revizuire a lor. Desigur, în general Regulamentul aduc şi vor aduce un mare folos Armatei Roşii, însă unele puncte din aceste regulamente sunt aşa

învechite, încât, dacă nu se abrogă imediat vor aduce un mare rău Armatei Roşii.

Este vorba de neajunsurile regulamentelor noastre în problemele: organizării formaţiunilor de luptă în atac, dotării subunităţilor şi micilor unităţi cu mijloace de foc, organizării focului şi rolul comandanţilor în ofensivă.

Care sunt aceste neajunsuri?

Iată cele mai importante:

PRIMUL NEAJUNS

În conformitate cu cerinţele regulamentare, trupele noastre organizând ofensiva, de la plutonul de puşcaşi până la Divizie inclusiv, îşi dispun elementele eşalonându-le strâns în adâncime. De obicei, Divizia de Infanterie atacând pe un front de l-l% km, îşi dispune Regimentele pe două eşaloane dintre care două Regimente în Eşalonul I şi un Regiment în spatele acestora; Regimentul de Infanterie atacând pe un front de 750 – 1.000 m este obligat să aibă, în cel mai bun caz, Batalioane în Eşalonul I şi un Batalion în Eşalonul II, iar de cele mai multe ori – toate trei Batalioanele dispuse unul înapoia altuia.

Exact aceleaşi eşalonare a subunităţilor în formaţiunile de luptă este prevăzută şi pentru Batalion, Companie şi Pluton.

Din această cauză, o Divizie se infanterie pregătită pentru ofensivă este nevoită ca pentru atacul liniei principale de rezistenţă a inamicului, să întrebuinţeze numai 8 Companii de puşcaşi dintr-un total de 27, restul de 19 Companii, dispunându-se înapoia primului eşalon pe o adâncime de 2 km, acoperă câmpul de luptă cu formaţiuni dense, lipsindu-se astfel complet de posibilitatea întrebuinţării mijloacelor lor de foc.

Din această cauză, avem în primul rând pierderi excepţional de mari şi nejustificate în personalul de comandă şi mijloace de foc, provocate de focul artileriei, aruncătoarelor şi aviaţiei inamice, în primul rând

subunităţilor din Eşaloanele II şi III, încă înainte de intrarea lor în luptă, din care cauză la noi, atacul eşuează de cele mai multe ori, chiar pe baza de plecare şi în al doilea rând, mai mult de 1/3 din totalitatea mijloacelor de foc de Infanterie ale Diviziei – arme automate, mitraliere şi puşti mitraliere, aruncătoare de mine şi artilerie regimentară, fără să mai vorbim de puştile individuale, sunt condamnate la inacţiune.

În afară de acestea, subunităţile eşaloanelor I şi III nevoite să stea în inactivitate şi să primească asupra lor focul eficace, al aruncătoarelor, artileriei şi aviaţiei inamice, pentru a nu suferi pierderi mari, sunt obligate să se strângă către Eşaloanele înaintate ca apoi din aceleaşi motive, să intre în dispozitivul de luptă al acestora.

Ori, acest fapt duce la un amestec inevitabil a formaţiunilor de luptă din Eşalonul I cu cele din spate transformându-se totul într-o mulţime imposibilă de comandat.

Rezultă deci că organizarea pe Eşaloane a formaţiunilor de luptă, a subunităţilor şi micilor unităţi, nu numai că nu corespunde cerinţelor războiului actual dar, este chiar dăunătoare, deoarece duce la pierderi inutile, sileşte o bună parte din unităţi să stea inactive şi nu dă posibilitatea trupelor noastre de a se năpusti asupra inamicului, cu toată puterea tuturor mijloacelor de foc ale subunităţilor şi micilor unităţi.

AL DOILEA NEAJUNS

Conform prevederilor din regulamentele noastre, comandanţii plutonului de puşcaşi în timpul atacului, trebuie să stea în fruntea formaţiunilor lor de luptă şi să conducă personal subunităţile în atac. Pe lângă aceasta s-au constatat dese cazuri, în care comandanţii de Companie şi Batalioane de puşcaşi, încă de la începerea ofensivei se aşază, de asemeni, în fruntea formaţiunilor de luptă de unde încearcă să organizeze conducerea atacului

subunităţilor lor. Drept rezultat este că atât comandantul de pluton, cât şi cel de Companie nu mai are posibilitatea de a supraveghea personal mersul luptei, să conducă toată formaţia de luptă a plutonului şi companiei, să întrebuinţeze raţional mijloacele de foc proprii şi cele afectate, pierde legătura cu comandantul de Batalion şi toată conducerea Companiei se reduce numai la a da comanda: „Companie după mine înainte” care, de regulă, se execută numai de acea parte din formaţia de luptă a Companiei pe lângă care se afla Comandantul.

În acest mod suferim mari pierderi de comandanţi, fapt care duce la dezorganizarea formaţiunilor de luptă. De aici rezultă că prevederile regulamentului în această problemă nu corespunde cu interesele armatei noastre, deoarece nu se apreciază rolul comandantului ca organizator al atacului din lipsa de înţelegere a faptului că acesta este pivotul central al formaţiunilor de luptă şi că păstrarea lui este o chezăşie a reuşitei atacului şi invers, pierderea comandantului duce la micşorarea posibilităţilor noastre de reuşită.

AL TREILEA NEAJUNS

Regulamentele noastre nu ţin seamă de valoarea tactică şi disciplinară a focului de salvă cu arma şi din acest motiv din practică comanda „foc”.

Aceasta face ca infanteriştii fie că nu trag cu arma deloc, fie că execută o tragere dezorganizată.

Ori, practica războiului actual a dovedit că tragerea de salvă este un mijloc sigur şi eficace, pentru a împrăştia formaţiile de luptă strânse ale inamicului în atac, pentru a respinge contraatacurile infanteriei şi atacul cavaleriei inamice, pentru lupta contra avioanelor inamice ce zboară la înălţime mică, fără a mai vorbi că tragerea de salvă constituie în mâinile comandantului, mijlocul de neînlocuit pentru întărirea disciplinei în grupă, pluton şi companie.

De aici rezultă că acest neajuns al regulamentelor

noastre trebuie, de asemeni, lichidat.

AL PATRULEA NEAJUNS

Regulamentele noastre nu ţin cont în întregime, iar practica nu observă că toată greutatea războiului o duc Companiile ce fac parte din Batalioanele de puşcaşi şi Batalioanele ce intră în compunerea Regimentelor de infanterie, că tocmai aceste unităţi tactice trebuie întărite cu mijloace de foc, dacă vrem să ajungem la un rezultat.

Această situaţie intolerabilă are drept rezultat faptul că majoritatea Diviziilor de pe front, au artileria şi aruncătoarele, numai Divizie şi Regiment, Batalioanele neavând artilerie de calibru mic, Batalioanele şi Companiile neavând aruncătoare de mine.

Acestea duc la aceea că infanteria noastră este condamnată să fie slabă şi nesigură.

Dar, de aici rezultă că trebuie înlăturat din practica noastră şi acest neajuns.

Ţinând seama de necesitatea înlăturării cât mai urgente a acestor neajunsuri în practica noastră de luptă.

ORDON:

I. În lupta ofensivă

Se interzice eşalonarea în adâncime a formaţiunilor de luptă de la Pluton, Companie, Batalion, Regiment şi Divizie.

Principiul de bază al organizării formaţiunilor de luptă îl constituie cerinţa obligatorie a participării maxime şi în acelaşi timp a infanteriei şi a mijloacelor ei de foc de la începutul şi până la sfârşitul luptei.

Grupa şi Plutonul, să se desfăşoare în atac în trăgători. Pe timpul mişcării se va menţine un interval de 6 – 8 paşi între trăgători.

În Compania de puşcaşi, toate plutoanele trebuie dispuse de la început atacului – într-un singur eşalon.

În funcţie de situaţie, plutoanele de puşcaşi pot fi desfăşurate fie pe o linie (toate plotoanele alăturate) fie

eşalonate, de exemplu un pluton în faţă şi două eşaloane către flancurile lui şi nu în spatele plutonului din faţă două plotoane în faţă şi unul în spate în intervalul dintre ele.

Mitralierele şi aruncătoarele de mine, atât cele organice cât şi cele afectate, precum şi armamentul anticar, dacă există, se vor întrebuinţa astfel ca să se poată conduce focul de pe flancuri şi în intervalul dintre plotoane.

Companiile de puşcaşi, în cadrul Batalionului se vor desfăşura de asemeni tot într-un singur eşalon şi în funcţie de situaţie se vor dispune fie toate Companiile în linie (Companiile alăturate), fie în formă de triunghi cu vârful înainte (o companie înainte şi alte două pe flancurile Companiei înaintate), fie cu baza înaintată (două Companii pe o linie şi o Companie în spate), fie eşalonate spre dreapta (două Companii pe o linie, alăturate, iar o Companie eşalonată spre flancul drept), sau eşalonate spre stânga (două Companii alăturate pe o linie şi o Companie eşalonată către flancul stâng).

Batalioanele de infanterie în cadrul dispozitivului de luptă a Regimentului (Brigăzii), trebuie desfăşurate astfel: fie toate 3 Batalioanele pe o singură linie, fie în triunghi înainte, fie eşalonate spre stânga sau spre dreapta.

Regimentele de Infanterie în cadrul dispozitivului de luptă a Diviziei, trebuie desfăşurate, de asemeni, într-un singur eşalon (toate Regimentele să se afle la începerea atacului, în linie de luptă, alături unul de altul).

II. Pentru a para loviturile prin surprindere ale inamicului, în special în flanc şi aripă, pentru a sprijini subunităţile şi micile unităţi care duc lupta, precum şi pentru dezvoltarea şi exploatarea succesului, Comandanţii de Batalioane, Regimente şi Divizii trebuie să aibă rezerve, la dispoziţia lor.

Tăria şi felul rezervelor, depinde de misiunea ce o au de executat, planul atacului următor şi locul pe care-l

ocupă subunitatea sau unitatea, în dispozitivul de luptă.

Într-un atac executat în condiţiuni normale cu unităţile încadrate, în rezervă se pot da:

1. Unui Batalion:

— 1 pluton de puşcaşi sau de trăgători cu arme automate;

— 1 pluton de puşti anticar;

— Câteva mitraliere;

— Tunuri de 45 mm.

2. Unui Regiment:

— O companie de puşcaşi;

— Puşti anticar;

— Câteva mitraliere

— Tunuri de 45 mm.

3. Unei Divizii:

— 1 Batalion de Infanterie întărit cu câteva tunuri regimentare şi cu

— Armament anticar.

III. Pentru a păstra continuitatea unei lovituri puternice până la nimicirea completă a grupului de forţe inamice care se atacă, pentru intensificarea puterii de izbire din adâncime, precum şi pentru dezvoltarea şi întărirea succesului obţinut, în compunerea Armatei, în afara mijloacelor mecanizate, de regulă, în Eşalonul II şi pe direcţia de efort, se vor păstra şi câteva Divizii (de exemplu o Armată este formată din 7 Divizii de Infanterie, patru din ele trebuie să fie în eşalonul I, iar celelalte trei în Eşalonul II, dacă sunt 5 – 6 Divizii de Infanterie, 3 Divizii trebuie să fie în Eşalonul I şi 2 Divizii în Eşalonul II).

În funcţie de teren, Diviziile Eşalonului II se vor plasa la 7 – 12 km de dispozitivul de luptă al Diviziilor din Eşalonul I.

Întreaga artilerie divizionară a Diviziilor Eşalonului II, chiar de la începutul atacului se va plasa în zonele probabile în care urmează să acţioneze în sprijinul

Diviziilor din Eşalonul I.

La ordinul Comandantului de Armată, Diviziile Eşalonului II, la momentul necesar, înlocuiesc, dar nu întăresc Diviziile Eşalonului I care au suferit pierderi şi au pierdut deja puterea necesară de şoc.

IV. Spre a se evita îngrămădirile inutile a dispozitivului de atac şi deci a pierderilor mari, în ofensivă, în cadrul grupării de şoc a Armatei, o Divizie cu un efectiv mijlociu (7 – 8.000) se va dispune pe o rază adâncă de circa 4 km şi un front de minimum 3 km.

V. În ceea ce priveşte locul comandanţilor în luptă se cere ca aceştia să se afle:

— Comandantul de Grupă chiar în lanţul de trăgători ai grupei sale.

— Comandantul de Pluton, Companie şi de Batalion, înapoia dispozitivului de luptă a subunităţii respective, într-un loc de unde să se poată urmări desfăşurarea luptei, atât a subunităţii proprii, cât şi a celei de la flancurile vecinilor să se vadă în întregime dispozitivul de luptă şi se observă bine inamicul.

Numai în situaţie specială de luptă, când orice mijloc de a influenţa subunitatea este imposibil, se permite (comandanţilor) de a trece în fruntea formaţiei de atac şi a conduce personal subunitatea în luptă.

Comandantul de Regiment şi de Divizie trebuie să se găsească la Postul de Comandă sau observaţie, de unde e mai bine de condus atacul şi se poate observa câmpul de luptă şi mersul operaţiunilor Regimentului şi Diviziei respective cel puţin pe direcţia de efort.

VI. În afara focului de voie şi tragerilor succesive cu arma, prevăzute în regulamentele noastre se reintroduce – pentru grupa de luptă, pluton şi în unele cazuri pentru Companie, focul de salvă.

Focul de salvă se execută asupra concentrărilor de trupe şi formaţiilor de luptă a forţei vii a inamicului în

toate fazele luptei, inclusiv marşul, pentru a respinge atacurile prin surprindere ale cavaleriei şi coloanelor inamice, pentru lupta împotriva avioanelor inamice ce se pot atinge în tragere directă, şi uneori ca mijloc disciplinar care ajută pe comandant ca în momentul necesar de luptă, să-şi ia unitatea în mână.

Pentru executarea focului de salvă se comandă: Pluton (grupă, companie), asupra obiectivului cutare, punct de ochire cutare încărcaţi", „Pluton, Grupă, Companie, foc".

VII. Fiecărei Companii i se va da de către Batalion un pluton aruncătoare de mine de 50 mm (3 piese). Batalionul de Infanterie se dorează cu o Companie aruncătoare de 82 mm (9 piese), iar Regimentul de Infanterie cu o Baterie aruncătoare de 120 mm (6 piese), nepermiţând scoaterea (întrebuinţarea) celor de la Batalion de către Comandanţii de Regimente şi a celor de la Regiment de către Comandanţii de Divizii.

Diviziile în care aruncătoarele de 82 mm mai continuă să rămână la dispoziţia exclusivă a Comandanţilor de regiment, iar aruncătoarele de 120 mm la dispoziţia Comandanţilor de Divizii, odată cu sosirea prezentului ordin vor vărsa imediat, primele (aruncătoarele de 82 mm) la Batalioane, iar celelalte (aruncătoare de 120 mm) la Regimente de Infanterie.

VIII. Ca o completare se introduce în organizarea Batalionului de Infanterie, un pluton de 2 piese (tunuri de 45 mm).

Până la data de 10 octombrie, se va prezenta la termen, Şefului Marelui Stat Major şi Şefului Direcţiei Principale a Artileriei, planul dotării Diviziilor cu aceste tunuri.

IX. Mareşalul ŞAPOŞNIKOV, în termen de 10 zile va face modificările corespunzătoare în Proiectele Regulamentului Serviciului în Campanie şi Regulamentului

de luptă a Infanteriei Partea I-a şi a II-a şi le va prezenta spre aprobare nu mai târziu de 16 octombrie 1942.

Prezentul ordin se va aduce la cunoştinţă până la comandaţii de plotoane.

COMISARUL APĂRĂRII ss. I. Stalin

G. 2 540 490 O, 25 p. 1

Comanda nr. 764

Prima tipografie a editurii militare.

(ANIC, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri – Cabinetul Militar, dosar 323/1943, filele 1 – 54).

CAPITOLUL VIII PAGINI ZBUCIUMATE DIN RĂZBOIUL SFÂNT (1941 – 1944)

În anii Războiului unităţii naţionale şi al zdrobirii comunismului (1941 – 1944), în cadrul Marelui Stat Major Român a funcţionat, cu rezultate excelente, un Serviciu Central al Cenzurii Corespondenţei care pregătea lunar, în primul rând pentru uzul Conducătorului Statului, Mareşalul Ion Antonescu, detaliate şi documentate Buletine informative privind starea de spirit a populaţiei ori manifestările grupărilor politice1. Buletinele erau însoţite de ample anexe (50 – 60 pagini dactilografiate), cuprinzând extrase din corespondenţa cenzurată, iar din lectura lor descoperim admirabile texte, datorate de regulă – după expresia fericită a inegalabilului Nicolae Iorga – celor „mici”, anonimi şi mulţi, mai precis celor care, în subteranele istoriei, s-au aflat şi se află la originea tuturor marilor fapte ale neamului, atunci ca şi în prezent. Din documentele menţionate, am selectat unele dintre cele mai semnificative mărturii, datând din perioada iunie – decembrie 1943, grupate pe câteva mari probleme aflate, pe atunci, „la ordinea zilei”, în chip precis: războiul, acasă; relatări de pe front/din armată; convingerea în victorie şi în înfăptuirea României Mari; ştiri externe. Din motive lesne de înţeles, dar predominant pentru precizie şi pentru evaluarea corespunzătoare a informaţiilor, am preferat, în

fiecare caz, să indicăm numele şi adresele corespondenţilor, respectiv expeditorii şi destinatarii tuturor mesajelor selectate.

I – Războiul, acasă Iunie 1943

— P.N. Moisă, proprietar, comuna Lieşti, jud. Tecuci, către căpitan ing. Coman Constantinescu, str. Memorandului 5, Braşov2:

Câmpul e foarte frumos, dragii nenii, toate semănăturile sunt o minune, e ceva ce cugetul nu-şi poate închipui de realitatea ce ne este sub ochii noştri. Avem un grâu straşnic de viguros, înalt de vreo 60 cm. Acest an punem şaua pe nevoi cu ajutorul bunului Dumnezeu, care ne-a dat multă speranţă.

— Elev Geamănu Nicolae, comuna Vârvor, jud. Dolj, către caporal Popa Florea, Regimentul 42 Artileria, bateria 5, Of. P. militar 403:

Recolta pe aci merge foarte bine. Mazărea, grâul şi toate făinoasele sunt cum nu se poate de frumoase. Viile în tot satul sunt mai frumoase ca în anul trecut şi mai bogate. Porumbul, zarzavaturile şi, în fine, toate sunt bune.

1 Vezi ANIC, fond PCM – CM, dosar 438/1943.

2 *Ibidem*, f. 28.

3 *Ibidem*.

— Marin A. Oprea, comuna Ghimpaţi, jud. Vlaşca, către Ilie Anghel, Regimentul 33 Dorobanţi4:

Mă întrebi de câmp, este foarte frumos, mulţumim lui Dumnezeu. Grânele, dacă o vrea Sfântul şi le-a ţine, sunt o frumuseţe, şi porumbul la fel. Viile sunt o bogăţie dumnezeiască, ce nu a fost de mult timp. Tot aşa sunt şi toate celelalte semănături.

— Dumitru Timofte, Ciucileni, jud. Lăpuşna, către Timofte Nicolae, Regimentul 27 Infanterie, Of. P. militar 545:

Că ogorul e mare, dar braţe de lucru nimica; şed toţi din contingentul tău acasă, nu îi ia la concentrare, numai

pe voi, şed acasă şi fură găini şi crapă, concentrează bătrâni dar cei tineri şed şi-şi fac de cap. Impozitul pe pământ nu e grozav de mare.

— Ardelean Adam, comuna Toager, către soldat Nicolae Ardelean, Regimentul 2 Roşiori, Escadronul 2 Timişoara6:

Bucuros ţi-am fi trimis ceva, numai că nu este ce să-ţi trimitem, nu-i pită, nu-i nici mălai, şi noi o tragem rău, că cu bani şi nu capeţi să cumperi. Umblă lumea după mâncare.

— Caza Maria, Sânmihaiul Român, către Caza Aurel, Of. P. militar 5557:

Eu stau tare rău şi copiii. Cere-te la raport, că eşti sărac şi că n-ai nici casă, ai trei copii şi mor de foame şi sunt desculţi şi eu cu ei alături, nu-i pită, nu-i mălai, nici mămăligă şi mai bine murim. Victoria e tare goală şi Stela şi Iuliana şi eu, se cunoaşte că nu au tată, parcă sunt de ţigani, nici cărţile nu le pot scrie de lacrimi, şi nu este zi să nu plângă… Numai eu mor de foame cu copiii, mai bine să-i ducă la război pe toţi.

— Maria Dumitru Filip, comuna Săveni, jud. Dorohoi, către fruntaş Filip Dumitru, Regimentul 4 Artilerie8:

Află despre noi că suntem foarte suferinzi şi necăjiţi, că e o foarte mare scumpete şi nu are cine câştiga un franc de cheltuială. Că cu ajutorul care îl primesc, nu-mi ajunge, ca să-mi îmbrac copiii şi nu am bani pentru mâncare şi sunt foarte necăjită. Dragă Filip, nu ştiu ce să mai fac, că m-am săturat de zbucium pe toate dealurile, că am de prăşit şi nu pot, că sunt foarte slabă şi sufăr de spate şi de coastă şi nu pot să prăşesc… Poate să-ţi dea drumul măcar pe 2 luni acasă, ca să acoperim casă, că toată s-a descoperit şi plouă şi are să cadă toţi pereţii şi nu unde sta cu copiii, că nu-mi dă nimeni niciun ajutor şi sunt ca vai de noi. Am făcut o cerere la comună, ca să-mi dea un mic ajutor, ca să pot cumpăra oleacă de stuf şi nu mi s-a

aprobat.

— Vira Vişan, comuna Gănciova, jud. Dolj, către soldat Vişan Vasile, Regimentul 16 Artilerie9:

4 Ibidem.

5 Ibidem, f. 28 – 29.

6 Ibidem, f. 29.

7 Ibidem.

8 Ibidem, f. 29 – 30.

9 Ibidem, f. 30.

Ajutoarele de la Primărie nu mai vin regulat. De două luni de zile nu am mai primit bani. Îmi dă 1 200 lei pe lună că eşti trecut cu 7 pogoane de pământ. A venit preceptorul şi mi-a luat aşternutul.

— Indescifrabil către Chircă Timofte, Regimentul 40 Infanterie10:

De la Primărie nu ne-a mai dat nimic de 3 luni de zile şi pentru vite trebuie imaş, ma pus să dau 100 de lei şi n-am de unde căci bani nu mai am.

— Lili Ionescu, Str. Progresul 55, T. Severin, către C. Papici, Str. Râureanu 3, Bucureşti11: Severinul e aşa cum l-ai lăsat, numai preţurile şi impozitele se urcă mereu. E

singura noastră nemulţumire, dar mare nemulţumire, pentru că abia mai avem cu ce trăi de azi pe mâine. Să-ţi mai cumperi o gheată sau o haină – nici vorbă. Ce aceste articole, mai ales, se face o speculă nemaipomenită şi e dureros că această stare de lucruri nu încetează, cu toate sancţiunile care sunt destul de drastice.

— Elizabeta Mitroi, comuna Corlăţel, jud. Mehedinţi, către caporal Mitru Constantin, Batalionul 18 Vânători de Munte12:

Costică, eu nu ştiu cum merge cu războiul acesta, că unii stau acasă şi şi-au făcut avere şi câte toate şi alţii au sărăcit de tot. Enache a făcut casă şi nu a făcut un pas de acasă şi la mine a căzut şi casa şi fierăria şi eu nu ştiu încotro s-o mai iau de foame.

13

— Un grup de cinci muncitori din Brăila către Colonelul Brătăşanu, primarul oraşului13:

Nouă muncitorimea ni s-a umflat burta de fasole şi cartofi şi negustorilor din Piaţa Nordului burta de bani mulţi… şi vă rugăm să dispară contrabandele şi specula cu peştele de la Stat dat oraşului.

August 1943

— Paraschiva Barac, comuna Cisnădie, jud. Sibiu, către soldat Barac Bucur, Batalion 760 Grădiştea14:

Dragă bărbate. În primul rând suntem sănătoşi. De luni secerăm. Holda şi bucatele noastre sunt frumoase, Dumnezeu fie lăudat. N-am primit până acum de la tine decât două cărţi poştale. Mă rog lui Dumnezeu pentru sănătatea ta.

— Iancu Pleşa, comuna Busu, jud. Mehedinţi, către soldat Nicolae Munteanu, Compania 6.

Of. P. militar 84015:

Pe aici este mare secetă şi porumbul s-a început a se usca fără drugi. Nu se face porumbul anul acesta şi oamenii sunt foarte trişti şi îngrijoraţi de acest lucru.

10 Ibidem.

11 Ibidem, f. 30 – 31.

12 Ibidem, f. 31.

13 Ibidem.

14 Ibidem, f. 76.

15 Ibidem.

— Clara Doljnenco, comune Cişmele, jud. Chilia Nouă, către elev Doljnenco Axente, Şcoala de Ofiţeri de rezervă nr. 5, compania I, comuna Niculiţel, jud. Tulcea16:

Dragă frăţioare, îţi închipui să lucrezi toată vara ca un rob şi la urma urmei să n-ai niciun ban în casă. Desigur te vei întreba cum asta? că am treierat, cereale avem şi bani nu. Uite ce este: de vândut avem ce vinde, dar n-avem cui, nimeni absolut nimic nu ia. Mazărea o poţi arunca în

drum că nimeni n-o ia, celelalte cereale ca grâul, secara, orzul mai apare câte un lipovean să-ţi cumpere.

— Ioan Cruceanu, comuna Şerbăneşti, jud. Tecuci, către Aurel Mihăilescu, Bârlad17:

La moşie lucru e în toi. Preţurile cerealelor sunt foarte slabe faţă de scumpetea mâinii de lucru.

— Maria Bonca, Băiţa – Hunedoara, către soldat Ioan Bonca, Divizionul 4 Tunuri Munte18: Şi, cum şi-am mai scris, dragul meu, ochii nu mai contenesc de lacrimi. Alţii fac avere şi eu nu mai am nici ce să încalţ, nici ce să îmbrac. O pereche de talpă costă prea mult şi nici nu se găseşte. Atât de [de] mult ai plecat pe front că am şi uitat cum eşti. De ce oare una lume este aşa de chinuită în zilele de azi?

— Ana I. Sas, comuna Sălişte, jud. Sibiu, către soldat Sas Ioan, Divizia 1 Tunuri Munte, Batalionul 319:

Doritul meu fiu, Dragă Ioana, ni-o luat lâna de la oi câte 70 de deca, cu ce ne mai îmbrăcăm dacă ia şi de la oaie; rele zile am ajuns, rămânem goi, desculţi.

20

— Binişan Eva, Silagiu, către soldat Binişan Simion, str. Dumbrava Roşii 153, Ploieşti20:

Dragă Simioane… războiul nu-i pentru toţi, că partea mai mare din tineret e acasă, că, vezi, trebuie să îngrijească de muierile celor duşi şi să-şi facă averi, iar ei zic că numai proştii fac armate. Prosti-i-ar Dumnezeu pe ei ca să-i ducă la Jimbolia, la casa de nebuni, să sufere şi ei acolo cum suferiţi voi greu de ani de zile, să vă lăsaţi casa pustie, copiii mici şi părinţii bătrâni chinuindu-se cu lacrimi în ochi, că unii zburdă şi alţii suferă prea mult. Mă miră cum de mai puteţi voi răbda batjocura asta şi conducătorii noştri nu-şi dau seama ce fac cu poporul. Toţi trăiesc în România şi toţi s-o apere… Asta ar fi dreptate… Poate, dacă aş întâlni pe Mareşalul, el ar face dreptate. Dar cred că biata dreptate a murit şi s-a îngropat tare la

fund.

— Sublocotenent Alexa Ciobotea, comuna Secu, jud. Mehedinţi, către sergent Ciochină Nicolae şi Enculescu Roman, Compania 4 Mitraliere, Batalionul I, Regimentul 9421:

Am ajuns în ţară unde viaţa este aşa cum auzisem noi că este. Grija războiului şi necazurile nu prea se simt în rândurile civililor. Numai familiile care au pe front câte un fiu sau un frate mai suspină la vederea unui ostaş care vine de pe front. Încolo nimeni. Se distrează toţi şi petrec ca în timpurile normale.

16 Ibidem, f. 77.

17 Ibidem, f. 77 – 78.

18 Ibidem, f. 78.

19 Ibidem.

20 Ibidem, f. 81 – 82.

21 Ibidem, f. 82.

22

— Anonim către soldat Barna Petru, Regimentul 42 Artilerie22:

Dragul meu, n-am ştiu ce este războiul, dar acuma a început. Avem şi pe aici avioane americane, chiar azi-noapte au venit câteva asupra Boldurului şi au lăsat vreo 5 paraşutişti, apoi i-au prins pe toţi. Sună alarma.

Noiembrie 1943

— Lina Dinu, comuna Drăgăneşti, jud. Vlaşca, către soldat Dinu Andrei, Regimentul 10

23

Grăniceri:

Vei şti că am terminat munca de pe câmp. Am semănat şi grâul de mult, şi este răsărit tare frumos. Ce să-ţi spun? Câmpul este raiul lui Dumnezeu. Vitele sunt foarte sănătoase.

— Ioan Goilov, str. Mioriţei 18, Botoşani, către d-ra Gabriela Gardescu, str. Dionisie Lupu

29, Bucureşti[24]:

Pe aici e jale cu vânzările. Din cereale nu am vândut absolut, nicidecum la cota fixată de guvern. Stăm cu grânele prin magazii şi silozuri, unde plătim chirie, procente, scăderi şi [ni le] şobolanii şi şperţarii.

— Ilie Durbac, comuna Măxineni, jud. R. Sărat, către P. Rafa, directorul Băncii din R.

S arat[25]:

Ne-a dat Dumnezeu porumb mult, cum n-am mai făcut de vreo trei ani, şi grâu am făcut mult, dar ce folos că n-am cui să-l vând.

— Anonim către soldat Dragu Nicolae, Regimentul 9 Dorobanţi, Batalionul I[26]:

Nu am cu ce ţine copiii.

[27]

— Anonim către Ciovor Mihai, Regimentul 10 Roşiori, Escadronul II[27]:

Află că mi s-a tăiat ajutorul şi acum se dă 800 lei pentru mamă şi 300 de copil, eu nu ştiu cu ce să-i mai ţin, căci m-am săturat de viaţă şi de copii şi de toate.

— Safta N. Porumb, comuna Caşota, jud. Buzău, către Tudor Nicolae, Regimentul 38 Artilerie[28]:

Scumpa ta soţie, [pe] care ai lăsat-o pe mâna duşmanilor, fără niciun sprijin şi milă, că ce vânt o bate toate mă izbesc, aspru şi rece şi trec fără milă. [Cel] ce mi-a fost cu milă mi l-a luat departe şi [nimeni cu milă nu mai e cu mine, toţi înjură tot de rău, dar sufăr, că aşa am fost blestemaţi noi, unul în munte, unul în vale. Cum ne-a mai despărţit războiul ăsta, alţii fac până îşi pierd viaţa, alţii râd şi fac avere că-s acasă, nu la război. Că noi am

22 Ibidem, f. 91 – 92.

23 Ibidem, f. 208.

24 Ibidem, f. 209.

25 Ibidem.

26 Ibidem.

27 Ibidem, f. 217.

28 Ibidem, f. 210.

pierdut tot, am rămas cu pielea, desculţi mai toţi. Vine iarna, cu ce ieşim la vite, porumb n-am făcut.

— Leon Pentelescu, Vişniţa, jud. Storojineţ, către Maria Gavrilescu, Bucureşti29:

Pe de altă parte, se ridică nouri grei la Răsărit şi ne cuprinde o groază inexprimabilă, pentru că nu ştiu cu ce şi încotro s-o apucăm, ca să nimerim bine. E îngrozitor! Încă nu ne-am recules de la primul refugiu [1940] şi acum aceleaşi griji.

— M. Petrescu, Bucureşti, domnului E. Cercanshi, Jelita, Chişinău30: Ca viaţă publică la noi este ceva imoral şi revoltător, lux nebun ca îmbrăcăminte, restaurantele pline, cinema şi teatrele care au ajuns la 600 lei un loc. Străzile pline de tineret, în loc să fie la muncă, aşa, se vede, este psihoza războiului.

— Iliescu Constanţa, str. Deşteptării 53, T. Severin, către soldat Iliescu Rozin, Regimentul 95 Infanterie, Compania VI-a31:

Cu ajutorul lui Dumnezeu se mai aude că, acum în februarie, se face pace. Vom scăpa şi de asta [de război].

— Hilde Brendörfer, Feldpost nr. 44 558 către Brunhilde Otters, Braşov32: Am început să fiu pesimistă. Cred că vom împături în curând lucrurile noastre şi vom pleca înapoi la Odessa. Mult nu mai ţine.

33

— A. Baltroweit, Feldpost nr. 047 043, către Ana Baltroweit, Köln: Nimic nou. Ce se petrece aici nu se poate descrie. Încet, încet, ne retragem mereu.

Ne întrebăm numai pentru ce toate sacrificiile?

Decembrie 1943

— Ionescu D., comuna Model, jud. Ialomiţa, către Gheorghe I. Cepoiu, comuna Izvoarele, jud. Prahova34:

O să ne mănânce gaia sau uliul de la Răsărit şi pe noi

şi pe toate ţările din Balcani. După război va face din această ţărişoară, un imperiu nou dându-i altă denumire şi altă credinţă care nu va fi nici bolşevică, nici catolică. Dumnezeu ne pedepseşte pentru păcatele noastre. Bisericile sunt goale şi cârciumile sunt pline, pe când la ruşi contrariu, căci le-a dat voie Episcopul din Moscova ca toate bisericile să facă rugăciuni şi tedeumuri pentru biruinţă.

— Anonim către elevii claselor V-VII, Liceul Ferdinand, R. Sărat35:

29 Ibidem.

30 Ibidem, f. 223.

31 Ibidem, f. 224.

32 Ibidem, f. 239.

33 Ibidem, f. 239.

34 Ibidem, 284.

35 Ibidem, f. 280.

Atenţiune, fiţi gata. Evenimente importante se vor petrece curând. Totul depinde de curajul şi credinţa voastră. Citiţi cărticica şi veţi şti ce trebuie să faceţi.

— Sofia Thal, comuna Roşia, jud. Sibiu, către plutonier Andreasch Mihail, Compania 38:

Am avut veşti rele că şi vouă vă merge aşa ca şi celor de la Stalingrad şi am fost disperaţi că nu am primit veşti de la tine de o lună încoace.

— Römer Maria, Johanisfeld, jud. Timiş-Torontal, către sublocotent dr. Römer Mihai, Compania 4/II Pază CFR Româneşti, Tighina36:

Se povesteşte că întreaga armată română va demobiliza complet. Au venit acasă 30 oameni din Ivanda şi spun că pentru ei războiul este terminat.

II – De pe front/ Din armată Iunie 1943

— Bistriţki Ludovic, Of. Poştal mila nr. 67, către Bistriţki Johann, Chişinău-Criş 35.

Arad37:

Sunt la Divizia a 10-a, în zilele acestea au căzut 25 bombe ruseşti aproape de mine, de am crezut că se răstoarnă pământul cu mine.

— Anghel Zamfir, Regimentul 34 Infanterie, către Oiţa Zamfir, comuna Băneasa, Oficiul

38

Brăneşti, jud. Ilfov38:

S-a revocat ordinul şi sunt tot la Constanţa, Oiţă, ne dă în fiecare zi numai mămăligă rece, trimiteţi bani că sunt rău de foame, nu mă daţi uitării, că sunt rău de amărât pe aicea.

— Soldat Păpeianu, Regimentul 10 Vânători de Munte, către plutonier Dumitru Cupă, str.

39

Prelungirea Ferentari 20, Bucureşti39:

Te rog trimite-mi 1.000 lei ca să pot cumpăra şi eu o pâine pe zi, că noi avem V de pâine la masă, că este aşa de mică că aş mânca trei pâini de alea mici şi tot nu aş putea să mă satur, am poftă mare de mâncare. Ne ducem la câmp dimineaţa la 6 şi nu ne dă nimic dimineaţa… şi facem marş de 16 km şi ni se face până la prânz foame mare. Pentru asta vă rog să-mi trimiteţi 1.000 lei, să pot cumpăra pâine din care să am 2 zile.

— M. Manese, Şcoala de Ofiţeri de Rezervă Infanterie nr. 4 către Elena Mureşanu, str. R.

Mure, 5040:

36 Ibidem, f. 287.

37 Ibidem, f. 37.

38 Ibidem, f. 31.

39 Ibidem, f. 31 – 32.

40 Ibidem, f. 32.

Dragă mamă, revin din nou asupra pachetului şi vă rog foarte mult să-mi trimiteţi încă unul, căci altfel mor de foame şi, fără bani, nu vă puteţi închipui ce mizerie a început; libertatea e mai mare, dar mâncarea e mai

proastă, chiar mizerabilă şi, ce să mai spun, de nesuportat, iar, în ce priveşte dormitul, jos pe paie.

August 1943

— Soldat Harabor Petre, Regimentul 96, Batalionul III Caransebeş, către Ana Harabor, comuna Noul Caragaci, jud. Cetatea Albă41:

Ziua de 1 august – Draga mea soţie… Dacă va fi drept ce se aude pe aici, poate scăpăm. Se aude că Anglia şi America au pus în vedere Italiei în 24 să dea rezultatul – ori se predă, ori o face cenuşă, dar România stă gata, cum se predă Italia, aşa şi ea se predă şi atunci scăpăm de război şi vom merge pe curând acasă. Acum, cel mult să treacă până la 15 august, dacă nu se înţelege până la 15 august, atunci să ştii că mergem la Caucaz şi pe urmă nu ştim cine scapă.

Noiembrie 1943

— Sergent Cardaş Vasile, Muscel, Postul de jandarmi Racoviţă, Oficiul Clucereasa, către Nae Banciu.com. Tărlungeni, jud. Braşov42:

Îmi vine să dezertez, nu pot şti când se va face pace, să fiu şi eu liber; ah, cât de tristă este inima mea.

Decembrie 1943

— G. Back către Eugen Back, în Germania43:

Suntem la Iaşi. Aici populaţia este săracă, umblă desculţă, cu cojoace sau zdrenţe. Oraşele, departe unul de altul, cu colibe de pământ. De altfel, tu mi-ai povestit multe despre acest popor de ţigani.

— Adolf Bader către Fini Bader, München44:

Ne apropiem de podul de la Prut, militarii fac aici impresia de ceva comic, încălţaţi cu ciorapi cu găuri şi pantaloni legaţi cu şireturi. Bărbi uriaşe se pot vedea şi la ofiţeri. Ici-colo soldaţi care-şi târăsc paşii grozav. Se va prin gări tineri de tot, îmbrăcaţi gigolo, de obicei beţi, cu mustăcioară ca francezii şic, dar fără gust. Mai departe, papură înaltă şi cârduri de oi. Apoi… Ce or să facă românii,

când înaintarea rusă o să ajungă la propriile lor graniţe???

— Hermann Gunkel către Bernhardine Gunkel, Germania45:

Descriu impresiile de drum din România: Totul e plin de murdărie şi noroi. Lumea umblă numai în petice cârpite. Nu s-ar crede dacă nu s-ar vedea cu ochii proprii. Când ne

41 Ibidem, f. 95.

42 Ibidem, f. 211.

43 Ibidem, f. 295.

44 Ibidem, f. 295.

45 Ibidem, f. 296.

oprim prin aceste localităţi prin România, românii ne oferă tot felul de lucruri pe preţuri fantastice, de exemplu pentru un covrig (în felul *Bürgerbretzel*) iau 2 mărci, pentru un mic pahar de vin se plăteşte 1 marcă şi tu nu crezi cum se reped asupra acestor lucruri compatrioţii.

III – Pentru Victorie şi România Mare Iunie 1943

— Constantin V. Ioan, plutonier pensionar, str. Bucovăţ 78, Craiova, către Ministerul Apărării Naţionale, Bucureşti46:

Subsemnatul plutonier pensionar cer să fiu înrolat ca voluntar la unităţile de pe front, cum am luptat şi în anii 1916 – 1918, spre a învinge pe duşmani cu orice sacrificii, având credinţă în victoria finală.

— Locotenent Manea Mitu, Simeria, jud. Deva, către învăţătorul Ion Spânu, comuna Mihălceni, jud. R. Sărat47:

Constat, după cum adesea am spus-o, că acest neam merită o soartă mult mai bună în lume faţă de sacrificiile făcute, dar, cu ajutorul Celui de Sus, [soarta] ne-a dat pe actualul conducător Domnul Mareşal Antonescu, omul înţelept, şi care munceşte fără preget, veghind la destinele acestui Neam, va şti a aşeza Neamul Nostru în rândul popoarelor ce-şi merită o altă soartă, o altă aşezare în această lume.

— Benon Agapian, str. Ing. Cănăman 6, Constanţa, către soldat Agapian Garabet.

48

Regimentul 7 Grăniceri Alba Iulia48:

Aşa să-ţi ajute Dumnezeu ca până la ultimul să fii cu adevărat ostaş, căci asta este o datorie sfântă către ţară pe care trebuie să o facă orişice tânăr.

August 1943

— E. Flescher, comuna Cisnădie, jud. Sibiu, către Rudolf Kisch, Bucureşti49:

Am lăsat familia mea în grija lui Dumnezeu şi voi pleca pentru a-m face datoria faţă de ţară şi poporul meu. Vreau ca copiii mei să se uite odată cu mândrie la tatăl lor care a luptat şi el pentru viitorul lor sau, dacă Dumnezeu [vrea] altcum, să se gândească cu smerenie la sacrificiul meu.

— Petru Crina, funcţionar UDR Reşiţa, că sergent Popliceanu Ioan, Batalionul 12 Vânători de Munte, Compania Comandă50:

Iubit Vânător, ce dulce şi frumos sună şi cât de scumpi ne sunt nouă, românilor, vânătorii noştri în ziua de azi, când faima lor a trecut de mult peste hotare. Fi, deci.

46 Ibidem, f. 32.

47 Ibidem, f. 33.

48 Ibidem, f. 37.

49 Ibidem, f. 83.

50 Ibidem.

mândru că faci parte dintr-o astfel de unitate, care luptă, învinge şi ştie chiar să moară pentru scumpele noastre drepturi. Bravurile voastre le urmărim pas cu pas şi, încrezători în victoria finală, muncim şi noi cu mai multă râvnă (cei care suntem mai în etate şi suntem mobilizaţi la lucru, în uzine, ateliere etc.) pentru acelaşi ideal şi scop. Bunul Dumnezeu ne va ajuta ca să putem realiza visurile şi sfintele noastre drepturi.

— Preot Al. Mintean, comuna Sâlciva, jud. Hunedoara, către caporal Ciutina Ştefan, Batalionul 12 Vânători de Munte, Compania Gardă51:

Noi ne-am bucurat cu toţii citindu-ţi frumoasele rânduri ce ne-ai trimis, de pe la Cuban. Am citit această scrisoare şi la conferinţa culturală din Căprioara, căci pentru noi, cei de acasă, ea a fost plină de învăţăminte, iar conţinutul ei nespus de înduioşător. Am trăit în acele ore clipe înălţătoare, căci am fost cu sufletele noastre alături de voi, de dorurile voastre, de necazurile şi jertfele voastre. Din iubirea şi alipirea noastră faţă de legea străbună, faţă de Patria noastră scumpă, am luat îndemnuri spre a răspunde îndatoririlor noastre şi pentru a duce lupta cu hotărâre pentru întărirea frontului intern. Un popor care are astfel de fii, cum sunteţi voi, are în faţa sa un viitor strălucit. Iată pentru ce, noi, ăştia de acasă, suntem mândri de isprăvile voastre şi nu contenim să rugăm pe Dumnezeul nostru să vă aducă [acasă] sănătoşi teferi.

— Neaţu D. Kalemis, str. Alexandru cel Bun 32, Craiova, către Agostina Băluş, comuna Zăvel, jud. Dolj52:

Doamnă învăţătoare… poate vă miră faptul că vă rog să-mi îndepliniţi singura mea dorinţă. Vă rog să interziceţi elevilor şi elevelor din comună de-a mai căuta şi juca ceardaşul unguresc, căci este interzis. Vă rog să le puneţi pe toate [elevele] şi pe toţi elevii în genunchi în faţa icoanei cu candela aprinsă şi să jure ură de moarte ungurilor şi că viaţa lor este viaţa Ardealului. În speranţa că mă veţi asculta, vă sărut mâinile şi vă mulţumesc. Trăiască Ardealul. Trăiască România Mare.

Noiembrie 1943

— Caporal Dumitru Aurel, Compania III, Batalionul I, Regimentul 40 Infanterie.

53

Medgidia, către Leanca Stoica Dumitru, comuna

Model, jud. Ialomiţa53:

Sunt deplin mulţumit că am fost sănătos, atât în trecut [cât] şi în prezent, şi pot să-mi îndeplinesc datoria pentru scumpa mea ţară, pentru hotarele lăsate de strămoşii noştri.

— Fruntaş Mandoc Nicolae, Bateria II Transporturi, Braşov, către Mandoc Sergiu, comuna

Tituleşti, jud. Olt54:

Acum eu nu se ştie când mai vin acasă. Din acest moment eu plec la datorie, cu dragoste de scumpa noastră ţărişoară şi credinţă în Dumnezeu. Plec voios şi încrezător în izbândă. Deci, iubiţii mei părinţi, acum nu mai pot să vă scriu aşa des… Dacă am zile, vin.

51 Ibidem, f. 83 – 84.

52 Ibidem, f. 84.

53 Ibidem, f. 212.

54 Ibidem, f. 213.

dacă nu, mor pe câmpul de luptă… Trebuie să ne facem zid de piatră aşa cum strămoşii noştri au făcut de am mărit hotarele ţării, aşa o să facem şi noi.

— Caporal Delcă I.N., Bateria 3, Vânătorii de Munte, Râşnov, către Lenuţa Barbu, B-dul Filantropiei 50, Bucureşti55:

La datorie ţara m-a chemat, mergem pentru a opri liftele păgâne a nu ne răpi ţara străbună.

— Margareta Proscură, comuna Odobeşti, către subofiţer Nicu Moldoveanu, Compania 101 Transmisiuni Moto, Of. P. 64056:

Eu mă închin ca unui sfânt de pe icoană în faţa unui om ce are în gând şi în suflet o singură idee, ideea de a făuri România Mare, de a trăi în libertate, iar, dacă nu, mai bine trece dincolo de mormânt. Ţin foarte mult şi eu la această idee şi regret din suflet că nu sunt un băiat să-mi pot arăta voinţa, să-mi pot jertfi chiar viaţa pe altarul Patriei ce este atât de scump. Mă înec în suflet, dar n-am

nicio putere, nu pot aduce ţării dovezi de vitejie. Ferice de toţi aceia care puteţi şi aveţi dreptul, aceia care purtaţi cu bărbăţie acest scump ideal. Eu nu mă voi putea linişti până ce nu voi vedea pe toţi în libertate, până ce nu voi auzi că ţara nu mai cere de la nimeni ajutor. Atâta timp cât ţara este în zbucium şi cei plecaţi de acasă se chinuiesc mereu, sufletul meu geme, nu pot avea astâmpăr.

— Maior I. Oprea, Craiova, către sublocotenent Ionescu Clement, Batalionul 7

57

Mitraliere57:

Cu gândul şi sufletul sunt alături de voi, toţi camarazii rămaşi la datorie, dorindu-vă multă sănătate şi izbândă.

— Ionică Miron, comuna Puţeni, jud. Tecuci, către soldatul Crihană, Regimentul 24

58

Infanterie, Compania VII-a58:

Aşa că, din partea noastră, vă urez serviciu uşor şi, după dorinţa Mareşalului Antonescu, să veniţi cu Virtutea României Mari, să câştigaţi războiul, şi puneţi mână pe armă şi mergeţi cu pieptul de oţel la ruşi cum şi eu am pus mâna pe tun la 1916, 1919 şi la 1913 la bulgari. Asemenea şi voi mergeţi şi veţi învinge. Căci şi eu, fiul meu, am făcut trei războaie şi am câştigat victoria, asemenea mergeţi şi câştigaţi izbânda, căci, din stejar, stejar răsare. Trăiască Majestatea Sa Regele, Armata Română şi noi într-însa.

— Vicu G. Ungureanu, str. Coşbuc 13, Craiova, către soldat Danciu Ion, Regimentul 6 Pionieri, Compania II, Batalionul 27, Alba Iulia59:

Dar, mai presus de toate, este însăşi fiinţa neamului. Asta să-ţi fie şi ţie deviza: Neamul şi fiinţa, căci, fiinţând noi, prin noi trăieşte neamul românesc.

55 Ibidem.

56 Ibidem, f. 214.

57 Ibidem, f. 215.
58 Ibidem, f. 215 – 216.
59 Ibidem, f. 216.
Decembrie 1943
— Plutonier Savu Nicolae, şeful postului de jandarmi Stănileşti, jud. Hotin, către soldat Bahrin Costache, Compania 38 AA60:
Să fii voinic şi să lupţi înainte până la victoria finală. Când vei veni acasă, să fii mândru că ai luptat pentru Ţară, Rege şi Conducător.
— Tăran Gheorghe, comuna Sadova, jud. Câmpulung, către fruntaş Tăran Octavian, pe front, Batalionul 10 Infanterie uşoară61:
Trebuie să fii mândru că eşti un bărbat voinic şi poţi să stai departe, să ţii piept cu duşmanii, să aperi hotarele scumpei noastre ţării aşa precum au fost moşii şi strămoşii noştri. De-aş fi mai tânăr aş merge eu în locul tău, dar acum sunt bătrân şi rândul meu l-am făcut de mult. Deie Dumnezeu ca şi tu să te întorci sănătos şi voinic şi cu pieptul înflorit de decoraţii aşa precum am venit şi eu din războiul mondial [1914 – 1918].
— Popa Petre, comuna Călimăneşti, jud. Vâlcea, către colonel Cerbulescu, str. Pictor Luchian 7, Bucureşti62:
Îmi este foarte drag de armată ca să slujesc Ţara, Tronul şi pe Mareşalul Antonescu, dezrobitor de neam.
— Marin Voicu, comuna Leu, jud. Romanaţi, către sergent major Voicu R., Divizionul II Tunuri Munte63:
Eu vă zic fiţi voioşi la datorie şi cu credinţă în Dumnezeu, Rege, în Domnul Mareşal Ion Antonescu, care, după aprecierea mea patriotice, a condus cu cea mai mare înţelepciune totul până acum.
IV – Ştiri externe Iunie 1943
— Nach Hélène, Baden, către Tuţa Petru, Bucureşti64:
O vecină a mea a primit o scrisoare de la bărbatul ei

în care laudă foarte mult femeia română. Aici lumea crede că românii sunt ţigani.

— Mezei Aladár din Borsodmegye, către Galcoozi Maria, str. Delavrance 11, Timişoara65: Adeseori pe plicuri, sub numele localităţii din România, este adăugat de poştă sau de cenzura maghiară: «teritoriu încă sub ocupaţie românească». Dar termenul acesta se obişnuieşte şi în acte oficiale.

60 Ibidem, f. 275.

61 Ibidem, f. 276.

62 Ibidem, f. 279.

63 Ibidem.

64 Ibidem, f. 45.

65 Ibidem, f. 48.

— Constantin Xeni, Beau Rivage, Ouchy, Lausanne, către I. Căpitănescu, str. Ceres 13, Bucureşti66:

Starea de spirit în Elveţia este apăsătoare cu privire la război.

August 1943

— Ana Ohanian, Marienbad, către Leon Balian, str. Regală 1, Bucureşti67:

Aici e mare linişte. Sunt refugiaţi oameni din Hamburg. E teribil; au pierdut totul, li s-a ars totul. Nimeni n-are voie să intre în Hamburg, care e o ruină întreagă.

— Grigore Lazăr, student inginer, München, către dr. Cornelia Butea, str. Cluj 16, Timişoara68:

Vrusei să plec la Köln. Aţi auzit ce este acolo, se zice că oamenii nu mai au locuinţe şi capătă mâncare pe străzi, că n-au restaurante, iar lumea arde de vie. Numărul morţilor e formidabil.

— Iosif Haschler, Salzburg-Parsch, către D. Rusu, Botoşani69:

Ţi se face părul măciucă dacă ai afla la ce brutalităţi recurg aceşti abrutizaţi în atacurile lor aeriene. Acesta nu mai este război, ci o furie sadică ce nu poate fi descoperită

decât de un descreierat. Ce ticăloşii nemaipomenite. Dar, vai de ei când «furia teutonică» se va revărsa peste ei. Să nu creadă că vor scăpa de pedeapsa meritată, că noi suntem neputincioşi, că aceste barbarii vor continua la infinit sau până ce vom cădea în genunchi. Nu, îl sigur că le vine rândul, iar noi nu ne lăsăm terorizaţi, ci pregătim o revanşă draconică.

70

— Dr. Kurt Krüger, Berlin, către N. Lebine, Bucureşti70:

Numai Dumnezeu cunoaşte viitorul nostru. La Berlin, starea de spirit este ca în preajma unei furtuni iminente.

71

— Mariarosa Giulio, Milano, către Lydia Lax, str. Rozelor 19, Bucureşti71:

27 iulie 1943

Dragă Lydia!

Victorie! Victorie! În sfârşit, putem vorbi liber!

În sfârşit, pot să-ţi spun că abia acum mă simt într-adevăr italiană. Ne-am liberat de un guvern care cangrenase frumoasa noastră Italie. Nu suntem ţara morţilor! Ar fi trebuit să fii la Milano, sâmbătă noaptea, duminică şi luni. Schimbarea moralului populaţiei de sâmbătă spre duminică a fost ceva necrezut de miraculos. Încă din ziua de duminică trăiam sub teroarea de a exprima o vorbă mai mult decât trebuie şi, când colo, noaptea de duminică a fost de neuitat. Entuziasmul populaţiei a izbucnit în unanimitate; toţi se îmbrăţişau, se sărutau, plângeau şi râdeau, păreau că înnebuniseră de bucurie […]

66 Ibidem, f. 54.

67 Ibidem, f. 97.

68 Ibidem.

69 Ibidem, f. 97 – 98.

70 Ibidem, f. 99.

71 Ibidem, f. 107 – 108.

Niciodată de când sunt pe lume, n-am văzut Milano aşa de pavoazat şi în haină de sărbătoare; noaptea de duminică a fost un cântec neîncetat de imnuri, ale lui Badoglio, ale armatei.

Urile personale, invidiile, certurile, toate uitate, erau cu toţii fraţi, cu toţii fericiţi, ca nişte oameni liberaţi de o sarcină înspăimântătoare72.

— Maria Lucotti către Filippo Lucotti, Urziceni, jud. Ialomiţa73:

În primul moment a fost un delir şi o fericire; nenorocirea e că s-au redeşteptat vechile duşmănii şi s-au dat lovituri.

— C. Xeni, Ouchy, Lausanne, către prof. Mircea Djuvara, Sinaia74:

Jocurile [în privinţa războiului mondial] sunt făcute şi nimic altceva nu-i posibil. Cum o vrea să cadă bila. Ea va decide, în oarba ei indiferenţă.

72 Vezi impresii similare – Maria Sapori, din Tirana, scrisoare trimisă pe adresa: Antoinetta Sapori, Institutul de Cultură Italiană, str. Lăpuşneanu 28, Iaşi (*ibidem*, f. 108).

73 *Ibidem*, f. 109.

74 *Ibidem*, f. 113.

CAPITOLUL IX

UN TRIO ISTORIC: N. TITULESCU – I. ANTONESCU – GH. BRĂTIANU

În fapt este netăgăduit: oriunde şi oricând, descoperirea şi publicarea unor documente inedite de sau despre personalităţile de rezonanţă ale istoriei naţionale şi universale sunt în măsură să contribuie, adeseori în chip esenţial, la redeschiderea unor „cazuri” considerate încheiate, la dezbateri şi reevaluări, soldate cu aprofundări şi elucidări absolut necesare fiecărei etape a cursului istoriografiei generale. În funcţie de preocupările noastre

anterioare, am avut şansa şi satisfacţia unor „capturi” de documente sau fonduri interesând pe diferiţi „actori” sau momente ale veacului trecut, precum în prima ordine: corespondenţa politică şi ştiinţifică a lui N. Iorga1; corespondenţa politică şi diplomatică (*Jurnalul*) lui N. Titulescu2; *Jurnalul de război* al Mareşalului Ion Antonescu3 sau – la sfârşit, dar nu în cele din urmă – românii în arhivele capturate de KGB4; tehnica, culisele şi raţiunile loviturii de stat de la 23 august 19445 ori divizarea Europei Est-Centrale în sfere de influenţă (acordul Churchill-Stalin, octombrie 1944) 6.

* * *

Cu trimitere directă la N. Titulescu, aflat de această în centrul atenţiei noastre, se impune a preciza că, în ciuda unor ample şi serioase cercetări, concretizate până acum în nenumărate şi temeinice studii, monografii şi sinteze, volume de documente, albume şi volume omagiale, importante aspecte relativ la viaţa şi opera sa au rămas totuşi în penumbră, altele, pur şi simplu, necunoscute. Iar aceasta, desigur, în aşteptarea definitivării investigaţiilor desfăşurate sub egida Fundaţiei Europene N. Titulescu, care, sub coordonarea prof. G.G. Potra, ne-a prezentat mai multe volume anticipând o excelentă şi definitorie *Opera omnia*.

Vezi Gh. Buzatu, ed., *N. Iorga – omul şi opera*, I-III, Iaşi – Bacău, Editura Junimea, 1971 – 1996.

2 Idem, ed., *Titulescu şi strategia păcii*, Iaşi, Editura Junimea, 1982, p. 375 – 447; idem, *Octavian Goga, implicat în demiterea lui Nicolae Titulescu*, în „Saeculum”, Focşani, nr. 5, iulie 2003, p. 91 – 93.

3 Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti; Mileniul III, 2005; Gh. Buzatu, Corneliu Bichineţ, eds., *Arhive secrete*, *secretele arhivelor*, I, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005. În prezent, documentul este în curs de valorificare integrală (3 volume).

4 Idem, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

5 Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 august 1944 în context internaţional. Studii şi documente*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984; idem, ed., *Trecutul la judecata istoriei*: *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006; idem, *23 august 1944*: *Probe epistolare ale conspiraţiei*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române", t. IX, Constanţa, 2006, p. 15 – 37.

6 Idem, *Din istorie secretă a celui de-al doilea război mondial*, I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988, p. 305 – 327; idem, *România sub Imperiul Haosului. 1939 – 194*5, 2007 (sub tipar).

Acestea fiind precizate, vom intra de-a dreptul în subiectul intervenţiei noastre. Se admite, tacit ori nu, că unul dintre episoadele activităţii lui Titulescu care rămâne parţial controversat priveşte demiterea lui de la cârma diplomaţiei României la 29 august 1936. Este de prisos să detaliem cum faptul în sine, echivalent al unui cutremur în domeniul politico-diplomatic de la Bucureşti, a modificat brusc şi iremediabil însuşi cursul orientării externe a României lui Carol II şi, nu mai puţin, a avut unele implicaţii la scară europeană la nivelul anilor 1936 şi următorii (oricum, până în 1939, la izbucnirea celui de-al doilea război mondial). Studiile anterioare au reflectat premisele, contextul şi cauzele, persoanele şi factorii responsabili, consecinţele imediate sau îndepărtate ale demisiei. Cu toate acestea, natural, anume factori şi elemente n-au scăpat din vedere. Nefiind însă posibil, în limitele unei comunicări a surprinde ansamblul, ne mulţumim asupra rolului istoricului Gh. Brătianu.

După cum este cunoscut, în 1982, în volumul *Titulescu şi strategia păcii*, l-am inclus fără reţineri, în temeiul probelor, pe ilustrul istoric în rândul adversarilor

de marcă şi, mai mult, al responsabililor nemijlociţi ai demiterii lui Titulescu, în rând cu Carol II, Al. Vaida-Voevod, Octavian Goga, N. Iorga sau Grigore Gafencu7. Am apreciat atunci că, dacă Gh. Brătianu a acţionat din convingere şi patriotism ori dacă (alături de N. Iorga) n-a aprobat modul destituirii diplomatului8, el, totuşi, se detaşase dintre contestatarii eminenţi ai politicii externe titulesciene, militând pentru imprimarea unui „curs nou" al orientării României în afacerile europene, pentru o acţiune de „adaptare la împrejurări", cum solicitase Octavian Goga9. Pe atunci, era în discuţie, pe de o parte, implementarea proiectului franco-sovietic de organizare a *frontului păcii*, cuprinzând în aceeaşi formulă Parisul, Moscova, Praga, Bucureşti şi chiar Londra, pentru a prinde Germania lui Adolf Hitler, izolată, în „sârma ghimpată" a securităţii; pe de altă parte, se admitea şi încuraja colaborarea Germaniei, receptându-se semnalul lui Hitler în sensul că pericolul major în calea organizării păcii îl reprezentau, dimpotrivă, comunismul şi Kremlinul, care trebuiau eliminate, ele fiind cele dintâi interesate şi propovăduitoare ale sistemului securităţii europene, căci corespundea situaţiei şi obiectivelor lor imediate sau îndepărtate. În context, Titulescu, fiind un susţinător de bază (chiar inspirator) al sistemului preconizat de Paris şi Moscova, se situase automat pe o poziţie contrară celei preconizată de Goga sau Brătianu, care insistau pentru *o politică de realităţi*, în sensul de respingere categorică a avansurilor Moscovei în schimbul orientării spre Berlin. Mai ales că, în răstimp, odată cu izbucnirea războiului civil din Spania, în care aveau să se implice toate marile capitale, apele politicii europene s-au tulburat, brusc, la extrem!... Iar, la Bucureşti10 confruntările s-au intensificat, căci Titulescu, după exemplul Parisului şi al Pragăi11, nu ascundea că avea în vedere să le urmeze întocmai exemplul, semnând şi el un pact cu Kremlinul.

Revenit în ţară în toiul verii anului 1936 şi pentru a forţa oarecum decizia cabinetului în funcţie al lui Gh. Tătărescu, Titulescu şi-a prezentat demisia. Presimţise, după cum avea el să se explice în faimoasa scrisoare din septembrie 1939 destinată lui Carol II, că „locul meu nu mai era în guvernul Tătărescu, deoarece se contracara politica externă pe care o duceam, autorizat în regulă, prin politica internă ce se urma” 12. Totuşi, pe moment, guvernul Tătărescu şi Carol II nu l-au abandonat pe Titulescu: la 14 iulie 1936

7 *Titulescu şi strategia păcii*, p. 300 şi urm.

8 *Ibidem*.

9 *Ibidem*, p. 301 (Din scrisoarea către Carol II de la 14 iulie 1936).

10 La 11 august 1936, România s-a declarat pentru „neintervenţie” în Spania (cf. *Titulescu şi strategia păcii*, p. 238).

11 Care parafaseră deja, la 2 şi 16 mai 1939, pacte de asistenţă mutuală cu URSS.

12 *Ibidem*, p. 277.

printr-o rezoluţie unanimă – guvernul a exprimat „solidaritatea” (sic!) cu solicitantul demisiei, care a bătut în retragere, mai ales că primise mandat, prin acelaşi document, „să aducă la stricta îndeplinire această politică [externă], care *este însăşi politica Guvernului şi a ţării* (subl. ns.

— Gh. B.)” 13. Plecat din Bucureşti în zilele imediat următoare, Titulescu, odată ajuns în Elveţia, a reluat negocierile cu comisarul sovietic afaceri externe, M.M. Litvinov, cu care a parafat, la 21 iulie 1936, la Montreux, un faimos protocol secret, preludiu al unui tratat de asistenţă mutuală România – URSS14, şi care urma să fie semnat în septembrie 1936, în cursul viitoarei sesiuni a Adunării Generale a Ligii Naţiunilor; nu dispunem de informaţii în sensul că Titulescu ar fi înştiinţat Guvernul

ori pe Carol II despre parafarea protocolului15, dar, oricum ar fi evoluat realităţile, următoarele ipoteze nu se exclud, ele presând decisiv asupra evoluţiilor politico-diplomatice:

1. Dacă Titulescu n-a informat Bucureşti, el a greşit, dat fiind că soluţia adoptată era din toate punctele de vedere inacceptabilă;

2. Dacă Titulescu n-a informat iar parafarea protocolului cu Litvinov a devenit cunoscută la Bucureşti pe căi colaterale, faptul în sine a determinat ca situaţia să se inflameze, coalizându-i pe toţi adversarii săi redutabili, inclusiv Gh. Brătianu şi toţi ceilalţi;

3. Dacă Titulescu în adevăr n-a informat Bucureştii, parafarea protocolului de la Montreux a putut deveni cunoscută prin „scurgerea” involuntară a unor detalii, în primul rând prin canalele germane şi chiar… sovietice, fiind în interesul ambelor părţi să verifice trăinicia tratatului sovieto-român în perspectivă.

Or, fapt demn de toată atenţia, Gh. Brătianu se remarcase din 1932 dezbaterea problemelor politicii externe româneşti16, pentru ca, din 1935, să se impună decisiv în tabăra celor care combăteau activ şi, mai grav, subminau prin orice mijloace demersurile lui Titulescu17. Este remarcabil că toate acţiunile din 1935 – 1936 lui Gh. Brătianu, dimpreună cu acelea ale lui Octavian Goga sau Al. Vaida-Voevod, împotriva politicii lui Titulescu şi, mai cu seamă, a proiectatului pact de asistenţă mutuală Bucureşti-Moscova, agitat cu înverşunare în mass-media

13 *Ibidem*, p. 278.

14 *Ibidem*, p. 155.

16 *Ibidem*, p. 290 – 292.

16 Vezi, în acest sens, interpelările sale parlamentare începând din 1932, iniţial pe tema unui tratat de neagresiune sovieto-român, apoi în 1934 cu referire la revizionismul ungar (Gh. Buzatu, ed., *Discursuri şi*

dezbateri parlamentare. *1864 – 2004*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2006, p. 466 – 494). Intervenţiile istoricului au fost justificate de preocuparea majoră de a se respecta şi recunoaşte în context suveranitatea şi integritatea teritorială a României Mari, subliniind în context: *„Tare pe dreptul şi pe pământul ei, ţara noastră nu are de formulat nicio revendicare imperialistă, dar NU ARE DE CEDAT NICI CEA MAI MICĂ FĂRÂMĂ A TERITORIULUI NAŢIONAL* (subl. ns.

— Gh. B.)" (intervenţia din 4 aprilie 1934, *ibidem*, p. 491).

17 Drept dovadă, cf. interpelările pe tema pactului sovieto-român de neagresiune din 5 octombrie, 26 noiembrie, 19 decembrie 1935 şi 16 iunie 1936, campania fiind inaugurată de A.C. Cuza în iunie 1934 (*Titulescu şi strategia păcii*, p. 246). Răspunzându-i istoricului într-un rând, la 13 decembrie 1935, N. Titulescu a precizat: „Nu ştiu dacă România va încheia vreodată un tratat de asistenţă mutuală cu URSS. Ceea ce ştiu este că interesul naţional cere să nu micşorăm cu nimic libertatea de acţiune a României pentru ziua de mâine. Ceea ce ştiu este că nu se grevează viitorul unui neam cu povara unei negaţiuni internaţionale, oricare ar fi ele şi împotriva oricui ar fi îndreptate […] Nu cunosc limită în setea mea de înţelegere cu alţii" (*ibidem*).

locală şi europeană, a reţinut atenţia Legaţiei germane din Bucureşti care a ţinut la curent

18

Berlinul. Mai mult decât sigur, în nicio clipă nu s-a pus cumva problema ca istoricul să fi fost corupt ori coordonat de agenţii Berlinului, însă – influenţat în vreun fel sau într-o măsură, tot ce-a fost cu putinţă!

Pentru aflarea unor probe sigure, nici nu trebuie să mergem prea departe. Iată de ce vom apela la unele mărturii care, deşi cunoscute, până acum n-au fost luate în

consideraţie 19 la judecarea episodului demiterii lui N. Titulescu. Ceea ce, în fond, ne determină – nu-i aşa? – să admitem şi să constatăm ineditul situaţiei.

Despre ce este vorba:

I – La scurt timp după evenimentul de referinţă, mai precis la 16 noiembrie 1936, ora 12, aflat la Berlin, Gh. Brătianu a avut privilegiul – care ulterior s-a dovedit nefast pentru destinul său – de a fi beneficiat de o întrevedere cu Adolf Hitler. Au fost asistaţi doar de Otto Meissner, ministru de stat la Cancelaria Führerului, care şi-a luat note, dar acestea, cel puţin la ora actuală, sunt considerate – din câte ştim – pierdute. Dispunem, în schimb, de relatarea istoricului care, în chip miraculos, s-a păstrat în Arhivele MAE din Bucureşti, textul integral al documentului fiind nu demult editat de istoricul I. Calafeteanu20.

Fără îndoială, nu este cazul să rezumăm tot documentul în discuţie. Este suficient să reţinem că, în nota istoricului, am identificat două pasaje esenţiale suficiente şi relevante pentru a desprinde temeiul şi obiectivele campaniei sale anti-Titulescu din 1935 – 1936, astfel cum le-a întrevăzut el şi cum le-a expus lui Hitler. În faţa lui Hitler, istoricul nu a menţionat numele lui Titulescu, dar, urmărind să-l sensibilizeze pe Führer ori, probabil, voind să-i facă plăcere, n-a ascuns că declanşase, în 1935, *„o dezbatere în Parlamentul român asupra politicii noastre externe „*21. La nici trei luni după izgonirea lui Titulescu din guvern, Gh. Brătianu a apelat la un limbaj care, dacă excludea *nominalizarea victimei* de la 29 august 1936, i-a îngăduit cu certitudine interlocutorului său, Adolf Hitler, să o identifice. Dar să-l urmărim pe Brătianu: *„În fruntea partidului pe care îl conduc, am luptat* – a precizat istoricul – *de un an de zile împotriva pactului sovietic, a cărui primejdie pare înlăturată* (subl. ns.

— Gh. B.)” 22. Ultimele cuvinte – oricine putea să intuiască, mai cu seamă Adolf Hitler – readucea în atenţie un element fundamental, şi anume că iminenţa pactului Titulescu-Litvinov dispăruse odată cu demiterea celui dintâi şi cu rezervele ridicate, în consecinţă, de către cel de-al doilea. Şi asta nu era totul, dat fiind că, de vreme ce Brătianu deplânsese *„urmările vechii politici”*, aceasta, în mod categoric, nu purta decât un nume, acela al lui N. Titulescu, iar îndepărtarea sa provocase o certă reorientare, exemplificată de istoric prin intensificarea raporturilor României cu Polonia şi Iugoslavia, ceea ce – l-a asigurat solul român pe Adolf Hitler – marca *„un echilibru mai sănătos”* al orientării externe a Bucureştilor23. Pentru ca, imediat în continuarea expozeului său, Gh. Brătianu să-i releve Führerului punctele cardinale ale „noului

18 *Ibidem*, p. 298 – 299. În acel cadru, Legaţia a raportat Berlinului despre interpelările parlamentare ale lui Gh. Brătianu din 5 octombrie şi 26 noiembrie 1935 pe tema blocării negocierilor Titulescu-Litvinov pentru un pact bilateral.

19 Cu excepţia colegului I. Calafeteanu.

20 Vezi Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 1316 (doc. nr. 2).

2212 *Ibidem*, p. 13.

22 *Ibidem*, p. 14.

23 *Ibidem*.

curs”, care se dovedea 100% anti-titulescian. Spre exemplificare, reţinem din textul redactat de Gh. Brătianu în persoană:

„... În ce priveşte problemele externe, politica noastră se poate rezuma în următoarele puncte, care corespund unei tendinţe tot mai accentuate în opinia publică:

1. Barieră împotriva comunismului. România trebuie să-şi reia, ca mai înainte, misiunea la Nistru şi la Marea

Neagră.

2. Nu voim să fim drum de trecere, nici câmp de bătaie […] *De fapt, chiar în cazul unui război germano-rus, o Românie neutră e mai importantă pentru Germania decât una aliată, care ar prezenta greutăţi de prelungire a frontului. Această poziţie nu întrerupe legăturile noastre cu Franţa, cu care avem, de altfel, un tratat de consultare şi amiciţie, dar arată că nu voim să ne subordonăm unui pact sovietic, fie francez, fie ceh*.

3. Raporturi economice mai strânse cu Germania, în care vedem posibilităţile de dezvoltare normală ale economiei româneşti" 24.

În ceea ce-l priveşte, Hitler l-a asigurat pe Brătianu că Germania n-ar fi fost stăpânită decât de *„interesul general european" 25*. Führerul l-a autorizat pe interlocutor să transmită factorilor responsabili de la Bucureşti, Regelui Carol II în persoană, că, împotriva pericolelor decurgând din partea revizionismului Ungariei, România putea beneficia de asistenţa Berlinului, cu aceste două condiţii precise: *„… Dacă politica României se desface de influenţa sovietică şi dacă se realizează mai bune legături economice cu Germania „*26. În general, l-a asigurat Hitler pe Brătianu, *„în ceea ce priveşte sprijinul de care are nevoie România, ea trebuie să-l caute la state care fac aceeaşi politică de stăvilire a comunismului, în principal Germania „*27.

Concluzia ce se degajă, în baza documentului examinat, coroborat însă cu informaţiile provenind şi din alte surse, nu poate fi decât una singură: fără a fi în intenţia noastră se detaliem prezenţa lui Gh. Brătianu în combinaţiile din iulie-august 1936 care au condus la demiterea lui N. Titulescu, în mod sigur contribuţia sa a fost decisivă în postura de gropar al diplomaţiei titulesciene, şi aceasta nu oricum şi oricând, ci rapid şi direct, pe canalul sau la nivelul cel mai eficace cu putinţă

pe atunci, şi anume pe relaţia Carol II – Adolf Hitler. Nu vom stărui, dacă a fost mult ori a fost puţin? de vreme ce, în mod sigur, n-a fost defel nesemnificativ!

II – Apreciem că, studiind implicarea lui Gh. Brătianu în destituirea lui N. Titulescu şi în abandonarea politicii sale externe, nu putem ignora un alt episod marcant al istoriei noastre recente: prezenţa istoricului, după numai opt ani, în rândul complotiştilor de elită care la 23 august 1944, înfăptuind arestarea lui Ion şi Mihai Antonescu, au provocat răsturnarea regimului

24 *Ibidem*. Este semnificativ faptul că peste ani, mai precis în cursul întrevederii sale cu Hitler de la Salzburg (Castelul Klessheim) din 12 aprilie 1943, Mareşalul Antonescu, vorbind în apărarea lui Mihai Antonescu, îl asigura pe Führer că ministrul român de externe în funcţie, fusese *„împreună cu Gheorghe Brătianu… unul din protectorii politici* [a se citi – dintre susţinătorii în România] *pentru Germania*. *Mihai Antonescu s-a despărţit mai târziu de Brătianu, deoarece acesta i se părea prea inactiv*” (apud Vasile Arimia şi colaboratori, eds., *Antonescu-Hitler*. *Corespondenţă şi întâlniri inedite*. *1940 – 1944*, II, Bucureşti, Editura Cozia, 1991, p. 72 – 73).

25 Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, p. 16.

26 *Ibidem*.

27 *Ibidem*.

Mareşalului! Dat fiind că am abordat cu alt prilej aspectele acestui caz28, ne mulţumim să-l expunem în liniile esenţiale:

Înainte de a veni cu tot felul de argumente *pro* sau *contra* implicării lui Gh. Brătianu şi în destituirea Antoneştilor, trebuie să ne adresăm – în prima ordine – recunoaşterilor proprii ale istoricului, reunite într-un document fundamental pe care l-am publicat în premieră încă în anul 1985, în colaborare29, reeditat în 1990 în seria *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei?*. Din această

sursă indiscutabil probatorie, depăşind toate detaliile asupra desfăşurărilor din 22 şi 23 august 1944, reţinem faptul că, de îndată după lovitura de stat, în jurul orei 17, 30, la Palatul Regal din Bucureşti, Mihai I, în prezenţa a numeroşi complotişti, le-a prezentat amănuntele ultimei audienţe cu Antoneştii, încheind tovărăşeşte: „… *Şi acum la lucru*" *3*. Nimeni n-a cerut explicaţii suplimentare, iar Gh. Brătianu, de faţă, a constatat sec:

„Rolul meu de purtător de cuvânt al opoziţiei luase sfârşit. După ce mi-a mulţumit, Regele mi-a făcut din ochi şi m-a condus la uşa holului (subl. ns.

— Gh. B.) „" 2.

Suntem, cu siguranţă, în faţa unei recunoaşteri esenţiale şi a unei mărturii cardinale referitoare la actul de la 23 august 1944.

Ca o culme a ironiei, exact la o lună de zile după lovitura de stat, mai precis la 23 septembrie 1944 Gh. Brătianu a fost atacat, dur şi murdar, de către… *Anonymus* – pe care, azi, îl ştim: obscurul „romancier" Ion Călugăru – chiar pe tema participării sale la răsturnarea regimului Antonescu33. Era doar începutul, întrucât, în săptămânile următoare, atacurile s-au înmulţit iar lista s-a lărgit, cu N. Iorga, Constantin C. Giurescu, I. Lupaş, Traian Ciufu34 ş.a. În vreme ce despre Gh. Brătianu se afirma în nr. 3/1944 al organul CC al PCR „Scânteia" (an I, nr.

35

3) că se situase *„alături de agenţii hitlerişti şi legionari"* 35, despre neîntrecutul N. Iorga un alt pseudoromancier de tristă memorie, I. Ludo, avea să considere, la 15 decembrie 1944, în revista bucureşteană „Răspântia" (an I, nr. 2) 36 că în 1940… „n-a *fost ucis*. S-*a sinucis*…"!!! Ce se întâmplase? Sub regimul comunist, întronat pe baionetele Kremlinului, începuse *Holocaustul roşu* împotriva culturii române…

Revenind la evenimentele din 1944, reţinem că, în

toiul preparativelor pentru lovitura de stat, Gh. Brătianu avea să colaboreze îndeaproape cu numeroşi dintre diplomaţii provenind din „şcoala titulesciană” (Grigore Niculescu-Buzeşti, Victor Rădulescu-Pogoneanu ş.a.), iar „eroului” nostru chiar i s-a pus în vedere – lui, care se remarcase în actul de la 29 august 1936 şi în abandonarea liniei diplomatice anterioare a Bucureştilor – să vegheze ca, în noile condiţii ale

28 Vezi Gh. Buzatu, *23 august 1944*: *Probe epistolare ale conspiraţiei*, p. 28 – 30.

29 Vezi Gh. Buzatu, Claudiu Secaşiu, *Din arhiva istorică a României contemporane*, I, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iaşi, t. XXII/2, 1985, p. 679 – 682.

30 Vezi Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, II, Iaşi, Editura B.A.I., 1990, p. 143 – 149.

31 *Ibidem*, p. 148.

32 *Ibidem*.

33 Detalii în Aurel V. David, *Studii de istorie a înălţării şi declinului naţiei româneşti*, Bucureşti, Editura Dacoromană, 2006, p. 592 – 594.

34 Strălucitul meu Profesor şi autor de manuale naţionale de istorie de la Liceul „Regele Ferdinand” din R. Sărat.

3356 *Ibidem*, p. 593.

36 Apud Valeriu Râpeanu, *Nicolae Iorga 1940 – 1947*, II, Bucureşti, Editura 100 + 1 Gramar, 2002, p. 151.

„Erei” post-Antonescu, să se asigure (după cum singur a consemnat) o orientare a României demnă... „de *memoria lui Titulescu* (subl. ns.

— Gh. B.) „37!

Pe tot parcursul anilor 1940 – 1944, Gh. Brătianu, voluntar de prima oră al războiului pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord declanşat la 22 iunie

1941, deţinuse şi beneficiase de pe urma raporturilor excelente stabilite şi cultivate cu Ion şi Mihai Antonescu38. Anterior, vicepremierul şi ministrul de externe în funcţie, profesorul Mihai Antonescu, fusese chiar membru al dizidenţei „georgiste" în cadrul PNL. Iar istoricul, personaj obişnuit la convorbirile de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri cu Conducătorul Statului39 ori cu Mihai Antonescu, piesă de rezistenţă în activitatea „Biroului Păcii" în 1942 – 194340, şi-a jucat în prima parte a zilei de 23 august 1944 rolul politic major al vieţii, faţă de care ulterior comuniştii n-au manifestat niciun fel de admiraţie şi preţuire. Dimpotrivă. I-au imputat rosturile şi chiar l-au ameninţat, în chip cu totul absurd, de... sabotare a complotului?! La 23 august 1944, aproximativ la ora 11,00, Gh. Brătianu s-a prezentat la Snagov, unde guvernul antonescian fusese convocat într-o reuniune restrânsă, obţinând să-i scoată din şedinţă pe Ion şi Mihai Antonescu. Vorbindu-le în numele lui Iuliu Maniu şi Constantin (Dinu) I.C. Brătianu, istoricul a insistat ca Mareşalul să încheie el negocierile de armistiţiu cu URSS, SUA şi Marea Britanie41. Ceea ce Mareşalul a acceptat, dar, avându-se în vedere pretenţiile exacerbate ale Aliaţilor (în chip precis, ale Rusiei, asupra Basarabiei şi Bucovinei de Nord) şi surprizele viitorului, a solicitat ca liderii PNŢ şi PNL să-şi asume de asemenea responsabilitatea, exprimată printr-un „angajament" scris42, care să fie publicat. Într-o atare perspectivă, Ion şi Mihai Antonescu au avut, fiecare în parte, iniţiativele unor audienţe la Palat, la Mihai I în persoană, aproximativ în jurul orelor 15, 30 şi 16,00. Gh. Brătianu s-a angajat pe loc să revină la Snagov, cu documentul respectiv semnat de Maniu şi Dinu Brătianu, cel mai târziu până la ora 15,00. Astfel ca, la Palat, Antoneştii să abordeze problema armistiţiului în perspectivă în temeiul „angajamentului" tocmai convenit. După câteva ceasuri, de data aceasta deja arestat, ex-

Mareşalul va consemna în celebrele sale *însemnări din celulă*: „Dl. [Gh. I.] Brătianu urma să-mi aducă adeziunea scrisă înainte de audienţa mea la Rege, fiindcă voiam să merg la această audienţă cu hotărârea luată, adică să-i pot confirma că, dat fiind faptul că s-a realizat unirea politică internă, îmi pot lua angajamentul să încep tratativele de

37 *Ibidem*, p. 144.

38 Fapt reţinut, de fel întâmplător, în fişele biografice întocmite de autorităţile comuniste după 1945. Din fişa nr. 112, datată 14 aprilie 1950, reţinem: „… [Gh. Brătianu] a *avut permanent legături cu Ion şi Mihai Antonescu, precum şi cu restul guvernului antonescian şi cu nemţii din ţară, militând tot timpul, cu intensitate, în orbita hitlerismului,* [fiind] *de acord cu vederile dictaturii antonesciene…*” Asemenea afirmaţii trebuie privite cu circumstanţă, inclusiv această constatare: *„Urma să fie numit urmaş al lui Antonescu la conducerea statului, cu asentimentul Legaţiei germane*” (apud Aurel Pentelescu, Liviu Ţăranu, eds., *Gheorghe I. Brătianu în dosarele Securităţii. Documente*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 277).

39 Vezi Gh. Buzatu, Corneliu Bichineţ, eds., *Arhive secrete, secretele arhivelor*, I, pp 85 – 386.

40 A se vedea, cu trimiteri speciale la anii 1940 – 1944, Gh. Buzatu, *Gheorghe I. Brătianu – evoluţii politice. Documente*, în Victor Spinei, ed., *Gheorghe I. Brătianu. Confluenţe istoriografice româneşti şi europene*, Iaşi, 1988, p. 461 – 499; Mioara Anton, *Biroul Păcii şi propaganda în interes naţional*, în „Dosarele istoriei”, nr. 12/2005, p. 24 şi urm. Despre rolul lui Gh. Brătianu, cf. şi mărturiile, datate 2 decembrie 1961, ale altui complotist de elită – Victor Rădulescu-Pogoneanu, în Gh. Buzatu şi colaboratori, eds., *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, I, p. 158 – 183.

41 Gh. Buzatu, ed., *Mareşalul Antonescu la judecata*

istoriei, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2002, p. 255, 271 – 272, 291 – 292.

42 *Ibidem*, p. 292. În alte texte, documentul de referinţă este denumit „scrisoare de garanţie”.

pace...” Toate bune, numai că Gh. Brătianu nu a reuşit să se ţină de cuvânt. El n-a respectat termenul propus, astfel că, la ora 15,00, l-a asigurat pe Mihai Antonescu cum că „angajamentul” liderilor opoziţiei va urma, drept care Antoneştii puteau să-l... evoce în cursul discuţiilor cu Mihai I44. Putem bănui, că Maniu şi Dinu Brătianu nu s-au grăbit să semneze „scrisoarea de garanţie”, preferând s-o facă după ce vor fi constatat rezultatele audienţei Antoneştilor la Palat45. După cum este foarte bine cunoscut, în cursul respectivei audienţe, desfăşurată între orele 16,00 şi 17,00, Mareşalul a respins pretenţia Regelui de-a începe „imediat” negocierile oficiale cu Aliaţii46, deşi, de această dată, nu le-a mai respins, dar a insistat pentru un răgaz de cel puţin 24 de ore47, pentru definitivarea unor acţiuni diplomatice realmente declanşate de Mihai Antonescu, ca ministru de externe în funcţie, în ceasurile imediat precedente prin Cairo, Ankara şi Stockholm48. Dar, în acel moment, a fost rândul conspiratorilor de-a aprecia că nu mai trebuia aşteptat niciun minut, din moment ce au considerat că puteau/trebuiau să-şi asume *El* semnarea armistiţiului49. Dacă nu cumva complotiştii, speriaţi după ce Conducătorul fusese confruntat cu intenţiile lor şi bănuind că acesta îl va informa pe Hitler în privinţa retragerii României din război (?), ceea ar fi însemnat eşecul operaţiunii, au apreciat că era preferabilă arestarea imediată a Mareşalului50 unei... confruntări ulterioare51. Aşa cum s-a remarcat, „o nervozitate surescitantă pusese stăpânire pe complotişti, domnea febra nerăbdării. Lovitura fusese concepută de Grigore Niculescu-Buzeşti, în spatele căruia se afla, în realitate, Iuliu Maniu, chiar autorul acţiunii. Camarila nu

mai avea răbdare, aştepta cu sufletul la gură momentul acţiunii, care trebuia să se întâmple cât mai repede posibil" 52. După o altă sursă, în acele condiţii, Niculescu-Buzeşti, şeful complotiştilor de la Palat şi de la Ministerul Regal al Afacerilor Străine din Bucureşti, „se temea că Mareşalul face armistiţiu înaintea lor, spulberându-le toate planurile de viitor. Văzând cum stau lucrurile, l-a sfătuit pe Rege împreună cu ceilalţi să ordone imediata arestare a celor doi Antoneşti, spunând că era mai bine să nu-i [nu le] scape din mână. Graba Mareşalului cu armistiţiul era un motiv şi lovitura de stat trebuia imediat executată (subl. ns.)". În acest fel, sub impulsul lui Grigore Niculescu-Buzeşti, cel mai proeminent dintre conjuraţi54, Regele Mihai I a

43 *Ibidem*.

44 Cf. Gh. Buzatu şi colaboratori, *Din istoria unei zile – 23 august 1944*, Iaşi, 1979, p. 30 – 31.

45 *Ibidem*, p. 27. Vezi, de asemenea, Iosif Toma Popescu, *Memorial Iuliu Maniu*, Bucureşti, Criterion Publishing, 2006, p. 83 şi urm.

46 Relatarea Mareşalului, Gh. Buzatu, ed., *Mareşalul Antonescu – Pro şi contra*, p. 315 şi urm.

47 *Ibidem*.

48 Cf. Gh. Buzatu, Dana Beldiman, *23 august 1939 – 1944. România şi proba bumerangului*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2003, p. 31 – 35.

49 În fond, într-un prim stadiu, tratative pentru armistiţiu!

50 Vezi Mihai Sorin Rădulescu, *Un diplomate d'autrefois*: *Edmond Ciuntu*, în „Studii şi materiale de istorie contemporană", vol. IV, 2005, p. 172 – 173 (anexa 5, scrisoarea lui E. Ciuntu către Mircea Mavriki, Nisa 4 martie 1986).

51 *Ibidem*. Potrivit recunoaşterilor ulterioare a doi dintre complotişti (?) faţă de diplomatul Edmond Ciuntu

(*ibidem*; idem, *Edmond Ciuntu. 1894 – 1988*, în „Dosarele istoriei”, nr. 1/2006, p. 29 – 30), S ănătescu „şi-ar fi pierdut capul văzându-se deja arestat şi executat”, numai Niculescu-Buzeşti a rămas „cu sânge rece”, spunând că „*Mareşalul nu trebuie lăsat să plece din Palat, ci imediat arestat*”.

52 René Al. de Flers, *Radio „Europa Liberă „şi Exilul românesc. O istorie încă nescrisă*, Bucureşti, Editura Vestala, 2005, p. 13.

5534 *Ibidem*, p. 15.

54 Vezi Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuţie la istoria exilului românesc*, V, Bucureşti, Editura Vremea, 2005, p. 17 şi urm. Fapt relevant, Pamfil Şeicaru, excelent cunoscător al realităţilor istorice, avea dat semnalul pentru arestarea Antoneştilor, survenită aproximativ la orele 16, 55 – 17,00, moment care *a coincis cu declanşarea loviturii de stat*.

...Într-un atare context, episodul legat de „angajamentul” opoziţiei promis de Gh. Brătianu în 23 august 1944 şi-a avut, incontestabil, rolul său, istoricul fiind implicat – conştient ori nu? – în decizia precisă a Antoneştilor de-a solicita să fie primiţi la Palatul Regal din Bucureşti55. Iar, dacă acolo totul era pregătit pentru a fi arestaţi oricum ori s-a procedat în consecinţă, ceea ce era acelaşi lucru, aceasta înseamnă obligatoriu că efectul intervenţiei istoricului în desfăşurarea faptelor fusese *unul singur şi univoc*: atragerea Antoneştilor „în cursă”, deci la Palat, cu rezultatul cunoscut! Şi, în adevăr, dacă lucrurile au stat astfel, ele contraziceau flagrant gândurile transmise de Gh. I. Brătianu56 şi soţia sa, Elena, prin telegrama destinată Mareşalului cu prilejul ultimului Sf. Ion liber (7 ianuarie 1944): „Cele mai bune urări” 57. Nici vorbă de aşa ceva, dacă avem în vedere rostul lui Gh. Brătianu, asupra căruia avea să insiste – în aprilie 1946 – Mihai Antonescu. Cum era de aşteptat, mărturia

fundamentală în privinţa rolului nefast al istoricului Gh. Brătianu nu a putut veni decât din partea acelora care au cunoscut tertipurile conspiraţiei de la 23 august 1944 şi, pe deasupra, s-au aflat între victime. Şi, dintre aceştia, cine l-ar putea tăgădui pe Mihai Antonescu, care, interogat la 13 aprilie 1946 de Avram Bunaciu, a declarat categoric: *„… Lăsaţi-mă să vă spun că Gh. Brătianu este a doua amărăciune pe care am avut-o după 23 august. Pentru că în ziua de 23 august a avut un rol atât de odios*, [iar] *dacă voi fi liber şi voi mai putea să întind mâna oamenilor, nu voi mai întinde mâna lui Gh. Brătianu. Oricine putea să facă ce a făcut* [el] *la 23 august, dar Gh. Brătianu nu* să vorbească după numai câţiva ani (1950) despre *„banda buzeştiană”*, în care mai intrau C. Vişoianu şi Al. Cretzianu. În fond, scria faimosul ziarist şi istoric, era vorba de cei *„trei cavaleri ai apocalipsului capitulării”* de la 23 august 1944 – Gr. Niculescu-Buzeşti, C. Vişoianu şi Al. Cretzianu (Pamfil Şeicaru, *Scrieri*, vol. 3, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2003, p. 274; idem, *Scrieri*, vol. 4, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2005 – 2006, p. 142 – 143) sau *„cei trei regizori”* ai defecţiunii din 23 august 1944 şi ai ocupaţiei ruseşti (*ibidem*, p. 157). De asemenea, Pamfil Şeicaru l-a desemnat pe Niculescu-Buzeşti drept *„sinistrul individ… promovat mentorul partidelor democratice în problemele externe „*(*ibidem*, p. 155).

55 A se vedea, în acest sens, declaraţiile ulterioare ale lui I. Antonescu în cursul anchetei care a precedat „procesul marii trădări naţionale” (aprilie – mai 1946) sau acelea ale lui I. Mihalache faţă de Eugen Cristescu (Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, p. 309 – 313).

56 Este posibil ca istoricul să fi acţionat „deschis”, câtă vreme întreaga responsabilitate şi-au asumat-o complotiştii de la Palat. După 23 august 1944 – a pretins Gh. I. Brătianu – Regele i-ar fi declarat că: „Dacă îl lăsam [la 23 august 1944] pe Antonescu să facă singur

armistiţiul, ne va ţine iar sub papuc”, context în care lovitura de stat trebuie judecată drept „un act personal şi trebuie judecată altfel” (René Al. de Flers, op. cit., p. 16).

57 Arhivele Naţionale ale României, Bucureşti, fond PCM, dosar 252/1944, f. 89. Este cu totul semnificativ că, ulterior evenimentului investigat, Elena Brătianu, într-o declaraţie din august 1947, pentru a-şi apăra soţul în faţa acuzaţiilor comuniştilor pe tema „colaboraţionismului” istoricului cu regimul antonescian, a relevat că, la nevoie, liderul liberal îşi va susţine în principal argumentele insistând pe *„rolul pe care l-a jucat în pregătirea loviturii militare a zilei de 23 august 1944* (subl. ns. — Gh. B.) „(cf. Aurel Pentelescu, Liviu Ţăranu, eds., op. cit., p. 70). Iar, în continuare, pentru a-şi întări afirmaţia, Elena Brătianu promitea că Gh. Brătianu *„va arăta că a primit însărcinarea de a lua contactul cu şefii unităţilor militare care trebuiau încadraţi în lovitura de stat*”. Iar această „misiune”, susţinea Elena Brătianu, *„Gh. Brătianu a îndeplinit-o cu succes* (subl. ns. — Gh. B.) „(*ibidem*). Se poate conchide, ca atare, că fişa menţionată din aprilie 1950 reţinea, în mod justificat, cel puţin în temeiul declaraţiilor soţiei sale, că Gh. Brătianu *„a fost unul din aceea care au iniţiat capitularea României* [de la 23 august 1944], *însă în faţa anglo-americanilor, nu faţă de Uniunea Sovietică*” (subl. ns. — Gh. B.) (*ibidem*, p. 277).

putea să facă. L-am ţinut la curent pe Gh. Brătianu de absolut tot ce am întreprins, de greutăţile mele cu Mareşalul în politica externă. L-am informat de tot. Nu avea dreptul să facă să-mi sfârşesc viaţa arestat (subl. ns.)” 58. De asemenea, într-un alt context, Mihai Antonescu destăinuise: *„În toamna anului 1943*, [Gh.] *Brătianu a venit să discute posibilitatea unui guvern cu Mareşalul şi l-am informat în permanenţă de toată acţiunea mea diplomatică* [pentru desprinderea de Axă],

până în ultimul moment, şi mărturisesc că în ziua de 23 august, dimineaţa, el a avut un rol foarte penibil (subl. ns. — Gh. B.) „59. Precizarea lui Mihai Antonescu, el însuşi unul dintre succesorii lui N. Titulescu la conducerea MAE al României (1941 – 1944), avea în seamă un moment precis: deplasarea lui Gh. Brătianu la Snagov în dimineaţa zilei de 23 august 1944, ca sol al aşa-numitei „opoziţii democratice" (PNŢ, PNL şi PSD) – a nu se neglija că, în noiembrie 1936 jucase acelaşi rol pe lângă Hitler cu mandatul lui Carol II! –, de această ultimă dată urmând să-l convingă pe Mareşalul Antonescu să solicite Regelui Mihai I o audienţă pentru a se decide semnarea armistiţiului cu Naţiunile Unite şi retragerea României din războiul de partea *Axei*. Ceea ce, în funcţie de desfăşurările ulterioare de la 23 august 1944, s-a tradus în… „atragerea în cursă" a Mareşalului, în consecinţă şi a lui Mihai Antonescu, întrucât ambii au fost finalmente arestaţi la Palatul Regal din Bucureşti. De aici, verdictul de penibil acordat de Mihai Antonescu fostului său şef politic şi coleg, Gh. Brătianu.

În concluzie, ne întrebăm, dacă i se poate cumva reproşa lui Gh. Brătianu participarea la pregătirea şi declanşarea loviturii de stat din 23 august 1944? Netăgăduit că, având în seamă calibrul personalităţii istoricului şi experienţa sa, nu poate fi vorba de aşa ceva. În schimb, rămâne în discuţie rezultatul concret al operei practice realizate. Sub acest aspect, împărtăşim întru totul punctul de vedere al reputatului nostru ziarist, în cele din urmă şi istoric, care a fost Pamfil Şeicaru, şi anume că toate nenorocirile abătute asupra României şi-au aflat originea în lovitura de stat de la 23 august 194460.

* * *

În acest fel, într-un răstimp limitat de numai opt ani, dar bogat peste măsură în evenimente cardinale, istoricul Gh. Brătianu a fost implicat, incontestabil din proprie

voinţă, în două demiteri politice, una mai spectaculoasă decât alta, dar ambele cu consecinţe grele pentru România. Nu contează că victimele, fiind colegi de generaţie (născuţi în 1882!) şi colaborând fructuos în cadrul Legaţiei române din Londra, şi nu numai, se preţuiseră reciproc, deşi ilustraseră tendinţe deosebite, chiar opuse. În ambele situaţii, în 1936 sau în 1944, debarcările impuse au fost finale, deşi, în vreme ce N. Titulescu a avut posibilitatea să mai aleagă calea exilului şi a unui sfârşit pecetluit de prăbuşirea-i psihică, Mareşalul în schimb a fost deferit practic nemijlocit plutonului de execuţie. Ceea ce, trebuie să admitem, Gh. Brătianu n-a întrevăzut, dar nici n-a reuşit să preîntâmpine. Este adevărat că, pentru moment, în 1946, Gh. Brătianu s-a salvat, dar sfârşitul necruţător nu l-a ocolit. Negreşit că istoricul şi-a evaluat în vreun fel rolurile interpretate, în 1936 sau la 1944. Neînţelese pentru studios rămân obiectivele îmbrăţişate în vremuri atât de cumplite şi în sensuri atât de contradictorii şi dezacordate: mai întâi, pentru apropierea de Germania lui Adolf Hitler, iar apoi pentru desprinderea de Reichul

58 Marin Radu Mocanu, *Avram Bunaciu. Documente*, Bucureşti, Fundaţia Culturală Libra, 2006, p. 175 – 176.

59 *Ibidem*, p. 151.

60 Pamfil Şeicaru, *Opere*, vol. 3, Bucureşti, Editura Victor Frunză, 2003, p. 215.

nazist... Dacă este adevărat că, în timp, condiţiile generale şi speciale se schimbaseră substanţial, nu-i de neglijat că, de fiecare dată, în ultimă instanţă au fost în discuţie nu anume personaje, ci însăşi România, al cărei destin a fost grav prejudiciat. Astfel că singura problemă care mai rămâne în discuţie nu-i decât aceasta: oare n-a fost prea mult, din partea unui alt personaj provenind şi reprezentând nu numai o ilustră familie în politica românească, ci dublat, culmea, şi de un mare istoric.

Putem cuteza, în actualul stadiu al informaţiilor, să răspundem: *cum* şi *de ce*?

CAPITOLUL X

MARI PROCESE ALE SECOLULUI XX: LOTUL MAREŞAL ANTONESCU AL „CRIMINALILOR DE RĂZBOI” (1946)

Excepţie făcând atâtea împliniri şi eşecuri, veacul al XX-lea a oferit, periodic, românilor şansa unor spectacole propagandistice judiciare, aşa-zisele „PROCESE ALE SECOLULUI” (procesul comuniştilor din Dealul Spirii, 1922; procesul lui Corneliu Zelea Codreanu, 1938; procesul guvernării I. Antonescu, 1946); procesul PNŢ, 1947 şi, desigur, ultimul dar nicidecum în cele din urmă, procesul soţilor Ceauşescu, 1989). Aceste procese s-au dovedit unul mai penibil decât altul, toate constituind un număr egal de fiasco-uri, sub toate aspectele (organizare, juridic, politic, relevanţă, semnificaţie istorică etc.), pentru a nu mai insista asupra violării grosolane a dreptului şi dreptăţii. Este motivul pentru care istoria, fără menajamente şi fără excepţii, deja le-a rânduit şi calificat acolo unde şi aşa cum trebuie, ele înscriindu-se, după scurgerea anilor, în rândul înscenărilor judiciare de cea mai joasă speţă, desfăşurate practic la limită, sub pragul său, altfel spus, în afara legii!? Un bilanţ trist, care ne-a determinat să tot amânăm perspectiva organizării, în vreun fel, a unui… Nürnberg românesc!

Până de curând, mai precis până în decembrie 1989, istoricii, din numeroase şi întemeiate motive, au menţinut la nivel de „vedetă” a înscenărilor judiciare organizate la/de Bucureşti „procesul” echipei Ion Antonescu, denumit în epocă al „Marii Trădări Naţionale”, organizat sub egida aşa-zisului şi penibilului „Tribunal al Poporului” 1. Astăzi, după deschiderea arhivelor în

1 Reţinem bibliografia selectivă a „procesului”: Consiliul Naţional pentru Studiul Arhivelor Securităţii

(Arhiva), Bucureşti, fond 40 010/" Tribunalului Poporului", 1946; Marcel-Dumitru Ciucă, editor, *Procesul Mareşalului Antonescu. Documente*, vols. 1 – 3, Bucureşti, Editura Saeculum I.O./Editura Europa Nova, 1998; Ioan Dan, *„Procesul" Mareşalului Ion Antonescu*, Bucureşti, 1993; Ioan Opriş, *Procesul ziariştilor „naţionalişti „(22 mai – 4 iunie 1945)*, Bucureşti, Editura Albatros, 1999; Alesandru Duţu, *Sub povara armistiţiului*: *Armata Română în perioada 1944 – 1947*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2003; Ion Zainea, *Politică şi administraţie în România (6 martie 1945 – 1 martie 1946)*: *Epurarea*, Oradea, Editura Universităţii, 2004; Radu Ioanid, ed., *Lotul Antonescu în ancheta Smerş*, *Moscova*, *19441946*. *Documente din arhiva FSB*, Iaşi, Editura Polirom, 2006; Gh. Buzatu, coordonator, *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, ediţia I, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2002; ediţia a II-a, Bucureşti, 2006; Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, eds., *Agresiunea comunismului în România*, vol. 1 – 2, Bucureşti, Editura Paideia, 1998; Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds.*Jurnalul de temniţă „(aprilie-mai 1946) al grupului Mareşalului Antonescu)*, în *Istorie şi societate*, II, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2005, p. 513 – 601; Gh. Buzatu, *Hitler*, *Stalin*, *Antonescu*, Ploieşti, Editura Mileniul III, 2005; Mihai D. Sturdza, *Documente noi în legătură cu procesul şi moartea Mareşalului Antonescu*, în *Românii între frica de Rusia şi dragostea de Franţa*, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 2006, p. 189 – 198 (apărut iniţia în „Lupta", Paris, 1986); Gh. Buzatu, *Stalin*, *Hitler*, *Antonescu*, R. Vâlcea, Rottarymond and Rotarexim.

1990 şi apariţia a numeroase monografii şi volume de documente, istoricii sunt în măsură să restabilească faptele astfel cum s-au petrecut.

* * *

Excepţie făcând doborârea regimului Mareşalului Ion Antonescu şi încetarea acţiunii militare a României alături

de cel de-al III-lea Reich, iar, ca un corolar, încadrarea ei în rândul Naţiunilor Unite, pentru continuarea războiului împotriva lui A. Hitler şi a ultimilor săi aliaţi, lovitura de stat de la 23 august 1944 n-a fost succedată ori n-a provocat consecinţele benefice, atât de mult clamate ori scontate, nici pe plan intern şi nici extern. Dimpotrivă, România a devenit instantaneu un stat ocupat de către forţele străine (sovietice), cobeligeranţa în războiul antihitlerist (1944 – 1945) nu ne-a fost recunoscută, iar condiţiile armistiţiului cu Naţiunile Unite, departe de-a fi corespuns speranţelor sau făgăduielilor, s-au dovedit înrobitoare, demne de „păcile babiloniene" cunoscute din istorie. Dar, mai mult decât orice, printr-o amară ironie a istoriei, greu de înţeles azi dar lesne de explicat la condiţiile concrete ale momentului, fapta României a coincis cu însuşi debutul forţat al procesului de comunizare stalinistă. Căderea în comunism, prelungită pe un mai puţin de 45 de ani, a modificat fundamental toate datele evoluţiei noastre postbelice. Într-un asemenea context, se înţelege, a fost abordată şi reglementată, trebuie numaidecât precizat, ilegal şi deformat, una dintre problemele esenţiale aflate la ordinea zilei – arestarea, judecarea şi condamnarea celor vinovaţi de implicarea României în conflictul din 1939 – 1945, de sfârşitul catastrofal pentru noi al războiului sau de crime de război. Deja articolul 14 al Convenţiei de Armistiţiu din 12/13 septembrie 1944 stabilea, în concordanţă cu acordurile interaliate anterior parafate, exigenţe clare, astfel că, în loc de restabilirea dreptăţii şi a adevărului, în ţară s-a instalat cea mai cumplită teroare, care a făcut mii şi zeci de mii de victime nevinovate. În mod concret, până în luna mai 1946, în cea mai mare grabă, fără probe temeinice şi mai ales în baza unor acuzaţii predominant false sau neîntemeiate, au fost judecate 15 loturi de inculpaţi (cu precădere militari, ziariştii naţionalişti ori funcţionarii

trimişi prin 1941 – 1943 în teritoriile româneşti „ocupate” din Est).

2007 (în colaborare); Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului (1939 – 1945)*, Bucureşti, Editura RAO, 2007; Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, eds., *Pace şi război (1940 – 1944); Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu*, vol. I, *1940 – 1941*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008.

Urmând întocmai exemplul Marilor Aliaţi, care în procesele de la Nürnberg sau Tokyo iau judecat şi condamnat exemplar pe marii criminali de război, autorităţile de la Bucureşti, în acelaşi timp solicitate şi presate dinspre Moscova, Washington sau Londra, au manifestat predilecţie pentru Mareşalul Antonescu şi unii dintre principalii săi colaboratori. În consecinţă, în 1944 – 1946 s-au elaborat o legislaţie adecvată, impunându-se decretele-regale nr. 1 626/1944 şi 1 849/1944 ori legile nr. 188/1944, 50/1945, 312/1945 şi 61/1946, multe dintre ele

contrazicându-se, pentru a nu afirma că se anulau reciproc, mai curând decât de-a se fi completat. Astfel, vom observa că, în timp ce decretul-regal nr. 1 626 repunea în vigoare Constituţia de la 1923, care interzicea crearea unor instanţe speciale, legea 312/1945, din contra, a instituit Tribunalul Poporului ca instanţă supremă în exerciţiu până la 1 septembrie 1945. Numai pentru că I. Antonescu şi unii dintre colaboratorii săi erau încă deţinuţi la Moscova, unde aveau să rămână până în aprilie 1946, a intervenit legea nr. 61/1946 care a prelungit competenţa Tribunalului Poporului până la 1 iunie 1946. Pe parcurs, s-a stabilit, prin Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 189 din 29 ianuarie 1945, lista celor dintâi 65 de persoane „bănuite a fi responsabile de dezastrul ţării" şi care, în consecinţă, puteau fi deferite „spre cercetare şi instrucţie" acuzatorilor publici, motiv pentru care guvernul N. Rădescu a şi dispus arestarea lor. De remarcat că, în Jurnal, se regăseau cei mai mulţi dintre viitorii componenţi ai „lotului Antonescu" (19 din 24), aşa precum: Mareşalul (1), Mihai Antonescu (2), Eugen Cristescu (9), Horia Sima, plecat din ţară (10), Radu Lecca (60) ş.a. Astfel că, atunci când la 21 aprilie 1945 a apărut legea nr. 312, a devenit evident pentru cine şi pentru ce intervenea ea: pentru crearea instanţei supreme (art. 10 – 17) – Tribunalul Poporului; pentru a se preciza criteriile în temeiul cărora erau „selectaţi" cei găsiţi „vinovaţi de dezastrul ţării sau de crime de război" (art. 1, al. a-b; art. 2, al. a-o) şi, în sfârşit, pentru a se delimita responsabilităţile ce îngăduiau pedeapsa capitală (art. 2, al. a-j), rezervată, mai mult decât sigur, celor doi Antoneşti, principalilor lor colaboratori şi, nu mai puţin, liderilor legionari (Horia Sima ş.a.) care „au părăsit teritoriul naţional pentru a se pune în slujba hitlerismului".

Este cazul să ne referim la constituirea „lotului Mareşal Antonescu". După cum este cunoscut, imediat

după lovitura de stat de la 23 august 1944, membrii guvernului I. Antonescu, fiind arestaţi, au fost deţinuţi fie în Bucureşti, fie, unii dintre ei, în frunte cu însuşi Mareşalul şi câţiva colaboratori apropiaţi (Mihai Antonescu, generalii C. Pantazi şi C. Piky Vasiliu, prof. Gh. Alexianu, col. M. Elefterescu ş.a.), trimişi în septembrie 1944 la Moscova, de unde avea să fie readuşi în ţară, cum s-a precizat, în aprilie 1946. Se ştie prea puţin că, în perioada în care a fost instruit şi s-a desfăşurat „procesul", pentru fiecare dintre acuzaţi s-a asigurat „încadrarea" şi supravegherea imediată, de către „specialişti" ai poliţiei secrete, 24 de ore din 24, iar, pentru că la sfârşitul fiecăruia dintre „schimburile" planificate pentru detectivi şi gardieni (după programul zilnic – orele 7 – 15, 15 – 23 şi, respectiv, 23 – 7), copoii noilor structuri secrete ale guvernului dr. P. Groza au trebuit să întocmească raportări privind comportamentul oricăruia dintre demnitarii acuzaţi. Toţi detectivii sau gardienii repartizaţi şi-au comunicat, la sfârşitul schimburilor, observaţiile şi constatările, care au fost apoi centralizate şi semnate, desigur, în semn de garanţie pentru precizia ori asumarea responsabilităţii „misiunii împlinite"... În acest fel s-a născut un document aparte pentru istorie, un veritabil jurnal de temniţă colectiv, fiind ţinut – caz straniu – nu de inculpaţi, ci chiar de către cerberii „Tribunalului Poporului". „Jurnalul", nu demult descoperit în arhive, acoperă perioada 3 aprilie – 28 mai 1946, datele limită ale supravegherii grupului Ion Antonescu în condiţiile precizate. Valoarea documentară a „Jurnalului" se impune de la sine, întrucât graţie acestei surse reuşim să aflăm detalii precise privind comportamentul şi, mai cu seamă, opiniile inculpaţilor despre faptele anilor 1940 – 1940, iar, nu în cele din urmă, despre drama lor după pronunţarea sentinţei la 17 mai 1946. Luna aprilie 1946 a fost rezervată exclusiv audierii inculpaţilor, dintre anchetatori

remarcându-se, prin profesionalism şi agresivitate, Avram Bunaciu, secretar general al Ministerului de Interne. Interogatoriile au fost înregistrate, cele mai multe s-au păstrat şi editat, reprezentând astăzi probe de mare interes şi eficacitate pentru descifrarea perioadei 1940 – 1944. Ancheta de la Bucureşti, care succeda aceleia de la sediul NKVD-ului din Moscova (Lubianka), s-a desfăşurat cu siguranţă într-un tempo susţinut, de vreme ce, deja la 29 aprilie 1946, a fost definitivat Actul de acuzare, fiind inculpaţi în total 24 de foşti demnitari: Ion Antonescu; Mihai Antonescu; generalii C. Pantazi, C.Z. Vasiliu, Gh. Dobre, D. Popescu şi C. Petrovicescu; Titus Dragoş; Ion Marinescu; profesorii Gh. Alexianu şi Traian Brăileanu; C. Buşilă; N. Mareş; dr. Petre Tomescu; Radu Lecca; Eugen Cristescu, precum şi Horia Sima, C. Dănulescu, Vasile Dumitriuc, Mihail Sturdza, Ion Protopopescu, Corneliu Georgescu, Constantin Papanace şi Vasile Iaşinschi. Aceştia opt din urmă, fiind daţi „dispăruţi”, urmau să fie judecaţi şi condamnaţi în contumacie, astfel că, dispersaţi îndeosebi prin Germania de Vest, Spania sau America Latină, nu aveau cum să suporte consecinţele sentinţei de la Bucureşti după al doilea război mondial.

Dar se reţinem în sumar din „desfăşurătorul” procesului denumit pompos în epocă „al marii trădări naţionale”: 6 mai 1946 – deschiderea „procesului”, prin lectura Actului de acuzare şi interogatoriul ex-mareşalului Ion Antonescu.

7 mai 1946 – interogatoriile lui Mihai Antonescu, Constantin Pantazi, C.Z. Vasiliu, Titus Dragoş, Gh. Dobre, Ion Marinescu, Traian Brăileanu, D. Popescu, Constantin Petrovicescu, Constantin Buşilă, N. Mareş, P. Tomescu, Gh. Alexianu şi Radu Lecca; 8 mai 1946 – interogatoriul lui Eugen Cristescu, fostul director al *Serviciului Special de Informaţii*, apoi audierea martorilor propuşi de acuzaţi, dintre care unii, deşi strigaţi, nu s-au prezentat (istoricul Gh. Brătianu, Iuliu Maniu, liderul PNŢ), în schimb au depus mărturii generalul Ilie Şteflea, fost şef al Marelui Stat Major, adjunctul lui – generalul Socrate Mardare, colonelul Gh. Davidescu, prof. Ovidiu Vlădescu, prof. Al. Marcu ş.a; 9 şi 10 mai 1946 – se continuă audierea martorilor (Gh. Brătianu, Constantin I.C. Brătianu, Victor Slăvescu, mitropolitul N. Bălan, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Grigore Niculescu-Buzeşti, dr. W. Filderman ş.a.); 11 mai 1946 – tot audierea martorilor, începând cu Iuliu Maniu), apoi generalul Aurel Aldea, Oliviu Verenca ş.a; 12 mai 1946 – Rechizitoriul acuzatorului public şef V. Stoican (partea întâi), iar la 13 mai 1946 – partea a II-a, apoi rechizitoriile acuzatorilor publici Dumitru Săracu' şi C. Dobrian, urmate de pledoariile apărării (avocat C. Paraschivescu-Bălăceanu pentru ex-mareşalul Antonescu, avocat Eugen Ionescu pentru Mihai Antonescu, avocat Paul Roşu pentru C.Z. Vasiliu ş.a.m.d.; 14 mai 1946 – se

continuă pledoariile apărării (avocat Miron Eliade pentru Gh. Alexianu, avocat I. Lucaciu pentru Eugen Cristescu ş.a.), iar în final, între orele 21 şi 1, 15, s-a rezervat inculpaţilor ultimul cuvânt, în ordine lui: Ion Antonescu (între orele 21, 10 şi 23, 15), M. Antonescu, C. Pantazi, Titus Dragoş, Gh. Dobre; 15 mai 1946 – se continuă, în absenţa Mareşalului, ultimul cuvânt al acuzaţilor Ion Marinescu, Traian Brăileanu, D. Popescu, C. Petrovicescu, C.D. Buşilă, P. Tomescu, Gh. Alexianu, Radu Lecca şi Eugen Cristescu, iar, la sfârşit, Curtea anunţă verdictul pentru 17 mai 1946; 17 mai 1946 – seara se comunică sentinţa nr. 17, deşi redactarea documentului se va termina la 20 mai 1946. Au fost condamnaţi la moarte: Mareşalul Ion Antonescu, profesorii M. Antonescu şi Gh. Alexianu, generalii C.Z. Vasiliu şi C. Pantazi, Eugen Cristescu, Radu Lecca, iar, în contumacie, Horia Sima. Toţi acuzaţii prezenţi au anunţat recurs în şedinţă, iar recursurile lor, avansate în două rânduri, de fiecare dată cu susţineri şi argumente distincte, au fost examinate ulterior şi respinse (excepţii în cazul inculpaţilor D. Popescu, C. Buşilă şi N. Mareş) de către înalta Curtea de Casaţie şi Justiţie, mai întâi la 27 mai 1946, apoi la 29 mai 1946 (deşi s-a citit în şedinţă publică la 31 mai 1946). Cei condamnaţi la moarte, mai puţin Horia Sima, s-au adresat – direct ori indirect – regelui Mihai I, cu cereri de graţiere. Fără niciun efect, de vreme ce, la 31 mai 1946, a intervenit recomandarea guvernului dr. P. Groza înaintată regelui de-a se menţine pedeapsa capitală pentru Ion şi Mihai Antonescu, Gh. Alexianu şi C.Z. Vasiliu, fiind trecuţi în rândul celor condamnaţi la muncă silnică pe viaţă generalul Constantin Pantazi, Eugen Cristescu şi Radu Lecca. Drept urmare, ministrul Justiţiei, Lucreţiu

Pătrăşcanu, nu avea altceva de făcut decât să susţină, în raportul către suveran, disjuncţia hotărâtă de premierul P. Groza, astfel că Mihai I a avizat de îndată,

prin decret-regal, comutarea pedepsei pentru Pantazi, Cristescu şi Lecca. Atunci, în baza ordinului nr. 53 875/1 iunie 1946, Lucreţiu Pătrăşcanu a solicitat Primului Procuror al Tribunalului de Ilfov ca, întrucât Mihai I respinsese cererile de graţiere ale lui I. şi M. Antonescu, Gh. Alexianu şi C.Z. Vasiliu, să se preocupe a aduce la îndeplinire execuţia acestora, în după-amiaza aceleiaşi zile.

Ceea ce a urmat se cunoaşte mult prea bine de-acum, în temeiul raportului legal şi al relatărilor martorilor, al peliculelor (română şi sovietică) realizate, toate valorificate în răstimp. Execuţia, înfăptuită de agenţi ai poliţiei secrete, a fost de fel „un măcel înfiorător”, aşa după cum a transmis Parisului la 5 iunie 1946 Jean-Paul Boncour2, Mareşalul dovedind, o dată în plus, inclusiv în clipa supremă, că a ştiut să moară, aşa cum a şi trăit. Nu în zadar, peste câteva ceasuri, după difuzarea comunicatului oficial privind execuţia la Radio Bucureşti, strălucitul diplomat Grigore Gafencu, aflat pe atunci în exil în Elveţia, avea să consemneze în *Jurnalul* său: „Mareşalul cade ca un martir al cauzei româneşti…” Şi ziaristul american Reuben H. Markham, prezent la execuţia din Valea Persicilor de la Jilava, avea să reţină în amintirile sale: „Antonescu se înfăţişa ca salvatorul onoarei româneşti”.

În acest fel, în condiţii interne şi internaţionale specifice, România aflată sub ocupaţie sovietică şi condusă prin interpuşi dispuşi oricând la compromis, inclusiv la crimă, pentru împlinirea ambiţiilor politice, un proces destinat să devină unul de referinţă în analele judiciare române a decăzut exact în contrariul său, ajungând reprezinte oricând după 1946 un episod de referinţă, trist şi regretabil, din toate punctele de vedere.

2 Mihai D. Sturdza, op. cit., p. 197.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Din subtitlul volumului III al trilogiei rezultă că ar fi vorba de Un raport nefinal, spre marea deosebire de cei care – prea numeroşi, în ultima vreme! – pretind că ar fi ajuns la un document... FINAL, ceea ce, trebuie să recunoaştem, nu-i posibil; fiind, sub aspect strict ştiinţific, o construcţie ilogică, pur şi simplu un barbarism. Atâta vreme cât în studiul istoriei, indiferent de epocă şi de problemă, nimeni nu poate pretinde că ar fi ajuns la punctul final al demonstraţie sau la închiderea... „cazului”. Dimpotrivă, documentele trecutului, interpretarea şi încadrarea lor în context sunt, cu obligativitate, infinite, ca să nu mai vorbim de faptul că numeroasele probe ies la iveală treptat, astfel că niciun specialist serios nu poate pretinde, cândva – cumva – undeva, că ar fi ajuns la... FINAL. Aşa ceva ar fi posibil doar în domeniul ştiinţelor exacte. Ceea ce nu este cazul istoriei. Excepţie făcând situaţia extinderii corectitudinii politice în domeniul

investigaţiilor consacrate trecutului, ceea ce – după cum a demonstrat recent în mod strălucit francezul Jean Sévillia, la care ne-am referit deja – reprezintă o imposibilitate, ca să nu spunem o monstruozitate.

Cu atât mai mult, în stadiul actual al informaţiilor şi al evoluţiei istoriografiei generale, niciuna dintre problemele privind istoria celui de-al doilea război mondial nu poate fi şi nu este socotită că a primit o rezolvare definitivă. Cu atât mai mult, situaţia este valabilă în ceea ce-i priveşte pe Adolf Hitler sau I.V. Stalin, doi dintre protagoniştii de clasă ai conflagraţiei din 1939 – 1945, fie numai dacă ne referim la rolul lor decisiv în declanşarea şi extinderea conflictului, în desfăşurarea operaţiunilor militare, şi nu numai, în deznodământul cunoscut al evenimentelor.

În trilogia noastră, Mareşalul Ion Antonescu apare, nu fără rost, în „compania" lui Hitler şi Stalin. Nici din eroare, nici ca o exagerare, cu atât mai puţin ca o invenţie forţată. Titlul exprimă, din nefericire, o tristă realitatea istorică. Întrucât – cine ar putea dovedi contrariul? – apariţia, pe scena politico-militară românească şi europeană, manifestarea, evoluţia/involuţia, prăbuşirea şi sfârşitul tragic al Mareşalului în contextul evenimentelor subsumate războiului general şi total din 1939 – 1945 rămân strâns legate, în raport nemijlocit şi cu poziţia geostrategică a României ori cu locul ei în desfăşurările istorice, de Hitler şi Stalin, de imperiile pe care aceştia le-au condus. Şi, tot în funcţie de realităţile cunoscute şi dezvăluite, cel puţin deocamdată, desprindem că în triunghiul profilat Antonescu – Hitler – Stalin, cel dintâi este singurul care se impune, în sensul că, indiscutabil, nu-i în niciun fel comparabil cu vreunul dintre ceilalţi protagonişti, aceştia – Hitler sau Stalin, căci ei sunt în discuţie – impunându-se absolut între incendiatorii păcii generale la 1939 şi responsabilii veritabili ai conflagraţiei

planetare din 19391945, iar, mai mult, ca „arhitecţi” ai abatoarelor morţii, la un nivel pe care nici măcar epoca barbariei nu le-a înregistrat în Istorie. Şi, desigur, cum nu se va mai întâmpla vreodată!

* * *

Pe planul politicii româneşti, şi nu doar atât, Antonescu a ilustrat ca nimeni altul principii pe care nu le-a abandonat în nicio împrejurare: hotărâre şi consecvenţă. Şi aceasta pentru că, permanent, n-a avut decât o singură unitate de măsură care i-a dictat conştiinţa şi, pe cale de consecinţă, acţiunile: România şi poporul român!

Într-o expresie desăvârşită, problema s-a pus către sfârşitul Războiului din Est: Antonescu şi România aveau să meargă cu Hitler şi Germania până la capăt, chiar şi atunci când şansele campaniei erau – potrivit tuturor evidenţelor – nule? Cei mai mulţi comentatori, amatori şi victime ale „surselor” istorice superficiale şi chiar anacronice, au susţinut că Mareşalul, frizând absurdul, s-ar fi dovedit fidel Führerului până la moarte, chiar cu preţul dispariţiei României. Se pierde complet din vedere faptul că, pentru Antonescu, fidelitatea a fost un principiu de viaţă. A crezut profund în ea, devenindu-i cea dintâi victimă majoră la 23 august 1944, în urma cunoscutului complot al trădării, nu numai personale, ci şi naţionale, pregătit şi înfăptuit de către o grupă de conjuraţi netrebnici şi orbi ai realităţilor existente şi consecinţelor posibile.

Cât priveşte problema fidelităţii României faţă de Axă în împrejurările din 1943 – 1944, ea, cu siguranţă, s-a pus. Dar, pentru Mareşal, nicio clipă fidelitatea n-a echivalat cu prostia şi, în ultimă instanţă, cu sacrificiul României şi al poporului român „de dragul” Führerului.

Nimeni în 1944, aşa precum Mareşalul şi colaboratorii săi intimi, n-a pregătit într-un asemenea grad desprinderea României de Axă, cotitura fiind posibilă…

chiar la 23 august 1944! Pentru ca, în replică ori în grabă, abia atunci să intre în scenă complotiştii de tradiţie sau serviciu, luaţi cum dorim, pentru a nu pierde ei ocazia favorabilă, iar rezultatul a fost – se cunoaşte, îl suportăm şi astăzi – catastrofal. Astfel încât lăudata lovitură de stat „naţională", „progresistă" şi „absolut necesară" a oferit avantaje tuturor beligeranţilor, dar nimic României şi naţiunii! Şi, culmea culmilor, nici chiar – cu unica excepţie a Regelui Mihai I – autorilor ei, căzuţi cu toţii, mai devreme ori mai târziu, sub ghilotina istoriei, care a funcţionat nemilos şi ireproşabil, poate pe măsura proporţiilor trădării şi erorii naţionale comise?

În ceea ce-l priveşte pe Hitler, pentru a abandona Axa, Mareşalului nu i-a rămas decât o soluţie, la care n-a mai fost cazul să recurgă: Führerul trebuia el convins – ceea ce, în stadiul de atunci al evoluţiilor istorice – nu mai era exclus. De altfel, se cunoaşte prea bine – deşi nu se insistă – că, după ultima vizită la Cartierul General al Führerului (Rastenburg, 5 august 1944), Antonescu s-a despărţit îngrozit de Hitler. Ceea ce le-a mărturisit imediat după despărţirea de Führer, însoţitorilor săi: *„Auzi, domnule, domnule, domnule... Ăştia sunt gangsteri! Ai văzut, domnule,* [Hitler] *mi-a pus mâna în gât şi m-a întrebat dacă sunt de acord să mă sinucid cu el, împreună cu armata şi poporul român*?!... *„*[1]

Dar, mai mult decât atât, Antonescu, în propria-i notă dictată pe marginea ultimei întâlniri cu Hitler, a ţinut să fie înserate aceste consideraţii: *„... După ce a terminat cu un lux de exemple şi argumente expunerea referitoare la posibilităţile actuale* [din august 1944] *şi viitoare ale armatei germane, Führerul, uitându-se drept în ochii mei, mi-a spus în mod cu totul intempestiv şi cu totul neobişnuit în practica dintre conducătorii de state, fără nicio indicaţie anterioară, că acesta a fost scopul întrevederii dintre România şi Germania, arătând că vrea să ştie atunci, deci*

imediat, dacă România şi, în special, Conducătorul ei, Mareşalul Antonescu, a subliniat, sunt decişi să urmeze până la sfârşit Germania. Total surprins de această întrebare, care venea, desigur, din calcul, după arătarea măsurilor drastice, care merg până la distrugerea ofiţerilor şi familiilor lor, luate în Germania contra acelora care nu sunt de aceeaşi părere cu conducerea germană în ceea ce priveşte metodele întrebuinţate pentru conducerea politică şi militară a statului, am căutat să câştig timp de reflectare asupra răspunsului ce urma să-l dau, arătând în prealabil Führerului regretul meu în ceea ce

1 Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ştefan Lache, eds., *Antonescu-Hitler. Corespondenţă şi întâlniri inedite (1940 – 1944)*, II, Bucureşti, Editura Cozia, 1991, p. 199 (relatarea generalului Titus Gârbea).

priveşte atentatul [din 20 iulie 1944] *şi părerea mea asupra situaţiei din Răsărit, pericolele ce acest front prezintă pentru România şi care sunt greutăţile ce am de învins, din cauza situaţiei provocate de bombardamentele aeriene inamice. Terminând aceasta şi revenind la chestiunea esenţială care, am observat numai în ultimul moment că făcea obiectul real al convorbirii, am declarat categoric şi fără cea mai mică ezitare că nu aş putea răspunde la întrebarea aceasta, deoarece am fost surprins şi consider că această chestiune trebuie tranşată pe căi diplomatice. În plus, nu pot da un răspuns într-un fel sau altul până ce nu am eu răspuns la următoarele chestiuni prealabile*

Ceea ce este fundamental pentru interpretarea istoricilor, se dovedeşte cunoştinţa faptului că poziţia lui Antonescu n-a fost determinată, atunci, la 5 august 1944, de factori de conjunctură ori de simplă impresie. Mareşalul şi colaboratorii săi, în speţă Mihai Antonescu, liderul diplomaţiei Bucureştilor în 1941 – 1943, examinaseră cu

mult înainte care era calea României în cazul prăbuşirii Germaniei. Se pot aduce, în acest sens, multiple probe, dar, aici, vom reţine doar una. În chip precis, la 5 iunie 1943, fiind la Roma şi recomandându-i lui Benito Mussolini să preia conducerea unei „Axe latine" care să-l convingă pe Adolf Hitler că urma… sfârşitul, Renato Bova Scoppa, ministrul în funcţie al Italiei la Bucureşti, a consemnat esenţa declaraţiilor ce-i făcuse Mihai Antonescu: „… *Este convins* [M.A.] *că mergem spre înfrângere datorită unei serii de raţiuni morale, militare, politice şi cere din nou Ducelui să coordoneze o acţiune diplomatică pentru a ieşi din această situaţie. Führerul s-a opus acestei tentative care ar putea să creeze inamicilor noştri impresia că noi avem nevoie de pace. Totuşi – după Antonescu – aceasta este realitatea: că, dacă noi întârziem să negociem, dacă noi continuăm în slăbirea progresivă a sistemului nostru militar şi politic, nu putem să obţinem decât condiţii mereu mai dure din partea inamicilor noştri, până în ziua în care capitularea necondiţionată va fi cu atât mai mult o necesitate căreia va trebui să i ne supunem. Primul ministru român* [M.A.] *consideră că noi am putea să nu câştigăm războiul, dar ar trebui să încercăm să nu pierdem cel puţin pacea. Numai asta este posibil şi să nu pierdem o zi în plus*

Ne-am oprit asupra unui caz. Ce pune însă în evidenţă o realitate netăgăduită. Mareşalului Antonescu şi regimului său i se poate atribui orice fapt, benefic ori reprobabil, just ori catastrofal. Dar nu înainte de a se dovedi: ce? cum? când? de ce? pe ce bază?

Totul, spre a fi bine înţeleşi, nu pentru a-l disculpa pe Mareşal de responsabilităţi închipuite, ci pentru a-i consolida Istoriei, o dată în plus, statutul de ştiinţă.

* * *

Într-un secol zbuciumat, şi blestemat, Mareşalul Antonescu, dotat cu calităţi de excepţie, a ştiut şi a reuşit

să-şi domine vremurile-i potrivnice. A eşuat într-o singură bătălie, aceea finală, dar în fond a triumfat pentru că a ştiut să moară aşa cum a trăit: ucis prin voinţa imperialismelor nenorocite victorioase în 1945, dar el a sfârşit cu demnitate. Ceea ce, prin întreaga-i activitate, să străduit să prezerve şi poporului său. Poate n-a obţinut totul, dar într-o măsură suficientă pentru a-i asigura continuitatea. O realitate palpabilă; inexistentă numai pentru cine să încăpăţânează să n-o vadă. Deşi ceea ce există este enorm, pentru un popor situat – mai la toate cotiturile veacurilor – în „calea răutăţilor”. Nu în zadar, în ciuda tuturor vicisitudinilor, românii l-au aşezat

3 *Ibidem*, p. 172 – 173.

3 Mihai Pelin, *Diplomaţie de război. România-Italia, 1939 – 1945*, Bucureşti, Editura Elion, 2005, p. 151 – 152.

pe Mareşal în rândul CELOR MARI ai săi. Şi, desigur, nu este întâmplător că, oriunde şi oricum, în orice clasament efectuat, cinstit ori viciat, Antonescu se impune categoric şi obsesiv în rândurile cele dintâi ale MARILOR ROMANI. Asemenea multora dintre antemergători, cu care este de obicei comparat, Antonescu a intrat în legendă încă din timpul vieţii. În ciuda eşecului final, pierderea bătăliei supreme pentru reconstituirea României Mari, cu toate calităţile şi defectele sale. Care, şi unele şi altele, n-au fost nici mici, după cum nici puţine. A ştiut, în primul rând, că va fi un asasinat. Prea puţini însă ştiu că, prevăzându-şi sfârşitul, Antonescu, fie aflat în detenţie la ruşi, fie între ai săi „acasă”, a exersat cu luni de zile, sub privirile tâmpe ale paznicilor săi de celulă, prăbuşirea sub gloanţele plutonului de execuţie. Nu oricum şi nu înainte de-a mai prinde să-i adreseze şi ultima comandă care exprima cea din urmă şi (în fond) suprema-i voinţă şi încredere, deopotrivă:

„Foc! Trăiască România!”

Scena, înregistrată, potrivit dorinţei asasinilor (?!),

pe peliculă, poate fi oricând văzută şi revăzută de către oricine pe mapamond, graţie Internetului. Este, mai mult decât sigur, una de legendă…

Cum am spus, în istorie, un raport final nu poate cuteza închiderea definitivă a unui caz, în afară de rezultate parţiale. Definitive doar pe compartimente, dar nicidecum în ansamblu, ceea ce ar echivala cu închiderea/interzicerea cercetărilor consacrate trecutului şi – de ce nu? – cu sfârşitul Istoriei înseşi… Pe de altă parte, problema „rapoartelor finale" include o cursă, în sensul că, de vreme ce într-un domeniu ori altul, concluziile ar fi definitive, ele rămân… bătute în cuie, iar orice noi puncte de vedere şi interpretări nu ar fi decât… probe de „revizionism", condamnabile de către comunitatea istoricilor! Atunci când, evident, lucrurile stau exact pe dos, în sensul că definitiv este echivalent cu imobilism, anihilarea oricăror noi cercetări, amplificarea lor în funcţie de bogăţia izvoarelor şi modernizarea metodelor!

În ciuda tuturor şi a toate, Mareşalul Antonescu rămâne în seama istoricilor. Care, peste toate restricţiile şi canoanele, nu facem abstracţie de cuvintele Cronicarului despre celălalt mare ziditor de Ţară şi neam, recunoscut de Papa Sixtus al VI-lea drept «atlet al lui Hristos»: „*Fost-au acestui' Ştefan Vodă om nu mare de stătu, mânios şi degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat*… „După cum nu putem ignora nici portretul schiţat aceluiaşi Ştefan cel Mare şi Sfânt de către neîntrecutul Nicolae Iorga: „*Într-însul găsise poporul românesc cea mai deplină icoană a sufletului său*: *cinstit şi harnic, răbdător fără să uite şi viteaz fără cruzime, straşnic în mânie şi senin în iertare, răspicat şi cu măsură în graiu, gospodar şi iubitor al lucrurilor frumoase, fără nicio trufie în faptele sale*". De altfel, cu trimitere la capitolul II al prezentului volum, tot Nicolae Iorga, a doua zi după desemnarea lui Ion

Antonescu la conducerea guvernului României, l-a surprins în presa timpului pe noul Preşedinte al Consiliului de Miniştri, care, în acel stadiu, amintea de *„rezistenţa mândriei româneşti din timpul Marelui Război, sfaturile pe care tânărul colonel de atunci le-a dat neînfricoşatului General Prezan, apoi severul director al Şcolii de Război, formând ofiţeri pentru luptă, nu pentru paradă şi onoruri, pe acela care, în clipa când armata noastră pornea pe calea unei organisări greşite, opunea o concepţie diametral deosebită într-un memoriu pe care trebuie cândva să îl publice ca să se vadă răspunderile, pe omul modest care, neputând atinge ţinta sa, nu s-a gândit decât să se întoarcă la datorie, în sfârşit pe omul de caracter care n-a cunoscut mijloacele prin care se ajunge mai uşor. Acesta este Generalul Antonescu pentru noi, afară de speranţele pe care le trezeşte marea sa valoare militară. A încerca să se facă din el, pentru nedreptatea pe care a suferit-o, şeful unei revoluţii în favoarea unei singure grupări politice, în momentul când se cere solidaritatea românească, e mai mult decât o greşeală. Generalul Antonescu nu poate primi acest rol”*.

ANEXE – 1 – 20 iunie 1934 – Ion Antonescu: Planul general de organizare a Armatei

PREFAŢĂ1

LA PLANUL GENERAL DE ORGANIZARE AL ARMATEI I. SITUAŢIA Armata este, cum se ştie că este, din cauza:

— Haosului pe care l-a produs legislaţia numeroasă improvizată şi nearmonizată, rău studiată şi rău aplicată;

— Hidrocefaliei;

— Birocraţiei, care s-a dezvoltat şi continuă să se dezvolte în detrimentul corpului principal al oştirii;

— Servituţilor, care i-au supt toată seva şi care au sporit şi sporesc continuu în detrimentul armatei, pe care se sprijină cu adevărat apărarea naţională şi care astăzi

primeşte resturile şi chiar deşeurile naţiunii;

— Bugetului rău studiat şi rău aplicat;

— Lipsei unui plan precis de ansamblu al pregătirii statului pentru apărarea lui;

— Lipsei unui plan propriu de organizare, de dotare, de încadrare şi de pregătire de război, adaptat condiţiunilor generale, nevoilor şi posibilităţilor actuale;

— Lipsei continuităţii în toate ramurile de activitate care privesc, direct şi indirect, apărarea de astăzi şi de mâine a statului.

1 Document trimis, la 20 iunie 1934, Preşedintelui Consiliului de Miniştri, Gh. Tătărescu, dar a fost primit cu reticenţă, practic respins, de către oficialităţile politice şi militare de la Bucureşti. A constituit unul dintre motivele temeinice pentru care, în decembrie 1934, generalul Ion Antonescu avea să-şi prezinte demisia de la conducerea Marelui Stat Major Român, la 7 – 8 decembrie 1934, prin două scrisori adresate premierului în exerciţiu, expunându-i această motivare: „... Putregaiul este aşa de mare [în Armata Română], încât a rămâne în mijlocul lui înseamnă a-mi lega şi eu numele de un dezastru care e inevitabil, dacă continuăm sistemul şi metodele de lucru actuale. Acei care au dus oştire în halul actual nu pot s-o îndrepte şi împiedică şi pe alţii să o facă. Aceasta trebuie să ştie Naţiunea” (apud Larry L. Watts, *O Casandră a României*: *Ion Antonescu şi lupta pentru reformă*, *1918 – 1941*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1993, p. 119; V.F. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata şi răsplata istoriei*: *Ion Antonescu*, *militar şi diplomat*. *1914 – 1940*, Iaşi, Institutul European, 1994, p. 53 – 54; Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu*. *1934 – 1937*, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2007, p. 287 – 289). A se vedea, comparativ, şi Raportul de demisie din funcţia de ministru al Apărării Naţionale înaintat Regelui Carol al II-lea în 1938 (ANIC,

fond PCM – CM, dosar 470/1941, f. 138 şi urm.).

Din aceste cauze, schiţate numai în liniile lor generale, toate sacrificiile materiale făcute, de la război [1916 – 1919], de stat cu armata; tot timpul pierdut de cetăţeni, în instituţiile militare, în timpul serviciului lor sub drapel; toate energiile consumate, pe toată scara, de la soldat la general, pot fi trecute, în bilanţul general al statului, total la capitolul pierderi de timp, de bani, de energii şi de bune intenţii, când şi unde au fost.

Ţara este astăzi într-o totală imposibilitate de a se apăra, dacă va fi atacată.

Armata ei este complet dezarmată, pseudoinstruită şi demoralizată.

Dacă va fi chemată, în situaţia de astăzi, să apere frontierele, va fi, cu toate sacrificiile de vieţi care se vor face – şi vor fi pe cât de numeroase pe atât de inutile – un dezastru militar unic în istoria popoarelor.

După el va urma cu siguranţă la scurt, foarte scurt, interval de timp, dezastrul social şi politic care ne va costa nu numai graniţele României Mari, dar ne va duce chiar în situaţia de a nu ne putea opri nici la acelea ale României de la 1916.

Situaţia este cunoscută. Se pot găsi în această ţară oameni conştienţi, care să nu fie îngrijoraţi? Şi care să nu se întrebe în fiecare zi, şi de mai multe ori pe zi, cu inima strânsă şi cu fruntea încreţită, ce ne facem dacă ne surprind evenimentele în halul şi în haosul de astăzi?

Cohorta lor este nenumărată şi întreabă, au dreptul să întrebe, şi la ziua judecăţii supreme vor întreba: ce au făcut atâţia ani de zile conducătorii?

Răspund eu.

S-au certat; au discutat; au făcut, rând pe rând, proiecte peste proiecte şi, cu aceiaşi uşurinţă cu care le-au făcut unii, cu aceiaşi uşurinţă le-au rupt alţii; s-au acuzat şi continuă să se acuze reciproc de nepricepere, de necinste,

de rea credinţă etc. etc.

La fel s-a întâmplat la Roma, când ea ardea şi când barbarii răsturnau, unul după altul, hotarele Imperiului.

La fel s-a întâmplat cu Bizanţul, când turcii erau deja pe uliţele Constantinopolului.

La fel au făcut nobilii polonezi cu curtenii lor, în timp ce vecinii tăiau cu spada vaste teritorii din frumoasa lor ţară.

Dacă vrem să ajungem la aceleaşi rezultate, nu avem de făcut niciun alt efort decât să continuăm sistemul.

Vrem să evităm finalul tragediei, care este evident, trebuie să-l abandonăm fără tăgadă. Dacă o facem imediat, avem putinţa, sper eu, de redresare.

Nu trebuie pentru aceasta bani aşa de mulţi cum s-a spus şi nici numai bani, fiindcă, oricâţi am avea, cu sistemul actual de întrebuinţare a lor, vom ajunge matematic unde simţim cu toţii că mergem: la dezastru.

Pe lângă bani trebuie:

— O voinţă fermă conducătoare;

— Un plan clar, complet şi metodic de refacere;

— Continuitate şi energie în aplicarea lui;

— Înlăturarea, cu biciul şi fără milă, a farsorilor, a…[1] şi a provocatorilor care, ridicându-se la treptele de conducere prin alte mijloace decât acelea pe care le dau trecutul, meritul şi munca lor, n-au făcut decât să anihileze acţiunea celor animaţi, desigur foarte mulţi, de alte sentimente, dotaţi cu alte calităţi şi în plus apţi de o muncă încordată, modestă, dezinteresată şi discretă.

Nu mă voi ocupa din aceste ultime deziderate decât de acela care-mi revine şi care răspunde şi cu ceea ce mi-aţi cerut, şi anume:

II. PLANUL DE REFACERE

Trebuie să ţină seamă de cauzele care ne-au dus la

1 Neclar în manuscris.

situaţia de astăzi.

Numai prin înlăturarea lor, rapidă şi totală, numai trecând peste orice interes particular sau particularist, peste orice drept câştigat în detrimentul interesului general şi peste orice consideraţie personală, se poate nu numai spera dar şi realiza, chiar cu repeziciune, o radicală şi totală îndreptare.

Reluând, deci, în cele ce urmează, cauzele cardinale, care au dus, după cum am arătat în prima parte, la situaţia actuală, vom schiţa, numai în linii generale şi rând pe rând, ce trebuie să facem pentru a ne îndrepta.

LEGISLAŢIA ARMATEI

Trebuie simplificată, trebuie armonizată, trebuie strict şi energic aplicată.

Avem astăzi peste 28 legi. Nimeni nu le cunoaşte cum trebuie, nici nu le poate cunoaşte, atât din cauza conţinutului lor voluminos şi al contrazicerilor, cât şi din cauza continuelor lor modificări.

Din această cauză nimeni nu le poate aplica şi rari sunt acei care, sub surâsul ironic al celor mulţi, se zbat să le respecte.

Ele au fost făcute fără un plan de ansamblu, de multiple organe şi de multe ori după capriciile acelora care s-au perindat la conducerea Ministerului Apărării Naţionale.

Din această cauză a ieşit haosul.

Situaţia a fost agravată şi din uzul şi chiar de abuzul care s-a făcut cu înaltele Decrete. Cine a voit să modifice ceva, care nu i-a convenit, cine a voit să acopere o ilegalitate făcută, să favorizeze acţiuni sau persoane, sau să eludeze anumite filiere răspunzătoare de control, a ticluit în grabă şi a obţinut cu aceiaşi iuţeală o lege sau un înalt Decret. Această procedare a făcut imposibilă stabilirea responsabilităţilor, fiindcă aceleaşi atribuţiuni au fost puse, de diferite legi, în sarcina a multiple autorităţi,

care se ocupă în acelaşi timp de ele.

Din această cauză toţi pot fi părtaşi la greşeli, însă nimeni nu poate fi făcut cu adevărat şi singur responsabil de erorile care se comit.

Cazul Škoda este concludent. Ca el sunt multe.

În consecinţă, aceasta fiind realitatea, pentru a îndrepta oştirea trebuie, în primul rând, să se pună ordine în această dezordine.

Pentru aceasta legile trebuie simplificate şi reduse.

Un singur organ trebuie să procedeze la întocmirea lor. Este Marele Stat Major, care acţionează din proprie iniţiativă pentru chestiunile de organizare şi de pregătire a războiului şi lucrează din ordin şi cu concursul organelor tehnice respective în celelalte direcţiuni.

Numai aşa se va putea aduce armonia unde este atâta dizarmonie. Numai aşa se va putea stabili răspunderile în caz de incoerenţă. Numai aşa va putea fi stabilitate în legislaţia militară şi numai aşa vor înceta improvizaţiile.

HIDROCEFALIA

Suntem armata care avem cele mai multe Comandamente din lume: Inspectori Generali de Armată (5), Inspectori Generali tehnici (1), Inspectori Generali de arme şi servicii (8).

Inspectori de cercuri de recrutare (25), Directori Superiori (8), Directori (17), Comandanţi de Corp de Armată (11), Comandanţi de Comandamente Teritoriale (7), Comandanţi de Divizii (30), Comandanţi de Brigăzi (98) etc., etc. Toţi au de făcut de multe ori atribuţiuni similare. Pentru foarte mulţi însă ele se suprapun fără necesitate şi se contrazic. În schimb, însă, foarte multe din aceste Comandamente sunt lipsite de putere executorie.

Toţi trenează după ei, din punct de vedere bugetar şi birocratic, localuri, Generali şi Colonei şefi de Stat Major, cohorte întregi de ofiţeri superiori, inferiori, funcţionari,

telefoane, automobile, cai, trăsuri, şoferi şi conducători de trăsuri cu ajutoarele lor, ordonanţe, carnete de circulaţie gratuite pe C.F., misii etc. etc.

Pentru a evidenţia plastic această gravă situaţie, Marele Stat Major a caracterizat-o într-o rozătă în culori, care arată, dintr-odată oricui, că organele noastre de conducere, administrative şi tehnice, s-au transformat, prin continuele şi inutilele înmulţiri, într-o adevărată plagă pe care eu o consider un flagel naţional.

Nu se poate îndrepta oştirea, nu se poate scurta drumul pe care-l face astăzi pentru a putea fi soluţionate cele mai mici ca şi cele mai mari chestiuni, decât dacă tăiem cu bisturiul, în lung şi în larg, în acest mult prea vast sistem birocratic şi hidrocefalic pentru puterile noastre bugetare şi pentru forţele noastre reale.

În consecinţă, pentru a se realiza o îndreptare, trebuie să se reducă organul conducător, administrativ şi tehnic al oştirii, la proporţiile pe care natura le-a adoptat pentru corpul tuturor organismelor vii.

Capul oştirii trebuie deci să fie în proporţie cu trupul oştirii. Astăzi el este monstruos de mare. Dacă continuăm aşa, capul va omorî corpul.

BIROCRAŢIA ŞI SERVICIILE

Este o consecinţă a haosului produs de legi şi a scării ascensionale pe care a urmat-o, fără să se oprească nici astăzi, numărul Comandamentelor.

De îndată ce a apărut un Comandament, s-a născut şi serviciul respectiv şi împrejurul lor s-au aciuat o puzderie de elemente, care sunt şi astăzi în creştere fiindcă, pe de o parte, viaţa de birou este atrăgătoare, are mai puţine riscuri, cere mai puţină muncă, prezintă avantaje, lipsuri de responsabilitate, posibilităţi de misii, de călătorii gratis în ţară şi străinătate, de avansare mai repede şi la alegere, de casă gratis etc. Şi, pe de altă parte, fiindcă serviciile şi Comandamentele sunt instalate în oraşele mari şi în marea

lor majoritate în Bucureşti.

Cercetând cu atenţia roza la care mă refer mai sus, se poate vedea cum fiecare, când se găseşte într-un Comandament sau serviciu, îşi creează un Birou, astfel încât avem astăzi în fiecare Serviciu sau Comandament aproape pentru fiecare chestiune câte un birou.

Tot în aceeaşi rază vedem că numeroase birouri sunt compuse numai din şeful lor, care de multe ori nu are decât masa la care şade.

Multe din aceste birouri, neavând de lucru, improvizează, cer unităţilor şi serviciilor în subordine diferite situaţii, dări de seamă, rapoarte, care au fost ordonate de mai multe ori etc., pentru ca unele să nu fie citite, iar altele să fie pierdute. Această acţiune pe de o parte încurcă, oboseşte şi descurajează pe acei care cu adevărat lucrează, iar pe de altă parte ţine în loc, timp îndelungat, nerezolvate chestiuni care reclamă urgenţă.

Un exemplu. În anul trecut, din cauza formalităţilor birocraţiei, muniţia pentru tragerile de instrucţie nu a ajuns la corpuri decât la sfârşitul perioadei de instrucţie.

Faptul nu este paradoxal. Se petrece în toate părţile unde birocraţia a pus stăpânire pe organizaţie.

În toate aceste cazuri s-a constatat, fără nicio excepţie, că cu cât este mai multă birocraţie, cu atât diferitele probleme sunt mai greşit şi mai tardiv soluţionate.

În afară de aceasta nu trebuie să se ignore că ofiţerii neocupaţi sunt acei care clevetesc, critică, colportează, răspândesc şi întreţin în lumea militară şi civilă o atmosferă de spaimă, de neîncredere şi de demoralizare de care profită şi pe care o speculează, mărind-o, duşmanii interni şi externi ai neamului.

O altă latură foarte importantă şi acută a acestei chestiuni o formează şi latura bugetară.

După calculele făcute la Marele Stat Major s-a

stabilit că birocraţia armatei consumă singură aproape 2 miliarde din bugetul de 5 miliarde al Armatei.

Este însă de remarcat, şi aceasta trebuie subliniat, că în timp ce pentru instrucţia şi întreţinerea corpurilor de trupă nu s-a încasat în anul bugetar 1933/1934 decât 60% din cota prevăzută, birocraţia a primit şi consumă totuşi întreaga ei cotă-parte, astfel încât se poate afirma că partea ei de consumaţie se ridică în realitate la 77% din buget.

Dacă o industrie, oricare ar fi ea, ar fi pusă pe aceleaşi baze, ar merge, matematic şi vertiginos, la faliment.

Armata se zbate de ani de zile în această situaţie.

Deşi toţi îşi dau seama de ea, nimeni nu are bărbăţia să o oprească, chiar cu mijloacele brutale, de pe calea dezastrului şi să o redreseze.

Pentru aceasta se impune ca birocraţia să fie redusă cel puţin la jumătate.

Se va face armatei, numai prin acest simplu gest, un întreit serviciu: în primul rând economii, care vor fi realizate în profitul instrucţiei.

Iar sub raportul pregătirii de război este de remarcat că 20.000 de ordonanţe reprezintă tot atâţia soldaţi superficial sau chiar total neinstruiţi. În consecinţă, în compunerea armatei mobilizată de mâine vor intra alţi 300.000 soldaţi nepregătiţi.

Adăugând la această cifră pe aceea pe care o dau oamenii de la servicii (250 – 300.000) şi pe aceia care o reprezintă jandarmii şi grănicerii vărsaţi armatei, ajungem la constatarea că 50% din armata cu care vom înfrunta războiul de mâine va fi sub raportul bunei pregătiri ceea ce am arătat că poate fi.

Se vor putea apăra în astfel de condiţii, cel puţin onorabil, frontierele? Cine ar putea avea cutezanţa să o afirme şi să-şi ia conştient şi răspunderea? Ce este de

făcut?

Desigur că între cele două extreme, abuzul scandalos de la noi şi sobrietatea altora, se poate găsi o măsură medie. Cunoscând patriotismul şi disciplina ofiţerilor noştri, sunt sigur că ei vor consimţi fără ezitare la abandonarea unui drept câştigat, dacă li se va arăta atât situaţia cât şi consecinţele ei.

Lăsând o singură ordonanţă la toţi ofiţerii însuraţi, indiferent de grad, şi dând ofiţerilor neînsuraţi dreptul de a folosi, în afara programului de instrucţie, un soldat din unitatea lor se va putea realiza anual o economie de 150 – 180.000.000 lei.

Minoritarii

Am instruit, în ultimii zece ani, aproape 400.000 de minoritari. Prin acest sistem am făcut o armată inamicilor noştri.

Informaţiuni verificate au stabilit că ungurii contează, în carnetele de mobilizare ale unităţilor lor de la Est de Tisa, pe ungurii instruiţi de noi, pe care speră desigur să-i primească şi înarmaţi.

Este probabil că aceleaşi speranţe şi calcule le nutresc şi le fac bulgarii, cât şi ruşii.

Am executat cu o conştiinţă, pe care este păcat că nu am generalizat-o în toată activitatea noastră publică, angajamentele pe care le-am luat, de a crea condiţiuni egale la drepturi şi îndatoriri tuturor acelora care trăiesc la noi. Ne-a costat acest exces de zel şi de conştiinţă numai în ultimii zece ani aproximativ 3 700.000.000 (citiţi miliarde) de lei.

În schimb am lăsat 75.000 români în prisos de contingent, adică complet neinstruiţi.

În plus, din lipsă de fonduri, nu am chemat în ultimii 12 ani nici ofiţerii de rezervă şi nici completaşii şi rezerviştii la concentrările legale.

Cu cele 3 700.000.000 cheltuiţi cu instruirea

minoritarilor, putem să ne modernizăm tot armamentul, animând şi dezvoltând industria naţională, mai puteam să regenerăm muniţii în valoare de 50 miliarde sau, în fine, puteam să chemăm la concentrările legale, pentru completarea şi întreţinerea pregătirii lor de război, 2 300.000 soldaţi şi 12.000 ofiţeri rezervişti români.

Aceasta este latura financiară a problemei. Nu este însă singura.

Astăzi, armata noastră are, şi mâine, la război, va avea în mediu, în rândurile ei, aproximativ 30% minoritari.

În războiul trecut. şi numai unităţile de moldoveni, au avut în rândurile lor 4% evrei. Se ştie de toţi ce au păţit: armata, administraţia şi teritoriile ocupate şi prizonierii români de pe urma acestor oameni pe care i-am crescut, menajat, primit şi tratat de multe ori mai bine ca pe fraţii noştri de sânge. În spatele panicilor, trădătorilor, predării unităţilor, alarmismului, defetismului, maltratării populaţiei şi a ofiţerilor noştri prizonieri erau totdeauna capetele perciunate.

S-au uitat toate acestea. Uităm uşor. Este o crimă că o facem, fiindcă o vom plăti foarte scump.

Ce vom păţi mâine este uşor de prevăzut. Cine poate să-şi ia răspunderea să apere fruntariile ţării şi independenţa neamului cu o armată în a cărei compunere vor intra 30% minoritari?

Eu, nu.

Nicio altă ţară, din acelea care au luat aceleaşi angajamente, nu s-a ţinut de ele cu acelaşi zel ca noi.

Aproape acelaşi procent de minoritari a răsturnat, când s-a prezentat momentul, o monarhie de care erau legaţi prin legături, tradiţie şi cultură de mai multe ori seculare.

Cum putem să ne facem noi iluzia, care nu avem nici organizare, nici trecutul, nici prestigiul, nici administraţia Austro-Ungariei, că nu ne vor răsturna şi pe noi?

Cum putem pretinde ungurilor de la noi să se bată în contra fraţilor lor?

Măsura pe care am luat-o de a-i trimite atât în timp de pace, cât şi la începutul războiului pe alte fronturi este şi plină de consecinţe dezastruoase, şi puerilă.

Este plină de consecinţe dezastruoase fiindcă a încurcat mobilizarea armatei, producând haosul. A creat spectacolul continuei vânturări de soldaţi, care circula necontenit pe socoteala statului de la un capăt la altul al ţării.

Ministerul Apărării Naţionale să reziste la ingerinţele pe care le fac oamenii influenţi şi să înceteze sistemul pe care-l practică astăzi, pe o scară foarte întinsă, şi prin care soldaţii sunt luaţi zilnic dintr-un loc şi duşi într-altul prin ordine de cabinet.

Ş colile, Serviciile şi Comandamentele să aibă repartizaţi, de la încorporare, oameni necesari lor. Ofiţerii mutaţi sau detaşaţi să nu mai târască după ei ordonanţele. Cum mutările acestora au luat proporţii catastrofale în ultimul timp, perturbaţiile pe care le provoacă în lucrările de mobilizare mutările soldaţilor care-i însoţesc sunt extraordinare.

În ce priveşte distribuţiile, vărsările, corespondenţa de la centru către periferie şi invers se poate recurge la sistemul astăzi aplicat universal: poşta şi trenul.

Trebuie să mergem şi în această privinţă cu pasul vremii.

Aplicându-se strict aceste dispoziţiuni, atmosfera corpurilor se va clarifica, ordinea administrativă va fi asigurată, abuzul cu oamenii întrebuinţaţi în servicii personale va fi mai puţin posibil fiindcă controlul efectivelor se va putea face mai serios.

BUGETUL

Este icoana fidelă care arată, dintr-odată şi complet, atât eforturile pe care o naţiune le face în cadrul bugetului

general al Statului pentru apărarea sa naţională, cât şi acela făcut în cadrul bugetului militar pentru instrucţia şi redresarea armatei.

Cum ne prezentăm noi, comparativ cu alţii, din aceste două puncte de vedere?

Detestabil.

Într-adevăr.

În ceea ce priveşte bugetul general efortul făcut pentru organizarea apărării noastre naţionale a fost minim, fiindcă fondurile destinate armatei au oscilat, în ultimii 10 ani, între 12% şi 24% din bugetul general al Statului (fără regiile autonome).

Aceste cifre sunt însă teoretice, fiindcă în realitate din cauza crizei nu s-au ordonanţat decât circa 75%.

Pe când la noi se aplică din punct de vedere general acest tratament armatei, ţările conştiente de pericol au procedat invers. Rusia şi Polonia au cheltuit, în ultimii 10 ani, pentru înarmarea lor, între 30% şi 60% din bugetul lor general.

Italia şi Iugoslavia au atins uneori aproape aceleaşi cote prin cheltuieli făcute în credite extraordinare.

Efortul făcut de aceste naţiuni este astăzi cu prisosinţă răsplătit.

Dovada o face prestigiul mondial de care ele se bucură şi greutatea pe care o au în cadrul eşichierului politic internaţional.

Dacă şi noi am fi urmat aceiaşi politică, nu am mai avea nevoie să ne apărăm astăzi hotarele cu întruniri antirevizioniste, fiindcă campania revizionistă nu ar fi prins şi nici nu ar fi putut fi făcută cu atâta îndrăzneală şi sfidare.

În ceea ce priveşte structura bugetului militar, ea este şi mai detestabilă.

Examinând curba urmată în 10 ani de capitolele bugetului nostru militar, constatăm că: de la 1924 şi până

astăzi, în timp ce curba cheltuielilor făcute cu personalul a mers continuu şi vertiginos în sus, trecând de la 30% cât era în 1924 la 66% în 1933, curba cheltuielilor destinate materialelor a căzut progresiv şi vertiginos în jos, trecând tot de la 30%, cât era în 1924 la 6% în 1932, pentru a urca la 11% în 1934.

Cu alte cuvinte, pe când cheltuielile de materiale se găseau în 1924 pe acelaşi plan cu acelea de personal, ele au coborât la 6%, pe când personalul s-a urcat la 70%.

Monstruozitate mai mare nu se poate găsi nicăieri în istoria bugetelor militare ale statelor.

În Polonia cota rezervată materialelor, în bugetul militar ordinar, reprezenta 40%.

Consecinţele sunt evidente.

Pe când Polonia şi Rusia au astăzi tot materialul modernizat şi completat şi potenţialul industrial de război dezvoltat la maximum, noi avem o armată de personal fără material, iar industria noastră de război nu numai că nu a fost dezvoltată dar, din lipsă de comenzi, s-a distrus şi ceea ce mai exista.

Cauza trebuie căutată în politica făcută cu comenzile de la 1928 încoace, cât şi cu structura bugetului nostru militar.

Dacă continuăm sistemul încă câţiva ani, vom distruge, fără putinţă de refacere, materialele care ne-au costat sute de miliarde, fiindcă armamentul neîngrijit şi nereparat la timp pierde vertiginos calităţile şi termină prin a se transforma în fier vechi.

Iată starea de fapt creată de [dis] proporţia de cheltuieli dintre personal şi material; iată şi perspectiva.

S a vedem acum ce ne arată acelaşi buget sub raportul instrucţiei. Ei bine, ne arată un şi mai mare dezastru.

Într-adevăr, curba fondurilor destinate instrucţiei a trecut de la 2, 7% cât era în 1925 la O, 50% (zero, cincizeci

la sută) în 1932, pentru a se urca la 1% în 1933 – 1934.

Trebuie să privim, şi în această privinţă, înainte către viitor, fără însă a opri anchetele în curs, care trebuie să aducă sancţiunile. Fără ele nu se va restabili încrederea. Fără încredere nu există nici energie, nici posibilitate în muncă. Lamentările, incriminările şi sancţiunile nu vor rezolva însă problema.

Pentru aceasta trebuie să ştim ce vrem, să plecăm de la ceea ce putem şi să ne menţinem pe calea începută, adică să continuăm.

Avem deci nevoie de un plan. Planul trebuie să plece de la ceea ce avem ca armament şi ca muniţii.

Acestea trebuie reparate, modernizate, regenerate.

În paralel, să procedăm la completarea lipsurilor strict indispensabile şi în ordinea de urgenţă, care este: puşti-mitraliere, obuziere de câmp, material antiaerian, materiale chimice, aviaţie, transmisiuni, artilerie de C. de A.

Cu alte cuvinte, un program simplu la a cărei bază să stea condiţiunile principale următoare:

— Crearea şi dezvoltarea potenţialului nostru;

— Tratative de la Stat la Stat pentru înlăturarea intermediarilor, scurtarea timpului şi diminuarea riscurilor;

— Conlucrare în primul rând cu Aliaţii, dând primul loc aliaţilor vecini.

În fine, oricare ar fi programul, bun sau mediocru, trebuie asigurată continuitatea executării lui. Fără această asigurare orice efort este inutil.

Spectacolul dezastruos şi demoralizant, oferit atât de copios de afacerea Škoda, nu trebuie, nu este bine să se mai repete.

III. CONCLUZII

Am indicat lapidar rănile în care trebuie să se înfigă adânc bisturiul.

Armata noastră prezentându-se astăzi ca un monstru, al cărui cap este disproporţional faţă de un corp complet găunos şi ale cărui organe funcţionale, serviciile, sunt hipertrofiate, trebuie să o reducem la proporţiuni armonice spre a-i asigura o dezvoltare normală şi posibilităţi de viaţă.

Cu alte cuvinte, nu este altceva de făcut decât să se reducă, pur şi simplu, comandamentul şi serviciile armatei la ceea ce este indispensabil corpului actual, ori să se dezvolte corpul până ce el va avea dimensiuni normale faţă de cap şi membre, ceea ce nu este posibil, fiindcă resursele naţiunii nu ne îngăduie.

Deci, trebuie tăiat şi suprimat tot ce a crescut inutil.

În paralel trebuie:

— Să se pună capăt sistemului actual de legiferare;

— Să se simplifice şi să se armonizeze legislaţia;

— Să se renunţe la sistemul care a făcut ca, în loc de o singură armată, cu o singură conducere, să avem 3 armate cu 3 conducători diferiţi;

— Să se renunţe atât la abuzurile cât şi la metodele care constituie a 3-a cauză principală a dezordinii şi slăbiciunii noastre de astăzi, şi anume: instruirea minoritarilor, detaşările şi ordonanţele, care pot fi reduse fără niciun pericol la o treime; şi, în fine.

— Să se deparaziteze oştirea de toţi aceia care au ajuns (prin cunoscutele sisteme şi datorită şi mai cunoscutelor slăbiciuni, de care am dat dovadă după război) către vârful piramidei, de unde, fără a aduce niciun serviciu, rod numai din bugetul statului şi constituie un impediment şi o rea şcoală.

În afară de toate măsurile indicate mai sus, măsuri care se pot rezolva în cadrul strict al conducerii armatei, mai sunt şi alte două care sunt de domeniul general.

Este problema curăţirii aparatului de stat de elementele periculoase şi aceea a acoperirii.

Curăţirea aparatului de stat

Din cauza lipsei unui criteriu conducător al calculelor şi influenţelor politicianismului, a ignorării pericolului şi a nepăsării care caracterizează naţia, minoritarii au pătruns în ultimii 10 ani în tot aparatul statului şi au reuşit să se infiltreze în cantitate considerabilă pe treptele cele mai înalte ale conducerii.

De aici, fără să o arate şi lucrând ca nişte adevărate termite cu metodă şi întotdeauna perfid, sapă, sapă necontenit la temelia statului.

Este una din cele mai periculoase cauze, fiindcă este invizibilă şi nepipăibilă, a dezorganizării, a haosului şi a regimului în care ne zbatem.

Fiindcă, cum putem să ne explicăm faptul evident că instituţii ca Poşta, Căile Ferate, Finanţele, care înainte de război constituiau nu numai fala noastră şi serveau de multe ori drept exemplu ţărilor cu alt trecut şi cu altă vechime, astăzi sunt în halul în care sunt.

Au pierdut Românii, toţi Românii, dintr-odată calităţile de care au dat altă dată dovadă, când erau apreciaţi pe baza rezultatelor şi acţiunii lor ca buni organizatori, patrioţi, energici, cinstiţi, pricepuţi, devotaţi serviciului etc.?

Este cu putinţă aceasta?

Desigur că nu.

Cercetând însă structura organismului nostru de stat şi meditând profund asupra lui găsim însă dezlegarea enigmei.

Într-o documentată lucrare întocmită de Marele Stat Major se poate vedea cât de mare este cangrena care roade organismul nostru în această privinţă.

Sunt instituţii şi regiuni în care ne-am transformat, în ceea ce priveşte aparatul conducător, din majoritari în minoritari.

Este cea mai bună armă pe care am dat-o pentru

Geneva în mâna ungurilor fiindcă am făcut noi înşine dovada sau că nu suntem majoritari sau că nu suntem, sub raportul culturii şi pregătirii, în măsură să administrăm ceea ce am pretins că ni se cuvine.

Dar aceasta este numai o latură a chestiunii. Pe mine mă interesează şi sunt responsabil numai de influenţa dezastruoasă pe care ea o are asupra apărării naţionale.

De aici explicaţia motivului pentru care m-am amestecat în aceste chestiuni şi perseverenţa cu care urmăresc executarea purificării statului din acest punct de vedere.

Dacă nu se realizează grabnic această purificare, tot ce se cheltuieşte cu înarmarea poate fi socotit ca inutil fiindcă în situaţia de astăzi nu putem pune ordine în lucrările noastre de mobilizare, nu putem dezvolta potenţialul nostru, nu vom avea siguranţa liniştii mobilizării, posibilitatea concentrării armatei şi nici a alimentării ei.

De aceea, cer şi profit şi de această ocazie a cere cu tărie să se procedeze cu repeziciune, cu energie, cu corectitudine şi cu continuitate în această operă de purificare a organismului statului.

Sprijin aceste cereri pe situaţia pe care am întocmit-o, sub formă de grafice, pe care o ţin la dispoziţie şi care face dovada evidentă cât de periculos este vulcanul pe care singuri l-am alimentat sub noi şi cu care ne-am minat peste tot.

Chestiunea acoperirii

În paralel cu purificarea aparatului de stat, şi cu aceiaşi grabă, trebuie să rezolvăm problema acoperirii frontierelor.

Astăzi ele sunt complet descoperite. Sunt fără fortificaţie, fără trupe şi fără obstacole naturale.

Condiţiunile în care ne mobilizăm – mobilizare naturală – şi capacitatea căilor ferate nu ne dau putinţa, în

caz de atac bruscat [inopinat], să ajungem la frontieră decât după 14 – 20 zile.

Ce se va întâmpla în acest interval, ce ravagii pot face trupele motorizate şi aviaţia inamicului, cât teritoriu vor putea ocupa ele – este uşor de închipuit.

Ne trebuie un stăvilar şi trebuie ca el să fie puternic.

Fortificaţii nu putem face în grabă, şi costă zeci de miliarde.

Obstacole naturale nu putem improviza.

Atunci ce este de făcut pentru a ne garanta hotarele şi pentru a împiedica eventualele atacuri bruscate şi imposibilitatea lor de pătrundere către interior? Răspunsul este simplu.

Trebuie să avem, din timp de pace, suficiente trupe în tot lungul frontierei. Trebuie ca aceste trupe să reprezinte în permanenţă o forţă, trebuie ca ele să poată fi în tot momentul disponibile şi la faţa locului.

Pentru aceasta ne trebuie cazărmi.

Am arătat care sunt ele şi cum se pot face cu bani puţini şi repede (raportul Nr. 1 142 din 25.V.1934).

Cer şi cu această ocazie să se înceapă chiar în perioada de lucru a anului acesta realizările.

Este urgent necesar să începem cel puţin cu Frontul de Vest. Astfel [altfel], ungurii vor ajunge în 7 – 8 zile la Cluj şi la Alba Iulia.

General /ss/ I. Antonescu

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 347/1943, filele 1 – 8, 16 – 18, 21 – 23, 28 – 33).

— 2 – 1928 – 1937 – File din istoria Parlamentului României

PREŞEDINŢIA CONSILIULUI DE MINIŞTRI
SECRETARIATUL GENERAL
Direcţia SECRETARIATULUI
19 mai 1943
NOTĂ

Domnul Mareşal a dispus să se întocmească un dosar de extrase din dezbaterile parlamentare pe ultimii zece ani, cu insultele şi acuzaţiile insultătoare pe care şi le adresau membrii diferitelor partide politice între ei.

Se prezintă dosarul 3 cu aceste extrase din şedinţele parlamentare ce au avut loc între anii 1928 – 1937.

EXTRASE DIN DEZBATERILE PARLAMENTARE

cu insultele şi acuzaţiunile încrucişate între membrii diferitelor partide politice în legislaţiile 1928 – 1937

Către naţionali liberali: La 1907 v-aţi jucat cu focul; aţi	Şedinţa februarie 1931
Încurajat la început astfel de agitaţii şi, când Partidul	M. Of. Nr pag. 879
Conservator nu a reacţionat, aţi venit pe urmă să faceţi ce	
aţi făcut la 1907.	
Dl. I.G. Pardos către I. Buzdugan: Eşti inconştient.	Şedinţa februarie 1931
	M. Of. Nr pag. 882
Dl. Ministru I. Mihalache către Dl. R. Franasovici: Te rog	Şedinţa februarie 1931
să nu fii de rea credinţă. Să nu faci insinuări perfide.	M. Of. Nr pag. 883
Dl. Justin Stănescu către Dl. Virgil Madgearu, Ministrul	Şedinţa martie 1931
Agriculturii: „Dvs. sunteţi cinic”.	M. Of. Nr pag. 1 196
Dl. G. Popescu: D-le Roşculeţ, să vorbiţi de paravanul	Şedinţa martie 1931
cooperaţiei, pe care l-aţi întrebuinţat Dumneavoastră ca să	M. Of. Nr pag. 1 196
vă îmbogăţiţi. (Protestări, întreruperi, zgomot, Partidul	
Naţional Liberal).	

3 Dosarul a fost cercetat personal de Mareşalul Antonescu.

Dl. Dr. Lupu către Dl. Manu Preot: Ca să văd lumina mă	Şedinţa	martie 1931
uit la faţa şi barba Dumitale mai neagră ca infernul.	M. Of. Nr	pag. 1 282
Dl. Dr. Lupu: „Se vorbeşte că în jurul acestui împrumut au	Şedinţa	martie 1931
venit o mulţime de escroci şi de paraziţi”.	M. Of. Nr	pag. 1 282
Dl. Octavian Goga către Dl. I.G. Duca: Că Dvs. nu vreţi	Şedinţa	iunie 1931
să divulgaţi atunci să nu insinuaţi; însă Dvs. aţi insinuat.	M. Of. Nr	pag. 374
Voi spune lucruri pe care altfel nu le-aş fi spus, dar pe care		
mi le smulgeţi în aluziunile calomnioase pe care le faceţi.		
Dl. I.G. Duca către Octavian Goga: Să nu ataci. Când ştii	Şedinţa	iunie 1931
ce ştii să fii decent.	M. Of. Nr	pag. 374
Dl. I.G. Duca: Da D-le George Brătianu, fă- te în ochii mei	Şedinţa	iunie 1931
dacă îndrăzneşti căci ştii foarte bine ce credea tatăl Dumitale	M. Of. Nr	pag. 376
despre Dumneata şi adu-ţi aminte de faptele pe care le-ai comis		
În preziua morţii sale.		
Dl. N. Mareş anunţă o interpelare relativ la licitaţia pentru	Şedinţa	2 1931
furnizarea a 100 locomotive în iulie 1929, arătând	M. Of. Nr	pag. 427
vinovaţii pentru pagubele mari suferite de		

Stat pe domnii: Virgil Madgearu şi Stan Vidrighin.		
Dl. Emil Ottulescu către Partidul Naţional-Ţărănesc: Întregul avut al acestei ţări a fost pus la mezat prin sistemul nenorocit al concesiunilor ca să se obţină Împrumuturi pentru acoperirea golurilor bugetare. Prestigiul Statului a scăzut pentru că erau trimişi misiţi în toate părţile, la băncile de mâna a zecea, ca să cerşească un Împrumut…		
Dl. M. Popovici cere o anchetă cu privire la afirmaţia D lui Emil Ottulescu că împrumutul la Paris s-ar fi tratat cu misiţi din partea noastră.	Şedinţa 3 1931 M. Of. Nr pag. 501	
G. Argetoianu, Ministrul Finanţelor: Prima operaţie de abandonare a averii Statului s-a făcut, Ministrul Industriei fiind onorabilul domn Octavian Tăzlăoanu, a doua operaţiune s-a făcut, Ministru al Industriei fiind onorabilul domn Tancred Constantinescu. În această galerie voiţi şi Dumneavoastră să vă introduceţi prin această lege. Treaba Dvs. însă acest lucru sunt dator să-l spun că obligaţi Statul pentru a treia oară	Pag. 4 518	

să plătească
aceastăavere de un miliard.

Dl. C. Dimitriuc: Mii de alegători au fost loviţi şi
maltrataţi: unii au fost grav răniţi, alţii au fost ucişi.
Răspunderea morală o poartă numai Partidul Naţional
Ţărănesc şi guvernul.

Şedinţa 1 august 1932
M. Of. N
pag. 10

Dl. C. Brezeanu către Corneliu Zelea Codreanu: Te-ai
spălat pe mâini de sângele lui Manciu? Criminalule!
Dl. Corneliu Zelea Codreanu: Să-ţi fie ruşine obrazului
dacă mă faci criminal.

Şedinţa 1 august 1932
M. Of. N
pag. 15

Dl. M. Negură întrerupând pe Dl. Al. Voida Voievod. Ce
avantagii? Aiuraţi!

Şedinţa 1 august 1932
M. Of. N
pag. 18

Dl. I. Vasilescu-Nottara despre Dl. G. Tătărescu: Acest
domn care a falsificat urnele vorbeşte de libertatea
alegerilor? Este culmea îndrăznelii.

Şedinţa 1 august 1932
M. Of. N
pag. 93

Dl. Victor Iamandi: Eşti monstruos, D-le Armand
Călinescu. Toată cariera Dumitale este clădită pe ipocrizie şi
minciună.

Şedinţa 1 decembrie 1932
M. Of. Nr
pag. 207

Dl. M. Negură se referă la abuzurile făcute cu ocazia

Şedinţa 1 decembrie 1932

alegerilor judeţene şi comunale. M. Of. Nr
pag. 215

Dl. V. Lepădatu, întrerupând pe Dl. M. Negură: Autorii
fraudelor electorale şi furturilor de urne n-au autoritatea
morală necesară pentru a protesta. Este un adevărat cinism.
Dl. Victor Iamandi: Când vorbeşti de cinism, uitaţi-vă întâi
la Dl. Subsecretar de Stat de la Interne (Armand
Călinescu) nu la noi, aici.

Dl. V. Roşeţeanu: Am onoare a interpela pe Dl. Ministru al Şedinţa decembrie 1932
Lucrărilor Publice şi pe Dl. Ministru de Finanţe dacă are M. Of. Nr
cunoştinţă de modul de conducere abuziv pag. 221
şi dezordonat al
Casei Autonome de ocrotire şi ajutorare a personalului
C.F.R., instituţie tutelată de Ministerul de Comunicaţii şi
Îndeajuns cunoscută prin fraudele de la 1930.

Dl. Octavian Goga către Dl. N. Moscăuţanu: Nu fi Şedinţa februarie 1933
obraznic cu mine şi nu mă pune să stau M. Of. Nr
jos. pag. 984

Dl. N. Moscăuţanu: Dumneata să nu fii obraznic; eu nu sunt
alesul Dumitale.

Dl. C.C. Giurescu despre Dl. Ministru Virgil Madgearu: Şedinţa februarie 1933

Eu nu am fost asociat la prăvălia fratelui meu, ca să vând

M. Of. Nr.

marfă Statului.

Dl. Virgil Madgearu: Calomniator ordinar! Să dovedeşti aici ce spui! Calomniator ordinar! Sunt hotărât să pun capăt tuturor calomniilor.

Dl. G.I. Brătianu către Dl. Victor Iamandi: Eu nu ţin seamă de obrăzniciile Dumitale.

Şedinţa Of. Nr. 36; pa

Dl. Victor Iamandi: Escroc politic ce eşti.

Dl. G.I. Brătianu: Nu meriţi nici măcar dispreţul meu.

Dl. Victor Iamandi: Dumneata meriţi de la mine mai puţin decât dispreţ, ştii ce meriţi, impostor ordinar ce eşti. Eu îţi cunosc povestea Dumitale politică, te ştiu cine eşti.

Dl. Victor Papacostea: Ieşi afară!

Dl. Victor Iamandi: Ieşi Dumneata afară, Dumneata habar nu ai, eşti nou nouţ aici. Ieşiţi voi afară, care speculaţi o turmă pe care aţi furat-o. Vrei să înnoieşti partidul?! Dumneata?!

Dl. Ilie Lazăr către Dl. C.C. Giurescu: Ştii că ai luat înainte pe Cioc în materie de obrăznicie? Eşti extraordinar. Te pretezi la nişte obrăznicii şi eşti profesor universitar. În materie de cinste să ştii că Dl. Virgil Madgearu este o mândrie a Partidului nostru. Dar destul au fost bârfiţi oamenii noştri politici: Maniu, Mihalache, Madgearu! Să mai încetaţi odată, neruşinaţilor! Profesor universitar! Să-ţi fie ruşine că te pretezi la aşa ceva. Dl. C.C. Giurescu către Dl. Virgil Madgearu: Să-ţi fie ruşine obrazului. Să retragi cuvântul. Mi-e ruşine că sunt coleg cu tine la

Şedinţa Of. Nr. 36; pa

Universitate.

Dl. I.M. Leon, dezvoltându-şi interpelarea adresată Domnului Ministru al Comunicaţiilor relativ la contractul încheiat între Societatea de Radiodifuziune şi Firma Marconi: Vă mărturisesc că un asemenea dosar în care [soţ cuprinde contractul de furnituri între firma Marconi şi Societatea de Radiodifuziune întrece orice aşteptări. Am cercetat dosare în care am văzut lucruri neregulate, făcute de aşa manieră să se poată salva aparenţele. Dar un dosar din care să reiasă un cinism neasemuit, nu mi-am putut închipui că poate să existe.

Şedinţa Of. Nr. 36; pa

Dl. Dr. N. Lupu: Vă rog să atrageţi atenţia Domnului Vaida să nu mai vorbească de patriotismul meu, pentru că eu am fost aici în Parlament martor la o luptă de 10 ani între două fracţiuni ardelene, în privinţa atitudinii din timpul războiului, aşa încât să nu mă sileascăsă vin şi eu cu toate documentele de la Reichpost, şi în privinţa lui, şi a

Şedinţa Of. Nr. 89; pa

Patriarhului, şi a altora.

Dl. N. Mischie: D-le Madgearu, înţeleg de ce eşti enervat.

se vede că te apasă conştiinţa că atunci când se împuşcau

oamenii la Griviţa Dumneata dansai rumba.

Şedinţa aprilie 1933 M. Of. N pag. 4 221

Dl. Virgil Madgearu întrerupând pe Dl. Gr. Iunian:

Împotriva nebunilor.

Şedinţa aprilie 1933 M. Of. N pag. 4 314

Dl. Gr. Iunian: La expresiunea de nebunie eu pun pe aceea

de imbecilitate.
Dl. Virgil Madgearu: Cel care întrebuinţează cuvântul de
Imbecil se caracterizează prin aceasta.
Dl. Gr. Iunian: Şi cel care întrebuinţează cuvântul „nebun”.
se caracterizează singur. Să-ţi fie ruşine, neruşinatule, eşti
un îndrăzneţ.
Dl. Virgil Madgearu: Nu ai educaţie. Rolul de Iudă pe care
I-ai jucat de atâtea ori aici nu-ţi dă autoritate morală să
vorbeşti. Iudă al vieţii politice, aceasta eşti şi ai să rămâi în
Istoria politică a României.

Deputatul A.C. Cuza interpelează Ministrul de Interne
(Inculeţ) cu privire la abuzurile comise de Cenzură cu
oprirea unor publicaţii din străinătate, în special din
Germania: Serviciul cenzurii, prin neglijenţă sau altceva.
este lăsat pe mâna unor jidani, fără nicio calificaţie.

Şedinţa decembrie 1934
M. Of. N
pag. 128

Dep. C. Giurescu acuză guvernul liberal că, după 16 ani de
la victorie şi 12 ani după încoronarea Regelui Ferdinand.
n-au găsit 20 de milioane pentru terminarea Arcului de
Triumf.

Şedinţa decembrie 1934
M. Of. N
pag. 241

Deputaţii Al. Popescu Necşeşti, V.

Şedinţa

Madgearu, Dr. N.		decembrie 1934
Lupu, Gh. I. Brătianu, I. Mihalache interpelează		M. Of. N pag. 274 – 283
Preşedintele Consiliului de Miniştri Gh. Tătărescu asupra faptului că cenzura a oprit să se publice ştirea despre Încetarea funcţiunilor şefului Marelui Stat Major, General I. Antonescu, deşi General Angelescu, care reprezintă armata, a dat ordin Generalului Prodan să nu se procedeze astfel.		
Dep. A.C. Cuza, vorbind la Mesaj: Eu resping politica		Şedinţa decembrie 1934
externă a Domnului Titulescu. Politica Domnului Titulescu concordă cu interesele jidanilor.		M. Of. N pag. 293
Dep. N. Constantinescu-Bordeni acuză pe cârmuitori ca		Şedinţa decembrie 1934
autori morali, de provocatori şi de participanţi la crima de asasinat a lui I. Gh. Duca.		M. Of. N pag. 306 – 317
Dep. A. Călinescu acuză guvernul Tătărescu că.		Şedinţa 23 i 1936
Împingând organizaţiile extremiste la acte de violenţă şi oprind în acelaşi timp aparatul de stat să-şi îndeplinească obligaţiile legale pentru asigurarea ordinii, prin aceasta el pregăteşte în mod deliberat răsturnarea		M. Of. Nr. 2 902

regimului
constituţional şi instaurarea unui regim de forţă după
modele luate din alte state.

Dl. V. Madgearu: Aţi hrănit Germania cu benzina.
Parlamentul lui Gross.
Şedinţa februarie 1936
M. Of. Nr. 2
960 – 964

Dl. V. Solomon: Vă e frică de lumină. La puşcărie cu hoţii.
nu în Parlament.

Subsecretarul de Stat A. Bentoiu reproduce fragmente
dintr-o scrisoare a Drului St. Popovici din Braşov, care
aduce acuzaţii fratelui său Mihai Popovici în afacerea
Škoda.
Şedinţa februarie 1936
M. Of. Nr. 2
1 028

Vorbea O. Goga asupra alegerii parţiale din Mehedinţi.
Deputatul Tilică Ioanid către D.N. Lupu: Cu tine nu
vorbesc, beţiv ordinar. Atunci nu te dăduseşi cu Skodiştii.
Dr. N. Lupu: Este permis să-mi spună mie nemernicul
acesta că m-am dat cu Škoda? Este o canalie!
Dep. T. Ioanid: Escrocule!
Dep. N. Robu: Vânduţilor, să vă fie ruşine!
La o mişcare îi cade un revolver pe care îl depune pe
biroul Camerei dimpreună cu o puşcă,
Şedinţa februarie 1936
M. Of. Nr. 3
1 125 – 1 136

cartuşieră şi o
baionetă, zicând că le are confiscate de
la alegerile de
senatori la Suceava.
(ANIC, fond PCM – CM, dosar 345/1943, filele 1 – 2, 4, 7, 13, 21, 25 – 26, 49, 61, 66).
— 3 – 11 decembrie 1941
RAPORT DE ANCHETĂ4 AL COMISIUNEI INSTITUITĂ CONFORM ORDINULUI DOMNULUI MAREŞAL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI, PENTRU CERCETAREA NEREGULILOR
DE LA GHETOUL DIN CHIŞINĂU
Comisiunea, formată din Domnii: General de Divizie Niculescu Constantin, Comandantul Militar al Capitalei, ca Preşedinte, şi General Magistrat Stroe Ştefan, Inspectorul Justiţiei Militare, Laurenţiu Preoţescu, Preşedintele Curţii de Apel Chişinău, Traian Niculescu, Procurorul General al Curţii de Apel Chişinău, lt. Colonel Alexandru Mădârjac, Procuror Instructor la Curtea Marţială a Capitalei, şi Inspector General Păunescu, de la Banca Naţională, ca membri, toţi numiţi din ordinul Domnului Mareşal Ion Antonescu, transmis cu Nr. 217 din 4 decembrie 1941 de către Secretariatul General al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, şi-a început lucrările, privitoare la anchetarea neregulilor din ghetoul Chişinău în ziua de 4 decembrie 1941.
Ni s-a încredinţat, drept material documentar de bază, din partea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri: o notă informativă, raportul Nr. 741/941 al Parchetului Lăpuşna, raportul din 1 decembrie 1941 al Secretariatului General al Preşedinţiei către Domnul Mareşal, copie de pe raportul de anchetă al Comisiunei instituită pentru cercetarea dispariţiei unei cantităţi de aur, provenită de la KISEL KREMER şi alţii din ghetou şi o notă rezumativă, intitulată „Ghetou”, prin care, sub denumirea de „jaf organizat”, se

trasează direcţiile neregulilor săvârşite, determinând astfel obiectivele cercetării, şi anume: lipsa de organizare a ghetoului, înlesnirea comiterii de infracţiuni, prin amestecul creştinilor cu evreii din ghetou şi neţinerea unei situaţii a celor internaţi, evadări din ghetou, intrarea în ghetou a diferitelor persoane suspecte şi fără control, datorită cărora s-au înlesnit şi săvârşit tranzacţiuni în dauna Statului, lipsa de organizare în strângerea aurului de către BNR, jafuri şi crime săvârşite cu ocazia evacuărilor şi trecerilor peste Nistru.

De asemenea, Domnul Ministru al Justiţiei ne-a mai încredinţat şi raportul Nr. 512 din 3 decembrie 1941 al Domnului Procuror General al Curţii de Apel Chişinău şi câteva anexe, referitor la unele nereguli şi infracţiuni săvârşite, tot în legătură cu lagărele evreilor din Basarabia.

4 Cele dintâi comentarii şi opinii avizate despre acest Raport, însoţit de un al doilea sintetic (vezi *infra*) datorăm dr. Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România. 1821 – 1999*, vol. 3, *Cele trei dictaturi*, ediţie revăzută, Bucureşti, Editura RAO, 2002, p. 510 şi urm.; de asemenea, cu totul recent, documentele au fost examinate şi publicate (fragmentar) de Florin Stan, *Ancheta privind administrarea ghetoului din Chişinău (1941)*, în „Document”, nr. 1 (39), 2008, p. 67 + anexe – extrase (p. 68 – 72). Rapoartele originale se păstrează în depozitele Arhivelor Naţionale ale Republicii Moldova, Chişinău (fond 706, inv. 1, dosar 69, filele 1 – 55), fiindu-ne puse la dispoziţie de dl. Alex Mihai Stoenescu, directorul Centrului de Cercetări Istorice „Constantin C. Giurescu” din Bucureşti, căruia îi mulţumim şi pe această cale. În afară de realităţile obiective redate cu exactitate şi sistematic, Rapoartele în discuţie sunt în măsură – după cum s-a observat deja – să corecteze drastic punctele de vedere abracadabrante vehiculate de către „unii istorici evrei

extremişti” (Alex Mihai Stoenescu, *Cele trei dictaturi*, p. 514).

În scopul executării misiunii date, Comisiunea s-a transportat în ziua de 6 decembrie 1941 la Chişinău, după ce în prealabil s-a determinat programul de lucru. S-a hotărât anume să se parcurgă pe etape fazele generatoare de infracţiuni şi nereguli în legătură cu înfiinţarea, organizarea şi evacuarea ghetoului, precum şi verificarea în linii generale a tuturor consecinţelor decurgând din activităţile de mai sus, cum ar fi:

— Opera de proteguire şi conservare a bunurilor mobile şi imobile ce intră în patrimoniul Statului, exercitate de organele administrative ale Basarabiei;

— Condiţiunile juridice ce nasc pentru evacuaţi şi averile rămase de pe urma lor, pe baza actelor de Guvernământ şi legiuirilor edictate;

— Imixtiunile în atribuţii, drept rezultat al suprapunerii anumitor împuterniciri izvorâte din legi, atât pentru Guvernământul Basarabiei, cât şi pentru înaltele Comandamente Militare.

În activitatea sa urmată, Comisiunea s-a deplasat în ghetou şi la Orhei, a ascultat 137 de informatori, cu parte din ei procedând şi la confruntări şi a procurat tot materialul documentar oficial în legătură cu lagărele şi ghetourile din Basarabia.

*

* * *

Înainte de a păşi la expunerea constatărilor şi concluziilor noastre, drept rezultat al cercetărilor executate, socotim necesar a prezenta unele fenomene care punctează în chip deosebit atmosfera generală şi activitatea provinciei de peste Prut. Sunt indicaţiuni care vor servi în cumpănirea hotărârilor ce se vor lua şi care se referă la:

A. Psihoza specială, înclinată către delaţiune şi

exagerare

Frământările sociale din ultimul timp, motivate în parte de unele greutăţi iniţiale în organizarea administrativă, sentimentele de răzbunare, lipsa de scrupulozitate şi de control a conştiinţei multora, au dezlănţuit în Basarabia o adevărată avalanşă de pretinşi informatori, care, prin note informative, denunţuri sau şoapte, au creat o atmosferă de permanentă suspiciune, ce contribuie, pe de o parte, la îngreunarea operei de reconstrucţii şi aşezare normală a vieţii de acolo, iar, pe de alta, la necompleta şi uneori la nereala încunoştinţare a Conducerii Statului asupra stărilor de fapt din Basarabia.

La crearea atmosferei menţionată mai sus a contribuit în bună măsură şi ambiţiile nesatisfăcute ale unora din localnici, care se aşteptau la aşezarea lor în diferite funcţiuni publice. Factorii de la care provin asemenea manifestări sunt:

1. Elemente din masa cetăţenilor, care, sub masca anonimatului sau a falselor identităţi, comunică în scris, reprezentaţilor aparaturii administrative sau Comandamentelor Militare, diferite informaţiuni, auzite sau inventate, expunându-le prin prisma exagerării sau adeseori prin aceea a sentimentului de răzbunare şi invidie.

Asemenea denunţuri nu au ocolit nici pe exponenţii cei mai neîntinaţi ai vieţii publice, cum spre exemplu: Generalul Zwiedineck, fost Subsecretar de Stat al Românizării, şi Generalul Athanasiu, Comandantul Corpului 3 Armată.

Consilierul Dardan, de la Curtea de Apel Chişinău, ne-a mărturisit că, însuşi NKVD-ul comunist s-a speriat de mulţimea denunţurilor din Basarabia. Primise peste 50.000.

2. Unii intelectuali, care se pretind bine informaţi, simţindu-se obligaţi a se aşeza astfel pe o linie de interes

sau pentru a-şi satisface sentimentele de răzbunare. Dăm două exemple edificatoare:

a. Avocatul Cernăuţeanu Ilie, din Chişinău, comunică Căpitanului de rezervă Cepescu, de la Guvernământul Basarabiei, că ştie multe lucruri cu privire la traficurile ce se fac în ghetou.

Comisiunea, ţinând socoteală de poziţiunea informatorului propus şi a garanţiei de seriozitate ce prezintă, a dispus chemarea lui.

La interogatoriul luat ne-a declarat că „a auzit vorbindu-se" de pe la grefierii de la Curtea de Apel, că se putea obţine o amânare a plecării evreilor evacuaţi, contra 10.000 lei. Nu dă nicio preciziune, nu face niciun control şi lansează ştirea.

De asemenea, ne-a mai declarat că grefierul Adăscăliţei, de la Curtea de Apel, i-a spus că, în ziua plebiscitului, Avocatul Hogaş de la Primărie, vorbind cu Dl. Sălceanu, i-a comunicat că evreul Schur îi ţine un milion la dispoziţie, ca să-i înlesnească rămânerea în Chişinău.

Şi aici transmite o informaţie din auzite, şi aceasta comunicată prin a treia persoană, informaţie care se plasează cu totul în domeniul neseriozităţii.

b. Locotenentul de rezervă Constantin Bădescu, funcţionar la Ministerul de Interne şi actualmente domiciliat în Craiova, se prezintă Primarului Municipiului Chişinău şi îi cere să facă imediat o descindere la imobilul din str. Mihai Viteazul, Nr. 23, locuinţa Int. Cpt. Roescu, de la Guvernământ, unde s-ar găsi multe obiecte preţioase şi mari cantităţi de aur. S-a executat descinderea şi nu s-a găsit nimic, fapt care a determinat suspiciunea colportată că valorile au existat, însă au fost sustrase.

Întrebat de Comisiune, ce l-a determinat să facă acest anunţ verbal, ne-a răspuns prin declaraţie scrisă că, pur şi simplu, a vrut să se răzbune pe Căpitanul Roescu cu care avusese un incident, încheind depoziţia cu

următoarea frază, care-i caracterizează în întregime mentalitatea: „... considerându-mă complet satisfăcut, servindu-i de lecţie şi în viitor şi să ţină minte că i-am făcut şi eu boala”.

3. Agenţii informatori de Stat. Din lipsa unui control serios în recrutarea lor şi a insuficienţei pregătirii profesionale dau note informative lipsite de seriozitate şi obiectivitate. Adeseori traficau cu însăşi funcţiunea lor. Dăm câteva exemple:

a. În ziua de 9 decembrie 1941 parvine Comisiunii o notă informativă cu menţiunea expresă că provine din „constatare personală”, prin care se afirma că, la data de mai sus, a văzut ieşind din Chişinău, prin bariera Hănceşti, două camioane încărcate cu mobilă şi covoare şi că în unul din ele se afla lângă şofer Colonelul Eugen Dumitrescu.

Or, este ştiut că încă de la 5 decembrie Colonelul Dumitrescu era arestat la Parchetul Militar CMC, iar camioanele urmărite prin toate Legiunile de Jandarmi, în traseul lor probabil, n-au fost găsite.

b. Agenţii speciali de informaţie: Nadan Constantin, Cojocaru Ion, Nedu Ion, Marin Gheorghe şi Const. Ionescu, ataşaţi Guvernământului [Basarabiei] pentru opera informativă, înscenează, cu asentimentul superiorilor lor, înlesnirea evadării unor evrei, sub pretextul de a descoperi pe acei care se ocupau cu asemenea practici şi cu acest prilej îşi însuşesc o importantă cantitate de aur de la evrei, obiect al înscenării. Toţi se află arestaţi şi în cercetarea Cabinetului de Instrucţie al Tribunalului Lăpuşna.

4. Acţiunea subversivă întreţinută de Mişcarea Legionară

Lt. Colonelul Pallade ne prezintă nota informativă cu Nr. 2 505 din 10 noiembrie 1941, prin care se menţionează că Mişcarea Legionară din Moldova, Basarabia şi Bucovina a trimis instrucţiuni tuturor centrelor judeţene, pentru a crea şi întreţine o atmosferă defavorabilă actualului regim,

în care scop:

a. Acolo unde există evrei să se formuleze reclamaţiuni, prin care să se arate că cei bogaţi au cumpărat funcţionarii şi Comisiunile militare, pentru a-i scuti de munca obştească.

b. Să se formuleze reclamaţiuni, pe tema averilor rămase de pe urma evreilor evacuaţi, indicându-se fapte din care să iasă în relief favoritismul interesat.

În acţiunea aceasta, se recomandă să activeze numai legionarii care au luptat pe front şi sunt în prezent demobilizaţi, iar insinuările să fie difuzate în pătura de jos şi în special printre femeile celor mobilizaţi, pentru a-şi crea astfel o masă de nemulţumiţi, în scopul unor viitoare demonstraţiuni.

De asemenea, ni s-au mai prezentat o altă notă informativă cu Nr. 2 748 din 27 noiembrie 1941, precum şi raportul Nr. 2 770 din 2 decembrie 1941, al Biroului Statistic Militar Iaşi, către Marele Stat Major, Secţia a II-a, prin care se arată că tot din rândurile legionare porneşte o acţiune de defăimare a Armatei. Se menţionează câteva cazuri concrete, care conduc la convingerea subliniată mai sus.

B. Ambianţa prielnică de alunecare în domeniul incorectitudinii

Până la ocuparea Odessei, a dăinuit pe întreg teritoriul Basarabiei atmosfera de război, drept rezultat normal al mişcărilor de trupe, trenuri de răniţi şi măsuri de siguranţă pentru asigurarea spatelui trupelor de operaţii etc.

În aceste condiţii, instrumentul de ordine din cadrul aparatului administrativ îşi exercită mai greu atribuţiunile.

Pe de altă parte, situaţia evreilor supuşi restricţiilor impuse de imperative superioare exercită în bună măsură înclinarea către abuz. Aceasta s-a accentuat pe măsură ce nevoile de trai ale evreilor îi constrângeau mai mult şi

dorinţa de libertate îi făcea să recurgă la toate combinaţiile posibile, dând astfel frâu liber tentaţiei celor de care depindea înlesnirea oricărui avantaj, ce li se putea face.

De asemenea, sentimentul unanim că ei erau deja scoşi de sub ocrotirea legilor făcea ca orice părticică de autoritate să-şi amplifice puterea şi să încurajeze samavolnicia.

În special, cu ocazia evacuărilor, atât înainte de pornire, cât şi pe traseele urmate, când convoaiele acestor evrei se reduceau la simple turme anonime, fără personalitate şi fără identitate, când viaţa lor nu mai reprezenta o noţiune demnă de protejat, atmosfera abuzivă a crescut în intensitate, contaminând ca o molimă aproape toate conştiinţele, cu rosturi sau fără rosturi, în asemenea operaţii.

Predomina ideea nerăspunderii, care înflăcăra şi trezea instinctele primare. La adăpostul ei, chiar unele proeminenţe ale cinstei şi probităţii au sărit de pe linia conduitei lor şi s-au învălmăşit în ambianţa încălcărilor de legi. Cazul Căpitanului Alexandrescu, pe care-l vom expune în cuprinsul raportului de faţă.

La toate acestea de mai sus a ajutat, fără îndoială, agitaţia şi fuga naturală către salvare, din partea evreilor, care au pus în slujba disperării lor toate moravurile atavice ce-i caracterizează.

Deşi, în bună măsură, materialul informativ asupra activităţilor delictuoase din Basarabia, în legătură cu evreii, a fost viciat din lipsă de seriozitate şi adeseori copleşit de sentimente de răzbunare, totuşi Comisiunea a putut culege, din complexitatea lui, unele indicaţiuni preţioase, care ne-au putut conduce pe făgaşul îndeplinirii misiunii date.

Sprijiniţi pe aceste informaţii şi parcurgând întreg sistemul de investigaţii îngăduit unei cercetări, am reuşit

să prezentăm, în raportul de faţă, date, în majoritate precise, asupra: înfiinţării ghetoului din Chişinău şi lagărelor din Basarabia, a vieţii în ghetou şi lagăre, a evacuărilor, neregulilor şi infracţiunilor săvârşite, în legătură cu aceste situaţii, după cum urmează:

I. Înfiinţarea ghetoului din Chişinău şi a lagărelor din Basarabia

A. Situaţia generală din Chişinău, în primele zile după ocupare

În ziua de 18 iulie 1941, trupele româneşti depăşiseră, în înaintarea lor dezrobitoare, Capitala Basarabiei, care se mistuia prin foc şi-şi zguduia temeliile dinamitate de către Armata Roşie, care se retrăgea.

Colonelul D. Tudosie, Subşeful Statului Major al Armatei 4, este numit Comandant Militar al Chişinăului şi împrejurimilor sale, unde intra în ziua de 19 iulie, cu un personal redus, de însoţire şi siguranţă.

Oraşul prezenta, în întregimea lui, aspectul tragediei trăite. Ruine fumegânde la fiecare pas, cadavre de oameni şi animale, presărate în tot locul, bande de derbedei şi corbi ai nenorocirilor, care jefuiau, dezertori şi elemente înarmate, din armata comunistă, care stăpâneau periferiile, precum şi paralizia totală a oricărei activităţi de trai.

Stabilirea ordinii şi siguranţei era preocuparea de căpetenie, atât în scopul reluării unui ritm normal de viaţă în oraş, cât şi pentru acela de a asigura liniştea necesară în spatele trupelor de operaţii. Cu toate eforturile depuse, elementele de tulburare îşi continuau activitatea, prin semnalizări luminoase, focuri de armă în timpul nopţii şi dezordini periferice.

B. Prezenţa elementului evreiesc

Rămaşi în număr destul de însemnat, marcau prima şi cea mai serioasă piedică în opera de reconstrucţie şi stabilizare a liniştii şi siguranţei publice. Această

constatare se deduce din următoarele stări de fapt:

1. Trecutul nu prea îndepărtat a celor 22 ani de stăpânire Românească în Basarabia era destul de încercat de permanenta ostilitate pe care ei o manifestaseră contra tuturor intereselor Româneşti. Ignorând cu totul bunăvoinţa stăpânirii noastre, care-i egalase cu Românii în făgaşurile tuturor drepturilor, ei nu-şi luau totuşi ochii şi gândurile de la răsăritul secerii şi ciocanului, formând din pământul Basarabiei pepiniera principală de recrutare a majorităţii infractorilor contra siguranţei Statului şi ordinii publice.

2. În iunie 1940, când trupele Româneşti au trăit dureroasele clipe ale retragerii fără luptă, amarul tuturor umilinţelor, tot evreii l-au provocat. Slăvind zgomotos fericirea roşie care se apropia, pălmuiau prin batjocură şi sfidare obrazul crispat al ostaşului Român, care se supunea, fără voie, unei ruşini copleşitoare.

3. Aceiaşi atitudine de persecuţie şi apăsare şi-au imprimat-o faţă de Românii vremelnic rămaşi sub stăpânirea comunistă. Mărturiile preotului Burjacovski Vladimir, profesor Ilica şi Avocat Constantin Stoenescu, date în faţa Comisiei, evidenţiază din plin ura desfăşurată de aceste elemente contra a tot ce era românesc în Basarabia îngenuncheată.

4. Evreii, care au însoţit trupele ruseşti în retragere, au căutat de asemeni să-şi manifeste sentimentul de duşmănie faţă de Ţara Românească, care-i ocrotise, prin distrugerea propriilor lor imobile, pentru a nu rămâne intacte în patrimoniul Statului, iar parte din acei rămaşi, în prezenţa trupelor române de ocupaţie, au contribuit în largă măsură la sabotarea dispoziţiunilor de ordine şi siguranţă, luate iniţial de Comandamentul Militar.

C. Iniţiativa înfiinţării ghetoului din Chişinău şi sectorul distinct pentru aceasta

Faţă de starea de fapt arătată şi drept urmare a unei

consfătuiri între Guvernatorul Basarabiei şi Colonelul Tudosie, s-a hotărât înfiinţarea unui ghetou în Chişinău, începând de la 22 – 23 iulie 1941, adică după 4 zile de la intrarea Colonelului Tudosie în Chişinău.

S-a destinat pentru ghetou partea de jos a oraşului, spre Vistierniceni, la început într-o cuprindere mai mare şi ulterior restrânsă, pentru a se uşura posibilităţile de pază şi siguranţă.

D. Înfiinţarea lagărelor în restul Basarabiei

În ce priveşte restul Provinciei, unde periculozitatea elementului evreiesc era aceiaşi, s-a dispus, prin ordinul Nr. 61 din 24 iulie 1941 al Guvernatorului Basarabiei, către Prefecturile de judeţ, de a se face lagăre în care să se strângă toţi evreii.

Centrele de strângere au fost la: Răuţel, Limbeni şi Răşcani, pentru evreii din judeţul Bălţi; Pădurea Alexandru cel Bun şi Rubleniţa, pentru cei din judeţul Soroca, Secureni şi Edineţ, pentru cei din Hotin şi Nordul Bucovinei.

De asemenea, la Orhei, Cahul, Ismail, Chilia Nouă şi Bolgrad.

Constatându-se însă că unele lagăre nu corespundeau unor condiţii acceptabile de viaţă, s-au luat măsuri de mutarea lor, după cum urmează: evreii din lagărele de la Pădurile Alexandru cel Bun şi Rubleniţa au fost cazaţi la Vertujeni, iar cei de la Răuţel, Limbeni şi Răşcani, la lagărul de la Mărculeşti.

În ziua de 16 august 1941, dată când aşezarea în lagăre era aproape terminată, au fost aduşi din Transnistria în Basarabia, fără prealabilă formalitate, de către Germani, pe podul de la Lampol-Coşăuţi, un număr de 13.000 evrei, sub pretextul că ar fi fost dintre aceia fugiţi din faţa trupelor noastre.

Aceşti evrei au fost dirijaţi şi cazaţi tot în lagărul de la Vertujeni.

E. Ordine, instrucţiuni iniţiale

De la început trebuie să remarcăm că, atât Marele Cartier General, cât şi Guvernământul Basarabiei şi Comandamentul Militar al Chişinăului nu au dat instrucţiuni prin care să se stabilească reglementarea regimului de aplicat lagărelor şi ghetoului.

S-au dat iniţial numai directivele în mare, iar dispoziţiunile în detaliu au fost aplicate în măsura întâmpinării diferitelor greutăţi în conducere. Pentru aceste motive, vom arăta mai jos, desfăşurarea numeroaselor defecţiuni, deduse din această lipsă de bază şi în parte regimului deosebit, aplicat la diferite lagăre, datorită lipsei unei concepţii unitare de ansamblu.

De asemenea, nu s-au dat instrucţiuni nici cu privire la ţinerea statisticii nominale a evreilor instalaţi în lagăre şi ghetoul din Chişinău.

F. Operaţiunea instalării în ghetou

S-a făcut prin avertisment la locuinţele evreilor din oraş, după care s-au transportat însoţiţi de patrule militare, de poliţie sau singuri în ghetou, unde fiecare a fost liber să se cazeze după puterile sale.

Nu s-a nicio dispoziţie însă asupra cantităţii de bagaje îngăduită fiecăruia a lua, asupra condiţiunilor de trai ce-i aştepta ori asupra resurselor de întreţinere. Datorită acestui fapt, s-a remarcat o evidentă zăpăceală în grijile puse de internaţi pentru cazare şi, în special, numeroase reveniri în oraş pentru a-şi completa lipsurile, cu obiecte ce le ridicau din fostele locuinţe. Aceste reveniri, pe baza autorizaţiei emanate de la Comandamentul Militar al ghetoului, au dăinuit până în septembrie, antrenând cu ele un întreg cortegiu de tranzacţii şi subtilizări de valori, din partea evreilor internaţi, care erau deja edificaţi cu situaţia şi soarta ce li se destinase (Declaraţia Int. Cpt. Roescu şi Dr. Potcoavă Voina). Acesta din urmă, în calitatea sa de şef al Serviciului

de Inventariere de pe lângă Primăria Municipiului Chişinău, face, la 6 septembrie 1941, un raport către Primar în care arată textual că: „Comandamentul ghetoului din localitate încuviinţează evreilor să vină în oraş, însoţiţi de soldaţi, ca să ridice din obiectele lor casnice, care le-au aparţinut. Unii din aceştia duc obiectele, deja inventariate, iar alţii scot lucrurile casnice din locuri ascunse şi le transportă", insistând, în concluzii, pentru a se interveni ca să înceteze această stare de fapt.

În rezumat, ghetoul din Chişinău a fost înfiinţat la 4 zile după intrarea trupelor Româneşti în localitate, fără însă a avea la baza lui ordine sau instrucţiuni precise, ceea ce a îngăduit comiterea diferitelor abuzuri şi infracţiuni.

II. Măsurile conservatorii pentru bunurile rămase în patrimoniul Statului

În cadrul acestui capitol ne referim la bunurile mobile şi imobile aflate pe teritoriul Basarabiei şi foste proprietăţi ale evreilor sau persoanelor juridice evreieşti. Trecerea lor în patrimoniul Statului s-a reglementat şi definitivat prin legea Nr. 2 507 din 3 septembrie 1941.

Până la această dată, nu se stabilise un regim legal cu privire la destinaţia ce urma să li se dea.

Operaţiile, încă în curs, necesitatea de asigurare a spatelui frontului, dispoziţiile de ordin tactic şi adeseori administrativ luate de Marele Cartier General, care constrângea în parte autoritatea administrativă, au împiedicat, desigur, la început, desăvârşirea unei opere de bună gospodărie.

Administraţia Basarabiei a luat totuşi o serie de măsuri, cu scopul de a pune la adăpost averea Statului. Anume, la 29 iulie 1941 se da ordinul Nr. 146, către Prefecturi şi Primării, pentru inventarierea proprietăţilor şi bunurilor urbane evreieşti. La 2 august 1941, se da, ca urmare, alt ordin cu Nr. 307, în acelaşi scop. La 4 septembrie 1941, odată cu apariţia Legii Nr. 2 507, se dau

instrucţiunile cu Nr. 386 asupra modului de administraţie şi de folosinţa imobilelor intrate legal în patrimoniul Statului. De asemenea, s-a edictat şi o ordonanţă, pe baza Decretului Lege Nr. 161 din 10 iulie 1941, obligând pe toţi locuitorii să depună, în termen de 48 de ore, obiectele ce nu le aparţineau sau care au fost furate.

Asupra situaţiei bunurilor din Chişinău, şi aceasta, în măsura în care chestiunea venea în atingere cu obiectul misiunii ordonate, am constatat următoarele:

A. Guvernământul a dat ordinele menţionate mai sus, dar n-a hotărât şi mijloacele de executare. Lipsa de personal şi de fonduri afectate scopului urmărit a fost cea mai principală piedică pentru a se realiza ceva.

B. Iniţial, nu s-au luat măsuri pentru oprirea violării domiciliilor şi a devastărilor ori furtului de mobilier.

S-ar fi putut preveni toate aceste abuzuri, dacă ar fi fost posibilă sigilarea locuinţelor fără stăpân şi intensificarea pazei pe străzi.

C. S-au tolerat imixtiuni în administrarea bunurilor, astfel: Comenduirea Pieţei repartiza la început locuinţele; numai în august acest atribut a fost trecut Primăriei; de asemenea, Cercul de Recrutare a ridicat şi transportat multe materiale.

D. Nu s-a dat urmare la întâmpinările judicioase ale organelor de execuţie destinate inventarierii şi valorificării imobilelor. Astfel, Şeful Serviciului de Inventariere de la Primărie, Voinea Potcoavă, înaintează la 26 septembrie 1941 raportul Nr. 585, către Directoratul Românizării din Guvernământ, în care face o serie de propuneri concrete, în scopul garantării şi valorificării bunurilor Statului, şi anume referitoare la:

1. Necesitatea înfiinţării fişei de imobil şi a dosarului special pentru fiecare imobil.

2. Necesitatea evaluării imobilelor şi mobilierului de comisiuni speciale cu drept de contestaţie la un for

superior.

3. Necesitatea reparării imobilelor, pentru a evita degradările şi a le face capabile de productivitate.

4. Necesitatea repartizării imobilelor pe sectoare şi a întocmirii unui regulament, prin care să se dezvolte normele stabilite pentru administrarea bunurilor Statului.

E. S-au format succesiv prea multe Comisiuni de evaluare şi inventariere. Prima – a fost aceea numită de Primărie, urmată de alta a Guvernământului, condusă de Int. Cpt. Roescu, şi, în sfârşit, în noiembrie, se înfiinţează patru comisiuni, prezidate de magistraţi, fapte care au condus la situaţia ca, nici astăzi, după 6 luni de la ocuparea Chişinăului, să nu se ştie precis care-i averea mobilă şi imobilă a Statului în acel Municipiu.

F. Începând de la 4 septembrie 1941, când apare legea Nr. 2 506, care instituie plenipotenţa administrării Basarabiei în mâinile Guvernatorului, cu controlul singur al Conducătorului Statului, nu s-a făcut integral uz de acest atribut, pentru a imprima linia de autoritate necesară.

Un exemplu: La 17 octombrie 1941, Direcţia Românizării din Guvernământ cere Comandamentului Militar al Chişinăului să i se aprobe ridicarea din ghetou a unor mobile, spre a fi colectate în depozitele sale.

I se răspunde de către Comandament cu Nr. 3 354 din 18 octombrie 1941 că nu se aprobă până nu se vor termina toate lucrările de evacuare.

Din acest exemplu deducem că Guvernământul, deşi ca un organ cu deplină autoritate în materie, totuşi s-a lăsat, în acest caz, subordonat Comandamentului Militar al oraşului Chişinău.

G. Situaţia aproximativă a imobilelor de pe raza Municipiului Chişinău care au intrat în patrimoniul Statului:

— 1 906 imobile în stare locuibilă;

— 359 imobile distruse;
— 70 imobile în stare rea.
În aceste imobile, se găsesc:
— 6 523 apartamente locuibile;
— 323 apartamente nelocuibile.

Importanţa ce dăm acestui capitol este justificată de constatarea că averea mobilă rămasă de la evrei iniţial a făcut obiectul unei serii întregi de jafuri.

Pentru documentare, ne referim la declaraţia Colonelului Tudose, care subliniază textual că:

„În primele 8 zile, nu exista în oraş nicio unitate de poliţie germană. Din această cauză, formaţiunile militare germane, organizate sau nu, sau izolate în grupuri, au săvârşit acte de forţă, ridicând şi transportând tot ce era mai bun şi mai de valoare din depozite, case părăsite sau nepărăsite, intrând în conflict şi trecând peste pazele militare române, cu autoritatea şi dreptul de cuceritor. Aceste acte au fost, în repetate rânduri, aduse la cunoştinţa Armatei, Domnului Guvernator şi Domnului Mareşal. Căutarea şi însuşirea de valori, pe care le socoteau ascunse prin case, mobilier, canapele, duşumele, era atracţia tuturor a, la care se asociau, prin imitaţie, şi militarii izolaţi români. Conţinutul depozitelor şi materialele din fabrici au fost în bună parte însuşite de formaţiunile germane. Oriunde se instala o sentinelă română, după puţin timp apăreau formaţiuni auto-germane, dădeau la o parte sentinela şi, în timpul folosit de aceasta pentru raport, încărcau şi plecau”.

Concomitent cu starea iniţială de tulburare şi nesiguranţă, haimanalele periferiilor, oameni fără căpătâi şi într-o bună măsură locuitorii suburbanelor sau satelor apropiate cutreierau străzile, intrau prin case şi, dedându-se la nevoie şi la acte de violenţă, furau tot ce le ieşea în cale.

Martorul Voina Potcoavă arată şi el în declaraţie că

mahalalele erau pline de mobilier furat.

În rezumat: Nu a existat de la început un plan precis asupra procedurii ce trebuia urmată, pentru a se asigura averea ce revenea Statului.

Mai ales la început a existat imixtiunea autorităţilor militare în această chestiune, care au împiedicat lucrările organelor îndreptăţite.

Nici acum, operaţiunea de statistică şi evaluare nu este încă clarificată.

III. Funcţionarea ghetoului din Chişinău şi a lagărelor

A. Paza ghetoului şi organizarea ei

Ghetoul depindea de Comandamentul Militar al oraşului Chişinău, condus succesiv de: Colonel D. Tudosie, de la 18 iulie – 1 septembrie 1941; generalul Panaiţiu, de la 1 – 7 septembrie; Colonel Dumitrescu Eugen, de la 7 septembrie – 15 noiembrie 1941.

Paza ghetoului s-a făcut cu diferite unităţi, care, din cauza deplasării lor în raport cu necesităţile operative, se schimbau mereu.

Dintre unităţile care au concurat la pază citǎm:

— Compania I-a din Reg. 50 Infanterie

— O unitate din Reg. 68 Infanterie

— Compania 10 Poliţie – Locot. Puşcaşu

— Compania de furnizare – Cpt. Poenaru

— Batal. 20 mitr. Div. Lt. col. Grigorescu şi Locot. Pop Emil de la 9 – 27 octombrie 1941

— Compania 23 Poliţie, transformată ulterior în Comp. Jand. Mobilă Chişinău, de la 27 octombrie 1941, sub comanda Cpt. Paraschivescu.

Paza şi siguranţa în ghetou nu s-a putut face în condiţii mai bune care să garanteze o asemenea operaţie. Ca prime măsuri, intrările şi ieşirile corespunzătoare străzilor care străbăteau cartierul s-au baricadat prin garduri înalte de scânduri, însă această măsură nu s-a putut extinde şi pe străzile care mărgineau ghetoul.

Datorită acestui fapt, prin unele case şi curţi care dădeau în aceste străzi de limită se putea intra şi ieşi în voie şi se puteau transporta clandestin orice obiecte.

Lipsa de efective, faţă de lungimea apreciabilă a cercului de pază [de] cca. 4 km, a fost una din cauzele principale a situaţiei expuse mai sus.

Efectivele de pază au variat între 80 – 250 oameni, acest din urmă număr fiind atins abia la 27 octombrie 1941.

În afară de insuficienţele remarcate, menţionăm şi alte piedici, rezultate din însăşi aşezarea ghetoului, şi anume:

1. Existenţa în cartierul respectiv a circa 100 familii de creştini, care locuiau acolo. Pentru aceasta nu se putea face vreo restricţie cu privire la circularea, ieşirea şi intrarea în ghetou.

2. Existenţa în acelaşi cartier a manutanţei, depozitului de grâu şi cereale, a Cercului de Recrutare Lăpuşna, a fabricilor de săpun, sifoane şi frânghii, pentru care iarăşi opreliştile în circulaţie nu se puteau îngrădi prea mult.

3. Drumul către aeroport, care era foarte circulat, străbătea ghetoul în lungul lui. Datorită acestor stări de fapt, înlesnirea tuturor traficurilor era aproape naturală, de asemenea şi posibilităţile de evadare.

B. Condiţiunile de viaţă în ghetou

Acestea nu au fost determinate de o reglementare judicioasă şi precisă. Fiecare bogat şi sărac trăia pe cont propriu.

În acest scop se contoriza intrarea în ghetou a căruţelor ţărăneşti care aduceau diferite produse alimentare. Colonelul Tudose le-a făcut o brutărie proprie, spital şi farmacie.

Componenţa socială a ghetoului era aproximativ următoarea:

— 4 148 bărbaţi, 4 476 femei şi 2 901 copii.
— Total 11 525 suflete.
Dintre aceştia, erau trecuţi peste 50 ani:
— 1 502 bărbaţi şi 1 704 femei.
— Total 3 206 suflete.

Ca stare materială, majoritatea erau săraci, dintre care cca. 3.000 lipsiţi complet de mijloace, fiind ajutaţi, chiar înainte de a fi introduşi în ghetou, de Comunitatea evreiască. Cu mijloace proprii de trai, fiind mai avuţi, erau cam 2000 evrei şi numai 200 dintre ei puteau fi socotiţi bogaţi.

Faţă de această situaţie, exceptând pe acei 3.000 ajutaţi de Comunitate, cei mai mulţi îşi procurau bani pentru existenţă din vânzarea diferitelor obiecte ce aveau.

Până la începerea evacuărilor, când s-a dat o dispoziţie categorică de oprire a vânzărilor în ghetou, tranzacţiile nici nu au fost îngăduite nici nu au fost oprite expres.

Lipsa oricărei indicaţiuni din partea Comandamentului Militar a înlesnit traficuri şi operaţiuni de înstrăinare a valorilor, în dauna Statului.

C. Alte organe existente în ghetou

1. Pentru menţinerea ordinii s-a înfiinţat, chiar de la început, o circumscripţie poliţienească sub conducerea Comisarului Virgil Ionescu, care avea la dispoziţia sa un grup de gardieni publici. Acestui instrument poliţienesc, destinat colaborării cu Comandamentul Militar, nu i s-a remarcat nicăieri intervenţia pentru împiedicarea, descoperirea şi relatarea abaterilor săvârşite.

Această stare se datorează în parte şi prea marii presiuni a autorităţii militare, precum şi recomandărilor date chiar de şefii poliţieneşti de a sta cât mai mult în expectativă.

2. Conglomeratul evreiesc din ghetou avea şi el un organism propriu de conducere sub forma unui comitet

compus din 20 persoane, sub preşedinţia lui Guttmann Lendau. Comitetul lucra direct cu Comandamentul Militar al Chişinăului, unde-şi expunea doleanţele; de asemenea, dirija executarea dispoziţiilor ordonate, cu privire la scoaterea evreilor pentru munca obştească şi a celor ce aveau să fie evacuaţi şi, în fine, exercita opera de ajutorare a săracilor şi de asistenţă a bolnavilor şi neputincioşilor.

D. Mortalitatea

Pe cale naturală, n-a dat un procent prea mare. La Chişinău au murit 441 evrei, din care vreo 20 s-au sinucis în preajma evacuării. Procentul mai mare a fost în lagărul de la Vertujeni, cca. 1 800 evrei, şi anume majoritatea din cei 13.000 trecuţi în Basarabia de către germani şi care se găseau într-o deosebită stare de mizerie fiziologică. Lt. col. Pallade, din declaraţia căruia reţinem toate aceste date, ne reproduce un incident sugestiv cu privire la modul cum înţelegeau germanii să-i trateze. Anume, cu ocazia trecerii evreilor la noi, văzând că autorităţile române le distribuia pâine şi ceai, au protestat textual: „De ce le mai daţi pâine şi ceai? Noi îi împuşcăm”.

E. Comportarea organelor de pază în ghetou

Sub aspectul general, tratamentul evreilor din ghetou, rezultat din felul de comportare a soldaţilor, gradaţilor, organelor militare de conducere, a fost omenesc şi civilizat. Mărturii numeroase confirmă aceasta (Guttman Landau, Dumitru Sili, Solomon Sur, Ilie Bodoi, Nina Zoltur, Cpt. Rez. Baliński ş.a.)

F. Intrările şi ieşirile din ghetou până la începerea evacuărilor

În timpul conducerii Colonelului Tudose, exceptând oarecare largheţe ce s-a dat unora din evrei, care reveneau la fostele lor locuinţe, pentru a-şi mai ridica din lucrurile lăsate, regimul intrărilor şi ieşirilor în ghetou a fost ţărmurit de bună ordine.

Autorizaţiile se eliberau exclusiv de Comandamentul

Militar.

La început, când poftele de jai se dezlănţuiseră şi răpirile de femei evreice deveniseră mai frecvente din partea soldaţilor, în special din Armata Germană, Colonelul Tudose a luat măsuri drastice de a le împiedica, prin oprirea intrării în ghetou, a oricărui ostaş, indiferent de armata căreia aparţinea. De asemenea şi pentru vehicule, precum şi pentru orice persoană care nu avea nicio legătură cu ghetoul.

A înfiinţat patrule puternice de control pentru interzicerea intrărilor în ghetou, cu consemnul ca în caz de opoziţie să se facă uz de armă.

Autorizaţiile curente erau numai pentru creştinii locuitori ai ghetoului, ţăranii care aduceau provizii şi organele stabilimentelor aflate acolo.

Acelaşi regim s-a continuat şi sub conducerea, de câteva zile, a Generalului Panaiţiu, după care, odată cu venirea la comandă a Colonelului Eugen Dumitrescu, s-a întronat toleranţa şi neregula.

Toleranţa, în sensul că trierile celor ce intrau sau ieşeau nu se mai executau cu stricteţea de dinainte, iar favoritismul îşi făcuse drum larg.

Nereguli, în sensul că persoane fără nicio indicaţie, decât aceea că se găseau în graţiile Comandamentului Militar al oraşului, al ghetoului, al şefului de Stat Major al oraşului, al

Comenduirii, intrau şi ieşeau când voiau, practicând tot felul de tranzacţii şi abuzuri, pe care le vom semnala la capitolul infracţiunilor săvârşite.

Citǎm dintre aceştia pe: Nadia Terzi, Maria Licicofski, Zina Flaişer, Gabriela Gherstein ş.a.

De asemenea, o martoră (Nina Zoltur) ne-a declarat că a văzut maşini militare, care scoteau în oraş pe unele fete mai frumoase din ghetou.

G. Paza şi viaţa în lagăre

În celelalte lagăre din Basarabia, viaţa se desfăşura în aceiaşi formă şi cu aceleaşi mijloace. Paza se făcea de către jandarmii legiunilor respective, însă în condiţii mai bune, în special la Vertujeni şi Mărculeşti, pentru că şi plasamentul lagărelor era mai propriu unei asemenea destinaţiuni.

În rezumat:

1. Organizarea şi funcţionarea ghetoului din Chişinău şi a lagărelor s-a manifestat prin lipsă de instrucţiuni care să precizeze modul de comportare al organelor de execuţie.

2. Paza ghetoului din Chişinău a fost făcută în condiţii mediocre din cauza lipsei de efective cu totul reduse, faţă de care nu se putea asigura o pază serioasă.

3. Întreaga funcţionare a ghetoului din Chişinău era lăsată în mâna organelor militare, autorităţile civile evitând sau eschivându-se de la orice acţiune.

4. În timpul în care ghetoul era sub comanda Colonelului Tudose, se remarcă grija acestuia pentru a organiza o viaţă cât mai omenoasă evreilor, cât şi pentru a împiedica orice abuz.

Odată cu venirea la comandă a Colonelului Dumitrescu, începe seria abuzurilor şi infracţiunilor menţionate în raport.

IV. Evacuările

A. Ordine şi dispoziţiuni de bază

Din memoriul Guvernatorului Basarabiei cu privire la situaţia ghetoului din Chişinău, adresat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, reiese că hotărârea asupra operaţiunii de evacuare a evreilor din Bucovina şi Basarabia, peste Nistru, a fost luată într-un Consiliu la Tighina, la care au participat toţi Guvernatorii de provincii. S-au dat, cu acel prilej, indicaţiuni precise asupra felului cum urma să se execute operaţiunea. Marele Cartier General a fost însărcinat cu dirijarea operaţiunii, împreună

cu Marele Pretor, General Topor, şi Inspectorul de Jandarmi al Basarabiei, Colonel Neculescu, ca organe de execuţie.

Din partea Marelui Cartier General a fost însărcinat lt. col. Pallade cu întocmirea planului de evacuare.

B. Instrucţiunile date, itinerarii, puncte de trecere

La 7 septembrie 1941, Marele Pretor, Generalul Topor, dă Inspectoratului Jandarmi Chişinău, sub formă de „Notă”, următoarele instrucţiuni:

1. Operaţiunea de evacuare a evreilor începe la 12 septembrie 1941, cu lagărul Vertujeni spre Căsăuţi şi Rezina.

2. Grupe de maximum 1 600, inclusiv copii, trec însă peste Nistru maximum 800 pe zi.

3. Câte 40 – 50 căruţe de fiecare grup.

4. Grupele pleacă din Vertujeni din două în două zile.

5. La fiecare trecere, câte un ofiţer de jandarmi de la Legiune.

6. Itinerariile se fixează de către lt. col. Pallade cu comandanţii Legiunii.

7. Trecerea fără nicio formalitate.

8. Două plutoane suplimentare ca ajutor.

9. Jandarmii posturilor teritoriale să dea concurs la curăţirea terenului şi îngroparea morţilor cu ajutorul locuitorilor.

10. Modul de comportare faţă de cei ce nu se supun? (Alexianu).

11. Să nu fie vămuiţi. Vor fi împuşcaţi cei ce jefuiesc.

Urmare acestei note, Colonelul Neculescu, Inspectorul Jandarmeriei din Basarabia, dă instrucţiuni de detaliu Legiunilor de Jandarmi, comunicându-le totodată şi itinerariile fixate împreună cu lt. col. Pallade.

Traseele stabilite şi urmate de coloane au fost următoarele:

1. Pentru acei din Nordul Basarabiei şi Bucovina: de

la lagărul Vertujeni, prin Soroca – punct de trecere Cosăuţi şi prin Mateuţi – punct de trecere Rezina; cei din Bucovina prin punctul de trecere Atachi.

2. Acei din Sudul Basarabiei au fost dirijaţi de la Cahul, Bolgrad, Ismail, Chilia Nouă, Vâlcov, prin Tarutino, punct de trecere Purcari.

Din situaţia prezentată Comisiunii, de către Inspectoratul de Jandarmi Chişinău, rezultă că, prin punctele de trecere mai sus menţionate, au fost evacuaţi din Basarabia 55 867 evrei, iar din Bucovina 45 538 evrei.

Total 101 405 evrei.

Actualmente, în ghetoul din Chişinău se mai găsesc: 17 evrei rămaşi cu autorizaţie specială; 34 bolnavi în spitalul ghetoului; 14 care formează personalul spitalului (doctori, infirmiere, ciocli); 15 însoţitori ai bolnavilor şi 6 copii rămaşi de la un orfelinat. Total 86 evrei.

C. Executarea evacuărilor din ghetoul Chişinău

Evacuarea din acest ghetou a început la 12 octombrie 1941, pe coloane de câte 1.500

evrei.

Pentru ordinea plecării şi formarea convoaielor s-a împărţit cartierul pe sectoare. Cei în cauză erau anunţaţi prin Comunitate, de organele Comandamentului Militar al ghetoului, cu o zi înainte, pentru a se pregăti de plecare. Nu s-a dat dispoziţie precisă asupra cantităţii şi naturii bagajelor ce aveau dreptul să ia cu ei.

Ca normă, se admite să ia fiecare cât putea să ducă în braţe.

Dacă până la această epocă viaţa în ghetou luase oarecum aspectul de ordine şi linişte, de aici înainte pornind s-a dezlănţuit o atmosferă de frământare şi îngrijorare.

Frica de necunoscut, greutăţile călătoriei şi zvonurile care tulburau spiritele i-a determinat pe evrei, pe de o parte, a recurge la toate manevrele pentru a încerca să

evadeze şi a scăpa de plecare sau a o întârzia, iar, pe de alta, au dat ocazie la săvârşirea multor abuzuri şi nelegiuiri.

Mulţi din evrei fugeau în ziua plecării, din sectorul distinct evadării, în altul, căruia îi venea rândul mai târziu, ascunzându-se prin poduri, pivniţe etc., pentru a nu fi găsiţi.

Vânzările clandestine în ghetou începuseră să se intensifice mai mult ca oricând; tranzacţiile cu metale preţioase de asemenea.

Executarea marşului se făcea: pe jos cei valizi, în căruţe pentru bătrâni, bolnavi şi copii. Tot în căruţe se încărcau bagajele.

Coloanele mărşăluiau foarte greu, dezordonat şi cu producere de încurcături, pentru că:

1. Datorită sezonului de toamnă, începuse [ră] ploile şi frigul.

2. În general, numărul vehiculelor era insuficient, unele se stricau pe drum, parte trase de boi, parte de cai.

Pentru ghetoul din Chişinău se făceau două etape: Chişinău-Orhei; Orhei-Rezina.

Iniţial, dispoziţia Marelui Pretor a fost ca să se dea 40 – 50 de căruţe la un convoi de 1.500

evrei.

Totuşi, faţă de numărul mare al bătrânilor, bolnavilor şi copiilor, care nu puteau merge pe jos, Legiunile au fost nevoite să scoată mai multe căruţe.

Au întâmpinat însă multe greutăţi, din cauză că Guvernământul dăduse ordinul Nr. 4 029/941 de a nu se mai face nicio rechiziţie, pentru a nu se împiedica muncile agricole, iar, la 28 octombrie 1941, un altul cu Nr. 519, prin care aproba a se scoate numai o căruţă la 70 oameni.

Prefecturile executau dispoziţiunile Guvernământului şi, în consecinţă, refuzau să satisfacă cererile Legiunilor de Jandarmi. Cu acest prilej, au fost cazuri de directă

împiedicare a operaţiunii de evacuare.

Astfel, primarul comunei Văscăuţi din jud. Soroca nu numai că a refuzat să dea concurs la strângerea căruţelor, dar a îndemnat locuitorii să fugă cu căruţele pe câmp (Raportul Nr. 3 245 din 2 octombrie 1941, al Inspectoratului Jandarmi Chişinău, către Prefectura judeţului Soroca).

La toate acestea, se mai adaugă şi pofta de speculă a ţăranilor căruţaşi, cărora nu li se fixase de autoritatea care-i rechiziţiona un quantum determinat pentru serviciul prestat. În scopul de a profita cât mai mult de pe urma pribegilor, îi ţinea pe foarte mulţi, şi în special pe cei bănuiţi a fi avuţi, într-o permanentă presiune. Sub ameninţarea că îi dă jos din căruţe sau simulând răsturnarea vehiculelor îi forţau să le dea diferite obiecte şi bani.

După scurgerea câtorva coloane, acest sistem popularizându-se, se vedeau căruţaşi care, în scopuri de câştig, aşteptau la răscruci de drumuri, pentru a-şi oferi serviciile, cu căruţele lor.

Eşaloanele erau conduse de jandarmi, în mod obişnuit, sub comanda unui subofiţer, care repartiza un ostaş pentru paza a cinci căruţe. Unii din ei fraternizau prin neintervenţie cu manevrele lipsite de omenie ale căruţaşilor.

Dintre acei care mergeau pe jos, mulţi rămâneau în urmă, din cauza neobişnuinţei, a greutăţii drumului şi epuizării fizice.

Toate aceste cauze dădeau coloanelor aspectul unor linii întrerupte; itinerariile nu se puteau respecta şi uneori eşaloanele se întâlneau în acelaşi punct.

Etapele de odihnă se făceau în câmp sau pe lângă păduri, pentru a se evita staţionarea prin sate şi prin aceasta eventualele atacuri, jafuri sau vexaţiuni din partea ţăranilor. Şi aşa, cu aceste precauţii luate, s-au semnalat

cazuri când, în timpul odihnei, ţăranii au ieşit de prin porumburi sau şanţuri, unde aşteptau coloanele şi se dădeau la acte de jaf.

Pe timpul parcursului, hrana evacuaţilor se procura prin mijloace proprii.

Cei morţi pe drum se îngropau la primele etape.

În celelalte lagăre, executarea evacuărilor s-a făcut în genere după acelaşi sistem. *D. Trecerea peste Nistru*

Coloanele sosite la Rezina erau luate în primire de o formaţiune de jandarmi, sub comanda Locot. Rez. Popoiu, care avea însărcinarea să execute operaţia de trecere peste Nistru.

Îi primea, îi trecea încolonaţi până la Rubleniţa în Transnistria, unde îi dădea în primire jandarmilor de acolo, însărcinaţi cu această misiune. Trecerea se făcea pe jos şi în căruţe.

Evreii evacuaţi din Bucovina au fost aduşi în trenuri până la Atachi. Datorită acestui fel de transport şi-au luat cu ei mari cantităţi de bagaje. De aici însă urmând a face drumul pe jos sau în căruţe, până la trecerea Nistrului, iar în Transnistria numai pe jos, nu le-a fost îngăduit a-şi lua asupra lor decât numai bagajele strict necesare şi posibile de transport în această situaţie nouă.

Restul bagajelor rămase au fost depozitate prin grija jandarmilor şi organelor BNR la Atachi şi Mărculeşti.

Cu privire la dreptul de proprietate asupra lor s-au născut discuţii între Guvernatorul Bucovinei, care pretindea că-i aparţin, fiind provenite de la evreii evacuaţi de acolo, şi între Guvernământul Basarabiei, care pretindea că-i aparţin ca unele ce se găsesc pe teritoriul său.

Aceasta s-a raportat telegrafic, încă de la 14 noiembrie 1941, Marelui Cartier General, iar astăzi încă lucrează o Comisiune pentru inventarierea şi plasarea lor.

În rezumat:

Evacuarea s-a executat în condiţii grele şi se caracterizează prin dificultăţi întâmpinate în parcurs, datorită lipsei de vehicule şi jafuri comise de populaţia comunelor situate pe traseele convoaielor. Căruţaşii au exploatat împrejurarea, căutând să stoarcă, prin toate mijloacele, sume de bani şi lucruri de la evrei.

Dificultăţile de transport şi vreme rea au înlesnit aceste jafuri, practicate uneori cu complicitatea sau cel puţin cu toleranţa escortelor.

V. Operaţia cumpărării valorilor de la evreii evacuaţi, prin Comisiunile BNR

Din piesele cercetării urmate de Comisiune, se arată că după trecerea prin punctul Rezina a aproximativ 10 convoaie, cu un efectiv de circa 8.000 evrei, toţi necontrolaţi, Locot. Popoiu, însărcinat cu transportul lor peste Nistru, a făcut cunoscut ierarhic şefilor săi că germanii îi controlau în Transnistria, ridicându-le toate valorile şi devizele aflate asupra lor. Era pe la începutul lunii octombrie 1941.

Preşedinţia sesizată, dă o notă Ministrului de Finanţe, cu Nr. 8 507 din 5 octombrie 1941, care, la rândul său, trimite adresa Nr. 269 274 din 14 octombrie 1941 Guvernământului Basarabiei, prin care fixează normele de schimb.

În ziua de 8 octombrie 1941, Centrala BNR a fost încunoştinţată de către Preşedinţie şi drept urmare trimite la Chişinău, în ziua de 9 octombrie 1941, cu avionul, o comisiune, sub prezidenţia Domnului Bucur Jugăreanu.

Concomitent se dă şi de către Guvernământ ordinul telegrafic Nr. 9 din 9 octombrie 1941 către Prefectura Bălţi şi Soroca, cu norme în vederea schimbului.

Delegaţii BNR s-au împărţit în 3 Comisiuni, lucrând astfel: una prezidată de dl. Bucur Jugăreanu la Vistierniceni, Orhei şi Rezina; a doua la Mărculeşti şi a treia la Cetatea Albă.

Din fiecare Comisiune făceau parte: Delegaţii BNR, un delegat al Armatei şi experţii necesari pentru valorificarea aurului şi a pietrelor preţioase.

Delegatul Armatei, cerut chiar de către Comisiunea BNR, a avut rostul de a înlătura, prin prezenţa lui, suspiciunile care ar fi putut naşte de pe urma operaţiunilor ce se executau.

Comisiunile au lucrat în condiţii foarte grele, din cauza scurgerii convoaielor pe diferite direcţii şi deci a nevoii de a se deplasa, a lipsei de localuri proprii şi a timpului defavorabil. Au lucrat adeseori noaptea, în ploaie şi fără lumină suficientă.

Criteriile de schimb şi evaluare, date de Ministerul de Finanţe, Direcţia Generală a Mişcării Fondurilor, au fost următoarele:

— Plata în ruble, la paritatea 1 rublă = 40 lei.

— Aur plătit în greutatea şi fineţea lui, cursul oficial.

— Pietrele şi alte obiecte preţioase, plătite pe baza unei evaluări făcută de un expert specialist şi numai pe o cotă de 20% din evaluare, care ar fi echivalentă cu proporţia dintre aurul la cursul oficial şi aurul la cursul liber.

— Li se puteau schimba şi lei, contra Kossenschein, la paritatea de una contra 60 lei. Cu moneda românească nu puteau, nici într-un caz, trece peste Nistru.

Operaţia de control şi schimb se făcea astfel:

— Schimbul de lei în ruble se făcea la început pe baza unei liste nominale. Ulterior, din cauza aglomeraţiei lucrărilor, s-a renunţat la acest sistem, fiind totodată socotit ca o formalitate inutilă.

— Pentru bijuterii, monezi de aur şi valute s-au întocmit la început chitanţe individuale, cu specificarea detaliată a valorii şi sumei plătite. Acestea se puneau în plicuri separate, care se depuneau în casete speciale. Ulterior, din aceleaşi motive arătate mai sus, şi spre mai

multă simplificare, s-a renunţat la sistemul chitanţelor individuale şi s-au făcut pe tabele.

După terminarea lucrului, casetele cu plicuri şi valori se depuneau: în autoduba BNR, care însoţea Comisiunea. Duba se încuia, iar cheia o lua Preşedintele Comisiunii. Paza se făcea cu santinele militare, care aveau consemnul de a nu permite nimănui descuierea, decât în prezenţa întregii Comisiuni.

În oraşele unde Băncile Naţionale aveau tezaur, cum a fost cazul la Orhei, casetele cu valori se depuneau acolo, tezaurul se închidea, luându-se: una din chei de Preşedintele Comisiunii, iar a doua de către delegatul Armatei.

La data de 22 octombrie 1941, Cpt. Paraschivescu, Comandantul Comp. 23 Poliţie, înaintează un raport, în care semnalează unele pretinse lipsuri în procedura urmată de Comisia BNR. Evidenţia lipsa unui registru de casă pentru schimbul rublelor, lipsa unei case de fier pentru depunerea valorilor, în locul plicurilor şi cutiilor de lemn, care se întrebuinţau şi necesitatea înfiinţării unui registru de control, pentru aceste valori.

Guvernământul sesizat de acest raport a verificat observaţiile făcute de Cpt. Paraschivescu şi a constat că procedura ce se urma prezenta toate garanţiile unei cinstite operaţii.

În rezumat:

Operaţiunile făcute de Comisiunile BNR au fost regulate şi nu au dat prilejul să se constate vreo abatere de la linia cinstei şi conştiinciozităţii.

VI. Infracţiunile săvârşite în legătură cu ghetoul

A. Jafuri în oraş, imediat după retragerea bolşevicilor

Din cauza lipsei de forţe necesare pazei municipiului, a dezordinii şi panicii rămase de pe urma luptelor, opera de jaf s-a dezlănţuit în stil mare, în această perioadă de timp.

Au cooperat, la comiterea acestor nelegiuiri, haimanalele periferiilor, sătenii suburbanelor şi ai comunelor apropiate şi, într-o formă organizată, trupele germane. Mai puţin trupele Române, aflate în trecere.

Jafurile se exercitau mai mult asupra locuinţelor părăsite, ridicându-se mobilier şi orice lucru de valoare.

Germanii şi-au însuşit conţinutul depozitelor şi materialelor din fabrici, înlăturând, cu drept de cuceritori, pazele militare române. Din locuinţele particulare, preţuiau în special scoarţele ţărăneşti, articolele de îmbrăcăminte şi pianele.

Această stare a durat 8 – 10 zile de la ocuparea Chişinăului.

De la început, din lipsă de mijloace, nu s-a putut exercita o cercetare pentru identificarea infractorilor, aşa că astăzi această operaţiune ar fi mult prea tardivă şi nu ar mai putea da vreun rezultat.

B. Violuri, jafuri şi scoateri samavolnice din ghetou

1. În primele zile de la instalarea evreilor în ghetou, 5 – 6 femei s-au plâns Comunităţii că ar fi fost violate de către soldaţi, şi anume dintre cei aflaţi în trecere. Faptul ne-a fost declarat de către: Leib Rapaport, Dr. Leia Telis şi Sadagurschi Nuhim, care a precizat că a fost chiar martor ocular la violarea unei fete de către un frizer. Nu ni s-a putut da vreo precizare, nici asupra victimelor, nici asupra autorilor.

2. Tot din declaraţiile celor de mai sus şi fără a ni se da alte precizări, comisiunea a fost informată că, în aceiaşi epocă de stabilire a evreilor în ghetou, s-au întâmplat cazuri de jaf în dauna evreilor de către soldaţii aflaţi în trecere.

3. Singur informatorul Buicovski Iţic Nuhim ne declara că, în una din zilele lunii septembrie 1941, un sergent major, al cărui nume nu-l ştie, a intrat în locuinţa sa din ghetou şi i-a luat cu forţa o plapumă, o cuvertură şi

o casetă de lemn.

4. În legătură cu operaţiunea de instalare a evreilor din ghetou, Colonelul Tudose ne-a declarat că Germanii, prin abuz de putere, scoteau la început grupuri sau numai câte un evreu, pe care îi întrebuinţau la identificarea locuinţelor unde s-ar fi putut descoperi materiale sau valori ascunse. Aceasta, cu toată opoziţia unităţii române de pază.

Faţă de această situaţie, Colonelul Tudose a fost nevoit să dea dispoziţii ca să fie împuşcat orişicine va mai intra prin abuz sau cu forţa în ghetou.

5. Un caz concret de însuşire de bunuri l-am stabilit în sarcina Cpt. Paraschivescu Ioan, Comandantul Legiunii de Jandarmi mobile Chişinău, care făcea paza ghetoului. Acesta, abuzând de calitatea sa şi prin mijlocirea soldatului de ordonanţă Trifan Ion, a luat din depozitul de lucruri al ghetoului, rămase de pe urma evacuării, obiecte casnice şi veselă, pe care le-a trimis soţiei sale la Bucureşti, în coşuri şi în mai multe transporturi. Faptul este dovedit cu declaraţiile: soldatului Trifan Ion, sergentului Dumitrache şi fruntaşului Radu Florea, care l-au ajutat la săvârşirea faptei şi la transportarea obiectelor însuşite. De asemenea, cu ocazia mai multor percheziţii domiciliare, efectuate în Bucureşti şi a confruntărilor ce au avut loc între cei de mai sus, s-au identificat majoritatea obiectelor sustrase.

Ofiţerul se află arestat, în cercetarea Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

C. Încercări şi evadări din ghetou

Până la evacuare, mai puţin, şi în timpul evacuării, mai mult, s-au săvârşit încercări de evadare şi evadări din ghetou.

Cazurile constatate de Comisiune sunt următoarele:

1. Kisel Kremer şi Veinşencher Şmil au fugit din ghetou şi au fost prinşi în gara Chişinău, când încercau să plece cu trenul. Faptul s-a petrecut în ziua de 22 octombrie

1941. Sus-numiţii au fost arestaţi şi trimişi în ghetou prin Chestura locală. Declară că nu le-a înlesnit nimeni încercarea de fugă şi că au ieşit clandestin din ghetou.

2. Germanii au înlesnit fuga următorilor evrei: Şpanermann, Morteovici Samuel, Kalikman, Allermann, Boşerman, familiile Ghermann, Cervinschi, avocat Sudit, Abramovici şi Gherstein. Familia Gherstein, compusă din tată, mamă, fiu şi fiică, a plătit unei maşini germane, condusă de un subofiţer şi doi soldaţi, suma de 150.000 lei până la Bucureşti. Informaţiile le avem de la agentul Galtov şi recunoaşterile, în faţa Comisiunii, a tuturor membrilor familiei Gherstein şi a numitului Morteovici Samy.

3. Schwartznberg Melich a fost adus la Bucureşti, cu trenul, de un pretins agent acoperit de poliţie, Petrescu. A plătit 20.000 lei şi o verighetă de aur. Recunoaşte faptul.

Cazul se află în cercetarea Curţii marţiale a Corpului 3 Armată.

4. Buicanschi Iţic Nuhim a plecat singur, venind cu trenul la Bucureşti. Recunoaşte faptul. Se cercetează de Curtea Marţială Corpul 3 A.

5. Familia Marcu Cohn (soţ şi soţie) şi [familia] Cervinschi (soţ, soţie şi copii) au fost transportate la Bucureşti cu trenul de către agenţii poliţieneşti Rohan Ion, Neamţu şi Stoenescu, plătind – primii 50.000 lei şi ultimii 100.000 lei. Recunosc faptul şi se află în cercetarea Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

6. Solomon Spanerman, Perlmutter Şaia, Levensohn cu soţia şi un copil, Cristal, Weisser şi fratele şi soţia au fost aduşi la Bucureşti cu o maşină, între 10 – 14 octombrie 1941, de către Căpitanul Doicescu Ilie din Comandamentul Apărării Antiaeriene. Faptul a fost săvârşit cu ajutorul concubinei sale, Nadejda Sumnevici, şi al lui Eugen Dumitriu din Chişinău. Se pretinde a fi luat 2.000.000 lei. Primii doi sunt arestaţi, iar întreaga cauză se

află în cercetarea Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

7. Apoteker, cu familia, a evadat din ghetou şi s-a refugiat în Bucureşti, în noaptea de 1516 octombrie 1941. Se bănuieşte a fi fost ajutat în această acţiune de Maiorul rez. Mardare Petre din Bucureşti şi cu care sus-numitul avea legături comerciale. Cazul se cercetează la Curtea Marţială a Corpului 3 Armată.

8. Familia Şpanermann, compusă din mamă şi doi copii, împreună cu Iosif Voloveţ, au convenit cu un fruntaş de la aviaţie ca să-i aducă la Bucureşti, pentru suma de 6.000 lei. S-au îmbarcat în maşină şi, după ce în parcurs le-au mai luat încă 2000 lei, la o distanţă de 30 km de Chişinău şoferul a oprit vehiculul, sub pretext că trebuie să pună apă la radiator. După această operaţie, a simulat că maşina nu poate fi pusă în mişcare decât fiind împinsă de ocupanţi. S-au dat toţi jos, au împins maşina, care a plecat, lăsându-i în drum. Informaţiile din declaraţia lui Voloveţ Iosif.

D. Traficuri cu bijuterii şi metale preţioase

1. La început intrau în ghetou foarte mulţi militari germani, care cumpărau aur, prin mijlocirea unui samsar, numit Lew (Declaraţia comisarului Virgil Ionescu, care avea circumscripţiunea în ghetou).

De asemenea, martorul Neagu Andrei ne-a declarat că un ceasornicar a vândut nişte aur unor soldaţi germani, care i-au plătit preţul în mărci scoase din uz.

2. Informatorul Buicanschi Iţic Nihim ne precizează că un oarecare Spingeanu, fost proprietar al magazinului „Cusanian-Soingeanu” din Chişinău şi actualmente domiciliat în

Bucureşti, venea cu maşina în ghetou şi cumpăra pietre preţioase şi obiecte de aur. De asemenea, vizează şi pe Nadejda Terzi, fostă concubină a Colonelului Eugen Dumitrescu. Se vor sesiza instanţele judiciare cu desăvârşirea cercetărilor.

În curs de instrucţie, la instanţele represive, sunt următoarele cazuri, pentru fapte de trafic de metale preţioase:

1. Harbuz Leonida, care a fost prins în ghetou cu 273 gr. aur, cumpărate de la Sişma Polea. Se cercetează la Curtea Marţială.

2. Cpt. rez. Şerbănescu Vasile şi Maior rez. Mardare Petre sunt bănuiţi a fi înlesnit unui evreu, însoţit de două evreice, ca să-şi scoată, din ascunzişurile aflate în str. Eminescu, Nr. 10 şi str. Carol, Nr. 46, obiecte valoroase şi metale preţioase. Prima operaţie s-a făcut chiar în prezenţa soţiei Medic Cpt. Popa, locatarul imobilului din str. Eminescu, Nr. 10. Faptul se află în cercetarea Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

3. Faptul că evreii aveau metale preţioase şi bijuterii asupra lor şi că tranzacţionau cu ele, pentru a-şi crea mijloace de trai, s-a verificat şi cu ocazia unei curse, întinsă de Căpitanul Paraschivescu, comandantul ghetoului, cu ştiinţa Domnului Comandant al Corpului 3 Armată şi asistenţa unui procuror militar.

Anume: în ziua de 29 octombrie 1941, servindu-se de un agent interpus, evreul Sadagurschi Iosif a simulat că oferă evreilor: Roza Ataţchi, Sico Lipoveţchi, Kelerman Tabia şi Capitel Avram posibilitatea de a fi scoşi din ghetou şi lăsaţi liberi în ţară, în schimbul unor pietre preţioase şi bani. În acest scop, s-au confecţionat cinci autorizaţii false din partea Corpului de Armată care, prin intermediul numitului Sadagurschi, au fost înmânate celor în drept, aducând în schimb la Comandamentul ghetoului următoarele valori: un inel de damă cu două briliante, un ceas bărbătesc de aur, două ceasuri de aur pentru damă, una pereche cercei de aur, un lanţ agăţător de aur, un lanţ bărbătesc de aur, un inel de aur şi două brăţări de aur, care toate au fost confiscate şi depuse BNR. Autorizaţiile false s-au retras, iar evreii au fost evacuaţi.

E. Traficuri cu autorizaţiile pentru ieşire în oraş, pentru amânarea plecărilor în evacuare şi traficuri de influenţă

Asemenea infracţiuni s-au întâmplat exclusiv sub conducerea col. Eugen Dumitrescu şi prin mijlocirea concubinei sale Nadejda Terzi.

Această femeie avea oricând intrare liberă în ghetou şi, sub protecţia şi cu ştiinţa Comandamentului Militar, a exploatat din plin această situaţie.

Fixase preţuri, şi anume: 1.000 – 1.500 lei – o autorizaţie pentru ieşirea în oraş şi, de la 5.000 – 70.000 lei, pentru amânarea plecării de la un convoi la altul.

În mod obişnuit, tranzacţiunile le exercita în casa evreului Venişencher, cu care era în strânse legături de afaceri. De asemenea, mai avea în complicitate şi pe evreul Naghidovici, care-şi instalase chiar un fel de birou pentru asemenea practici.

A dat următoarele autorizaţii, descoperite de noi, contra diferitelor sume de bani.

1. În alb, pentru amânarea plecării la 21 octombrie 1941, lui: Mulamud David, Nisemboim Mina, Meifeţ Ion, Zina Fleischer, Naghid Raia, Zilbrang Uşer, Svalboim Paulina, Davidovici Notel, Cogan Aron, Torban Creştea şi Rabinovici Işer. Toate au fost găsite asupra sus-numiţilor.

2. A tranzacţionat cu avocatul Rabinovici vinderea a 7 autorizaţii pentru rămânerea până la ultimul convoi, contra sumei de 35.000 lei, din care primise acont 15.000 lei. Sus-numitul avocat, fiind sfătuit de către cumnatul său Kisel Kremer să nu mai dea bani, pentru că tot va rămâne să plece cu ultimul convoi, din cauza soţiei sale care era grav bolnavă, a cerut restituirea acontului, de la Nadia Terzi. Aceasta a dat banii înapoi, însă, drept represalii pentru fapta lui Rabinovici, a intervenit la col. Dumitrescu şi acesta a hotărât ca să fie expediat imediat, deşi soţia lui era netransportabilă şi avizul medicului ghetoului

recomanda amânarea plecării.

3. Evreul Iaroslavici a primit 3 – 4 autorizaţii de amânare, plătind pentru ele un inel cu briliante, în valoare de 72.000 lei.

4. Nura Voloveţ şi Ida Spanerman au plătit pentru 3 autorizaţii la fel, câte 5.000 lei şi stofă pentru un palton, cu căptuşeală şi blană de guler. Le-au obţinut prin intermediul evreului Simha Glükman.

Nadia Terzi a recunoscut, în parte, acuzaţiile ce i se aduc, confirmând cu ocazia confruntării dintre ea şi Colonelul Dumitrescu că a luat pentru autorizaţii lei 100.000, pe care i-a înmânat ofiţerului. Colonelul Dumitrescu a recunoscut şi el că i-a dat Nadiei Terzi câteva autorizaţii, dar nu interesat.

De altfel, Colonelul Dumitrescu a lucrat şi pe cont propriu, în scopurile de mai sus.

5. În ziua de 23 octombrie 1941, Colonelul Dumitrescu a primit de la Kisel Kremer suma de 700.000 lei, dintre care 500.000 lei număraţi chiar în localul Comunităţii, iar 200.000 lei, trimişi prin avocatul Sapirin, pentru a nu-l trimite la Balta.

Aceasta s-a întâmplat chiar a doua zi, după ce Kremer fusese prins în gara Chişinău, încercând să fugă şi după ce Colonelul Dumitrescu îl supusese la un control riguros. După plătirea sumei menţionată mai sus, i-au fost ridicate toate restricţiile.

6. A primit pentru satisfacerea aceloraşi înlesniri, în mai multe rânduri, sume de bani de la Sapirin, iar de la Nina Vecselstein – 30.000 lei, ca s-o îngăduie a pleca cu ultimul convoi.

Din declaraţia evreului Sebel Iţic Aizic reiese că s-au eliberat câteva sute de asemenea autorizaţii. Faptele de sub acest capitol se verifică prin recunoaşterea parţială a celor implicaţi, precum şi prin declaraţiile date în faţa Comisiunii de către: Colonel Neculescu, Neaga Andrei,

Kisel Kremer, Guttman Landau, Izidor Bikman, Schwartzberger Nichel, lt. Pop Emil, Pulferman Gherş, Nura Volovetz, Ida Spanerman, Alex. Nargulius şi Sebel Izco Aizic.

F. Abuzuri de putere şi de încredere. Port ilegal de uniformă

Autoritatea organelor însărcinate cu supravegherea şi prevenirea ordinii în activitatea ghetoului şi a evacuărilor a fost adeseori întrebuinţată în scopuri direct contrarii, şi anume pentru a înlesni sau săvârşi diferite abuzuri.

Comisiunea a constatat următoarele cazuri:

1. Colonelul Dumitrescu a ordonat Cpt. Alexandrescu, Şeful său de Stat Major, ca să trimită la Bucureşti un soldat curier pentru a transporta corespondenţă între Comunitatea ghetoului şi Comunitatea Evreilor din Capitală.

Curierul a făcut mai multe curse în acest scop şi, de fiecare dată, s-ar fi plătit pentru acest serviciu col. Dumitrescu câte 100.000 lei, iar Cpt. Alexandrescu câte 50.000 lei. Această informaţie o deţinem de la evreul Sebel Iţco Aizic, fără însă a mai fi coroborată cu altă dovadă.

2. Evreul Sapirin, avocat, vicepreşedintele comunităţii din ghetou, a fost transportat cu maşina Comandamentului Militar al Chişinăului de către Căpitanul Alexandrescu, pentru a lua contact cu comunitatea din Capitală. A stat o zi în Bucureşti şi a fost înapoiat la Chişinău în acelaşi mod. Evreul a călătorit în uniformă militară, pentru a evita neplăcerile unui control pe drum. Se pretinde de Cpt. Alexandrescu că acest evreu a fost adus la Bucureşti, după îndemnul col. Dumitrescu, în locul avocatului Sudit, care fusese cerut de Preşedinţie şi care la acea dată era dispărut. Faptul este recunoscut de Cpt. Alexandrescu şi confirmat de numeroşi informatori (Guttman Landau, Sebel ş.a.).

3. În ziua de 1 – 2 noiembrie 1941, Guttman Landau, Preşedintele comunităţii din ghetou, roagă pe Cpt. Alexandrescu ca să ia suma de 250.000 lei şi să o predea evreului Sapirin, care plecase cu un convoi în evacuare. Sapirin trebuia găsit pe traseu şi suma remisă după Vistierniceni, localitatea unde se făcea de către Comisiunea BNR controlul evreilor evacuaţi. Ofiţerul, după o persistentă negaţie şi pus în situaţia de a fi confruntat cu Guttman Landau, a sfârşit prin a recunoaşte că a luat banii şi că i-a înmânat Colonelului Dumitrescu, care i-a dat şi lui 100.000 lei. Pretinde că aceşti bani i-a cheltuit pentru acte de binefacere şi nevoile Comandamentului, care nu avea niciun fond alocat.

Cazul de mai sus s-a deferit Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

4. În ziua de 23 octombrie 1941 sunt prinşi în gara Chişinău evreii Kisel Kremer şi Şmil Veinşenker, care voiau să fugă. Se trimit prin Chestura locală, sub stare de arest, Comandantului ghetoului, lt. Pop, care-i primeşte, împreună cu suma de 34 995 lei, găsită asupra lor.

Locot. Pop pretinde că lt. col. Grigorescu, Comandantul Batal. 20 Mitraliere, care făcea paza ghetoului şi care a fost faţă la predarea lor şi a banilor, i-a ordonat că a doua zi să-i cheme sub pretextul restituirii banilor (lui Kremer 22 995 lei şi lui Veinşencher 12.000 lei) şi să-i pună să semneze, însă să nu le predea sumele respective. Susţine că a executat dispoziţia dată, chemându-i pe cei de mai sus, chemare la care s-au prezentat Simcha Kremer, fratele lui Kisel Kremer, şi Veinschencher în persoană, care semnează de primire, fără însă a li se restitui vreun ban. Suma de 34 995 lei pretinde că a fost predată lt. col. Grigorescu. Acesta neagă imputaţia de mai sus.

Faptul a fost deferit Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

5. În ziua de 15 decembrie 1941 se execută la locuinţa lt. col. Grigorescu din Sebeş-Alba, str. Drumul Sibiului, Nr. 21, o percheziţie domiciliară, pentru a se constata ce a transportat sus-numitul din Basarabia şi care este provenienţa celor transportate. Se găsesc foarte multe obiecte, materiale şi animale aduse cu trenul din Basarabia, fără a putea justifica decât foarte puţine din ele.

Cercetarea urmează a fi completată de Curtea Marţială a Corpului 3 Armată, unde ofiţerul se află arestat.

Pe data de 10 ianuarie 1942 a fost pus în retragere, prin aplicarea art. 58 din L.I.A.

6. Tot sus-numitul ofiţer a luat în campanie cu unitatea ce comandă – bat. 20 Mitr. Div. – pe concubina sa, Maria Licicovschi. A îmbrăcat-o milităreşte, purtând-o după el în această situaţie, de la 22 iunie – 25 noiembrie 1941, dată când s-a întors în garnizoana Sebeş-Alba. Faptul este stabilit cu recunoaşterea Mariei Licicovschi şi declaraţia informatorului, lt. Sămărgiţeanu S. Aurel.

Cu judecarea cauzei s-a sesizat Curtea Marţială a Corpului 3 Armată.

7. Cu ocazia evacuărilor, a fost însărcinat printre alţii şi Serg. Major Saftenco din Legiunea Jandarmi Orhei, ca să facă pază trecerii peste Nistru.

A găsit din executarea acestui serviciu prilej de a-şi procura bani, speculând starea de nenorocire a evacuaţilor. Anume, oferea camere de dormit acelora care erau obligaţi să rămână o noapte în Rezina, contra diferitelor sume de bani. S-a descoperit una din aceste fapte prin constatarea că a luat de la Nura Volaveţ şi Erlich suma de 5.000 lei, dând o cameră la 5 familii ca să se adăpostească o noapte.

Faptul este stabilit din declaraţiile date şi confruntările urmate, între sus-numitul subofiţer, Nura Volaveţ şi Ida Spanerman.

Se află în cercetarea Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

8. Unul din sistemele întrebuinţate de Colonelul Dumitrescu pentru a scoate sume de bani de la evrei era şi acela de a-i ameninţa cu diferite măsuri sau a pretexta executarea anumitor ordine superioare.

Un caz concret ni-l expune informatorul Sebel Iţco Aizic, care ne-a declarat că acest ofiţer a anunţat comunitatea că, din ordin superior, urma să trimită 400 evrei din ghetou pentru lucru la Tiraspol. Evreii, văzând în executarea acestui ordin posibilitatea dispariţiei celor ce vor fi trimişi, au început tratativele cu col. Dumitrescu, prin reprezentanţii comunităţii, Bittman şi Sapirin, care i-au dat acestuia de trei-patru ori câte 100.000 lei, pentru a temporiza îndeplinirea pretextatei dispoziţii superioare.

Nu s-a trimis niciun evreu la Tiraspol.

În ziua de 18 decembrie 1941, în urma unei confruntări executate de Comisiune între Colonelul Dumitrescu Eugen şi concubina sa Nadejda Terzi, confruntare care a avut drept rezultat constatarea peremptorie a actelor de trafic pe care sus-numitul le practica prin mijlocirea şi cu ajutorul acestei femei, ofiţerul dându-şi seama, probabil, că se deschisese definitiv calea dovedirii faptelor săvârşite, s-a sinucis cu un foc de revolver.

9. În scopul de a se verifica anumite zvonuri relative la evadarea evreilor din ghetou, lt. Colonelul Rădulescu, Directorul de Cabinet al Guvernământului, încuviinţează agentului special Const. Nadan să simuleze înlesnirea plecării câtorva evrei care urmau să fie surprinşi de un magistrat militar în flagrant delict de dare de mită.

Agentul Nadan recrutează vreo 13 evrei dintre cei mai bogaţi, în frunte cu Kisel Kremer, fiind ajutat în operaţia ce urma să execute de către alţi patru agenţi speciali de la serviciul de informaţii, afectaţi

Guvernământului, şi anume: Gheorghe Manu, Ion Cojocaru, Ion Nedu şi Constantin Ionescu. Pentru transport a stabilit să i se dea suma de 1 200.000 lei. Simulând plecarea şi după solicitarea unui acont din suma convenită de 120.000 lei, evreii sunt duşi la sediul centralei Serviciului Special din Chişinău, unde sunt arestaţi.

Magistratul Militar care-i însoţea a dresat un proces-verbal asupra percheziţiei sumare ce s-a făcut evreilor, după care, plecând, au fost luaţi în primire de către cei cinci agenţi speciali, care au procedat în beciul Serviciului la o a doua şi riguroasă percheziţie.

Cu acest prilej au găsit asupra evreilor circa 1 200 monezi de aur, 2 ceasuri de aur şi 20.000 lei în bancnote.

Din aceste valori au predat Parchetului Militar ceasurile de aur şi câteva monezi, iar restul le-au împărţit frăţeşte între ei.

Toţi se află arestaţi, în cercetarea Cabinetului de Instrucţie, de pe lângă tribunalul Lăpuşna.

G. Jefuiri în parcursul evacuării

Coloanele de evacuaţi se prezentau sub un aspect cu totul neregulat. Din cauza celor rămaşi în urmă şi a căruţelor care adeseori se stricau pe drum, se formau inevitabile întreruperi în continuarea lor şi în special se lungeau uneori pe distanţe de câţiva kilometri. Paza nu putea fi omogenă în asemenea condiţii, cu atât mai mult cu cât şi efectivele erau reduse. Repartiţia era făcută de un jandarm la cinci căruţe.

Datorită acestor goluri şi a neputinţei de a se exercita o supraveghere suficientă, din cauza motivelor arătate mai sus s-au constatat, cu ocazia acestei operaţiuni, numeroase încercări şi săvârşiri de jafuri, în dauna evreilor. De asemenea şi în timpul popasurilor, care aveau loc noaptea, sub ocrotirea întunericului şi a pazei insuficiente, s-au remarcat cazuri de jaf. Din cercetarea

urmată, am constatat:

1. În primul rând, căruţaşii au fost aceia care, fie sub imperiul ameninţărilor exercitate, fie prin acte de rapt exprese, şi-au însuşit din lucrurile pe care evreii le aveau asupra lor.

De cele mai multe ori, ei nu reclamau de frica răzbunării jefuitorilor. Informaţiuni asupra acestor fapte ne-au fost date de către lt. col. Lazăr Radu, Maior Bechi, Jandarm Serg. Major Harbagiu Ioan, Guttman Landau, Alexandru Margulius.

2. Ţăranii şi derbedeii au luat de asemeni parte activă la opera de jaf, pe traseele de evacuare.

Se strecurau printre coloane şi uneori chiar prin atacuri directe şi furau ce le ieşea în cale.

Astfel:

În drumul spre Rezina, câţiva ţărani din comuna Bieşti au ieşit înaintea unui convoi şi au furat pachetele evreilor din căruţe. Escortele i-au prins, li s-au dresat actele de şeful postului Curleni şi au fost deferiţi justiţiei (declaraţia Maiorului Bechi).

La Atachi, populaţia civilă se strecura printre jandarmi, în lagărele evreilor, în timpul nopţii şi furau. S-a întărit paza şi au încetat jafurile (declaraţia lt. col. Pallade).

În traseul de la Vistierniceni la Orhei, ţărani şi derbedei au încercat să atace căruţele evreilor pentru a jefui. Au intervenit escortele, care i-au oprit şi împrăştiat (declaraţia Subit. Penişoară Pericle).

La Orhei, un gardian şi un civil au furat în timpul nopţii lucrurile unei evreice (declaraţia Nura Volaveţ). În drum de la Orhei spre Rezina, un grup de ţărani au încercat să jefuiască un convoi. Au fost prinşi, li s-au dresat acte şi înaintaţi Tribunalului Orhei (declaraţia Maiorului Bechi). De asemenea, tot pe acest traseu, nişte căruţaşi au luat bocancii din picioare de la trei evrei care

muriseră pe drum (declaraţia Alex. Nargulius).

3. Un caz concret este acela privitor pe evreul Sapirian, căruia i s-a furat pe traseul ghetou-Visterniceni, de către un soldat, suma de 20.000 lei şi 2000 ruble, iar pe traseul Vistierniceni-Orhei i s-a furat bagajul (declaraţia Bucur Jugăreanu şi Kisel Kremer).

4. La Perisecina, doi soldaţi, care făceau serviciul la o moară, au luat din bagajele lui Pulferman Ghers toate obiectele de bucătărie, iar, la Orhei, soţiei acestuia i s-a furat, de către alţi doi soldaţi şi un subofiţer, poşeta, mai multe obiecte de toaletă şi îmbrăcăminte. Tot în această localitate, evreul Pulferman Ghers a oferit unui Sublocotenent vânzarea portofelului său, pentru suma de 600 lei. Ofiţerul a luat obiectul şi, sub pretextul că se duce să schimbe banii pentru a-i înmâna suma, a plecat şi nu s-a mai întors.

Deoarece identificarea tuturor făptuitorilor nu s-a putut face, din cauza lipsei iniţiale de diligenţă, din partea organelor cărora li s-au reclamat diferitele cazuri, precum şi din aceia că cele mai multe acţiuni de jaf nu au fost reclamate atunci când s-au săvârşit, Comisiunea a însărcinat pe lt. Mag. Luca Popescu, de la Curtea Marţială a Corpului 3 Armată, să execute reconstituirea tuturor nelegiuirilor semnalate pe traseul de evacuare, să identifice pe toţi infractorii şi să-i defere justiţiei.

H. Complicitatea căruţaşilor pentru a ascunde obiectele de valoare aparţinând evreilor evacuaţi, în scopul de a se sustrage controlului Comisiunii BNR

Căruţaşii, în afară de faptul că se dedau la acte de jaf, au servit totuşi şi de complici ai evreilor, pentru a păgubi Statul prin ascunderea obiectelor de valoare pe care aceştia le posedau.

Au fost descoperite următoarele cazuri:

1. Hândarenco Ioan, căruţaş din Chişinău, str. Poşta Vehe, a ascuns pentru evreul Brager şi fiica lui 19.000 lei,

4 050 ruble şi două ceasuri de mână bărbăteşti.

2. Neamţu Gh., căruţaş din Chişinău, str. Vistierniceni, Nr. 25, a ascuns de la evrei două ceasuri de buzunar, un ceas de mână bărbătesc, o tabacheră de argint şi 10.000 lei.

Faptele ambilor au fost descoperite de către Preşedintele Comisiei BNR, Bucur Jugăreanu, şi delegatul Armatei, lt. Stănculescu. Valorile au fost confiscate, iar infractorii trimişi Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată.

VII. Greutăţi întâmpinate şi constatări

A. Greutăţi întâmpinate

Comisiunea a ţinut seama în primul rând de materialul informativ dat de Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi menţionat la începutul raportului de faţă. Indicaţiile cuprinse în aceste note conţin prea puţine precizări pentru ca misiunea Comisiunii să poată fi executată numai pe baza lor.

La aceasta, s-au mai adăugat o serie întreagă de dificultăţi, drept rezultat al stărilor de fapt existente, de la săvârşirea diferitelor infracţiuni şi până la primirea ordinului de anchetă, datorită cărora posibilitatea de administrare a probelor şi descoperire a adevărului a întâmpinat mari greutăţi.

Acestea sunt:

1. Lipsa iniţială de reacţie din partea victimelor. Aproape majoritatea evreilor, fie din ghetou, fie în traseele de evacuare, care au fost victimele diferitelor încălcări de legi, nu au reclamat imediat organelor în drept, din frica de a nu-şi înrăutăţi situaţiunea.

Toţi trăiau în panică, versiunile cele mai alarmante cu privire la soarta lor îi tulburau, aşa că au adoptat metoda tăcerii, ca să nu aţâţe pofta de răzbunare.

Chiar şi evreii pe care i-am găsit în ghetou şi care au o situaţiune mai precizată, precum şi acei câţiva întorşi din drumul spre evacuare au rezistat foarte mult până ce au

început să vorbească, cu toate garanţiile date de Comisiune că nu li se va întâmpla nimic.

Datorită acestui fapt, probele prime, care formează baza oricărei cercetări şi care nu se pot culege decât imediat după săvârşirea unei infracţiuni, au dispărut.

Comisiunea n-a putut să facă, cu privire la acest capitol, decât o operă de reconstituire, bazată pe elemente de fapt disparate, care uneori, diminuează desigur forţa probantă a concluziilor.

2. O altă piedică a fost aceea constituită de complexitatea situaţiunilor delictuoase şi a marelui număr de factori răspunzători. Într-adevăr, toate episoadele prin care au trecut evreii, de la instalarea lor în ghetou, viaţa în ghetou, procedura evacuării, parcursul traseelor de către coloane şi trecerea peste Nistru, au fost însoţite de variate abateri de la căile legale, iar autorii sau recrutat din toate straturile sociale şi profesionale, aflate pe teritoriul Basarabiei: ofiţeri şi soldaţi români, elemente din Armata Germană, funcţionari publici, particulari, oameni fără căpătâi şi de periferie, căruţaşi etc.

Majoritatea nu au fost de la început identificaţi, iar acum realizarea acestei opere constituie una dintre cele mai grele probleme. În limita posibilului, urmează să o facă organele judiciare sesizate cu desăvârşirea diferitelor cercetări şi judecarea infracţiunilor descoperite.

Cu toate aceste împiedicări expuse mai sus, totuşi Comisiunea a stabilit foarte multe constatări, din care rezultă: unele defecţiuni în organizarea administrativă a ghetoului făcând posibilă comiterea de infracţiuni; unele stări de fapt care înlătură parte din acuzaţiile aduse prin notele informative date Preşedinţiei; infracţiunile calificate, ce urmează să fie rezolvate de instanţele represive.

B. Constatări

1. Starea de spirit din Basarabia. Atragerile în curse

a. Din cercetările executate, ne-am convins că unul din fenomenele speciale, care îngreunează în mod vădit progresul de viaţă şi posibilitatea de raţională îndrumare a treburilor publice în Basarabia, este starea de spirit specifică acestei provincii.

Se remarcă o înclinare deosebită către defăimare şi suspiciune. Toate straturile sociale contribuie la desfăşurarea acestor sisteme de manifestare.

Curajul răspunderii unei ştiri sau pretinse informaţii nu şi-l ia nimeni. Aproape toţi lucrează sub masca anonimatului sau falselor identităţi.

Alimentează în special, această stare, pătura intelectuală, nemulţumiţii care se aşteptau să fie înscăunaţi în slujbe şi chiar agenţii informativi ai Poliţiei şi Siguranţei.

Dacă la această stare de spirit se adaugă faptul că autorităţile trimit fără să controleze nenumărate denunţuri, pe baza cărora deschid anchete şi cercetări, se poate deduce uşor sentimentul acelora care ar fi avut dorinţa să se manifeste printr-o activitate plină de iniţiativă şi care totuşi se ştiu supuşi la suspiciuni, anchete şi defăimări, bazate pe fapte cu totul neîntemeiate. Pe lângă aceasta, faptul că se dau curs acestor informaţii, înainte de a li se verifica sursa sau temeinicia, încurajează pe defăimători, anihilând totodată în largă măsură iniţiativele şi bunele intenţii, care într-o provincie ca Basarabia sunt aşa de necesare.

De asemenea, tema evreiască şi posibilitatea lor de exploatare, ca unii care nu se mai bucurau, în aparenţă, de protejarea legilor, a înlesnit dezvoltarea unui suflu viciat şi înclinat către abuz şi bun plac.

Cei de mai înainte înrăiţi s-au găsit în mediul cel mai prielnic de expansiune delictuoasă, iar parte din acei ce fuseseră neîntinaţi şi nepătaţi s-au lăsat alunecaţi pe făgaşele patimilor, îngroşând astfel numărul infractorilor.

La toate acestea se mai adaugă şi propaganda defăimătoare a elementelor legionare, în scop de compromitere a operei constructive ce se realizează de către Conducerea Statului.

b. Un sistem dăunător prestigiului autorităţii şi bunelor reguli procedurale sunt aşa-zisele curse, ce am constatat că se utilizează în Basarabia.

În scopuri de a se descoperi unele infracţiuni, faţă de care activitatea de prevenire eşuase sau nu se aplicase deloc, organele administrative, ajutate de acele judecătoreşti, recurg la asemenea procedee.

Reamintim cursa întinsă unor evrei din ghetou, din inspiraţia Guvernământului şi cu ajutorul a cinci agenţi de Poliţie (Nadan, Nedu ş.a.), care s-a soldat fără nicio descoperire, dar cu arestarea agenţilor care, în îndeplinirea datoriei, jefuiseră pe evrei în dauna Statului de o mare cantitate de aur ce aveau asupra lor.

De asemenea, tot în ghetou, altă cursă contra unor evrei bănuiţi a avea mari cantităţi de metale preţioase şi valori, al cărei rezultat a fost cu totul mediocru.

Asemenea procedee, pe lângă că sunt direct contrare prescripţiilor legale în materie de cercetare, dar mai prezintă şi dezavantajul că, sub masca manifestaţiilor lor acoperite, se dă cel mai favorabil prilej executanţilor, să cadă ei, [cei] întâi, în rândul infractorilor.

Totodată şi victimele sunt puse în postura de a fi provocaţi la comiterea reală şi completă a infracţiunii, iar opiniei publice i se oferă prilejul de a crede că însăşi autoritatea se pretează, prin organele ei, la săvârşirea de fapte ilegale, de pe urma cărora îşi crează beneficii.

2. Imixtiuni în atribuţii şi fricţiuni

Am constatat că diferitele organisme cu atribuţii de dirijarea activităţilor din provincia de peste Prut nu au mers pe o linie de înţelegere şi colaborare necesară realizărilor. Câteva exemple:

a. La 6 noiembrie 1941, Marele Cartier General, Secţia II-a ordonă, cu Nr. 17 558, Inspectoratului de Jandarmi din Basarabia să trimită peste Nistru pe evreicele Sara Surruci, căsătorită cu creştinul Vasile Surruci, şi pe Meier Coca, adăugând că trecerea se va executa chiar dacă evreicele sunt căsătorite cu români sau botezate.

Or, încă de la 22 octombrie 1941, Domnul Mareşal I. Antonescu a ordonat, cu Nr. 15 035, către Guvernământul Basarabiei ca să se oprească trecerea peste Nistru a evreicelor căsătorite cu creştini sau a evreilor creştinaţi mai de mult.

b. În conformitate cu art. 486 C.J.M. în zona de operaţii sau interioară autoritatea militară superioară poate edita ordonanţe cu fapte şi pedepse, menite a garanta siguranţa Armatei, apărarea ţării şi ordinea publică.

Drept urmare a acestor dispoziţii legale şi în vederea scopurilor de mai sus, generalul Comandant al Corpului 3 Armată, cu circumscripţie teritorială corespunzătoare aproape în întregime Ţinutului Basarabiei, a emis ordonanţele necesare.

În acest timp însă şi Guvernatorul Basarabiei, fără a avea un drept, în sensul de mai sus, izvorât din lege, a emis ordonanţe, cu infracţiuni şi pedepse.

Citǎm ordonanţa Nr. 24 din 15 noiembrie 1941, prin care Guvernatorul crează infracţiuni şi prevede pedepse de la 1 lună până la doi ani închisoare, fără a determina însă şi competenţa.

Suprapunerea unor asemenea atribute nelegale, peste acele legale şi care revin exclusiv autorităţii militare, diminuează efectul măsurilor represive.

*3. Constatări în ceea ce priveşte organizarea şi funcţio*narea *ghetoului*

Comisiunea a constatat încă de la început că, din cauza lipsei de organizare şi îndrumare cu privire la

ghetou şi viaţa care se desfăşura în el, s-a dat prilej pentru practicarea tuturor abuzurilor şi traficurilor.

A contribuit în largă măsură la aceasta şi neexercitarea unei directive ierarhice, care, începând de la 4 septembrie 1941, revenea Guvernământului.

Trebuie însă subliniat că şi această autoritate superioară s-a găsit, până la ocuparea întregului teritoriu al Basarabiei de către trupele Române, în situaţia de a nu-şi putea exercita atributele în mod complet, din cauza presiunii inerente care se resimţea asupra tuturor ramurilor de activitate, din partea Marilor Comandamente Militare şi a nevoilor de siguranţă ce se luau în spatele trupelor operative.

O consecinţă în plus, a deficienţei menţionată mai sus, este faptul că nici col. Dumitrescu n-a fost îndepărtat la timp din comandă, deşi interveniseră, aproape notorii, abuzurile sale. N-a plecat decât odată cu desfiinţarea Comandamentului Militar al Chişinăului. În afară de cauzele de mai sus, care au format sursa iniţială a neregulilor, mai reţinem şi pe acelea izvorâte din lipsa oricărei reglementări a regimului de vânzări şi cumpărări a obiectelor ce aparţineau evreilor.

Datorită acestui fapt, s-a ajuns la situaţia ca evreii să nu-şi poată vinde obiectele mai de preţ decât persoanelor care căpătau autorizaţie de intrare în ghetou. În modul acesta se creau avantaje numai persoanelor care puteau obţine aceste autorizaţii şi care, din lipsa oricărei concurenţe, beneficiau de un adevărat monopol generator de fraude şi abuzuri.

4. Constatări în ce priveşte evacuările a. Operaţia evacuării s-a executat în condiţii destul de grele, datorită următoarelor cauze:

— Scoaterea evreilor din ghetou se făcea anevoios pentru că nimeni din ei nu accepta cu voie bună aplicarea acestei măsuri.

Întrebuinţau toate mijloacele de a se sustrage sau amâna plecarea prin: fuga în alte cartiere nedestinate eşaloanelor ce urmau să plece; ascunderea prin pivniţe, poduri etc.; cumpărarea de autorizaţii pentru amânarea plecării, practică din care se crease un adevărat negoţ.

— Coloanele de evacuaţi se formau greu şi nu îşi puteau menţine continuitatea, pentru că: majoritatea o formau bătrânii, femeile şi copii, care nu rezistau călătoriei pe jos, iar căruţele erau puţine; vehiculele se stricau foarte des şi nici nu erau acţionate de o tracţiune animală omogenă; paza convoaielor se făcea cu efective foarte reduse.

b. Mai contribuia la îngreunarea acestei operaţii şi exploatarea neomenoasă de către căruţaşi.

Menţionăm câteva exemple:

— Căruţaşii din Atachi pretindeau evreilor veniţi din Bucovina câte 4.000 lei ca să le transporte bagajele până la punctul de trecere, deşi distanţa era de cca. 4 km.

— De asemenea, unii dintre acei rechiziţionaţi pentru traseul Orhei-Rezina întrebuinţau ameninţări şi diferite sisteme de intimidare pentru ca să determine pe evrei a le da cât mai mari sume de bani sau din lucrurile ce aveau.

S-au luat măsuri de îndreptare, de câte ori s-au semnalat asemenea cazuri.

5. Trierea evreilor din ghetou, în vederea evacuării

Din cauza lipsei de organizare iniţială, precum şi din aceea a neluării de relaţii suplimentare, de la forul conducător, cu privire la executarea operaţiunii de internare în lagăr, s-a procedat la punerea în aplicare a acestei măsuri, aproape fără nicio regulă.

Internarea n-a avut niciun criteriu. Au fost vârâţi în ghetou: foşti demnitari a căror situaţie merita să fie apreciată; evreice măritate cu creştini; evrei însuraţi cu creştine; mame evreice cu copii creştinaţi; evrei botezaţi etc. Această situaţie a dăinuit până după începerea

evacuărilor, când Domnul Mareşal I. Antonescu, fiind sesizat de cererea Avocatului Stepancovschi din Chişinău, a formulat pe cale rezolutivă normele de triere pentru oprirea trecerii peste Nistru a unor categorii dintre ei, şi anume: a evreicelor căsătorite cu creştini; a celor creştinaţi mai de mult; acei care au fost cu adevărat buni români.

Ordinul s-a transmis Guvernământului, de către Preşedinţie, cu Nr. 15 035 din 22 octombrie 1941.

În timpul anchetei s-au prezentat Comisiunii mai multe persoane care solicitase [ră] Guvernământului să fie cuprinse în cadrul normelor stabilite de Domnul Mareşal I. Antonescu şi care, fiind respinse, ne-au cerut să intervenim pentru soluţionarea favorabilă a situaţiei lor.

Studiind documentele care ne-au fost depuse, am constatat că, într-adevăr, cazurile lor, meritau o atenţie specială, ele referindu-se la:

a. Faptul dacă o creştină este măritată cu un evreu, soţul se bucură de aceiaşi dispoziţie luată, pentru evreicele măritate cu creştini.

b. Dacă o evreică este măritată cu un creştin, astăzi mort şi are un copil creştinat din această căsătorie, urmează condiţia de favoare dispusă sau trebuie să fie izolată de copil şi evacuată.

c. Care este întinderea noţiunii de „bun Român” şi care [este] aceea a situaţiunii de „a fi creştinat mai de mult”. Menţionăm cazul evreicei Claudia Bragar, care, în dorinţa de a se căsători cu un român, s-a botezat în iulie 1940 la Chişinău, sub regimul de teroare contra creştinătăţii, exercitată de bolşevici.

Guvernământul, fără a cere explicaţiile necesare în asemenea cazuri, a luat hotărâri care puteau depăşi înţelesul ordinului Domnului Mareşal.

Pentru că am considerat că acele cazuri prezentate meritau o revizuire, prin prisma celor menţionate mai sus,

Comisia a intervenit la Domnul Guvernator, cu adresa Nr. 9 din 20 decembrie 1941, pentru a lua cunoştinţă şi dispune.

6. Constatări în ce priveşte administrarea bunurilor care urmau să revină în patrimoniul Statului

În conformitate cu ordinul Domnului Mareşal I. Antonescu, Guvernământul Basarabiei dă la 22 iulie 1941 un ordin telegrafic tuturor Prefecturilor de judeţ de a face imediat inventare pentru bunurile rămase de la ruşi, germanii şi evreii evacuaţi sau deportaţi, astfel ca să i se poată prezenta situaţia generală, odată cu ocuparea întregului teritoriu.

Din cauza lipsei însă a unei proceduri organizate în Chişinău, acest inventar nici astăzi nu-i terminat şi nici nu s-a putut ţine o evidenţă a mişcării acestor bunuri.

De aici au rezultat foarte multe posibilităţi de sustragere sau schimbări de destinaţie a unei bune părţi din patrimoniul Statului.

Trebuie să adăugăm însă activitatea în acest sector a organelor Jandarmeriei din Inspectoratul Basarabiei care s-a remarcat prin luarea şi aplicarea unor măsuri imediate şi judicioase cu privire la bunurile rămase de pe urma retragerii inamicului.

Anume, prin Posturile de Jandarmi şi toate organele ierarhice s-au adunat aceste bunuri, s-au inventariat cu formele legale şi s-au conservat, punându-le la dispoziţia Statului.

7. *Constatări în ce priveşte modul cum au lucrat Comisiunile BNR*

Cumpărarea valorilor şi schimbul leilor, cu ocazia evacuării, s-a început după ce trecuse [ră] peste Nistru 10 coloane de evacuaţi, din cauza încunoştinţării făcută cu întârziere

BNR-ului.

Din toate informaţiile culese, am stabilit că operaţiunea s-a desfăşurat sub auspiciile cinstei

desăvârşite.

8. Constatări în ce priveşte modul de comportare a ofiţerilor şi trupei, în ghetou şi traseele de evacuare

Din numeroasele declaraţii date în faţa Comisiunii, am constatat că, în general, omenia şi bunul tratament au fost criteriile de manifestare faţă de evrei, din partea ofiţerilor şi a trupei de pază, precum şi a jandarmilor-escorte. Au fost văzuţi soldaţi care, cu ocazia evacuării, ajutau pe evrei la îmbarcarea în căruţe sau îşi dădeau pâinea evreilor. Jandarmii-escorte erau percheziţionaţi la terminarea conducerii fiecărui eşalon.

9. Constatări cu privire la unele imputaţii, cuprinse în Notele Informative ale Preşedinţiei a. Privitor la ridicarea de mobilier şi veselă de către Corpul 3 Armată din depozitul aflat în ghetou, am stabilit următoarele:

— La data de 23 octombrie 1941, Corpul 3 Armată, sosind de pe front în Garnizoana sa de reşedinţă Chişinău şi fiind cu totul lipsit de cele necesare instalării Comandamentului şi popotei ofiţerilor, a obţinut aprobarea Comandamentului Militar al Municipiului şi a delegat un ofiţer să ridice din ghetou mobilierul şi vesela de care avea nevoie.

Toate obiectele ridicate au fost inventariate şi înregistrate asupra Comandamentului. Constatarea a făcut-o şi Guvernământul prin Int. Cpt. Roescu, acoperind prin aceasta lipsa iniţială a formalităţii că aprobarea trebuia cerută de la Guvernământ, iar nu de la Comandamentul Militar.

Totodată, ţinem să subliniem faptul constatat că ofiţerii Comandamentului Corpului 3 Armată şi ai unităţilor în subordine stabiliţi în Chişinău, deşi erau veniţi de pe front şi meritau ca atare o solicitudine deosebită pentru cazarea lor, au fost instalaţi totuşi în condiţii submediocre. Funcţionarii inferiori şi particulari, veniţi mai de mult în Chişinău, erau aşezaţi în case bune, centrale şi adeseori cu

tot confortul, iar aceşti ofiţeri, pioni ai eroismului şi sacrificiului pentru ţară, stau pe la periferii în condiţiuni grele şi în lipsuri.

b. Nu s-a putut constata că soldaţii care erau de pază la intrarea ghetoului primeau bacşiş pentru a îngădui intrările şi ieşirile. Cele câteva cazuri izolate ce ni s-au semnalat nu pot fi socotite ca o regulă generală.

c. Convoaiele de evrei, căruţe şi bagaje nu le primeau nemţii la Nistru, ci formaţiunile de jandarmi români, care-i şi escortau la punctele de destinaţie, conform itinerariilor stabilite de Inspectoratul Jand. În Transnistria. De asemenea, nu se verifică nici informaţia că, mai târziu, convoaiele erau ajunse din urmă de maşini în care se încărcau evreii, iar căruţele cu bagajele lor rămâneau pe loc, pentru a fi însuşite.

d. Maiorul Vasilescu, fostul Chestor de la Chişinău, a fost trimis în cercetarea Curţii Marţiale a Corpului 3 Armată şi, constatându-se nevinovăţia sa, afacerea a fost clasată.

e. Cumpărarea de valori şi schimburile s-au făcut la Vistierniceni şi nu în ghetou, pentru că Comandantul Militar al Chişinăului a refuzat Comisiunii BNR îngăduinţa de a executa aceste operaţiuni în ghetou, sub motiv că n-are local adăugat, iar evreii înştiinţaţi, ar ascunde sau subtiliza valorile înainte de control, care urma să li se facă, plecau în evacuare cu toate valorile asupra lor.

f. Inspectoratul de Jandarmi din Basarabia a sancţionat pe toţi jandarmii de pe teritoriu care au fost dovediţi cu nereguli sau abuzuri.

Pentru cei mai mulţi s-a intervenit la Inspectoratul General al Jandarmeriei, pentru agravarea pedepselor, iar parte din ei au fost trimişi în faţa instanţelor militare.

PREŞEDINTE, ss. General de Divizie C. Niculescu

MEMBRI:

ss. General Magistrat Stroe Ştefan ss. Laurenţiu

Preoţescu, Preşedintele Curţii de Apel ss. Traian Niculescu, Procurorul General ss. Colonel Magistrat Alexandru Mădârjac ss. Păunescu, Inspector General BNR

(Arhivele Naţionale ale Republicii Moldova, Chişinău, fond 706, inv. 1, dosar 69, filele 1 – 46).

RAPORT SPECIAL

AL COMISIUNEI INSTITUITĂ CONFORM ORDINULUI DOMNULUI MAREŞAL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI, PENTRU CERCETAREA NEREGULILOR DE LA GHETOUL DIN CHIŞINĂU

Cu ocazia cercetărilor executate de Comisiune s-au constatat unele stări de fapt deosebite, care, neputând fi înglobate în cuprinsul Raportului principal, am socotit necesar a le expune separat, în Raportul de faţă.

Aceste constatări sunt:

I. Situaţia juridică a evreilor evacuaţi şi a proprietăţilor imobiliare ale acestora

A. Numărul evreilor internaţi şi evacuaţi

Dintr-o statistică sumară, prezentată comisiunei de către lt. col. Pallade, delegatul Marelui Cartier General pentru înfiinţarea lagărelor şi evacuarea evreilor, rezultă că ar fi fost internaţi: la Vertujeni 23.000 evrei, la Mărculeşti 11.000 evrei, la Edineţ şi Secureni 25.000 evrei şi la Chişinău în ghetou 11 525 evrei. La aceştia, se mai adaugă evreii de la Orhei, Cahul, Ismail, Chilia Nouă şi Bolgrad, unde numărul lor nu a depăşit 1.000 de internaţi în fiecare localitate.

Aproximativ, au fost în total 75 – 80.000 evrei.

Din situaţiunea prezentată Comisiunii, de către Inspectoratul de Jandarmi Chişinău, însărcinat cu executarea evacuării, rezultă că, prin diferitele puncte de trecere stabilite, pentru evacuare au fost trecuţi din Basarabia 55 867 evrei, iar din Bucovina 45 538 evrei.

Total: *101 405 evrei*.

În ceea ce priveşte evreii din Basarabia, rezultă că

între numărul celor internaţi de circa 75 – 80.000 evrei şi numărul celor evacuaţi de 55 867 evrei, este diferenţă de circa 25.000 evrei, care au murit de moarte naturală, au evadat sau au fost împuşcaţi după metodele pe care le vom arăta mai jos.

B. Sistemele de identificare a evreilor internaţi şi evacuaţi

Pentru identificarea lor în lagăr sau în ghetoul din Chişinău nu a fost nicio dispoziţie specială verbală sau scrisă.

Singur criteriul numeric era acela care determina atât capacitatea lagărelor, cât şi formarea convoaielor de evacuaţi.

Numai în ghetoul din Chişinău s-a încercat facerea unei statistici nominale cu privire la evreii internaţi acolo, care însă nu a fost terminată.

O primă consecinţă a acestei situaţii a fost neputinţa identificării evreilor evadaţi din lagăre şi, deci, implicit a imposibilităţii de a se descoperi atât autorii, cât şi acei care au înlesnit comiterea acestor infracţiuni.

În instrucţiunile date la 7 septembrie 1941, cu ocazia evacuării, de către Marele Pretor, Generalul Topor, se recomandă expres ca trecerea evreilor peste Nistru să se facă fără nicio formalitate.

Următor acestei norme, evreii au fost evacuaţi în loturi strict numerice, situaţie în care parcurgeau traseele şi erau trecuţi peste Nistru.

La punctele de trecere s-au dat ordine chiar de delegatul Marelui Stat Major, Maiorul Tarlef, ca să se ridice de la evrei orice act s-ar afla asupra lor (declaraţia lt. rez. Popoiu şi lt. Colonel Pallade). De asemenea şi Colonelul Emil Broşteanu, Inspectorul Jandarmilor din Transnistria, ne-a declarat că evreii erau primiţi acolo fără nicio identificare.

C. Consecinţele ce decurg din această situaţiune

1. Stabilirea drepturilor de proprietari asupra diferitelor imobile din Basarabia

În conformitate cu Decretul Lege Nr. 2 507 din 3 septembrie 1941 privitor la unele măsuri legislative pentru Basarabia şi Bucovina de Nord, *Statul Român intră*, *prin efectul legilor de românizare intervenite după 28 iunie 1940 şi a acelei legi*, în stăpânirea bunurilor situate pe teritoriul Basarabiei ce aparţineau evreilor sau persoanelor juridice evreieşti la data de 28 iunie 1940 ori pe care evreii sau persoanele juridice evreieşti le-au dobândit după această dată.

Rezultă din această lege că sistemul de expropriere a imobilelor ce aparţin evreilor din Basarabia se face după aceleaşi criterii ca pentru evreii din Vechiul Regat şi că, în consecinţă, va trebui să se stabilească criterii de compensaţii şi urmate de proceduri judiciare necesitate de o asemenea operaţiune.

Procedura însă nu se va putea realiza din cauza lipsei de identitate în care se găsesc actualmente evreii evacuaţi. Pe de altă parte, evacuarea silită a evreilor peste Nistru nu poate constitui situaţia prevăzută de lege – adică găsirea de bunuri abandonate – căci proprietarii nu au părăsit prin libera lor voinţă bunurile ce le aparţineau, ci ei au fost evacuaţi în mod silit.

În aceste împrejurări, legiuitorul trebuia să intervină în mod expres, soluţionând problema, aşa cum ea se găsea determinată de condiţiile de fapt.

2. Consecinţe eventuale

Pentru orice ipoteză de viitor, în care s-ar putea din nou, în interesul superior al Ţării să se angajeze discuţii referitoare la aşezarea evreilor care au locuit în Basarabia şi Bucovina în momentul realipirii, se va putea exagera în mod voit, de către cei interesaţi, numărul acestora peste acel real şi de asemeni se vor putea opera substituiri de persoane din cauza lipsei oricăror lucrări de statistică şi

identificare.

Mai menţionăm că aceleaşi serioase piedici şi din aceleaşi cauze va întâmpina Statul în orice altă lucrare de ordin legislativ sau administrativ, înainte de a se pune în discuţie problemele mai sus enunţate.

II. Împuşcarea evreilor

A. În timpul internării

1. Din ghetoul Chişinău

La 1 august 1941, se prezintă Preşedintelui Comunităţii din ghetoul Chişinău un Locotenent german, care a cerut să-i predea pentru lucru, în câteva ore, un număr de 250 bărbaţi şi 200 de femei.

Evreii au fost adunaţi, iar la ora hotărâtă s-a prezentat ofiţerul german, însoţit de trei soldaţi care, după ce i-a triat, alegând în special intelectuali şi femei frumoase, în care scop, dintr-o declaraţie din dosar, rezultă că a fost folosit chiar binoclu, a plecat cu acest grup de 450 evrei. În seara aceleiaşi zile, s-au întors dintre cei plecaţi un număr de 39 evrei bătrâni, care au declarat că restul de 411 evrei au fost împuşcaţi lângă Vistierniceni şi că ei au fost special trimişi ca să anunţe acest eveniment.

A doua zi, a venit în ghetou chiar Locotenentul german, care a confirmat săvârşirea acestui fapt.

Verificarea s-a mai făcut de către însuşi Preşedintele Comunităţii, însoţit de 20 evrei, care au fost trimişi la groapa comună unde fuseseră înmormântate cadavrele celor împuşcaţi, pentru a o acoperi chiar ei, deoarece înhumarea se făcuse cu totul superficial.

Acest fapt a fost confirmat şi de Colonelul Tudose, Comandantul Militar al Chişinăului.

Menţionăm că, cu acest prilej, a fost omorât şi creştinul Ion Carmen din Ploieşti, care se afla în ghetou împreună cu soţia sa evreică, Fenia Carmen, el fiind venit în Basarabia încă din luna decembrie 1941, la familia sa, pe care o lăsase sub ruşi.

Alt caz este acela întâmplat la 7 – 8 august 1941, când un inspector de drumuri s-a prezentat în ghetou şi a cerut pentru lucru la şantierul Ghidighici un număr de 500 bărbaţi. I s-au dat aceşti evrei şi în plus 25 femei, ca să le pregătească hrana. După vreo săptămână, s-au întors dintre dânşii 200 evrei, care deveniseră cu totul inapţi pentru muncă, iar restul de 325 nu s-au mai întors nici până astăzi (declaraţia lui Gutmann Landau şi Sebel Iţico Aizic).

2. În lagărul Tătăreşti, jud. Cetatea Albă

În ziua de 9 august 1941, se prezintă Comandamentului lagărului din Tătăreşti Cpt. rez. Vetu Gh. Ioan, Subit. German Heinrich Fröhlich din Marele Comandament al unităţii germane din Chişinău şi îi comunică că, din ordinul Domnului Mareşal I. Antonescu, toţi cei 451 evrei, aflaţi în sus-menţionatul lagăr, trebuie executaţi imediat.

Căpitanul Vetu, aduce faptul la cunoştinţa Comandamentului Legiunii, care îi ordonă să execute această dispoziţie şi urmare căreia evreii au fost împuşcaţi.

S-a încheiat un proces-verbal între ofiţerul german şi Cpt. de Jandarmi, proces-verbal care se alătură, în copie, la acte.

Menţionăm că, cu prilejul acestei executări, Cpt. Vetu şi-a însuşit, de la evreii omorâţi, următoarele obiecte de valoare: trei ceasuri, un inel de aur, patru verighete de aur, un lanţ de metal şi suma de 20.000 lei. Inspectoratul Regional de Jandarmi a intervenit la Inspectoratul General al Jandarmeriei pentru ca ofiţerul să fie trimis înaintea Consiliului de Reformă.

Urmează să se hotărască:

a. Dacă procesul-verbal original trebuia păstrat la Inspectoratul Jandarmeriei sau depozitat în altă parte.

b. Dacă este oportun ca ofiţerul vinovat de jefuirea

cadavrelor să fie trimis şi în faţa Curţii Marţiale, unde s-ar desfăşura un proces public sau este suficientă reforma.

3. În parcursul evacuării

Cu privire la chipul în care organele de execuţie a evacuării urmau să se poarte faţă de evreii care nu se supun, instrucţiunile din 7 septembrie 1941 ale Generalului Topor conţinea următoarea dispoziţie: „Modul de comportare faţă de cei ce nu se supun? (Alexianu)".

Declaraţia Locotenentului Roşca Augustin, din Legiunea de Jandarmi Roman şi însărcinat cu evacuarea evreilor de la Secureni şi Edineţi, este edificatoare asupra înţelesului dispoziţiei menţionată mai sus.

Într-adevăr, ofiţerul declară în esenţă următoarele:

„Fiind chemat de către lt. Colonelul Pallade, delegatul Marelui Cartier General, pentru a-i da instrucţiuni asupra modului de evacuare, i-a comunicat cu acest prilej că va mai primi, fie prin jandarmerie, fie prin Cpt. Popescu, ofiţer informator de la Atachi, un consemn special.

Acest consemn special, i-a fost comunicat de către Comandantul Legiunii Hotin, Maiorul Dragulescu, care i-a spus că, din ordinul Marelui Cartier General, evreii care nu se vor putea ţine de convoaie, fie din neputinţă, fie din boală, să fie executaţi. În acest scop, i-a ordonat să trimită, cu două zile înainte de plecarea fiecărui convoi, câte un reangajat pe traseu, care cu ajutorul posturilor de jandarmi din localităţile pe unde urmau să treacă evrei să facă din 10 în 10 km câte o groapă pentru circa 100 persoane, unde vor fi adunaţi acei rămaşi de coloane, împuşcaţi şi înhumaţi. La facerea gropilor şi înhumarea celor împuşcaţi trebuiau să ajute şi premilitarii din satele aflate pe traseul de evacuare".

Locotenentul Roşca a executat întocmai dispoziţiile date, care au avut drept rezultat împuşcarea a circa 500 evrei, dintre acei evacuaţi pe traseul Secureni-Cosăuţi.

Acelaşi sistem a fost întrebuinţat şi pentru convoaiele din traseul Edineţ-Cosăuţi, unde executarea evacuărilor a avut-o locotenentul Popovici, din aceiaşi unitate, şi de sub ordinele Locotenentului Roşca Augustin.

Din cauza procedurii urmate, pentru facerea gropilor şi executarea înhumărilor au luat cunoştinţă de evenimentele care urmau să se întâmple ţăranii din satele de pe traseu, şi care aşteptau pe la margine de drumuri, prin porumburi şi diferitele ascunzişuri, faptul executărilor, pentru a se arunca asupra cadavrelor, spre a le jefui.

Din declaraţia verbală a Locotenentului Roşca Augustin reiese că operaţiunea de pregătire şi mai ales executarea ordinelor au înregistrat momente aşa de dramatice încât cei ce au luat parte vor purta multă vreme impresiile reţinute în acele împrejurări.

PREŞEDINTE, ss. General de Divizie C. Niculescu

MEMBRI:

ss. General Magistrat Stroe Ştefan ss. Laurenţiu Preoţescu, Preşedintele Curţii de Apel ss. Traian Niculescu, Procurorul General ss. Colonel Magistrat Alexandru Mădârjac ss. Păunescu, Inspector General BNR

(Arhivele Naţionale ale Republicii Moldova, Chişinău, fond 706, inv. 1, dosar 69, filele 47 – 55).

— 4 – 1941 – 1942 – Situaţia evreilor

CHESTURA POLIŢIEI CHIŞINĂU

BIROUL POLIŢIEI DE SIGURANŢĂ

Nr. 6 745/16 octombrie 1941 Către

Prefectura Judeţului Lăpuşna Loco

La Nr. 7 687/941, avem onoarea a Vă face cunoscut următoarele:

În urma noii orientări politice a României, încă înainte de 28 iunie 1940 elementul jidovesc luase o atitudine cu totul refractară Statului.

Elementul jidovesc a format un comitet orăşenesc

compus din Carol Stainberg, avocat Alexandru Opate, inginer N. Bivol, Dr. Mihai Braşoveanu şi alţii au pregătit masele aderente comunismului – în vederea primirii Sovietelor.

Numai graţie armatei române care a luat serioase măsuri de pază la 28 iunie 1940 cu prilejul evacuării, jidanii nu s-au dedat la masacrarea elementului Românesc ce se refugia5.

Cu toate acestea, în aceeaşi zi jidanii au jefuit de bagaje pe mulţi români care se îndreptau spre gară. Tot cu acest prilej birjarii, care [în majoritatea lor erau jidani, s-au ascuns, astfel că populaţia ce se refugia a fost lipsită de mijloace de locomoţiune.

De asemeni, elementele jidoveşti s-au dedat la acte de agresiune contra funcţionarilor Statului şi trupelor române ce se îndreptau spre Prut, organizându-se în grupuri compacte şi atacând cu focuri de arme chiar armata.

În timpul ocupaţiei sovietice, elementul jidovesc a fost acela care a lucrat alături de Sovietici în detrimentul Statului Român şi a elementului Românesc rămas în Basarabia.

La intrarea trupelor sovietice jidanii şi-au arătat bucuria ieşindu-le înainte cu steaguri roşii cu placarde şi tablourile conducătorilor URSS. Le-au aruncat flori şi le-au sărit la gâtul soldaţilor sovietici, sărutându-i şi spunându-le: „Bine aţi venit, de ne-aţi scăpat de jugul Românilor”, „22 de ani v-am aşteptat”, „percepţia, jandarmii şi poliţia”, „cultură”.

În tot timpul ocupaţiei, elementul jidovesc s-a pus cu totul în slujba duşmanului, numai de la evrei organele administrative sovietice aveau toate informaţiunile ce le trebuiau, denunţurile reale sau inventate la adresa elementului românesc nu au contenit niciun moment din partea lor. Multe suferinţe şi mii de Români au fost

deportaţi, iar unii executaţi chiar de NKVD pe baza denunţurilor făcute de evrei.

Această operă este aproape exclusiv a păturii de jos a elementului jidovesc, care nu a cruţat nici chiar pe coreligionarii lor, jidanii în înstăriţi şi care, din cauza invidiei celor săraci, au avut sub ocupaţia sovietică aproape aceeaşi soartă ca şi românii. Jidanii înstăriţi, dacă nu au fost executaţi pe loc, după o îndelungată deţinere la închisoarea locală, au fost deportaţi. Mulţi jandarmi au făcut cereri de repatriere, în care scop au purtat o intensă corespondenţă cu rudele lor din România.

Reocuparea Basarabiei de România era considerată de jidanii înstăriţi ca o salvare şi nerăbdarea în aşteptarea aceasta a făcut pe jidanii din pătura de jos să se dea la acte de agresiune în preajma intrării trupelor române.

Pentru detalii şi consideraţii, vezi Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996; idem, *Aşa a început Holocaustul împotriva poporului român*, Bucureşti, Editura Majadahonda, 1995; Florica Dobre, Vasilica Manea, Lenuţa Nicolescu, *Anul 1940 – Armata Română de la ultimatum la dictat*. *Documente*, I, Bucureşti, Editura Europa Nova, 2000; Alexandru Moraru, Anatol Petrencu, *Mareşalul Ion Antonescu şi Basarabia* (*1941 – 1944*). *Culegere de documente*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2008; Paul Goma, *Săptămâna Roşie*. *28 iunie – 3 iulie 1940 sau Basarabia şi evreii*. *Eseu*, *varianta ianuarie 2007*. Bio*Bibliografie*, Bucureşti, Editura Anamarol, 2007; Mihai Pelin, *Săptămâna patimilor* (*23 – 28 iunie 1940*). *Cedarea Basarabiei şi a Nordului Bucovinei*, Bucureşti, Editura Compania, 2008.

Trupele sovietice fiind silite să se retragă, echipe speciale din câte 7 jidani şi 3 soldaţi sovietici au incendiat şi distrus cu dinamită instituţiile mai însemnate precum şi majoritatea caselor evreieşti.

Cu acest prilej, bande de jidani săraci au devastat tot ce au întâlnit în cale, chiar şi imobilele coreligionarilor înstăriţi. Au jefuit şi au dat foc întreprinderilor comerciale şi industriale. Astfel s-au făcut inutilizabile Uzina Electrică, uzina de apă, reţelele de telefon, tramvaiele etc.

Întreaga populaţie a oraşului, în afară de suburbii, a avut mult de suferit.

Au fost deportaţi foarte mulţi români, au fost executaţi toţi acei ce manifestau idei contrare doctrinei comuniste sau acei care au rămas refractari la propaganda comunistă.

Au fost distruse următoarele instituţii: Banca Naţională, Liceul Militar, Circumscripţia I de Poliţie, Oficiul PTT, Localului Corpului 3 Armată, Inspectoratul de Poliţie, Inspectoratul învăţământului, Camera de Comerţ.

(Mariana Ţăranu, Florin Stan, *Consideraţii privind ocupaţia sovietică în Basarabia şi regimul aplicat intelectualităţii. 1940 – 1941*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române", tom X/2007, Constanţa, p. 322 – 323).

Cabinetul Militar al Conducătorului Statului Intrare Secret Nr. 3 376/M 31 octombrie 1941

NOTĂ INFORMATIVĂ pentru

DOMNUL MAREŞAL ION ANTONESCU

Subsecretariatul de Stat al Marinei este solicitat de diferite persoane sau organizaţii pentru acordarea de autorizaţii de plecare, cu diferite vase mici maritime, sub pavilion român sau străin, a emigranţilor evrei din România.

Pentru a putea soluţiona aceste cereri, vă rugăm a ne comunica hotărârea Domniei Voastre în privinţa chestiunii emigrării evreilor din Vechiul Regat şi din Transilvania pe calea Mării.

Propunerea Subsecretariatului de Stat al Marinei este următoarea:

1. Emigrarea să se efectueze cu vase străine mici,

aflate în prezent în apele române, sau cu vase sub pavilion român care nu prezintă un interes economic sau militar.

2. Vasele române ce pleacă cu emigranţi să depună înainte de plecare o garanţie egală cu valoarea vasului, pentru asigurarea reîntoarcerii lor în apele naţionale. Garanţia să se depună în favoarea Subsecretariatul de Stat al Marinei şi, în cazul ne întoarcerii vasului, să fie întrebuinţată pentru procurarea sau construirea de şalupe de poliţie a navigaţiei.

3. Numai evreii care au autorizaţia Ministerului Afacerilor Interne pot părăsi Ţara pe calea Mării.

Subsecretar de Stat pentru Marină ss/ contraamiral Adjutant N. Păiş

Nr. 8 736/A

29 octombrie 1941

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 21).

Bucureşti, 18 noiembrie 1941 România

Ministerul Afacerilor Străine

Nr. 83 607

Cabinetul Militar al Conducătorului Statului Intrare Secret Nr. 4 062/M 19 noiembrie 1941 Domnule Colonel.

Referindu-mă la adresa Dvs. Nr. 3 942/M din 15 noiembrie curent, am onoarea a vă aduce la cunoştinţă că împărtăşesc întru totul opinia Dvs., în sensul căreia stimularea emigrării evreilor ar oferi avantaje pe care ar fi oportun a le realiza în împrejurările actuale.

Într-adevăr, campania evreiască pornită în ţările anglo-saxone împotriva noastră nu cred că ar mai putea fi potolită prin restrângerea emigrărilor evreieşti. În această privinţă tot ce am putea face cred că ar fi intensificarea propagandei noastre de lămurire a opiniei publice asupra rolului pe care l-a jucat evreimea în viaţa economică a ţării şi evitarea cu îngrijire a unor eventuale excese de zel din partea autorităţilor însărcinate cu executarea măsurilor privitoare la evrei.

Problema stimulării evreilor prezentând un caracter eminamente intern, cred că marii noştri aliaţi, puşi în cunoştinţă asupra intenţiilor noastre, nu ne-ar putea refuza concursul lor.

În ce priveşte mijloacele care ne stau la dispoziţie pentru executarea acestei hotărâri ţin să vă informez că acum câteva săptămâni Ministrul Turciei şi-a oferit serviciile sale pentru a obţine prin Guvernul său autorizaţiile necesare de intrare a evreilor din România în Palestina şi Siria. La această ofertă a Ministrului Turciei nu am putut da niciun răspuns, deoarece Guvernul nostru nu a luat încă o hotărâre definitivă.

Ministrul Afacerilor Străine ss. Gh. Davidescu Secretar General Domniei Sale

Domnului Colonel R. Davidescu

Şeful Cabinetului Militar al Conducătorului Statului

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 22).

Cabinetul Militar 12 mai 1942

NOTĂ

Sumar: Poliţiştii germani din judeţul Berezovca au împuşcat 4 047 evrei, internaţi în lagăre.

I. Marele Stat Major raportează:

1. În judeţul Berezovca (Transnistria), poliţiştii germani au împuşcat 4 047 evrei, internaţi în lagărele din acest judeţ, şi anume:

— 1 725 evrei în ziua de 10 martie;

— 1 742 evrei în ziua de 20 aprilie;

— 550 evrei în ziua de 22 aprilie;

— 30 evrei în ziua de 24 aprilie.

2. După executare, poliţia germană a dat foc cadavrelor, iar efectele – fără a fi fost dezinfectate – au fost date populaţiei germane, din care cauză într-o comună s-a ivit tifos exantematic.

II. Marele Stat Major roagă a i se comunica, dacă poliţiştii germani pot să aibă astfel de iniţiative pe

teritoriul sub administraţie românească.

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 306).

S.S.I.

28 mai 1942 NOTĂ

Evreu comunist menţinut în Soc. Potsudek din Cernăuţi

Populaţia din Cernăuţi este indignată pentru că printre funcţionarii firmei Potsudek din acest oraş figurează şi contabilul evreu Morgenstern Modko, domiciliat în str. Transilvaniei, Cernăuţi. Acesta, în timpul ocupaţiei ruseşti a desfăşurat o vie propagandă în favoarea Sovietelor şi a fost ales membru activ în Comitetul Executiv al lucrătorilor comunişti din Cernăuţi.

În urma reocupării Bucovinei de Nord, sus-numitul evreu a fost arestat de formaţiunile S.S. şi predat autorităţilor române, care după o lună de zile l-au pus în libertate.

Se crede că acest fapt se datorează intervenţiilor făcute de conducătorii firmei Potsudek din Cernăuţi.

Informaţie sigură

Comunicat:

— Preşed. Consiliului de Miniştri

— Minist. Afacerilor Interne

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 321).

NOTĂ

Preşedinţia Consiliului de Miniştri ne trimite, cu Nr. 3 333 M/1942, ordinul în rezoluţie al Domnului Mareşal Ion Antonescu privitor la evreii activanţi comunişti din toată ţara, precum şi la acei instalaţi clandestin în Capitală, în ultimii doi ani.

Anume, se ordonă că toţi aceştia, menţionaţi mai sus, să fie în primăvară evacuaţi în Transnistria.

Pentru executarea ordinului Domnului Mareşal, am cerut Direcţiunii Generale a Poliţiei şi Prefecturii Poliţiei Capitalei să ne înainteze tabele nominale de evreii

activanţi comunişti, aflaţi pe teritoriul ţării, de acei aflaţi în Capitală, precum şi de clandestinii care domiciliază în Bucureşti.

Din situaţiunile primite, se constată că pe teritoriul ţării se află un număr de circa 746 de persoane, constataţi ca activanţi comunişti, iar restul sunt internaţi în lagăre ori se află în închisori, pentru executarea osândelor pronunţate de Justiţie.

În ce priveşte clandestinii, Prefectura Poliţiei Capitalei ne-a raportat cu Nr. 54 881/1942 că toţi acei descoperiţi în această situaţie au fost trimişi la urma lor.

Actualmente, mai aşteptăm de la Prefectura Poliţiei Capitalei, completarea datelor necesare cu privire la calitatea de „activant comunist” a unui număr de evrei, care în tabelele trimise iniţial, nu aveau niciun fel de indicaţiune referitoare la activitatea lor subversivă.

Cu privire la acei deja identificaţi, şi anume circa 746 evrei, am înaintat tabelele ce-i cuprinde la Marele Stat Major, cu Nr. 799/1942, pentru a stabili şi a ne comunica măsurile de colectarea lor în diferite centre, în vederea transportului peste Nistru.

Imediat ce vom primi dispoziţiunile Marelui Stat Major, Secţia a II-a, vom da ordine de urmare organelor în subordine.

Am mai propus ca aceşti comunişti să fie internaţi în lagărul Wapusovca din Transnistria, pentru a-i ţine izolaţi şi a preîntâmpina orice încercare de tulburarea ordinii în spatele frontului.

De asemeni, am mai propus Marelui Stat Major că, odată cu aceştia, să mai fie evacuaţi în Transnistria şi tot în acelaşi lagăr:

— Acei aflaţi deja în lagărele din ţară şi care au fost internaţi pentru activitate comunistă.

— Acei aflaţi în închisori în curs de executarea osândei, condamnaţi pentru comunism, dar numai la

pedepse corecţionale.

Tot cu nr. 799/1942, am raportat cele mai sus expuse şi Preşedinţiei Consiliului de Miniştri.

SECRETAR GENERAL Colonel Magistrat, ss. V.T. Gelep

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 323 – 324).

S.S.I.

23 mai 1942 NOTĂ

Din cercurile evreieşti

1. Grupul Dr. W. Filderman, fostul preşedinte al dizolvatei Uniuni a Comunităţilor Evreieşti, recomandă comercianţilor şi industriaşilor evrei să reducă la minimum tranzacţiile şi producţia, susţinând că numai o stagnare accentuată a vieţii economice poate avea rezultate favorabile problemei evreieşti.

Totodată, fruntaşii evrei W. Filderman, Michelsohn şi Mişu Benvenişti afirmă că „ultimele zile au adus schimbări fundamentale în mersul războiului, astfel că pentru a preîntâmpina eventualele repercusiuni, formaţiile de auto-apărare sunt de o acută actualitate” şi că în acest sens sau şi dat instrucţiuni organizaţiilor evreieşti din Iaşi, Botoşani şi Bacău.

2. Întrucât conform decretului-lege al recensământului tuturor celor de sânge evreiesc urma ca toţi evreii din România, fără excepţie, să completeze formularele de recensământ, legaţiile care au supuşi evrei au cerut autorităţilor de resort ca aceştia să fie exceptaţi de la legea recensământului, ca fiind cetăţeni ai unor state străine.

3. Deoarece listele de rechiziţie cuprinzând personalul necesar deshumării osemintelor din cimitirul vechi evreiesc au fost modificate după ce Cercul de Recrutare Bucureşti le aprobase în întregime, inginerul Marcel Cappon din Centrala Evreilor a început o anchetă

pentru a stabili cine este vinovat.

4. Potrivit măsurilor autorităţilor de resort, evreii din Capitală trebuiau să se prezinte la Cercul de Recrutare Bucureşti pentru a fi repartizaţi la munca de folos obştesc.

Cum însă în rândurile populaţiei evreieşti se crede că o mare parte din cei rechiziţionaţi vor fi trimişi în Basarabia şi Transnistria, unii evrei refuză să se prezinte la Cerc, invocând motivul că întrucât a început recensământul populaţiei evreieşti trebuie să-şi completeze formularele.

5. În cercurile evreieşti din Capitală se vorbeşte că omul de afaceri al lui Alexandru Ş tefănescu, fostul inspector general administrativ, azi arestat, este evreul Fridmann, internat actualmente la Tg. Jiu, fost timp de câţiva ani în Serviciul Siguranţei Generale. De asemeni, se susţine, în aceste cercuri, că sunt indicii precise că Alexandru Ştefănescu a încasat 1 – 2 milioane pentru vizele evreieşti, în special pentru vize în Turcia şi Bulgaria. Întrucât nu a putut face rost la Bucureşti de vizele promise, iar evreii cereau restituirea banilor, Ştefănescu le-a promis că va pleca special în Turcia şi Bulgaria, pentru obţinerea vizelor.

6. În Braşov se fac intervenţii în favoarea evreilor, pentru a nu fi trimişi în Basarabia şi Transnistria.

Între intervenţionişti se semnalează: Dr. Valer Roman, fost ministru, Ing. Florescu, Preşedintele Camerei de Muncă, Dr. Gologan, Primarul Municipiului, Conducătorii Societăţii „Gaz Metan” din localitate, care au 160 evrei angajaţi pentru lucrări şi Ing. Popescu-Botoşani, Directorul Secţiei de Motoare I.A.R. etc.

Evreii pretind că pentru aceste intervenţiuni plătesc între 20 – 200.000 lei, pentru cazul reuşitei.

Sursă serioasă

Comunicat:

— Preşed. Consiliului de Miniştri

— Marele Stat major
— Minist. Apărării Naţionale
— Minist. Afacerilor Interne
(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 339 – 341).

27 martie 1942

Domnule Mareşal.

Fabrica de legi antievreieşti este în plină activitate. Nu este o zi de la Dumnezeu să nu apară vreo lege, vreun decret, vreo dispoziţie contra năpăstuiţilor şi nenorociţilor de evrei, ca şi cum ei ar fi cei mai teribili, cei mai puternici şi cei mai de temuţi duşmani ai ţării.

Ar trebui pagini întregi – multe pagini – pentru a se reda numai în mod sumar legile decretate contra evreilor din ordinul Dvs. Sunt sute de legi, decrete şi dispoziţii, şi nu i se dă timp evreului măcar să citească o lege sau o dispoziţie, că a şi apărut una nouă, care-ţi taie încă un drept la viaţă şi-ţi impune încă o obligaţie. Şi alte legi şi mai draconice sunt în perspectivă. Urmăriţi desigur – după îndemnul şi pentru a fi pe placul nemţilor – distrugerea completă, dar lentă – morală fizică şi economică – a celor 200.000 de evrei din Regat (în Bucovina şi Basarabia dacă mai sunt 15.000, restul fiind sau omorâţi sau duşi în Transnistria unde se luptă cu moartea şi cu mizeria).

Este oare în interesul ţării ca aceasta să fie exterminată? Desigur că aveţi în faţa Dvs. exemplul Germaniei unde evreii au fost scoşi complet din viaţa economică şi intelectuală. Dar acolo nu s-a procedat într-un mod aşa de brusc. A fost nevoie de această operaţie cel puţin 5 – 6 ani, afară de aceasta în Germania numărul evreilor în raport cu populaţia totală era mult mai mic ca în România – nici măcar unu la sută şi acolo era mult mai uşor de găsit înlocuitori.

După cum se procedează însă la noi, în România, în cele mai multe cazuri evreul nu se înlocuieşte cu românul,

ci creaţiunea evreiască în comerţ, industrie şi chiar casele, moşiile şi viile foste evreieşti se distrug, se prăpădesc. Veţi zice că exagerez, că sunt numai cazuri izolate. Din păcate, nu. Din cauza războiului – când toate preţurile la mărfuri, materii prime şi fabricate, sunt în continuă urcare – din cauza acestei conjuncturi de război – distrugerea progresivă a averii evreieşti, care trece fie în mâna statului, fie în mâna unor oameni nepricepuţi, nu se poate observa aşa uşor, dar imediat după război vă veţi da seama de cele întâmplate, de dezastrul cumplit: vacile grase mulse fără încetare şi fără milă şi stoarse până la măduvă vor fi aruncate cât colo, iar industria şi comerţul atât de înfloritor – care aducea atâtea venituri statului – vor fi la pământ.

Desigur, că veţi zice că acela care vă scrie aceste rânduri vorbeşte *pro domo*, este interesat, este evreu. E adevărat şi asta, dar vorbesc în interesul ţării, pe care o iubesc quand meme. Sunt fiul ei vitreg, mama vrea să mă alunge, ba chiar să mă sugrume, dar sunt totuşi fiul ei, aici sunt născut eu, aici au murit părinţii şi bunicii mei, aici vreau să mor şi eu (dacă între timp nu voi muri în Transnistria). Aşa cum s-a procedat până acum, aşa cum se intenţionează a se proceda în viitor (va ajunge oare scrisoarea acesta în mâinile Dvs?), se spune, de exemplu, că în curând se va confisca şi restul averilor evreieşti, începând cu industria, apoi cu comerţul etc., după ce s-au luat casele, viile, moşiile, morile, unele industrii alimentare, după ce s-a luat pâinea de la gura celor mai mulţi intelectuali evrei, după ce s-au [văzut] goniţi din comerţ şi industrii majoritatea funcţionarilor şi lucrătorilor evrei (impunându-i cu toate acestea la impozite neomeneşti), zic că aşa se intenţionează a se proceda, se va distruge în scurt timp viaţa economică a ţării, iar statul va pierde venituri de miliarde anual, căci va tăia găina care clocește ouă de aur.

Ce aţi realizat până în prezent?

Aţi luat casele de la evrei fără a le distribui la români. Aceste case, date pe mâna a mii de administratori, vor ajunge în curând într-un hal de ruină, încât veniturile nu vor ajunge să acopere cheltuielile de reparaţie. Când se va pune chestia repartiţiei caselor se vor produce atâtea nemulţumiri, încât nu ştiu zău cum o veţi scoate Dvs. la capăt. Din cauza acestor case evreieşti, vă veţi da seama mai târziu de acest lucru, una din cele mai importante industrii din ţară – industria clădirii caselor, de care sunt legate mii de întreprinderi şi sute de mii de lucrători – va fi nimicitor. Evreii care clădeau foarte mult înainte de expropriere bineînţeles că nu vor mai clădi, iar românii în aşteptarea caselor evreieşti nu vor clădi nici ei.

Aţi luat moşii, păduri, mori şi vii şi aşa-zise industrii alimentare de la evrei. Cele mai importante industrii, ca de exemplu cele forestiere au intrat în mâini germane, moşiile, viile, morile au fost date în arendă cu preţuri derizorii unor nepricepuţi nepregătiţi dornici să se îmbogăţească în scurt timp, cei mai mulţi din ei pur şi simplu şarlatani ordinari, pe lângă care statul pierde nu numai bunurile date în arendă – ce se distrug – ci şi zeci şi sute de milioane [lei] impozite ce domnii care au luat cu arendă nu plătesc statului. Am citit zilele acestea isprăvile unui domn Nadu – probabil un transilvănean, căci aceştia de obicei sunt la modă acum şi sub chip de refugiaţi pun mâna pe averile evreieşti cu arenzi derizorii şi se îmbogăţesc peste noapte pe spinarea statului. Cine nu ştie de escrocheriile de la Moara Herdan unde statul a fost frustrat numai într-un singur an cu zeci de milioane – toate anchetele nu vor duce în această afacere la niciun rezultat căci sunt oameni sus puşi în joc şi, la urmă, se va constata că statul a fost păgubit cu suma de 87 563 lei.

Isprăvile Domnului Mălai, iar transilvănean, sunt iar cunoscute şi câte alte sunt care se vor mai descoperi, dar

câte alte multe care nu se vor descoperi. Faptul că domnii care se învârtesc a pune mâna pe averi evreieşti înşală statul la impozite, un fapt grav în sine, nu este însă cel mai grav lucru, nenorocirea cea mare este însă că toate aceste averi evreieşti se duc dracului, se irosesc şi – peste un an, doi – nimic nu se va alege din ele. Tot aşa va fi şi cu industriile şi comerţul evreiesc dacă vor fi luate de la evrei şi date în „administrarea" etnicilor.

Ce urmăriţi acum cu legea pentru combaterea camuflărilor bunurilor evreieşti? De luni de zile se ţipă în gura mare că în scurt timp şi restul averilor evreieşti, adică comerţul şi industria, vor fi expropriate (adică confiscate). Ce să facă atunci bieţii evrei? Caută să se apere şi ei cum pot. Oricare în locul lor ar face la fel. Acum aţi venit cu legea camuflărilor.

Credeţi oare că din cele 5 – 600 întreprinderi evreieşti camuflate (se poate să fie şi mai multe) se vor găsi multe să se denunţe ele singure? De ce s-o facă căci şi aşa ştiu că li se vor lua întreprinderile. De exemplu – nu înşir decât câteva mai importante: Drogheria Standard, Fabrica Apretura, Societatea pentru Industria Textilă, Galeriile Lafayette, Industria Textilă Arădana, Industria Bumbacului, Fabrica Lyons – credeţi Dvs. că toate aceste întreprinderi – despre care toată lumea ştie că sunt camuflate în mod cât se poate de ingenios – se vor denunţa ele singure, adică îşi vor pune ele singure ştreangul de gât? Vreţi să confiscaţi întreprinderile industriale evreieşti? Cine le va conduce? Cum vor fi conduse de acei nepricepuţi şi şarlatani care vor căuta numai să se îmbogăţească repede, şi dacă vor fi între ei şi oameni cinstiţi – sunt desigur şi mulţi oameni cinstiţi care ar putea conduce – dar nu se pricep şi vor duce – cu sau fără voia lor – în scurt timp – fabricile la ruină, mai ales azi când aprovizionarea cu materii prime este aşa de dificilă. După ce vor stoarce aceste industrii – cum numai unii etnici ştiu

să le stoarcă – le vor lăsa în părăsire, din lipsă de materii prime, lucrătorii vor fi concediaţi şi fabricile închise, iar maşinile vor ajunge fier vechi.

Cunosc întâmplător la o întreprindere evreiască cazul unui controlor – şi, slavă Domnului, multe întreprinderi evreieşti au câte doi, unele chiar trei, controlori – (numit de

Ministerul Economiei Naţionale, Ministerul Domnului Dragoş şi Ministerul Domnului Dr. Dănulescu) – care controlor a doua zi după ce a fost numit s-a prezentat la întreprindere şi a cerut direcţiei urcarea salariului de la 15.000 la 50.000 lei pe lună.

După câteva săptămâni a forţat direcţia să angajeze un avocat şi o domnişoară rude sau prieteni de ai Domnului controlor cu o leafă de 10.000 lei lunar fiecare, care doi funcţionari nu vizitau întreprinderea decât de două ori pe lună ca să-şi încaseze salariul, iar Domnul Controlor îşi face apariţia în întreprindere de câteva ori pe lună cu scopul numai de a-şi încasa salariul şi a cere mereu diverse produse de ale întreprinderii. Contul lui la întreprindere pentru aceste cumpărături este azi de lei 140.000 cu tendinţa spre urcare, cont ce bineînţeles nu va fi lichidat niciodată. Probabil că Domnul Controlor aştepta să fie el numit – atunci când întreprinderea va intra în mâinile statului-administrator girant şi atunci va avea el grijă să reguleze şi acest mic şi neînsemnat cont.

V-aţi interesat Domnia Voastră vreodată de puternica întreprindere germană din România, GOBOT, din Bucureşti, str. Oituz, care a acaparat tot comerţul angro de textile şi face un dever de câte miliarde anual? Şi această întreprindere este camuflată cu acţionari români (Atanasiu etc.), dar bineînţeles că contra acestei camuflaţii nu veţi întreprinde nimic. Acest consorţiu vinde cu preţuri de speculă – facturând cu un preţ şi dând pe sub mână diferenţe de preţ de 15 până la 100 la sută – şi fraudează

astfel statul cu zeci şi poate chiar cu sute de milioane. Aşa există şi în alte ramuri importante puternice grupuri germane care pe faţă sau pe ascuns conduc comerţul acestei ţări. Numiţi aceasta românizare? Preferaţi, desigur, pe nemţi în locul evreilor, dar poate mai târziu veţi regreta această preferinţă.

Vă rog respectuos a primi un sfat – în interesul ţării. Nu vă grăbiţi cu confiscarea industriei şi comerţului evreiesc. Ceea ce vreţi să faceţi azi veţi putea face şi peste 3, peste 6 luni. Evreul nu poate fugi de aci nici cu industriile sale nici cu comerţul sau nici cu averea sa. Cei ce au fugit cu vaporul „Struma" – au fugit nenorociţii numai în cămaşa goală ca să scape de atâtea asupriri, de atâtea înjosiri, de atâtea chinuri – au ştiut că-şi riscă viaţa – şi totuşi au fugit, şi au ajuns în fundul mării. Lăsaţi mai departe pe evreu să-şi conducă comerţul şi industria, lăsaţi-l să le camufleze – doar nu pierde nimeni nimic, nici etnicii care câştigă, nici statul care încasează impozite – veţi avea numai avantaje: impozite mari, salarii regulat plătite, lucrători mulţumiţi, producţie mulţumitoare; dacă veţi confisca întreprinderile veţi avea numai neplăceri: impozitele vor scădea, fabricile îşi vor micşora producţia, lucrătorii vor fi concediaţi şi veţi da ocazie la mulţi gangsteri să se îmbogăţească pe spinarea statului din averea ce statul o va lua de la evrei pe care ei o vor prăpădi.

Vă rog respectuos, Domnule Mareşal, să nu-mi luaţi în nume de rău cele ce v-am scris. E purul adevăr, chiar dacă e crud, dar aşa e adevărul – e totdeauna crud. Aveţi mulţi linguşitori în jurul Domniei Voastre care nu vă zic întotdeauna adevărul, ascultaţi şi de umilul evreu care vede bine şi adânc şi se gândeşte la interesul ţării, care e şi ţara sa, cu toate că ţara nu-l vrea. El însă nu are ţară de lăsat.

Vă rog primiţi, Domnule Mareşal, asigurarea stimei

ce v-o păstrez şi a admiraţiei pentru opera înfăptuită de Domnia Voastră până în prezent. Numai în chestiunea evreiască nu pot însă să vă urmez, căci procedaţi prea drastic, prea brutal, prea brusc. Or fi între evrei şi oameni răi, hrăpăreţi, avizi de bani, dar sunt şi mulţi oameni de treabă între ei.

Un evreu născut în România veche

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 108/1941, f. 378 – 379).

INSPECTORATUL JANDARMI TRANSNISTRIA NOTĂ INFORMATIVĂ Nr. 185 din 24 martie 1942

În ziua de 9 martie 1942, poliţia germană din comunele Mostovoi şi Zavadovca, jud. Berezovca, au ridicat de la lagărul de evrei din comuna Chirin-Berezovca un număr de 772 evrei pe care i-au scos în marginea comunei şi executat prin împuşcare.

Obiectele aflate asupra evreilor au fost ridicate de poliţia germană şi luate cu ei.

În ziua de 13 martie 1942, un număr de 17 germani de la formaţiunile S.S. din comuna Cartaica, jud. Berezovca, au ridicat din lagărul de evrei din Huliovca-Berezovca un număr de 650 de evrei, pe care i-au scos în marginea comunei şi executat prin împuşcare.

Înainte de executare evreii au fost dezbrăcaţi până la cămaşă, iar obiecte, banii şi îmbrăcămintea aflată asupra lor au fost ridicate de poliţia germană şi duse în comuna Cartaica.

Cadavrele celor împuşcaţi au fost arse.

Informaţiunea sigură.

Inspector Jandarmi Transnistria Colonel ss/ E. Broşteanu Inspectoratul General Jandarmi Comunicat:

Guvernământul Civil al Transnistriei

(Arhiva CNSAS, fond 40 010, vol. 4, f. 275).

INSPECTORATUL JANDARMI TRANSNISTRIA

NOTĂ INFORMATIVĂ

Nr. 134 din 13 februarie 1942

Poliţia germană din comuna Rastad, judeţul Berezovca, a împuşcat un număr de 130 evrei din comuna Novăi-Umani, acel judeţ, iar cadavrele celor împuşcaţi le-au ars.

Lucrurile şi îmbrăcămintea celor executaţi s-a luat de către acea poliţie şi s-au distribuit populaţiei din comunele germane.

Informaţiunea sigură.

Inspector Jandarmi Transnistria Colonel ss/ E. Broşteanu Inspectoratul General Jandarmi Comunicat:

Guvernământul Civil Transnistria

(Arhiva CNSAS, fond 40 010, vol. 4, f. 276).

INSPECTORATUL JANDARMI TRANSNISTRIA

NOTĂ INFORMATIVĂ

Nr. 187 din 24 martie 1942

În ziua de 16 martie 1942, un număr de 16 germani de la poliţia S.S. germană din Nova-Candeli, jud. Berezovca, au ridicat din lagărul de evrei din comuna Catousca, acel judeţ, un număr de 120 evrei, pe care i-au scos în marginea comunei şi executat prin împuşcare.

Efectele şi obiectele găsite asupra evreilor au fost ridicate de poliţia germană.

În urma panicii produse în judeţul Berezovca, cu împuşcarea evreilor, au dispărut din lagărul din comuna Lisinovca, acel judeţ, un număr de 300 evrei.

S-a dat ordin Legiunii a-i urmări şi readuce la lagăr.

Informaţiunea sigură.

Inspector Jandarmi Transnistria Colonel

Ss/ E. Bro şi teanu

Inspectoratul General al Jandarmeriei Comunicat:

Guvernământul Transnistriei

(Arhiva CNSAS, fond 40 010, vol. 4, f. 277).

INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI

NOTĂ INFORMATIVĂ Nr. 192 din 1 aprilie 1942

În ziua de 10 martie 1942, un număr de 15 poliţişti germani din comuna Mostovoi şi Zavadovca, judeţul Berezovca, au ridicat de la lagărul din comuna Balaiciuc acel judeţ un număr de 875 evrei pe care i-au scos în marginea comunei şi executat prin împuşcare.

În ziua de 20 martie 1942, aceşti poliţişti germani au ridicat din lagărele din comunele Estribinova, Dimitrovca şi Rumenscoe, judeţul Berezovca, un număr de 1 742 evrei pe care i-au scos în marginea comunei şi executat prin împuşcare.

În ziua de 22 martie 1942, poliţia germană din comuna Cartacaia, judeţul Berezovca, au ridicat un număr de 180 evrei din lagărul Staraia-Balca şi un număr de 370 evrei de la lagărul din comuna Zaharovca, judeţul Berezovca, pe care i-a executat prin împuşcare.

Hainele şi obiectele de valoare ale evreilor executaţi au fost ridicate de către poliţia germană, iar cadavrele lor au fost stropite cu gaz şi dat foc.

Informaţiunea sigură.

Inspector Jandarmi Transnistria Colonel ss/ E. Broşteanu

Inspectoratul General al Jandarmeriei

Comunicat:

Guvernământul Civil al Transnistriei

(Arhiva CNSAS, fond 40 010, vol. 4, f. 278).

INSPECTORATUL JANDARMI TRANSNISTRIA

NOTĂ INFORMATIVĂ Nr. 6 din 7 aprilie 1942

În ziua de 10 martie 1942, un număr de 15 poliţişti germani din comuna Mostovoi şi Zavadovca, judeţul Berezovca, au ridicat de la lagărul din comuna Balaiciuc acel judeţ un număr de 850 evrei pe care i-au executat prin împuşcare.

În ziua de 24 martie 1942, Comandantul Poliţiei germane din Neu-Fredental, judeţul Berezovca, însoţit de 10 poliţişti germani au mai ridicat un număr de 30 evrei

tot din Balaiciuc, pe care i-au executat prin împuşcare. După executare poliţia germană a procedat la ridicarea efectelor de la evreii executaţi, care au fost distribuite populaţiei germane, iar cadavrele celor executaţi au fost stropite cu petrol şi dat foc.

Poliţia germană ridică efectele de la evreii executaţi şi le predă populaţiei germane fără a fi dezinfectate, fapt ce contribuie la răspândirea tifosului exantematic, astfel că în comuna Vasilinova, acel judeţ, unde au fost distribuite haine de la evrei, s-au ivit până acum 7 cazuri de tifos exantematic.

Informaţiune sigură

Inspector Jandarmi Transnistria Colonel ss/ E. Broşteanu

Inspectoratul General al Jandarmeriei Comunicat:

Guvernământul Civil al Transnistriei

(Arhiva CNSAS, fond 40 010, vol. 4, f. 279).

— 5 – 28 ianuarie 1943 – Notă a Serviciului Special de Informaţii

NOTĂ

privitoare la atitudinea Palatului faţă de problemele războiului şi de acţiunea opoziţiei anglofile6

6 Vezi, pe aceeaşi temă, după lovitura de stat de la 23 august 1944, notele *Istoria Camarilei de la Palat* din 1945 – 1946 (ANIC, fond PCM – SSI, dosar 13/1944, vol. II, filele 1 – 31) şi *Palatul şi Camarila până la 6 martie 1945* (*ibidem*, filele 115 – 119).

Amestecul Palatului în afacerile politice – care a deschis, în ultima vreme, perspective noi acţiunii lui Maniu – nu datează nici de un an.

Urmărind cu atenţie, prin legături apropiate de anturajul intim al Curţii, modul în care a evoluat interesul Regelui pentru problemele războiului şi ale politicii, influenţele pe care le-a suferit, contactele şi relaţiile ce le-a întreţinut, până să ajungă la manifestări favorabile

opoziţiei anglofile, putem înfăţişa în cele ce urmează fazele importante ale acestei acţiuni şi atmosfera în care s-au desfăşurat.

Acum un an, Maniu vedea în persoana Regelui un simplu simbol, al unei dinastii greu încercate.

Se socotea aproape firesc ca drepturile Suveranului să fie riguros limitate la exercitarea unor funcţiuni pur decorative.

Nu atât doctrina monarhiei constituţionale susţinea această atitudine, ci convingerea că Regele e mult prea tânăr, „lipsit de însuşiri personale, de o inteligenţă mediocră şi fără interes faţă de problemele intelectuale" pentru a fi destinat „în vremuri atât de aprige unui rol activ", cum se exprima deseori însuşi Maniu.

Ecouri despre temperamentul irascibil şi ieşirile bruşte ale Suveranului au amintit prea mult caracterul tatălui exilat, pentru a nu trezi simpatia lui Maniu şi a partizanilor săi.

Maniu ştia de asemeni că Regina [Mamă Elena] nu poate uita că izgonirea Ei din ţară sa făcut şi cu sprijinul său; prezidentul de Consiliu, care mai târziu vorbea de viaţa imorală de la Curtea Regelui Carol, făcuse el singur formele de plecare ale Reginei legitime.

La rândul ei, Curtea avea rezerve vizibile faţă de persoana lui Maniu, socotit „un politician nesincer şi lipsit de lealitate, în care un Rege nu se poate încrede", în aşa măsură încât şeful grupării naţional-ţărăniste, care aflase de temerile Suveranului, obişnuia să spună intimilor săi „că ticălosul de Carol a deformat şi caracterul fiului său".

Relaţiile erau animate de o rezervă reciprocă, când s-au produs două fapte menite să ducă la o apropiere:

Gh. Taşcă, devenit partizan al lui Maniu, e unul dintre profesorii Regelui; el povesteşte într-o consfătuire naţional-ţărănistă că părerea publică despre rege „e fundamental greşită", că „nu e lipsit de inteligenţă, ci

numai timid” şi că „degajează din toată persoana Sa un mare simţ regal”.

Taşcă a relatat că, după intrarea germanilor în Danemarca, Regele Mihai se arăta serios preocupat „de puterile şi drepturile care rămân unui Suveran, când ţara Sa e ocupată”.

Maniu află astfel că Regele reflectează la problemele ridicate de intrarea trupelor germane pe teritoriul nostru şi că nu pare dispus să joace un rol pur decorativ.

Aceste ştiri au mărit interesul pentru viaţa şi atitudinile Regelui; când d-na Nelly Catargi, din anturajul intim al Reginei, a iniţiat primele legături confidenţiale cu Maniu şi cu amicii acestuia, terenul era pregătit.

Contactul n-a avut însă decât caracterul unei reluări de raporturi mai directe, fără ca Maniu să spere că ar putea cândva să se servească de sprijinul Regelui în planurile sale politice.

PRIMELE ATITUDINI COMUNE: LA 24 IANUARIE 1942

La sfârşitul anului 1941, Maniu şi Dinu Brătianu intensifică acţiunea lor în contra continuării colaborării militare pe Frontul de Răsărit.

Se spunea, pe şoptite, că şi Curtea ar fi îngrijorată de perspectivele războiului nostru, alături de Puterile Axei.

Sub înrâurirea Reginei, anglofilă prin educaţie şi relaţiunile de familie, spiritul Regelui ar fi fost treptat format împotriva aşa-numitei „dominaţiuni germane”.

Conducerea celor două grupări de opoziţie nu punea prea mari speranţe în această direcţie, dar se hotărî totuşi să facă o încercare.

Prilejul se ivi la serbarea Ordinului Ferdinand din 24 ianuarie 1942. Maniu, care nu ştia exact care e atmosfera, găsi potrivit să nu meargă la Palat, sub motiv că prezenţa sa ar putea să creeze neplăceri Regelui, iritând deopotrivă cercurile germane şi sferele guvernului. Se vorbea atunci,

aproape deschis, că relaţiile dintre Rege şi Conducătorul Statului sunt încordate şi că „Regele şi Regina au de suferit severitatea Domnului Mareşal Antonescu”, aşa că scuza lui Maniu părea plauzibilă.

I. Mihalache şi d-rul Lupu – din partea naţional-ţărănistă – şi d-rul [Constantin] Angelescu, din partea liberală, se întorc entuziasmaţi de la Palat. Ei relatează conducerilor respective că Regele şi Regina sunt definitiv câştigaţi pentru teza opoziţiei.

Regele n-ar fi de acord cu continuarea colaborării militare, iar Regina s-a arătat serios îngrijorată de perspectiva ca armata română să fie treptat sleită în războiul Axei împotriva Sovietelor.

D-rul Lupu şi D-rul Angelescu cred că Regele ar putea să influenţeze armata şi că aceasta ar fi în stare să impună o altă politică Domnului Mareşal Antonescu.

Maniu înlătură „acest entuziasm naiv”. „Regele nu poate să facă nimic”, spune dânsul.

„Trebuie sfătuit să nu exagereze, fiindcă nemţii nu obişnuiesc să glumească”.

Sfatul lui Maniu e transmis Curţii; Suveranii sunt îndemnaţi să fie precauţi „şi să menajeze susceptibilităţile Domnului Mareşal Antonescu”.

CEAIUL OFERIT DE REGINĂ DOAMNELOR ARDELENCE

Palatul vrea totuşi să-şi manifeste simpatia pentru refugiaţii ardeleni şi, indirect, să încurajeze mişcarea revizionistă a lui Maniu.

Organizarea acestei demonstraţii a aparţinut d-nei Nelly Catargi. Regina invită la un ceai soţiile fruntaşilor ardeleni. În discuţiile care s-au purtat când se pregătea acest ceai politic, Maniu a accentuat că prezenţa d-nei Goga n-ar face plăcere refugiatelor, care au suferit din cauza politicii alături de Germania, pe care defunctul Octavian Goga o proclamase împotriva intereselor

Ardealului.

D-na Goga nu este invitată, iar faptul e socotit ca o satisfacţie dată lui Maniu.

Regina se întreţine afabil cu femeile ardelene şi acordă atenţii speciale doamnelor Mihai Popovici, Ghiţă Popp şi Aurel Dobrescu.

Urmarea e simpatia refugiatelor pentru Rege şi Regină.

Maniu nu vede, totuşi, în aceste mici demonstraţii decât un joc fără urmări politice pentru acţiunea sa.

ÎNTREVEDEREA MANIU – REGINA

Se aranjează atunci o audienţă a lui Maniu la Regină; ea avea scopul să provoace, în sfârşit, marea explicaţie dintre Suverana jignită şi fostul prezident de Consiliu, care contribuise la plecarea Ei din ţară.

Maniu a mărturisit apoi „că, pe alocuri, Regina a fost foarte tare”.

I-a reproşat că a despărţit-o de copilul Ei şi că are o vină în adâncirea crizei de la Curtea Regelui Carol.

I-a reproşat că a adus pe Carol în ţară „când ştia de ce este capabil”.

Maniu a replicat că, dacă nu aducea pe Carol în ţară, el ar fi venit cu ajutorul armatei şi peste capul guvernului, că atmosfera era pregătită pentru prinţul exilat, în jurul căruia se crease atunci un nimb de legendă.

Cât priveşte plecarea Reginei, el a înţeles-o temporar, pentru a calma scandalul de la Curte, ce devenise aproape public şi a-i da răgazul să aranjeze convenabil lucrurile.

Întrevederea a luat sfârşit cu convingerea Reginei că are în Maniu un aliat puternic împotriva ex-Regelui Carol; acesta era, de altfel, unul din scopurile principale ale audienţei şi de aceea prezenţa Regelui fusese evitată. Se ştia că Suveranul nu suferă să se vorbească în termeni răi de tatăl Său.

Maniu a folosit prilejul şi pentru a vorbi de

colaborarea militară, pe care a calificat-o dezastruoasă, dar Regina a îndrumat mereu discuţia înspre trecut. Nici de rândul acesta, Maniu n-a rămas prea entuziasmat.

INTRAREA ÎN SCENĂ A LUI IOAN DE MOCSONYI-STYRCEA

Lucrurile capătă o formă mai concretă abia după intrarea în scenă a lui Ioan de Mocsonyi-Styrcea.

Tânărul diplomat, devenit secretarul particular al Regelui, aduce la Palat idei şi predilecţii anglo-saxone. El e fiul natural al lui Styrcea şi fiul adoptiv al lui Mocsonyi; se poate socoti astfel în tradiţia Curţii. E diplomat de carieră şi amicii săi îl văd posedând toate însuşirile de fineţe şi cultură necesare funcţiunilor sale.

Şi-a făcut studiile în Anglia şi Elveţia, e căsătorit cu o elveţiană şi aduce prestigiul de a fi izbutit să fie, foarte tânăr, funcţionar permanent la Ligă, succesor acolo la postul deţinut de Const. Vişoianu.

Îndeplineşte deci nenumărate condiţii: e curtean, e diplomat, e crescut în spiritul occidental şi format în ideile Ligii, vorbeşte la perfecţie limbi străine, e tânăr şi prin aceasta se poate apropia şi mai mult de Rege.

Astfel înfăţişat, secretarul particular apare opoziţiei, care începuse să urmărească atent ce se petrece la Palat, „ca omul potrivit la locul potrivit”.

Tânărul secretar trece, din primul moment, ca un om de încredere al Regelui.

Maniu se teme chiar de o nouă camarilă, dar Ioan de Mocsonyi-Styrcea îi este prezentat ca un partizan anglofil; „chiar de se va alcătui o nouă camarilă ea va fi în favoarea Dvs.”, i se spune.

Acest nou contact e asigurat de Const. Vişoianu. Fostul ministru la Varşovia şi Haga are o mare influenţă asupra tânărului secretar, la a cărui formaţiune pretinde că a contribuit.

Vişoianu are şi scopuri personale: e un manist prea

recent, pentru a nu simţi nevoia să fie întărit şi de o influenţă la Palat; e un curtean prea nou, spre a nu crede că trebuie să aducă Regelui sprijinul celor două partide istorice. De aceea, el foloseşte legăturile sale vânătoreşti cu Dinu Brătianu, pentru a-i sugera şi acestuia o apropiere de Palat.

Maniu nu ştie că acelaşi emisar ţine legătura şi cu Brătianu; Brătianu vede profilându-se în viitor perspectiva unei noi atotputernicii liberale la Palat.

Contactul devine strâns şi permanent. Vişoianu îşi asumă acest rol; el ţine o legătură aproape zilnică cu Niculescu-Buzeşti, din Ministerul de Externe, care vede tot atât de des pe Ioan de Mocsonyi-Styrcea. Se face schimb de informaţii şi impresii, se emit păreri şi sugestii asupra evenimentelor în curs. De câte ori se ivea o chestie mai importantă, Vişoianu vedea direct pe Mocsonyi-Styrcea; în acest chip, contactul între Palat de o parte şi Maniu şi Dinu Brătianu de cealaltă parte era asigurat.

Vişoianu e invitat la vânătorile regale; el are prilejul să discute cu Regele personal problemele de Stat şi poziţia viitoare a României.

„ÎNDOCTRINAREA" REGELUI

Acest anturaj ştie să folosească „suferinţa" manifestă a Regelui că este „ignorat şi umilit" şi că prerogativele Sale constituţionale au fost încălcate, pentru a-l forma, treptat, într-un spirit ostil politicii actuale.

I se arată că războiul va fi pierdut de Puterile Axei şi că România va fi o ţară învinsă; i se descrie situaţia tragică în care se va găsi Statul Român, care va avea ostilitatea anglo-saxonă, duşmănia feroce a Uniunii Sovietice, în mijlocul unei lumi noi care, în numele unei morale superioare, va avea de aplicat sancţiuni ţărilor care au ajutat Axa.

Când frontul german se va prăbuşi, i se spune, hotarele României vor rămâne deschise în faţa invaziei

ungare şi bulgare, state care şi-au conservat armata; România nu va putea să reziste nici câteva zile, fiindcă forţele ei se irosesc pe Frontul de Răsărit, într-un război străin de obiectivele noastre naţionale.

Perspectivele cele mai sumbre se trec prin faţa Regelui: o ţară învinsă, hotare ameninţate, existenţa Statului în primejdie, agitaţii interne, o stare de spirit anarhică, întreţinută de cei întorşi de pe front, aparatul de Stat în descompunere, dinastia ameninţată…

— „Nu mai e vorba, Sire, de refacerea României Mari; trebuie să ne asigurăm mai întâi că Statul Român va mai exista”, i se spune mereu Regelui.

Interesul său pentru desfăşurarea războiului e stimulat; i se citeşte buletinul de radio-ascultare, e îndemnat mereu să audieze personal emisiunile de radio.

Regele a căpătat astfel convingerea că actuala orientare externă şi militară va duce în mod sigur la o catastrofă naţională şi că trebuie susţinute eforturile care tind către o altă politică a României.

În acelaşi timp, i se accentuează necesitatea stringentă de a-şi crea devotamente în armată, spre a avea, în orice împrejurare viitoare, sprijinul singurei forţe care, în vremuri extraordinare, poate stăpâni, măcar, situaţia internă.

PLANURILE LUI GHEORGHE BRĂTIANU

Liberalii nu se mulţumesc cu această singură legătură; încă înainte ca Ioan de Mocsonyi-Styrcea să-şi fi asumat rolul de intermediar cu fruntaşii opoziţiei, Gheorghe Brătianu vorbeşte unchiului său despre necesitatea întăririi monarhiei.

În vremea când Gheorghe Brătianu era unul din profesorii Regelui, avea des prilejul să-l vadă. Regele, la rândul său, manifesta o simpatie pentru şeful prezumtiv al grupării liberale; ea nu era pe placul lui Mocsonyi-Styrcea, care flutura pe dinaintea Regelui „atitudinea germanofilă a

lui Gheorghe Brătianu”, dar totuşi Palatul vedea că acesta va fi un factor important în viitor.

Gheorghe Brătianu îndemna de asemeni pe Rege să ţină contactul cu căpeteniile armatei; la mesele intime din casele lui Gheorghe Brătianu rolul Regelui, în situaţiile de mâine, era clar arătat.

TEORIA CONSTITUŢIONALĂ A LUI MANIU

Când Domnul Mareşal Antonescu era bolnav – şi cele mai fantastice zvonuri străbăteau în public – anturajul Regelui se găsea în mare fierbere. O succesiune eventuală se pune în discuţie.

Ce se va întâmpla, se spunea, dacă Domnul Mareşal Antonescu nu va mai fi în stare să păstreze funcţiunile sale? Cine-i va lua locul?

Ce formulă trebuie folosită pentru a întări, cu acest prilej, poziţia Regelui, fără însă a alarma pe germani?

Pericolul unei noi guvernări legionare stăruie mereu în cercurile Palatului; pentru a evita un asemenea pericol, orice formulă e bună. Regele, care în copilăria sa avusese simpatii legionare, a devenit sub influenţa Mamei Sale un inamic ireductibil al Gărzii de Fier. El se teme deopotrivă de germani; el nu poate suferi pe mătuşa sa, Arhiducesa Ileana, numai fiindcă i se spune că ar fi gata să facă jocul germanilor, împotriva sa.

Aceste temeri, străbătând până la Maniu, pe căile ce am indicat, duc la cristalizarea unei teorii constituţionale.

Dispariţia Domnului Mareşal Antonescu ar putea să ducă, spune Maniu, la restabilirea prerogativelor constituţionale, ce au fost încălcate la 6 septembrie 1940. Domnul Mareşal Antonescu şi-a luat, cu de la sine putere, prerogativele pe care Constituţiile României, tradiţia şi uzul le-au conferit Regelui.

De la dictatura regală a lui Carol II, s-a trecut la dictatura personală a Domnului Mareşal Antonescu; şi într-un caz şi în celălalt mecanismul constituţional a fost viciat.

Situaţia normală trebuie restabilită, spune mai departe Maniu. Cum? Maniu indică căile de urmat.

În niciun caz, Domnul Mareşal Antonescu nu-şi poate numi singur succesorul; el nu are acest drept. Funcţiunea de Conducător al Statului nu este o instituţiune; ea este numai un titlu, aşa cum Mussolini are titlul de Duce, Hitler titlul de Führer, Franco titlul de Caudillio.

Acest titlu nu înglobează prerogativele şefului de Stat. Domnul Mareşal Antonescu e un simplu Preşedinte de Consiliu, care şi-a luat, în mod extraordinar şi cu titlul temporar, o parte din prerogativele regale.

Potrivit ideilor de drept, el a deţinut şi aceste prerogative fără vreo legitimare; în niciun caz el nu le poate transmite altuia. Concluzia: dacă Domnul Mareşal Antonescu nu-şi mai poate păstra funcţiunile sale, ele revin de drept Regelui. Numai acesta poate decide cum se va soluţiona succesiunea; cine va fi noul prim-ministru şi dacă i se va atribui, pentru motive de oportunitate externă, şi o parte din prerogativele regale; desigur, atât funcţiunile de prim-ministru ca şi prerogativele regale ce i s-ar conferi, trebuie să aibă o durată limitată, Regele putând să le retragă oricând va socoti de cuviinţă.

Caracterul instituţional al „Conducătorului” ar fi astfel definitiv abolit. Atribuind noului Preşedinte de Consiliu şi o parte din prerogativele Sale, Regele ar face-o cu un singur scop: să se degajeze personal de răspunderea politicii alături de Axă.

Regele era hotărât să facă uz de această teorie constituţională şi, dacă se ivea împrejurarea, să refuze de a accepta succesorul desemnat de Domnul Mareşal Antonescu.

El intenţiona să afirme, cu acest prilej, drepturile Sale, să numească prin surprindere un Preşedinte de Consiliu şi să-i confere o parte din prerogativele regale, în aşa fel însă încât să se vadă clar că are oricând dreptul să

se retragă.

Persoana la care se oprise Regele era Generalul Iacobici, socotit că ar întruni şi asentimentul german, dar nu şi-ar însuşi „atotputernicia” Domnului Mareşal Antonescu.

Asupra acestei formule căzuse [ră] de acord şi Maniu şi Dinu Brătianu, iar legăturile dintre Palat şi generalul Iacobici, întreţinute de Rosetti Solescu, îşi dădeau rezultatele.

Regele n-a avut prilejul să pună în practică acest plan, dar teoria constituţională privitoare la raportul de drept între Suveran şi Conducător e considerată singura valabilă în sferele autorizate ale Palatului.

NOUL MAREŞAL AL CURŢII REGALE

Plecarea lui Rosetti-Solescu din funcţiunea de Mareşal al Curţii Regale, a pus în discuţie numirea unui nou Mareşal.

Ioan de Mocsonyi-Styrcea şi Vişoianu sugerau ca alegerea să se oprească asupra unui om mai în vârstă, cu autoritate şi experienţă, care să dea, prin priceperea sa, un rol mai activ Palatului. S-a propus ca numirea să se facă în persoana unui diplomat de carieră. Două nume au circulat cu insistenţă: Grigorcea de la Roma şi Bossy de la Berlin. Mocsonyi-Styrcea a afirmat, mai târziu, că diplomaţii citaţi ar fi indispensabili în posturile lor. Se spunea că numirea trebuie, totuşi, făcută repede, fiindcă altfel Guvernul va desemna, împotriva voinţei Regelui, pe noul Mareşal.

Şi astfel, spre surprinderea lumii politice, „Monitorul Oficial” publica nu un decret, care trebuia să fie contrasemnat de un ministru, ci o „decizie regală” – o inovaţie la noi – prin care „Ioan de Mocsonyi-Styrcea, secretarul particular al Regelui, era însărcinat să îndeplinească şi funcţiunea de Mareşal al Curţii Regale”.

Mocsonyi-Styrcea s-a arătat faţă de amicii săi că n-a voit această funcţie şi că o exercită numai temporar, dar că

numirea trebuia urgent făcută, spre a preîntâmpina o numire a guvernului.

S-a înţeles, aşadar, că Mocsonyi-Styrcea deţine interimatul Mareşalului, până la numirea unui titular. S-a propus chiar această funcţiune lui Mocsonyi bătrânul, dar acesta a refuzat-o declarând că jocul e primejdios şi că nu înţelege să facă politică.

Regele şi-a arătat însă satisfacţia că a izbutit să impună o persoană care are încrederea sa în postul de Mareşal al Curţii. Formal, chestia rămâne însă deschisă, însuşi Mocsonyi-Styrcea susţinând că este un interimar şi că noul Mareşal va fi numit în ziua când se va putea ajunge la un acord între Rege şi Guvern.

ATMOSFERA DE LA PALAT. REGELE ŞI GUVERNUL

Atmosfera de la Palat e departe de a fi senină; Regele se arată deseori nervos şi irascibil. El suferă vizibil „că nu este luat în seamă”. Ambiţia sa de Suveran, care la început părea că-i este străină, reiese, de multe ori în mod violent, prin accente de mânie împotriva Guvernului. E aproape persecutat de ideea că e un Rege nesocotit. El se plânge de atitudinea prea aspră, prea severă a Domnului Mareşal Antonescu şi lasă să se vadă că ar putea să se înţeleagă mai uşor cu Domnul vicepreşedinte de Consiliu.

Aprehensiunile Reginei faţă de Doamna Mareşal Antonescu sunt de asemeni notorii; ea nu suferă că Doamna Mareşal Antonescu „se înfăţişează ţării ca prima doamnă a României” în acţiunea de asistenţă publică şi de ajutorare a răniţilor. Ea socoate că acest rol revine, potrivit tradiţiei, numai Reginei.

În această privinţă, anturajul a îndemnat întotdeauna pe Rege la moderaţie; Suveranul trebuie să fie calm şi să aştepte în linişte evenimentele. El trebuie să evite ieşirile bruşte, el nu trebuie să înrăutăţească raporturile cu Guvernul, susţine anturajul. Situaţia actuală e trecătoare; viitorul desemnează Regelui un rol atât de important, încât

merită să treacă, cu seninătate, peste neplăcerile prezente.

Regele trebuie să lase Guvernului toată iniţiativa şi toată răspunderea politicii actuale; până când împrejurările vor fi favorabile, el are de urmărit un singur ţel: să-şi consolideze poziţia faţă de armată şi de opinia publică, să alăture în jurul său, cu discreţie dar cu stăruinţă, căpeteniile armatei şi fruntaşii politici, ca să-şi construiască treptat o bază solidă.

Stăpân pe aceste forţe, cu autoritatea intactă în faţa ţării şi a străinătăţii, el va putea întreprinde, la momentul potrivit, „o politică naţională”, în acord cu aspiraţiile ţării.

DISCURSURILE DE LA 1 IANUARIE

În discuţiile sale cu Vişoianu, Maniu se îndoia mereu de aportul pe care poate să-l aducă Regele în aşa-zisa „luptă naţională”. „Ce poate să facă Regele?”, întreba mereu Maniu. „Mai mult decât îţi închipui dumneata”, răspundea Vişoianu.

Anturajul căuta, deci, de mult, prilejul să facă o demonstraţie, cu un îndoit scop: de a proclama în mod public atitudinea diferită a Regelui în politica externă şi militară; de a învedera opoziţiei că o acţiune naţională, sub egida Regelui, se poate realiza.

Pregătirea acestui eveniment a fost îndelungă şi laborioasă. Ioan de Mocsonyi-Styrcea, Vişoianu şi Niculescu-Buzeşti, în câteva conciliabule, au convenit ca Regele să fie îndemnat să folosească prilejul ce i-l oferă serbările tradiţionale din ziua de 1 ianuarie, pentru a rosti discursuri, într-un spirit ostil orientării actuale. Maniu trebuia să fie pus în faţa unui fapt împlinit; anturajul ştia că dacă s-ar fi cerut şi aportul lui Maniu la alcătuirea acestor texte, nu s-ar fi ajuns la vreun rezultat, dată fiind „pasiunea acestuia pentru discuţiile şi formele deliberate”. Anturajul dorea să lucreze repede şi ţinea să păstreze secretul. Cu mult înainte de Anul Nou, s-au redactat proiecte diferite de discursuri, care au căpătat o formă

definitivă abia după lungi controverse.

În discuţiile cu Regele, pe lângă argumentele de ordin general, s-a exploatat şi indispoziţia vizibilă a Suveranului, după discursul Domnului vicepreşedinte al Consiliului, rostit la Cernăuţi, când Regele s-a socotit jenat de situaţia în care a fost pus.

Regele a acceptat astfel să găsească forma de a se desolidariza de actuala orientare militară şi politică a ţării; această metodă corespundea şi tacticii lui Maniu, care susţine că trebuie provocate documente care să poată învedera conferinţei de pace că, în afară de Guvernul înfeudat Germaniei, toate forţele ţării au fost contra politicii alături de Axă.

În punctele de reper iniţiale, s-a pornit de la ideea că din cuvântările Regelui trebuie să se înţeleagă:

1. Că războiul României în Răsărit are un caracter defensiv; că el a fost pornit numai pentru recucerirea celor două provincii naţionale ce ne-au fost răpite.

2. Că România nu are ţeluri expansioniste, că nu râvneşte la teritorii străine (Transnistria), ci urmăreşte numai recâştigarea propriilor sale teritorii.

3. Că România nu adoptă atitudini extremiste şi că nu se asociază la ideologia şi ţelurile războinice ale Axei; că ea este gata să se înţeleagă cu oricine vrea să-i respecte drepturile.

4. Că Guvernul să fie îndemnat să se pună de acord cu aspiraţiile ţării, lăsându-se să se înţeleagă că aceste aspiraţii nu impun Războiul din Răsărit şi că în genere între Guvern şi Naţiune există o deosebire de vederi.

5. În fine, în răspunsul ce trebuia să se dea Nunţiului Papal, punctele de reper specificau ca Regele să se solidarizeze cu ideologia pacifică şi generoasă a Papii, care e şi în concepţiunea puterilor anglo-saxone.

DISCURSUL PATRIARHULUI

Aceiaşi atitudine fusese, de altfel, sugerată Regelui şi

cu ocazia discursurilor ce a schimbat cu Patriarhul, cu puţine zile înainte, când Şeful Bisericii a înmânat Suveranului „Crucea Biruinţei”. Patriarhul a prezentat în prealabil textul discursului său; Regele i-a cerut să modifice un pasaj în care se vorbea în termeni prea violenţi faţă de Rusia Sovietică („hoardele barbare care ne-au cotropit”).

— „E prea violent, Înalt Prea Sfinţite, şi nu e bine”, a spus Regele.

IMPRESIA FĂCUTĂ DE DISCURSURILE REGELUI

Proiectele anturajului au putut fi realizate, după cum se spune între cei ce s-au interesat de aproape de această chestie.

Cuvântarea rostită la Radio, în noaptea de Anul Nou, a produs o impresie penibilă în public; defectul de exprimare al Regelui, unit cu o remarcată timiditate, au trezit în public aprecieri defavorabile şi chiar calificative ironice; însuşi Maniu a făcut, în cercul prietenilor săi intimi, reflexii puţin măgulitoare. Dar sensul discursului a fost primit în lumea politică, ca o revelaţiune; lucru explicabil, deoarece numai cercurile conducătoare ale opoziţiei cunoşteau ideile Regelui.

Iar cuvântarea de răspuns adresată Domnului vicepreşedinte de Consiliu, din care rezulta că Regele sfătuia Guvernul să se pună de acord cu Naţiunea, a fost interpretată ca un mare act de curaj; comentarii în acelaşi sens a stârnit şi discursul prin care Suveranul răspundea Nunţiului Papal. Diplomaţii străini (reflexiile lui René de Weck, de exemplu) vedeau în această manifestare o desolidarizare de ideologia nazismului şi o asociere la concepţiile generoase anglo-saxone.

Reîntorcându-se din Ardeal, imediat după Anul Nou, Maniu cere partizanilor săi să afle ce impresie a făcut discursurile Regelui în armată şi în diferite straturi ale societăţii; iar, la întâia sa întâlnire cu Vişoianu, îi spune

acestuia: „Aţi lucrat-o bine”.

SCRISOAREA LUI DINU BRĂTIANU

În intenţia anturajului, nu era numai de a proclama în mod public ideile deosebite ale Regelui în ceea ce priveşte orientarea României şi de a-l desolidariza de politica regimului actual; se urmărea, în acelaşi timp, ca aceste manifestări să conducă pe şefii opoziţiei în jurul Regelui; „trebuia” să fie un început al uniunii naţionale, sub egida regală.

Dinu Brătianu, fire mai deschisă şi mai hotărâtă, a răspuns imediat sugestiei ce i s-a făcut; el a transmis o scrisoare confidenţială Regelui, în care l-a felicitat „pentru cuvintele înţelepte ce le-a rostit şi care sunt în asentimentul ţării”.

Ioan de Mocsonyi-Styrcea se aştepta la un act comun al celor doi şefi de opoziţie. Vişoianu a înţeles dificultăţile unor negocieri asupra unui text acceptat de Dinu Brătianu şi Maniu; de aceea, a socotit că e mai bine să lucreze pe etape. Dinu Brătianu nu ştie nici azi că şi Maniu a trimis o scrisoare Regelui, iar Maniu este străin de scrisoarea lui Dinu Brătianu.

NEGOCIERILE CU MANIU

Lucrurile au mers mai greu cu Maniu. El a obiectat că chestia e prea importantă şi a pus din nou în discuţie poziţia Regelui în cadrul „acţiunii naţionale”.

Cu acest prilej, anturajul Regelui a definit posibilităţile de viitor. Vişoianu, exprimând planurile anturajului, a învederat „rolul imens” pe care poate să-l joace Regele, într-o acţiune viitoare. S-a arătat, astfel, că o iniţiativă a lui Maniu n-ar fi sigură de asentimentul întreg al armatei; ea ar putea să apară ca o simplă acţiune de partid, pe câtă vreme, pusă sub egida Regelui, ea capătă aspectul unei uniuni naţionale. În forma aceasta, orice tendinţă contrarie din armată ar fi uşor înlăturată; iar în faţa străinătăţii, ţara întreagă în frunte cu Regele ei, s-ar

înfăţişa pentru politica anglofilă.

Maniu a cerut să se consulte cu prietenii săi; Vişoianu i-a refuzat cererea, sub cuvânt că asemenea manifestări trebuie ţinute în cel mai strict secret. S-a convenit, până la urmă, ca Maniu să se consulte numai cu Mihalache, în ziua de Sf. Ion, când îl va vizita pe acesta la Dobreşti.

În ziua de 7 ianuarie, Maniu a plecat la Dobreşti; el a promis că va înmâna scrisoarea sa lui Vişoianu la 11 ianuarie crt. La 15 ianuarie, când Buzeşti vine, pentru a doua oară, să ia scrisoarea, Maniu cere lui Vişoianu un nou răgaz.

Textul lui Maniu e remis abia în după-amiaza zilei de sâmbătă 16 ianuarie a.c.

El e redactat în termeni foarte călduroşi; Maniu felicită pe Suveran cu prilejul Anului Nou şi exprimă „impresia profundă produsă în opinia publică" de „mesagiile înţelepte" adresate de Rege Naţiunii.

Scrisoarea lasă a se înţelege asentimentul conducerii naţional-ţărăniste la orientarea trasată de Rege, dar Maniu se fereşte să scoată în relief deosebirile dintre politica regimului şi aceea formulată de Suveran. El a obiectat că trebuie avută în vedere „eventualitatea unei indiscreţii". Remiţând textul, Maniu a întrebat pe Vişoianu: „Sunteţi mulţumit, domnule Ambasador?"

— „Sunt foarte mulţumit, domnule Preşedinte. Cred că şi Majestatea Sa va fi mulţumită. De altfel, era şi timpul: aţi fost un fanatic dinastic, dar în război cu toţi Regii!"

Vişoianu a făgăduit că va provoca un răspuns confidenţial al Regelui, conceput în termeni tot atât de călduroşi şi semnificativi, în ceea ce priveşte asentimentul Palatului faţă de „acţiunea naţională" a lui Maniu.

INDISCREŢII LA O VÂNĂTOARE REGALĂ

La o vânătoare regală de duminică, 3 şi luni 4 ianuarie a.c., Vişoianu a avut prilejul să discute din nou cu

Regele.

Suveranul a vorbit destul de deschis. El a spus că se aştepta la nemulţumirile Domnului Mareşal Antonescu cu privire la fondul discursurilor ce a pronunţat de Anul Nou; conducătorul a avut însă aerul că le trece cu vederea, dar s-a arătat nesatisfăcut din cauza unor chestiuni pur formale.

Iarăşi s-a pus în discuţie atitudinea ce trebuie s-o aibă Palatul faţă de Guvern; anturajul a recomandat Suveranului să dea toate satisfacţiile formale Domnului Mareşal Antonescu; nu e politic să se înrăutăţească raporturile, din pricina unor forme goale, s-a spus. Regele trebuie să se menţină ferm numai în ceea ce priveşte „politica naţională”.

Regele s-a plâns de atitudinea Domnului vicepreşedinte de Consiliu, cu care înainte spunea că s-ar putea înţelege mai bine.

„Domnul Ică mă minte întotdeauna”, a spus Regele. „Nu ştiu ce să mai cred. Când nu se poate avea încredere nici în cuvântul Primului Ministru, cum se mai poate lucra?”

Regele s-a arătat exasperat de „lipsa de lealitate a Guvernului” faţă de Dânsul; El lasă a înţelege totdeauna că, mai presus de orice, preţuieşte respectul cuvântului dat. E prin firea sa bănuitor, n-are încredere în oameni; dacă e pus în faţa unei situaţii pe care nu o pricepe, vede comploturi şi manevre tenebroase, urzite împotriva sa.

Anturajul a avut să se lupte cu aceeaşi atitudine bănuitoare a Regelui şi faţă de Maniu; nici azi nu s-ar putea spune că temerile Regelui privind sinceritatea lui Maniu reprezintă singura forţă naţională capabilă să atenueze consecinţele ce le va aduce ţării actuala orientare politică şi militară.

După discuţii, explicaţii şi ezitări, Regele s-a încredinţat „că o formulă Maniu este inevitabilă, într-o

anumită fază a războiului”, cum s-a exprimat anturajul său; dar, în acelaşi timp, a lăsat a înţelege că ar vrea să lucreze pentru a-şi crea un sprijin propriu în armată şi opinia publică.

De aici, o lungă explicaţie cu privire la primejdia politicii personale. Anturajul i-a vorbit de experienţa dureroasă a tatălui său, i-a recomandat să evite formaţiuni personale. Un Rege, i s-a spus, poate avea un rol istoric, asumându-şi numai funcţia de arbitru, deasupra guvernelor. Răspunderea cade atunci în seama Guvernului, care poate fi schimbat după necesitate. Iar Regele, e ferit de a trage consecinţele, oricât de gravă ar fi împrejurarea.

OSTILITATEA FAŢĂ DE PRINCIPELE NICOLAE

Aflând că Maniu întreţine legături cu generalul Manolescu, intim al principelui Nicolae, Regele a exclamat:

— „Vedeţi că dl. Maniu nu e leal; el nu ştie ce părere avem noi despre unchiul Nicky?”. Această apostrofă a fost transmisă lui Maniu, care a declarat că Generalul Manolescu vine să-l vadă din propria sa iniţiativă. Vişoianu continuă să se plângă însă „că Maniu vrea să joace la toate nunţile”.

PLANURI DE VIITOR

Regele este câştigat la punctul de vedere că numai o înţelegere cu Puterile anglo-saxone ar putea să pună stavilă unei expansiuni sovietice; că numai o asemenea politică poate menţine Statul Român şi monarhia.

El e gata să afirme, dacă ar avea din nou prilejul, o orientare diferită de aceea a Guvernului actual.

Anturajul l-a convins că trebuie să evite neînţelegerile cu regimul; i s-a învederat rolul cel are Guvernul Antonesci în actuala situaţie; i s-a vorbit iarăşi despre ameninţarea legionară. Acesta e un punct sensibil; Regele vede în legionari o ameninţare directă împotriva sa.

La vânătoarea din 3 şi 4 ianuarie a.c., Regele s-a

arătat interesat şi de situaţia ce se va ivi după pace. Invitaţii au rămas surprinşi auzind pe Suveran spunând „că Maniu nu va ţine mult la Guvern” şi că „o parte din elementele tinere şi de valoare trebuie să se rezerve pentru ministerul [guvernul] ce va urma lui Maniu”.

E de relevat că anturajul prezintă pe Rege „ca pe un tânăr închis, bănuitor şi timid, care în public face o impresie rea din cauza defectului său de exprimare; dar care are însuşiri serioase, e plin de bunăvoinţă, are ambiţia să facă ceva şi se gândeşte mereu să nu greşească”. Anturajul cultivă ideea că Regele ar putea să aducă servicii ţării, nu numai coalizând în jurul altei orientări externe importante forţe militare şi politice; dar că el ar putea să facă o apropiere cu casa domnitoare a Angliei, printr-o căsătorie cu o principesă engleză. Perspectiva unei dinastii înrudită cu Curtea engleză a fost înfăţişată şi lui Maniu ca o soluţie de consolidare a ţării.

PĂRERILE LUI BARBU ŞTIRBEY

În conversaţiile sale cu Maniu, principele Barbu Ştirbey s-a arătat mai puţin entuziasmat de persoana Regelui; el a declarat că e preocupat de ceea ce a numit „o criză dinastică”.

Ş tirbey se deosebeşte de Maniu în ceea ce priveşte rolul Regelui; după dânsul, evenimentele vor cere un rege activ şi intrepid. Regele va trebui să îndeplinească rolul de arbitru, dar să ia şi iniţiative proprii pentru a stăvili pasiunile interne şi a impune echilibrul şi stabilitatea.

Pentru Ştirbey, Regele Mihai e impropriu unei asemenea misiuni delicate; Regele ar fi lipsit de cele mai elementare calităţi, iar Regina e fricoasă şi fără voinţă. Ştirbey şi-a exprimat părerea că problema dinastică ar putea să ceară soluţii grave.

ÎN JURUL SERBĂRII DE LA 24 IANUARIE

Rămăsese convenit ca Regele să folosească şi serbarea cavalerilor ordinului Ferdinand pentru a

proclama din nou o politică diferită de orientarea guvernului. Ocazia părea favorabilă ca Regele să manifeste simpatia sa pentru cauza Ardealului. Se discuta chiar ca anul acesta, Maniu să ia parte la serbarea de la Palat.

Conducerea naţional-ţărănistă a rămas surprinsă, când colonelul [Octav] Ullea a explicat la telefon lui Ghiţă Popp că serbarea nu va putea să aibă loc „din cauza împrejurărilor excepţionale”.

Vişoianu a primit însărcinarea să explice lui Maniu că Guvernul a stăruit ca serbarea să nu aibă loc, pentru a evita demonstraţii în favoarea Ardealului, pe care le socoteşte inoportune în momentul de faţă; dar că Maniu, în calitate de senior al ordinului „Ferdinand”, va primi o scrisoare autografă din partea Suveranului, redactată în aşa chip încât mişcarea revizionistă să capete o întărire regală.

Scrisoarea n-a fost însă trimisă; Vişoianu a avut iarăşi sarcina să lămurească pe Maniu că Palatul a trebuit să renunţe la această manifestare, care ar fi putut crea dificultăţi Regelui în raporturile Sale cu Domnul Mareşal Antonescu.

Maniu a declarat că n-are nimic de obiectat şi că, până la o limpezire a situaţiei, îndeamnă pe Rege să observe cea mai strictă precauţie, spre a nu stârni conflicte inutile şi primejdioase cu Guvernul şi indirect cu germanii.

A rămas însă convenit ca Regele să răspundă confidenţial scrisorii ce a primit din partea lui Maniu, după Anul Nou, şi că acest mesaj să consfinţească legătura Palatului cu aşa-zisa „acţiune naţională”.

(ANIC, fond PCM-SSI, dosar 10/1942, filele 26 – 48).

— 6 – 19 august 1944 – Ultime mesaje din Berlin Destinate Mareşalului Antonescu

BERLIN 23 IULIE 1944

MISIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI

ÎN GERMANIA
ATAŞATUL MILITAR NR. 88
STRICT CONFIDENŢIAL PERSONAL
ATAŞATUL MILITAR BERLIN către
MARELE STAT MAJOR
Secţia II-a

În legătură cu atentatul contra Führerului [din 20 iulie 1944] am onoarea a raporta următoarele:

Date precise, din surse oficiale, nu se pot obţine.

La O.K.H. ofiţerii erau vineri consternaţi. Şeful Secţiei Legături nu a primit pe nimeni. La expunerea situaţiei nu a venit. Ni s-a comunicat că s-a „îmbolnăvit". Nici până azi, 23 iulie, nu a apărut. Iar subalternii nu pot da nicio informaţie. „Mai mult decât este în comunicat nu ştim nici noi"; este răspunsul tipic dat tuturor. Şi, poate, într-o mare măsură, şi adevărat. Noul comandant al unităţilor din interior nu este obligat a informa Secţia Legături Externe.

Păstrarea secretului este legată şi de teama unor pedepse imediat aplicate. La unele întrebări, zâmbind uşor, unii au făcut un semn cu degetul arătător peste gât, care spunea destul.

Circula tot felul de ştiri. Multe se contrazic. A trecut, de altfel, şi prea puţin timp de la eveniment.

Voi reda mai jos câteva fapte care, văzute de mine, aflate de la persoane serioase sau fiind comentarii ale unor persoane ce pot avea unele informaţii, vor reda un tablou mai exact a celor petrecute.

1. Criza internă creată de atentat şi cu repercusiuni asupra luptătorilor, nu poate fi prin nimic micşorată. Ea este cu atât mai puternică cu cât evenimentul a avut loc într-un moment când situaţia militară este, fără îndoială, grea. Căderea regimului însemna şi prăbuşirea imediată. Nimeni nu ar putea înlocui, în scurt timp, organizarea actuală. De haosul creat ar fi profitat numai inamicii.

2. În legătură cu scopul urmărit de complotişti circulă tot felul de păreri.

Cei mai mulţi admit că, odată Führerul suprimat, se putea ajunge la o înţelegere cu anglo-americanii şi continua apoi lupta spre Est. Ideea aceasta s-ar vedea şi în discursul Führerului, care spunea că: „Acei ofiţeri proşti care au făurit un complot, pentru a mă înlătura pe mine şi conducerea armatei... Proşti pentru că nu şi-au dat seama de consecinţele arătate mai sus la pct.

1".

3. Nu s-au dat alte nume de complotişti decât acelea ale Generalului BECK, fostul Şef al MStM. German, demis în 1938, şi Colonelului Conte STAUFFENBERG.

Ultimul, în vârstă de 37 de ani (a pierdut în acest război un braţ), era Şeful de Stat Major al Generalului de C.A. Olbrich, Şeful lui „Allgemeine Heeresamt".

El avea sub ordine toate „Inspecţiunile" (ceva similar fostelor direcţii ale armelor din Ministerul nostru) care se ocupau cu instrucţia, precum şi serviciile dotării cu armament a trupelor din interior.

Acest general se spune că este arestat. El lucra sub ordinele Generalului – Oberst FROMM, Comandantul lui ERSATZHERR (unităţile armatei de uscat din interior fără Waffen „SS"). Şi acest general, ca şi foarte mulţi ofiţeri din comandamentul lui, sunt sub „supraveghere", până la terminarea cercetărilor. Se adăuga că aceasta „nu înseamnă că toţi sunt vinovaţi".

Se mai pomeneşte numele unor mareşali din cei ce au fost înlocuiţi. Foarte des am auzit pe acela al Mareşalului von MANNSTEIN. Şi chiar pe acela al Generalului ZEITZLER, cu toate că în discursul Führerului se arăta un motiv al înlocuirii. Este aparent, poate, dar nu poate fi vorba de amestec în complot. Este adevărat că – dacă nu era prin nimic compromis – ar fi fost prudent, pentru a nu da subiect propagandei inamice, să fi fost

schimbat la câtva timp după liniştirea spiritelor.

Relativ la fostul Şef de Stat Major, pot adăuga că am auzit, cu mult înainte de eveniment, că se aşteaptă a fi înlocuit. Atentatul nu a făcut poate decât să grăbească hotărârea.

Fapt cert este că numărul celor implicaţi trebuie să fie mai mare decât 2 sau 3 ofiţeri. Şi dovada o fac discursurile care vorbesc de o „clică a foştilor generali". Iar ei trebuie să mai fi avut şi alte ajutoare. Chiar un comunicat german, publicat în presă, arăta că unii din capii răzvrătirii, în urma nereuşitei acţiunii, s-au sinucis. Alţii au fost împuşcaţi de „batalioanele de fuzilieri" ai armatei.

Iar mulţi se întreabă ce este real, dacă a fost nevoie de „batalioane". A fost numărul lor chiar aşa de mare? Sau s-a urmărit un efect moral?

Poate că vreun comunicat ulterior va curma toate zvonurile.

4. Nici acum nu se ştie ora exactă a evenimentului şi locul.

Unii spun că atentatul a avut loc la C.G. din Bavaria, căci numai aşa era posibil [ca Hitler] să primească imediat pe Duce [Mussolini].

Cele mai multe surse indică Prusia. Acolo ar fi avut loc o conferinţă la care participa şi

Colonelul Conte STAUFFENBERG.

După o versiune faptele s-ar fi petrecut astfel:

Colonelul STAUFFENBERG a adus bomba într-o servietă. Era de modelul unei mine anticar, plată. A pus geanta pe masă şi după câteva momente a ieşit afară şi a plecat cu automobilul spre aerodrom. În drum a auzit explozia bombei. Personalul de pe pistă a crezut că zgomotul este datorat vreunei aplicaţii.

A plecat la BERLIN. La aterizare, aflând că atentatul nu a reuşit, s-a sinucis.

5. Numirea Ministrului HIMMLER ca Şef Suprem al HEITMATHEER-ului (termen nou creat, prin care se înţeleg toate unităţile din interior, ale armatei de uscat, Waffen „SS” şi a M.U. din rezerva generală (?) aflate pe teritoriu) 7, nu a produs efecte bune.

Activitatea ministrului de Interne este cunoscută din trecut. Este omul soluţiilor energice, radicale şi rapide. Publicul, care ştie aceste lucruri, vede mai curând în această numire o dovadă a seriozităţii situaţiei.

Apreciat ca un om ambiţios, am aflat că de mai mult timp ar fi cerut puteri şi asupra trupelor din interior.

Faptul că avea acum sub ordine atâţia ofiţeri bătrâni fac pe mulţi să creadă că alte dificultăţi nu ar fi excluse. Sunt susceptibilităţi care ar fi trebuit menajate. Cum adică, se întreabă unii, nu mai sunt în Reich generali care să se bucure de încrederea Führerului? Alţii spun că ar fi numai o măsură provizorie, până când organismul puternic al Ministerului de Interne va lichida cazul.

6. Unele pasaje din discursurile ţinute după atentat au fost criticate. Ele au dat naştere la comentarii nefavorabile, cu excepţia aceluia al Amiralului DÖNITZ, apreciat ponderat, clar şi convingător. „... Ei au crezut că prin suprimarea Führerului să ne liberăm de luptă, dar nu au văzut haosul în care ne puteau arunca”. Sunt cuvinte profund reale.

a). În faptul că Führerul ordona în primele ore ale dimineţii de VINERI ca nicio autoritate civilă sau militară să nu mai asculte de uzurpatori, ci, dimpotrivă, „să-i aresteze sau în caz de rezistenţă să-i distrugă imediat”, se vede mai curând o confirmare a zvonurilor după care „complotiştii” au fost stăpâni în unele locuri. Libertatea dată „pentru distrugerea lor imediată” ar fi putut provoca abuzuri.

b). Mareşalul Göring, vorbind de „clica foştilor generali, care din cauza laşităţii şi nepriceperii au fost

izgoniţi de la conducere”, aruncă o lumină rea şi poate nedreaptă asupra unora cărora li s-au recunoscut, de atâtea ori, mari merite. Dar se aduce o dezminţire însăşi a motivelor oficiale date de conducere, în legătură cu înlocuirea lor la comandă. Se mai adaugă că publicul mare cunoaşte nominal numai înlocuirile marilor şefi militari. Dacă era în cauză numai Generalul BECK, nu trebuia să se precizeze acest fapt pentru a se limita cadrul? Or el este mai mare?

c). Discursul Dr. LEY, ministrul Muncii, ţinut lucrătorilor din Berlin, este şi mai criticat.

El a avut cuvinte grele şi pline de ură la adresa nobililor. (Atentatorul era conte). Chiar în cercurile Partidului impresia a fost rea. Nu este timpul a provoca lupta de clase.

7 Lămuriri date de un ofiţer superior german.

Discursul, transmis la radio, nu a mai fost retransmis la alte emisiuni. Ceva mai mult, nu a apărut nici în jurnale, cu excepţia unui mic rezumat într-un singur ziar.

Şi în armată sunt mulţi, foarte mulţi ofiţeri nobili, care se spune că s-au comportat foarte bine. Tocmai de aceea Partidul s-ar teme de ei. Dar este timpul unor asemenea nemulţumiri în corpul ofiţeresc sau în interior?

d). S-a mai comentat faptul că nu a vorbit nimeni în numele armatei de uscat.

Se crede că explicaţia trebuie văzută în faptul că Führerul însuşi, având şi comanda ei, nu mai era cazul să mai vorbească cineva.

7. Prima comunicare anunţând atentatul s-a făcut joi 20 iulie după-amiaza la orele 18. Bineînţeles că ea a provocat mare îngrijorare. Mulţi credeau că atentatul a reuşit.

Imediat au fost alarmate trupele, iar în toate comunele gărzile Partidului. Ele sunt dotate cu arme model vechi. Controlau toate persoanele ce intrau în sat,

ducându-le fără excepţie la sediul gărzii.

8. Primele trupe şi-au făcut apariţia la Berlin, la autorităţi şi posturile radio, două ore mai târziu. Se apreciază că în oraş au fost relativ puţine trupe. Valoarea lor nu a trecut poate de 1 Divizie. Ele erau grupate numai la autorităţi sau barând unele străzi. Foarte puţine care de luptă. În oraş s-au văzut, joi seara, 10 care luptă lângă clădirea Cancelariei Reichului. Vineri dimineaţa se aflau la liziera de Vest a oraşului circa 20 care de luptă. Tot acolo mai erau două divizioane de artilerie moto, iar la liziera de Sud am văzut un divizion cu 3 baterii tot moto. Mitraliere erau instalate pentru flancarea unor străzi. Destul de semnificativ [el faptul că am văzut numai trupe de „SS”, deşi în Berlin şi în împrejurimi sunt multe unităţi ale armatei de uscat. Ţinuta trupei de campanie: grenade la centură şi în cizme. Foarte hotărâţi, categorici şi scurţi în răspunsuri.

Un exemplu:

Pe Bendlerstrasse, într-un capăt al străzii se afla Legaţia noastră, iar în celălalt cea mai mare parte din birourile Statului Major al Generalului FROMM, unde a lucrat şi Colonelul atentator.

M-am prezentat în acest al doilea capăt, vineri către orele 14, venind de la O.K.H., pentru a informa pe Domnul Ministru.

Trecând colţul şi intrând pe Str. Bendler, m-am trezit în faţa a trei puşti mitraliere şi un „HALT” foarte impresionant. La 100 m, lângă clădirea comandamentului, se afla un pluton infanterie.

Am fost controlat de către un sublocotenent. Pătrunsesem un metru peste linia interzisă şi nu oprisem imediat. A trebuit să vină şi un maior pentru a hotărî asupra cazului. Am făcut un ocol pentru a pătrunde prin celălalt capăt. Iar formalităţi. „Vi se permite a merge până la a 2-a casă – acolo era Legaţia noastră. Dacă treceţi de

ea tragem.

Înţeles? Repetaţi".

Am repetat.

La 15%, măsurile erau ridicate. Aflu că se aflase acolo pentru cercetări însuşi Reichsministrul HIMMLER.

La Berlin nu a putut intra nimeni până la orele 6 dimineaţa.

Domnul Profesor Nichifor Crainic se afla invitat la o masă într-un cantonament din apropierea Capitalei. Cu destulă greutate a pătruns până în regiunea Palatului. De acolo, nu a putut ajunge la Hotel Adlon decât condus de un ofiţer de la Garnizoana Berlin.

În toată regiunea Cancelariei Reichului şi a Ministerului de Externe circulaţia era complet interzisă.

Controlurile pe comunicaţii au fost ridicate vineri la orele 9, cu excepţia drumurilor ce duceau spre KÖNIGS-WÜRSTENHAUSEN, unde este marea staţiune radio germană.

Gărzile militare observate în satele-garnizoane din jurul Berlinului au fost ridicate sâmbătă.

9. În noaptea de joi spre vineri, organele Partidului au sculat lumea pentru ca să asculte discursul Führerului.

Vineri seara, în fiecare localitate autorităţile şi populaţia şi-au manifestat dragostea pentru FÜHRER. Mi s-a spus că în multe locuri entuziasmul a fost foarte mare. În cantonamentul meu – Buckow – manifestaţia nu a prea reuşit.

Conducătorul local al Partidului a început cuvântarea prin a-şi exprima durerea că participa prea puţină lume în raport cu numărul locuitorilor, mărit încă prin refugiaţi. Erau prezente circa 200 persoane. Comuna are 2000 locuitori şi sunt aproximativ cel puţin tot atâţia refugiaţi.

10. De sâmbătă 22 iulie, Capitala are un aspect absolut normal. În 2 – 3 locuri am mai văzut câteva sentinele. Nu a fost, şi deci nu se putea ridica, starea de

asediu.

ATAŞATUL MILITAR BERLIN
LT. COLONEL
ss. Tilichi Eugen
24 iulie 1944
ANEXA LA RAPORTUL NR. 88

Curierul nu a plecat azi, aşa cum era stabilit. Adaug alte detalii culese în ultimele 24 de ore.

1. Se confirmă ştirea că atentatul s-a produs la Cartierul Führerului din Prusia.

2. În ziarele de azi se arăta că „au participat la complot un număr restrâns de ofiţeri înalţi împreună cu adjutanţii lor". Deci şi ofiţeri inferiori.

3. În afară de ofiţerii de la punctul 2 din raport s-ar mai afla sub stare de arest:

a) Generalul de divizie KORTZFLEISCH, Comandantul C.3 Armata (Teritorial) din
Berlin.

Reamintesc că acest ofiţer a luptat în iarna anului 1941/1942 în zona Harkow. A avut sub ordine 2 D.I. româneşti din C.6.A. şi este decorat cu Mihai Viteazul.

L-am văzut de multe ori. Vorbea totdeauna foarte frumos de armata noastră, nu numai în faţa mea, dar şi a străinilor.

b) Generalul de divizie HAASE, Comandantul Pieţei Berlin.

Cred că aceşti ofiţeri, ca şi Generalul Fromm, sunt poate mai mult vinovaţi că nu au luat la timp măsurile adecvate cazului.

În schimb, se pare că Feldmareşalul MANNSTEIN nu ar avea niciun amestec. I s-ar fi oferit în ultimul timp o nouă comandă, dar a refuzat-o.

4. Se mai dă ca sigură împuşcarea Feldmareşalului WITZLEBEN (aflat de aproape doi ani în rezervă).

5. Numărul celor executaţi ar fi până acum de circa

40 de ofiţeri.

6. Anexez alăturat 2 fotografii apărute în ziare.

De remarcat că Führerul dă Ducelui mâna stângă. La mâna dreaptă ar fi rănit.

7. Nu se confirmă informaţiile unor posturi de radio civile în legătură cu pretinse incidente între trupe ale armatei de uscat şi „Waffen SS”.

ATAŞATUL MILITAR BERLIN Lt. Colonel ss. E. Tilichi

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 65/1944, filele 169 – 175, 178 – 179).

Legătura română la OKH General [Titus] Gârbea

STRICT SECRET

Anexa Nr. 3 la raportul Nr. 403/19.8.944

SITUAŢIA FRONTURILOR ALIATE APRECIATĂ DE O.K.H. ŞI O.K.W.

I. ÎN VEST

Forţele care operează în Franţa de Nord nu trec de 50 M.U., formând acelaşi grup armate care a invadat în Normandia.

Armata americană care a făcut ruptura – cu 4 divizii blindate – este aceeaşi. Ea a fost întărită cu noi forţe din Anglia şi sub noua comandă a generalului Patton, care se presupune a fi comandantul Grupului Armate American Nr. 1 rămas în Anglia. El cuprinde un grup de 6 divizii paraşutişti şi infanterie aero. Sunt M.U. de temut, care fac marea îngrijorare a lui O.K.W.

Se presupune că aceste forţe din Anglia sunt destinate a coopera la ocuparea Franţei. Am întrebat dacă nu se prevede o nouă debarcare la Nord-Est de Sena, când linia acestui fluviu nu va putea fi ţinută? Mi s-a răspuns că este posibil, dar mi s-a adăugat că atacul acestor forţe rămase în porturile fortificate, ocuparea Franţei (totuşi ţară amică) şi apoi ocuparea noului front pe Sena – Yonne – Canalul Bourgogne până la Elveţia va cere multe forţe.

Forţele care operează în Franţa de Sud nu trec de 6

M.U. care sunt întărite cu multe tancuri. Ele formează Armata 2-a Franceză Expediţionară, având C. VI. A. American (D. 36, 45 şi 93) ce a debarcat în zona Cannes şi C.I.A. Fr. (D. 1, 2) ce a debarcat la est Toulon.

Aceste forţe ţintesc a pătrunde în valea Rohnului inferior şi a ocupa Toulon, Marseille pentru a permite restului Grupului de Armate aliat din Africa a debarca. Este de remarcat lipsa M.U. engleze pe acest front.

II. ÎN SUD-VEST (ITALIA)

Nicio schimbare deosebită. De câteva zile forţele sunt în oprire şi o parte din M.U. – în refacere sau repaus. OKW este mai optimist cu privire la acest front.

Forţe sunt grupate în zona Bari (3 – 4 M. U.) şi se crede că sunt destinate pentru debarcări în Dalmaţia şi în Istria. N-au apărut vasele de transport, dar pregătirile aviaţiei sunt în curs. Scopul acestei debarcări [este de-a] a pătrunde în Valea Dunării şi a tăia liniile de comunicaţie ale frontului italian.

III. FRONTUL DE EST (General Guderian)

Grosul forţelor sovietice se află între Carpaţi şi Baltica şi în desfăşurare este bătălia Vistulei. El ţinteşte zonele industriale Silezia, Łódź şi Varşovia. Prima fază a bătăliei a fost atacul la Varşovia.

A doua fază a fost ruptura de la Baranow. Pierderile şi lipsa de benzină au adus o pauză. De câteva zile operaţiunile au fost reluate prin lărgirea spărturii de la Baranow, atât la Est de Vistula spre Sud, cât mai ales la Vest de fluviu spre Nord.

Repartiţia forţelor blindate şi de cavalerie este următoarea:

Concomitent cu efortul la Centru pentru Vistula, inamicul atacă pretutindeni. Pe frontul român el se aşteaptă la succese uşoare. Forţe mari nu a desfăşurat. În Moldova a putut aduce cel mult forţa a 1 – 2 corpuri blindate, dar dispune de multe forţe de infanterie. Scopul

ofensivei poate fi şi politic, pentru a disloca Balcanii după impresiunea produsă de schimbarea atitudinii din Turcia.

La Nord situaţia este şi mai grea. Grupul Armate are mari pierderi şi-i lipsesc tancurile. Aşa se explică retragerile neîntrerupte şi inamicul atacă cu foarte multă infanterie.

Din aceste nevoi, rezultă şi necesitatea legăturii pentru care OKH conduce operaţiunile spre Schaulen şimitau.

Cu toate aceste succese sovietice, care mai pot urma (spune generalul Guderian), se observă la inamic, de 10 zile, o slăbire a pătrunderilor adânci. El a avut mari pierderi şi acum manevrează tocând forţele lui, formând noi eforturi în lături, încercând noi pătrunderi, apoi păstrând direcţia de atac când se izbeşte de rezistenţă, pentru a alege o alta şi a face noi eforturi.

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 28/1941, f. 130 – 132).

	corpuri blindate	corpuri cavalerie
Grupul Armate Nord	3	
Grupul Armate Centru	16	4
Grupul Armate Ucraina Nord	13	2
Grupul Armate Ucraina Sud		1
Ucraina şi interior	6	1
Total	38	8

Anexa Nr. 4 la raportul Nr. 403/19.8.44

I N F O R M A Ţ I U N I

I. FACTORII CARE AU DETERMINAT ÎNFRÂNGERILE GERMANE DIN VARA ANULUI 1944

FRONTUL DE EST

Pe Frontul de Est, înfrângerile dezastruoase se datoresc, în rezumat, următoarelor cauze, pe care le enumerăm:

1. Marea disproporţie de forţe, care a atins 1 la 6 până la 9 în zonele de efort. Ea a existat şi în zone în care germanii au obţinut succese defensive tactice, graţie unei conduceri superioare şi a calităţilor deosebite a unor trupe de elită.

2. Punerea în acţiune a unei artilerii numeroasă, puternică şi foarte bine aprovizionată în zonele de efort (divizii şi corpuri de artilerie independente).

3. Întrebuinţarea corespunzătoare a aviaţiei în bătălie, în pregătirea şi execuţia atacului, analog procedeelor întrebuinţate pe Frontul de Vest.

4. Marea mobilitate tactică şi strategică mult superioară germanilor; chiar Mareşalul Keitel, în conferinţa cu Domnul General Şef al Marelui Stat Major, la 6 august, a amintit că ruşii au primit peste 60.000 autovehicule de la U.S.A.ceea ce le dă o mobilitate şi o viteză uluitoare".

Am văzut repeziciunea cu care au apărut marile unităţi de la Grupul Armate Ucraina Sud în zonele de ruptură şi de efort ale Grupului de Armate Centru şi Ucraina Nord.

5. Comandamentul Sovietic, comandanţii de mari unităţi de toate eşaloanele, s-a dovedit foarte bun şi nicidecum inferior Comandamentului German.

6. Lipsa de antrenament pentru războiul de mişcare al trupelor, mai ales pe frontul Grupului Armate Centru, unde diviziile, ocupând sectoare întinse pe front larg, în parte pe fronturi de acoperire, au pierdut mult din capacitatea lor manevrieră.

Cu ocazia luptelor de la Witebsk – Bobruisk s-a evidenţiat faptul că trupele germane nu au avut niciun antrenament pentru marş (rosături multe şi grave la

picioare). În primele trei săptămâni de operaţiuni, acest fapt a înrâurit mult operaţiunile.

7. Scăderea moralului şi a stării disciplinare la germani. S-a constatat că uneori unităţi care primeau ordinul să reziste la „încercuire" au părăsit poziţia şi s-au retras.

FRONTUL DE VEST

Invazia, începută la 6 iunie, după 2 luni şi jumătate s-a soldat cu o victorie completă de partea anglo-americanilor, care deschide largi perspective pentru operaţiunile ulterioare, prin care se va viza: eliberarea teritoriilor ocupate, iar apoi distrugerea forţelor germane, chiar pe teritoriul Reichului.

Cauzele acestei înfrângeri germane nu pot fi analizate în detaliu, căci ne lipsesc datele necesare. Un lucru este însă sigur, şi care domină toate celelalte, cauza principală şi decisivă, o constituie covârşitoarea şi absoluta superioritate aeriană anglo-americană; acest lucru ne-a fost declarat atât din sursă autorizată, cât şi din partea luptătorilor de pe front, cu care am avut ocazia să vorbesc.

Această superioritate aeriană a făcut cu neputinţă deplasarea marilor unităţi de rezervă la timp, a provocat pierderi enorme unităţilor germane în deplasare şi pe bazele de plecare şi a constituit un factor decisiv de primă şi capitală importanţă în obţinerea victoriei anglo-americane.

Acţiunea partizanilor

Un factor care a contribuit, mai ales pe Frontul de Est, la obţinerea victoriei de mari proporţii îl constituie acţiunea partizanilor.

Pe când însă în Rusia acţiunea partizanilor s-a desfăşurat în mod lent, continuu, aproape pe tot teritoriul rus ocupat de germani şi în tot timpul războiului, cu o intensitate mai mare însă în zonele care prezentau un

interes deosebit pentru desfăşurarea operaţiunilor proiectate sau în curs, în Franţa, în schimb, acţiunea partizanilor a avut un caracter spontan, de explozie, care a luat naştere abia după debarcarea reuşită anglo-americană în Normandia.

Cauzele acestei particularităţi se datoresc faptului că încercările anterioare organizate numai de elemente franceze de a acţiona prin franctirori au fost reprimate de germani în modul cel mai sever, prin represalii, înăbuşindu-se multe acţiuni în germen.

În preajma marilor operaţiuni din Franţa, acţiunea partizanilor, deşi executată de elemente franceze, este condusă şi organizată de Comandamentul Anglo-American, după un plan bine hotărât şi în strânsă legătură cu operaţiunile armatei regulate.

Partizanii, transportaţi pe calea aerului (debarcaţi sau lansaţi cu paraşute), prevăzuţi cu tot utilajul tehnic perfecţionat de armament, material exploziv şi transmisiuni t. f. f., au desfăşurat, cu concursul populaţiei locale franceze, în actuala perioadă, o acţiune foarte importantă, care, uneori, a influenţat în mod decisiv operaţiunile în curs, în detrimentul germanilor.

Amintim numai: distrugerea podurilor de pe Seine, Loire, Rhône, care se datoresc, în bună parte, partizanilor, dar mai ales distrugerea a foarte numeroase podeţe, rambleuri etc. de pe zonele de operaţiuni, care foarte des au făcut imposibile deplasările marilor unităţi germane, în timp util.

Este de remarcat:

În ultimul timp, acţiunea partizanilor ruşi s-a întins şi asupra teritoriului Reichului german. Astfel, sovieticii lansează paraşutişti, recrutaţi dintre prizonierii germani, care s-au declarat comunişti şi voluntari pentru acte de sabotaj în Germania. Ei sunt riguros examinaţi şi cercetaţi pentru a li se verifica încrederea. La Moscova este o

Centrală care ţine o completă contabilitate a fostului Partid Comunist din Germania şi este o bună cale de verificare. Paraşutiştii sunt lansaţi în grupe de 6 – 14 oameni, în uniforme germane, foarte bine armaţi cu arme germane şi excelente aparate radio americane. Multe din actele de sabotaj şi distrugeri au reuşit. Astfel, la 12 august, un mare depozit de muniţii, la 8 km Est de Wunsdorf (30 km Sud Sud-Est Berlin), a fost aruncat în aer în plină zi. Dintre aceşti paraşutişti sunt foarte puţini care se predau de bunăvoie şi denunţă pe ceilalţi. Din această cauză controlul în Germania a fost extrem de intensificat. Pe un parcurs de 100 km în Prusia un autovehicul este de 7 – 8 ori controlat.

II. SCHIMBĂRI ÎN MARILE COMANDAMENTE GERMANE

În ziua de 17 august 1944 s-a făcut la PC al Armatei 3-a Blindate, la Wilischken (15 km Nord-Est Tilsit) instalarea Generalului de Armată Raus, fostul Comandant al Grupului Raus din Carpaţi, la comanda Armatei 3-a Blindate.

Generalul de Armată Reinhardt, fost comandant al Armatei 3-a Blindate, a trecut la comanda Grupului de Armate Centru, înlocuind pe Mareşalul Model, care urmează a primi o comandă în Franţa.

III. INFORMAŢIUNI REFERITOARE LA ARMATA GERMANĂ CULESE CU OCAZIA UNEI VIZITE PE FRONT, ÎN ZIUA DE 17 AUGUST 1944

În cererii lui OKH, m-am deplasat în ziua de 17 august 1944 pe front, la Corpul IX Armată şi Divizia 212 Infanterie (Armata 3-a Blindată) din Grupul Armate Centru, pentru a lua contactul cu un număr de dezertori ruşi de origine etnică română, trecuţi în masă la germani.

Cu această ocazie, am cules şi următoarele informaţii:

1. Corpul IX Armată (Comandant: General de

Artilerie Wuttmann), PC la Warlaukis, la 60 km Nord-Est Tilsit, la centrul dispozitivului armatei, ocupă un front de circa 50 km la Nord şi Sud Raseinen, aripa dreaptă fiind pe Niemen.

În subordinele Corpului IX Armată operează (de la Nord spre Sud):

— Divizia 252 Infanterie (stânga).

— Divizia 212 Infanterie, PC la Paupis (14 km, Sud-Vest Raseinen) ocupă un front de circa 15 km la aripa stângă Raseinen, înglobând focarul luptelor recente.

— Detaşamentul Corp Armată H., de tăria unei divizii, la dreapta dispozitivului Corpului IX Armată.

— Detaşamentul Ma. 63 pe Niemen.

2. Raportul de forţe la Corpul IX Armată.

În sectorul Corpului IX Armată operează 11 divizii infanterie şi o armată blindată.

Capacitatea operativă a acestor unităţi este însă foarte mult redusă şi în special armata blindată a suferit pierderi considerabile, care se cifrează la 80% din totalul carelor angajate.

Diviziile de infanterie au efective care nu trec de 50% din cele de război, au fost recompletate, în ultimul timp, cu elemente cu instrucţia incompletă.

3. Capacitatea operativă a Diviziei 212 Infanterie.

În discuţiuni, generalul Sensfuss, comandantul diviziei, mi-a comunicat următoarele:

— A luat comanda diviziei acum două luni în urmă, când a ocupat un sector la Sud de Pleskau. Foarte scurt timp după luarea comenzii, din cauza pierderilor suferite (divizia a pierdut 8.000 oameni, iar toţi comandanţii de regimente şi batalioane au fost scoşi din luptă), divizia a stat două săptămâni în refacere, când a fost recompletată în pripă.

— De două săptămâni divizia a purtat lupte foarte grele, la Raseinen, care s-au soldat cu pierderi foarte grele

pentru inamic, mai ales în ceea ce priveşte carele de luptă. Divizia a respins numeroase atacuri cu care, distingându-se peste 220 care cu artileria, tunuri anticar etc.

Dar şi pierderile diviziei au fost considerabile. În ultimele 8 zile, divizia a avut regulat 80 – 100 oameni scoşi din luptă (morţi şi răniţi), cifră care, având în vedere efectivele actuale reduse, e foarte mare.

În prezent, batalioanele au efective între 68 – 160 oameni maximum, iar batalioanele după sectoare de 1 600 – 2 300 metri.

Comandantul diviziei s-a arătat nemulţumit cu elementele trimise pentru completarea golurilor, în schimb a avut cuvinte de laudă pentru luptătorii vechi din divizie, toţi de origine bavarezi.

4. Moralul trupelor (mă refer la Divizia 212 Infanterie cu care am venit în legătură), este bun. Situaţia este apreciată de comandanţii respectivi ai C. IX. A. şi D. 212 I. ca serioasă, mai ales din cauza efectivelor reduse, dar fără pesimism.

5. Cu ocazia luptelor de pe Vistula, în primele zile ale lunii august, au fost angajate numeroase detaşamente de poliţie, formaţiuni de lucru pentru a stăvilii lărgirea capetelor de pod. Neavând o instrucţie corespunzătoare misiunii ce au primit, au suferit pierderi foarte grele.

6. În privinţa culegerii informaţiilor, şeful Biroului Informaţii al Corpului IX Armată mi-a comunicat că pe lângă exploatarea surselor curente – prizonieri şi dezertori – Corpul de Armată face un uz foarte larg de:

a. Ascultări radio. Radiogramele cifrate simple sunt decriptate repede şi uşor de o echipă specială. În schimb toate mesagiile făcute cu dicţionarul cifrat şi care se compun din grupe de 5 cifre nu sunt descifrate, nefăcându-se nici măcar încercările respective, căci practic este cu neputinţă.

Într-o singură perioadă, care însă nu a durat mai

mult de 6 zile, când un dicţionar de cifrare rus a căzut în mâinile Comandamentului german, era cu putinţă de a se descifra şi asemenea mesagii. Foarte repede însă dicţionarul a fost înlocuit cu altul ce era gata tipărit. Este de menţionat că pe coperta dicţionarului este specificat: „cine pierde dicţionarul şi nu raportează aceasta imediat autorităţilor superioare este împuşcat”.

În operaţiuni de atac ruşii transmit ordinele şi rapoartele în clar, lucru care de asemenea este exploatat cu grijă.

b. Agenţi, recrutaţi, instruiţi şi trimişi prin grija şi în zona corpului de armată. Generalul comandant al Corpului de Armată mi-a declarat că, având în vedere disproporţia de forţe, numai datorită unei bune organizări a culegerii informaţiilor situaţia a putut fi stăvilită.

IV. INFORMAŢIUNI REFERITOARE LA DEZERTORII RUŞI DE ORIGINE ETNICĂ ROMÂNĂ, TRECUŢI ÎN MASĂ LA GERMANI

Am găsit în apropierea postului de comandă al D. 212 I. (14 km Sud-Vest Raseinen) un număr de 92 prizonieri (dezertori) de origine etnică română şi 13 minoritari (ruşi şi ucraineni), toţi originari din judeţele Basarabiei şi Bucovinei, ocupate în prezent de ruşi.

Făcând o triere a românilor, am constatat:

1.29 făcuseră serviciu militar în România, până la 1940, când, după declaraţia lor, au fost lăsaţi la vatră (respectiv se găseau lăsaţi la vatră), în urma cedării Basarabiei şi Bucovinei de Nord la Rusia Sovietică.

Majoritatea au prestat serviciul militar la regimente de pe teritoriul Bucovinei şi Basarabiei.

2.63 erau tineri de 18 – 20 ani sau bătrâni peste 40 ani, care nu făcuseră însă armata. Fuseseră recrutaţi scurt timp după ocuparea teritoriului părăsit de noi şi nu au avut decât o instrucţie incompletă de durata [al 2 – 2% luni.

3. Niciunul dintre dezertori nu a fost gradat.

4. Marea majoritate a românilor a fost cu ştiinţă de carte şi la un număr de 11, la inspecţia făcută, am găsit cărţi de rugăciune, din care însă au fost scoase paginile cu efigia M.S. Regelui şi Mareşalului Conducător.

5. Am vorbit întâi acestora, fiind adunaţi în bloc şi apoi am stat de vorbă cu circa jumătate dintre ei, în mod individual.

Deşi la cuvântarea pe care am ţinut-o, la întrebarea: dacă doresc să lupte acum în rândurile Armatei Române, pentru a elibera pe fraţii subjugaţi şi familiile lor de teroarea bolşevică, toţi au răspuns în cor cu însufleţire că „da”; întrebaţi individual, jumătate din cei întrebaţi au dat răspunsuri evazive, ceea ce a demonstrat că fuga lor nu a avut niciun substrat naţional.

6. Din punct de vedere pur-informativ militar prezentau un interes relativ redus:

— Toţi au făcut parte din diviziile 164 şi 158 (regimente de infanterie) ce se găseau în faţa Diviziei 212 germane;

— Neavând decât o instrucţie sumară şi numai 2 – 3 zile pe front, nu au putut da nicio informaţie, măcar minimă, de organizare, tehnică sau tactică.

7. Fiind întrebaţi de mine dacă mai sunt mulţi români în unităţile din care fac parte, am primit răspunsuri contradictorii, totuşi au rămas cu impresia că sunt sau, mai bine zis, erau companii unde procentul românilor atingea 30%.

8. În fine, fiind chestionaţi care este, după părerea lor, procedeul cel mai bun pentru a determina şi pe ceilalţi români la dezertare, am primit aproape în unanimitate răspunsul: „megafonul”.

Doi ostaşi dezertori, mai inteligenţi, au convenit să rostească la megafon, zilele viitoare, când situaţia tactică va permite, în prezenţa unui interpret, un text scurt de propagandă, simplu şi uşor de înţeles.

9. Şeful Biroului Informaţii mi-a comunicat că, anterior, ar mai fi trecut la germani un alt număr de aproape 100 români, din aceleaşi divizii, care au fost însă îndrumaţi spre lagăre din interior.

Comandantul Armatei, iniţial greşit informat, credea că este vorba de apariţia unor unităţi constituite numai din români.

10. Tratamentul soldaţilor dezertori români, de către germani, nu a lăsat nimic de dorit, ei primind aceleaşi raţii ce şi ostaşii germani de pe front.

V. INFORMAŢIUNI DIVERSE

1. Uzinele Societăţii I.G. Farbenindustrie, în curs de reclădire şi instalare în parte de la Mannheim la Ratibord, au fost complet distruse cu ocazia recentelor bombardamente aeriene ce au avut loc în Silezia.

2. În afară de judecarea, condamnarea şi executarea ofiţerilor implicaţi în complotul contra Führerului, Gestapoul a luat măsuri şi contra familiilor celor în cauză: confiscarea bunurilor, evacuarea din locuinţe şi puse în locuri separate.

3. Complotul a avut ramificaţiuni mult mai mari decât cum s-a crezut iniţial.

Consiliul de Onoare a judecat la Berlin, în ziua de 15 august, un alt număr de ofiţeri implicaţi. După informaţiuni neverificate, s-ar fi hotărât scoaterea din armată a Generalului de divizie Tiele, înlocuitorul Generalului Fellgiebel, şi a lt. Colonel Smen, ajutorul Generalului Zeitzler.

Cerând să văd pe Generalul Tiele, pentru a reexamina situaţia materialului de transmisiuni, mi s-a mărturisit că este plecat, că va primi o altă sarcină. Am tratat cu succesorul său, Generalul de divizie Prauner.

Alte schimbări s-au făcut la OKH-Operaţii.

4. Am vizitat trei mari stabilimente de reparare a autovehiculelor în Pomerania (Frankfurt am Oder) şi

Prusia Orientală. Deşi evacuate aici de 2 – 3 – 6 săptămâni şi în cazărmi fără localuri sau instalaţiuni speciale, repararea a început şi instalarea se continuă. Ea este condusă de organe militare, cu specialişti de peste tot, dar mai ales din organizaţiunile Partidului (NSKK, Arbeitsdienst) şi de la c.f. care avea motoare la vagoane-motoare.

Lucrătorii sunt 90 – 95% străini: prizonieri, italieni, francezi etc. Direcţia mi-a declarat peste tot că cei mai buni lucrători sunt ruşii: vrednici şi inteligenţi. Sunt chiar mai buni decât germanii. Nu s-a produs niciun act de sabotaj din partea acestora.

(ANIC, fond PCM – CM, dosar 28/1941, f. 119 – 129).

— 7 – 1945 – Din secretele arhivelor:

—! – 8

Wilhelm Filderman

DOSAR Dr. W. FILDERMAN

(fragmente) 24 octombrie 1945 Eminenţă, Domnilor membri.

Cu tot regretul mă văd nevoit a vă ruga să primiţi demisiunea mea atât din calitatea de membru, cât şi din calitatea de Preşedinte al Uniunii Comunităţilor Evreieşti din Vechiul Regat şi al Federaţiei.

M-am văzut nevoit să iau această hotărâre pentru că de mai mult timp se duce sistematic împotriva mea o acţiune ciudată, pentru ca să întrebuinţez un eufemism.

Ziarul „Scânteia” a început acum câteva luni o campanie împotriva mea, care a încetat după trei zile.

După câteva luni am fost arestat fără nicio formă legală şi fără vreun interogatoriu şi mi s-a ridicat întreaga arhivă, fără autorizaţii legale şi fără vreun proces-verbal care să identifice ce anume s-a ridicat.

După 20 de zile am fost eliberat, fără vreo justificare sau scuză.

Faţă de amabilitatea termenilor în care Dl. Secretar

General Bodnăraş mi-a transmis că mi se va trimite acasă întreaga arhivă ridicată de la mine, am socotit totuşi incidentul închis.

8 Despre eroul acestui „dosar”, vezi, cel mai recent, Teşu Solomovici, *Evreii care l-au influenţat pe Antonescu*; *Willi Filderman, colegul de liceu al Mareşalului*, în *Dosare ultrasecrete*, „Ziua”, Bucureşti, 24 iunie 2006, p. 2 – 3.

N-au trecut decât câteva săptămâni şi campania a fost reluată de Dl. Chişinevschi, care m-a atacat într-o întrunire publică. Cred că această situaţie nu poate continua şi că este necesară o clarificare.

* * *

Cu 8 luni înainte de 23 august 1944, cu riscul vieţii mele am acceptat colaborarea propusă de delegaţii Partidelor Comunist şi Social-Democrat; iar după 23 august am continuat colaborarea în cadrul Consiliului General; curând după constituirea Consiliului s-a constatat însă că unii membri – în frunte cu secretarul general – organizaseră acţiuni asupra cărora nu numai că nu luaseră consimţământul Consiliului, dar nici măcar nu-l informaseră despre ele, chiar după ce le-a iniţiat şi realizat.

Unii din membri au cerut dizolvarea Consiliului la care eu, din dorinţa de a păstra unitatea de acţiune, m-am opus şi am propus legalizarea trecutului, propunere care a fost acceptată.

Cu toate acestea, acelaşi secretar general şi aceiaşi membri care iniţiaseră acţiunile autonome şi tot fără ştiinţa Consiliului au convocat o întrunire publică în care a declarat Consiliul General inutil şi l-a declarat dizolvat.

A urmat o întrunire a U.E.R.-ului şi a unei organizaţii evreieşti – care n-avea nimic comun cu U.E.R. – care au fost zădărnicite sub pretextul că noul regim, abolind discriminările rasiale, n-ar mai exista evrei şi deci n-ar mai fi nevoie de organizaţie evreiască.

M-am adresat în scris atât Partidului Comunist cât şi celui Social-Democrat, expunându-le situaţia. Am primit răspuns scris de la Partidul Social-Democrat care a recunoscut loialitatea atitudinii mele; n-am primit niciun răspuns din partea Partidului Comunist, dar am fost informat că s-au luat anumite măsuri, pe care trebuia să le consider ca o aprobare a atitudinii mele şi, ca urmare, am socotit că unitatea evreiască se menţine în cadrul Federaţiei, în care erau prezenţi delegaţi ai tuturor curentelor şi partidelor.

M-am înşelat: în scurtă vreme s-a suprimat „Curierul Israelit”. Dl. Prim-ministru Groza şi-a exprimat surprinderea şi mi-a făgăduit a face să se revină asupra măsurii.

Dl. Maior Lewy, şeful cenzurii ruse, căruia i-am expus situaţia, m-a autorizat să comunic Domnului Ministru al Propagandei că este de acord să autorizeze apariţia ziarului. Reapariţia n-a fost autorizată, iar după câteva luni am primit în această chestiune un răspuns negativ. S-a început apoi o campanie împotriva mea în „Scânteia”, campanie care a fost oprită după trei zile.

Între timp, comitetul de coordonare de la A.P. şi-a suspendat lucrările, iar când au fost reluate mi s-a cerut să nu particip personal.

Câteva luni după aceea am fost arestat fără nicio explicaţie şi, după o deţinere de 5 zile la S [erviciul] S [ceret] şi 14 zile la domiciliu, am fost eliberat şi mi s-a restituit arhiva. Am crezut că de astă dată lucrurile s-au lămurit definitiv, dar am constatat că n-a trecut mult şi am fost atacat la o întrunire publică de către Dl. I. Chişinevschi, care m-a calificat de „agent hitlerist şi antonescian”, atunci când toată Ţara Românească – evrei şi români – ştiau că cu riscul vieţii mele am fost unicul obstacol de care s-au lovit în România şi Antonescu şi germanii, care prin ziarele lor mă calificau „inamicul Nr.

1” al Germaniei în România.

În sfârşit, am mai fost informat că anumiţi emisari au vizitat localităţi din Nordul

Moldovei, căutând a obţine declaraţiuni de la repatriaţi, împotriva mea.

* * *

Am fost alungat de la conducerea Federaţiei, am fost dat în judecata Baroului şi exclus din Barou, am fost deportat eu şi soţia mea, fiul meu arestat şi torturat de Gestapo în Franţa, apoi deportat în Germania, unde a stat 17 luni, şi ameninţat de a fi executat pentru atitudinea mea anti-germană.

Cu toate acestea, cu o totală lipsă de pudoare sunt transformat în agent hitlerist, iar ca argumente se reproduc în întruniri publice afirmaţiile lui Wilman, adică ale unui om care este dat în judecata Tribunalului Poporului ca agent al Gestapoului. Dar chiar când se citează declaraţiile lui Wilman nu se reproduce şi recunoaşterile acestuia – care anihilează toate afirmaţiile sale – că la prima prezentare la mine era să fie bătut în cabinetul meu şi că la ultima sa audienţă pe care i-am acordat-o – numai la repetatele insistenţe ale Domnului Rosenkranz – m-a anunţat că Richter vrea să mă aresteze şi să mă deporteze în Germania pentru că în nişte memorii adresate lui Antonescu am acuzat armata germană de asasinarea evreilor şi că, cu toată această ameninţare, am refuzat propunerea lui Wilman ca să-l vizitez pe Richter.

În sfârşit, se merge până acolo încât se publică documente izolate şi necomplete cu pretenţiunea de a se trage concluzii politice din ele.

Astfel s-a publicat o scrisoare adresată de Federaţie lui Antonescu, bineînţeles omiţându-se publicarea semnăturii fostului secretar general Rosenkranz – desigur pentru că el este astăzi membru în Comitetul Democratic Evreiesc, Comitet lăudat în aceeaşi întrunire şi

pretinzându-se că prin acea scrisoare eu am voit şi a îndemnat la război contra Rusiei. Din scrisoarea publicată se constată […]9

REFERAT asupra problemei evreieşti din România

Problemele care se nasc în viaţa populaţiei evreieşti sunt diferite.

Datorită unor condiţii obiective, rezultate din poziţia economică intermediară, a lipsei de educaţie politică, a nerezolvării unor probleme ce frământă această populaţie, elementele reacţionare evreieşti, cu legături în străinătate, au reuşit să-şi menţină influenţa şi chiar să şi-o mărească în unele sectoare.

Astfel, o bună parte din populaţia evreiască face jocul reacţiunii, atât prin practicele economice (specula), cât şi prin practice politice diversioniste opoziţioniste.

Nu este întâmplător amestecul unor elemente evreieşti în acţiunile reacţionarilor din Ardeal şi Banat (cazul investigatorilor de la Carei-Mari şi Baia Mare, Weis şi Abraham).

Diferiţi agenţi diversionişti, veniţi din lagăre din Germania, având asupra lor identităţi cu drept de reîntoarcere eliberate de autorităţile anglo-americane, fac o propagandă antisovietică şi atacă guvernul că ar proteja pe antisemiţi.

Diferiţi conducători reacţionari, Márton Ernő şi Fischer ţin contact continuu cu agenţii lor, iar Aureliu Weis, cunoscut agent al lui Maniu, crează în Ardeal loji francmasonice.

La Viena şi Budapesta sunt două legaţii româneşti clandestine, formate din elemente dubioase evreieşti şi neevreieşti care liberează bilete de intrare în ţară chiar pentru legionari camuflaţi în prizonieri. Graniţa fiind foarte slab păzită, se fac tot felul de afaceri. Diferiţi antonescieni transmit prin curieri evrei care au dreptul la întoarcere scrisori oamenilor lor din ţară. [Este] cazul unuia

Moldoveanu, care i-a scris lui Lepădatu de a-i aranja venirea în ţară (informaţia la Zeller, Poliţia Oradea).

9 Rânduri lipsă în textul xerografiat.

Deportaţii care se întorc, îmbrăţişaţi oarecum de diversionişti, se dedau la acte necugetate. Astfel, în jud. Sighet, înarmaţi, terorizează satele, luând lucruri de prin casele ţăranilor. Aceştia, revoltaţi, se răzbună. Astfel, în jud. Sighet şi Bistriţa au fost omorâţi evrei care s-au purtat în acest chip. În jud. Bistriţa, ţăranii au aruncat cu explozibile în casele evreilor care au procedat la percheziţii.

Trebuie luate grabnice măsuri în jud. Sighet, Careii-Mari şi Bistriţa, pentru a evita eventualele pogromuri.

Problemele populaţiei evreieşti sunt:

I. Repatrierea deportaţilor.

II. Problema bunurilor evreilor deportaţi.

III. Stabilirea morţii prezumtive a rudelor deportaţilor reîntorşi.

IV. Chestiunea cetăţeniei.

V. Problema asigurării existenţei lor.

VI. Rechiziţiile şi diferite alte probleme mai mărunte, ca azima de paşte etc.

I. Problema repatrierii deportaţilor, fiind lăsată pe seama anumitor organizaţii sau a unor oameni care lasă de dorit, s-a pus în umbră contribuţia guvernului, diversioniştii demonstrând că guvernul nu face nimic.

De aceea, această acţiune de încadrare a deportaţilor trebuie să se facă sub patronajul guvernului, mobilizându-se, prin organizaţiile democratice, iniţiativa particulară şi ajutorul organizaţiilor filantropice.

Pentru acest lucru se propune:

a. Stabilirea unei comisii de primire a deportaţilor la frontieră, care să-i îndrepte spre localităţile respective şi să semnaleze pe cei dubioşi.

Această comisie să fie în legătură cu comisia

guvernului din străinătate.

b. Împiedicarea plecării clandestine la graniţă şi luarea de măsuri pentru autorităţi de desfiinţare a legaţiei clandestine din Viena şi Budapesta.

c. Descongestionarea centrelor de graniţă de deportaţi reveniţi şi cartiruirea lor în interiorul ţării, eventual chiar în regiunile săseşti, asigurându-li-se posibilităţi de existenţă normală.

d. Să se numească un medic sau o comisie pentru sănătatea deportaţilor, foarte mulţi fiind bolnavi de boli de nutriţie, T.B.C., sifilis sau boli venerice.

e. Să fie trimise medicamente pentru tratamente urgente cu atât mai mult cu cât fetele, din lipsuri de materiale, au început să practice prostituţia.

f. Lămurirea stării lor juridice (dare de acte şi cartele de pâine).

O problemă, poate şi mai dificilă, este aceea a existenţei. Cea mai mare parte dintre cei ce se reîntorc, fiind foşti negustori, imediat ce au posibilitatea cât de mică devin „acerbi" speculanţi. De aceea, în regiunile unde au revenit noţiunea de speculant este sinonimă cu aceea de „evreu" pentru foarte mulţi oameni.

Posibil să nu se capete rezultate imediate, astfel că se propune, pentru rezolvarea acestor probleme, următoarele:

a. Crearea de căminuri profesionale pentru tineret de către A.P. şi C.D.E., protejate de stat, în oraşe unde evreii nu au avut aşa de suferit şi unde tinerii vor învăţa diferite meserii.

b. Băncile de credit mărunt, care au început să ia fiinţă trebuie încurajate de stat şi influenţate de organizaţiile noastre democratice ca să ajute pe meseriaşii reîntorşi din deportare să-şi refacă meseriile lor şi gospodăriile.

Multe case de-ale deportaţilor reîntorşi sunt distruse

de bombardament, de aceea trebuie ajutaţi să-şi refacă locuinţele.

Încurajarea de către INCOOP şi Stat a cooperativelor de producţie create de deportaţi.

d. Încadrarea în producţie a deportaţilor reîntorşi după o perioadă de refacere.

Cu toate greutăţile, este necesar să se facă şi de se va reuşi numai în proporţie de 20% se poate socoti un rezultat bun.

În ce priveşte bunurile evreilor deportaţi sunt serioase frământări.

Pe de o parte, CASBI ia bunuri evreieşti în păstrare, socotindu-le ca bunuri inamice, [iar], pe de altă parte, evreii care se reîntorc caută la particulari lucruri indiferent dacă sunt ale lor sau ale evreilor ce nu s-au întors, pe care le vor sau chiar le iau cu forţa. Cu atât mai delicată este problema, cu cât o serie de lucruri au fost vândute la licitaţie de regimul horthyst şi de obicei actualii proprietari sunt oameni săraci care le-au cumpărat şi, natural, refuză restituirea, astfel că problema creează o atmosferă dăunătoare.

În această privinţă, la Cluj am căzut de acord ca bunurile evreilor care nu s-au întors, până la revenirea lor să fie administrate de stat cu concursul C.D.E. Beneficiile eventuale ce ar rezulta să servească pentru nevoile deportaţilor.

Pentru rezolvarea celorlalte diferende eventuale, se propune ca să se constituie în fiecare centru unde sunt evrei o comisiune mixtă formată dintr-un rabin, un preot ortodox, un luteran şi un laic. Hotărârile acestei comisii să poată fi atacate numai prin justiţie.

În toate acţiunile privind deportaţii, trebuie ţinut cont de greutăţile financiare ale guvernului şi de aceea trebuie folosite la maximum iniţiativa particulară şi societăţile filantropice, pentru crearea de căminuri

profesionale, aziluri de bătrâni, orfelinate etc.

Dar trebuie folosit la maximum ajutorul ce vine din străinătate prin Joint (care a trimis până acum în Ardealul de Nord 1 720.000.000 lei). Trebuie determinat să contribuie cât mai mult fără însă ca acest lucru să fie o acţiune politică de încurajare a cutărei sau cutărei grupări.

De asemeni, e necesar ca guvernul să pună la dispoziţie mijloace financiare ca o contribuţie la rezolvarea acestor probleme.

În mânuirea acestor fonduri trebuie mare atenţie şi oameni care să prezinte garanţie.

Se propune eventual crearea unui fond special cu timbru al „Asistenţei sociale" aplicat la poştă şi oricare alte instituţii cu valoare între 5 – 10 lei în felul aplicat după războiul trecut.

O problemă care frământă mult pe evreii reîntorşi este stabilirea morţii rudelor lor (soţii, părinţi, fraţi etc.). Aceasta este legată de dreptul de moştenire şi de posibilitatea de a se recăsători.

Se impune o derogare pentru situaţii excepţionale (deportări, masacre) de la principiul de lege ce stabileşte moarte prezumtivă după trei ani de la cerere, în sensul ca aceasta să fie declarată imediat, cu unele restricţii pentru a evita abuzurile.

De asemeni, chestia cetăţeniei nefiind încă rezolvată, se propune ca, până la apariţia legii, să se suspende înscrierea şi plata de taxe la controlul străinilor, fiind vorba de multe ori de evrei, cetăţeni români, născuţi aici, chiar decoraţi în războiul 1916 – 1918.

Problema revizionismului în rândul maselor evreieşti trebuie combătută energic, ţinând cont că acesta este alimentat de un spirit de răzbunare şi manevre diversioniste, susţinute de o serie de elemente strâns legate de reacţionarii evrei care se învârtesc în jurul lui Maniu şi Brătianu.

În sânul populaţiei evreieşti, şovinismul şi reacţionismul se prezintă sub trei aspecte: 1. organizatoric; 2. „Mituri” personale şi 3. presa.

1. Organizatoric. Reacţiunea este reprezentată prin organizaţiile sioniste, prin U.E.R. depinzând de Filderman, Partidul Evreiesc al lui Zissu şi Congresul Mondial Evreiesc.

Organizaţiile sioniste se împart în două: cei de „stânga”, confuzionişti, care merg cel puţin formal alături de democraţia ţării, iar cei de dreapta sunt pe poziţia de a nu susţine guvernul Groza (Declaraţiile lui Rohrlich).

Pentru combaterea acţiunii lor propun:

a. Modificarea compoziţiilor comunităţilor evreieşti în ţară, unde să se creeze o influenţă democratică şi acestea să pornească la susţinerea unei activităţi propagandistice de educare a maselor evreieşti.

b. Întărirea C.D.E. prin acte politice a diferiţilor membri ai guvernului. Prin trimiterea diferitelor cereri politice spre avizul Comitetului Democrat Evreiesc ca organ coordonator a principalelor grupări democratice din viaţa evreiască.

c. Prin declaraţii ale membrilor de guvern în oarecare ocazii care să pună chestiunea contribuţiei evreilor la opera de refacere în această ţară, în interiorul lor.

d. De adus delegaţi evrei (literaţi, artişti) din URSS sau ţările vecine, care prin declaraţii să întărească politica de înfrăţire a popoarelor.

e. Prin interzicerea organizaţiilor cu caracter militarist cum e „Betarul”, portului uniformei şi a manifestărilor cu alte steaguri în afara celor ale aliaţilor.

f. Prin ignorarea de către ministere a partidului evreiesc şi a U.E.R., cât şi completa ne [re] cunoaştere a Congresului Mondial Evreiesc.

2. Mituri personale

Sunt Filderman, Zissu, Martin Ern0, Fischer şi Rohrlich, fiecare din ei legaţi de cineva din partidele istorice.

Trebuie adăugat şi Aureliu Weis, agentul direct al lui Maniu. Combaterea lor se poate face prin trei căi:

1. Prin acţiuni de mobilizare a maselor evreieşti pe baza unei orientări juste spre politica guvernului, prin mitinguri la care să ia cuvântul delegaţi ai guvernului prin acţiuni concrete, reconstruirea unor instituţii etc.

b. Prin demascarea cu fapte şi cu tact a aşa-zişilor mituri, prin strângerea de material compromiţător care e mai ales în jurul lui Filderman şi Márton (viaţa din ghetou şi Ardealul de Nord). Această campanie să fie dusă de un ziar nebănuit că susţine guvernul (de ex.Momentul" lui Jean Melle). Prin demascarea lor la întruniri.

c. A li se refuza orice intervenţie personală la Ministere, pe baza cărora îşi fac reclamă. De găsit, de asemeni, personalitatea evreiască financiară care să înceapă campania în contra unuia sau a tuturor şi în jurul căruia să se galvanizeze toată campania.

Odată cu această acţiune, care trebuie începută treptat, oamenii să fie ţinuţi sub supraveghere, mai ales legăturile cu străinătatea. Astfel, plecarea lui M. Ernő şi Fischer în Elveţia este curioasă.

Legăturile acestor oameni cu partidele istorice sunt în ordinea pericolului ce-l reprezintă: Filderman, legat financiarmente de [Max] Auschnit şi se pare de grupul capitalist Brătianu. Autoritatea lui a crescut prin combinaţiile politice şi atenţiile la ministere. Zissu şi Martin legaţi de manişti. Rohrlich, Aureliu Weis, Fischer, organizatorii francmasoneriei ca o orientare în burghezia evreiască, linie trasată de altfel de reacţiune în frunte cu Maniu. Pentru combaterea lor e mai uşor cu Zissu şi Martin apoi cu Fischer şi Weis şi mai greu cu Rorlich şi Filderman.

Pentru o mai bună combatere, dacă s-ar putea ca vreun grup să pornească acţiune contra altui grup.

c. Presa specială. Pentru populaţia evreiască este: „Mântuirea” şi „Renaşterea” sub conducerea lui Zissu, „Viaţa Evreiască” sub conducerea lui Baly, oficios al sioniştilor de stânga şi „Neamul Evreiesc”, un ziar care trăieşte din cheltuieli fără a fi sub vreo influenţă.

Cel mai periculos e „Mântuirea”, organ al Partidului Evreiesc, care merge pe linia duşmănoasă guvernului.

Celelalte ar putea fi mai puţin periculoase prin indicarea anumitor normative.

Combaterea lor se poate realiza prin:

1. Încurajarea cu difuziune şi colaborare a ziarului „Unirea” a elementelor democratice evreieşti.

2. Prin exercitarea unei cenzuri serioase a articolelor din presa evreiască, căci s-a observat că acest sector a fost cam neglijat în aşa fel încât falsifică telegramele agenţiilor străine.

3. Prin interesarea unor agenţii şi ziare evreieşti din străinătate în a dezbate problemele pe linia guvernului Groza.

4. Prin aducerea de material literar, apropiat maselor evreieşti, care există în URSS. Atitudinile faţă de toate problemele evreieşti nu au fost coordonate.

O soluţie ar fi crearea unui director al problemei deportaţilor la Preşedinţia Consiliului, care să se ocupe şi de problemele evreieşti, urmări ale vechiului regim fascist fie din Regat sau Ardealul de Nord.

Crearea acestui director ar putea preîntâmpina multe intrigării ale reacţiunii. ss/ indescifrabil

REFERAT

Din cercetarea actelor şi declaraţiilor aflate în dosarul privitor la Dr. W. Filderman, constatăm că activitatea şi atitudinea sa politică, privită în ansamblu, se poate împărţi în două mari etape, şi anume:

a. Prima, în care în calitate de preşedinte al U.E.R., sub masca apărării intereselor evreilor, cochetează cu germanii, tatonează terenul pentru a deveni sluga acestora şi a lui Antonescu şi tuturor acoliţilor săi şi care durează din 1935 până la internarea sa [în 1943] la Moghilău.

b. A doua, în timpul şi după internare în care se manifestă prin aceleaşi machiavelice acţiuni şi subterfugii, care aparent au aerul că servesc cauza conaţionalilor săi, dar care în realitate sunt contrarii pretinselor sale sentimente şi convingeri, prin care, cu binecunoscutele sale speculaţiuni, a continuat şi continuă a deservi interesele specific evreieşti.

Cum s-a manifestat? Încă din anul 1935, când în ţară curentul antisemit, începuse a lua proporţii, iar în Germania era în plină vigoare, Dr. Filderman se gândeşte cum ar putea trage foloase personale, în sensul de a se pune bine cu naziştii, de a le intra în graţii.

Ocazia se iveşte: Evreii sionişti din România, ca protest în contra persecuţiilor la care erau supuşi fraţii lor din Germania nazistă, hotărăsc un boicot sistematic al produselor germane, în special al fabricatelor Bayer şi filmelor de propagandă nazistă, care aveau un mare debuşeu în ţară.

Dr. Filderman, în faţa acestui fapt, convoacă Comitetul central al U.E.R. şi într-o şedinţă dramatică reuşeşte, graţie autorităţii de care se bucura, să smulgă o decizie prin care se revenea asupra hotărârii de boicot a produselor germane.

Înarmat cu această deciziune, se duce la [Wilhelm] Fabricius, ministrul Germaniei pe acea vreme la Bucureşti şi-i arată opera sa.

Natural, acest fapt fiind destul de important, a plăcut ministrului german şi prin aceasta fostul plenipotenţiar nazist îl confirmă în solda Germaniei.

Dovada acestui fapt este confirmată chiar de

comunicarea postului de radio Berlin, care a comentat şi înregistrat imediat, în mod favorabil, la adresa Drului Filderman, această hotărâre.

Deşi acest gest a fost comentat şi înfierat aşa cum se cuvenea de către toţi în drept, totuşi a trecut pe planul al doilea, din cauza evenimentelor care se precipitau în ritm accelerat şi care au ocupat primul plan.

Declaraţia lui Wilman de la pag. 9 confirmă acest lucru.

În 1938, cu ocazia atentatului comis de un student evreu, Grünspann, în contra consilierului de legaţie din Paris, von Ratt, Dr. Filderman împreună cu Wilman, agent notoriu al Gestapoului, trimit o telegramă lui Hitler, prin care înfierau şi veştejeau acest gest de curaj şi protest legitim, faţă de persecuţiile naziste.

Peste câtva timp, când se declanşează războiul [22 iunie 1941] iar hoardele hitleriste mergeau din succes în succes, [Filderman], împreună cu acelaşi Wilman, cunoscut agent al Gestapoului, trimite o telegramă evreilor din U.S.A. în care solicita acestora să facă toate eforturile pentru a obţine neintervenţia Americii în contra „armatelor eliberatoare" [germano-române], cum le numeau ei.

Costul telegramei este suportat de Filderman, care azi trâmbiţează pe toate căile că a ocrotit pe evrei cât a putut, ba mai mult, că a suferit pentru ei.

Venind la putere Antonescu şi clica sa, Filderman îşi aduce aminte că au fost colegi de liceu (după propria-i declaraţie, pag. 11).

Deci o ocazie binevenită pentru a-şi consolida situaţia atât în faţa germanilor, cât şi în faţa ex-mareşalului.

Şi, atunci, redactează un memoriu (decembrie 1941) în care declară că evreii din România se desolidarizează de pretinsele acte de cruzime săvârşite de evreii din Basarabia şi Bucovina, cu ocazia retragerii [iunie-iulie

1940] trupelor române (pag. 12).

Mai mult, răspândeşte o circulară către toate comunităţile din ţară, şi care a ajuns şi ex-Mareşalului, prin care obligă ca „în predicile de vineri şi sâmbătă dimineaţa din sinagogi să fie relevat doliul României pentru pierderea Basarabiei şi României" (pag. 13).

Culminează cu memoriul adresat stăpânului său, prin care cerea ca evreii să lupte contra URSS şi care suna astfel: „Urmaşii veteranilor din războiul independenţei, veteranii fraţi şi copii veteranilor din Războiul Independenţei, Balcanic şi de întregire, ca şi toţi ceilalţi evrei, însufleţiţi de cel mai curat patriotism, aşteaptă să-şi jertfească pe altarul patriei viaţa lor (pag. 14).

Nici de data aceasta Dr. Filderman nu s-a dezminţit, în ce priveşte linia sa, de politica anterioară. Căuta în orice mod să devină indispensabil, atât hitleriştilor cât şi lui Antonescu, prin incitare directă la războiul contra URSS.

În primăvara anului 1943, Dr. Filderman, însoţit de tovarăşa sa de viaţă, apare la Moghilev, ca „deportat".

Faptul acesta, printre rândurile deportaţilor, a produs stupoare şi deznădejde, deoarece vedeau ultima lor speranţă spulberată.

Protectorul lor nu mai avea putere.

Devenise mic – tot aşa ca ei.

Aşa credeau la început, sărmanii deportaţi.

Dar, spre uimirea lor, de îndată constată cu surprindere că deportatul Filderman nu pare a fi deportat.

În primul rând îşi face apariţia în ghetou cu limuzina comandantului legiunii de jandarmi Moghilău, însoţit de doi-trei ofiţeri.

În seara aceleiaşi zile, obţine o convorbire telefonică cu gen. Piki Vasiliu, fostul ministru de Interne, şi cu Alexianu, fostul guvernator al Transnistriei (pag. 22, 23).

I se oferă imediat o locuinţă, graţie stăruinţelor Ing. Jägendorf, compusă din trei camere şi bucătărie în timp ce

restul deportaţilor stăteau câte 20 – 30 într-o cameră, i se face W.C. şi baie, cu un cuvânt i se asigură tot confortul modern (pag. 16, 15).

Cheltuielile acestea erau suportate de comunitatea locală. Vezi declaraţia D-nei Ana Rukenstein din Burdujeni, care spune: „Ştiu că într-o seară, răsfoind registrele pe furiş, am văzut o sumă de peste 1.000 mărci, decontată pentru instalarea băii Domnului Filderman" (pag. 38).

Aceste cheltuieli inutile se făceau în timp ce restul nu avea ce mânca.

Încep pokere – mese bogate – chiolhanuri, cu tot aparatul de jandarmerie local, bineînţeles conducătorii respectivi, inclusiv prietenii, nedespărţiţi, Ing. Jägendorf şi Katz.

I se face o escortă de poliţişti evrei, care îl păzesc zi şi noapte. Accesul la Dr. Filderman e foarte greu; i se dă bucătăreasă în persoana D-nei Burg, „fată la toate" în persoana Drei Anuţa Wagner, din Rădăuţi, iar secretară pe D-ra Brüll, actualmente în Bucureşti, medicul casei, devine doctorul Budik.

I se organizează un birou, cu patru funcţionari pentru primirea deportaţilor.

Pentru a pătrunde la Dr. Filderman, trebuia o cerere de audienţă, în care să fie specificat clar obiectul cererii, cu interdicţiunea formală a abordării unei alte chestiuni, decât cea enunţată în cerere, sub sancţiunea îndepărtării imediate din birou.

După plecarea sa din ţară, s-a constata cu surprindere că toată arhiva ce cuprindea doleanţele legitime ale deportaţilor a fost lăsată intactă la Moghilev.

În ceea ce priveşte ocupaţiile şi preocupările Drului Filderman, în ghetou, din declaraţiile martorilor desprindem următoarele:

1. Fostul internat EDELSTEIN FEINEL, sub semnătură proprie, declară că Dr. Filderman i-a promis o

recompensă pecuniară dacă îi va procura monede de aur, bijuterii etc.

În adevăr acesta fiind într-o situaţie precară din punct de vedere material, a acceptat şi i-a găsit la o femeie sărmană o pereche de cercei.

Prezentându-i femeia cu cerceii, acesta i-a examinat, a întrebat-o preţul şi apoi i-a notat adresa. A doua zi, spune martorul, au venit cinci jandarmi, care i-au făcut percheziţie şi au bătut-o până a dat tot ce avea mai de preţ, împreună cu cerceii.

Ulterior, întâlnind pe Edelstein, i-a dat cinci mărci, iar acesta, întrebându-l pentru ce i-a dat, i-a răspuns: „Recompensa pentru cercei”.

În continuare acelaşi martor declară că ce nu putea cumpăra prin bună învoială, la preţuri ridicol de mici, pe care le oferea, era confiscat prin intermediul jandarmilor (pag. 17).

2. DLUGOCI IOSIF povesteşte că, oferind spre vânzare Drului Filderman o serie de albituri, neînţelegându-se asupra preţului, a refuzat vânzarea. Fiind terorizat însă de poliţiştii evrei şi de Katz, preşedintele comunităţii din Moghilev, şi, ştiind ce mai păţiseră şi alţii care refuzaseră a vinde lucrurile de preţ derizoriu, a trebuit să cedeze de frica consecinţelor (pag. 19).

3. Dr. IDA SCHONBAUM declară acelaşi lucru, relativ la faptul că, voind a vinde nişte albituri fine, acesta, conform procedeelor anterioare, i-a oferit un preţ ridicol. Neacceptând, peste câteva zile au venit nişte ofiţeri de la legiune, care au ameninţat-o cu trimiterea soţului la Vapniarca, dacă nu le vinde. A trebuit să le vândă de frică, pe preţ de nimica (pag. 20).

4. SCHNEIDER LEON declară: „În timpul şederii sale la Moghilău, Dr. Filderman s-a îndeletnicit a achiziţiona obiecte de la evrei ca: blănuri, aur, monede, valute etc. Cert este că Dr. Filderman s-a întors în ţară cu

incomparabil mai multe bagaje decât venise” (pag. 22).

5. Fosta internată ANETA LANDAU, profesoară de liceu, declară printre altele că la plecare „a încărcat vagoane pline cu bunurile jefuite pe preţ de nimic” (pag. 26).

6. D-na FEIGA AFIRMEI spune printre altele că: „Avea legături cu maiorul Botoroagă, comandantul jandarmilor, şi că prin misiţi cumpără blănuri de astrahan, inele, stofe etc. pe preţ derizoriu şi că la plecare a încărcat mai multe vagoane fiind condus la gară cu onoruri din partea autorităţilor” (pag. 29).

La plecare a dat asigurări că va interveni pentru repatrierea tuturor.

Cu surprindere, s-a constatat peste 2 – 3 zile, când a venit ordin telegrafic de repatriere, că acesta se referea numai la Ing. Jägendorf, Katz, D-na Brull, fostă bucătăreasă, D-ra Anuţa Wagner, fostă fată la toate şi D-rul Budik, medicul curant.

Restul nimic, cu un cuvânt făcuse intervenţiile necesare pentru cei care au contribuit la ai face traiul comod în aşa-zisul exil (pag. 16 – 23).

SCHNEIDER LEON mai declară, împreună cu alţii, că Edelstein Feinel (pag. 11), Dr. Ida Schönbaum (pag. 21), Afirmei Feiga (pag. 29, 30), Rukenstein Ana (pag. 35), Gusta Schauer (pag. 40), că Dr. Filderman este considerat vinovat de deportarea şi moartea a mii de nevinovaţi, pentru care nu a făcut nimic spre a-i salva. Mai mult, când convoaiele cu nenorociţi [mergeau] spre Scazineţ şi Picora, lagăre de exterminare, el privea cu indiferenţă şi cinism toate scenele dramatice ce se petreceau, fără a schiţa cel mai mic gest de durere. Din contră, „scârbit, deturna spatele”, cum spune la pag. 22 Schneider Leon.

Pe scurt, acestea sunt faptele şi actele săvârşite de Dr. Filderman, în intervalul de la 19351943.

Se mai remarcă, că, în timpul legionarilor, nu a

întreprins niciun fel de acţiune spre a împiedica actele de teroare şi pogromurile săvârşite de legionari, în contra evreilor nevinovaţi.

Faptul acesta este confirmat de depoziţia lui Wilman (pag. 31), de unde rezultă că, deşi solicitat spre a interveni în calitatea sa oficială de preşedinte al U.E.R. pe lângă Ritgen, care era însărcinat cu chestiunile evreieşti în România, pentru a lua măsuri spre a evita vărsări de sânge inutil, Dr. Filderman nu numai că nu a făcut acest lucru, dar s-a eschivat în mod sistematic, cu atât [toate] stăruinţele şi insistenţele depuse pe lângă domnia sa de a întreprinde sau schiţa nici cel mai mic gest de protest.

Declaraţia lui Wilman este concludentă în acest sens. Pag. 31, 32).

Faţă de cele de mai sus, în ceea ce priveşte pe Dr. Filderman:

Având în vedere că, încă din anul 1935, a căutat a intra în legătură cu nemţii, a le deveni util, a fi considerat omul lor de încredere în România, prin deciziunea luată contra măsurii de boicot a produselor Bayer şi a filmelor de propagandă nazistă, pe care a înmânat-o lui Fabricius, ministrul Germaniei pe acea vreme la Bucureşti, fapt comentat şi la radio Berlin.

Având în vedere că, pentru realizarea aceloraşi scopuri arătate mai sus, cu ocazia atentatului comis de studentul Grünspan, în contra consilierului de legaţie Ratt, împreună cu Wilman, agent notoriu al Gestapoului, au redactat şi trimis o telegramă de protest şi de desolidarizare, prin care înfierau acest fapt, adresată direct lui Hitler, costul fiind plătit de Dr. Filderman.

Având în vedere că după declanşarea războiului nazist, împreună cu acelaşi Wilman, au adresat o telegramă în U.S.A. prin care cereau ca evreii de acolo să facă tot posibilul spre a împiedica intrarea Americii în război contra „armatelor eliberatoare”.

Având în vedere că, după venirea ex-Mareşalului la putere, a căutat a intra în graţiile acestuia cât şi a nemţilor, prin memoriul din decembrie 1941, adresat lui Antonescu, declarând că evreii din România se desolidarizează de pretinsele acte de cruzime, ce ar fost săvârşite de evreii din Basarabia şi Bucovina, cu ocazia retragerii trupelor noastre, recunoscând ca săvârşite aceste fapte.

Având în vedere că tot în acelaşi scop a dat o circulară tuturor sinagogilor din ţară, cu acelaşi prilej ca să releve în predicile de vineri şi sâmbătă dimineaţa doliul României pentru pierderea celor două provincii.

Având în vedere că, prin alt memoriu, solicită ex-mareşalului să facă evreilor „onoarea de a lupta contra URSS”, deci susţinere categorică a criminalului de război Antonescu, în acţiunea criminală dusă.

Având în vedere că în Moghilev s-a pretat la acte josnice de jaf şi teroare, exercitate prin intermediul jandarmilor spre a obţine, la preţuri de nimic şi uneori prin confiscare, obiectele de preţ ce mai rămăseseră nenorociţilor care mergeau la moarte sigură, lăsând în acelaşi timp populaţia fără de apărare în ghetourile Transnistriei.

Având în vedere că, departe de a se fi îngrijit de soarta coreligionarilor săi la Moghilev, din contră i-a asuprit, fără a face nici cea mai mică încercare de a împiedica deportările sau a le ameliora situaţia.

Având în vedere că, în nenumărate rânduri, a dat asigurări, că va face tot ce-i va sta în putinţă la Bucureşti pentru repatrierea deportaţilor, ceea ce n-a făcut, de unde rezultă că ştia că se va reîntoarce în ţară.

Având în vedere că, după plecarea sa, a intervenit numai pentru repatrierea clicii care-l înconjurase la Moghilev şi care i-a înlesnit un trai comod.

PENTRU ACESTE MOTIVE: Considerăm că Dr.

Filderman se face vinovat de pactizare cu inamicul, căruia şi în solda căruia s-a pus, fapte dovedite cu prisosinţă, cu acte de la dosar.

Astfel că opinăm că se poate încadra perfect în dispoziţiunile legii Nr. 312/1945, urmând a fi sesizat de Tribunalul Poporului, spre cele legale.

Copie Nr. 1 după declaraţia Domnului Filderman… Încă o contribuţie la relaţiile D-rului F [ilderman] cu hitleriştii.

La un moment dat, nu-mi amintesc data exactă, sioniştii din România hotărăsc boicotarea, aici în ţară, a produselor germane, ca răspuns la regimul de teroare al hitleriştilor. Masa evreiască – sensibilă – este gata să pună în practică boicotul. Evreul din popor este gata să înlocuiască aspirina Bayer cu Testa românească şi este de acord să renunţe la filmele germane, mai cu seamă că sunt proaste şi incontestabil inferioare celor americane. Atunci intervine Dr. F [ilderman]. El sare în ajutorul hitleriştilor şi a agenţilor lor din România, care deţin reprezentanţele fabricatelor şi mărfurilor germane. F [ilderman] convoacă şedinţe, atacă pe sionişti şi ia atitudine fermă în chestiunea boicotului, care nu trebuie să izbutească. În sfârşit, într-o şedinţă memorabilă, Dr. F [ilderman] obţine voturile comparşilor săi şi proclamă boicotul decăzut. Cu rezoluţia în buzunar Dr. F [ilderman] merge în audienţă la ministrul nazist din

Bucureşti, căruia îi transmite în mod solemn vestea plăcută. Că el, F [ilderman], a zdrobit boicotul iniţiat de sionişti şi a dat dezlegare ca populaţia evreiască să continue a consuma produsele cu crucea încârligată şi a viziona neapărat filmele de propagandă hitleristă.

Şi toate acestea mi le-a povestit şi mărturisit personal Dr. F [ilderman], care cu o vădită satisfacţie, a încheiat textual: „Întrevederea mea cu ministrul Germaniei şi obiectul asupra căruia a purtat discuţia au fost apoi

difuzate la radio Berlin”.

Iată omul. Iată „evreul”.

Copie după declaraţia Dr. -ului Filderman făcută în ziua de 28 august 1945, Bucureşti

…Când a venit la cârmă Ion Antonescu – care mi-a fost coleg de liceu – se temea grozav de mine ca să nu răstorn guvernul… etc.

COPIE

3 noiembrie 1941

DOMNULE MAREŞAL.

La scrisoarea Domniei Voastre din 19 octombrie, predată în seara de 21 octombrie, v-am răspuns la 25 octombrie, dar, cum răspunsul meu nu v-a parvenit şi cum nu pot suporta ideea că m-aţi socotit capabil de a săvârşi o necuviinţă faţă de Conducătorul căruia Destinul i-a încredinţat soarta Statului, refuzând să răspund întrebărilor Dvs., am onoarea a vă informa că:

Evreii Români s-au desolidarizat prin mine de faptele ce-mi semnalaţi, declarând între altele că, „cu tot ce suntem, cu tot ce avem, suntem gata la orice jertfă pentru îndeplinirea datoriei faţă de Tron şi ţară; cerând tuturor evreilor să îmbrăţişez cu dragoste frăţească pe Românii refugiaţi din ţinuturile vremelnic cedate; dezaprobându-se cu severitate faptele semnalate prin presă ca săvârşite de unii evrei în timpul retragerii trupelor noastre şi declarând nu numai că nu ne solidarizăm cu ele, dar le calificăm drept fapte de „nebunie sălbatică”, solicitându-vă a doua zi după mobilizare să binevoiţi a ne reîncadra în armată ca să putem participa la recucerirea teritoriilor româneşti, la a căror cucerire au luptat părinţii, fraţii, copii noştri şi noi înşine.

Declaraţiuni publice în acelaşi sens s-au făcut şi de către evreii spanioli şi de către diferite instituţiuni evreieşti generale sau locale…

ss/ Dr. Filderman 10 iulie 1940

DOMNULE PREŞEDINTE.

Populaţia evreiască din patria noastră scumpă ia parte cu inima îndurerată la doliul ţării.

În predicile de vineri seara şi sâmbătă dimineaţa 5 şi 6 iulie a.c. Dl. Rabin al Comunităţii Dvs. va releva doliul evreilor români, care se contopeşte în adâncă credinţă românească cu doliul poporului român.

De asemeni, Dvs. veţi binevoi a adresa în aceste predici un apel călduros enoriaşilor să contribuie din toate puterile lor la ajutorarea refugiaţilor veniţi din Basarabia şi din Bucovina de Nord.

Primiţi, vă rugăm, asigurarea stimei noastre.

Şef Rabin, ss/ Dr. Al. Safran

Preşedinte, ss/ Dr. W. Filderman

Secretar General.

ss/ Dr. I. Bruker

23 iunie 1941

Predat personal Domnului Cpt. Ioniţă, de la Cabinetul Domnului Maior Marin Dr. W. Filderman

DOMNULE GENERAL.

Prin două memorii v-am rugat să binevoiţi a reveni asupra măsurilor prin care s-a îndepărtat din armată populaţia evreiască.

Acum, când glorioasa armată a ţării este mobilizată pentru a recuceri provinciile pierdute, într-un gând şi o simţire, populaţia evreiască vă roagă să binevoiţi a-i reda onoarea de a-şi apăra ţara.

Urmaşii veteranilor din Războiul pentru Independenţă, veteranii, fraţii şi copii veteranilor din războaiele Independenţei, Balcanic şi întregire, ca şi toţi ceilalţi evrei însufleţiţi de cel mai curat patriotism, aşteaptă să-şi jertfească pe altarul patriei viaţa lor.

Nădăjduind că veţi binevoi a da curs dorinţelor unanime ale populaţiei evreieşti, vă rugăm D-le General să primiţi asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Preşedinte, ss/ W. Filderman
Secretar General ss/ Rosenkrantz
D-sale Domnului
General Ion Antonescu, Conducătorul Statului şi Preşedinte al Consiliului de Miniştri

UN PRIETEN DEMN AL LUI ION ANTONESCU: W. FILDERMAN

Într-o frumoasă zi de primăvară a anului 1943, mare vâlvă la Moghilev! Vâlvă, care pătrundea până şi în cel mai îndepărtat colţ, până şi la persoanele cele mai retrase ale oraşului!

Fierbere mare printre deportaţii din ghetoul Moghilevului, activitate deosebită la stăpânitorul acestui oraş, la Dl. Maior al legiunii de jandarmi!

Dar ce s-a întâmplat?

Au aflat evreii deportaţi că domnitorul judeţului Moghilev, Dl. Maior al jandarmilor, a fost înştiinţat telefonic, din partea însăşi a Preşedinţiei, că trebuie să sosească la cutare şi cutare zi şi oră, la Atachi, Dl. W. Filderman şi că trebuie să fie primit conform rangului său, adică regesc. Şi ordinul a fost executat întocmai de credinciosul lui Antonescu. A trimis Dl. Maior chiar propriul său automobil la Atachi, cu care a sosit la Moghilev Dl. Filderman cu onorabila sa nevastă.

În prealabil, tot aceiaşi autoritate a dat ordin „Coordonării" să găsească pentru Filderman o locuinţă confortabilă în ghetou, căci ipocritul Filderman, deşi avea permisiunea să locuiască şi în afară de ghetou, „doreşte să stea în ghetou cu poporul lui, aşa cum se cuvine unui rege în exil". Mai târziu, s-a văzut cauza acestui gest „nobil". A vrut să locuiască în ghetou pentru a primi mai uşor pe misiţii care i-au adus lucrurile de preţ ale nenorociţilor deportaţi.

Va să zică, e adevărat, soseşte Alteţa Sa Filderman. Ce veste zguduitoare pentru evreii deportaţi! Şi toată

lumea se întreabă: „care-i cauza venirii sale?” Şi în privinţa aceasta circulă diferite zvonuri. Unii pretind că bietul Filderman a fost şi el „deportat”, de prietenul său, de fostul lui coleg de şcoală, de piticul Antonescu, şi cică din cauză că „nobil” aşa cum trebuie să fie un prinţ, Filderman l-ar fi rugat pe călăul Antonescu să repatrieze pe evreii deportaţi, şi acesta, înfuriat, l-a exilat.

Alţii însă pretind că a fost trimis numai să studieze situaţia deportaţilor nenorociţi, iar alţii că era trimis de Uniunea Evreilor Români să găsească o modalitate de uşurare a traiului, să aducă ajutor nenorociţilor.

Adevărata cauză a venirii lui Filderman la Moghilev nu o ştia însă nimeni. S-a aflat mai târziu şi o vom vedea mai jos îndată.

Şi a sosit Alteţa Sa, escortat fiind de ofiţeri şi de jandarmi, ca să nu aibă nici cea mai mică neplăcere la trecerea graniţei. Şi şi-a luat reşedinţa, într-o căsuţă plăcută a unui ucrainean (trei odăi şi o bucătărie; ascultaţi bine). 3 odăi la Moghilev!! Unde nenorociţii de deportaţi locuiau şi câte 20 într-o cameră. S-au instalat comod, aşa cum se instalează omul când pleacă cu nevestica în vacanţă la staţiune balneară. Şi-a luat o bucătăreasă, o doamnă din Rădăuţi, renumită pentru arta ei culinară, şi, văzând această bestie, că alţii mor de foame pe străzile oraşului, mâncărurile alese, pregătite de această doamnă şi ciocolată şi portocale aduse cu el, i-au priit într-atât, încât obrajii lui şi ai nevestei sale se rumeneau din zi în zi mai mult şi se îngrăşau amândoi ca nişte porci. (Drept răsplată pentru arta ei culinară a şi repatriat-o pe această doamnă din Rădăuţi, după ce s-a reîntors la Bucureşti).

A lăsat să i se facă portretul lui şi al nevestei (iar când bietul deportat l-a rugat cu lacrimi în ochi să-i achite munca lui, era revoltat).

Locuinţa acestei perechi demne se afla pe strada Poltavskaia, vis-à-vis de un alt domn nobil, de Dl. Inginer

Jägendorf, cu care s-a şi împrietenit şi care l-a ajutat să se simtă cât mai plăcut la Moghilev. Au început astfel seri plăcute de poker, jucat de soţii Filderman şi soţii Jägendorf. (Şi, cum nu uită un rege societatea sa din exil, drept răsplată pentru societatea plăcută l-a repatriat şi pe „onorabilul" Jägendorf).

Iar masele, oamenii flămânzi, desculţi şi goi, se conving încet cu încet că numai „deportare" nu înseamnă aceasta şi mai nutresc speranţa deşartă, se agaţă de el, cum se agaţă omul şi de un pai când se îneacă şi speră că a venit să aducă ajutor. Vor să-l vadă, vor să-i povestească nenorocirea lor! Dar nu poate oricine să ajungă la Majestatea Sa Filderman. E păzit zi şi noapte de poliţia evreiască. Pentru a ajunge la el e nevoie să faci o cerere de audienţă (!!!) şi să motivezi această audienţă şi vai de tine, dacă nu discutai cele indicate în cerere, erai pur şi simplu dat afară de slugile lui. A ascultat pe nenorociţii deportaţi cu un zâmbet batjocoritor, dar ca orice aristocrat a promis că va face absolut totul, când se va reîntoarce la Bucureşti. (Bineînţeles că nu putea să se compromită ţinând promisiunile, ar fi fost vulgar, că se ştie că numai „prometre s'est noble").

Şi cine nu l-a văzut pe Alteţa Sa Filderman umblând cu nevasta sa prin străzile ghetoului, parfumaţi şi eleganţi amândoi, păziţi de un stat major întreg de poliţişti şi privind cu dispreţ gloata nenorociţilor deportaţi desculţi, rupţi, goi şi înfometaţi!!!

Ce frică i-a fost principesei, nevestei sale, să nu fie atinsă, Doamne fereşte, rochia elegantă croită de cea mai bună croitoreasă din Bucureşti, de mâinile unei femei ajunsă schelet şi îmbrăcată în zdrenţe. O lacrimă, o părere de rău cel puţin, nu vedeai niciodată în ochii acestor două bestii. Nu. Aşa ceva nu. Vedeai dispreţ, scârbă pentru masa aceasta nenorocită. Se fereau de aceste mese ca de nişte leproşi!

Şi, într-o zi, a crăpat buboiul! Au aflat masele adevărata cauză a „deportării” lui Filderman la Moghilev. A fost trimis de prietenul său, de călăul Antonescu, ca să cumpere, pe un preţ derizoriu, blănuri de astrahan, feţe de mese fine, cearşafuri, pânzeturi, postavuri, aşternut, bijuterii, valută ca: dolari, monede de aur etc., etc., lucruri salvate de deportaţi la graniţă (Atachi) de ghearele hrăpăreţe ale călăilor antonescieni, iar pe urmă vândute încetul cu încetul pe un preţ de nimic pentru a-şi putea procura o bucată de pâine sau mămăligă.

Trimitea Antonescu „curieri” din când în când care jefuiau în felul acesta pe nenorociţii deportaţi, dar pe semne că nu împărţeau jaful după placul lui, încât a trimis pe omul de încredere Filderman. Drept răsplată Antonescu i-a repatriat pe Jägendorf, doamna bucătăreasă, doctorul Budici, Katz şi regăţenii (dorohoienii; iar pe deportaţi Dr. Filderman i-a lăsat ca pe nişte copii vitregi).

După trei luni de şedere la Moghilev a plecat cu vagoane încărcate, pline de bunurile jefuite pentru un preţ de nimic. Iată, deci, adevărata cauză a „deportării” bietului Filderman. De adăugat ar mai fi că, în locul ajutorului promis din partea URSS-ului populaţiei deportate care trăia într-un hal de mizerie, care e prea cunoscută pentru a mai fi descrisă şi aici, ajutor care era obligat să-l dea, a ţinut o cuvântare (doar nu costă nimic) poruncind populaţiei care mai avea o haină s-o vândă şi să plătească B.O.M.E-ului un impozit de trei ori mai mare ca până acum, pentru a mări fondurile cantinei săracilor, care nu mai aveau ce vinde!!! Să vândă populaţia deportată, ultima haină, ca să poată fura el banii destinaţi sărăcimii de la O.E.R!!! Şi… neputând înghiţi atâta ciocolată (a adus cu el trei saci mari de tot plini), a cărat-o înapoi la Bucureşti, în loc s-o împartă copiilor de la orfelinate!!! Totuşi… să nu mint… în ziua plecării a fost „mare fraier” căci a dăruit orfelinatului, vă rog să ascultaţi bine, suma de 500 (cinci

sute) mărci!!! O sumă infimă pentru un milionar, pentru un capitalist de talia lui!

Aceasta este, pe scurt descrisă, glorioasa şedere la Moghilev a lui Filderman, prietenul demn al lui Ion Antonescu.

ss. Aneta Landau Profesoară de liceu
Str. Eminescu 24
fostă deportată la Moghilev
Podolsk
Suceava, 19 septembrie 1945
(ANIC, fond SSI, dosar 109/1945, *passim*).

— 8 – 3 noiembrie 1947 – Politicieni şi păpuşari din România antonesciană şi postantonesciană (1940 – 1947)

ANEXA2

ACEST DOCUMENT ESTE PROPRIETATEA GUVERNULUI MAIESTĂŢII SALE

CONFIDENŢIAL STATELE BALCANICE
11 Noiembrie 1947 Secţiunea 2
ARHIVE
R 14994/14994/37 Copia 8
PERSONALITĂŢI DE VAZĂ ÎN ROMÂNIA
De la Dl. Holman pentru Dl. Bevin
(Primită pe 11 Noiembrie)
(Nr. 262) Bucureşti, 3 Noiembrie 1947

Domnule.

Am onoarea să vă transmit aici raportul meu anual asupra personalităţilor însemnate din România.

2. Raportul include multe biografii noi, iar multe dintre cele apărute în raportul de anul trecut au fost extinse sau reactualizate.

ADRIAN HOLMAN

Inclus:
Listă a personalităţilor române10

1. Agiu, Constantin
2. Alexandrescu,

Anton
3. Alexandrini, Alexandre
4. Angelescu, Dr. Constantin
5. Apostol, Gheorghe
6. Argetoianu, Constantin
7. Auşnit, Max
8. Bagdasar, Florica
9. Bălan, Nicolae
10. Bejan, Petre
11. Belea, Miron
12. Bentoiu, Aurelian
13. Berkovitz, Azra
14. Bocu, Sever

Datele biografice, şi nu numai, cuprinse în acest *Who's Who*, expediat din Bucureşti în noiembrie 1947, se impun a fi verificate şi completate cu numeroase alte informaţii, pentru care trimitem pe cititor la următoarele volume: Ministerul Regal al Afacerilor Străine, *Anuar diplomatic şi consular – 1942*, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1942; Marian Nedelea, *Prim-miniştrii României Mari*, Bucureşti, Editura Viaţa Românească, 1991; Şerban N. Ionescu, *Who Was Who* în *Twentieth Century România*, Boulder-New York, Columbia University Press, 1994 (vezi şi ediţia în limba română, Bucureşti, Editura V. Frunză, 2005); Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939* –

1945, Iaşi, Centrul de Istorie şi Civilizaţie Europeană, 1995; *Dicţionar Enciclopedic*, vols. I-VI, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 19932006; Gh. Crişan, *Piramida puterii. Oameni politici şi de stat din România (23 august 1944 – 22 decembrie 1989)*, ediţia I, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2001; Academia Americano-Română de Ştiinţe şi Arte, *Enciclopedia – Români în ştiinţa şi cultura occidentală*, Davos, 1992; Alesandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al doilea război mondial (1941 – 1945)*. *Dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1999; Gh. Buzatu, Corneliu Ciucanu, Cristian Sandache, *Radiografia Dreptei româneşti, 1927 – 1941*, Bucureşti, FFP – ress, 1996; Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj şi poliţie politică*, Bucureşti, Editura Elion, 2003; Simion Silviu Şomâcu, *Radiografia puterii. Elite politice din România în anii 1945 – 1989*, Craiova, Asociaţia de Studii Sociale, 2003; Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945 – 1989*, Bucureşti, Compania, 2003; Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar*, vol. I-V, Bucureşti, Editura Maşina de Scris, 2000 – (lucrarea este în curs de editare); Florica Dobre, Alesandru Duţu, *Distrugerea elitei militare sub regimul ocupaţiei sovietice în România*, I-II, Bucureşti, Editura INST. 2000 – 2001; Alesandru Duţu, *Sub povara Armistiţiului. Armata Română în perioada 1944 – 1947*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2003; Radu Ciuceanu şi colaboratori, *începuturile mişcării de rezistenţă în România*, I-II, Bucureşti, Editura INST. 2000 – 2001; George G. Potra, coordonator, *Organizarea instituţională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte şi documente*, II, *1920 – 1947*, Bucureşti, Fundaţia Europeană Titulescu, 2006; Ion Zainea, *Politică şi administraţie în România (6 martie 1945 – 1 martie 1946)*: *Epurarea*, Oradea, Editura Universităţii, 2004; Stelian Neagoe, *Oameni politici*

români. *Enciclopedie*, Bucureşti, Editura Machiavelli, 2007; Stan Stoica, coordonator, *Dicţionar biografic de istorie a României*, Bucureşti, Editura Meronia, 2008.

1 Bodnăraş, Emil
5.
1 Brabeţianu, Victor
6.
1 Brătfăleanu, Victor
7.
1 Brătianu, Constantin
8. I.C. (Bebe)
1 Brătianu, Constantin
9. I.C. (Dinu)
2 Brătianu, Gheorghe
0.
2 Burcă, Ion
1.
2 Cambrea, Nicolae
2.
2 Chişinevski, Iosif
3.
2 Christu, Ion
4.
2 Ciuntu, Edmond
5.
2 Constantinescu,
6. Miron
2 Constantinescu-Iaşi,
7. Petre
2 Costinescu, Ion E.
8.
2 Daicovici, Dr.
9. Constantin
3 Dămăceanu, Dumitru

0.
3 Dan, Romulus
1.
3 Danielopolu, Daniel G.
2.
3 Dimitriu, Adrian
3.
3 Dobrescu, Aurel
4.
3 Dombrowski, Victor
5.
3 Elizabeta, Prinţesa
6.
3 Fărcăşanu, Mihai
7.
3 Filotti, Eugen
8.
3 Florescu, Colonel
9. Marin
4 Fotino, Gheorghe
0.
4 Frânassovici, Richard
1.
4 Georgescu, Teohari
2.
4 Ghelmegeanu, Mihail
3.
4 Gheorghiu-Dej,
4. Gheorghe
4 Groza, Dr. Petre
5.
4 Haţieganu, Emil
6.
4 Elena, Regina
7.

4 Hudiţă, Ioan
8.
4 Ileana, Prinţesa
9.
5 Ionaşcu, Constantin
0.
5 Ionescu, Emanoil M.
1.
5 Ionescu, Emilian
2.
5 Ionescu, Tudor
3.
5 Ionniţiu, Mircea
4.
5 Iordăchescu, Theodor
5. Ion
5 Iumanca, Iosif
6.
5 Lascăr, Mihai
7.
5 Lazar, Ilie
8.
5 Leucuţia, Aurel
9.
6 Levin, Mişa
0.
6 Livezeanu, Elena
1.
6 Livezeanu, Octav
2.
6 Luca, Vasile
3.
6 Macovescu,
4. Gheorghe

6 Malaxa, Nicolae
5.
6 Maniu, Dr. Iuliu
6.
6 Maurer, Ion Gh.
7.
6 Mihai I. (Michael)
8.
6 Mihăiescu, Ştefan
9.
7 Mihail, Gheorghe
0.
7 Mihalache, Ion
1.
7 Moşoiu, Tiberiu
2.
7 Negel, Dimitrie D.
3.
7 Nicodim, Patriarh
4.
7 Niculescu, Cornet
5. Constantin
7 Niculescu, Miron
6.
7 Niculescu-Buzeşti,
7. Grigore
7 Nistor, Ion I.
8.
7 Oeriu, Simeon
9.
8 Parhon, Dr.
0. Constantin I.
8 Pas, Ion
1.
8 Pătrăşcanu,

2. Lucreţiu
8 Pauker, Ana
3.
8 Penescu, Nicolae
4. S.
8 Petrescu,
5. Constantin Titel
8 Petrescu, Dumitru
6. M.
8 Pop, Dumitru
7.
8 Pop, Ionel
8.
8 Popovici, Mihai
9.
9 Popp, Ghiţă
0.
9 Potop, Aurel
1.
9 Profiri, Niculae
2.
9 Racoviţă, M.
3.
9 Rădăceanu,
4. Eugenia
9 Rădăceanu, Lotar
5.
9 Rădulescu, Savel
6.
9 Ralea, Mihail
7.
9 Romniceanu,
8. Mihail M.
9 Roşculeţ, Radu
9.

1 Sadoveanu, Mihail
00.
1 S ănătescu,
01. Constantin
1 Săvulescu, Dr.
02. Traian
1 Serdici, Vasile
03.
1 Sraier, Iosif
04.
1 Stoica, Chivu
05.
1 Stoica, Vasile
06.

1 Tătăranu,
07. Constantin
1 Tătărescu,
08. Gheorghe
1 Tegăneanu,
09. Constantin C.
1 Ullea, Octav
10.
1 Vântu, Gheorghe
11.
1 Vasiliu-Răşcanu,
12. Constantin
1 Vişoianu,
13. Constantin
1 Vlădescu-Răcoasa,
14. Gheorghe
1 Voinea, Şerban
15.
1 Voitec, Ştefan
16.

1. Agiu, Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1903 în Banat. *Funcţie*: Subsecretar la Ministerul Agriculturii. *Numire*: 30 Noiembrie 1946. *Partid*: Frontul Plugarilor, din
1944.

Carieră: Puţină educaţie oficială: muncitor fierar; ani de zile a activat în politică în extrema stângă; în august 1944, după lovitura de stat, a devenit membru al Partidului Comunist şi una dintre personalităţile cheie în Frontul Plugarilor. Subsecretar la Ministerul Agriculturii, demis în secret din funcţie din cauza corupţiei legate de operaţiunea decretului legat de reforma agrară; a continuat activitatea pentru Partidul Comunist în Frontul Plugarilor; noiembrie 1946 – a condus listele alegerilor în bloc ale Partidului Democrat pentru judeţul Ialomiţa; 30 noiembrie – numit Subsecretar la Ministerul Agriculturii în guvernul Groza remaniat.

Limbi străine: română, maghiară, germană.

Detalii despre familie: Fiu al unei familii de ţărani săraci din Banat. Căsătorit. *Remarci*: Comuniştii au încredere în el într-o suficientă măsură încât să permită reinstalarea lui într-o poziţie din care fusese demis, din pricina mitei (corupţiei) şi a incompetenţei. Reprezintă prototipul materialului de proastă calitate folosit de comunişti.

2. Alexandrescu, Anton

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut în 1902 în Botoşani, Moldova. *Funcţia*: Preşedinte al Partidului Naţional Ţărănesc Dizident. *Numire*: la formarea partidului în primăvara lui 1945. *Partid*: Conducător al Partidului Naţional Ţărănesc Dizident, sprijinit de comunităţi în martie 1945, atunci când

Partidului Naţional Ţărănesc a refuzat să intre în guvernul Groza. A fost declarat membru secret al PCR.

Cariera: A absolvit liceul şi Universitatea Iaşi. 1923: primit în barou, transferat în Bucureşti în 1925; angajat de Banca Naţională a României, unde a ajutat Partidul Naţional Ţărănesc în manevrele financiare ale guvernelor liberale care au urmat; avansat ca şef de serviciu în Bancă, se alătură Partidului Naţional Ţărănesc în 1937; ianuarie 1943 – se zvoneşte că ar fi fost arestat pentru că a prevăzut victoria Aliaţilor; a luat poziţie în Organizaţia de Tineret a Partidului Naţional Ţărănesc şi apoi, în calitate de conducător al districtului 38 al Partidului în Bucureşti, a părăsit Partidul cu câteva zile înaintea formării Guvernului Groza şi i s-a oferit funcţia de Ministru al Cooperaţiei prin organizarea Partidului Naţional Ţărănesc Dizident. Noiembrie 1946 – ales deputat în Parlament pe listele Partidului Democrat în judeţul Vâlcea la alegerile în bloc. Înlocuit la Ministerul Cooperaţiei de Romulus Zăroni, după alegeri. Editează *Dreptatea nouă*, cotidianul partidului său.

Limbi străine: Cel puţin română şi franceză.

Detalii despre familie: Religie ortodoxă, căsătorit.

Remarci: Motive pur oportuniste l-au ademenit pe M. Alexandrescu să-i părăsească pe ţărănişti, alături de care era o figură însemnată şi să „muşte” momeala unui post în Cabinet, deşi avea tot timpul idei de stânga.

Surse pe deplin responsabile spun că după lovitura de stat din 1944 era informat în particular de şeful comunist că Alexandrescu se înţelesese înainte cu comuniştii, a devenit membru de partid şi că fusese de acord să conducă Partidului Naţional Ţărănesc Dizident sub supraveghere sovietică, dacă acest lucru era necesar. Este considerat cu un potenţial intelectual mediocru, personalitate politică nesemnificativă şi servitor „de-a dreptul” al regimului Groza.

3. Alexandrini, Alexandru

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut în 1899 în Bucureşti. *Funcţie*: Ministru de Finanţe. *Numire*: 30 noiembrie 1946. *Partid*: membru al Comitetului Executiv din partea Partidului Naţional Liberal. Fost membru al PNL.

Carieră: Doctor în Drept, Bucureşti; avocat practicant; secretar-şef al premierului Duca; şef al Departamentului de cenzură a presei în timpul Guvernului Brătianu; 1933 – Deputat de Severin; fost membru al consiliului director al Administraţiei Căilor Ferate; fost director de cabinet al Băncii Agricole; avocat personal al lui N. Malaxa şi Marthei Bibescu; 28 aprilie 1946 – votat pentru moţiunea Partidului Tătărescu să se alieze unei singure liste electorale pentru guvern; noiembrie 1946 – ales deputat al listei comune pentru judeţul Severin. Numit Ministru de Finanţe în 30 noiembrie 1946.

Limbi străine: cel puţin română şi franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit, are doi fii.

Remarci: Omul lui Tătărescu şi Malaxa în Ministerul de Finanţe. După demisia Ministrului de Finanţe Durma, august 1945, în timpul crizei constituţionale activează ca Ministru interimar până în 1946, când Tătărescu a acceptat portofoliul pe bază interimară. Fără calificări deosebite, cu excepţia oportunismului.

4. Angelescu, Dr. Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut în 1869 în Craiova. *Funcţie*: membru al Comitetului Executiv din partea Partidului Naţional Liberal. *Numire*: cu mulţi ani în urmă. *Partid*: PNL – membru pe viaţă.

Carieră: Membru al Academiei Române, Facultatea de Medicină, Universitatea din Bucureşti. 1897 – Doctor în Medicină, Universitatea din Paris. 1913 – 1916 – Ministru al Comunicaţiilor şi Lucrărilor Publice. 1917 – 1918 – Ministru român în SUA. Ministru al Educaţiei în guvernele

Brătianu din 1922 şi 1926; din 12 noiembrie 1933 în Guvernul Duca şi, câteva zile după asasinarea acestuia, a fost Prim-Ministru. 1934 – 1936 – Ministrul Educaţiei în guvernele Tătărescu; Ministru al Comunicaţiilor în februarie 1938 în primul guvern al dictaturii Regelui Carol II sub conducerea Patriarhului Miron Cristea; din 1901 figurează ca deputat sau senator în toate legislaturile; Ministru al Industriilor în Guvernul Tătărescu din 1939; consilier al regelui; a fost unul dintre colaboratorii regelui Carol şi deci şi colaboratorul lui Tătărescu; a afişat o atitudine rezervată în timpul regimului Antonescu; preşedinte al Ateneului; membru al consiliului Băncii Urbane.

Limbi străine: Română, franceză şi germană. Puţină engleză.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Viaţa politică a dus-o în colaborare cu familia Brătianu, dar doreşte să menţină partidului aceeaşi ideologie odată cu revenirea lui Tătărescu. A condus Ministerul Educaţiei timp de mulţi ani şi este mândru de rapoartele privind sistemul şcolar. Prioritar, are influenţă la fel ca vechiul Ministru al Cabinetului Ionel Brătianu. Se spune că a fost în favoarea unificării Partidului Naţional Liberal.

5. Apostol, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist de profesie. Născut în 1912, Tudor Vladimirescu, judeţul Tecuci. *Funcţie*: Preşedinte al Adunării Generale a Muncii. *Numire*: ianuarie 1945. *Partid*: PCR, membru C.C. Membru al partidului din 1934.

Carieră: A absolvit şcolile locale; 1927 – ucenicia la liceul C.F.R.; 1931 – membru al Uniunii C.F. la Galaţi; 1933 – 1934 – munceşte să organizeze uniunea la Galaţi şi este numit vicepreşedinte; a devenit comunist; arestat de câteva ori. 1936 – ales preşedinte al grupului Tineretului

democrat; a participat la Congresul Muncitorilor C.F.R. Braşov, unde este arestat şi trimis la închisoarea Doftana, iar mai târziu în taberele de concentrare de la Caracal şi Tg. Iiu; din ultima fuge chiar înainte de lovitura de stat din 23 august 1944; a început organizarea mişcării sindicatelor sub directivele PCR; este numit Secretar-general al Sindicatelor şi în ianuarie 1945 este numit Preşedinte al Federaţiei Generale a Muncii; septembrie 1945 – numit membru al CC al PCR şi membru al Consiliului Federaţiei Mondiale a Sindicatelor; noiembrie 1946 – ales cap de listă în alegerile parlamentare (judeţul Hunedoara).

Detalii despre familie: Tatăl, Apostol Manolache, a fost acar.

Limbi străine: Română, ceva rusă.

Remarci: Instrumentul-cheie al comuniştilor în controlul sindicatelor. Asigura apariţia unor grupuri care provocau „demonstraţii spontane" în favoarea politicii guvernului. În această calitate a sprijinit apariţia purtătorilor de cuvânt ai muncitorilor în firme, în scopuri care deserveau PCR. A asigurat contractele colective în industrie şi a supravegheat toate relaţiile în muncă pentru partid. Este energic, a urmat o şcoală spartană şi este obligat să execute ordinele C.C. Vorbeşte adesea la adunările muncitoreşti, folosind tactici emoţionale, testate la partid. În afara ideologiei comuniste, educaţia intelectuală îi este foarte slabă.

6. Argetoianu, Constantin

Naţionalitate: Română. Născut 15 martie 1871, comuna Breasta, lângă Craiova, Oltenia. *Funcţia*: Preşedinte al Partidului Mişcării Reconstrucţiei Unităţii Naţionale. *Partid*: Anterior asociat cu partidele Conservator Liberal şi Agrar; a fost preşedinte al Frontului Renaşterii [Naţionale], singurul partid al regelui Carol II, în prezent preşedinte al Partidului Mişcării Reconstrucţiei

Unităţii Naţionale.

Carieră: Fiul unei familii vechi de proprietari de pământ; a studiat la Institutul Terezianum din Viena; a studiat ceva medicină şi a primit licenţă în Drept şi Literatură la Universitatea din Paris. 1898 – intră în serviciul diplomatic român, ajungând până la rangul de consilier în misiuni diplomatice în 1913; ianuarie 1914 – intră în politică, fiind ales senator al

Partidului Conservator; în toate alegerile care au urmat a fost ales fie senator, fie deputat. 1917 – a fost numit negociator al armistiţiului de la Buftea cu Germania; fiindcă a acceptat toate cererile nemţilor şi nu a avut tărie, a fost demis. 26 ianuarie-6 martie 1918 – Ministru al Justiţiei; 13 martie-13 iunie 1920 – Ministru de Finanţe şi din 13 iunie-17 decembrie 1921 – Ministru de Interne în Guvernul Averescu: ales sa pentru a înăbuşi mişcările ţărăneşti şi muncitoreşti prin arestări şi procese. 1922 – a părăsit oarecum umbrit scena politică, din pricina scandalurilor financiare. 4 – 22 iunie 1927 – Ministru al Agriculturii şi Ministru de Interne interimar în Guvernul Ştirbey; se alătură Partidului Liberal. 22 iunie 1927 – 16 noiembrie 1928 – Ministru al Agriculturii şi Domeniilor în Guvernele Ion şi Vintilă Brătianu; a părăsit Partidul Liberal la căderea Cabinetului Brătianu; a fost numit preşedinte al Companiei Bancară, filiala română a Băncii Germane din Dresda. 1930 – militant de bază, presupus om al lui Carol, în sabotarea eforturilor lui N. Titulescu de a forma un Cabinet de Coaliţie. 18 aprilie 1931 – 6 iunie 1932 – Ministru de Finanţe, interimar Ministru de Externe (18 – 27 aprilie) şi Ministru de Interne. 27 mai 1931 – 6 iunie 1932 în guvernul Iorga; mergea în contrasens, îndeplinind dorinţele Regelui Carol; preşedinte al Partidului Agrar. 10 februarie-30 martie – Ministru al comerţului şi Industriilor. 30 martie 1938 – consilier regal; a lucrat cu Gheorghe Tătărescu pe linie financiară prin Compania Bancară,

acesta din urmă a fost preşedinte al Băncii de Credit, instrument al capitalului german în România. 1940 – şef al Frontului Renaşterii [Naţionale], singurul partid organizat de Regele Carol II. 1940 – Prim-Ministru pentru o scurtă perioadă, înainte de a adopta poziţia de sprijin pentru Germania. Noiembrie 1940 – arestat de Guvernul Gărzii de Fier11, dar a fost mai târziu eliberat. 16 mai 1941 – în faţa Curţii Marţiale a declarat că este simpatizant al Gărzii de Fier şi că a aprobat „Mişcarea [Legionară]". În timpul războiului împotriva URSS şi-a exprimat încrederea în victoria germană şi a aprobat-o. 1944 – când armatele sovietice erau la graniţa română, a zburat în Elveţia pentru a scăpa de posibila soartă care îl aştepta în poziţia de anticomunist, susţinător german şi om de finanţe; după negocieri s-a întors în România, asigurând că va urma linia sovietică.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Unul dintre cei mai periculoşi oameni în viaţa politică românească, lipsit de orice scrupule morale. A pricinuit consternare în cercurile liberale şi ţărăniste la întoarcerea sa. Este considerat mai rău decât Tătărescu deoarece îi lipsea inteligenţa acestuia, având o pasiune personală amorală care nu putea fi diminuată decât prin putere. Se spune că s-a folosit de orice împrejurare în folosul său. Se crede că va fi folosit drept contrapunct pentru Partidul Naţional Popular (partid-fantomă al clasei de mijloc), în favoarea liberalilor lui Tătărescu. Deşi este bătrân, are o condiţie fizică bună şi va fi un factor cu care ne vom măsura.

7. Auşnit, Max

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Industriaş. Născut la 14 februarie 1888, la Galaţi. *Funcţie*: Industriaş român de bază. *Partid*: Independent.

Carieră: Fiul unui industriaş din Galaţi; educat la

Galaţi, Viena şi Anglia. 1919 – a fondat compania Titan-Nădrag-Călan. A devenit curând după aceea conducătorul industriei grele din România. 1929 – 1936 – senator, membru al Camerei de Comerţ, vicepreşedinte al Uniunii Industriaşilor Români, preşedinte al industriaşilor din Banat, director general al Uzinelor Reşiţa.

11 Corect: Guvernul Ion Antonescu – Horia Sima (septembrie 1940 – ianuarie 1941).

1940 – condamnat la 6 ani de închisoare pentru conspiraţie şi violarea regulilor de schimb străin, în urma intrigilor personale ale Regelui Carol II şi Malaxa, care au preluat controlul Uzinelor din Reşiţa, împotriva apărării legale ale intereselor companiei britanice Vickers-Armstrong. 1942 – a condus Uzinele din Reşiţa cu riscul de a fi trimis în închisoare. În tot acest timp a cooperat cu liderii opoziţiei împotriva regimului Antonescu; în primăvara lui 1944 a fugit cu avionul în Siria şi s-a întors în România după lovitura de stat din august 1944, reluând conducerea Reşiţei şi intereselor sale. Iunie 1946 – a plecat cu o delegaţie în scopuri comerciale în Franţa şi SUA şi se spune că nu mai are niciun fel de intenţie să se întoarcă.

Limbi străine: Română, engleză, franceză şi probabil altele.

Detalii despre familie: Fiul îşi efectuează studiile de inginerie la Universitatea Harvard; un frate, Edgar Auşnit, trăieşte în New York unde conduce afacerile familiei pe teritoriul american. A fost căsătorit de două ori, a doua oară cu o creştină de care este despărţit şi care trăieşte în Lisabona sau Paris.

Remarci: Dl. Auşnit este evreu de origine şi este astăzi ultimul industriaş de marcă în România. Cariera sa a fost bine direcţionată de relaţiile strânse cu Dl. N. Malaxa, de origine greacă, alt mare industriaş român. Deşi ambii au cooperat în diverse afaceri, s-a creat o ruptură în timpul

Regelui Carol, atunci când Malaxa a căutat să monopolizeze industria românească. Acum, în virtutea amestecului sovietic în industria românească şi implicit în Uzinele de la Reşiţa, se pare că Auşnit este încă o dată forţat să coopereze cu Malaxa, spre binele propriu, condus fiind de teoria că în afaceri nu există morală. Din cei 2 460.000 de dolari, sumă ce reprezintă pagubele provocate de Guvern lui Malaxa pentru a acoperi o datorie fără precedent, Auşnit ar fi primit 600.000 de dolari în cele din urmă. Este un om de afaceri ager, care şi-a plătit partea sa de mite, dar a făcut-o din buzunarul propriu, în contrast cu Malaxa care s-a folosit mai mult de banii guvernului pentru a mitui chiar guvernul.

Auşnit are relaţii extinse cu diferite organizaţii evreieşti din ţară şi din străinătate şi a intermediat financiar expansiunea evreiască în România.

Este finanţatorul ziarului *Jurnalul de dimineaţă*, singurul cotidian de astăzi care se străduie să păstreze o notă neutră între guvern şi opoziţie.

Dl. Auşnit este un om ferm, care a întreţinut în mod conştient relaţii bune cu oamenii politici sovietici. Deşi la început a avut succes în aceste relaţii şi în poziţia sa în industrie, ele sau deteriorat cu timpul, spre deosebire de cele ale lui N. Malaxa.

Pe lângă faptul că a studiat în Anglia, mulţi ani de-a rândul Dl. Auşnit a fost reprezentantul intereselor companiei Vickers-Armstrong în Reşiţa şi are multe legături economice cu Anglia.

Ca persoană, Dl. Auşnit este direct, agreabil şi relativ sociabil. Este legat de viaţa socială, dă petreceri mari şi îi plac femeile drăguţe care uneori sunt informatoarele lui de afaceri. Fizic, el este scund, robust, cu o sănătate de fier, are păr roşcat şi o faţă dură.

8. Bagdasar, Florica

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născută

în 1906 în Macedonia. *Funcţia*: Ministru al Sănătăţii. *Numire*: 26 septembrie 1946. *Partid*: Membru al Comitetului Executiv, Partidul Naţional Popular (sponsorizat de comunişti), din care face parte de la înfiinţare, în anul 1945. Înaintea şi în timpul războiului a simpatizat Mişcarea Legionară (Garda de Fier).

Carieră: A făcut şcoala elementară în Macedonia, a venit în România, a studiat medicina şi a primit diplomă la Universitatea din Bucureşti. S-a căsătorit cu dr. D. Bagdasar. 1927 – 1929

În baza bursei oferite de Fundaţia Rockefeller a mers împreună cu soţul şi a studiat în SUA la Harvard; la întoarcerea în România a fost numită medic de şcoală; a format o clasă specială pentru copiii întârziaţi mintal, şi-a continuat profesia; înaintea războiului era simpatizantă a Gărzii de Fier, a fost încurajatorul de bază al soţului care, după lovitura de stat din 1944, a lucrat aproape de comunişti şi a fost numit Ministru al Sănătăţii. 1945 – a asistat la înfiinţarea Partidului Naţional Popular (partid comunist „fantomă" pentru clasa mijlocie). 26 septembrie 1946 – numită Ministru al Sănătăţii după moartea soţului; cooptată în Comitetul Executiv din partea PNP. Noiembrie 1946 – aleasă în Parlament în fruntea listei pentru judeţul Tulcea. 30 noiembrie 1946 – a continuat ca Ministru al Sănătăţii în cabinetul remaniat, drept „tehnician" şi nu ca reprezentant al PNP.

Limbi străine: Română, franceză, germană, engleză, probabil altele.

Detalii despre familie: Origine macedoneană; fratele a fost legionar de bază, care a fost ucis pentru activitate politică. A activat drept secretar al Mişcării Legionare sub numele de Sterie Ciumete. Soţul ei a murit în vara lui 1946.

Remarci: Temperament ambiţios şi persuasiv, înclinată să-şi satisfacă propriile dorinţe, D-na Bagdasar s-

a hotărât să joace rolul pe care comuniştii doreau ca ea să-l joace. PNP are o importanţă în declin, iar ea continuă activitatea în guvern ca „tehnician”. Se presupune că ar fi protejata Anei Pauker în organizaţia femeilor din România. Ministrul de Interne are câteva fotografii ale D-nei Bagdasar purtând chiar uniforma legionarilor. Membrii opoziţiei spun că ea nici n-ar fi licenţiată în medicină.

9. Bălan, Nicolae

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Arhiepiscop al Sibiului, Mitropolit al Transilvaniei. Născut în 1881 la Blejeni, Năsăud. *Funcţie*: Arhiepiscop al Sibiului, Mitropolit al Transilvaniei. *Partid*: Niciunul. Este independent din punct de vedere politic, dar a fost progerman şi în favoarea Gărzii de Fier. *Carieră*: A obţinut masterul în studii teologice şi doctor în teologie la Universitatea din Cernăuţi în 1907 şi, de atunci până în 1920, a fost profesor de dogmatică la Academia Teologică din Sibiu. A scris două lucrări.

Limbi străine: Română.

Remarci: Sub domnia lui Carol şi în timpul Gărzii de Fier îşi asigură numirile în Ministerul Cultelor. Aceşti oameni nu s-au alăturat Frontului Plugarilor şi sunt consilierii lui Groza. Este un lider important al Bisericii, favorabil Occidentului şi este prieten intim al Dr. Groza, care este membru al Consiliului Episcopal din Sibiu. Influenţa sa asupra lui Groza este de temut. Comuniştii prin Frontul Plugarilor au pregătit un dosar menit să-l forţeze să se retragă şi, deşi luptă pentru poziţia sa, aceasta este clătinată de guvern, care crează un nou Arhiepiscopat în Timişoara şi Mitropolit de Banat.

10. Bejan, Petre

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut în 1896 la Ploieşti. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv din partea Partidului Liberal Dizident. *Numire*: Înainte de război. *Partid*: Partidul Naţional Liberal Dizident

(al lui Tătărescu) din 1938. Membru al Comitetului Executiv. Din 1928 – 1938 a fost membru al PNL.

Carieră: 1916 – 1918 – a luptat în armata română împotriva Germaniei. 1920 – a absolvit Şcoala Naţională de Drumuri şi Poduri (Bucureşti), actualul Institut Politehnic din Bucureşti, cu diplomă de inginer petrolier. 1920 – 1922 – a devenit şef de lucrări la compania petrolieră Columbia. 1922 – 1930 – a devenit director al companiei belgiene „Foraj le Moine" filiala Ploieşti, supraveghind principalele puţuri petroliere. 1930 – a fost numit membru al consiliilor de conducere ale câtorva companii cum ar fi: Creditul Carbonifer, Lignitul şi Schitul Goleşti. Decembrie 1934 – a devenit un deputat foarte activ în Parlament. Martie 1935 – martie 1937 – sub-secretar la preşedinţie (Oficiul preşedintelui) al Consiliului de Miniştri. 6 martie 1945 – Ministru al Industriilor şi Comerţului până în decembrie 1946, când Ministerul a fost încorporat în Ministerul Economiei. 25 aprilie 1946 – votat pentru moţiunea partidului lui Tătărescu pentru a se alătura listei alegerilor guvernamentale. Noiembrie 1946 – ales al doilea în Parlament pe listele Bucureştilor şi a devenit conducătorul grupului parlamentar al Partidului Liberal Dizident. 30 noiembrie 1946 – a plecat din guvern când acesta a fost remaniat; în primele luni ale anului 1947 a vizitat Elveţia şi Franţa; se presupune că l-ar interesa *Tăbăcăria românească*. *Limbi străine*: Cel puţin româna şi franceza.

Detalii despre familie: Religie ortodoxă. Are doi fii. Tatăl lui originar din judeţul Bistriţa-Năsăud, Transilvania şi mama lui din judeţul Prahova, Valahia. Amândoi erau profesori, tatăl său în liceu, iar mama sa era directoare de şcoală la Ploieşti. Petre Bejan s-a căsătorit cu fiica unui belgian pe nume Duque care deţinea compania petrolieră „Foraj le Moine". Se spune că s-ar fi căsătorit din interes şi că, în urma divorţului, zece ani mai târziu, lucrurile s-au aranjat în aşa fel încât a păstrat profitul familiei Duque pe

teritoriul României.

Remarci: Dl. Bejan este un om egoist şi fără scrupule, care nu se dă în lături de a nimic. Este de înălţime medie, brunet, prezentabil la înfăţişare şi se distrează foarte bine între artiste şi dansatoare. A fost un apropiat al lui Tătărescu ani de zile, iar postul său ca subsecretar la Armament a început în asociere cu industriaşul N. Malaxa.

11. Belea, Miron

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1903 la Lesnic, judeţul Hunedoara, Transilvania. *Funcţie*: Secretar-general al Frontului Plugarilor. *Numire*: După 23 august 1944. *Partid*: Membru al Frontului Plugarilor de la înfiinţare.

Carieră: De origine ţărănească, având şcoala primară (patru ani); s-a alăturat Frontului Plugarilor de la înfiinţarea acestuia de către Dr. Groza; a fost numit candidat în Parlament din partea partidului, dar a renunţat în urma aranjamentului cu ţărănistul Ghiţă Pop; a întreprins afaceri importante cu Dr. Groza şi Gruia Petru Moţa, despre care se spunea că era cel mai bogat om din Deva; cu acesta din urmă era co-proprietar al fabricii de băuturi Goldsmith, în ciuda faptului că fusese preluată de la foştii proprietari evrei, sub vechile legi de românizare; operează ca intermediar în probleme financiare pentru nemţii din Transilvania; prezintă interes în compania Sovrompetrol, concern ruso-român; membru al Uniunii exportatorilor de vite.

Limbi străine: Română, maghiară şi germană.

Detalii despre familie: Căsătorit. Un fiu este profesor, iar celălalt este student.

Remarci: Conflictul – se spune – ar fi una dintre abilităţile sale. Este educat şi a fost sprijinit de Groza o perioadă de câţiva ani, până când acesta a considerat că Belea este un bun vorbitor şi conducător de partid. Belea crede că ţăranii români îşi pot îmbunătăţi activitatea

numai asociindu-se cu Partidul Comunist.

12. Bentoiu, Aurelian

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut 29 iulie 1892 la Făcăeni, judeţul Ialomiţa. *Funcţie*: Membru în conducerea Partidului Naţional Liberal şi avocat eminent. *Partid*: Partidul Naţional Liberal Dizident; fost membru al Partidului Naţional Liberal.

Carieră: 1913 – a absolvit Colegiul Lazăr, Bucureşti; în timpul primului război mondial a luptat în armata română. 1919 – licenţiat în drept la Universitatea din Bucureşti şi a început practica în oraş, rămânând unul dintre cei mai buni avocaţi din Bucureşti; a fost raportor parlamentar în afacerea Škoda, în urma căreia Malaxa a obţinut permisiunea să construiască uzina de armament *Tohanul*. Septembrie 1935 – august 1936 – subsecretar la Ministerul Justiţiei. August 1936-februarie 1937 – subsecretar la Interne. Februarie 1937 – sfârşitul lui 1939 – subsecretar la Ministerul Justiţiei în cabinetul Tătărescu; a trăit în linişte în timpul războiului; şef al organizaţiei lui Tătărescu în Bucureşti; s-a opus poziţiei lui Tătărescu în timpul crizei constituţionale din august 1945.28 aprilie 1949 – a votat împotriva voinţei partidului pentru lista electorală guvernamentală şi a fost demis din partid; membru al consiliului director al companiei „Columbia Gramophones”, „Phoenix Oil” şi „Victoria”, o companie de construcţii.

Limbi străine: Cel puţin română şi franceză.

Detalii despre familie: De două ori căsătorit.

Remarci: Urmaş oportunist al lui Gheorghe Tătărescu, a arătat totuşi şi ceva independenţă. A scris o scrisoare critică lui Tătărescu în privinţa metodelor acestuia în vremea crizei constituţionale din august 1945, pe care amândoi s-au hotărât să o uite. Oricum, s-a opus cu tărie să intre pe o listă electorală şi a avut discuţii cu Tătărescu pe această temă, crezând că acest lucru

înseamnă sfârşitul Partidului Naţional Liberal Dizident. În toamna lui 1946 s-a alăturat Partidului Naţional Liberal al lui Brătianu şi în noiembrie 1946 era avocat al apărării în procesul guvernului împotriva organizaţiilor suspectate a fi teroriste.

13. Berkovitz, Azra

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Redactor. Născut în 1887 la Bârlad. *Funcţie*: Redactor-şef al ziarului *Liberalul*, organ al Partidului Naţional Liberal. Numit în 1946. *Partid*: Partidul Naţional Liberal.

Carieră: Liceul din Bârlad. Şi-a luat doctoratul în Litere şi Filosofie la Heidelberg şi apoi a studiat timp de 5 ani la Paris, Sorbona şi Collège de France. A devenit doctor în Litere la Sorbona. În vreme ce se afla la Paris, a colaborat la *Petit Parisien* şi alte ziare franceze şi a lucrat la Institutul de Sociologie sub îndrumarea lui René Worms. În 1914 s-a întors în România şi a devenit redactor al ziarului lui Take Ionescu, *La Roumanie*, care pleda în favoarea intrării României în război alături de Aliaţi. După retragerea de la Bucureşti, când Take Ionescu s-a alăturat nou formatului guvern liberal, s-a decis să se editeze numai un ziar în limba franceză, şi acela a fost *Indépendence Roumaine*, ziar liberal. S-a alăturat personalului acestui ziar în 1917 şi, până în 1937, a fost redactor, respectiv redactor-şef. În 1937, sub guvernul Goga, ziarul a fost obligat să adopte o poziţie progermană şi Dl. Berkovitz a demisionat. După 23 august 1944, ziarul este editat din nou, cu dl. Berkovitz ca redactor-şef. Ziarul a încetat să mai existe în vara lui 1945, când guvernul, sub influenţa Domnului Tătărescu, a sechestrat patrimoniul PNL, din care făcea parte şi ziarul. Când a fost creat *Liberalul* în februarie 1946, dl. Berkovitz a fost numit redactor-şef de către comitetul de redactori. D-l Berkovitz a fost corespondent al ziarului *Le Temps* între 1925 – 1930 şi, în 1940, la plecarea misiunii diplomatice britanice din

România, a devenit corespondent al ziarului *The Times*, trimiţând ştirile prin Istanbul. În timpul războiului a petrecut un an în lagărul de concentrare de la Tg. Jiu, unde a fost trimis la cererea Legaţiei germane.

Limbi străine: Franceză, germană.

Detalii despre familie: Berkovitz este căsătorit, are o fiică măritată cu un arhitect. Este un jurnalist reputat, unul dintre cei mai buni din România; poartă ochelari şi are o înfăţişare academică.

Remarci: Berkovitz nu a activat în politică din 1914. A fost ales senator de două ori în timpul guvernărilor liberale din 1927 şi 1931, pentru Timişoara. A fost pe lista PNL pentru Bucureşti la alegerile din noiembrie 1946.

14. Bocu, Sever

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut în 19 noiembrie 1874 la Şiştaroveţ, Banat. *Funcţie*: Conducător al Partidul Naţional Ţărănesc în Banat şi membru al Biroului Permanent al partidului. *Partid*: Partidul Naţional Ţărănesc.

Carieră: A studiat la Academia de Comerţ din Viena şi la Academia de înalte Studii din Paris; în Arad a fost redactor la *Tribuna* cu mult înainte de primul război mondial; a mers în Rusia cu Ghiţă Popp pentru a redacta un ziar pentru trupele româneşti şi pentru a ajuta la organizarea prizonierilor români de război din Rusia care fuseseră capturaţi în luptele alături de Imperiul austro-ungar; a scris câteva cărţi bazate pe experienţa personală. 1919 – a participat la Conferinţa de Pace de la Paris, sprijinind uniunea Banatului cu România; deputat în toate parlamentele din 1919; conducător de partid în judeţul Timiş. 1928 (16 noiembrie) – 1930 (7 iunie) – ministru al Banatului în guvernul Maniu. 1930 – 1931 – subsecretar la Ministerul învăţământului şi Cultelor sau guvernator de Banat; conducător al mişcărilor ţărăniste în Banat; a redactat ziarul *Vestul* în Timişoara; a fost consultat în

probleme de partid înainte şi după război în privinţa conducerii; interese de afaceri în Banat.

Limbi străine: Română, maghiară, germană şi franceză.

Detalii despre familie: Tatăl era profesor. Căsătorit. Fiica este căsătorită cu A.C. Georgescu, conducător al companiei petroliere româno-americane.

Remarci: Deşi îmbătrânit, a fost un membru de onoare şi activ al Partidului Naţional Ţărănesc. În momentul de faţă Aurel Lecuţia este deputat de Banat şi încet-încet preia activităţile şi influenţa lui Bocu.

15. Bodnăraş, Emil (Bodnarciuc sau Bodnarenko)

Naţionalitate: Română şi sovietică. *Ocupaţie*: Comunist profesionist. Născut în 1902 sau 190612 la Iaslovăţ, Bucovina. *Funcţie*: Subsecretar de stat al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. *Numire*: decembrie 1946. *Partid*: Membru al C.C. al PCR şi al Cominternului, Moscova, şi conducător al Serviciului de Informaţii al PCR.

Cariera: Lipsa de bani l-a împins să îşi abandoneze studiile la Universitatea din Iaşi. Când a terminat liceul în Bucovina, Bodnăraş a fost admis la Academia Ofiţerilor de artilerie în Timişoara în 1925; numit sublocotenent în 1927 după terminarea cursurilor; a urmat cursurile Şcolii de Ofiţeri de artilerie din 1928 – 1930; a absolvit printre primii în clasa lui; a fost repartizat

12 Exact – 1904.

la Regimentul XII – artilerie, Bucovina. 1932 – a devenit comunist, a părăsit armata trecând în URSS, luând nişte documente secrete de luptă ale diviziei regimentului său şi căutând să-şi acopere fapta prin aranjarea de dovezi că s-a înecat în Nistru la frontieră. Fapta i-a fost descoperită şi a fost condamnat „in absentia” la 5 ani de închisoare de către Curtea Marţială. În iarna lui 1933 a revenit în România, a fost recunoscut pe drum între Bucovina şi Bucureşti şi arestat, rejudecat de Curtea

Marţială şi condamnat la maximum de închisoare pentru dezertare (5 ani). 1936 – a fugit şi se crede că a fugit în Uniunea Sovietică, unde a căpătat şi cetăţenie; este posibil ca el să se fi întors în România din când în când înainte de 1933. În timp ce era în Rusia a fost la şcoli speciale mai ales în timpul războiului, pentru a învăţa operaţiuni care urmau să fie executate în urma ocupaţiei militare sovietice a României. Aprilie 1944 – a venit la Bucureşti ca membru al organizaţiei comuniste române şi a stabilit legături apropiate cu Pătrăşcanu, pe atunci conducător local, şi cu generalul Dămăceanu, şef al Comandamentului Militar din Bucureşti13; în această perioadă a acţionat sub numele de „inginer Ceauşu”. A organizat un grup armat care să participe la lovitura de stat, dar, în afară de faptul că l-a ţinut pe Mareşalul Antonescu în casa sa14, nu a ajutat cu nimic în perioada de după lovitura de stat şi nu a condus acţiuni de sabotaj împotriva germanilor.

I s-a încredinţat Organizaţia de Apărare a Patriei, care mai târziu, cu sprijinul rusesc, a devenit organizaţie politică de terorism care cerea sume mari pentru succesul loviturii de stat şi acum este folosită drept braţ puternic al PC.

Se spune că Regele a refuzat să-l numească subsecretar de stat în cabinetul premierului la 6 martie 1945, pentru că dezertase din armata română.

Această obiecţie legală a fost anulată în 10 februarie 1946 când a fost promovat de a rangul de căpitan în rezervă la maior. Noiembrie 1946 – a condus listele alegerilor democratice în Câmpulung, Bucovina.

Limbi străine: Româna, rusa (intuitiv) şi poate germana.

Detalii despre familie: Tatăl este de origine ucraineană şi mama de etnie germană. Se spune că ar fi zburat în Germania şi că locuieşte acolo în momentul de faţă; numele i s-a schimbat din Bodnariuc în Bodnăraş în

1918, când Bucovina a fost anexată15 României iar părinţii lui de cetăţenie austriacă au devenit români. Este căsătorit şi are un copil.

Remarci: Numit din când în când „măcelarul comunist”, din cauza organizaţiei sale de terorişti comunişti din România şi din cauza legăturilor cu Moscova, Bodnăraş primeşte instrucţiuni precise pentru PCR şi a devenit ajutorul lui principal pe lângă Armata Roşie. Gărzile sale sunt de o importanţă vitală dacă ruşii părăsesc ţara, iar adjunctul său delegat este Constantin Doncea, care a fugit în Rusia după ce fusese închis la grevele de la Griviţa [1933].

Se spune că are un consilier în Organizaţia Apărării Patriotice numit Alexandru Sreiner [?]. Este considerat purtătorul de cuvânt al generalul [Ivan Z.] Susaikov şi al organizaţiei NKVD; în unele cercuri se vorbeşte că influenţa lui este mai mare decât a Anei Pauker, considerat fiind

Detaliile cuprinse în ultimele rânduri (de la „fapta i-a fost recunoscută” şi până în acest loc din text), inexacte. EB a fugit în URSS în 1932, iar în 1935 – 1936 a urmat cursuri de spionaj ale Armatei Roşii. Avea să revină în ţară, pentru „muncă specială”, în 1936, fiind imediat recunoscut, arestat, judecat şi condamnat la zece ani de închisoare. Va fi eliberat în 1942, iar între 1942 şi 1944, la cererea PCR, a activat în ilegalitate, în „spatele” trupelor române şi germane” (cf. Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri*. *1939 – 1947*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 507).

14 În fapt, la casa ilegală a PCR din Cartierul Vatra Luminoasă din Bucureşti.

15 Aşa în original!

comunistul român de bază. Este considerat că ar reprezenta un anumit curent anti-evreiesc în cercurile româneşti comuniste.

Ca subsecretar al Preşedinţiei Consiliului, îl supraveghează în mod direct pe prim-ministrul dr. Groza, sugerându-i lucrurile în funcţie de instrucţiunile primite de la Moscova; opiniile lui exprimate public sunt considerate vocea Moscovei. Îl însoţeşte pe primul ministru în vizitele sale oficiale în străinătate.

Fizic, Bodnăraş este scund, îndesat şi aspru la faţă; are părul scurt şi creţ, pe care îl poartă aranjat. Cei care îl cunosc îl consideră inteligent şi că arată lipsă de răzbunare personală prin aceea că nu îşi reglează personal conturile cu directorul închisorii armatei române care l-a tratat rău când era închis acolo.

16. Brabeţianu, Victor

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Diplomat. Născut la 30 noiembrie 1897, la Caracal, judeţul Romanaţi. *Funcţie*: Ministru român la Copenhaga. Numit: Aprilie 1947. *Partid*: PNL Dizident.

Carieră: Locotenent în rezervă în artilerie grea, a luat parte la campania din 1916 – 1918. Ataşat la delegaţia diplomatică din 15 septembrie 1926; secretar al misiunii clasa a III-a, 10 septembrie 1924; secretar de legaţie clasa a II-a, 1 ianuarie 1927; secretar de legaţie clasa I, 10 noiembrie 1928, numit în Administraţia Centrală [a Ministerului Afacerilor Străine al României] pe 1 iulie 1930; consilier de legaţie pe 15 aprilie 1934; transferat la Legaţia de la Berlin pe 1 iunie 1937; consilier la ambasadă la 1 martie 1939; ministru plenipotenţiar clasa a II-a, 1 mai 1940; ministru plenipotenţiar la Stockholm, 1 martie 1941; rechemat în Administraţia Centrală în august 1943, unde a condus Direcţia Juridică şi Administrativă; perioadă neclară după lovitura de stat din august 1944; a colaborat cu Dl. Tătărescu şi a fost recompensat primind postul de secretar-general în Ministerul Afacerilor Externe la data de 20 iulie 1946. Noiembrie 1946 – le-a vorbit angajaţilor MAE să voteze pentru guvern. Numit ministru în

Copenhaga, dar până la 1 iulie nu a obţinut permis de ieşire pentru a-şi prelua postul.

Limbi străine: Română, franceză, germană şi engleză.

Detalii despre familie: Căsătorit, înrudit prin alianţă cu Dl. Tătărescu.

Remarci: Înalt, oacheş, cu o înfăţişare cumva impunătoare. Binevoitor dar rezervat. În cariera diplomatică a fost ghidat de M. Tătărescu. Nu este un om cu convingeri personale puternice.

17. Brătfăleanu, Victor

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1885 la Ocniţa, judeţul Mureş. *Funcţie*: Preşedinte al Uniunii Tipografilor, membru al Comitetului Executiv al social-democraţilor şi al Comitetului Executiv al Adunării Generale a Muncii, vicepreşedinte al Comitetului organizării siguranţei naţionale. *Partid*: Social-democrat din tinereţe. Acum membru al partidei Rădăceanu-Voitec.

Carieră: Şcoala elementară şi liceul le-a făcut la Bistriţa. Apoi a făcut ucenicia la un tipograf din Blaj. În 1907 a intrat în sindicat şi PSD. În 1909 a fost ales în comitetul sindical. La Braşov a prezidat congresul socialiştilor români din Ungaria şi a fost închis pentru activitate socialistă. În 1914 a fost consemnat în armată; după război a fost secretar-general al sindicatelor din Transilvania şi Banat până la greva generală din 1920; a fost condamnat la moarte, dar sentinţa a fost suspendată. În 1932 a muncit ca tipograf pentru *Adevărul* în Bucureşti şi a fost preşedinte al sindicatului Guttenberg; în perioada activităţii ilegale a partidului, a fost foarte activ. În 1944 a fost arestat; după 23 august 1944 a fost delegatul partidului la „Unique Syndicates” şi a fost ales preşedinte. Ianuarie 1945 – numit de Gheorghe Apostol ca preşedinte din partea Confederaţiei Generale a muncii a Uniunii Tipografilor. 1946 – vicepreşedinte al comitetului de asigurări sociale. Martie 1946 – în schisma socialistă a

trecut de partea partidei Rădăceanu-Voitec. Noiembrie 1946 – a condus listele democratice de alegeri pentru judeţul Braşov.

Limbi străine: Română, maghiară şi germană.

Detalii despre familie: Dintr-o familie de ţărani şi preoţi transilvani. *Remarci*: Poziţie secundară în partid. Se spune că ar fi fost unul dintre suporterii credincioşi ai lui Titel Petrescu, a fost ales în această poziţie în Adunarea Generală a muncii. Preţul pentru alianţa sa cu Rădăceanu, se spune că ar fi fost o casă în Cartierul Vatra Luminoasă, Bucureşti.

18. Brătianu, Constantin I.C. (Bebe)

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician, om de afaceri. Născut în 1887 în Bucureşti. *Funcţie*: Secretar-general al Partidului Naţional Liberal. Numit: în 1934. *Partid*: Membru al Comitetului Executiv al PNL.

Carieră: Doctor în drept, Universitatea din Paris, secretar al lui Ion [I. C.] Brătianu, care a condus delegaţia română la Conferinţa de Pace de la Paris, 1919: deputat din 1922; subsecretar de stat în cabinetul premierului, 23 august 1927 – 16 noiembrie 1928; secretar-general al PNL, 1934; a colaborat cu Dinu Brătianu în etapa politică precedentă loviturii de stat din 23 august 1944, a fost ministru al Producţiei de război în timpul celui de-al doilea guvern Sănătescu (4 noiembrie 1944 – 6 decembrie 1944) şi Rădescu (6 decembrie 1944 – 6 martie 1945). S-a străduit să păstreze intactă organizarea partidului având în vedere presiunile liberalilor dizidenţi (Tătărescu) şi ale ostilităţii Guvernului Groza.

Limbi străine: Română, franceză şi posibil germană.

Detalii despre familie: Necăsătorit. Tatăl său, Dumitru Brătianu, a fost fratele şi adversarul politic al lui Ion [C.] Brătianu, politician renumit care a dominat ţara la sfârşitul secolului XIX. Dinu Brătianu, actualul lider liberal, este fiul lui Ion [I. C.] Brătianu, astfel că el şi Bebe sunt

veri primari.

Remarci: Un om înalt, spătos, cu aspect impunător, grizonant şi cu început de chelie. Este rezervat, deşi poate face în mod plăcut conversaţie. Nu este considerat un om puternic, nu este cunoscut de partid şi nici plăcut de unii, dar, în vederea eclipsării politice a lui Gheorghe Brătianu, este cel care va lua conducerea partidului. Ca membru important al familiei Brătianu are legături financiare şi de afaceri importante, cum ar fi Banca Românească. Susţine o politică prudentă a partidului în ceea ce priveşte vulnerabilitatea sa la presiunea economică asupra intereselor membrilor marcanţi ai partidului.

19. Brătianu, Constantin I.C. (Dinu)

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 11 februarie 1866 la Florica, judeţul Muscel, Muntenia. *Funcţie*: Preşedinte al PNL. Numit: 1934. *Partid*: Membru pe viaţă al Partidului Naţional Liberal.

Carieră: A terminat liceul în România şi a studiat ingineria la Paris; deputat pentru prima oară în 1895; a fost membru al familiei însărcinat cu interesele în afaceri. A petrecut mare parte a vieţii sale ca director la Banca Românească şi alte firme, cum ar fi fabrica de hârtie Letea; în prezent este preşedinte de consiliu la Banca Românească. Ministru de Finanţe din 14 noiembrie 1933 până în 5 ianuarie 1934; a demisionat după asasinarea premierului [I. G.] Duca; a luat conducerea partidului; s-a abţinut de la alierea cu Frontul Renaşterii [Naţionale] al lui Carol. 1938 – a refuzat să-i permită lui Tătărescu să domine partidul şi l-a menţinut intact când s-a organizat aripa dizidenţilor; a colaborat cu Iuliu Maniu împotriva regimului Antonescu, scriind un memoriu de protest16 despre metodele lui Antonescu şi continuarea războiului; l-a asistat pe Maniu în organizarea sub aspect politic a loviturii de stat din 23 august 1944. August 1944 – ministru fără portofoliu în Guvernul Sănătescu al Unităţii

Naţionale. Martie 1945 – a refuzat să participe în Guvernul Groza deoarece a considerat că partidul era prost reprezentat în acest guvern şi regimul era nedemocratic. August 1945 – l-a sfătuit pe rege să ceară demisia lui Groza deoarece guvernul era incapabil să încheie Tratatul de Pace sau să asigure recunoaşterea meritelor României din partea Aliaţilor. Ianuarie 1946 – a fost de acord ca reprezentantul partidului, Romniceanu, să fie numit ministru fără portofoliu. În 1946 a protestat cu Maniu împotriva refuzului guvernului de a executa înţelegerea de la Moscova şi, după alegeri, pe care ei le-au considerat frauduloase, s-a înţeles cu Maniu să nu le mai permită deputaţilor partidului să-şi ocupe locurile în Parlament. Preşedinte al Crucii Roşii Române.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Văr de-al doilea cu regretatul Ion C. Brătianu şi frate al lui Ion [I.] C. Brătianu şi Vintilă Brătianu, ambii decedaţi. Capul familiei Brătianu şi al intereselor sale economice. Soţia este sora Drului Costinescu.

Remarci: Ca şef al familiei Brătianu, a fost numit „prin moştenire” preşedinte al naţional-liberalilor. Figura lui se distinge printr-o barbă van Dyke, poate fi considerat plin de energie şi clar în gândire, lucruri care nu s-au schimbat cu trecerea anilor. În câteva situaţii, în ciuda presiunii şi a ameninţărilor cu moartea, dl. Brătianu şi-a păstrat în mod admirabil atitudinea curajoasă.

În ceea ce priveşte politica şi filosofia economică, dl. Brătianu este un om care crede cu putere în continuarea principiilor conservatoare. În perioada ridicării lui politice şi-a asociat adeseori partidul cu cel naţional ţărănesc al lui Iuliu Maniu în ceea ce priveşte toate problemele fundamentale legate de libertăţile democratice şi independenţa ţării. Era singura tactică de succes care asigura supravieţuirea continuă a partidului şi menţinerea

intereselor financiare şi economice reprezentate de acesta. În timp ce îşi menţine principiile, este considerat un politician mai flexibil şi mai realist decât Iuliu Maniu.

20. Brătianu, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 30 ianuarie 1897 la Ruginoasa, Baia. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al PNL. *Partid*: PNL, a încercat să formeze un nou partid în 1930, încercarea a eşuat şi de atunci acesta a fost absorbit de PNL.

Pentru date complete şi exacte vezi Ion Antonescu, *Epistolarul Infernului*, ediţie Mihai Pelin, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1993; Ion Calafeteanu, ed., *Iuliu Maniu – Ion Antonescu. Opinii şi confruntări politice, 1940 – 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.

Carieră: A terminat liceul la Iaşi, 1916; Master în drept la Universitatea din Iaşi, 1919; Master în arte, 1921, Universitatea din Paris; doctor în filosofie, 1923, la Cernăuţi; doctor în arte, 1929, Paris; profesor la 1 iulie 1924; membru corespondent al Academiei Române în 1928; membru al Societa Ligure di Storia Patria în 1925, al Institutului Kondratov, Praga, 1935; în 1930 a împărţit PNL din motive dinastice, certându-se cu Dinu Brătianu şi astfel creând un Partid Liberal Dizident „Georgist” cu ajutorul regelui Carol şi care se opunea apropierii de Rusia; deputat în Parlament în 1927, 1928, 1931, 1932, 1933; a fuzionat grupul dizident în partid; membru fondator al Asociaţiei Româno-Germane; a favorizat participarea românilor în război alături de Germania, pentru a cuceri Basarabia. Noiembrie 1941 – i s-a oferit Crucea de Fier clasa I de către germani pentru lupta în armata română în Basarabia; doctor onorific al Universităţii din Berlin. 1942-decembrie 1943 – decan al Facultăţii de Litere, Bucureşti, până la lovitura de stat, când a revenit la catedra de istorie; intermediar între Mareşalul Antonescu, pe de o parte, şi Dinu Brătianu şi

Iuliu Maniu, pe de altă parte la înmânarea protestelor acestora împotriva continuării războiului. A fost folosit, fără ca el să-şi dea seama, de către rege pentru a-l aduce pe Antonescu la Palat şi a-l aresta, mişcare care a generat lovitura de stat din 23 august 194417; membru în consiliul de conducere al Băncii Româneşti. *Lucrări*: *Explorările de la Curtea de Argeş*, Paris, 1921; *Vicina 1*, Bucureşti, 1923; *Bijuteriile de la Curtea de Argeş*, Paris, 1924; *Concepţia actuală a istoriei universale*, 1924; *Expediţia lui Ludobic I de Ungaria*, Vălenii de Munte, 1925; *Lak*, Iaşi, 1925; *Noua teorie*... 1926; *Acte ale notarilor genovezi*, Bucureşti, 1927; *Criza ideii de progres*, Iaşi, 1928; *Problema frontierelor ruso-române*, Bucureşti, 1928; *Cercetări asupra comerţului genovez*, Paris, 1928; *Observaţiile domnului de Peysonnel*, Vălenii de Munte, 1930; *Intoleranţă şi tranzacţie*, Bucureşti, 1932; *Politica externă a lui Cuza Vodă*, 1932; *Problema noii elite*, 1933; *Declaraţia*... 1934; *Distribuirea aurului*... 1934; *Napoleon al III-lea şi naţionalităţile*, Paris – Bucureşti, 1934; *O experienţă de economie dirijată*, Bruxelles, 1934; *Veneţienii la Marea Neagră*, Istanbul, 1934; *Comerţul genovez pe Dunăre*, Bucureşti, 1922; *Pagini rupte din harta de război*, nedatată18.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Mama lui a fost prinţesa Moruzi, dar, imediat după căsătoria ei cu Ionel Brătianu, fost conducător al PNL, acesta a divorţat de ea înainte ca fiul său legitim, Gheorghe, să se nască. Gheorghe a fost crescut de mamă şi nu şi-a văzut tatăl timp de 20 de ani. Este nepotul legitim al lui Dinu Brătianu, actualul conducător liberal. Este căsătorit cu prinţesa Şuţu din Iaşi, care îl influenţează şi care este considerată excentrică. Aceasta a fost progermană şi prolegionară.

Remarci: Profesor de istorie medievală la Universitatea din Bucureşti. Este un om cu un potenţial

intelectual deosebit; a scris numeroase cărţi, printre care şi o justificare a pierderii Basarabiei. Considerat un germanofil chiar înainte de naşterea nazismului, a fost alături de ei când au dominat România. În ciuda faptului că dorea foarte tare acest lucru, a refuzat cu prudenţă un loc în Guvernul Antonescu, dar a luptat cu armata în Rusia, deşi poziţia lui era aceea de

17 Precizări în acest sens în prezentul volum, *supra*, capitolul *Un trio istoric*: *Titulescu – Brătianu – Antonescu*.

18 Lista este, evident, incompletă şi inexactă. Pentru date corecte şi completări, vezi: Gh. I. Brătianu, *Memoriu de studii şi lucrări. 1916 – 1941*, Bucureşti, 1942; idem, *Memoriu prezentat Comisiunii de revizuire a Universităţii din Bucureşti*, Bucureşti, 1945; *Les écrits de G.I. Brătianu*, Paris, 1983; Ştefan S. Gorovei, *Gh. I. Brătianu – completări la „Memoriul de studii şi lucrări*, în *Confluenţe istoriografice româneşti şi europene – Gh. I. Brătianu*, coordonator Victor Spinei, Iaşi, 1988, p. 357 şi urm.

legătură între România şi Germania. Generalul Racoviţă primea ordine de la Brătianu deşi avea o poziţie însemnată în corpul generalilor. A purtat în public Crucea de Fier pentru o scurtă perioadă de timp, dar entuziasmul arătat faţă de război s-a diminuat odată cu dificultăţile *Axei* în Rusia şi după ce armata română a mers dincolo de Basarabia. Extrem de folositor opoziţiei, ca om de legătură în discuţiile cu Mareşalul Antonescu; a fost martor la unele etape în lovitura de stat din august 1944. De-a lungul vieţii şi-a exprimat sentimentele antiruseşti şi acum trăieşte liniştit, deşi mai are influenţă asupra unor grupări din partid. În afara părerilor publice despre Basarabia, el ar fi succesorul lui Dinu Brătianu, deoarece el este mai cunoscut decât Bebe Brătianu.

21. Burcă, Ion

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut la 1 ianuarie 1895 la Râmnicu Sărat. *Funcţie*: Subsecretar

la Interne. Numit: 6 martie 1945. *Partid*: Social-Democrat al Dizidenţilor, membru al Comitetului Executiv şi al Comitetului Politic.

Carieră: Nu are prea multă educaţie şcolară; a învăţat meşteşugul de fierar şi lăcătuş; acum are lucrări de lăcătuş în Strada Marconi Tei, 56, Bucureşti. S-a alăturat Partidului Social Democratic în tinereţe şi a fost o figură neînsemnată, dar activă. 1920 – a participat la grevele generale din Bucureşti, fiind apoi condamnat la muncă silnică în minele de sare. Arestat sub regimul Antonescu şi trimis la închisoare; în urma loviturii de stat din 23 august 1944 şi-a concentrat energiile către conducerea organizaţiei partidului în Bucureşti, ca urmaş al lui Titel Petrescu. În 1945 a organizat partea majoritară socialistă în Compania de gaz şi electricitate, Compania de tramvaie, Administraţia PTTR şi autoritatea locală. Martie 1945 – ales de Petrescu ca reprezentant în Ministerul de Interne. August 1945 – s-a pregătit să demisioneze din Guvernul Groza pentru a-i determina căderea dacă Comitetul Executiv ar fi votat o astfel de decizie. Decembrie 1945 – s-a aliat cu ramura Rădăceanu-Voitec, încercând să impună – fără succes însă – un front comun cu comuniştii. Februarie 1946 – a lucrat cu succes pentru proiectul Rădăceanu-Voitec. Noiembrie 1946 – ales în Parlament în fruntea listelor judeţului Brăila.

Limbi străine: Româna.

Detalii despre familie: Religie ortodoxă. Căsătorit cu Maria Burcă, născută în Bucureşti.

27 iulie 1890.

Remarci: Burcă este un om masiv, chel, cu o inteligenţă înnăscută, agresiv şi energic. Cunoaşte bine doctrina marxistă, dar nu are educaţie. În discuţiile politice face o impresie favorabilă, fiind direct şi având calităţi înnăscute de conducător, o componentă importantă în favoarea numirii sale ca lider al organizaţiei locale din

Bucureşti. Fiind iniţial un urmaş al lui Petrescu, a continuat apoi cu linia Rădăceanu-Voitec. Criticii spun că aceasta ar fi fost singura modalitate ca el să-şi menţină poziţia şi că motivele sale ar fi fost dubioase. Îşi apără acţiunile, spunând că era singurul mod în care poate păstra Partidul Socialist intact în viitor, în timp ce alţii spun că are vederi înguste. Se crede că presiunile ruseşti şi comuniste l-ar fi făcut să adopte o astfel de atitudine. De asemenea, se spune că ar lupta pentru o eventuală unificare a celor două ramuri socialiste şi Petrescu, afirmând că Burcă nu ştia nimic despre planul lui [Tudor] Ionescu, nu s-ar opune colaborării cu el în viitor. Se spune că ar fi sprijinit cu ardoare o mişcare în Partidul Social Democrat Dizident care se opunea servirii intereselor Partidului Comunist.

22. Cambrea, Nicolae

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General-maior. Născut la 5 aprilie 189919 într-un sat din judeţul Gorj. *Funcţie*: subşef al Marelui Stat Major. *Partid*: Sprijină regimul actual.

Carieră: Soldat. Caporal la 9 august 1917; sublocotenent (în rezervă), 1 iunie 1918; sublocotenent activ la 27 iulie 1920; locotenent la 1 aprilie 1923; căpitan la 1 octombrie 1929; colonel la 31 octombrie 1937; locotenent-colonel la 18 iulie 1942; colonel – dată necunoscută20, general de brigadă în 1944; general maior la 23 august 1946; absolvent al Academiei Superioare de Război.

Pe perioada războiului a avut comanda în calitate de locotenent-colonel pe Frontul de Est. Este cunoscut ca opozant al planurilor şi ordinelor Mareşalului Antonescu şi în cele din urmă s-a predat ruşilor la Cotul Donului. Fiind prizonier, el a fost împuternicit de ruşi pentru organizarea la început a unui regiment de români, apoi a unei divizii, denumită după Tudor Vladimirescu, un erou român de la

începutul secolului al XIX-lea, născut în judeţul lui Cambrea. A luptat împotriva *Axei* în Munţii Tatra şi a fost rănit. În această perioadă a fost promovat la gradul de colonel şi mai târziu general de brigadă de către ruşi.

Divizia „Tudor Vladimirescu” intenţiona să captureze şi să ocupe Bucureştii; Cambrea era asistat de către Ana Pauker. Armistiţiul de la 23 august 1944 a schimbat aceste planuri şi Cambrea, împreună cu divizia sa, au fost trimişi să lupte împotriva germanilor ca unitate ataşată Frontului II Ucrainean. Divizia a suferit pierderi serioase în lupta de lângă Debreţin, Ungaria.

Cambrea a fost numit subşef al Marelui Stat Major în 1946 [1945]. Printre decoraţiile sale se numără: Steagul Roşu rusesc, Crucea de Război cehoslovacă, clasa I şi Ordinul Mihai Viteazul, clasa a III-a.

Detalii despre familie: Tatăl era angajat în poliţie. Soţia sa este evreică. Din acest motiv, la început el nu a putut deveni ofiţer al Statului Major. (Înaintea şi în timpul războiului niciun ofiţer căsătorit cu o evreică nu putea deveni ofiţer în corpul de armată).

Remarci: Între ofiţerii de stânga din România, Cambrea este cel mai rezervat în atitudine. Se crede că atitudinea actuală ascunde sentimente patriotice. Nu caută să-şi distrugă colegii din opoziţie, fie ei civili sau militari, şi până acum nu a încercat să includă în Statul Major General doar elemente folositoare lui. Are o atitudine corectă faţă de ruşi. În prezent pregăteşte publicarea unor reguli ale armatei ruse traduse în română pentru a fi folosite de armata română în viitor. Ocazional publică traduceri ale articolelor ruseşti în ziarele şi în revistele militare româneşti. Înainte de al doilea război mondial, pentru a-şi mări veniturile, pregătea diferiţi ofiţeri care trebuiau să treacă examenele pentru a fi promovaţi precum şi pe cei care doreau să intre în Colegiul ofiţerilor superiori. Se spune că ar fi primul pe listă pentru postul de

Şef al Marelui Stat Major dacă Partidul Comunist ar obţine controlul absolut asupra guvernului21.

1!? Exact: 5 aprilie 1900.

20 1943 (cf. Alesandru Duţu şi colaboratori, *Armata Română în al doilea război mondial (19411945). Dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1999, p. 72 – 73).

21 Nu a fost cazul, astfel că funcţia cea mai importantă ocupată a fost tot aceea de subşef al Marelui Stat Major (1 decembrie 1945 – 27 decembrie 1947) (Alesandru Duţu şi colaboratori, op. cit., p.

73).

23. Chişinevski (Roitman), Iosif

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist profesionist. Născut în 1905 în Basarabia. *Funcţie*: Membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Numit: 1940. *Partid*: Partidul Comunist Român din tinereţe.

Carieră: Puţină educaţie formală, dar a acumulat cunoştinţele prin studiu individual intensiv. 1923 – s-a înscris în Uniunea Tineretului Comunist. 1925 – a venit în Bucureşti şi a fost organizator al Uniunii Tineretului Comunist printre muncitori. 1932 – membru al comitetului de partid, a ajutat la organizarea grevei de la Griviţa şi în cele din urmă a condus comitetul din Bucureşti; membru al Consiliului General al Sindicatelor (organizaţie ilegală). 1940 – cooptat ca membru al Comitetului Central. 1930 – arestat pentru prima oară; în total, arestat de 15 ori şi condamnat de 5 ori (în timpul regimului Tătărescu a fost arestat şi torturat cu cruzime); a fost eliberat din închisoare în urma loviturii de stat din august 1944; din 1938 a condus ramura Partidului care se ocupa de propagandă. Octombrie 1945 – ales oficial membru al Comitetului Central. Noiembrie 1946 – numit pe listele de alegeri pentru Bucureşti; şef al departamentului de presă

al Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

Limbi străine: Română, maghiară, rusă şi probabil altele.

Detalii despre familie: De origine evreiască. Soţia, Liuba Chişinevski, este rusoaică din Basarabia, are un copil mic.

Remarci: A fost organizator politic şi este un bun cunoscător al scrierilor marxiste, pe care le laudă în şedinţele sale de „educator politic" în partid. Nu este un om impunător la înfăţişare, fiind cocoşat. Locuieşte în casa Anei Pauker, unde, în poziţia sa de comunist fanatic, joacă rolul de consilier politic al acesteia. Este spionul ruşilor în Comitetul Central şi în mod regulat dispare o săptămână pentru a-şi face rapoartele ce îi privesc pe membrii Partidului şi

22

raportează direct autorităţilor de la Moscova22.

24. Christu, Ion

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Diplomat şi economist. Născut în 1895 la Craiova. *Funcţie*: Autoritate economică în Ministerul Afacerilor Externe. *Partid*: Independent, are convingeri socialiste puternice.

Carieră: Doctor în Drept (Ştiinţe Economice) la Paris, unde a fost contemporan cu Mihail Ghelmegeanu şi Savel Rădulescu; a intrat în Ministerul Afacerilor Externe, Biroul Economic, în 1928, este numit directorul acestui birou în 1931 şi ministru plenipotenţiar în 1934; delegatul României la Conferinţa de Reparaţii de la Geneva şi la Conferinţa Economiei Mondiale (Londra, 1933); consilier economic al Micii Antante şi al Antantei Balcanice, fiind un colaborator apropiat al ministrului Afacerilor Străine, Titulescu; conducător al multor delegaţii pentru tranzacţii economice. Februarie-iunie 1940 – ministru al Comerţului Exterior. Mai 1943-iulie 1944 – ministru la Sofia. 12 septembrie 1944 – membru în delegaţia de la Moscova

pentru semnarea Armistiţiului. Septembrie-octombrie 1944 – preşedinte al Comisiei Române pentru Aplicarea Armistiţiului. Iulie 1946 – numit conducătorul tehnic al Delegaţiei române pentru Tratatul de Pace [la Conferinţa de la Paris].

22 Situaţie confirmată ulterior în studiile de specialitate, bazate pe cercetarea arhivelor *Cominternului* şi *Cominformului* (cf. Gh. Buzatu, *România şi războiul mondial din 1939 – 1945*, Iaşi, CICE, 1995, p. 270 şi urm.).

Limbi străine: Română, franceză şi ceva engleză. *Detalii* despre *familie* Căsătorit.

Remarci: D-l christu este o persoană plăcută, odată depăşite rezervele. Este un om scund, energic, cu o privire directă, suferind de migrene puternice şi ocazional de dureri severe de spate. Este extrem de bine informat în toate problemele economice româneşti şi mondiale. Întreţine relaţii amicale cu oficialităţile ruse care, deşi ceruseră la început demiterea lui din conducerea Comisiei de Armistiţiu, au făcut-o din alte motive decât personale. Crede că, pentru a menţine independenţa politică a României, este necesar să se accepte toate concesiile cu Uniunea Sovietică cerute la negocieri, deoarece România nu primeşte ajutor material din Occident. Le-a declarat comuniştilor români că metodele lor sunt proaste şi că va coopera cu ei atunci când vor acţiona ca români adevăraţi.

25. Ciuntu, Edmond

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Diplomat. Născut la 21 septembrie 1894 la Bâra, judeţul Roman, România. *Funcţie*: carieră diplomatică, ministru. Numit: 1934. *Partid*: Independent.

Carieră: Licenţiat în drept, Bucureşti 1915 şi Paris 1920, ofiţer în regimentul XII de artilerie în timpul primului război mondial. 1920 – ataşat diplomatic. 1921 – 1923 – secretar la Varşovia. 1923 – 1925 – departamentul de presă al Ministerului Afacerilor Străine. 1925 – 1928 –

şef în secretariatul general al Ligii Naţiunilor la Geneva. 1928 – 1933 – prim-secretar şi consilier al delegaţiilor române la întâlnirile Ligii, a fost membru al diverselor comisii la diferite conferinţe; asociat de vază al ministrului Titulescu la Geneva şi intermediar în relaţiile apropiate cu Uniunea Sovietică. Februarie-octombrie 1934 – ministru român la Ankara. Decembrie 1934-februarie 1938 – cel dintâi dintre miniştrii României acreditaţi în Uniunea Sovietică; i-a cunoscut pe diplomaţii ruşi foarte bine şi este în relaţii bune cu [M. M.] Litvinov, pe care l-a vizitat ultima dată în 1944 şi, de asemenea, cu [A. I.] Vîşinski. 15 februarie 1938 – concediat de regele Carol pentru ataşamentul lui faţă de politica lui Titulescu. 31 august 1939 – s-a întors în România şi a fost mobilizat până în noiembrie ca ofiţer de rezervă. 21 ianuarie 1941 – a părăsit România ca urmare a ameninţărilor Gărzii de Fier, a sentimentelor sale anti-germane şi a convingerii că SUA vor intra în război. Dorea să meargă în America şi să lucreze cu grupurile proaliate ale românilor. 1941 – căutând viză, a călătorit la Istanbul, Teheran, India şi Hong Kong, unde a fost prins de război. Iulie 1943 – a mers în Shanghai şi Tokio unde a rămas – ca persoană particulară, chiar dacă Antonescu i-a oferit post de ministru în Japonia – până în decembrie 1944, când s-a întors în România, după ce a primit viză de la ruşi; a lucrat în Afacerile Externe pe probleme de armistiţiu şi relaţii sovietice, devenind progresiv dezamăgit de tacticile sovieticilor şi ale regimului Groza; a refuzat locul ministrului sănătăţii [N.] Bagdasar, dacă era acceptată numirea lui ca ministru la Washington, spunând că nu-l deranja degradarea tehnică, dar nu putea lucra la ordinele unui om pe care nu-l respecta.

Limbi străine: Română, franceză, engleză (perfect) şi altele.

Detalii despre familie: Necăsătorit.

Remarci: Ciuntu este înalt, culoare cadaverică, sociabil. Este considerat unul dintre miniştrii români cu o carieră strălucită şi se înţelege bine cu unii diplomaţi ruşi, dar ezitarea regimului Groza de a-l numi ministru în străinătate denotă lipsa de încredere şi faptul că nu preferă acest tip de democraţie. A fost membru al Delegaţiei române la Conferinţa de Pace de la Paris, unde a şi rămas, şi se spune că acum este la Washington, pentru probleme personale.

26. Constantinescu, Miron

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician comunist. Născut în 1917 în Buzău. Un alt act spune că s-ar fi născut la Bucureşti. *Funcţie*: Redactor-şef la *Scânteia*. Numit: 1 ianuarie 1946. *Partid*: Membru al executivului Partidului Comunist şi a Comitetului Politic; membru al

Partidului din 1936.

Carieră: Liceul în Arad. 1934 – a venit în Bucureşti şi s-a înscris la facultate. 1935 – s-a alăturat UTC-ului. 1936 – membru al Partidului Comunist; conducător al Frontului Democratic al studenţilor. 1938 – a absolvit cu laude Universitatea din Bucureşti, luând diplomă de fruntaş după ce a terminat filosofia. 1939 – secretar şi organizator al UTC. 1940 – teză de doctorat *Unităţi sociale în ideologia marxistă*; se spune că ar fi organizat mişcări împotriva regimului Antonescu şi a intrării armatei germane în România. Ianuarie 1941 – arestat şi trimis la Galaţi pentru proces; [I.] Gh. Maurer a fost avocatul apărării. Iunie 1941 – condamnat la zece ani de muncă silnică; a stat în închisoare până în august 1944. După august 1944 a fost numit redactor-şef la *Scânteia*; a fost numit secretar al organizaţiei din Bucureşti a Partidului Comunist din martie 1945. A continuat în această poziţie până în octombrie 1945, când a fost ales în C.C. al Partidului Comunist şi în Comitetul Politic al Partidului; a renunţat la poziţia de redactor-şef la *Scânteia* la 1 ianuarie 1946; a fost secretar

general al Comisiei Electorale Centrale al alegerilor democratice; a fost numit deputat pentru judeţul Covurlui, fiind în fruntea listei în noiembrie

1946.

Limbi străine: Română şi franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit. Părinţii23 i-au murit când era tânăr. Se spune că tatăl a fost profesor şi mama profesoară de liceu. Surse sigure spun că ar fi fiul nelegitim al unui profesor. Acest lucru i-a făcut viaţa amară. Mama sa l-a sprijinit mereu.

Remarci: Constantinescu este un om voluminos, cu o înfăţişare autoritară. Este educat şi inteligent, se bucură de încrederea Annei Pauker şi a lui Gheorghiu-Dej şi este considerat unul dintre membrii cheie ai Partidului Comunist. Orator bun şi negociator abil.

27. Constantinescu-Iaşi, Petre

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut 25 noiembrie 1892 la Iaşi. Moldova. *Funcţie*: Vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Numit: decembrie 1946. *Partid*: Vicepreşedinte al Partidului Naţional Popular, partidul „clasei de mijloc" sprijinit de comunişti. Fost membru al Partidului Comunist Român.

Carieră: La Iaşi a absolvit şcoala primară şi gimnaziul, liceul, facultatea, apoi a primit titlul de doctor în filosofie şi masterul la Universitatea din Iaşi în 1925. A predat la liceu la Huşi, Bârlad şi Iaşi. 1926 – este numit profesor de istoria artei creştine la Seminarul Teologic din Chişinău, unde a învăţat rusa şi unde a rămas până în 1935. Renumit profesor de istorie a artelor la Facultatea de Litere şi Filosofie din cadrul Universităţii din Bucureşti. 1911 – 1915 – membru al Asociaţiei Studenţilor Socialişti. Între 1920 – 1926 a devenit succesiv membru al Partidelor Socialist şi Comunist; a fost arestat pe o perioadă scurtă în 1920 pentru că era membru al Societăţii „Maxim Gorki" (eliberare pentru Rusia), apoi din 1922 – 1923 a fost exclus

din învăţământ. 1925 – 1933 – membru al Comitetului Central al Partidului Muncitorilor şi Ţăranilor.

23 Potrivit unor surse, date nesigure (vezi mai jos).

care era partid comunist. 1934 – 1935 – arestat pentru câteva luni, apoi în 1935 condamnat la închisoare timp de 5 luni pentru activităţile lui; a petrecut trei ani în taberele de concentrare de la Tg. Jiu şi Miercurea Ciuc, eliberat pentru o perioadă din cauza afecţiunilor pulmonare. 19411942 – închis din nou la Doftana. Se spune că ar fi fost eliberat datorită prieteniei cu vicepremierul Mihai Antonescu şi după ce ar fi semnat o declaraţie conform căreia repudia comunismul şi se alătura lui Antonescu; mobilizat în armata română, a luptat în Crimeea ca simplu soldat; internat într-un spital militar şi demobilizat prin intervenţia generalului Avramescu. Înainte de lovitura de stat din august 1944 a fost membru al aşa-zisei mişcări ascunse Uniunea Patriotică, sprijinite de comunişti; din cauza activităţilor premergătoare războiului nu a fost reprimit în Partidul Comunist şi este în prezent înscris în Partidul Naţional Popular sau Uniunea Patriotică. Noiembrie 1946 – ales în vârful listei pentru judeţul Tutova. 30 noiembrie 1946 – demis din cabinet pe seama incompetenţei sale administrative. *Limbi străine*: Română, rusă şi franceză.

Detalii despre familie: Religie ortodoxă, căsătorit, are un fiu adult.

Remarci: Om mediocru şi simplu instrument al autorităţilor sovietice şi comuniste în administrarea biroului. În declaraţiile publice este adesea confuz şi înclinat către lucruri pe jumătate adevărate. În public zâmbeşte mereu, încercând să fie plăcut şi apare unde poate fi fotografiat.

28. Costinescu, Ion E.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1871 la Bucureşti. *Funcţie*: Membru al Comitetului

Politic Executiv al Partidului Naţional-Liberal. Preşedinte al Crucii Roşii Române. Numit: cu mulţi ani în urmă. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal, membru pe viaţă.

Carieră: Educat la Universităţile din Bucureşti şi Paris, doctor în medicină la Paris. 1922 – 1928 – primar al Bucureştilor; preşedinte al Crucii Roşii Române timp de mulţi ani; ministru de stat în câteva guverne ale lui Ionel Brătianu şi Tătărescu; ministru al Muncii, Sănătăţii şi Bunăstării Sociale (26 februarie-2 octombrie 1934), ministru al Sănătăţii (2 octombrie 1934 – 23 septembrie 1935), ministru al Industriilor şi Comerţului (23 septembrie 1935-august 1936, 29 decembrie 1937), ministru al Muncii, Sănătăţii şi Bunăstării Sociale (10 februarie-30 martie 1938). A adoptat o atitudine corectă şi rezervată în timpul regimului Antonescu. Mai 1946 – a demisionat din consiliul de conducere al Băncii Româneşti; vicepreşedinte al Companiei de Asigurări Naţionale şi preşedinte al Companiei Petrolifere Română.

Limbi străine: Română şi franceză, cel puţin.

Detalii despre familie: Căsătorit. Sora lui este soţia lui Dinu Brătianu, actualul lider liberal.

Remarci: Atitudinea lui Costinescu a fost să obţină o reconciliere cu Tătărescu, prin readmiterea lui în Partidul Naţional-Liberal. S-a asociat politic cu el şi cu regele Carol. Oricum, poziţia lui de sprijinire a lui Dinu Brătianu este fermă în faţa actualului guvern. Este un om căruia îi place libertatea personală, genul de om care nu iniţiază acţiuni dar al cărui sfat este în general bine argumentat. Se recreează vânând.

29. Daicovici, Dr. Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician-profesor. Născut la 1 martie 1898 la Cavaran, judeţul Severin. *Funcţie*: Subsecretar la Alimentaţie. Numit: martie 1947. *Partid*: Partidul Comunist Român.

Carieră: Doctor în literatură; specialist în istorie

veche; din 1938 profesor de antichitate clasică şi naţională la Universitate [Cluj]; secretar al secţiunii transilvănene a Comisiei monumentelor istorice; înaintea războiului a fost membru corespondent al Institutului Arheologic German din Berlin; membru al Societăţii de Istorie şi Arheologie din Banat; membru corespondent al Societăţii Române de Numismatică din Bucureşti; înaintea şi în timpul războiului a fost membru al grupului de profesori din Cluj cu orientări de stânga. Noiembrie 1946 – este numărul 6 pe listele electorale pentru Cluj şi declarat la început ales, apoi a pierdut locul în favoarea lui Emil Haţieganu. Decembrie 1946 – numit pe noul post de subsecretar la Muncă şi Asigurări Sociale. Martie 1946 – numit subsecretar la Alimentaţie, în locul lui Mironescu Mira.

Limbi străine: Română, maghiară, franceză, germană.

30. Dămăceanu, Dumitru

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General-maior. Născut la 17 septembrie 1892 în Bucureşti. *Funcţie*: Subsecretar de stat pentru armată în Ministerul de Război. Numit: 6 martie 1944. *Partid*: Colaborează cu Partidul Comunist Român şi este unul dintre generalii „politicieni”.

Carieră: 1 octombrie 1915 – cadet; 1 octombrie 1916 – sublocotenent; 1 septembrie 1917 – locotenent; 1 aprilie 1923 – căpitan; 15 aprilie 1933 – maior; 1 iulie 1938 – locotenent-colonel; 16 iulie 1943 – colonel; 29 august 1944 – general de brigadă; 23 august 1946 – general-maior. A absolvit Academia de înalte Studii de Război din Torino, Italia. De la 1 octombrie 1931-octombrie 1934 a activat în cadrul Serviciului de Informaţii al Statului Major; de la 1 octombrie 1934 – 1 octombrie 1936 a comandat un pluton în regimentul de călăreţi. Din octombrie 1936 până la 1 noiembrie 1938 a fost ataşat militar la Roma. S-a întors în România şi până la 20 septembrie 1940 a fost adjutant pentru regele Mihai. La 30 septembrie 1940 s-a alăturat

din nou Statului Major ca şef al departamentului de Informaţii. La 1 februarie 1941 a fost numit în la comanda Regimentului X de roşiori şi a luat parte la campania din Rusia, pentru care a fost decorat cu cea mai înaltă distincţie – Ordinul Mihai Viteazul. La 15 octombrie 1942 a fost numit şef al Statului Major, Comandamentul Bucureşti şi, în această calitate, a participat la „puciul" politic de la 23 august 1944, devenind subsecretar de stat la Interne. A fost unul dintre cei patru semnatari ai Armistiţiului de la Moscova din 12 septembrie 1944. Apoi a fost numit unul dintre cei trei reprezentanţi care s-au întâlnit cu Mareşalul Malinovski pentru a discuta executarea Armistiţiului. La 4 octombrie 1944 a fost numit şef al departamentului legături din Comisia de Control a Aliaţilor. În noiembrie 1944 Dămăceanu a fost numit ataşat militar la Berna, Elveţia, dar Comisia de Control rusă i-a refuzat viza de ieşire, spunând că, „deşi nu au nimic împotriva lui, e de preferat ca el să stea în ţară". În perioada de dinainte de 6 martie 1945 (când controlul a fost preluat de regimul Groza), s-a alăturat grupului de ofiţeri care au semnat declaraţia care discredita guvernul Rădescu: A fost dat afară din armată pentru că s-a amestecat în politică dar, când Groza a preluat cabinetul, s-a reîncorporat, fiind numit subsecretar al armatei la Ministerul

Apărării. În august 1946 a fost numit inspector general al E.C.P. (Educaţie, Cultură şi Propagandă) pentru armată, activând în această funcţie în paralel cu cea de subsecretar. *Limbi străine*: Română, franceză, italiană, germană.

Detalii despre familie: În 1934 s-a căsătorit cu Georgeta Dămăceanu, născută în Bucureşti la 23 octombrie 1912. Au o fiică, Gabriela Ramona, născută la Roma. Italia, la 27 mai

1938.

Remarci: Convingerile politice ale lui Dămăceanu

cauzează multă nelinişte printre ofiţeri, aceştia spunând că este un oportunist, o trăsătură pe care a ascuns-o până acum. Este bun prieten cu generalul de cavalerie în rezervă Rusescu, care are o influenţă nefastă asupra lui. Este înalt, cărunt, cap neobişnuit de mare, demn. Atitudinea politică l-a făcut să piardă popularitatea printre ofiţerii mai vechi.

31. Dan, Romulus

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la Sibiu, Transilvania, în 1883. *Funcţie*: Secretar-general administrativ al Partidului Social-Democratic (Petrescu). Numit: martie 1946.

Carieră: Şcoala în Sibiu; tipograf; s-a mutat în Moldova; afaceri în comerţ şi fondator al cooperativelor. 1919 – vice-primar la Suceava. 1920 – 1930 – a înfiinţat şi condus cooperative de provizii pentru muncitorii din Cernăuţi, având 16 filiale. 1920 – 1929 – consilier municipal la Cernăuţi. 1928 – 1931 – deputat. 1924 – 1926 – a condus cooperativa lucrătorilor CFR Bucureşti. 1936 – 1937 – aceeaşi funcţie la cooperativa tipografilor de la „Litera”: a stabilizat firma importând echipament fotografic. Adept al lui [Constantin Titel] Petrescu, conducătorul Partidului Socialist. 1945 – 1946 – primarul Sectorului 2 al Bucureştilor. A rămas cu Petrescu după scindarea Partidului la 10 martie 1946.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Fiu al unei familii de ţărani de lângă Sibiu. Căsătorit.

Remarci: Om serios şi cinstit, s-a dovedit loial faţă de Petrescu, liderul socialist, sprijinindu-l în timpul scindării Partidului. I s-a încredinţat munca administrativă în reorganizarea Partidului.

32. Danielopolu (Danielopol), Daniel G.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 25 aprilie 1884 în Bucureşti. *Funcţie*: Membru al

Partidului Naţional Popular. *Partid*: Partidul Naţional Popular.

Carieră: Colegiul „Sf. Sava”, Bucureşti; Facultatea de Medicină; cardiolog, profesor la Facultatea de Medicină din 1920; nu a mai participat în politică de câţiva ani; ministru al Sănătăţii în guvernele Sănătescu şi Rădescu. 1933 – senator al Universităţii din Bucureşti; fost preşedinte al Asociaţiei Medicilor Români şi membru al diverselor societăţi medicale, vicepreşedinte al Societăţii Ruso-Române [ARLUS].

Limbi străine: Română şi franceză, cel puţin.

Detalii despre familie: Căsătorit. Are un fiu.

Remarci: Până după Armistiţiu s-a amestecat puţin în politică, deşi era liberal de mulţi ai. A făcut impresie bună ca tehnician în Ministerul Sănătăţii. În Partidul Liberal a reprezentat aripa conservatoare, academică. Sănătatea doctorului şi obiceiurile sale nu sunt bune, declarându-se că este dependent de droguri. Fost membru al Partidului Liberal, domnul Danielopolu s-a alăturat

Uniunii Patriotice în 1944 – 1945. Aparent nu a demisionat din Partidul Liberal, dar, când Uniunea Patriotică a devenit Partidul Naţional Popular în 1946, a continuat să fie membru al acestei organizaţii. Este posibil ca el să nu mai fie membru al Partidului Liberal.

33. Dimitriu, Adrian

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 6 decembrie 1905 la Harza, judeţul Bacău, România. *Funcţie*: Secretar-general executiv al Partidului Social-Democrat Petrescu. *Partid*: Partidul Social-Democrat Petrescu. Numit: după 10 martie 1946.

Carieră: Orfan de timpuriu; a îndurat înfometarea pentru a merge la şcoală; a terminat şcoala în Brăeşti; mai târziu a studiat filosofia şi dreptul la Universitatea din Bucureşti şi a obţinut diploma în economie politică. 1928 – s-a alăturat baroului Ilfov (Bucureşti); ca avocat a lucrat cu

dl. Titel Petrescu, cu care a colaborat în acest sens timp de 10 ani; s-a alăturat Partidului Social-Democrat în 1929 de când a continuat propaganda pentru partid; a fost unul dintre cei mai însemnaţi membri ai Partidului Social-Democrat în 1937 când se afla în capul listei pentru alegeri; în timpul războiului a mers pe principiile Partidului şi până la 23 august 1944 şi-a asumat conducerea filialei din Bucureşti; a intrat în guvern pe 6 martie 1945, fiind propus ca subsecretar de stat la Producţia de Război. Acest subsecretariat a fost reorganizat la 5 iunie sub titulatura de Industrie de Stat; a demisionat urmând Congresul socialist din 10 martie 1946 pentru a rămâne cu aripa socialistă a lui Petrescu şi pentru a rămâne secretar-şef executiv. Conducător al organizaţiei lui Petrescu în Bucureşti.

Limbi străine: Română, germană, franceză.

Detalii despre familie: Tatăl a fost profesor în Brăeşti, judeţul Dorohoi. Căsătorit.

Remarci: D-l Dimitriu este unul dintre colaboratorii lui Petrescu şi a fost secretarul lui pe probleme de partid de mulţi ani. Este considerat un om integru şi l-a sprijinit pe Petrescu de când acesta şi-a înfiinţat organizaţia în opoziţie cu grupul Rădăceanu-Voitec. Este moderat în concepţiile socialiste şi nu-l consideră pe Marx ca având ultimul cuvânt în problemele socialismului. Atitudinea lui a fost cea a aripii de stânga a Partidului. Foarte animat în discuţii, cu un punct de vedere realist şi accentuând problemele politice.

34. Dobrescu, Aurel

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 8 martie 1885 la Henig, judeţul Alba, Transilvania. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: acum câţiva ani. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc de la organizare şi al Partidului Naţionalist Transilvano-Român.

Carieră: A studiat medicina la Graz, Viena, Geneva şi Bucureşti. În timpul studenţiei a optat pentru naţionalism şi din acest motiv a fost ales preşedinte al Asociaţiei Studenţeşti „Petru Maior”, apoi al Asociaţiei „Carmen Silva” din Graz şi al Asociaţiei Studenţilor Români din Geneva. La 1905 a început să scrie pentru *Gazeta Transilvană*. 1910 – medic la Braşov. 19161918 – activează în armata română, a fost rănit în bătălia de la Mărăşeşti; membru al tuturor parlamentelor până la al doilea război mondial. A scris despre problemele medicale, politice cum ar fi reforma agrară, legile electorale şi serviciile medicale inadecvate. 16 noiembrie 1928 – a fost numit subsecretar la Agricultură şi Domenii; a fost atacat de opoziţie pentru că a folosit greşit fondurile publice; membrii Partidului consideră acuzaţiile nefondate, dar el este încă afectat de acestea, deoarece oamenii îşi amintesc de ele. S-a opus regimurilor dictatoriale ale regelui Carol şi Antonescu. În timpul celui de-al doilea război mondial a fost în lagăr de concentrare timp de 14 luni, fiind acuzat că ar fi proenglez. Preşedinte al PNŢ Făgăraş.

Detalii despre familie: Văduv. Are o fată căsătorită. Cea de-a doua (divorţată) se spune că se va căsători cu generalul Precup, responsabilul „democratizării” armatei.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Remarci: În ierarhia transilvăneană a Partidului face parte din primii patru din Comitetul Executiv al acestuia. Personalitate plăcută. Un lider ţărănist care începe să piardă autoritate în Partid. Nu a ţinut neapărat la politică, întorcându-se la intervale mari. Nu se ştie dacă îşi va păstra locul în Comitetul Executiv. A devenit un „politician de Bucureşti”, în loc să-şi păstreze rădăcinile transilvănene. Este destul de flexibil, iar colegii consideră capacitatea lui ca trecută de vârf.

35. Dombrowski, Victor

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: General. Născut în

jurul anului 1887. *Funcţie*: Primar al Bucureştilor. Numit: august 1944. *Partid*: Niciunul.

Carieră: Dombrowski a făcut şcoala la Botoşani şi s-a oferit voluntar în Regimentul de cavalerie Botoşani, înainte de vârsta de armată. Ulterior, a studiat la Şcoala de cavalerie Târgovişte şi apoi a devenit sublocotenent în 1909, fiind numit în Regimentul 2 Cavalerie (Roşiori) la Bârlad. Acolo a avut ca amantă pe soţia unui colonel şi a fost trimis la Regimentul 8 Cavalerie (Roşiori) la Botoşani, după ce a furat una din broşele amantei sale.

După moartea tatălui său, mama s-a recăsătorit cu Ştefan Ghica, care era tutorele unei nepoate ale sale.

În timpul campaniei din 1913 din Bulgaria s-a comportat corect şi a fost decorat cu „Virtutea Militară”. Fiind căpitan în 1916, a luptat fără prea mare convingere împotriva nemţilor, trecând un an într-un regiment austriac din Tarnov (Galicia). De fapt, toată familia avea simpatii germane şi tatăl lui a mers în Bucovina în 1877 să participe la sărbătorirea centenarului anexării acestei provincii la Austria.

S-a căsătorit cu d-na Elena Văsescu în 1915 (ea fiind divorţată de un elveţian, dl. de Molle), sperând să obţină avantaje din partea familiei. Câţiva ani mai târziu, când soţia i-a cerut divorţul, a solicitat o sumă de bani care i-a fost refuzată. A mers în Basarabia unde, în calitate de maior în Regimentul 6 Cavalerie (Roşiori), se spune că ar fi fost amestecat în unele afaceri dubioase. S-a recăsătorit în 1921 cu d-ra de Kotzman Buting, proprietara domeniului Donduşani la Bălţi (Basarabia). Au avut doi copii: un băiat şi o fată. După moartea soţiei, zece ani mai târziu, a revenit în Botoşani iar mai târziu în Iaşi. Prieten bun cu generalul Ilasievici, de asemenea de origine poloneză, a fost recomandat regelui Carol II în vederea ocupării funcţiei de comandant al Regimentul Gărzii regale de cavalerie. A fost apreciat de rege şi, deşi era un biet ofiţer,

a fost avansat la gradul de general şi mai apoi numit Primar General al Bucureştilor. În această perioadă a fost amantul d-nei Marthe Mitilineu, fostă membră a clubului Lions, care cunoştea mulţi oameni. Recent s-a căsătorit cu Gabrielle Djuvara, sora ministrului de Justiţie, un om bine-cunoscut pentru munca sa de avocat. Soţia lui Dombrowski a murit acum doi ani.

În urma venirii la putere a generalului Antonescu (septembrie 1940) a fost trimis în rezervă şi s-a ocupat numai de domeniul pe care-l cumpărase lângă Bucureşti. Deoarece îl ura pe Antonescu din motive personale, a participat la acţiunea din 23 august 1944 şi a fost numit Primar al Bucureştilor şi s-a reintrodus în armată.

Limbi străine: Franceză, germană şi posibil altele.

Detalii despre familie: Tatăl fusese ofiţer în armata austriacă şi a venit din Galiţia în România în jurul anului 1865 şi s-a căsătorit cu Ethelka Hanal de origine maghiară, al cărei tată emigrase în România după revoluţia de la 1849. Familia Dombrowski este înrudită cu familia Ghica din Moldova, familia Kazimir din Basarabia şi Mavrocordat din Botoşani. Fratele generalului Dombrowski a fost consilier la Curtea de Apel Cernăuţi şi acum trăieşte din pensie. Unica lui soră, acum decedată, a fost căsătorită cu căpitanul Constantin Văsescu, ucis în 1916 la Oituz.

Remarci: Este o persoană jovială, crudă şi şireată.

36. Elizabeta (Carlotte Iosefina Victoria Alexandra)

Naţionalitate: Română. *Titlu*: Prinţesă. Născută la 11 octombrie 1894 la Sinaia. *Ocupaţia*: Prinţesă din familia regală. *Funcţie*: Fiica regelui Ferdinand şi a reginei Maria, sora fostului rege Carol şi mătuşa lui Mihai I. S-a căsătorit cu regele George II al Greciei la 27 februarie 1921 şi a primit divorţul în 1934.

Limbi străine: Română, greacă, franceză, germană şi engleză.

Remarci: O cruce pe care trebuie să o poarte regele Mihai şi regina-mamă, prinţesa Elizabeta insistă asupra ideii de a oferi sfat politic regelui şi de a fi prezentă la fiecare reuniune importantă. În afara relaţiilor de familie, regele are o poziţie delicată faţă de ea, deoarece nu are o reşedinţă potrivită rangului său în Bucureşti în afara vilei ei mari unde el stă când este în oraş.

Nu se spun vorbe bune despre prinţesa Elizabeta şi prietenul ei intim şi administrator al averii, dl. Scanavi, care este de origine greacă, deşi el este născut în Odessa. Are o avere considerabilă şi veniturile ei din pământuri şi afaceri bancare în România sunt imense. Prin administratorul său, vorbitor de limba rusă, şi-a stabilit contacte cu ruşii şi, de fapt, Banca Română de Credit (unde are depuneri considerabile) participă la uniunea bancară româno-sovietică. Prinţesa Elizabeta este folosită şi de autorităţile sovietice şi de Tătărescu pentru a-şi utiliza influenţa asupra regelui şi a anturajului său; serveşte intereselor lor, fiind influenţată la rândul ei de dl. Scanavi.

37. Fărcăşanu, Mihai

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician-ziarist. Născut în 1906 la Craiova. *Funcţie*: Conducătorul (în exil) al Organizaţiei Tineretului Liberal. Numit: în timpul războiului. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal.

Carieră: A studiat la Paris; avocat, jurnalist; a lucrat în mişcarea de opoziţie în timpul regimului Antonescu; redactor la *Viitorul* după 23 august 1944; din cauza articolelor sale despre drepturile democratice, ziarul a fost preluat de Comisia Aliată de Control (sovietică) în februarie 1945 şi Fărcăşanu a fost considerat fascist de către comunişti; a fost obligat să se ascundă până în ianuarie 1946, după vizita ambasadorilor [URSS, SUA şi Marii Britanii] la Bucureşti şi reconstituirea guvernului Groza; organizator şi conducător al unei mişcări de tineret

cu orientare socialistă. Mai 1946 – a fost forţat să se ascundă din nou, deoarece guvernul pretindea că era membru al unei organizaţii ilegale şi a fost condamnat *in absentia* pe viaţă la muncă silnică, deşi dovezile de la proces s-au dovedit a fi false; în toamna lui 1946 a reuşit să fugă din România cu soţia cu avionul.

Limbi străine: Română, franceză şi engleză.

Detalii despre familie: S-a căsătorit cu fiica lui Ion Pillat, nepot al Brătienilor.

Remarci: Fărcăşanu este un scriitor strălucit care doreşte să reînvie ideea liberală şi să o adapteze condiţiilor actuale ale Europei de Est. Rezultatul este că, deşi îşi spune liberal, a adoptat tehnici socialiste şi de aceea nu se înţelege bine cu câţiva membri din partid, dintre cei mai vechi, dar are o influenţă considerabilă asupra tineretului24.

38. Filotti, Eugen

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Diplomat. Născut în Bucureşti în 1896. *Funcţie*: Carieră diplomatică, ministru. *Partid*: Niciunul.

Carieră: Licenţiat în drept la Universitatea din Bucureşti. 1919 – a intrat în presă; redactor la Adevărul, Jurnalul de dimineaţă şi conducătorul rubricii politice la Cuvântul liber. 1921 – a funcţionat ca avocat în Ministerul Apărării Naţionale şi în 1926 a mers la Praga în calitate de ataşat de presă; a fost Director de Presă, Ministerul Afacerilor Străine, în 1928; a funcţionat în aceeaşi funcţie la Preşedinţia Consiliului de Miniştri în 1929 – 1930; a fost promovat ministru plenipotenţiar, clasa a II-a, 1933, şi a fost numit ministru român la Ankara în mai 1935, fiind transferat la Atena în aceeaşi funcţie în decembrie 1936. Ianuarie 1939 – a fost numit ministru român la Sofia; a fost promovat ministru plenipotenţiar, clasa I în mai 1940 şi a fost trimis la Budapesta ca ministru român în 1941; a figurat ca Secretar General al Ministerului de Externe din

toamna lui 1944 până în martie 1945, după care i s-a dat în grijă Biroul Pregătirilor pentru Pace în acelaşi minister şi tot personalul externelor. Iulie 1946 – a fost numit conducătorul tehnic al Comisiei politice al delegaţiei române pentru Tratatul de Pace. În primele luni ale lui 1947 a fost numit ministru la Roma, dar nu a putut obţine paşaportul necesar de ieşire pentru a-şi ocupa postul.

Limbi străine: Română, franceză, foarte bine engleză şi altele. *Detalii despre familie*: Căsătorit, are doi copii.

Remarci: Unul dintre cei mai buni diplomaţi români, este cult şi agreabil. S-a străduit să-şi păstreze cariera intactă, deşi opoziţia încerca altceva, a fost unul dintre puţinii miniştri care a scris un protest la adresa demiterii unor colegi cum ar fi Niculescu-Buzeşti. A dus o muncă de pregătire importantă pentru Conferinţa de Pace, în special în problemele de frontieră şi a fost un membru marcant în delegaţia română. Gândindu-se la Filotti, regele a dorit să-l numească Ministru al Palatului în martie 1946, dar numirea a fost blocată de guvern, care dorea un instrument supus.

39. Florescu, colonel Marin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1895 la Târgovişte. *Funcţie*: Subsecretar la Interne. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal al Dizidenţilor (al lui Tătărescu)

Carieră: Fost colonel de armată; fost secretar al organizaţiei liberale Târgovişte până la schisma din partid (1937), după aceea şef al organizaţiei lui Tătărescu în judeţ; şi-a înnoit activitatea după lovitura de stat din 23 august 1944; se afirmă datorită scăderii numărului de

24 Despre Mihai Fărcăşanu (1907 – 1987) vezi Liviu Vălenaş, *Cartea Neagră a României. 19401940*, Bucureşti, Editura Vestala, 2006, p. 328 – 343 (cap. *Amintiri despre MI. Convorbiri cu Pia Bader-Fărcăşanu*).

conducători de pe lângă Tătărescu. Noiembrie 1946 –

numărul şapte pe listele electorale ale judeţului Dâmboviţa. 30 noiembrie – numit subsecretar la Interne în guvernul Groza remaniat.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Limbi străine: Română, maghiară, germană, franceză.

Remarci: Împotriva comuniştilor; nu îl aşteaptă vremuri uşoare la Interne. Oamenii de lângă el susţin că este un om în general cultivat.

40. Fotino, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1897 la Craiova, Oltenia. *Funcţie*: Membru al CC al Partidului Naţional-Liberal. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal – membru pe viaţă.

Carieră: Diplomă în drept, Universitatea din Paris; decan al Facultăţii de Drept din Bucureşti; autor al câtorva cărţi despre istoria dreptului în România; secretar al lui Ion I.C. Brătianu; membru al Parlamentului în 1937; în timpul dictaturii regelui Carol şi a regimului Antonescu a rămas în opoziţie şi l-a ajutat pe Dinu Brătianu la pregătirea loviturii de stat din august 1944. Decembrie 1942 – arest la domiciliu; ministru al cooperativelor în guvernele S ănătescu II şi Rădescu.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Fiu de profesor de liceu. Soţia este din Turnu Severin.

Remarci: Un element pozitiv în conducerea Partidului Naţional-Liberal. Considerat de către unii un om important. Înrădăcinat adânc în politică, cu trecut legal neîntinat şi acurateţe în oratorie, încă îşi mai poate dovedi capacităţile de lider. Este considerat cinstit şi o persoană extraordinară.

41. Frânassovici, Richard

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 8 aprilie 1883 la Turnu Severin. *Funcţie*: Reprezentant

politic român la Londra. Numit: februarie 1946.

Carieră: Liceul la Turnu Severin; licenţiat în drept la Universitatea din Bucureşti în 1904; procuror în Turnu Severin şi Mehedinţi; ofiţer în război. 1914 – deputat de Mehedinţi, 3 noiembrie 1923 – 30 martie 1926 – subsecretar la Interne şi din 22 iunie 1927 – 16 noiembrie 1928 în guvernele Ionel şi Vintilă Brătianu. Decembrie 1927 – se spune că ar fi responsabil pentru Congresul Studenţesc din Oradea Mare, care a degenerat în revoltele anti-evreieşti din Cluj şi Iaşi. 14 noiembrie 1933-noiembrie 1937 – ministru al Comunicaţiilor şi Lucrărilor Publice în guvernele Duca, Angelescu şi Tătărescu; fost director al ziarului liberal de limbă franceză *L'Indépendence de Roumaine*. Iunie 1938 – a fost numit primul ambasador român la Varşovia. 1939 – ambasador la Paris şi a urmat guvernul francez la Vichy, dar nu a mai lucrat ca ambasador după prăbuşirea Franţei; după ce a rămas în sudul Franţei, a mers în Elveţia la Geneva în 1943, ca persoană particulară. 1945 – numit de către Tătărescu ministru român la Berna. Februarie 1946 – numit reprezentant politic la Londra după vizita comisiei aliate pentru a implementa deciziile Moscovei; până la sosirea la Paris a delegaţiei române la Conferinţa de Pace; a fost reprezentantul român care păstra legătura cu delegaţia miniştrilor de externe. În toamna lui 1946 a fost trimis la New York în calitate de observator român la ONU.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Se spune că este în mare măsură influenţat de soţie, care este foarte sociabilă şi caută o poziţie socială.

Remarci: D-l Frânassovici este prieten apropiat cu Tătărescu şi membru vechi al clicii regelui Carol. Este un profitor de pe urma lui Tătărescu şi a făcut avere din activitatea guvernamentală, în special în funcţia de ministru al Comunicaţiilor şi Lucrărilor Publice. Se spune

că are o sănătate precară, suferind de afecţiuni cardiace. De ani de zile este poreclit „Trichard”.

42. Georgescu, Teohari

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist profesionist. Născut la 31 ianuarie 1908 în Bucureşti. *Funcţie*: Ministru de Interne. Numit: 6 martie 1945. *Partid*: Membru al CC al Partidului Comunist Român şi al Biroului Politic.

Carieră: Patru clase primare. 1923 – a fost angajat la tipografia „Cartea Românească”; tipograf de meserie, a fost membru permanent al Uniunii Tipografilor; deşi prima sa opţiune politică a fost Partidul Socialist-Democrat, în 1929 a devenit membru al Partidului Comunist Român. 1933 – închis ca urmare a grevei de la Griviţa şi din cauza legăturilor comuniste. 1936 când a părăsit închisoarea, a devenit secretar de partid la Bucureşti. 1937 – 1938 – tipăreşte la *Adevărul* şi la Sediul Central de Tipografie. 1941 – arestat şi trimis la Caransebeş şi Tg. Jiu la închisoare. 4 noiembrie 1944 – subsecretar de stat la Interne; a refuzat să demisioneze la cererea premierului Rădescu. 6 martie 1945 – ministru de Interne în Guvernul Groza. Toamna lui 1946 – responsabil pentru pregătirile electorale care să asigure succesul guvernului. Noiembrie 1946 – ales în fruntea listelor electorale pentru judeţul Timiş.

Limbi străine: Română. Ia lecţii de franceză şi rusă.

Detalii despre familie: Câteva rapoarte spun că, deşi a fost botezat ortodox, este de origine evreiască şi că numele lui adevărat ar fi Burab Tescovici. Căsătorit pentru a doua oară cu evreica Eugenia Samoilă, fostă croitoreasă. Are o singură fiică. Familia lui este un exemplu viu de nepotism. Este cumnatul generalului Pârvulescu, subsecretar la Aprovizionări, care a intrat în contact prin Georgescu cu comuniştii. Are un frate care este şeful secţiei 31 Poliţie Bucureşti. Soţia lui are doi fraţi, unul

dintre ei fiind purtător de cuvânt la Tribunalul Poporului în timpul proceselor de război, iar al doilea, după întoarcerea din Rusia, a înfiinţat în ianuarie 1941 un birou de informaţii în poliţie sub numele de „Birou de Documentare”.

Remarci: Ca înfăţişare, Teohari Georgescu este scund, energic, proporţionat, cu o voce şi o faţă dure. Deşi are întrucâtva simţul umorului, are temperamentul tipic oamenilor scunzi. Este un comunist înflăcărat şi, în calitate de ministru de Interne, execută toate deciziile Partidului Comunist Român şi este un om de încredere în această poziţie de control. Îşi primeşte instrucţiunile de la NKVD-ul sovietic direct şi de la CC al Partidului Comunist Român. Asistenţii săi sunt social-democraţii Ion Burcă, subsecretar, şi Gheorghe Silviu (pe numele său adevărat Golighar), secretar general.

Înclinat spre traiul îndestulat, a creat senzaţie importând un Lincoln din Elveţia la un preţ foarte ridicat. A colecţionat mobilă rară pentru casă, inclusiv o frumoasă colecţie de covoare confiscată de la d-na Goga, soţia fostului prim-ministru reacţionar Octavian Goga.

În glumă, a spus cândva că părinţii lui erau naţional-liberali. În declaraţiile publicate în Transilvania a avertizat minoritatea maghiară că sunt cetăţeni cu drepturi egale ai statului român şi să nu aştepte privilegii.

43. Ghelmegeanu, Mihail

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 25 ianuarie 1896 la Craiova. *Funcţie*: Vicepreşedinte al Frontului Plugarilor, partidul ţăranilor sprijinit de guvern. *Partid*: Frontul Plugarilor. Până în 1939 – membru al Partidului Naţional-Ţărănist.

Carieră: A absolvit liceul la Piteşti; avocat, a studiat la Universitatea din Bucureşti şi a obţinut doctoratul în drept la Universitatea din Paris, unde a fost contemporan cu Ion Christu şi Savel Rădulescu. 1922 – admis la baroul

Ilfov; a scris multe articole politice pentru presă ca membru al Partidului Naţional-Ţărănist. 1928 – 1931 – deputat pentru Ismail. 7 iunie 1932 – 14 iunie 1933 – subsecretar la Agricultură şi Domenii. 14 iunie 1933 – 14 noiembrie 1933 – subsecretar la Finanţe. 30 martie 1938 – 24 noiembrie 1939 – ministrul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor. 1939 – a părăsit Partidul Naţional-Ţărănist pentru a sprijini dictatura regelui Carol; a luat poziţie împotriva Gărzii de Fier care, când a venit la putere, a încercat să-l ucidă; a fost persecutat sub Antonescu; după plecarea lui Antonescu, împreună cu alţi câţiva, a încercat să formeze un partid independent sub conducerea lui Ralea. Au renunţat şi s-au alăturat Frontului Plugarilor al lui Groza.

Martie 1945 – februarie 1946 – preşedinte al Comisiei Române pentru executarea Armistiţiului. Noiembrie 1946 – ales în fruntea listelor electorale pentru Mehedinţi. Decembrie 1946 – numit conducător al deputaţilor Frontului Plugarilor în Parlament.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit, are o fiică. Soţia lui, născută Margareta Paximade, este un avocat cunoscut de naţionalitate română şi de origine greacă. Este foarte inteligentă, vorbeşte engleza, este o feministă activă, este membră a Ligii Femeilor Antifasciste. Are o influenţă considerabilă asupra soţului ei.

Remarci: M. Ghelmegeanu este un om mare, cu chelie, cu o piele uleioasă întunecată şi ochi vicleni. Este energic, îşi rezolvă problemele rapid, comunicativ, îşi exprimă ideile cu iscusinţă. În timpul activităţii sale în Comisia de Armistiţiu, dându-şi seama că este inutil să încerce să-i influenţeze pe ruşi, odată ce aceştia se hotărâseră asupra unei interpretări a armistiţiului, a scris totuşi viziunea României pentru a fi păstrată. De fapt, această tehnică de opunere ocolită cererilor sovieticilor nu

a fost agreată de alţi miniştri din guvern şi a dus la reorganizarea Comisiei, astfel încât funcţia domnului Ghelmegeanu să nu mai fie necesară.

Oricum, are şcoala politică a oportunităţilor, atât de necesară oricărui politician pentru a avea o poziţie în România de astăzi şi exprimă idei asemănătoare cu acelea ale lui M. Ralea. Nu este de acord cu actualele tactici comuniste şi sovietice în România şi nici cu direcţia Frontului Plugarilor, deoarece ar dori să fie în fruntea unei mişcări ţărăneşti. Este ambiţios şi se luptă constant pentru un post în guvern. În tot acest timp l-a sprijinit pe dl. Malaxa, industriaşul, cu care a fost asociat ani buni.

44. Gheorghiu-Dej, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist profesionist. Născut în 190325 la Tutova, judeţul Tutova, Moldova. *Funcţie*: Ministru al Comunicaţiilor. Numit: 4 noiembrie 1944. *Partid*: Membru al CC şi Biroului Politic al Partidului Comunist Român.

25 Exact: 8 noiembrie 1901.

Carieră: Puţină educaţie sau chiar deloc. Electrician la Administraţia Căilor Ferate. 1933

— În timpul grevelor de la Atelierele Griviţa era şef de secţie şi a jucat un rol secundar sub conducerea şefului de atelier, Constantin Doncea, pe atunci liderul comunist. 1935 – condamnat la 25 ani de închisoare pentru participare la grevă; a studiat doctrina marxistă şi socială, tacticile comuniste şi alte subiecte împreună cu ceilalţi prizonieri de la Doftana; eliberat în urma decretului din 23 august 1944, din ziua loviturii de stat; numit ministru al Comunicaţiilor în cel de-al doilea guvern Sănătescu la 4 noiembrie 1944, pentru a fi un simbol al muncitorului CFR care a devenit ministru; numit în aceeaşi funcţie în cabinetele Rădescu şi Groza. Octombrie 1945

— Numit secretar general al Partidului Comunist Român; este de asemenea preşedinte al Consiliului

Economic Guvernamental, unde este instrument al CC al Partidului Comunist Român ca dictator economic. Noiembrie 1946 – ales în Parlament ca lider al listelor pentru Bucureşti. 30 noiembrie – numit ministru al Economiei Naţionale în cabinetul remaniat, cunoscut astăzi ca Ministerul Industriilor şi Comerţului. În 1946 a condus delegaţia română de la Moscova, care a încheiat un acord comercial.

Limbi străine: Vorbeşte româna şi ceva franceză, pe care a învăţat-o în închisoare.

Detalii despre familie: Divorţat, după ce s-a căsătorit în 1930. Are doi copii.

Remarci: După ce a suferit mult, după lovitura de stat, loialitatea, energia şi abilităţile înnăscute au fost folosite de către comunişti până când a devenit unul dintre membrii de bază ai Partidului. Este genul de om „slab şi înfometat”, aşa cum se vede din figura sa subţire, cumva de constituţie bolnăvicioasă şi ochi adânciţi, arzători. Acum a intrat în anii de lux şi bunăstare. Colegii spun că este încet, încăpăţânat, dar cu abilităţi reale.

În calitate de ministru al Comunicaţiilor a fost abordat de N. Malaxa, industriaşul care confecţionează şi repară echipament feroviar, şi a fost mituit bine, primind o casă superbă, alte articole şi bani în flux continuu.

În prima lună după ce a devenit ministru, a aprobat un contract cu Malaxa care stipula o reparaţie de locomotive şi vagoane în valoare de 2.500.000 dolari

Asistentul tehnic al lui Gheorghiu-Dej este Ion [Gh.] Maurer, tot comunist; se spune că alţii ar fi [Simion] Zeigher, de origine evreiască, şi Romaniuc, de origine ucraineană.

Când a vizitat Moscova în ianuarie 1945 şi-a consolidat poziţia faţă de sovietici şi a primit laude pentru diferitele concesii economice oferite Uniunii Sovietice şi pentru planurile economice.

S-a ocupat de probleme economice în CC al Partidului Comunist Român şi în programul Partidului. Când Gh. Tătărescu a propus un consiliu restrâns, format din miniştri, ideea a fost furată de comunişti, care l-au transformat pe Dej în instrumentul lor şi dictatorul economic de stat, care îi ignoră pe liberalii dizidenţi. A fost responsabil de eliminarea forţată a conducerii minelor de cărbune din Petroşani şi trecerea lor în subordinea Ministerului său. Diverse surse de încredere spun că Dej îşi recunoaşte deschis ignoranţa în materie de tehnici economice şi nu ezită să ceară explicaţii repetate, până când înţelege totul. A acceptat funcţia de ministru al Economiei Naţionale în noiembrie 1946 pentru a netezi terenul pentru executarea programului economic al comuniştilor. Informatori de încredere afirmă că Dej are un oarecare sentiment naţional, spre deosebire de colegii săi de la Comintern precum Ana Pauker sau Vasile (Laszlo) Luca. În probleme de naţionalism pare a fi mai aproape de Lucreţiu Pătrăşcanu, deşi au păreri opuse în probleme de partid. În ataşamentul său faţă de doctrina comunistă este considerat unul dintre cei mai sinceri membri ai Partidului. Ca muncitor feroviar a locuit în Dej, Transilvania, şi a fost implicat în activităţi comuniste, luând numele oraşului ca parte a numelui său.

45. Groza, Dr. Petre

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1884 în Băcia, judeţul Hunedoara, Transilvania. *Funcţie*: Preşedinte al Consiliului de Miniştri. Numit: 6 martie 1945. *Partid*: Preşedinte al Frontului Plugarilor, partidul ţăranilor sprijinit de guvern.

Carieră: A studiat în Budapesta, Berlin şi Leipzig; avocat la Deva; deputat în Congresul Sinodului şi Bisericii Ortodoxe. 1919 – membru al Consiliului Naţional. 1919 – 1927 – deputat. 1920 – ministru în Transilvania, fiind de partea generalului Averescu. 1921 – ministru *ad interim* al

Comunicaţiilor. 1926 – 1927 – ministru al Transilvaniei. 1944 – vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri în cel de-al doilea guvern Sănătescu şi Rădescu. 1945 – preşedinte al Consiliului de Miniştri; preşedinte la Banca Decebal, Băile Buziaş şi „Prima Industrie Textilă" în Timişoara. Noiembrie 1946 – ales în Parlament în fruntea listelor pentru judeţul Cluj şi a rămas Prim-Ministru în cabinetul remaniat.

Limbi străine: Română, maghiară, germană fluent.

Detalii despre familie: Fiu al unui preot ortodox. A fost căsătorit de două ori şi are fii nelegitimi. Cea de-a doua soţie şi amanta lui preferată sunt de origine maghiară.

Remarci: A intrat în politică în 1919. Se spune că este cel mai bogat om din Transilvania şi şi-a construit averea ca ministru în guvernele Averescu. Are proprietăţi întinse şi profit în diversele investiţii financiare şi industriale făcute. A fost închis de câteva ori pentru ideile politice privind mişcarea ţărănească. Ele diferă de cele ale comuniştilor pin aceea că sunt mai moderate, dar le urmează ordinele prin secretarul general Emil Bodnăraş. Este un reprezentant de seamă al prieteniei româno-maghiare în Transilvania şi şi-a atras ura românilor care pretind că ia favorizat pe maghiarii de acolo.

Este de notorietate faptul că este atras de femei şi de un trai bun, dar îşi menţine condiţia fizică prin mişcare susţinută, cum ar fi tenisul şi plimbări lungi. Apare ca un luptător şi este difuz în gândire. Insistă asupra faptului că presiunea maselor l-a făcut să intre în politică, dar se ştie că este extrem de ambiţios şi îşi menţine poziţia de marionetă, luând ordine de dragul acesteia.

După cum declara Groza unui apropiat este ca Baronul Münchhausen în ceea ce priveşte lucrurile fantastice şi avuţia. Tipică este acţiunea în cadrul cabinetului Averescu care l-a ajutat să-şi construiască cea mai mare proprietate privată din Transilvania, un fost parc

public din Deva. Ca răspuns la critici, a spus că s-a dovedit că este un om sărac, deoarece atunci pământul nu îi aparţinea.

La mijlocul lui 1947, Groza a fost considerat de către oameni ca fiind bufon şi dezechilibrat mintal. Totuşi, a reuşit să strângă fonduri considerabile în străinătate şi este interesat ca şi alţi membri ai familiei sale să aibă asemenea averi. Politicienii recunosc că – în cazul în care nu a fost membru al Partidului Comunist Român în timpul războiului, Frontul Plugarilor fiind iniţial sponsorizat de către Ambasada Sovietică în România – acum, în calitate de premier, este, fără îndoială, membru clandestin de partid.

46. Haţieganu, Emil

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 9 decembrie 1878 la Tritul de Sus, judeţul Turda, Transilvania. *Funcţie*: Membru al Comitetului Politic al Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: 1945. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc. Membru al Delegaţiei Permanente.

Carieră: Profesor universitar; doctor în drept la Universitatea din Cluj; fost magistrat. 1 octombrie 1919 – numit profesor titular la Universitatea din Cluj. 1 octombrie 1925 – 1 februarie

1930 – profesor asistent la drept comercial. 1918 – Preşedinte al Consiliului Naţional Român din Cluj. 1912 – 1918 – editor la *Cuvântul judiciar*; deputat în 1919, 1926, 1928, 1931 şi vicepreşedinte al Camerei în 1930.2 decembrie 1919 – 5 aprilie 1920 – membru al Consiliului Administrativ pentru Transilvania şi şef al Comisiei de Codificare. 1920 – 1921 – prodecan. 19271928 – decan. 1928 – 1929 – rector şi 1929 – 1930, prorector al Universităţi din Cluj. Ca membru al Partidului Naţional-Ţărănesc a fost subsecretar de stat la Ministerul Justiţiei şi Ministerul Sănătăţii Publice, Muncii şi Asigurării Sociale în 1931 şi ministru al Transilvaniei în 1932 – 1933; ulterior a

fost membru al Frontului Român; a continuat activitatea ca profesor de drept la Cluj; conducător al românilor din nordul Transilvaniei după Tratatul de la Viena (1940), ulterior arestat şi închis de către unguri şi trimis lângă Budapesta unde a fost eliberat de Armata Roşie în toamna lui 1944; a reorganizat Partidul Naţional-Ţărănesc în Transilvania de Nord în locul lui Maniu. În toamna lui 1945 este numit în Comitetul Politic; este arestat şi are apoi domiciliul forţat, eliberat în săptămâna dinaintea numirii ca reprezentant al cabinetului (8 ianuarie 1946).

Se spune că ar fi director la Fabricilor „Plugarul" şi „Iris" şi director la Banca Agrară; a demisionat din guvern înaintea alegerilor din noiembrie 1946; ales deputat al Partidului Naţional-Ţărănesc de Cluj, dar nu şi-a ocupat locul în Parlament.

Limbi străine: Română, maghiară, germană şi puţină franceză.

Detalii despre familie: Religie greco-catolică; căsătorit. Este unul din cei patru fraţi, altul fiind profesor eminent de medicină şi rector al Universităţii din Cluj mult timp.

Remarci: Scund, chel, cu o faţă rotundă şi zâmbitoare. Aparent sănătos şi animat în conversaţie. Este naţionalist în Transilvania şi urmaş al lui Maniu. Unii ţărănişti spun că nu este un conducător de marcă, deoarece nu cunoaşte politică internaţională. Lui Haţieganu nu i-a priit alegerea în cabinet şi a fost abordat de către ruşi pentru a conduce o mişcare a dizidenţilor naţional-ţărănişti. Haţieganu continuă să fie optimist privind viitorul Partidului său, în urma Tratatului de Pace şi a eventualei evacuări a trupelor [sovietice] din ţară.

47. Helen, Elena

Naţionalitate: Română. *Titlu*: Regina Mamă. Născută la 20 aprilie 1896 la Atena, Grecia. *Funcţie*: Regina Mamă a lui Mihai I de România.

Limbi străine: Română, franceză, greacă, germană, italiană, engleză.

Detalii despre familie: Fiică a defunctului rege Constantin al Greciei şi a Sofiei de Prusia. Căsătorită cu Prinţul Carol de România la 10 martie 1921; căsătoria a fost anulată la 21

Iunie 1928.

Remarci: După anularea căsătoriei cu Carol, pe baza unei rente, Regina Mamă a putut sta confortabil la vila sa din Florenţa şi să călătorească în Europa. După plecarea lui Carol şi încoronarea lui Mihai ca rege s-a întors în România şi de atunci a rămas alături de fiul său.

Regina Mamă este vioaie, inteligentă şi foarte adaptabilă din punct de vedere social. Personal, are simţul modei şi bun-gust. Nu are alt interes politic decât prosperitatea şi siguranţa fiului ei. Inconştient, este foarte afectată atunci când Mihai este obligat să ia decizii politice importante şi când primeşte ameninţări indirecte la adresa lui.

Ar putea fi chiar înspăimântată, căci principiul monarhic are un viitor nesigur în România de astăzi.

48. Hudiţă, Ioan (Ion)

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1896 la Bogdăneşti, judeţul Baia, Moldova. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: înainte de război. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc din 1934. Înainte, membru al Partidului Ţărănesc Lupu.

Carieră: Liceul la Iaşi, doctorat în istorie la Sorbona, Paris, profesor de istoria diplomaţiei la Iaşi. 1932 – 1933 – este ales de Grupul Lupu în Parlament. 1937 – din nou ales deputat. 1942 – profesor de istorie la Universitatea din Bucureşti. 1943 – secretar general adjunct al Partidului Naţional-Ţărănesc; reprezentant al Partidului Naţional-Ţărănist în Consiliul Blocului Naţional Democrat; ministru

al Agriculturii în al doilea guvern Sănătescu şi în guvernul Rădescu. Noiembrie 1946 – a fost ales din partea Partidului Naţional-Ţărănesc în judeţul Baia, dar nu şi-a ocupat locul în Parlament.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Considerat un om cu abilităţi moderate. Maniu nu a fost preocupat de faptul că Hudiţă ştia foarte puţin despre agricultură atunci când l-a numit ministru; după ce a aflat că guvernele Sănătescu şi Rădescu nu vor dura mult, a vrut să-l răsplătească pentru serviciul fidel din timpul războiului. Hudiţă şi-a început cariera politică în organizaţia lui N. Lupu din Iaşi, dar a refuzat să-l urmeze atunci când acesta a părăsit Partidul Naţional-Ţărănesc în ianuarie 1946.

49. Ileana

Naţionalitate: Română. *Titlu*: Prinţesă. Născută la 5 ianuarie 1909 în Bucureşti. *Funcţie*: Fostă prinţesă a Casei Regale române, acum arhiducesă de Habsburg. *Limbi străine*: Română, franceză, germană, engleză.

Detalii despre familie: Fiică legitimă a regelui Ferdinand şi a reginei Maria, soră a fostului rege Carol şi mătuşă a lui Mihai I. Se zvoneşte că tatăl ei este prinţul Barbu Ştirbey. Căsătorită cu prinţul Anton de Habsburg la 26 iulie 1931 şi şi-a asumat titlul de Arhiducesă de Habsburg după ce a obţinut de la regimul nazist permisiunea ca soţul său să poarte titlul de arhiducele Anton de Habsburg. Soţul a fost nazist de marcă şi se pare că şi ea a avut aceleaşi idei politice. Au şase copii, cel mai mare fiind Ştefan, născut în 1932.

Remarci: După căsătorie a trăit într-un vechi castel lângă Viena. Soţul a fost în armata germană şi a fost implicat în politica nazistă. Au fugit în România pentru o mai bună protecţie spre sfârşitul războiului şi au trăit în linişte la Bran după lovitura de stat din 1944, din cauza

vederilor lor progermane anterioare. Oricum, Ileana a început să aibă legături cu susţinătorii regimului Groza; când dificultăţile regelui Mihai crescuseră, nu a ezitat să emită pretenţii ca fiul său Ştefan să devină un posibil succesor al lui Mihai. Se pare că făcuse acelaşi lucru şi în timpul lui Antonescu. Este bine văzută la guvern şi nu se fereşte să apară în public. Se spune că ar fi o prietenă intimă a lui Bodnăraş.

Este o femeie înaltă, solidă, dar rapoartele referitoare la personalitatea sa sunt confuze. Pentru Mihai şi mama sa, Ileana este o dificultate familială. Destul de recent au început să aibă relaţii sociale.

50. Ionaşcu, Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General de armată. Născut la 7 noiembrie 1890 la Focşani, Moldova. *Funcţie*: Şef al Statului Major. *Partid*: Niciunul. Oricum, aprobă politica actualului regim.

Carieră: 1 octombrie 1910 – cadet. 1 iulie 1912 – sublocotenent (artilerie). 1 august 1915 – locotenent. 1 aprilie 1917 – căpitan. 1 aprilie 1920 – maior. 10 mai 1930 – locotenent-colonel. 8 iunie 1936 – colonel. 24 ianuarie 1942 – general de brigadă. 1 aprilie 1945 – general-maior. August 1946 – general-locotenent. A absolvit Şcoala Superioară de Război.

A fost prefect de Tulcea pentru o perioadă între 1941 – 1942. Din 1942 a comandat Divizia a 9-a Infanterie pe frontul rusesc. A fost lăudat de Antonescu, dar înfrânt pe Don şi s-a întors în Dobrogea în toamna lui 1943. După lovitura de stat a supravegheat dezarmarea şi retragerea în Bulgaria a celor 10.000 de soldaţi germani. A luptat în Transilvania, câştigând o menţiune într-un comunicat sovietic.

S-a întors în Bucureşti în iarna lui 1944 – 1945, a colaborat cu ruşii şi cu politicienii de stânga şi s-a întors pe front ca general comandant al Corpului I de Armată. În

iunie 1945 a vizitat Moscova pentru sărbătorirea victoriei şi în câteva luni l-a înlocuit pe Sănătescu în funcţia de şef al Statului Major. Printre decoraţii se numără şi ordinul „Suvorov”, clasa I.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit cu Elena, născută Iordănescu, născută la 5 ianuarie 1895 la Călăraşi, România. Ambii sunt ortodocşi.

Remarci: Colonelul Stoicescu, şef al Biroului de securitate la Inspectoratul General de Jandarmerie, îi este apropiat. Ionaşcu are înălţime medie, blond, fără personalitate sau autoritate faţă de superiori şi nicio activitate remarcabilă. Este un oportunist.

51. Ionescu, Emanoil M.

Naţionalitate: Română. Ocupaţie: General-maior. Născut la 20 martie 1893 la Tâmpani (redenumit I.G. Duca), judeţul Olt. *Funcţie*: General-maior în forţele aeriene şi ministru al Aviaţiei. Numit: 6 martie 1945. *Partid*: Îşi schimbă opţiunile în funcţie de nevoi.

Carieră: 1 decembrie 1915 – sublocotenent la aviaţie. 1 aprilie 1917 – locotenent. 1 aprilie 1920 – căpitan. 1 octombrie 1928 – maior. 1 ianuarie 1934 – căpitan-comandor. 16 octombrie 1937 – comandor. 10 mai 1945 – general de escadron. 1 aprilie 1945 – general-comandor.

Între 1932 – 1936 s-a aflat la comanda forţelor aeriene. 1 octombrie 1936 – 1 aprilie 1937 – a fost profesor la Şcoala Superioară de Război; 1 aprilie 1937 – 1 octombrie 1938 – a fost comandor al Escadronului 3 aviaţie; 1 octombrie 1938 – 1 aprilie 1940 – a fost comandor al Şcolii de Ofiţeri de Aviaţie. Între 1940 – 1943 a lucrat la Minister şi la Corpul General de Aviaţie.

A luptat pe frontul rusesc în calitate de comandant al trupelor române. Şi-a îndeplinit foarte bine sarcinile de luptă.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit cu Matilda Ionescu, născută în satul Concorean-Finistera, Bretania, Franţa. Are origine franceză, cetăţenie română şi credinţă catolică.

Remarci: Se spune că i-ar lipsi calificările necesare pentru a fi ministru al Aviaţiei. Este considerat necivilizat, băutor recunoscut, caracter slab; este impulsiv, îi plac afacerile care i-ar putea aduce profit; este nervos şi vorbeşte foarte mult. În 1943 – 1944 Ionescu a comandat un grup de aviaţie şi a fost decorat pentru merite deosebite cu „Crucea de Fier" a nemţilor. A urmat cu supunere toate ordinele Comandamentului german în timpul ocupaţiei în România. Are un permis rusesc care îi garantează că nu va fi oprit în timpul călătoriilor26.

52. Ionescu, Emilian

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General. Născut la 21 ianuarie 1897 la Huşi, Moldova. *Funcţie*: Aghiotant al regelui. Numit: după lovitura de stat din 23 august 194427. *Partid*: Nu se ştie că ar fi membru al vreunei formaţiuni politice sau că ar întreprinde activităţi politice.

Carieră: 1 decembrie 1916 – soldat. 1 iunie 1920 – sublocotenent (în rezervă). 28 septembrie 1926 – căpitan. 31 octombrie 1942 – locotenent-colonel. A fost un ofiţer bun în timpul primului război mondial. Mai târziu a fost numit profesor la Şcoala Superioară de Război. În timpul celui de-al doilea război mondial a fost comandantul unei unităţi de blindate. După al doilea război mondial a fost numit membru al gărzii militare a Palatului Regal şi acum este aghiotant al regelui.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: A fost căsătorit şi divorţat. Este ortodox.

Remarci: Este patriot, devotat Coroanei şi se împotriveşte prezentului regim.

53. Ionescu, Tudor

Naţionalitate: Română. *Ocupaţia*: Politician. Născut

la 16 mai 1898 la Corabia, judeţul Romanaţi. *Funcţie*: ministru al Minelor şi Petrolului. Numit: 13 noiembrie 194. *Partid*: Membru al conducerii Partidului Social-Democrat (Rădăceanu-Voitec) şi al Comitetului Politic.

Carieră: Şcoala generală în Caracal; absolvent al Liceului Matei Basarab; doctor în chimie şi inginer chimist la Universitatea din Bucureşti; 1923 – 1945 – asistent şi apoi şef al secţiei de chimie tehnologică la Politehnica din Bucureşti. 1 iunie 1945 – numit profesor la chimie tehnologică la Politehnica din Iaşi. 1 octombrie 1945 – transferat la Bucureşti; a scris tratate referitoare la sulfidele minerale şi compuşii carbonici; tratate în petrol care se ocupă de metode de dozare a diferitelor hidrocarburi din gramajele de petrol şi tratate referitoare la gazolină. 1925 – 1930 – fost preşedinte şi organizator al Tineretului Ţărănist. 1930 – 1938 – fost secretar-general al Partidului Ţărănesc Radical (Gr. Iunian – C. Stere); în timpul regimului Antonescu a fuzionat cu Partidul Social-Democrat; membru în Secretariatul şi Biroul Politic al Partidului Social-Democrat. 4 noiembrie 1944 – 6 martie 1945 – subsecretar de stat la Economie naţională în timpul guvernelor Sănătescu şi Rădescu; ministru şi subsecretar de stat în departamentul Minelor şi Petrolului în actualul guvern Groza, din 6 martie 1945. În noiembrie 1946 a condus listele electorale pentru judeţul Romanaţi şi şi-a păstrat locul în guvernul Groza remaniat.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Om slab, cu ambiţii personale, comuniştii şi aripa socialistă Rădăceanu-Voitec profitând de dorinţa sa de a rămâne în Birou şi de imensele profituri personale pe care i le-a adus

General aviator Emanoil Ionescu (1893 – 1949), în Alesandru Duţu şi colaboratori, *Armată Română* p. 244 – 245.

27 Emilan Ionescu (1897 – 1984), în grad de colonel, adjutant regal din martie 1944, a cooperat îndeaproape la puciul de la 23 august 1944. Ulterior, prin 1946 – 1947, a fost marginalizat în rândul personajelor Curţii.

supravegherea industriei petrolului şi gazelor naturale, pentru a-l atrage de la Petrescu. În consecinţă, a fost forţat să le fie instrument în redactarea scrisorii false către Congresul Socialist din martie 1946, nefavorabilă lui Petrescu. Originalul aşa-zisei scrisori a fost distrus încă de atunci. Apoi guvernul a emis o lege a falsului pentru a-l apăra în cazul unui proces.

54. Ionniţiu (Ioaniţiu), Mircea

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Secretarul particular al regelui. Născut la 27 septembrie 1921 la Bucureşti. *Funcţie*: Secretar personal al regelui Mihai I în România. Numit: 1940. *Partid*: Independent.

Carieră: Membru al unui grup mic de băieţi din fiecare strat al societăţii române aleşi de regele Carol să fie educaţi împreună cu prinţul moştenitor Mihai; a continuat să studieze cu regele în perioada şcolii şi a devenit cel mai apropiat prieten şi confident; după 6 septembrie 1940 şi plecarea regelui Carol a devenit, neoficial, secretar personal al nou-proclamatului rege Mihai; poziţia a fost ulterior legalizată; a împărtăşit cu regele toate planurile politice şi pregătirile care au condus la lovitura de stat din 23 august 194428; continuă să fie apropiatul regelui şi confidentul său; îşi va obţine diploma în drept la Universitatea din Bucureşti.

Limbi străine: Română, franceză, germană, engleză fluent.

Detalii despre familie: Necăsătorit. Tatăl este proprietarul editurii „Cartea Românească”. Fratele, Nicolae, îl urmează pe tatăl lor.

Remarci: Deşi este tânăr, Ioaniţiu are mult bun-simţ şi este foarte inteligent. Este loial regelui şi nu are alte

interese decât să-l servească pe acesta. Are curaj şi îi ridică moralul regelui când acesta se confruntă cu situaţii mai mult decât dificile. Ca sol de încredere al regelui, menţine legătura cu diverse misiuni diplomatice şi este membru al familiei sale. Deoarece salariul fixat de stat este mic, este încă sprijinit de tatăl său.

55. Iordăchescu, Theodor Ion

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1892 la Bucureşti. *Funcţie*: Secretar-general al Partidului Social-Democrat (Rădăceanu-Voitec). Numit: august 1944 ca secretar-general al Partidului Social-Democrat (Petrescu) şi reţinut de grupul Rădăceanu după congresul din martie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat (mai mult de 40 de ani) şi, de la 10 martie 1946, membru al Partidului Rădăceanu-Voitec.

Carieră: Studii în Bucureşti şi la Universitatea din Bucureşti; 27 de ani a fost redactor al ziarelor din Bucureşti; redactor-şef la *Adevărul* şi *Dimineaţa* dinainte de război; nu este ziarist; înainte de război era adeptul lui Petrescu; Petrescu i-a favorizat numirea ca secretar-general al Partidului; după lovitura de stat a făcut parte din aripa socialistă, cooperând cu comuniştii; în calitate de secretar-general a ajutat aripa Rădăceanu-Voitec să se opună lui Petrescu şi la 10 martie 1946 a participat la luarea deciziei congresului socialist de a candida în guvern; acum este contabil la compania „Concordia” în Bucureşti şi şef al Agenţiei de ştiri „Radar” din octombrie 1946. Noiembrie 1946 – a condus listele electorale pentru judeţul Ilfov. Decembrie 1946 – numit lider al grupului parlamentar socialist.

Limbi străine: Română, germană, franceză.

28 Despre acţiunile lui Mircea Ionniţiu (Ioaniţiu) (1921 – 1991), vezi memoriile sale, apărute postum: *Amintiri şi reflexiuni*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993.

Detalii despre familie: Căsătorit. Fiica, Vera, 34 ani, este director de cabinet al ministrului Educaţiei, [Ştefan] Voitec.

Remarci: Un om care a fost tot timpul pe aripa stângă a Partidului, este influenţat şi condus de fiică, ea fiind de acord cu ideile comuniste, este încăpăţânată şi nu poate fi distrasă. Iordăchescu nu este prea inteligent, iar poziţia sa în Secretariat a fost mai mult o răsplată pentru lunga perioadă petrecută în partid decât pentru abilităţi.

56. Jumanca, Iosif

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 22 decembrie 1893 în Banat, România. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv, Partidul Social-Democrat al Dizidenţilor. *Partid*: Partidul Social-Democrat (aripa Rădăceanu-Voitec).

Carieră: Tipograf, a lucrat între 1906 – 1918 la Budapesta; s-a alăturat mişcării sindicale în Partidul Social-Democrat (secţiunea română) în 1911 în Ungaria. 1917 – după izbucnirea revoluţiei în Rusia, când organizaţia de partid a muncitorilor români din Ungaria şi-a reluat activitatea, a fost secretar al comitetului de partid şi colaborator al presei. 1918 – când a izbucnit revoluţia austro-ungară a fost în Consiliul Revoluţionar Naţional Român în Ungaria, care a convocat şi a organizat Adunarea Naţională de la 1 Decembrie de la Alba Iulia, ce a dus la unirea Transilvaniei cu România; atunci a fost delegat de către Partidul Social-Democrat în Consiliul Dirigent, care era autonom ca guvern al Transilvaniei [într-un fel] la vremea unirii cu Ţara-Mamă; ulterior a fost secretar al Partidului Social-Democrat. 1928 – ales deputat şi în 1933 senator al Partidului Social-Democrat. 1942 – în timpul războiului, când activitatea publică a Partidului a fost sistată de către regimul dictatorial al lui Antonescu, a continuat activitatea clandestin, fiind membru al comitetului activ al Partidului. 1944 – a fost în comitetul

electoral care a colaborat în activitatea antihitleristă şi care a pregătit politic actul de la 23 august 1944.

După reluarea activităţii publice a Partidului Social-Democrat, a colaborat cu CC al Partidului şi, începând cu noiembrie 1944, a ocupat postul de trimis general al proprietăţilor în fostul grup german, care trecuse în patrimoniul statului. În politică a fost partizanul lui Petrescu, dar după 10 martie 1946 a urmat aripa Rădăcescu-Voitec; criticii spun că a făcut acest lucru pentru avantaje materiale şi post.

Limbi străine: Română, maghiară, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Om scund, cu faţa vioaie, Jumanca este o personalitate plăcută. Este socialist de frunte în Transilvania şi în trecut s-a bucurat de sprijinul lui Maniu; Jumanca îl simpatizează pe acesta şi îl consideră un om cu curaj şi cu principii, pe care şi le-a păstrat în ciuda obiecţiilor unor socialişti. Se spune că se mai gândeşte la problemele interne până se clarifică situaţia. Deşi a fost omul lui Petrescu în trecut şi l-a ajutat în congres, şi-a schimbat atitudinea din motive necunoscute, dar posibil ca să-şi păstreze poziţia actuală. Este considerat un om cu care Petrescu va mai lucra.

57. Lascăr, Mihai

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General de armată. Născut la 8 noiembrie 1889 la Tg. Jiu. *Funcţie*: Ministru al Apărării. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: Suficient de procomunist ca să-şi menţină poziţia, dar nu un susţinător însufleţit.

Carieră: 1 iulie 1910 – trimis la Infanterie; 10 mai 1934 – colonel; 25 octombrie 1939 – general de brigadă. 11 noiembrie 1942 – general-maior. 1945 (?) – general-locotenent. 23 august 1947 – general de armată. Nu se cunosc prea multe detalii despre primii ani de carieră. A absolvit Şcoala Superioară de Război şi se crede că şi-a

petrecut mult timp între 1922 – 1939 fiind adeseori avansat, printre altele ca şef adjunct la Inspectoratul Aviaţiei. A fost rănit în războiul 1914 – 1918, dar se pare că nu s-ar fi distins în vreun el. În timpul războiului împotriva Rusiei, oricum s-a remarcat pentru curaj şi abilitate, acordându-i-se ordinul „Mihai Viteazul” şi „Crucea de Fier”. A început războiul la comanda Regimentului 1 de Munte, ulterior comandând Divizia 6 Infanterie şi apoi un Corp de Armată. În iarna lui 1942 – 1943, împreună cu subalternii săi, a fost luat prizonier pe râul Don.

A reapărut în România în 1945 în calitate de comandant al Diviziei „Horia, Cloşca şi Crişan”, care a fost compusă din prizonieri de război în Rusia. Se crede că motivele au fost cinstite, singurul obiectiv fiind să salveze cât mai mulţi soldaţi români care mureau de foame în lagărele ruseşti. Se spune că ar fi cerut să fie dus înapoi în Rusia când a aflat adevăratul scop al diviziilor „voluntare”. Dacă este adevărat, oricum, se pare că nu a avut curajul să-şi susţină convingerile şi a continuat să lucreze pentru regimul actual. În septembrie 1945 a fost numit Comandant al Armatei a 4-a, iar la 30 noiembrie 1946 l-a succedat pe Vasiliu-Rascanu ca ministru al Apărării în guvernul Groza.

Limbi străine: Franceză, germană şi probabil ceva rusă.

Detalii despre familie: Provine dintr-o familie de moşieri din Gorj, oameni cinstiţi, patrioţi, care au dat României un ministru de seamă, Vasile Lascăr, în secolul al XIX-lea. Soţia este franţuzoaică.

Remarci: Este un tip palid, tras la faţă, de înălţime medie şi care nu impresionează prin nimic atunci când îl întâlneşti prima oară. Are o reputaţie bună în armată, este cinstit şi bine intenţionat, dar îi lipseşte forţa necesară şi inteligenţa de a face faţă situaţiei în care se găseşte.

Înainte de a fi fost transformat într-o unealtă sovietică, a fost germanofil.

58. Lazăr, Ilie

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 12 decembrie 1895 în Guileşti, judeţul Maramureş, Transilvania de Nord. *Funcţie*: Membru al delegaţiei permanente a Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: 1945. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: Doctor în drept; diploma la Universitatea din Cluj; studii economice de specialitate la Viena; fost membru al Parlamentului pentru Maramureş, de trei ori, începând cu 1928; în prezent este preşedinte al organizaţiilor pentru judeţele Hunedoara şi Maramureş; preşedinte al asociaţiei pentru Transilvania în Bucureşti şi preşedinte al secţiunii muncitorilor din Partidul Naţional-Ţărănesc; secretar-general pentru Transilvania şi Banat din decembrie 1944; fost membru al Parlamentului în 1928 – 1931 şi 1932 – 1933; în timpul dictaturilor lui Carol şi Antonescu a fost închis de două ori la Tg. Jiu din cauză că era secretar-general al Partidului şi conducător al segmentului muncitoresc din partid; membru în conducerea firmei „Industria Textilă Arădeana”; preşedinte al cooperativei refugiaţilor din Nordul Transilvaniei. 1945 – după instalarea guvernului Groza, din cauza conducerii secţiunii muncitoreşti, a fost acuzat de activitate „reacţionară” şi a fost forţat să se ascundă tot anul, fiind liber după reconstituirea guvernului din 8 ianuarie 1946. Mai 1946 – arestat pentru că a sprijinit diverse grupări subversive conduse de generalul [Aurel] Aldea împotriva guvernului. Decembrie 1946 – eliberat după o lună. 1946 – soţia, Maria Lazăr, aleasă pentru judeţul Maramureş, dar nu şi-a ocupat locul în Parlament.

Limbi străine: Română, maghiară, germană, franceză. *Detalii despre familie*: Căsătorit, are o fiică.

Remarci: Urmaş fidel al lui Maniu şi colaborator

transilvănean vechi. Este un orator de primă clasă şi un conducător electoral pe măsură, aşa a operat cu succes în Transilvania. Oricum, nu are tact, nu se poate abţine, nu are abilităţi administrative, iar ideile discursurilor îi sunt trasate de alţi lideri precum Maniu.

59. Leucuţia, Aurel

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 26 aprilie 1895 la Colacia, judeţul Timiş-Torontal, Banat. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: în perioada războiului. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: A studiat dreptul la Budapesta şi a primit doctoratul la Universitatea din Cluj în 1921.1918 – secretar al Comitetului Naţional Român din Transilvania; avocat în probleme de reformă agrară după primul război mondial şi a făcut mulţi bani; într-o vreme era lider al mişcării tinerilor din Transilvania; apropiat colaborator a lui Maniu; deputat de Timiş-Torontal în 1928, 1932, 1937.31 iulie 1941; decembrie 1942 – internat în lagărul de concentrare de la Tg. Jiu. 1944 – ministru al Economiei Naţionale în guvernele Sănătescu (4 noiembrie) şi Rădescu (6 decembrie). Noiembrie 1946 – ales deputat al Partidului Naţional-Ţărănesc pentru judeţul Arad, dar nu a onorat locul.

Limbi străine: Română, maghiară, franceză, germană.

Detalii despre familie: Necăsătorit. Sora este căsătorită cu Sabin Manuilă, statistician român renumit, de asemenea ţărănist.

Remarci: Este considerat conducătorul real al Partidului în Banat, deşi funcţia este deţinută de Sever Bocu. Şi-a folosit poziţia pentru tranzacţii dubioase, cum de fapt se obişnuieşte la români. Este un politician „în spatele cortinei”, un şef politic, dar surse imparţiale nu îl consideră un politician adevărat. Nu este orator, dar

foloseşte la discuţiile despre strategia de partid în şedinţe. Îşi petrece mult timp în cafenele, discutând politică. În tinereţe a fost foarte atletic şi are diverse cupe şi medalii pentru realizări sportive. Apartamentul său din Bucureşti a servit drept casă pentru Maniu în timpul regimului Groza şi este de obicei plin de politicieni ţărănişti.

60. Levin, Misha

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1914 în Basarabia. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Social-Democrat (aripa Rădăceanu-Voitec). Numit: după 23 august 1944. *Partid*: socialist pe viaţă; a aderat la aripa lui Rădăceanu-Voitec la ruptura din 1946, neglijând colaborarea cu comuniştii în alegeri.

Carieră: Munceşte de tânăr; puţină educaţie formală. 1933 – s-a alăturat tineretului socialist din Bucureşti. 1936 – secretar al organizaţiei; a continuat munca pe ascuns. 1940 – arestat şi trimis la lagărul de concentrare de la Tg. Jiu; deportat în Transnistria şi apoi înapoiat la Tg. Jiu; a ajutat la munca Frontului Muncitorilor comunişti şi socialişti cu sprijinul legăturilor din închisoare; după august 1944 a fost unul dintre conducătorii socialişti după eliberarea din închisoare; admis în Comitetul Executiv Socialist. 1945 – membru al Comitetului Executiv al

Confederaţiei Generale a Muncii. Martie 1946 – om de legătură al comuniştilor în organizarea scrisorii false la Congresul Socialist şi avocat al listei electorale a comuniştilor; a mers alături de aripa Rădăceanu-Voitec după ruptură; director al *Revistei muncii*. Noiembrie 1946 – numit deputat de Bucureşti. 1946 – Face parte din delegaţia română la Congresul Sindicatelor de la Paris; director al ziarului *Poporul* şi cu mare influenţă în distribuirea generală a ziarelor.

Limbi străine: Română, idiş, rusă.

Detalii despre familie: De origine evreiască, căsătorit.

Remarci: Considerat inteligent, dar manipulator în politică. Îi place să fie implicat în multe proiecte de partid, pentru a fi numit în diferite funcţii. În gândire este de stânga, dar, deşi a colaborat cu comuniştii, a refuzat să fie de-al lor încă din vremea închisorii de la Tg. Jiu. Se învârte în cele mai influente cercuri; este suspectat de a fi membru al Partidului Comunist Român, acţionând în interiorul Partidului Social-Democrat.

61. Livezeanu, Elena

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născută în comuna Pleniţa, judeţul Dolj. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al federaţiei Democrate a Femeilor Române. Numită: 1945. *Partid*: Frontul Plugarilor. Asociată cu soţul în diferite partide politice.

Carieră: Acasă i-a ajutat pe părinţi să lucreze pământul; a plecat de acasă să meargă la şcoală; a absolvit Academia de Arte şi Ştiinţe; s-a descurcat; a fost profesoară, directoare de şcoală; în timpul războiului a intrat în Uniunea Patrioţilor; a ajutat la distribuirea ziarului pe atunci ilegal *România liberă*; după 23 august 1944 a devenit membră activă a Frontului Plugarilor. În 1945 şi 1946 s-a alăturat mai multor organizaţii comuniste; a fost numită membră al Comitetului Executiv al Federaţiei Democrate a Femeilor Române, membră a conducerii ARLUS, membru executiv al Sindicatului Profesorilor, vicepreşedinte al Uniunii Femeilor Antifasciste. Noiembrie 1946 – numărul doi pe listele electorale ale judeţului Romanaţi ca reprezentant al Frontului Plugarilor.

Limbi străine: Română, germană, franceză.

Detalii despre familie: Este forţa din spatele soţului, Octav Livezeanu.

Remarci: Personalitate bărbătească, a căutat promovarea soţului prin atacuri asupra asociaţilor. Şi-a intrat „în drepturi” pe teren politic şi joacă un rol bine definit de comunişti în mişcarea feministă.

62. Livezeanu, Octav

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician-jurnalist/comentator politic. Născut la 17 septembrie 1902 la Râmnicu Vâlcea, Oltenia. *Funcţie*: ministru al Informaţiilor. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: Frontul Plugarilor din toamna lui 1944, aderă la Partidul Socialist Ţărănesc al lui Ralea în 1938 – 1944.1924 – 1938 – membru al Partidului Ţărănesc, care s-a unit cu Partidul Naţional Transilvănean pentru a forma Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: Educat în oraşul natal, apoi a terminat chimia la Universitatea din Bucureşti în 1924.1924 – vicepreşedinte al organizaţiei Lupu a Partidului Ţărănesc, aripa tânără (preşedinte Tudor Ionescu şi secretar Anton Alexandrescu); carieră jurnalistică şi ca ţărănist. 1934 – 1938 – redactor la *Dreptatea*. Decembrie 1938 – a părăsit Partidul Naţional-Ţărănesc, alăturându-se lui Ralea; a lucrat la *Jurnalul* până la interzicerea acestuia în 1940; în timpul războiului a fost membru al comitetului editorial de propagandă la Cartierul General al lui Antonescu şi aşa a ajutat la scoaterea unui număr antisovietic pentru armată; l-a urmat pe Ralea la fuziunea Partidului cu Frontul Plugarilor în noiembrie 1944.6 martie 1945 – secretar-general la Ministerul Artelor până la numirea prezentă; în primăvara lui 1945 este numit redactor la *Frontul Plugarilor*, ziarul Partidului, poziţie pe care încă şi-o păstrează. Noiembrie 1946 – a fost în fruntea listelor pentru judeţul Râmnicu Sărat. 30 noiembrie 1946 – numit ministru al Informaţiilor.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Soţia, Elena, a fost director al şcolii de fete, acum lucrează pentru Partidul Comunist Român. A fost aleasă pentru judeţul Romanaţi ca membră a Frontului Plugarilor.

Remarci: Şi-a datorat începuturile politice lui N.

Lupu, al cărui protejat a fost şi sub a cărui ghidare şi-a început activitatea la Tineretul Ţărănist. S-a bucurat de sprijinul lui Lupu mulţi ani, până când a avut altercaţii cu conducerea Partidului Naţional Ţărănist. În 1938 s-a alăturat aripii lui Ralea (dizidenţi), de pe urma căreia a dorit să obţină un câştig politic. Este un ziarist oportunist, are un trecut bogat în profesie, iar acum se dedică exprimării ideilor Partidului. Este scund, păr grizonant, pare mai bătrân decât vârsta declarată, sursele spunând că are peste 50 ani.

63. Luca, Vasile (Laszlo)

Naţionalitate: Română şi sovietică. *Ocupaţie*: Comintern – Moscova. Născut la 8 iunie 1898 în comuna Lemneni, judeţul Trei Scaune, Transilvania. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv, Comintern – Moscova. Membru al Comitetelor Executiv şi Politic în Partidul Comunist Român. Numit: înainte de război. *Partid*: Membru al Cominternului şi al Partidului Comunist Român.

Carieră: La vârsta de 13 ani a devenit ucenic reparator de ceasuri, la 16 a muncit la calea ferată Braşov; în 1915 a intrat în armată şi a plecat pe front. 1916 – a început propaganda anti-război. 1918 – 1919 – a făcut parte din mişcarea revoluţionară maghiară. 1919 – a reintrat la Căile Ferate Braşov şi a devenit membru al Partidului Socialist şi membru de sindicat. 1922 – a intrat în Partidul Comunist Român, a fost arestat de multe ori şi a petrecut aproape 10 ani în închisorile româneşti. 1934 – din pricina participării la grevele de la Griviţa a fost condamnat la 10 ani

29

Închisoare, sentinţa fiind mai târziu redusă la 5 ani; eliberat la termen, dar în 1940 – 194429 este

30

Închis la Cernăuţi, în nordul Bucovinei, unde a fost eliberat de Armata Roşie30; a lucrat [în URSS] cu Ana

Pauker la trimiterea de instrucţiuni şi propagandă comuniştilor români; s-a întors în România cu Armata Roşie ca membru al CC al Partidului Comunist Român, a organizat Frontul Democratic şi a fost ales secretar al Consiliului General; a făcut propagandă guvernului Groza printre ungurii din Transilvania. Noiembrie 1946 – numărul doi pe listele judeţului Cluj, după dr. Groza.

Limbi străine: Română, maghiară, rusă.

Detalii despre familie: Origine maghiară (Szekler), a rămas orfan de mic şi a fost trimis într-un orfelinat la vârsta de 7 ani.

Remarci: Importanţa lui Luca, în afară de faptul că este membru al Cominternului, este aceea că-i menţine pe maghiarii din Transilvania în sprijinul regimului Groza, prin discursuri care spun că poziţia lor poate fi numai astfel păstrată, în opoziţie cu sentimentele naţionaliste

29 Corect: 1940.

30 Iunie 1940.

exprimate de Partidul Naţional-Ţărănesc. Comunist inteligent şi capabil, el şi Ana Pauker muncesc în cercurile româneşti de comunişti cu handicapul de a nu fi consideraţi adevăraţi români. În calitate de membru al Cominternului, se bucură de linie directă cu Moscova.

64. Macovescu, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician-jurnalist. Născut cca. 191431 lângă Râmnicu Vâlcea, judeţul Vâlcea. *Funcţie*: Nu are. *Partid*: Comunist. Activ după lovitura de stat din 23 august 1944.

Carieră: A studiat la Universitatea din Bucureşti; din octombrie 1945 – membru al Comitetului Central al Mişcării Tineretului Progresist. Ziarist profesionist, a fost în redacţia *Timpului* din 1939 până în august 1944; corespondent diplomatic al acestui ziar din 1940 până în 1944, când Mircea Grigorescu (consilier de presă al lui Mihai Antonescu) a lansat *Ecoul*. În articolele cu care a

contribuit în timpul războiului la *Timpul* şi *Ecoul* a găsit căi şi metode de a transmite adevărul cu privire la operaţiunile militare ale Aliaţilor. I-a fost subaltern lui Mircea Angelescu la Ministerul Propagandei unde a lucrat la secţia care trimitea directive presei. În 1942, împreună cu un grup de ziarişti români, a vizitat Germania şi a scris o serie de articole despre relaţiile româno-germane. (*Dreptatea* din 17 februarie 1946 a publicat în facsimil câteva din articolele lui Macovescu, împreună cu o fotografie care îl arăta dând mâna cu Baldur von Schirach, liderul tineretului german.) După 23 august 1944 a colaborat la *România liberă*, *Tribuna poporului* şi *Scânteia*. În noiembrie 1945 a fost în fruntea delegaţiei române la Conferinţa Tineretului de la Londra. 6 martie 1945 – e numit secretar-general la Ministerul Informaţiilor, post la care a renunţat după alegerile din noiembrie 1946, cu speranţa că va obţine o însărcinare diplomatică în străinătate. Aceasta însă nu a devenit realitate.

Limbi străine: Română, engleză, franceză, germană fluent.

Detalii despre familie: Rădăcini ţărăneşti, căsătorit cu o evreică comunistă de origine maghiară, sora soţiei lui Vasile (Laszlo) Luca. A avut şi ea pregătire în domeniul presei şi, după cum se spune, îi supraveghează pe jurnaliştii români apropiaţi celor americani şi englezi.

Remarci: Macovescu este o prezenţă plăcută, destul de chipeş. E considerat ca „moderat” în Partid. În activitatea sa trebuie remarcată şi tenta (considerabilă) de oportunism. A fost protejatul lui Mihai Antonescu, fost vice-premier sub Mareşalul Antonescu.

65. Malaxa, Nicolae

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Industriaş. Născut în 1883 la Bârlad, Moldova. *Funcţie*: Şef al industriaşilor români. *Partid*: Încearcă să transforme toţi politicienii cu influenţă în oamenii săi indiferent de apartenenţa la vreun

partid, deşi acum este foarte apropiat de comunişti.

Carieră: Mama sa a fost o văduvă săracă. Malaxa a fost obligat să înceapă să muncească de mic copil; a devenit inginer la Administraţia Căilor Ferate. 1919 – printr-o asociere secretă cu T. Enacovici, a înfiinţat u atelier de reparaţii de locomotive şi vagoane de marfă; profitul a fost atât de mare încât, sub acuzaţia de a fi reparat material rulant aflat în cea mai bună stare, a avut loc şi o investigaţie parlamentară; se spune că prin mită s-a muşamalizat ancheta; Enacovici s-a retras din afacere. 1928 – Uzinele de locomotive N. Malaxa au fost în mod oficial constituite;

31 Exact: 28 mai 1913.

datorită cadourilor făcute prietenilor d-nei Lupescu, i s-a permis accesul în interiorul cercului Lupescu-regele Carol; şi-a asigurat un contract cu statul român de a construi locomotive şi, datorită banilor statului plătiţi în avans, şi-a construit propria întreprindere; statul a plătit de mai multe ori pentru materialul său rulant decât dacă l-ar fi achiziţionat din alte părţi în Europa. A organizat cu sprijinul lui Carol ramuri importante ale economiei româneşti, fiecare primindu-şi comisionul său; uzina de ţevi de oţel a fost construită din avansul guvernului şi produsele livrate la preţ exorbitant industriei petrolifere sub 1.000% faţă de tariful practicat; a fost în spatele lui Gheorghe Tătărescu la ruptura sa de Partidul Naţional-Liberal al lui Dinu Brătianu. A căutat să preia controlul Uzinei din Reşiţa la care se spune că deţinea 12%, interesul pentru aceasta a transformat cooperarea iniţială cu Max Auşnit într-o rivalitate; ca reprezentant al intereselor British Vickers-Armstrong, Auşnit a refuzat să le facă jocul şi Malaxa, împreună cu Carol, l-au arestat. A primit în avans o sumă enormă destinată industriei armamentului, cu care a fost construită fabrica Tohani de lângă Braşov. 1939 – trustul a fost reorganizat în trei

firme: Compania N. Malaxa, Uzinele N. Malaxa de ţevi şi oţel, Uzinele N. Malaxa, Tohanu Vechiu; a intrat în legătură cu Banca Westminster din Londra. 1940 – negocieri cu Albert Göring pentru participarea germană la întreprindere; după plecarea lui Carol a finanţat Garda de Fier (naziştii români) şi rebeliunea acesteia din ianuarie 1941 a fost dirijată de la centrul din casa lui Malaxa, care acum este, ironia sorţii, casa generalului sovietic Susaikov; arestat după rebeliune şi reţinut câteva zile de poliţia secretă; din cauza unor aranjamente personale necorespunzătoare, a refuzat să semneze acordul pentru controlul proprietăţilor Uzinei Hermann Göring. 7 octombrie 1941 – statul a semnat o convenţie cu nemţii pentru a le închiria acestora toate uzinele sub numele de Compania Rogifer, statul român şi cel german controlând fiecare 50% din ele. Atunci Malaxa este eliberat de sub protecţia asigurată. Februarie 1942 – printr-un decret oficial, statul a expropriat averile lui Malaxa după o investigaţie care a dovedit că acesta a avut profituri fantastice de pe urma afacerilor cu statul; rapid, în 1943, statul român a cumpărat jumătatea germană de la Rogifer. 9 octombrie 1943 – lui Malaxa i s-a redat dreptul de a participa la jumătate din proprietăţi; după armistiţiu, în toamna lui 1944 a eşuat în oferta de a controla întreprinderile oferite capitalului american şi în mituirea agenţilor americani pentru a realiza acest lucru; s-a orientat spre comunişti şi alţi politicieni; printr-un aranjament a dat sume mari pentru fondul de război al Partidului [Comunist Român] şi personal i-a mituit cu case, pe ministrul comunist al Comunicaţiilor, Gheorghiu-Dej, şi pe Groza, pe atunci vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, care au garantat aprobarea de a anula contractul Rogifer şi de a i se restitui în întregime toate proprietăţile. 13 aprilie 1945 – un decret guvernamental restituie proprietăţile, dă credite foarte avantajoase şi materii

prime pentru operaţiuni viitoare, stabileşte un comision pentru a i se compensa profiturile pierdute între 1941 – 1944 şi i-a acordat 2 460.000 dolari compensaţii pentru cele 14 uzine de laminat luate de ruşi sub clauzele Armistiţiului; Malaxa a aranjat plata unei sume de 600.000 dolari către Auşnit pentru a-şi achita nişte datorii; din octombrie 1945, în ciuda opoziţiei oficiale a americanilor faţă de plata unor compensaţii României înainte ca cererile americane să fie satisfăcute, se spune că ar fi aranjat ca să aibă depuse în mai multe conturi câteva milioane de dolari în SUA, deşi nu toate sunt deschise pe numele său. Auşnit a fost forţat să coopereze în afaceri şi actualmente Malaxa deţine 30% din afaceri. Participare sovietică la Reşiţa; încearcă încă să-şi deblocheze fondurile din America prin diverse mecanisme şi să apere capitalul american investit în întreprinderile sale, cum este cu Kaiser Frazer Automobile Company. Aprilie 1946 – este numit membru al delegaţiei Camerei de Comerţ Româno-Americane pentru a merge în SUA să reprezinte neoficial guvernul român.

Iunie – a plecat cu delegaţia în Franţa şi SUA după afaceri, interese şi, după cum se spune, pentru a se întâlni cu prietenii fostului rege Carol, şi încă nu s-a întors. *Limbi străine*: Română, franceză, greacă şi posibil germană.

Detalii despre familie: E de origine greacă. Căsătorit cu Nataşa Malaxa şi are doi copii. Fiul nu are o ocupaţie precisă; a părăsit Universitatea din Bucureşti înainte de absolvire. Fiica, al cărei nume era legat de regele Mihai, pe când aceste era prinţ, e măritată cu un doctor român32 şi amândoi au emigrat de curând în SUA din Turcia, unde d-na Malaxa şi fiica au aşteptat ultimele faze ale războiului.

Remarci: Unul dintre cei mai deştepţi, complecşi şi lipsiţi de scrupule oameni din România, e o combinaţie de tâlhar gentleman şi om de afaceri grec. În orice caz, e foarte generos cu cei care i-au fost prieteni în zilele sale

sărace din tinereţe. Cei care înţeleg temperamentul grecilor şi metodele amorale ale unor mari oameni de afaceri simt că-l înţeleg pe Malaxa. Cea mai puternică şi desăvârşită tehnică este mituirea cu generozitate a guvernului prin folosirea fondurilor guvernamentale. Orice efort al guvernului pentru întreprinderi ar trebui să fie dublu pentru a-i oferi capitalul necesar şi un profit enorm, în timp ce cealaltă jumătate este concretizată în mituiri ale oficialităţii pentru ca să facă afacerea posibilă.

Ultimul salt politic pe care Malaxa a trebuit să-l facă să se înţeleagă cu comuniştii a fost cel mai bun test personal, căci în toamna lui 1944 era privit ca fascist, o persoană anatemizată pentru ruşi, care nu au putut să explice cu claritate legăturile sale din timpul războiului cu nemţii şi cu Antonescu. Inginerul său şef Carp era clar asociat cu germanii. Abilitatea tehnică a lui Malaxa i-a fost folositoare şi s-a ridicat din nou pe propriile lui picioare, dar omul, distins la înfăţişare, arată bătrân şi obosit.

Persoană frugală, muncitoare şi inteligentă, Malaxa este darnic cu mituirea politicienilor de care are nevoie. Un dar făcut lui Groza în ziua numirii ca premier a fost aceeaşi casă pe care odată i-o dăruise lui Mihai Antonescu, vice-premier sub Mareşalul Antonescu. Mâna lui dreaptă în afaceri este inginerul Basil Ştefănescu, iar avocatul personal este subsecretarul de la Finanţe Alexandrini. Azi printre oamenii săi politici de frunte pot fi consideraţi: vice-premierul Gheorghe Tătărescu, premierul Groza, Gheorghe Gheorghiu-Dej – ministrul Industriei şi Comerţului, Mihai Ghelmegeanu; un lider naţional-ţărănist, Ionel Pop, este consilier legal şef care-i reprezintă interesele şi surse de încredere au confirmat că acum Savel Rădulescu a intrat în sfera sa de influenţă. E în stilul său să-i mituiască pe politicienii români pentru scopuri personale, ceea ce stârneşte reacţii adverse şi dispreţul celor ce năzuiesc la un regim democratic în ţara lor, căci

Malaxa apare categoric ca o influenţă politică puternică şi nesănătoasă.

Lui Malaxa îi place viaţa liniştită, dar are o pasiune ce pare tipică genului său de om – îi place să joace poker.

66. Maniu, Dr. Iuliu

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1873 la Şimleul Silvaniei, în nordul Transilvaniei. *Funcţie*: Preşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: A studiat la Cluj, Viena şi Budapesta; a devenit mai târziu profesor de drept la Seminarul Teologic din Blaj (Transilvania); în 1906 a intrat în Parlamentul maghiar ca membru al Partidului Naţional Român din Transilvania; a fost implicat în mai multe scene tensionate cu

32 George E. Palade.

parlamentarii maghiari majoritari. 1911 a fost arestat pentru instigarea minorităţii româneşti din Transilvania la revoltă împotriva ungurilor. 1914 – 1918 – a organizat revolta românilor transilvăneni în armata austro-ungară, sprijinind astfel considerabil Declaraţia de independenţă. 1919 – după unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat a fost ales preşedinte al Partidului Naţional Român şi a avut un rol esenţial în coaliţia cu Partidul Ţărănesc din Vechiul Regat şi în formarea Partidului Naţional-Ţărănesc.

1930 – pentru a contracara opoziţia liberală, a sprijinit întoarcerea regelui Carol din exil. Iunie 1931 – şi-a dat demisia din cauza faptului că regele Carol şi-a încălcat angajamentele asumate înainte de întoarcerea sa. August 1932 – a refuzat să formeze guvernul. Octombrie 1932 – preşedinte al Consiliului de Miniştri. Ianuarie-noiembrie 1933 – Prim-Ministru; a intrat în conflict cu Vaida-Voevod cauzând o ruptură în Partidului Naţional-Ţărănesc. 1938 – a protestat faţă de introducerea Constituţiei semifasciste a lui Carol.

Iulie 1940 – la pierderea Basarabiei a cerut formarea unei coaliţii guvernamentale şi revenirea la regimul parlamentar. 1940 – 1941 – contact constant cu miniştrii britanic şi american [la Bucureşti], în timp ce regimul fascist33 din România s-a consolidat, pentru a căuta ajutor împotriva acestuia şi a realiza canale de informaţie clandestine. 1941 – 1944 – a aprobat războiul împotriva Rusiei până când românii au trecut Nistrul, apoi a protestat pe lângă Antonescu faţă de continuarea războiului şi de sprijinirea Germaniei; proteste prin mesageri sau printr-un lung memorandum semnat şi de Constantin (Dinu) Brătianu, preşedinte al PNL; primăvara lui 1944 – prinţul Barbu Ştirbey şi Constantin Vişoianu au fost trimişi din partea României să negocieze Armistiţiul cu Aliaţii şi şi-a unit eforturile pentru a înlătura regimul Antonescu. Negocierile au trenat. În România şi-a continuat activitatea ca lider al Blocului Naţional Democrat, compus din: PNŢ, PNL, PSD, PCR., rezultând lovitura de stat din 23 august 1944, coordonată de regele Mihai. 23 august 1944 – ministru fără portofoliu în primul guvern de uniune naţională al lui S ănătescu. 6 martie 1945 – a refuzat ca Partidul său să participe în guvernul Groza, considerând că acesta este nereprezentativ şi că locurile alocate Partidului său în Cabinet erau insuficiente. August 1945 – l-a sfătuit pe rege să ceară demisia lui Groza pe motiv că regimul său nu era capabil să încheie Tratatul de Pace cu Aliaţii. Ianuarie 1946 – este de acord, deşi împotriva voinţei sale, cu sugestia ambasadorilor american şi britanic în URSS, aflaţi atunci la Budapesta [Bucureşti] de a aplica deciziile Moscovei de a avea din partea Partidului un ministru fără portofoliu în guvern. Mai 1946 – este criticat vehement de guvern pentru că a afirmat în depoziţia făcută la procesul lui Antonescu că Basarabia şi nordul Bucovinei sunt teritorii româneşti şi pentru că a dat mâna cu Mareşalul Antonescu; în vara şi

toamna lui 1946 a protestat împreună cu dl. Dinu Brătianu faţă de modul în care guvernul îşi îndeplinea obligaţiile din acordul de la Moscova, mai ales în pregătirea alegerilor. Noiembrie 1946 – ales pentru Bucureşti, dar, pentru că a considerat alegerile viciate, s-a pus de acord cu Dinu Brătianu să nu le permită deputaţilor să-şi preia locurile din Parlament.

Limbi străine: Română, maghiară, germană.

Detalii despre familie: Religie unitariană. Toată viaţa burlac. Nepotul, Ionel Pop, a fost pregătit pentru o eventuală conducere a PNŢ din Transilvania.

Remarci: D-l Maniu, deşi suferă de reumatism la picioare, pare perfect sănătos ca urmare a unui mod de viaţă cumpătat. Îşi poartă drept corpul, de înălţime mijlocie iar faţa cu trăsături puternice nu-i trădează vârsta.

33 Inexact!

În conversaţie remarcile lui Maniu sunt pătrunzătoare şi analizele sale politice, deşi tind să fie exhaustive în explicaţii, impun atenţie. Adepţii săi au pentru el cel mai mare respect ca om care şi-a dedicat întreaga viaţă politicii şi care a adus calităţi solide de implicare şi integritate personală acestei sarcini. Ferm, încăpăţânat atunci când este încredinţat că e o chestiune de principii, prin aceasta fiind un fenomen politic românesc. Aceste calităţi menţionate mai sus sunt cunoscute ţării şi orice efort al ruşilor sau al guvernului de a-l denigra personal nu fac decât să-i sporească popularitatea, astfel încât la ora actuală are mai mult ca niciodată prestigiul de apărător al democraţiei şi independenţei României.

Criticii lui Maniu îl cataloghează drept „negativist”, acuzându-l că se simte mai bine în opoziţie decât dacă ar fi lider constructiv, în timp ce apărătorii infirmă cu tărie că situaţia dintre cele două războaie şi cea de azi au făcut pentru Partidul său imposibilă guvernarea ţării şi

păstrarea principiilor democraţiei. Cerând loialitate adepţilor săi, el răspunde cu aceeaşi loialitate şi s-a răspândit acuzaţia că mulţi dintre subalternii săi au viciile atribuite în general politicienilor, pe care le ascund în spatele integrităţii personale a lui Maniu.

Tactic, Maniu îşi ia singur deciziile după ce-i ascultă pe cei din ierarhia Partidului care sunt calificaţi să vorbească despre un anumit subiect. Are un mare respect pentru părerile lui Ghiţă Popp, dar adesea cere ajutor calificat din afara partidului. Se spune că vorbeşte cu [Ion] Mihalache şi cu [Mihai] Popovici mai mult pentru a-i influenţa decât pentru a primi în schimb sfaturi valoroase. În relaţiile cu adepţii săi, Maniu adoptă adesea ceea ce consideră a fi o practică justificabilă de a exprima optimismul pe probleme particulare ce le întăresc moralul, în timp ce el poate să simtă altfel în intimitate. Ca politician, Maniu insistă să se întâlnească cu oricine vrea să-l vadă şi să vorbească oricât de mult doreşte acela. Ca urmare, atunci când e în Bucureşti, după o săptămână cu un program atât de încărcat, oboseşte şi trebuie să plece pentru a se odihni, de obicei la Sinaia sau la Sibiu.

Fondurile personale ale lui Maniu, conform unei surse de încredere din Partid, provin dintr-o mină de aur de la Baia Mare în Munţii de la Nord de Alba Iulia pe care a cumpărat-o cu cel puţin 40 de ani în urmă. A produs întotdeauna destul aur, dar Compania Petrolieră „Concordia” a investit mai mult capital şi, cel puţin până de curând, i-a plătit o rentă pentru aurul extras. Mai posedă, de asemenea, o casă în satul Bădăcin, lângă Zalău, în nordul Transilvaniei.

Pe perioada negocierii Armistiţiului Maniu a căutat în primul rând să facă o înţelegere separată cu SUA şi Marea Britanie, deoarece îi era teamă de acţiunile viitoare ale sovieticilor în România. Oficialii sovietici şi sateliţii lor din guvern îl acuză pe Maniu că este „reacţionar”, în timp ce

Maniu declară că evenimentele confirmă analizele sale despre politica sovietică ce include dominarea completă a României, suprimarea democraţiei de tip occidental şi o eventuală încorporare a României în URSS.

67. Maurer, Ion (Gh.)

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician comunist. Născut la 8 iulie 189934 în comuna Vorumloc, judeţul Târnava Mare, Transilvania. *Funcţie*: Subsecretar de stat pentru aprovizionare la Ministerul Industriei şi Comerţului. Numit: martie 1947. *Partid*: Comunist.

Carieră: Şcolile militare din Craiova şi Iaşi; licenţă în drept la Universitatea din Bucureşti; judecător la Agnita şi mai târziu prim-procuror la Sighişoara; a demisionat şi a practicat avocatura la Sighişoara; a intrat în politică alături de Jean Florescu, pe atunci lider

34 Exact: 23 septembrie 1902.

judeţean PNL; mai târziu s-a alăturat Partidului Ţărănesc Radical (Grigore Iunian); a locuit în Bucureşti şi a lucrat mai ales în judeţul Dâmboviţa; în timpul dictaturii lui Antonescu a fost de două ori închis în lagărul de concentrare de la Tg. Jiu şi acolo, din 1942, a devenit membru PCR: 1943 – eliberat din închisoare, a fost obligat să lupte pe frontul din Crimeea, unde se spune că a făcut propagandă în rândul trupelor. August 1944 – asistentul lui Bodnăraş în aşa-zisa formare a trupelor muncitoreşti. 6 martie 1945 – numit subsecretar de stat la Comunicaţii şi Lucrări Publice; vara şi toamna lui 1946 – a fost unul din liderii delegaţiei române la Conferinţa de Pace de la Paris subordonat direct Anei Pauker. Noiembrie 1946 – a fost primul pe lista electorală a Blocului Partidelor Democratice din judeţul Târnava Mare. 30 martie 1946 – numit subsecretar de stat pentru Economie Naţională în guvernul revizuit Groza. Martie 1947 – numit subsecretar de stat pentru aprovizionare la Ministerul Industriei şi Comerţului. *Limbi străine*: Română, franceză, poate şi

altele.

Detalii despre familie: Religie ortodoxă. Familia este de origine saxonă. Tatăl a fost profesor de germană la şcolile particulare din Ploieşti. A fost căsătorit de două ori.

Remarci: În prezent, este consilier tehnic al lui Gheorghiu-Dej, amândoi lucrând în Ministerul Industriei şi Comerţului şi luând parte la şedinţele PCR. Se poartă la fel ca apropiatul său şi de asemenea se lasă răsplătit cu şperţuri considerabile. Odată, adresându-se miilor de muncitori de la Atelierele de reparaţii de material rulant Astra, a fost aclamat de către mulţime şi, când i-a salutat cu pumnul ridicat, i s-a văzut un frumos ceas de mână din aur masiv. Este inteligent, a fost un avocat bun şi e considerat mai mult român decât cominternist în concepţiile sale politice.

68. Mihai I

Naţionalitate: Română. *Titlu*: Rege. Născut la 25 octombrie 1921 la Sinaia (ziua onomastică este la 8 noiembrie). *Funcţie*: Rege al României. Numit: 6 septembrie 1940.

Carieră: La moartea bunicului său, Ferdinand I, în ianuarie 192635, Mihai a fost proclamat rege sub regenţă până la întoarcerea tatălui său – care renunţase oficial la drepturile de prinţ moştenitor – 6 iunie 1930.8 iunie 1930 – a fost proclamat prinţ moştenitor şi Mare Voievod de Alba Iulia; educat sub supravegherea tatălui său împreună cu un mic grup de băieţi provenind din toate clasele sociale; la abdicarea tatălui său – 6 septembrie 1940 – sub presiunea Mareşalului Antonescu a fost din nou proclamat rege; în timpul războiului împotriva URSS a trăit retras, toate prerogativele regale aflându-se practic în mâinile Mareşalului Antonescu; în colaborare cu opoziţia democratică a pregătit în secret lovitura de stat de la 23 august 1944, zi în care şi-a asumat responsabilitatea pentru decizia de a-l aresta pe Mareşalul Antonescu şi de a

începe operaţiunile militare împotriva nemţilor. 1945 – după Ziua Victoriei a primit distincţia sovietică „Ordinul Victoriei” pentru contribuţia la victoria Aliaţilor. 20 august 1945 – sfătuit de majoritatea liderilor partidelor politice, cere demisia premierului Groza, care a refuzat, fapt ce a grăbit criza constituţională. Regele a cerut ajutorul celor Trei Puteri [SUA, URSS, Marea Britanie] pentru a forma un guvern capabil să încheie Tratatul de Pace şi, în ianuarie 1946, a acceptat recomandările delegaţiei diplomatice care a vizitat România ca să înceapă aplicarea acordului de la Moscova, astfel ca doi miniştri fără portofoliu să fie numiţi din partea PNL şi PNŢ şi libertăţile să fie respectate. După alegerile trucate din noiembrie 1946, regele a înclinat să nu deschidă lucrările Parlamentului, dar, din cauza presiunii PCR şi a lipsei de sprijin din partea

35 Corect: 20 iulie 1927.

guvernelor american şi britanic, a fost forţat să facă acest lucru, recunoscând în acest mod rezultatul alegerilor.

Limbi străine: Română, franceză, germană, italiană, engleză.

Detalii despre familie: Din familia Hohenzollern-Sigmaringen. Unicul copil al regelui Carol al II-lea şi al prinţesei Elena a Greciei.

Remarci: Mihai a avut un rol foarte dificil de când a devenit rege. Practic ignorat şi condus de Mareşalul Antonescu, el a dovedit un real curaj şi iniţiativă, oferindu-se să conducă pregătirile pentru lovitura de stat şi să o decaleze brusc cu trei zile din cauza circumstanţelor apărute ce o urgentau. A arătat calităţi asemănătoare când a cerut demisia lui Groza şi când şi-a menţinut cererea, urmând procedurile constituţionale, în ciuda oricărei presiuni ale guvernului şi sovieticilor. A acceptat guvernul Groza din 6 martie 1945 doar pentru că era un ordin direct al vice-comisarului sovietic [Andrei I.] Vîşinski. Înainte de luarea deciziilor îşi ascultă sfătuitorii, la fel ca în primele

zile, apoi cu Baronul [Ioan de Mocsonyi] Styrcea şi [Grigore] Niculescu-Buzeşti şi câţiva aghiotanţi de încredere şi secretarul personal. Unii critică persoanele din anturajul său, dar acest lucru se va întâmpla indiferent de persoanele în cauză. Savel Rădulescu, C. Vişoianu, Mareşalul Curţii Negel şi liderii partidelor îi prezintă mereu opiniile despre problemele importante; cu Savel Rădulescu s-a consultat mai mult în ultimul timp. Oricum, regele, în ciuda tinereţii şi a lipsei sale de experienţă, are simţ practic şi ia singur deciziile. După ascultarea consilierilor, de exemplu în martie 1945, în ciuda opoziţiei celui mai influent sfătuitor, a decis că este mai bine pentru viitorul României să accepte cererea lui Vîşinski şi să-l numească pe Groza ca premier.

Azi, Mihai e figura cea mai populară din ţară. El a simbolizat ideea balcanică a unui rege care preia puterea printr-o lovitură de stat şi acum simbolizează dorinţa ţării de independenţă şi eliberare de sub dominaţie străină. Acest lucru face ca în legăturile sale cu ruşii să fie nevoie de cea mai mare abilitate.

Şi-a continuat liniştit viaţa alături de mama sa. Cu fizicul său masiv şi puternic, e un pasionat al sporturilor, iubind viteza; este cel mai rapid conducător auto din România, având şi licenţă de pilot. Alte pasiuni ar mai fi: conducerea de şalupe rapide, înotul şi plimbarea cu jeepul pe cel mai accidentat teren pe care îl găseşte. Se ocupă de mecanică şi este fascinat de aviaţie. Nu studiază nimic în mod deosebit. Îşi capătă cunoştinţele din conversaţiile cu cei calificaţi să discute subiectele interesante din punctul lui de vedere şi, deşi în general entuziast ca mulţi alţi români, a abandonat formal studiul formal al limbii ruse.

69. Mihăescu, Ştefan

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 27 decembrie 1888 la Amărăşti, judeţul Romanaţi, Oltenia. *Funcţie*: Trezorier al PNŢ şi preşedinte al

organizaţiei PNŢ din Romanaţi. Numit: după lovitura de stat din 1944. *Partid*: PNŢ. După primul război mondial a aderat la Partidul Ţărănesc dr. N. Lupu.

Carieră: Liceul la Craiova. 1913 – şi-a luat diploma de inginer la Politehnica din Bucureşti; a fost angajat ca inginer la Compania Română de Căi Ferate; inginer la Clădirea Românească. 1917 – a părăsit PNŢ-ul cu N. Lupu, mai târziu a revenit împreună cu el; a fost fermier, industriaş şi de trei ori parlamentar de Romanaţi începând din 1928.1931 – 1934 – redactor al revistei *Progresul Social*; preşedinte al Consiliului de Administraţie de la CAM, monopolul naţional al tutunului în timpul lui Antonescu, şi expus criticilor pentru că a fost prea apropiat de nemţi în acea vreme. 1942 – preşedinte al Asociaţiei Inginerilor Români; are diverse interese de afaceri.

Limbi străine: Română, germană, franceză.

Detalii despre familie: Origine ţărănească, căsătorit şi are o fiică. Se spune că soţia lui e bogată. Are o fabrică de ţiglă şi cărămidă.

Remarci: Foarte bogat, şi-a sacrificat multe afaceri în actuala poziţie. El şi soţia sunt în cele mai bune relaţii cu Maniu. Cât timp a funcţionat la CAM au existat elemente din Partid ce ar fi vrut să-l excludă. După cum a afirmat un asociat al său, din punct de vedere politic el este remarcabil pentru tehnica sa ca parlamentar obstrucţionist. Este şef al organizaţiei din judeţul Romanaţi.

70. Mihail, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General. Născut în 188536 la Bucureşti. *Funcţie*: În retragere. *Partid*: Niciunul.

Carieră: Cadet 1 aprilie 1905, sublocotenent 1 iulie 1907, locotenent 1 iulie 1910, căpitan 1 aprilie 1915, maior 1 aprilie 1917, locotenent-colonel 1 aprilie 1920,

colonel 1 iulie 1927, general de brigadă 10 octombrie 1935, general-maior 25 octombrie 1939, general-locotenent 24 ianuarie 1942, general 1 aprilie 1945. Este absolvent al Academiei Superioare de Război şi ofiţer al Statului Major. Funcţiile sale de comandă au fost după cum urmează: 19221925 – comandant al unui batalion de munte; 1925 – 1929 – şef de Stat Major al Diviziei I Munte şi comandant al Regimentului I Vânători de Munte; 1929 – 1930 – comandant al Şcolii Speciale de Infanterie; aprilie 1931-octombrie 1933 – comandant al Regimentului 89 Infanterie, octombrie 1933-octombrie 1934 – şef al Serviciului de Informaţii al Statului Major; octombrie 1934-octombrie 1936 – comandant al Brigăzii de Vânători de Munte; octombrie 1936-noiembrie 1937 – Şef al Statului Major General în Inspectoratul general al Armatei a III-a; noiembrie 1937-februarie 1939 – şef al Gărzii Palatului Regal; februarie 1939-decembrie 1939 – subsecretar de stat al Armatei; decembrie 1939 – iunie 1940 – comandant general al Corpului II de Armată; iunie 1940-august 1940 – vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri; august 1940 – septembrie 1940 – şef al Marelui Stat Major; septembrie 1940 – a fost trecut în rezervă de Mareşalul Antonescu pentru că fusese fidel regelui Carol II. 23 august 1944 – a fost rechemat în armată şi i s-a redat fostul său post ca Şef al Marelui Stat Major. 12 octombrie 1944 – numit Inspector General al Infanteriei (această schimbare a avut loc, aparent, pentru că a ordonat Armatei Române să oprească jafurile şi anarhia provocate de armatele ruseşti pe teritoriul României). 1 iunie 1945 – numit Inspector General al Armatei române. Trecut în rezervă în august 1947, după ce un an a fost cadru disponibil.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Soţia are cetăţenie franceză.

Remarci: Mihail a fost printre cele câteva persoane cu care regele Carol II s-a sfătuit în timpul crizei ce a

precedat abdicarea sa. El şi generalul Paul Teodorescu au fost de părere că regele Carol II nu trebuia să abdice. Mihail a fost foarte apropiat de regele Carol II şi de actualul rege Mihai. Se spune că regele Mihai are mare încredere în capacităţile militare ale lui Mihail, în patriotismul şi loialitatea sa faţă de Coroană. A fost unul dintre autorii armistiţiului de la 23 august 1944. Ca Şef al Marelui Stat Major, după 23 august 1944, a avut succes în eliminarea şi

36 Exact: 1887.

Izgonirea trupelor germane din România. În armată este considerat cel mai abil şi onest dintre toţi vechii ofiţeri. În primul război mondial a fost rănit de două ori. A fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Este scund, cu tenul închis, demn şi are o atitudine modestă. Nu suportă şi evită publicitatea37.

71. Mihalache, Ion

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1882 la Topoloveni, judeţul Muscel, Muntenia. *Partid*: Prim-vicepreşedinte al PNŢ. Numit: 1927 – 1933 şi 1937 – în prezent.

Carieră: Învăţător în învăţământul public românesc. 1916 – 1918 – căpitan în armata română, câştigând Ordinul „Mihai Viteazul”, cea mai înaltă distincţie militară românească. 1919 – ministru al Agriculturii, în această calitate a proiectat prima lege a reformei agrare şi a împroprietăririi ţăranilor. 1919 – 1927 – a luptat împotriva PNL alături de Partidul Naţional Român din Transilvania. 1926 – cele două partide fuzionează sub conducerea lui Iuliu Maniu. 1928 – 1930 – ministru al Domeniilor şi al Agriculturii. 1932 – ministru de Interne; demisionează după un conflict cu regele Carol II. 1935 – elaborează programul progresist al PNŢ care mai este încă în vigoare. 1933 – 1937 – preşedinte al PNŢ; deputat în Parlament în fiecare legislatură după 1919. Ianuarie 1946 – a acceptat

cu greutate nominalizarea Partidului de a fi ministru fără portofoliu din partea Partidului său în guvernul Groza remaniat, dar nu a fost acceptat de către guvern şi de ruşi. Toamna lui 1946 – a fost eliminat de pe listele electorale pe motiv că ar fi militat pentru războiul împotriva Rusiei.

Limbi străine: Română, puţin engleză.

Detalii despre familie: Căsătorit. Fără copii.

Remarci: Este considerat cel mai bun orator politic român. Este o figură populară ca lider democrat printre ţărănişti. Cunoscut şi apreciat pentru activităţile sale democratice şi ca lider al PNŢ. În noiembrie 1937 a fost împuternicit de către regele Carol II s-a formeze guvernul, dar, aflând condiţia că ar fi trebuit să colaboreze cu Al. Vaida-Voevod, s-a răzgândit şi a rămas cu Partidul său în opoziţie.

Mihalache se îmbracă întotdeauna în costum ţărănesc, indiferent de ocazia socială, astfel afirmându-şi originea ţărănească. Şi-a transformat oraşul natal într-un sat ţărănesc model. Este scund, îndesat, cu o sănătate remarcabilă şi un temperament moderat; este principial. Mulţi dintre critici spun că nu el ar fi omul care să păstreze Partidul unit în cazul în care Maniu s-ar retrage sau ar muri, susţinând că Mihalache e prea uşor de descurajat şi de influenţat pentru a deţine această funcţie.

Povestea răspândită în timpul vizitei la Bucureşti din ianuarie 1946 a lui Vîşinski şi a ambasadorilor Harriman şi Clark Kerr cum că Mihalache s-a oferit voluntar să lupte împotriva URSS nu este decât parţial adevărată. În vremea când România declarase război URSS, Mihalache era ofiţer în rezervă, având gradul de maior al armatei române. Auzind că Mareşalul Antonescu a propus să-l mobilizeze şi să-l ataşeze staff-ului său ca şi consilier politic, Mihalache a ştiut să evite o astfel de funcţie, înrolându-se voluntar în trupele regulate. Oferta lui a fost acceptată şi a luptat în scurte campanii în timpul cărora România a redobândit

Basarabia. Atunci când Mareşalul Antonescu a decis să continue lupta împotriva Rusiei şi a trecut Nistrul, Mihalache a cerut să fie lăsat la vatră. Cererea i-a fost aprobată.

37 Cf. General Gh. Mihai (1887 – 1982), în Alesandru Duţu şi colaboratori, *Armata Română* p. 283 – 184.

72. Moşoiu, Tiberiu

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 23 iunie 1898 lângă Oradea Mare, Transilvania. *Funcţie*: Guvernator al Băncii Naţionale. Numit: ianuarie 1947. *Partid*: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional-Liberal al Dizidenţilor; fost membru al Partidului Naţional-Liberal.

Carieră: Doctor în drept, Universitatea din Bruxelles; profesor de drept roman la Universitatea din Cluj. 1937 – 1939 – subsecretar de stat la Culte şi Arte în guvernul Tătărescu sub regele Carol II; ca prieten apropiat al lui Tătărescu, s-a aliat cu acesta după 23 august 1944 când dizidenţii naţional-liberali au început negocierile cu Frontul Naţional Democrat, director al ziarului Partidului *Drapelul*. 28 aprilie 1946 – a votat pentru moţiunea lui Tătărescu pentru ca partidul să se alăture listei unice guvernamentale. 18 mai – numit guvernator al Băncii Naţionale Române; numirea a fost confirmată după naţionalizarea băncii.

Limbi străine: Română, franceză cel puţin.

Detalii despre familie: E bogat. Căsătorit.

Remarci: Pot fi spuse foarte puţine lucruri pentru a-l caracteriza pe acest om care este foarte apropiat lui Tătărescu şi îi împărtăşeşte oportunismul politic. Începutul său în politica liberală se datorează reputaţiei tatălui său şi faptului că PNL ducea lipsă de ardeleni cu oarecare capacitate intelectuală. E considerat mediocru.

73. Negel, Dimitrie D.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Mareşal al

Palatului. Născut la 27 ianuarie 1890 la Giurgiu, judeţul Vlaşca, Muntenia. *Funcţie*: Mareşal al Curţii Regale şi administrator al Domeniilor Regale. *Partid*: Niciunul.

Carieră: Născut la Giurgiu, unde tatăl său comanda un regiment; casa părintească lângă Bacău, Moldova, unde are moşie; învăţământ secundar şi Facultatea de Drept la Bucureşti; în 1915 doctor în drept, Universitatea din Paris; a luptat pe front în armata română în primul război mondial; a practicat dreptul; şi-a dezvoltat afaceri proprii; preşedinte al Uzinei „Assan” din Bucureşti, o afacere de familie de la mama sa; implicat de asemenea în „Olemn” („cherestea”). 1939 – 1940 (septembrie) până la guvernul Gărzii de Fier a fost preşedinte al Camerei de Comerţ Bucureşti. Iunie-noiembrie 1941 – subsecretar de stat pentru Aprovizionare în guvernul Antonescu; a încercat să demisioneze din prima lună. 24 iulie 1942 – numit Administrator al Domeniilor Regale; cunoscător al pregătirilor regelui pentru lovitura de stat, l-a ajutat cu sfaturi politice. 23 august 1944 – ministru al Agriculturii în primul guvern Sănătescu – guvern de unitate naţională. 4 noiembrie 1944 – îi este adăugată funcţia de Mareşal al Palatului, la aceea de Administrator al Domeniilor Regale. Martie 1945 – l-a sfătuit pe rege să-l accepte pe Groza ca premier; a rămas în poziţia asumată alături de rege în timpul crizei constituţionale până când guvernul a fost remaniat, 8 ianuarie 1946, după Acordul de la Moscova. Martie 1946 – şi-a înaintat demisia regelui sub presiunea guvernului, dar a rămas la post, presiunea fiind ulterior înlăturată. Noiembrie 1946 – l-a sfătuit pe rege să deschidă Parlamentul în faţa puternicelor proteste populare.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Necăsătorit. Fiu al unui general de cavalerie, aghiotant al lui Carol

I.

Remarci: Un atent şi fidel sfătuitor, dar nu prea puternic (din punct de vedere nervos) pentru a putea rezista presiunilor, de vreme ce guvernul a ştiut să-l facă docil prin ameninţări indirecte cu intentarea unui proces pe motiv că a deţinut o funcţie ministerială sub regimul Antonescu. I-a propus regelui demisia sa, care crede că un succesor potrivit nu se poate găsi şi ar vrea să-l păstreze pe Negel, cu orice preţ, ca Administrator al Domeniilor Regale. Există zvonuri că ar lucra mai aproape cu Tătărescu şi Malaxa în ceea ce priveşte afacerile personale. S-a ferit întotdeauna să se înscrie în vreun partid şi intimii săi îl consideră fricos, dar cu un puternic simţ al umorului bazat pe solide cunoştinţe. Este o prezenţă expresivă în conversaţii şi un om înalt şi greoi.

74. Nicodim, Patriarh

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Arhiepiscop de Bucureşti, Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Patriarh al României. Născut în 1885 la Pipirig, judeţul Neamţ. *Partid*: Se opune prezentului regim.

Carieră: A obţinut masteratul în studii teologice în 1895 şi a fost numit doctor onorific în teologie la Universitatea din Cernăuţi în 1920. Este fost student al Academiei Teologice din Kiev. Numit arhidiacon în 1894; arhimandrit în 1900; episcop de Iaşi în 1909; arhiepiscop de Chişinău, Basarabia, în 1918 – 1919; episcop de Huşi în 1912 – 1924 şi stareţ al Mănăstirii Neamţului în 1924 – 1935. A scris 21 de opere originale, 3 în colaborare şi 26 de traduceri, de exemplu: Biblia, lucrările lui F. Farrar şi alte articole şi lucrări din limba rusă.

Limbi străine: Română, rusă, engleză.

Remarci: Nu este progerman. A apreciat declaraţia de război împotriva Rusiei a lui Antonescu, oferindu-i o cruce de aur. A emis o scrisoare pastorală, lăudând „războiul sfânt împotriva necredincioşilor” şi o alta prin care sprijină lovitura de stat de la 23 august 1944, în

special pe rege. Patriarhul şi-a retras sprijinul faţă de Antonescu atunci când a încercat să-l detroneze pe rege. A fost într-un conflict continuu cu ministrul religiei sub Antonescu şi în prezent se opune intervenţiei statului în problemele confesionale.

75. Niculescu, Cornet Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General-locotenent. Născut la 7 noiembrie 1887 în Bucureşti. *Funcţie*: Şef al Gărzii Regale. Numit: 15 septembrie 1944. *Partid*: Niciunul.

Carieră: Cadet, 10 septembrie 1906; sublocotenent (de cavalerie), 1 iulie 1908; locotenent, 1 octombrie 1911; căpitan, 1 iulie 1916; maior, 1 septembrie 1917; locotenent-colonel, 25 mai 1923; colonel, 31 martie 1929; general de brigadă, 16 octombrie 1936; general-maior, 8 iunie 1940; general-locotenent, 18 iulie 1942.

A absolvit Şcoala Superioară de Război, este ofiţer al Statului Major şi a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Între 1 februarie 1925 – 1 aprilie 1926 a fost ataşat militar la Paris. A fost din nou la Paris ca ataşat militar în 1936. La întoarcerea în România a comandat Regimentul 6 Cavalerie în 1937 şi, mai târziu, Divizia 4 Cavalerie. Între 1939 – 1940 a fost subsecretar de stat pentru Armată. Din 5 iulie 1940 până la 8 septembrie 1940 a fost ministru al Apărării Naţionale. 1941 – 1943 – a fost comandant militar al Bucureştilor, demisionând la 8 mai 1943.1943 – 1944 – a fost ofiţer comandant al Corpului 5 Armată şi al regiunilor petrolifere din Ploieşti. La 23 august 1944 generalul Sănătescu l-a numit Comandant General al Corpului 2 Armată care apăra

Bucureştii de nemţii aflaţi în retragere. În 1943 a fost decorat cu Ordinul „Înalta Cruce a Coroanei României”.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Un adevărat democrat, este un slujitor

devotat al dinastiei române. Mare, volubil, cu reputaţia de a fi bun la scris. Cinstit şi direct, dar fără prea multă energie38.

76. Niculescu, Miron

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut [?] *Funcţie*: Subsecretar de stat la Educaţie. Numit: 25 iunie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat (Rădăceanu-Voitec).

Carieră: Profesor la Institutul Politehnic din Bucureşti. Nu a făcut politică înainte de a se înscrie la socialişti, după lovitura de stat din 23 august 1944; nu a avut un rol important în Partid înainte de ruptura din martie 1946, deşi avea o funcţie la Ministerul Educaţiei. Din 26 martie 1946 a început să funcţioneze ca subsecretar de stat la Educaţie, dar numirea oficială a fost anunţată în Monitorul Oficial nr. 143 din 24 iunie. Noiembrie 1946 – cap de listă al Blocului Partidelor Democratice pentru Suceava şi şi-a păstrat funcţia în guvernul Groza remaniat.

Limbi străine: Română, germană, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit, cu doi copii.

77. Niculescu-Buzeşti, Grigore

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 14 august 1908 la Buzău, Muntenia. *Funcţie*: Refugiat politic. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc din mai 1946.

Carieră: Licenţiat în drept; sublocotenent în corpul de rezervă; ataşat în 1930 şi secretar în consiliul juridic al Ministerului Afacerilor Străine. 1933 – a fost numit secretar al delegaţiei române la Liga Naţiunilor, Geneva şi a fost rechemat când ministrul Titulescu a fost înlocuit de regele Carol [29 august 1936]. Iunie 1937 – trimis la Stockholm, 1 aprilie 1931 – secretar adjunct. 1 septembrie 1939-august 1940 – trimis la Riga. Mai 1940 – prim-secretar. Mai 1941 – 39

Al. Cretzianu, diplomat român, i-a asigurat numirea

ca ofiţer şef al Serviciului Cifru39 în Ministerul Afacerilor Străine. 1943 – consilier de legaţie. 1943 – co-director al Afacerilor Economice, a negociat un acord comercial cu Finlanda la Helsinki, făcând declaraţii de presă despre condiţiile dorinţei României de a ieşi din război; cu aprobarea regelui şi a blocului democratic format în secret, a transmis mesaje negociatorilor secreţi cu Aliaţii, cum ar fi ministrul Cretzianu la Ankara şi Prinţul Barbu Ştirbey şi C. Vişoianu la Cairo; timp de 3 ani a fost consilierul regelui în planurile care au dus la lovitura de stat din 23 august 1944 şi a participat direct, într-o măsură importantă, la ea40.23 august-4 noiembrie – Ministru al Afacerilor Străine în primul cabinet Sănătescu al unităţii naţionale; a căzut în dizgraţia partidelor de stânga şi a ministrului Tătărescu şi, în august 1945, a fost demis de la Externe din cauza răspunsului scris la declaraţiile false făcute de Tătărescu în ceea ce priveşte lovitura de stat. Mai

Vezi General Constantin Nicolescu (1887 – 1972), în Alesandru Duţu şi colaboratori, *Armata Română* p. 301 – 302.

39 Denumirea exactă a departamentului deţinut între 20 mai 1941 şi 23 august 1094 – Director al Direcţiunii Cabinetului Ministrului şi Cifrului din cadrul Ministerul Regal al Afacerilor Străine al României.

40 Potrivit unor surse, ar fi fost chiar „arhitectul” conjuraţilor de la 23 august 1944!

1946 – a intrat oficial în Partidul Naţional-Ţărănesc şi a fost numit vicepreşedinte pe judeţul Arad sub Aurel Leucuţia. Noiembrie 1946 – ales al doilea deputat de Bucureşti, dar înainte plecase ilegal din ţară cu avionul.

Limbi străine: Română, franceză, engleză, posibil şi altele.

Detalii despre familie: Al treilea soţ al lui Catherine Ştirbey, fiica Prinţului Ştirbey. Soţia a murit în Elveţia,

noiembrie 1946.

Remarci: Vine din aceeaşi zonă ca şi Constantin Vişoianu, care îl ştia că fiind un băiat bun. Vişoianu l-a sprijinit să intre la Externe şi l-a adus în atenţia ministrului Titulescu la Geneva. Conştient de inteligenţa sa indiscutabilă încă din copilărie, Buzeşti are un ego care ştie toate răspunsurile. Această trăsătură, combinată cu puterea de a le vorbi fără tact interlocutorilor săi despre datoria lor, i-a făcut pe mulţi duşmanii săi. Prietenii i-au atras atenţia asupra acestor lucruri, dar avertismentul nu are un efect de durată. Are o sănătate precară, suferă de leucemie şi anemie pernicioasă, ceea ce se vede pe figura-i ştearsă şi faţa palidă.

78. Nistor, Ion I.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician.

Născut la 16 august 1876 la Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, Transilvania [Bucovina].

Funcţie: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional-Liberal dizident. Numit: 1938. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal dizident (Tătărescu). Fost naţional-liberal.

Carieră: A absolvit liceul la Rădăuţi şi Universitatea la Cernăuţi. 1909 – doctor în filosofie la Universitatea din Viena; a participat la cursuri la München, Berlin şi Bucureşti; profesor de liceu la Suceava şi Şcoala Ortodoxă de la Cernăuţi. 1911 – asistent de istoria Europei de Sud-Est la Universitatea din Viena. 1912 – Universitatea din Cernăuţi ca asistent la Istoria României; profesor permanent la 8 mai 1914.

În timpul războiului a venit în Vechiul Regat al României şi, conducându-i pe ceilalţi refugiaţi români, a apărat cauza intrării României în război de partea Aliaţilor. 1919 – a mers în Basarabia cu alţi refugiaţi pentru propagandă; membru al Academiei Române (1914) 41, preşedinte al Universităţii din Cernăuţi (1920 – 1921 şi

1933 – 1936), senator pentru Universitatea din Cernăuţi (mai 1920-ianuarie 1922), ministru pentru Bucovina (18 decembrie 1918 – 2 mai 1920 şi 20 ianuarie 1922 – 30 martie 1926), pentru Basarabia (14 februarie-27 septembrie 1919), al Lucrărilor Publice (22 iunie 1927 – 16 noiembrie 1928), de Stat (14 noiembrie 1933 – 9 iunie 1934), al Muncii (19 iunie-23 septembrie 1935), al Muncii, Sănătăţii şi Asigurărilor Sociale (23 septembrie 1935-august 1936), din nou al Muncii (august 1936 – 28 decembrie 1937), al Cultelor şi Artelor (24 noiembrie 1939 – 1940). Deputat şi senator din 1919. Director al publicaţiilor *Junimea literară* şi *Codrul Cosminului*. Liniştit în timpul războiului, şi-a continuat colaborarea cu Tătărescu, urmând deschis Armistiţiul. 28 aprilie 1946 – a votat în favoarea moţiunii lui Tătărescu ca Partidul să participe pe listele electorale.

Limbi străine: Română, maghiară, germană, franceză.

Detalii despre familie: Fiu de ţărani. Căsătorit.

Remarci: Istoric bucovinean. A scris mai multe lucrări despre istoria diverselor părţi ale României. Ca politician profesionist, şi-a atins nivelul maxim ca fiind un om al lui Tătărescu şi fiind lider al liberalilor. A fost alături de Partidul lui Tătărescu în 1938 şi este un adept constant.

41 Exact: membru corespondent – 1911 şi titular – 1915.

79. Oieriu, Simeon

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1902 la Iaşi, Moldova. *Funcţie*: Preşedinte al Comisiei Române de legătură cu Comisia de Control a Aliaţilor. *Partid*: membru al Partidului Comunist Român.

Carieră: După absolvirea liceului, a luat masterul la Universitatea din Viena (1930); cercetare ştiinţifică; apoi a condus Laboratorul Militar de studii ştiinţifice asupra tuberculozei; a lucrat în Laboratorul Farmaceutic al

Facultăţii de Medicină, Bucureşti; mai târziu a lucrat la Institutul Cantacuzino şi, în calitate de director al secţiei clinice a Spitalului Cantacuzino, a scris numeroase lucrări de biochimie, publicate în Franţa, Germania, Austria şi România; implicat în afaceri politice în calitate de comunist, a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică din aceleaşi motive; la 23 august 1944 şi-a reluat locul printre comunişti; a reorganizat asociaţiile profesionale, înlăturând „fasciştii”; a ajutat la fondarea sindicatului tuturor muncitorilor publici; secretar-general şi director la ARLUS (Asociaţie culturală sovieto-română). Mai 1945 – vicepreşedinte al Comisiei române de punere în aplicare a Armistiţiului. 8 august 1945 – numit în fruntea unei noi organizaţii denumite Comisariatul General pentru Aplicarea Armistiţiului, cu rang de subsecretar; este preşedintele Comisiei române de legătură cu Comisia de Control a Aliaţilor. Noiembrie 1946 – al doilea pe listele din judeţul Dorohoi.

Limbi străine: Română, franceză, germană, posibil rusă.

Detalii despre familie: Evreu, botezat acum 3 ani. Soţia este tot evreică şi se spune că este comunistă.

Remarci: Un om foarte ambiţios şi dornic să facă totul pe placul ruşilor. În cadrul Comisiei de Armistiţiu s-a lovit de Mihail Ghelmegeanu, acceptând fiecare cerere a ruşilor şi numai dând sarcini la ministere fără a răspunde personal de îndeplinirea lor. Discursurile sale despre Armistiţiu rostite la radio au determinat o reacţie negativă din partea populaţiei şi, în cele din urmă, punerea în aplicare a Armistiţiului de către partea română a fost revizuită cu Oeriu în rolul de mesager al cererilor sovietice în guvern.

80. Parhon, Dr. Constantin I.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician-doctor. Faimos specialist în neorologie. Născut la 15 octombrie

1874 la Câmpulung, Muscel. *Funcţie*: Preşedinte al ARLUS. Numit: toamna lui 1944. *Partid*: Partidul Comunist Român din toamna lui 1944.

Carieră: Şcoli la Focşani, Buzău şi Ploieşti. 1893 – doctor în medicină la Universitatea din Bucureşti. 1896 – asistent la spitalele civile. 1903 – medic asistent la Spitalul Pantelimon. 1904 – lector la Clinica de boli nervoase. 1911 – medic şef al spitalelor civile. 1912 – profesor de neuropsihiatrie la Universitatea din Iaşi. 1930 – membru al Academiei Române42.1933 – transferat la Universitatea din Bucureşti; fondator şi preşedinte al Societăţii Române de Neurologie, Psihiatrie, Psihologie şi Endocrinologie; membru al multor societăţi medicale române şi străine; autor al multor lucrări de specialitate publicate în România şi peste hotare; din punct de vedere al medicinei internaţionale se spune că nu sunt importante; pensionat de la Universitatea din Bucureşti în timpul regimului Antonescu fiindcă depăşise vârsta de pensionare; toamna lui 1944 – a ajutat la fondarea ARLUS (societate culturală româno-rusă) şi a fost numit preşedinte al acesteia; numit din nou ca profesor la Universitate. Noiembrie 1946 – ales primul

42 Corect; 1928 – membru corespondent, 1939 titular.

pe lista din judeţul Maramureş a Blocului Partidelor Democratice din partea comuniştilor şi a fost preşedinte provizoriu la deschiderea Parlamentului la 1 decembrie.

Limbi străine: Română, franceză, germană, posibil altele.

Detalii despre familie: Tatăl a fost profesor, de origine transilvăneană.

Remarci. Profesor senil, complăcându-se mult timp în mediocritate, a fost pensionat la termenul prevăzut de lege. După lovitura de stat s-a apropiat de Partidul Comunist Român din motive de menţinere a prestigiului

personal, devenind apoi membru al acestui partid. I s-a dat titlul de om de ştiinţă remarcabil pentru a-i face poziţia la ARLUS mai impunătoare.

81. Pas (Pascu), Ion

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Jurnalist-politician. Născut în 1895 la Bucureşti. *Funcţie*: Ministru al Artelor. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat (Rădăceanu-Voitec) de la ruptura socialistă din martie 1946. Numit socialist pe viaţă.

Carieră: Şcoala în Bucureşti; atras de socialism; după primul război mondial a făcut parte din conducerea ziarelor *Socialismul* şi *Lumea nouă*, contribuind şi la redactarea periodicului *Omul liber*. 1933 – sub numele propriu sau sub pseudonimul P. Ioanid a scris cărţi pentru copii şi a făcut numeroase traduceri mediocre printre care Jules Verne, Gorki şi Lamartine; redactor adjunct al ziarului *Lupta*; în timpul perioadei legionare a fost redactor şef la *Vremea* care a făcut propagandă legionară; în timpul celui de-al doilea război mondial a fost mobilizat la Serviciul de propagandă al Statului Major, devenind unul dintre principalii redactori ai revistei *Soldatul*, distribuită pe front după modelul ziarului nazist *Der Soldat*; mulţi jurnalişti români au refuzat să trimită articole chiar nesemnate, dar unul dintre colaboratorii săi a fost Ş tefan Voitec, ulterior ministru al Educaţiei în guvernul Groza; în timpul războiului a scris multe articole care atacau deschis Rusia, Armata Roşie şi pe Stalin; după lovitura de stat din 23 august 1944 şi-a păstrat calitatea de membru socialist, ales în mod greşit de Titel Petrescu drept director al ziarului oficial al partidului *Libertatea* şi a fost numit în Comitetul Central; din pricina trecutului său a fost folosit de către comunişti, care l-au sprijinit în funcţia de Preşedinte al Uniunii Jurnaliştilor şi, mai târziu, ca Director al Teatrului Naţional. Martie 1946 – s-a alăturat ramurii Rădăceanu-Voitec a socialiştilor împotriva

lui Petrescu. 30 noiembrie 1946 – numit ministru al Artelor.

Limbi străine: Română, franceză, germană şi ceva rusă.

Detalii despre familie: Căsătorit pentru a doua oară.

Remarci: În calitate de socialist, compromis, va urma directivele comuniste. Dosarul lui poate fi găsit la Ministerul de Interne şi la Biroul lui Emil Bodnăraş. Ca ziarist a fost considerat un dezastru.

82. Pătrăşcanu, Lucreţiu

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist de profesie. Născut în noiembrie 1900 la Bacău, Moldova. *Funcţie*: Ministru al Justiţiei. Numit: 4 noiembrie 1944. *Partid*: Membru pe viaţă în Partidul Comunist Român[2].

Carieră: Fiu al binecunoscutului profesor şi scriitor D.D. Pătrăşcanu; în timpul primului război mondial s-a certat cu tatăl său, care era progerman şi ulterior a fost închis pentru atitudinea sa; a devenit comunist la vârsta de 17 ani, ulterior înstrăinându-se de familie; şi-a făcut studiile la Bucureşti şi Berlin, având diplomă de doctor în drept şi ştiinţe economice; a stat în Germania câţiva ani între 1919 – 1926.1931 – a fost ales în Parlamentul român la Cernăuţi ca singurul comunist, dar Camera a refuzat să-i valideze alegerea; şi-a continuat activitatea comunistă în cercurile de intelectuali, în acelaşi timp practicând dreptul şi continuând să scrie; în timpul războiului a fost trimis în lagărul de concentrare pentru un an şi apoi timp de doi ani a avut domiciliu forţat la Poiana Ţapului; a fost reprezentantul comuniştilor alături de alte partide politice la organizarea negocierii armistiţiului şi a pregătirilor

2 Despre Lucreţiu Pătrăşcanu (1900-1954) vezi Lavinia Betea, Lucreţiu Pătrăşcanu. Moartea unui lider comunist. Studiu de caz, Bucureşti, Editura Humanitas, 2001; Florin Constantiniu, PCR, Pătrăşcanu şi Transilvania (1945-1946), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001; Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, eds., Agresiunea comunismului în România I, p. 48-52.

secrete anterioare loviturii de stat; ministru fără portofoliu în cabinetul unităţii naţionale al lui Sănătescu; ca secretar-general al Partidului Comunist Român a fost numit preşedinte al Comisiei Române care a semnat Armistiţiul la Moscova, la 12 septembrie 1944; ministru al Justiţiei în cel de-al doilea cabinet S ănătescu la 4 noiembrie 1944, cabinetul Rădescu – decembrie 1944 şi cabinetul Groza – 6 martie 1945. August 1945 – în calitate de reprezentant comunist, l-a sfătuit pe rege să nu insiste asupra demisiei lui Groza. Aprilie 1946 – profesor de Economie la Universitatea din Bucureşti; a pregătit legea electorală redactată de guvern şi comunişti; presa din 14 iunie relata că a fost cooptat pentru Comitetul Executiv, înlocuindu-l pe Ghiţă Vasilichi. Iunie [iulie-august] 1946 – a participat la Conferinţa de Pace de la Paris, ca membru al delegaţiei române.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Soţia este evreică, decorator interior. Este tot comunistă. Viaţa lor de cuplu este agitată, Pătrăşcanu arătând un temperament instabil din punct de vedere emoţional, deoarece circulă glume printre colegii săi că se îndrăgosteşte şi se desparte de soţie şi de alte femei în mod constant.

Remarci: Un om agreabil, rezonabil, cu care se poate conversa, Pătrăşcanu se simte în largul său în orice companie, dar insrucţiunile Partidului îl obligă să-i schimbe fundamental ideile.

Este un om citit, versat în economie şi politică şi în alte circumstanţe nu ar fi devenit comunist.

În timpul vieţii s-a mişcat în diverse cercuri profesionale şi academice şi, deşi execută toate ordinele Comitetului Central, este conducătorul intelectual al aripii române, în contrast cu aripa Cominternului condusă de Ana Pauker. Din acest motiv a fost marginalizat de liderii de partid aleşi de Moscova şi nu mai este membru al

Comitetelor Politic şi Executiv.

Pătrăşcanu a afirmat, chiar şi în cartea sa *Sub trei dictatori*, că România nu este pregătită pentru comunism şi că rolul Partidului ar trebui să fie acela de a insista asupra reformelor împreună cu alte partide ale ţării.

Ca ministru al Justiţiei a încercat să realizeze o administrare moderată şi a căutat să amâne sau să revizuiască legile care afectau departamentul său, legi pe care le considera a fi extreme.

În discursurile din Transilvania a dat un avertisment minorităţii maghiare de a nu se aştepta la drepturi speciale şi că mai întâi erau cetăţeni ai statului român.

O revenire a influenţei sale în Partid a avut loc în iunie-iulie 1946 în legătură cu controversa supra legii electorale şi a fost ales ca reprezentant al Partidului Comunist pentru a merge la Conferinţa de Pace de la Paris.

83. Pauker, Ana

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist de profesie. Născută în 1893 la Codaeşti, judeţul Vaslui, Moldova. *Funcţie*: Membră a Cominternului Moscova şi a Comitetelor Central şi Politic din Partidul Comunist Român. Numită: înainte de război. *Partid*: Partidul Comunist Român.

Carieră: A fost învăţătoare la o şcoală evreiască. A studiat medicina doi ani în Bucureşti, dar a părăsit universitatea pentru că s-a dedicat mişcării socialiste. Până la greva generală din 1921 mişcarea muncitorească era numai social-democrată. A participat la această mişcare de anvergură. După 1921 Partidul s-a împărţit în social-democraţi şi comunişti. Ea s-a alăturat comuniştilor. În 1924 Partidul Comunist Român a fost declarat ilegal, dar ea şi-a continuat activitatea şi a colaborat la ziarele de stânga, legale şi ilegale. În concordanţă cu tacticile comuniste a călătorit în Elveţia şi Franţa. A studiat un an medicina în Elveţia. A participat la toate activităţile

comuniştilor în România de la demonstraţia din faţa Teatrului Naţional (unde s-a spus că ar fi fost angajată) în 1920 până la cea din Valea Jiului şi la greva de la Atelierele Griviţa în 1933. Cu ajutorul ministrului rus la Bucureşti, a reuşit să fugă din închisoarea de la Craiova, cum au făcut şi alţi doi lideri comunişti, Ilie Pintilie şi [Constantin] Doncea (închişi pentru a fi judecaţi pentru organizarea grevei de la Griviţa) şi au fost trecuţi ilegal în Rusia. În 1936 a fost arestată din nou în România pentru că lucra împotriva securităţii statului şi a fost condamnată la 10 ani închisoare. A stat în închisoarea de la Mislea şi Plătăreşti timp de 5 ani; a fost în închisorile de la Jilava, Tg. Jiu şi Râmnicu Sărat. În 1940[3] a fost schimbată, printr-un acord cu Moscova, cu Ion Codreanu, fost deputat PNŢ de Basarabia care a fost arestat în Basarabia când aceasta a fost luată de ruşi [1940] şi ţinut prizonier la Kiev. A fost bine primită de Stalin şi a devenit colaboratoare a lui Manuilski şi Maurice Thorez. Atunci sau anterior a fost numită membru al Comitetului Executiv al Cominternului. În Rusia a devenit liderul refugiaţilor români, a trimis instrucţiuni prin curier şi radio comuniştilor în România şi a condus propaganda pentru România la Radio Moscova. Împreună cu Vasile (Laszlo) Luca a studiat cu politicienii sovietici activitatea ce urma să se desfăşoare după ocuparea României de către trupele ruseşti. În timpul războiului a fost maior în Armata Roşie, a ajutat la organizarea Diviziei „Tudor Vladimirescu" formată din prizonieri români de război în Uniunea Sovietică. În 1944 a stat în Moldova timp de două luni în spatele frontului sovietic şi mai târziu a apărut cu Vasile Luca la Botoşani, purtând uniforma sovietică. După Armistiţiu a direcţionat politica comunistă prin instrucţiuni de la Comintern[4].

---

3 Exact: la 3 mai 1941 (cf. Adrian Pandea, Passionaria din Codăeşti, în „Document", Bucureşti, nr. 3/2000, p. 54 şi urm.).

4 Detalii privind activitatea Anei Pauker (1893-1960), ascensiunea şi

Limbi străine: Română.

Detalii despre familie: De origine evreiască, tatăl era rabin. Numele ei de fată era Ana Rabinsohn. S-a căsătorit cu Marcel Pauker, un inginer pe care se spune că l-ar fi întâlnit în Elveţia, care era un comunist fanatic. Acesta a fost arestat mai târziu în timpul epurărilor din Uniunea Sovietică şi executat drept troţkist. Ea are trei copii. Un fiu este locotenent în Divizia „Tudor Vladimirescu"; mai are un fiu şi o fiică.

Remarci: Ana Pauker este liderul intelectual al Partidului Comunist Român şi vocea Cominternului. Aparent, poziţia ei este asemănătoare cu cea a unui trimis diplomatic care face recomandări şi raportează situaţia locală Cartierului General al Cominternului în Moscova şi primeşte în schimb instrucţiuni. Este considerată puterea ascunsă din spatele guvernului român. Aparent îşi împarte responsabilităţile cu Emil Bodnăraş, care tinde să devină mai influent şi are legături puternice cu NKVD.

Este de înălţime medie, figură inteligentă, îşi poartă părul grizonant tuns scurt. Toate interviurile sale stau mărturie faptului că este una din cele mai iscusite minţi din România. Devotată principiilor comuniste, care încearcă să prevadă fiecare mişcare a Partidului Comunist Român şi care este justificată de fiecare tactică politică. Guvernarea şi colaborarea cu Tătărescu şi cu guvernul FND le priveşte ca pe nişte lucruri temporare, în ciuda faptului că a fost închisă în timpul unei guvernări Tătărescu.

84. Penescu, Nicolae S.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut

---

decăderea spectaculoasă a unui lider comunist, în Gh. Crişan, Piramida Puterii, p. 219-220; Simion Silviu Şomîcu, Radiografia puterii, p. 73-74; Gh. Buzatu, Mircea Chiriţoiu, eds., Agresiunea comunismului în România, I, p. 34 şi urm.; Robert Levy, Gloria şi decăderea Anei Pauker, Iaşi, Editura Polirom, 2002, passim (care o consideră, în mod eronat, un ... „lider enigmatic" al comunismului în România!).

în 1895[5] la Piteşti, Muntenia. *Funcţie*: Secretar-general al PNŢ. Numit: decembrie 1944. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: Educat la Piteşti; doctor în drept la Universitatea din Bucureşti; a intrat în Baroul Bucureşti în 1921.1923 – doctor în drept, Universitatea din Paris; a practicat dreptul; avocat al lui M. Popovici şi alte afaceri; activităţile pentru Partidul Naţional-Ţărănesc sunt reduse la judeţul Argeş; marea ocazie a apărut atunci când deputatul ţărănist de Argeş [Armand] Călinescu a părăsit Partidul pentru a intra în guvernul Goga. Decembrie 1937 – ales deputat PNŢ de Argeş. 1933 – numit senator pentru Camera de Comerţ Bucureşti. 3 martie 1942 – cenzor, Banca Comercială Italiană. 28 martie 1943 – consilier la Camera de Comerţ şi, mai târziu, vicepreşedinte; membru al Consiliului Transportului Public Bucureşti şi Director la „Creditul Românesc”; susţinut de Popovici şi Mihalache; a fost candidatul surpriză pentru membri de partid la postul de ministru de Interne în cel de-al doilea cabinet Sănătescu, unde a fost atacat în mod dur de partidele Frontului Naţional Democrat. Decembrie 1944 – numit secretar-general al PNŢ. Noiembrie 1946 – fără succes în conducerea listei PNŢ pentru judeţul Argeş din cauza practicilor frauduloase ale guvernului.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit. Are un fiu student pe care ar dori să-l trimită în străinătate.

Remarci: Unul dintre cei mai energici lideri PNŢ, direct şi sobru în conversaţii, reprezintă un contrast puternic pentru mulţi politicieni. Este înclinat să profite de adevăr într-o conversaţie pentru efecte politice. Are o faţă rotundă, agitată, cu păr grizonant, aproape chel. Un om foarte ocupat, este membru al Comitetului de presă pentru a conduce publicaţiile Partidului, cum ar fi *Dreptatea* şi îşi

5 Exact: 1894.

continuă practica de avocat.

În vremea în care era Ministru de Interne, Penescu nu a ezitat să acuze tacticile Frontului Naţional Democratic Comunist şi ale sovieticilor în ţară. În timpul perioadei încordate dinaintea deciziilor Moscovei din decembrie 1945, a declarat că s-a aşteptat să fie închis de guvernul Groza.

Impulsul de bază a venit de la Mihai Popovici şi a lucrat pentru el când era ministru de Stat. A avut acţiuni în tranzacţii, cum ar fi monopolul de stat, al cărui director era şi a făcut mulţi bani. Este omul de afaceri al lui Popovici; are câţiva prieteni apropiaţi în Partid şi ţărăniştii susţin că este prea ocupat cu alte afaceri pentru a fi eficient ca secretar de partid[6].

85. Petrescu, Constantin Titel

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 2 februarie 1888 la Craiova. *Funcţie*: Preşedinte al Partidului Social-Democrat Independent. Numit: martie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat Independent.

Carieră: Fiu al unui angajat la bancă, a fost ulterior angajat feroviar; după ce a terminat Liceul Sf. Sava din Bucureşti, a mers la Facultatea de Drept şi Filosofie, luându-şi diploma în drept; şi-a terminat studiile la Paris unde a mers şi la cursurile de la „Hautes Études Sociales”. 1909 – s-a alăturat Partidului Social-Democrat şi a fost ales secretar-general în mod succesiv; în 1936 – vicepreşedinte şi în 1938 – preşedinte al Comitetului Central până în 1940.1935 – vicepreşedinte al Partidului şi preşedinte al Comitetului Executiv. 1940 – preşedinte al Partidului. 1930 – director al ziarului *Lumea nouă*, organ oficial al Partidului; după 23 august 1944 a iniţiat ziarul *Libertatea* al cărui director nominal a fost până în 1946 când,

---

6 Detalii privind activitatea lui N. Penescu (1894-1984), în Simion Silviu Şomîcu, Radiografia puterii, p. 74; Gh. Buzatu, România şi războiul mondial din 1939-1945, p. 317

nemulţumit de tenta sa comunistă, a renunţat la orice legătură cu ziarul. 1944 – ministru fără portofoliu în primul cabinet S ănătescu. August 1945 – l-a sfătuit pe rege, împreună cu Maniu şi Brătianu, să ceară demisia premierului Groza, astfel accelerând criza constituţională. Martie 1946 – s-a separat de aripa socialistă de stânga, făcând două partide socialiste; grupul său era recunoscut legal ca fiind Partidul Social-Democrat Independent. Din cauza fraudelor efectuate de guvern, Partidul nu a obţinut niciun loc în alegerile din noiembrie 1946; autor al cărţii de drept *Codul naţiunii române* şi al câtorva cărţi despre socialism; practică dreptul în Bucureşti, unde a fost ales de două ori membru al Comisiei de disciplină, Baroul Ilfov.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit. Părinţii erau din Bucureşti.

Remarci: Ca socialist, Petrescu a preluat ideile din socialismul francez al zilelor studenţiei sale şi este un francofil împătimit. În epoca de după război se inspiră politic din democraţiile din Vest: SUA, Anglia laburistă şi socialiştii francezi. Până la ruptura Partidului la congresul din 10 martie 1946, a făcut parte din ramura dreaptă moderată, opunându-se identificării Partidului cu comuniştii.

Ca lider, Petrescu a arătat până acum o lipsă de calităţi bine conturate, curaj şi dorinţă de a se ocupa de practicile politice ce ar putea fi considerate ca fiind necesare poziţiei actuale a mişcării socialiste în România. Este un om curajos, dar are o natură efervescentă care îl face să nu fie constant. Observatori imparţiali arată că această lipsă a conducerii practice a fost evidenţiată în evenimentul ce a dus la schisma din Partid din martie [1946], deşi a arătat curaj în menţinerea principiului unei liste electorale socialiste separate. Este un orator bun, nu remarcabil, ideile lui sunt acelea ale unui socialist

moderat, om de bună credinţă.

Înălţime medie, înfăţişare sănătoasă şi trăsături distincte cu care se mândreşte. Poartă o cravată franţuzească şi, combinată cu şarmul şi personalitatea-i agreabilă, îi dă aura unui academician francez socialist[7].

86. Petrescu, Dumitru M.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General de brigadă. *Născut*: [? data][8] *Funcţie*: Inspector General pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă al Forţelor Armate. *Partid*: Comunist.

Carieră: Petrescu s-a ridicat din obscuritate destul de recent şi foarte puţine date sunt actualmente despre originea şi activitatea sa în Partid. Lucra ca soldat feroviar la vremea grevei de la Griviţa din 1933 când a dezertat şi a plecat în Rusia. A devenit cetăţean sovietic şi s-a întors în România în 1944 ca locotenent-colonel în Divizia voluntară „Tudor Vladimirescu". În 1947 a fost promovat general de brigadă prin Decret Regal pentru a se sincroniza cu poziţia sa ca şef al departamentului Educaţie din armată, poziţie în care l-a succedat pe generalul Dănăceanu. Recent, a fost persoana principală în reorganizarea armatei şi în pregătirea acordurilor militare cu alte state riverane sub controlul Rusiei.

Limbi străine: Posibil rusă.

Detalii despre familie: Nu sunt date disponibile.

Remarci: Este cel mai influent om din Armata Română, nu prin caracter sau abilităţi – se spune că el este total incompetent – ci pentru că este un instrument sovietic. Se spune că îl va înlocui pe generalul [Mihai]

---

7 Despre Constantin-Titel Petrescu (1888-1957), în Gh. Crişan, Piramida puterii, p. 223-224; Simion Silviu Ş omîcu, Radiografia puterii, p. 74.

8 Anul naşterii - 1906. Detalii despre Dumitru Petrescu (1904-1969), în Gh. Crişan, Piramida puterii, p. 224.

Lascăr ca ministru al Apărării[9], dacă vor căpăta comuniştii puteri depline în guvern. Este un comunist înverşunat.

87. Pop, Dumitru

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Jurnalist-politician. Născut în 1880 în Dobrogea, acum parte a Bulgariei [Cadrilater]. *Funcţie*: Membru al Comitetului Executiv al Partidului Social-Democrat (aripa Rădăceanu-Voitec). Numit: martie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat.

Carieră: Ucenic într-o tipografie acum 50 de ani; a luat parte la a doua Conferinţă Socialistă Interbalcanică în iulie 1915 ca delegat al Comisiei generale a sindicatelor; a fost ales în federaţia Social-Democrată a Muncitorilor din Balcani. Aprilie 1918 – după semnarea Păcii de la Bucureşti [7 mai 1918], a fost arestat pentru atitudine socialistă. 13 decembrie 1918 – arestat din nou şi torturat; de-a lungul anilor până la 23 august 1944 a avut un rol activ în pregătirea loviturii de stat; a păzit proprietatea Partidului: „Casa Poporului" (fondată în 1914); a făcut parte din comitetul de redacţie al ziarului *Socialismul* şi, mai târziu, al *Lumii noi* şi acum al ziarului *Libertatea*. Martie 1946 – la schisma socialistă s-a alăturat aripii Rădăceanu-Voitec pentru colaborare electorală cu comuniştii. Noiembrie 1946 – numărul 5 pe listele electorale ale

Blocului Partidelor Democratice pentru Bucureşti. 5 decembrie 1946 – numit unul dintre cei şase vicepreşedinţi ai Camerei Deputaţilor.

Limbi străine: Română, germană, franceză.

Detalii despre familie: Este de origine bulgară. Căsătorit şi are copii. *Remarci*: Membru al Biroului Politic al aripii Rădăceanu-Voitec. Om mediocru care a ajuns într-o poziţie înaltă datorită vechimii ca membru.

88. Pop, Ionel

---

9 Previziune care nu s-a împlinit, la 23 decembrie 1947 postul de ministru revenindu-i lui Emil Bodnăraş!

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 24 noiembrie 1889 la Gherla, judeţul Someş, Transilvania. *Funcţie*: Membru al Comitetelor Politic şi Central al Partidului Naţional-Ţărănesc. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc – membru pe viaţă.

Carieră: Liceul la Blaj şi Universitatea din Budapesta, Berlin şi München; membru al baroului Cluj; din 1910 a colaborat cu diverse jurnale politice. 1 decembrie 1918 – secretar al Adunării Naţionale de la Alba Iulia. 1919 – 1928 şi 1932 – 1933 – deputat de Turda; fost vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor; după 23 august 1944 a fost numit înalt Comisar al Transilvaniei, poziţie pe care a păstrat-o până la constituirea guvernului Groza. Interese de afaceri ca Preşedinte al Băncii Generale de Credit Braşov, *Indumin*, Fabrica de încălţăminte Banat, vicepreşedinte al Băncii Centrale pentru Industrie şi Comerţ Turda. Noiembrie 1946 – eliberat după procesul de la Curtea Marţială, fiind acuzat că ar avea legături cu organizaţii teroriste.

Limbi străine: Română, maghiară, germană, franceză.

Detalii despre familie: Greco-catolic, nepot al lui Iuliu Maniu. Căsătorit, are o fiică şi un fiu.

Remarci: Educat de Maniu. Consilier principal al lui Malaxa şi apărător al intereselor sale de afaceri. Fiul său are o poziţie importantă ca director în consiliul Uzinei Malaxa din Bucureşti, post care – spun unii critici – că nu este justificat de calităţile sale.

Pop este moştenitorul politic al lui Maniu în Transilvania şi s-a dezvoltat sub supravegherea unchiului său. Dacă Maniu se retrage, atunci Pop va fi vicepreşedinte al Partidului sub Mihalache, deşi elemente transilvănene doresc ca el să aibă o poziţie egală cu Mihalache. Este mai rezervat în politică decât Maniu, rămânând în umbră în vreme de conflict pentru a nu-şi compromite viitorul

politic.

Foarte plăcut, singura recreere a lui Pop este vânatul, la cabana lui din Carpaţi, unde sunt invitaţi regulat politicieni, industriaşi şi diplomaţi români.

89. Popovici, Mihai

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1878[10] în Braşov. *Funcţie*: Vicepreşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: cu mulţi ani în urmă. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: A absolvit cursurile Universităţii din Budapesta şi Viena; în tinereţe a lucrat în presa transilvăneană şi a participat la lupta politică a românilor înainte de 1914 sub regimul austro-ungar. 1918 – 1919 – a participat la revoluţia română şi la instalarea autorităţii române în Transilvania; ministru al Industriilor şi Comerţului în primul guvern al Transilvaniei. 1

decembrie 1918 – a participat la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia. 5 decembrie 1919 – 13 martie 1920 – ministru de Finanţe *ad interim* şi ministru al Lucrărilor Publice. 2 – 22 iunie 1927 – ministru de Finanţe în guvernul Ştirbey. 16 noiembrie 1928 – 15 octombrie 1929 – ministru de Finanţe, elaborând legi pentru organizarea auditului statului şi stabilirea monedei naţionale. 7 – 13 iunie 1930 – ministru de Interne. 13 iunie 1930 – 18 aprilie 1931 – ministru de Finanţe. 11 august 1932 – 14 noiembrie 1933 – ministru al Justiţiei; a participat cu Maniu la pregătirile pentru lovitura de stat de la 23 august 1944.

Limbi străine: Română, maghiară, germană, franceză.

Detalii despre familie: Soţia este mult mai tânără, sora fostului ministru şi diplomat Ion Lugoşianu.

Remarci: Aproape surd şi, deşi foarte activ, este considerat prea bătrân şi bolnav pentru o poziţie de

10 Exact: 21 octombrie 1879.

răspundere în guvern.

Din punct de vedere financiar, era înstărit înainte de a deveni persoană publică dar, în calitate de ministru, a fost centrul multor tranzacţii dubioase, având un enorm profit personal. De exemplu, a făcut contracte cu concernul suedez Kreuger pentru monopolul de stat şi contracte pentru prima şosea pavată Bucureşti-Braşov[11]. A stat loial alături de Maniu încă din acele zile şi a suferit pierderi financiare grele. Casa sa din Bucureşti este practic Cartierul General al Partidului pentru diferite funcţii sociale şi este prietenul foarte apropiat al lui Maniu[12].

90. Popp, Ghiţă

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1883[13] la Poiana Sărată, judeţul Trei Scaune, Transilvania. *Funcţie*: Membru al Delegaţiei Permanente a Partidului Naţional-Ţărănesc. Numit: cu mulţi ani în urmă. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: Gimnaziul la Braşov şi Sibiu; Universitatea la Budapesta şi Viena (drept şi arte); doctor în drept; după ce şi-a terminat studiile a fost activ din punct de vedere politic în Partidul Naţional Român din Transilvania în calitate de ziarist pentru *Tribuna* şi *Românul* (Arad); când a izbucnit războiul (1914) a mers în Vechiul Regat în timpul neutralităţii României (1914 – 1916), a participat la mişcarea naţională pentru intrarea României în război odată cu Aliaţii [anglo-francezi]. 1916 – s-a înrolat în Armata Română ca voluntar. 1917 – trimis împreună cu Sever Bocu, un alt lider al Partidului Naţional-Ţărănesc, de către guvernul României la Kiev unde a editat un ziar

---

11 Se ignoră implicarea sa în Afacerea Skoda! ?

12 Detalii despre Mihai Popovici (1879-1966), în Simion Silviu Şomîcu, Radiografia puterii, p.
74-75.

13 Exact: 3 ianuarie 1884.

românesc de propagandă pentru prizonierii români originari din Austro-Ungaria, îndemnându-i să se înroleze în armată; după război a fost trimis de guvern în Franţa şi Elveţia, unde, împreună cu N. Petrescu-Comnen, a lucrat la biroul român de presă; din 1919 a fost aproape continuu membru al Parlamentului ca deputat şi senator; şi-a continuat activităţile în presă, în special prin intermediul ziarului *Adevărul*; datorită atitudinii democratice a fost numit comunist de către adversari şi a fost molestat fizic în Parlament de către suporterii antisemiţi ai lui A.C. Cuza. 1930 – 1931 – a fost de două ori subsecretar la Educaţie şi în 1944 – 1945 a devenit ministru al Educaţiei; opus germanilor, a fost secretar al Partidului Naţional-Ţărănesc în 1941 – 1944, conducând o propagandă clandestină împotriva guvernului

Antonescu în favoarea ieşirii României din război; trimis ca reprezentant al Partidului Naţional-Ţărănesc la Moscova cu delegaţia română şi semnatar al Armistiţiului (12 septembrie 1944). *Limbi străine*: Română, maghiară, germană, franceză.

Remarci: Astăzi dl. Popp este unul dintre cei mai apropiaţi consilieri ai lui Maniu. Cei din cercurile intime afirmă că îi dă lui Maniu mai multe idei decât oricare alt consilier al Partidului. Este un om mic, subţire, cu sănătate normală, dar acum din punct de vedere temperamental este mai degrabă potrivit ca sfătuitor decât ca un lider de partid. Nu este înstărit, dar trăieşte liniştit ca organizator şi administrator al Casei de Economii şi Cecuri Poştale, care operează ca serviciu de mandate poştale financiare pentru întreaga ţară, prin care mari companii transferă şi plătesc pensiile angajaţilor.

91. Potop, Aurel

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1897[14] în judeţul Vaslui, Moldova. *Funcţie*:

14 Exact: 27 septembrie 1903.

Vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Numit: noiembrie 1946. *Partid*: Acum membru al Partidului Comunist Român, deşi a fost considerat naţional-ţărănist dizident cu accepţii de stânga la numirea sa; fost membru al PNŢ.

Carieră: A studiat chimia la Paris, după ce a absolvit şcolile moldovene locale; a devenit profesor de liceu, predând chimia la Iaşi; a fost afiliat unui partid marxist după primul război mondial; atunci a devenit membru PNŢ în organizaţia locală Iaşi; când Anton Alexandrescu a înfiinţat ramura dizidenţilor, a părăsit Partidul; numit subsecretar la Educaţie în guvernul Groza; a devenit comunist. Noiembrie 1946 – ales în fruntea listelor pentru Vaslui ca PNŢ dizident. 30 noiembrie – demis din cabinet în guvernul Groza remaniat. 5 decembrie – unul dintre cei şase vicepreşedinţi ai Camerei Deputaţilor.

Limbi străine: Română, franceză cel puţin.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Cu trecut academic, ambiţios din punct de vedere politic, Potop a arătat lipsă de convingere în oscilaţiile politice bazate, pe cât se pare, pe interes personal. Este prieten vechi din Iaşi cu Anton Alexandrescu.

92. Profiri, Niculae

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Tehnician comunist. Născut în 1889[15]. *Funcţie*: ministru al Comunicaţiilor. Numit: 3 noiembrie 1946. *Partid*: Partidul Comunist Român. Simpatizant în timpul războiului şi membru [al PCR] după lovitura de stat din 1944.

Carieră. Profesor la Politehnică; nu s-a amestecat în activitatea politică; în timpul regimului Antonescu, ca director-general al Serviciului drumuri din cadrul Ministerului Comunicaţiilor, a colaborat cu trupele germane la construcţia şoselei Bucureşti – piteşti. 1942 – a semnat decizia prin care îi excludea pe inginerii evrei din

15 Corect: 1886.

asociaţiile profesionale şi le ridica dreptul de practicant; decorat de ambasadorul [ministrul] german, baronul [Manfred] von Killinger cu Ordinul „Vulturul german" pentru servicii făcute Organizaţiei Todt şi firmelor naziste în România; la sfârşitul lui 1943 a fost acceptat de comunişti ca simpatizant şi, împreună cu Dr. Ion Nicolau (ministru al Asigurărilor Sociale în guvernul Groza până în noiembrie 1946), un alt profesor la Politehnică, în 1944 a organizat un sistem de refugiu pentru comuniştii căutaţi de Gestapo; după lovitura de stat din 1944 a devenit membru comunist. 30 noiembrie 1946 – numit ministru al Comunicaţiilor pentru a-l ajuta pe Chivu Stoica, vicepreşedinte al Confederaţiei Generale Comuniste a Muncii, care a fost numit Director-general şi care nu avea experienţa necesară.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Unul dintre tehnicienii din Partidul Comunist, folosit în această poziţie, bucuros să primească ordine având în vedere trecutul său compromis[16].

93. Racoviţă, M.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General de armată. Născut la 7 martie 1889. *Funcţie*: Inspector-general pentru Armată. Numit: iunie 1945. *Partid*: Oportunist.

Carieră: Soldat – 1 iunie 1908; sublocotenent (de cavalerie) – 1909; detalii ulterioare nu sunt disponibile. În 1911 a fost ataşat al armatei germane şi a lucrat alături de un regiment de cavalerie, situat la Metz, în Alsacia. 1914 – 1918 – locotenent alături de Regimentul 4 Roşiori (Cavalerie) şi mai târziu a fost căpitan. A fost exclus din regiment şi judecat la Curtea Marţială după un scandal, dar a fost achitat şi dus în alt regiment. După război a absolvit cursurile Şcolii Superioare de Război ca ofiţer în

16 Despre activitatea lui N. Profiri (1886-1967), în Gh. Crişan, Piramida puterii, p. 240.

Statul Major.

1937 – a comandat Regimentul 7 Cavalerie (Roşiori) la Iaşi şi din aprilie-iulie 1940 Divizia 2 Cavalerie în Moldova. În timpul retragerii din Basarabia în 1940, după ce a constatat că oamenii pe care îi primise nu erau suficienţi, s-a retras şi şi-a lăsat regimentele să-şi poarte singure de grijă. Din 10 ianuarie 1941 – 1 ianuarie 1943 a comandat Corpul de Cavalerie, participând la campania împotriva Rusiei. 1943 – a fost numit Comandant militar în Bucureşti şi din ianuarie-august 1944 a comandat Corpul 4 de Armată. A participat la lovitura de stat, mai puţin din convingere cât mai mult la insistenţele amantei, d-na George Brătianu. A îndeplinit sarcinile ministrului Apărării, deşi nominal acesta era generalul Sănătescu, Primul Ministru. Iunie 1945 – a fost numit Inspector General al Inspectoratului 3 Armată şi în iunie 1946 a fost numit General Comandant al Corpului 1 de Armată (Cluj), numire pe care a menţinut-o până când a fost înlăturat.

Limbi străine: Franceză, germană.

Detalii despre familie: Tatăl era căpitan administrator al rezervei militare şi copilăria i-a fost marcată de lipsuri. Nu este urmaş al prinţilor Racoviţă, care au domnit în secolul al XVIII-lea în Moldova şi Valahia. În ultimii zece ani a păstrat o legătură cu d-na George Brătianu, o femeie ambiţioasă, fiica unuia dintre prinţii Sturdza şi soţia sa.

Remarci: Este unul dintre cei mai capabili generali români, dar succesul i s-a datorat mai mult lipsei de scrupule decât abilităţii. A fost germanofil şi după colaborarea sa cu armata germană s-a întors în România cu o aroganţă copiată de la ofiţerii prusaci. A fost prietenos şi a ajutat misiunea britanică şi se pare că oportunismul său nu i-a ajuns, pentru ca să colaboreze din toată inima cu regimul Groza sponsorizat de sovietici. Cariera încununată de succes nu va mai dura mult[17].

---

17 General M. Racoviţă (1889-1954), în Alesandru Duţu şi colaboratori,

342.

94. Rădăceanu, Eugenia

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născută [? data][18] *Funcţie*: Vicepreşedinte al Federaţiei Femeilor Democrate Române. Numită: 1945. *Partid*: Partidul Social Democrat (Rădăceanu-Voitec).

Carieră: 1919 – în timpul şcolii a organizat un grup de studenţi socialişti; un an mai târziu s-a alăturat organizaţiei socialiste din Bucureşti; la scurt timp a fost aleasă în Comitetul director. 1930 – împreună cu alţii a iniţiat Organizaţia Femeilor, a cărei secretară încă este şi în acelaşi an a fost aleasă reprezentantă în Comitetul Executiv al Partidului Social Democrat. După dizolvarea partidului în 1932, şi-a continuat activitatea; după 23 august 1944, Eugenia Rădăceanu a fost o figură de seamă în organizaţiile de femei; a fost aleasă în Comitetul Central al federaţiei Generale a Muncii. Noiembrie 1945 – a fost delegat român la Paris la Congresul pentru constituirea Federaţiei Internaţionale a Femeilor Democrate; a fost aleasă în Consiliul Mondial al federaţiei. 1945 – numită vicepreşedinte al Federaţiei femeilor democrate Române; director al revistei *Femeia muncitoare* şi colaborator activ al presei guvernamentale. Noiembrie 1946 – numărul doi pe lista Timiş, judeţul Torontal.

Limbi străine: Română, franceză, germană, posibil altele.

Detalii despre familie: Părinţii erau muncitori. Influenţă puternică asupra soţului, Lotar Rădăceanu, Ministru al Muncii.

Remarci. Activă şi fără scrupule în realizarea scopurilor. Nu foarte puternică din punct de vedere moral. Asemănătoare Elenei Livezeanu, puternică personalitate

---

Armata Română ... , p.

18 21 septembrie 1905 (vezi infra).

comunistă în mişcarea femeilor[19].

95. Rădăceanu (Würzel), Lotar

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 19 mai 1899 la Rădăuţi, Bucovina. *Funcţie*: ministru al Muncii şi Asigurărilor Sociale. Numit: noiembrie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat, membru al Comitetului Central.

Carieră: Cunoscut în mişcarea socialistă din 1920; doctor în filosofie; redactor al ziarului *Vorwarts* din Cernăuţi în 1920; din 1925 a scris pentru *Socialismul*, principalul ziar al Partidului Social-Democrat. 1926 – a redactat *Vremea nouă*. Mai 1927 – a participat la Conferinţa regională socialistă din Bucovina şi la Congresul de unificare, secretar general al Partidului. Mai 1933 – a participat la Congresul Partidului Social-Democrat care a protestat împotriva regimului hitlerist instaurat în Germania. 1928 – 1932 – deputat. 1929 – preşedinte al Asociaţiei Sindicatelor Muncitorilor Români. 1933 – preşedinte al secţiei muncitoreşti a Camerei Muncii. 1936 – afiliat la organizaţia „Reuniunea Universală pentru Pace", stabilită în România; Rădăceanu şi Petrescu s-au unit şi au fost aleşi membri ai Comitetului Central; din 5 – 7 aprilie 1936 Rădăceanu a participat la Congresul Partidului Social-Democrat; a fost reales în Comitetul Central şi numit Secretar.

1938 – Partidul s-a dizolvat, dar a continuat să lucreze la *Lumea nouă*. 1941 – s-a înstrăinat de Partidul Social-Democrat şi liderii acestuia; Petrescu nu i-a iertat niciodată această înstrăinare; în timpul regimului Antonescu a întreprins un comerţ profitabil cu bijuterii şi ceasuri cu Germania, lucrând cu firma Ergon. Ca membru fondator al acestei asociaţii a adoptat tendinţe antisemite. După 23 august 1944 el şi Voitec au organizat ramura de

19 Despre Eugenia Rădăceanu (1905-1955) vezi Gh. Crişan, Piramida puterii, p. 246; Simion Silviu Ş omîcu, Radiografia puterii, p. 76.

stânga a Partidului; numit ministru al Muncii la 6 martie 1945; împreună cu Voitec şi Burcă, în august 1945, s-a opus lui Petrescu care s-a hotărât să retragă toţi miniştrii social-democraţi din guvern, acţiune care ar fi dus la căderea guvernului Groza; la Conferinţa Partidului din 1 – 2 decembrie 1945, datorită dorinţei de a colabora cu Partidul Comunist Român, Rădăceanu şi Voitec şi-au îndreptat toate eforturile spre o colaborare cu aceştia în alegeri. 10 martie 1946 – la Congresul general Rădăceanu şi Voitec au obţinut majoritate de voturi în favoarea listelor comune cu Partidul Comunist Român prin intimidarea delegaţilor şi folosirea unei scrisori false care să dovedească faptul că Petrescu era sub influenţa liderilor partidelor istorice, din punct de vedere moral şi material. Ca urmare, Rădăceanu şi Voitec au preluat conducerea Partidului Social-Democrat guvernamental. Noiembrie 1946 – Ministerele Muncii şi Asigurărilor Sociale au fost unite şi Rădăceanu numit.

Limbi străine: Română, germană.

Detalii despre familie: De origine germană, numele lui este Lotar Würzel. Căsătorit cu Eugenia Rădăceanu, născută la 21 septembrie 1906, româncă, de religie ortodoxă. Rădăceanu şi-a numit soţia lider al Uniunii Femeilor Muncii a Partidului Social-Democrat. În această calitate este membră a Comitetului Central al Partidului. Această organizaţie nu este foarte puternică.

Remarci: Când poziţia lui Hitler a devenit puternică şi cea de-a cincea coloană a început să funcţioneze în Europa, Rădăceanu a adoptat o atitudine prohitleristă. În acest scop a colaborat cu Germania, aşa cum dovedesc documentele din arhivele Ministerului Economiei Naţionale.

Rădăceanu este de înălţime medie, firav, dovadă a sănătăţii precare. Are ulcer la stomac. În ciuda acestui handicap este cel mai puternic membru al Partidului

Social-Democrat, dar este iritabil.

A organizat Ministerele Muncii şi Asigurărilor Sociale ca o maşină politică personală.

Rădăceanu are puţini simpatizanţi printre membrii Partidului, majoritatea fiind împotriva colaborării cu Partidul Comunist Român. În timp ce îi asigura pe reprezentanţii Democraţiilor vestice că această colaborare este o chestiune de tactică şi oportunism, nu rezistă împotriva dictaturii Cominternului. În timpul vizitei în România în iunie 1947 dl. Morgan Phillips a hotărât totuşi ca, pentru a preveni o eventuală ruptură în mişcarea socialistă, Partidul d-lor Rădăceanu şi Voitec să fie sprijinit de Partidul Laburist[20].

96. Rădulescu, Savel

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Consilier politic. Născut în 1895 la Râmnicu Sărat[21]. *Funcţie*: Autoritate în afacerile internaţionale şi consilier neoficial al regelui. *Partid*: Independent.

Carieră: Liceul la Focşani; licenţiat al Universităţii din Bucureşti şi doctor al Facultăţii de Drept din Paris, unde a fost contemporan cu Ion Christu şi Mihail Ghelmegeanu; reportor al Consiliului Legislativ, Bucureşti. 1925 – 1928 – consilier financiar al Legaţiei române de la Londra.1928 – numit director al Secţiei economice a Ministerului Afacerilor Străine; după 1927 a reprezentat România la Liga Naţiunilor în calitate de expert; a fost urmaş al lui Titulescu şi subsecretar de stat la Externe în guvernul Maniu, ocupând aceeaşi poziţie în guvernul Vaida şi, din 14 noiembrie 1933, a ocupat aceeaşi poziţie în guvernele Duca, Angelescu şi Tătărescu; a rămas în umbră în timpul dictaturii Antonescu; preşedinte al Comisiei de

20 Detalii despre Lothar Rădăceanu (1899-1955), în Gh. Crişan, Piramida puterii, p. 246; Simion Silviu Ş omîcu, Radiografia puterii, p. 76.

21 Corect - Focşani.

Armistiţiu, noiembrie 1944-aprilie 1945. Este unul dintre consilierii politici ai regelui.

Limbi străine: Română, franceză fluent. Stăpâneşte bine engleza şi cunoaşte germana.

Detalii despre familie: Tatăl era doctor. Este burlac.

Remarci: Un individ arătos, nu robust din punct de vedere al sănătăţii. Din această cauză arată ocazional momente de cedare în crizele politice prelungite la presiuni, lipsă de judecată politică şi putere constantă. Se consideră pe drept o autoritate română în afaceri internaţionale şi este mândru de asocierea cu Titulescu. Aparent, nu este un bun administrator. Sfatul său a fost constant căutat şi urmat de rege de la lovitura de stat [de la 23 august 1944]. Are legături cu industriaşii români Auşnit şi Malaxa, fiind membru în diverse consilii directoare şi se spune că ar fi finanţat de Malaxa. Este considerat unul dintre cei mai capabili diplomaţi români şi, până la problema de lucru cu ruşii ca preşedinte al Comisiei de Armistiţiu, fusese prorus în conformitate cu politica lui Titulescu. Oricum, astăzi este pesimist în ceea ce priveşte viitorul României şi intenţiile Rusiei.

97. Ralea, Mihail

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1896 în Bucureşti. *Funcţie*: Ambasador român la Washington. Numit: iunie 1946. *Partid*: Vicepreşedinte al Frontului Plugarilor, partidul ţăranilor sponsorizat de guvern, membru al Partidului Naţional-Ţărănesc până în 1938.

Carieră: A studiat la Iaşi şi Bucureşti; doctor în drept (secţia economică) la Universitatea din Paris, 1922 şi MA la Sorbona în 1923 cu teza *Ideea de revoluţie în doctrina socialistă*; lector în Pedagogie socială la Iaşi, 1923.1926 – profesor de psihologie şi estetică la Iaşi; a devenit profesor de estetică la Universitatea din Bucureşti, unde continuă să predea această materie precum şi psihologia, pe care o

preferă. 1928 – 1932 – deputat pentru Fălciu al Partidul Naţional-Ţărănesc; vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor în 1933; a părăsit al Partidul Naţional-Ţărănesc în 1938 pentru a accepta numirea de ministru al Muncii (1938 – 1940) sub dictatura regelui Carol; prima acţiune a fost aceea de a anula legile în privinţa muncii; toate sindicatele au fost dizolvate, împreună cu toate organizaţiile de muncitori, pe care le-ar putea controla muncitorii înşişi; a creat o lege pentru corporaţii după modelul fascist şi hitlerist; după căderea lui Carol, Ralea nu a făcut nimic să combată noul regim, dar s-a pus la dispoziţia vice-premierului Mihai Antonescu şi a avut relaţii de prietenie cu oficialităţi germane, ca dr. [Robert] Ley; opoziţia politică are fotografii cu el salutându-se cu germanii în stil nazist; după lovitura de stat [de la 23 august 1944], el şi Ghelmegeanu au încercat să-şi formeze propriul partid ţărănesc, dar s-au unit cu Frontul Plugarilor al lui Groza; a scris multe lucrări despre socialism; a editat *Viaţa românească* la Iaşi şi în prezent este unul dintre directorii ei de la Bucureşti. Fost director la *Dreptatea*. Iunie 1946 – nominalizat ca ministru român în SUA.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit cu sora lui [D. I.] Suchianu, care era colaborator cu propagandiştii germani în România şi care este redactor la *Naţiunea*, organ al Partidului Naţional Popular.

Remarci: Ralea este considerat unul dintre cei mai buni intelectuali, dar care din cauza motivelor personale şi oportuniste se orientează politic conform cu necesităţile momentului. Nu cooperează cu comuniştii. Este plăcut la înfăţişare, inteligent, conversaţionist interesant. Pe planul teoriei politice crede în învierea unei mişcări ţărăneşti „populare” în România. Este omul de încredere, se spune, al Partidului Comunist Român în Frontul Plugarilor.

98. Romniceanu, Mihail M

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Bancher. Născut la 17 noiembrie 1884[22] în Bucureşti. *Funcţie*: Bancher. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal, membru al Comitetului Executiv.

Carieră: Liceul; a absolvit dreptul la Universitatea din Bucureşti, 1915; a practicat dreptul comercial, asociat cu interesele bancare ale familiei Brătianu. 1932 – membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional-Liberal. 1933 – senator de Hunedoara; a fost raportor la legea conversiei datoriilor a Băncii Naţionale; director al Băncii Româneşti; director al Băncii Naţionale Române în timpul regimului Antonescu; a condus misiuni bancare în Elveţia, Spania, Portugalia în timpul războiului; ministru de Finanţe în al doilea cabinet Sănătescu şi în cabinetul Rădescu; membru al Consiliile de Administraţie ale Companiei de Telefoane, Băncii Economiilor şi Băncii de Credit pentru Mica Industrie; a fost administrator român la Compania de Porţelanuri Rosenthal. Ianuarie 1946 – ales de Partidul Naţional-Liberal şi acceptat de ruşi şi guvern ca ministru fără portofoliu.

În 1946 a fost reprezentant al Partidului Naţional-Liberal în cabinet, unde a protestat împotriva ignoranţei arătate de guvern angajamentelor prevăzute în tratatul de la Moscova. Noiembrie 1946 – ales deputat al Partidului Naţional-Liberal, dar nu şi-a ocupat locul în Parlament. A demisionat din funcţia de ministru într-o scrisoare către rege la vremea alegerilor.

Limbi străine: Română, franceza, germană, engleză – toate fluent.

Detalii despre familie: Căsătorit târziu, soţia vorbeşte engleza, este de origine germano-evreiască, conversează excelent şi este inteligentă.

Remarci: De înălţime medie, chel, sănătate bună. Inteligent, om care şi-a croit drum lucrând pentru

22 Exact: 17 noiembrie 1891.

interesele economice ale lui Brătianu, este cunoscut mai bine ca bancher decât ca politician.

Criticat pentru legăturile bancare cu germanii în timpul regimului Antonescu şi acuzat că ar fi avut profit personal ca rezultat al emiterii de monezi de aur în perioada când era ministru de Finanţe în guvernul generalului Sănătescu.

99. Roşculeţ, Radu

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1895 la Constanţa. *Funcţie*: ministru al Religiei. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: Partidul Naţional-Liberal dizidenţi şi urmaş al lui Tătărescu. Fost membru al Partidului Naţional-Liberal.

Carieră: 1919 – student la Universitatea din Bucureşti, obţinând licenţa în drept; practică de avocat; a intrat în Partidul Naţional-Liberal, unde a avut un rol secundar; vicepreşedinte al organizaţiei partidului în Constanţa, primar al Constanţei şi prefect al judeţului. 1936 – 1937 – s-a alăturat lui Tătărescu la ruptura partidului; a rămas în fundal ca om al lui Tătărescu, deşi era liniştit în timpul războiului. 1946 – după demisia multor conducători din aripa Tătărescu, deoarece acesta candida, a câştigat mai multă importanţă. 30 noiembrie 1946 – numit ministru al Religiei deoarece partidul nu avea pe altcineva disponibil.

Limbi străine: Română, franceză, posibil altele. *Detalii* despre *familie*: Căsătorit.

100. Sadoveanu, Mihail

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Preşedinte al camerei. Născut la 5 noiembrie 1880 la Paşcani, judeţul Baia. *Funcţie*: Preşedinte al Camerei Deputaţilor. Numit: 5 decembrie 1946. *Partid*: Partidul Comunist Român din 1945; trecut politic marcat de oportunism.

Carieră: Liceul al Fălticeni, apoi Universitatea din Iaşi; în tinereţe a aderat la mişcarea literară naţională

condusă de prof. Nicolae Iorga şi a contribuit la revista *Semănătorul*. 1907 – să despărţit de Iorga după ce acesta a fost persecutat după revolta ţăranilor. 1918 – sprijinit de vestitul politician român I.I.C. Brătianu, i s-au dat casă şi pământ în Iaşi; a luat parte la mişcarea culturală din Moldova alături de cei de stânga conduşi de prof. Constantin Stere şi s-a exprimat în revista literară *Viaţa Românească*, unul dintre directorii căreia a fost; brusc a trecut la mişcarea reacţionară şi antisemitică a lui O. Goga în timpul numirii acestuia ca ministru de Interne în al doilea cabinet Averescu; a primit o mare sumă de bani (7 milioane lei) de la Goga în scopul publicării de reviste ţărăneşti; în calitate de mare scriitor român, a publicat 100 de volume, în mare parte poveşti de dragoste sau romane istorice gen sir Walter Scott; a primit Premiul pentru Literatură şi în iunie 1923 a fost făcut membru al Academiei[23]; după întoarcerea lui Carol a devenit unul dintre adepţii săi; numit Preşedinte al Senatului, transformat de Carol în instrument regal; a colaborat cu Gh. Tătărescu; l-a sprijinit pe Goga în perioada când aceste era Prim-Ministru, fiind Preşedinte al Camerei Deputaţilor; s-a liniştit în timpul regimului Antonescu şi a fost Mare Maestru al Masoneriei; după august 1944 a trecut pe frontul comunist şi a scris propagandă sovietică; unul dintre primii români invitaţi în Uniunea Sovietică. 1945 – a devenit comunist şi a schimbat mica proprietate de la Iaşi pe una de lângă Bucureşti a criminalului de război Pamfil Şeicaru, fostul proprietar al *Curentului*. Noiembrie 1946 – numărul şase pe lista Bucureştilor ca independent. 5 decembrie – ales Preşedinte al Camerei Deputaţilor.

Limbi străine: Română, maghiară, franceză, germană, posibil altele.

Detalii despre familie: Tatăl era avocat şi mama ţărancă. A fost căsătorit de două ori şi are şase copii (patru

23 Corect: membru corespondent (1916) şi titular (1921).

fete). Prima soţie a decedat în 1940 şi s-a căsătorit cu secretara sa, cu 30 ani mai tânără. Aceasta este o veche comunistă, vorbeşte rusa, a studiat limbile slave.

Remarci: Una dintre cele mai cunoscute figuri literare. Sub raport fizic seamănă cu un ucrainean. Toată viaţa a urmărit avantaje financiare şi politice; a sperat să câştige prin contactele politice.

În prezenta poziţie are experienţa aceloraşi condiţii controlate ca şi atunci când era Preşedinte al Camerei Deputaţilor sub regimul autoritar Goga, sprijinit de Carol. Recrearea i-o oferă vânătoarea şi pescuitul, care îi sunt foarte dragi.

101. Sănătescu, Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General. Născut la 14 ianuarie 1885 în Craiova, Oltenia. *Funcţie*: Inspector general al armatei. Numit: 6 iunie 1945. *Partid*: A fost, se spune, om al lui Maniu. Oricum, informaţiile arată o atitudine oscilantă, din cauza fricii de a nu-şi pierde poziţia.

Carieră: Soldat, septembrie 1905; sublocotenent de cavalerie, 1 iulie 1907; locotenent, 1 iulie 1910; căpitan, 1 aprilie 1915; maior, 1 septembrie 1917; locotenent-colonel, 1 aprilie 1921; colonel, 1 iulie 1927; general de brigadă, 16 octombrie 1935; general-maior, 25 octombrie 1939; general-locotenent, 24 ianuarie 1942; general, 1 aprilie 1945.

A absolvit Şcoala Superioară de Război şi este ofiţer în Statul Major. Rapoartele despre cariera sa nu coincid în date şi detalii. A fost ataşat militar la Londra şi Paris pentru o perioadă în

1928[24].

După aceea a fost comandant al unui regiment de cavalerie din Călăraşi[25]; şef al secţiunii de instrucţie din

24 Exact: la Londra, în anii 1928-1930.

256 7 Exact: Regimentul de Escortă Regală (1930-1932).

Statului Major; comandant al Brigăzii 2 Cavalerie; adjunct în Statul Major; comandant al Diviziei 3 Cavalerie; aghiotant al reginei Elena în Italia. Iulie 1940 – a condus delegaţia română la Moscova pentru a stabili noua frontieră ruso-română. August 1940-ianuarie 1941 – a fost Comandant Militar al Bucureştilor şi ofiţer la comanda Corpului de Cavalerie. A fost numit ofiţer general la comanda Corpului de Vânători de Munte, dar a fost transferat ca ofiţer general la comanda Corpului 4 Armată, funcţie pe care a avut-o până în februarie 1943.1943 – a fost numit Şef al Casei Militare Regale[26] şi la 5 septembrie 1943 l-a reprezentat pe rege la funeraliile regelui Boris.

A participat la pregătirea loviturii de stat de la 23 august 1944 şi a primit şi executat ordinul de a-l aresta pe Antonescu şi a începe operaţiunile militare împotriva germanilor. A fost numit Prim-Ministru al Guvernului Unităţii Naţionale, în mare măsură pentru că nu era legat de niciun partid şi nu era politician. A fost ministru al Apărării *ad interim*, deşi munca o făcea generalul Racoviţă.

De asemenea, Sănătescu a preluat *ad interim* postul de ministru al Economiei Naţionale şi Finanţelor când generalul Potopeanu a fost arestat la cererea autorităţilor sovietice. 4 noiembrie – sub presiunea acuzaţiilor sovietice că nu îndeplineşte termenii Armistiţiului, guvernul Sănătescu a demisionat în masă. Sănătescu a fost numit să formeze un nou cabinet dar, nefiind capabil, la 6 decembrie 1944 a fost înlocuit de generalul Rădescu ca Prim-Ministru şi ca ministru al Apărării de generalul Negoescu. Sănătescu a fost apoi şef al Statului Major până la 6 iunie 1945, când a fost numit unul dintre cei trei Inspectori ai Armatei. Încă se menţine pe poziţie dar se apropie de vârsta de pensionare[27].

---

26 Din 8 aprilie 1943 - Mareşal al Palatului.

27 Despre C. Sănătescu (1885-1947), în Alesandru Duţu şi

Limbi străine: Română, franceză, engleză, germană.

Detalii despre familie: Soţia, Gabriela Sănătescu, născută la Târgovişte la 21 mai 1891, de cetăţenie română şi religie ortodoxă. Au o fiică, Simona, născută la Târgovişte la 20 aprilie

1913.

Remarci: Este inteligent, educat, duce o viaţă îndestulată. În timpul loviturii de stat aproape că l-a eliberat pe Antonescu. Îi lipsesc convingerea şi simţul responsabilităţii. Acum ascultă ordinele miniştrilor de război, deşi nu este de acord. Este foarte occidental în idei, antisovietic, dar face compromisuri şi este privit ca *persona grata* de către ruşi. Manifestă o deosebită admiraţie pentru Marea Britanie. La demisia sa din funcţia de Prim-Ministru oamenii l-au acuzat că era prea slab şi că a permis regimului Groza să controleze România. De aceea a şi fost poreclit „Kerenski”.

102. Săvulescu, Dr. Traian

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Botanist şi agronom. Născut în 1889 la Râmnicu Sărat, judeţul Râmnicu Sărat. *Funcţie*: ministru al Agriculturii. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: Frontul Plugarilor.

Carieră: A absolvit Liceul la Iaşi; diverse laboratoare şi misiuni de muzeu la Paris, Lyons, Roma, Zürich, Viena şi Berlin. 1916 – a primit diplomele de MS şi doctor de la Catedra de Ştiinţe, Universitatea din Bucureşti. 1912 – numit în conducerea Institutului de Botanică, Bucureşti, mai târziu profesor asistent şi în 1919 profesor şi decan al Facultăţii de Agronomie, Universitatea din Bucureşti. 1929 – şeful secţiei de fitopatologie la Institutul de cercetări Agronomice şi numit director al institutului din 1931 – 1932.1934 – membru corespondent al Academiei şi în 1937

---

colaboratori, Armata Română p. 361; Stelian Neagoe, Oamenii politici români, p. 626-628; Stan Stoica şi colaboratori, Dicţionar biografic, p. 489-490.

membru activ[28]. 193 8 – preşedinte al Societăţii ştiinţifice Române. 19381940 – decan al Facultăţii de Agronomie, Universitatea din Bucureşti; a scris multe lucrări în geobotanică, bacteriologie, fitopatologie, micologie. Martie 1946 – numit subsecretar la Agricultură. Noiembrie 1946 – a fost numărul doi pe listele pentru Tr. Severin ca membru al Frontului Plugarilor şi în 30 noiembrie 1946 este numit ministru al Agriculturii în guvernul remaniat Groza.

Limbi străine: Română, germană, franceză. Înţelege engleza.

Detalii despre familie: Soţia este evreică, a absolvit Universitatea Columbia, New York, unde a studiat cu bursă şi este proamericană.

Remarci: Dr. Săvulescu a fost numit în Ministerul Agriculturii pentru a remedia haosul reformei agrare.

103. Serdici, Vasile

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1891 în Bucureşti. *Funcţie*: Membru de marcă al Partidului Naţional-Ţărănesc. *Partid*: Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: 1911 – diploma de la Universitatea din München ca agronom; a absolvit Şcoala de cavalerie la Târgovişte. 1914 – consemnat ca ofiţer de armată. 1 mai 1918 – demisionează din armată. 1 noiembrie 1920 – 1 mai 1922 – ataşat comercial la Legaţia română de la Madrid. 1 noiembrie 1927 – numit consilier agricol la Sighişoara. 10 ianuarie 1931 – a câştigat alegerile parlamentare, conducând lista Blocului românesc pentru Târnava Mare care a obţinut 23 de locuri din 24 existente. 1 mai 1931 – ales în Parlament; reales în 1932 şi 1933.1937 – ales în fruntea listei Partidului Naţional-Ţărănesc; asociat cu Maniu în anii de război. 15 octombrie 1944 – director al Biroului de presă al Partidului Naţional-Ţărănesc; şef al organizaţiei Partidului Naţional-Ţărănesc pentru Târnava

28 Exact: 1932 - membru corespondent, 1936 - membru titular.

Mare, fiind unul dintre cei trei deputaţi; nu au intrat în Parlament.

Limbi străine: Română, engleză, germană, franceză, spaniolă fluent. *Detalii despre familie*: Căsătorit, are un fiu căsătorit.

Remarci: Om integru şi cu bun simţ, este un tip cu o constituţie robustă, energic şi direct. Maniu are încredere în el şi-l foloseşte ca translator de limba engleză. Casa sa este la dispoziţia lui Maniu când acesta este în Bucureşti. Este un membru de marcă al secţiunii transilvănene a Partidului, singurul lider care nu este de origine transilvăneană. Îl urmează pe dl. Ionel Pop, nepotul lui Maniu, care este sprijinit de aripa transilvană ca moştenitor aparent al lui Maniu; are confruntări interne cu vicepreşedintele Mihalache.

În tinereţe a fost prieten apropiat al prinţului Carol şi a fost martor al căsătoriei sale cu d-ra Zizi Lambrino. În ultimii ani s-a despărţit de Carol din pricina politicii acestuia. Şi-a păstrat organizaţia judeţeană intactă, în ciuda presiunilor şi persecuţiei.

104. Sraier (Szraer), Iosif

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician comunist[29]. Născut în 1902 la Vaslui, Moldova. *Funcţie*: Niciuna. *Partid*: Partidul Comunist Român, membru de 10 ani.

Carieră: A absolvit Liceul la Vaslui; diplomă în drept la Universitatea din Bucureşti în 1923; mulţi ani secretar al unui avocat, Eduard Manolescu; conducător al Asociaţiei Studenţeşti a Universităţii Evreieşti; s-a orientat către stânga din pricina atitudinii antisemite din România. 1934 – a avut succes în procesul prin care îi apăra pe muncitorii de la Griviţa, inclusiv pe Gh. Gheorghiu-Dej; a oferit gratis consiliere pentru oamenii săraci în procese, i-a apărat pe

29 Vezi Marius Oprea, Banalitatea răului, p. 569-570; Gh. Crişan, Piramida puterii, p. 279.

toţi comuniştii. 1940 – închis pentru o perioadă; în timpul războiului a condus mişcarea clandestină şi a fost elementul de legătură a lui Pătrăşcanu în negocierile între Partidul Comunist Român şi alte partide care pregăteau lovitura de stat; preşedinte al Organizaţiei Apărării Naţionale, pe care a creat-o în timpul războiului; el a condus negocierile cu Maniu şi Prinţul Ştirbey; a primit autoritate deplină de la Moscova în convorbirile cu Maniu.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: De origine evreiască. Căsătorit, are un fiu.

Remarci: Subţire, ascuţit, înălţime medie, este considerat foarte inteligent şi un avocat strălucit. Cei care îl cunosc ca avocat tânăr l-au considerat idealist şi bun la suflet. Aderă la punctul de vedere al lui Pătrăşcanu şi este membru al aripii naţionaliste, opusă aripii Cominternului şi, ca şi Pătrăşcanu, se poate să nu fi fost comunist tot timpul. Este ambiţios şi profită de schimbarea tabloului politic spre propriile avantaje. Înaintea remanierii cabinetului Groza în ianuarie 1946 a sperat să devină ministru de Interne, dar dl. Teohari Georgescu şi-a păstrat poziţia.

71

105. Stoica, Chivu

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Comunist profesionist. Născut în 1910[30] la Zmeieni, judeţul Buzău. *Funcţie*: Vicepreşedinte al Confederaţiei Generale a Muncii. Numit: ianuarie 1945. *Partid*: Partidul Comunist Român, membru din 1930. Membru al Comitetului Politic.

Carieră: A început ca ucenic în compania feroviară când avea 12 ani. 1921 – a lucrat la Vulcan şi mai târziu la Lemaître şi Malaxa, unde a devenit membru al Partidului Comunist Român. 1931 – a început lucrul la Atelierele Griviţa, unde, împreună cu Gheorghiu-Dej, László Luca şi

30 Exact: 1908.

[Constantin] Doncea, a organizat greva în numele Partidului Comunist Român; condamnat la 15 ani de muncă silnică în aceeaşi vreme cu Dej şi alţii; închis la Ocnele Mari (mine de sare), Aiud, Doftana, Caransebeş şi în cele din urmă trimis în lagărul de concentrare de la Tg. Jiu, până la 23 august 1944, când a fost eliberat şi trimis cu Gh. Apostol să organizez

71 Corectă ar fi fost înscrierea numelui liderului comunist la Chivu Stoica!

Confederaţia Generală a Muncii. Ianuarie 1945 – numit vicepreşedinte. 1945 – numit în Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. 19 noiembrie 1946 – a fost în fruntea listei pentru judeţul Bacău. Decembrie 1946 – numit Director administrativ al CFR în efortul de a organiza muncitorii care nu erau satisfăcuţi şi votau în secret pentru opoziţie.

Limbi străine: Română, ceva rusă.

Detalii despre familie: De origine rurală.

Remarci: Greoi, alert, bun în afaceri şi comunist convins. Educaţia şi-a săvârşit-o în închisoare şi este influenţat de ideologia marxistă. Pare inteligent, vorbitor energic, conversează plăcut. Îl ajută pe Gh. Apostol la conducerea Confederaţiei şi la supravegherea tuturor lucrurilor din partid care ţin de industrie.

106. Stoica, Vasile

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Diplomat. Născut la 1 ianuarie 1889 la Avrig (lângă Sibiu), Transilvania. *Funcţie*: ministru român la Haga, dar nu i s-a permis să îşi ia postul în primire. Numit: iunie 1946. *Partid*: Niciunul. Membru al Partidului Naţional Transilvănean până la intrarea în serviciul diplomatic. Simpatizează Partidul Naţional-Ţărănesc.

Carieră: Absolvent al Liceului „Andrei Şaguna”, Braşov; a absolvit Universitatea din Budapesta unde a lucrat la singura revistă românească *Luceafărul*; a lucrat

pentru publicaţia naţionalistă *Transilvania* din Sibiu; 1914 – la izbucnirea războiului a mers în Vechiul Regat pentru a continua participarea la mişcarea naţionalistă. 1916 – 1918 – voluntar, a luptat în armata română, fiind rănit. 1918 – 1919 – a fost căpitan la Legaţia română din Franţa; imediat după război

73

În 1918[31] a fost trimis în Statele Unite cu alţi transilvăneni pentru a face cunoscută cauza românilor şi a avut succes. 1919 – omul de legătură al delegaţiei române cu delegaţia americană la Conferinţa de Pace de la Paris. 1921 – numit secretar de legaţie, clasa a II-a. 1930 – ministru la Sofia. 1936 – la Riga. 1939 – ambasador la Ankara; 6 luni în 1940 – subsecretar la Ministerul de Propagandă; a lucrat cu Titulescu pe probleme transilvănene. 1941 – 1944 – s-a limitat la rolul de Director la Oficiul de Studii în Ministerul Afacerilor Străine, pregătind materiale documentare şi a fost urmărit de guvern din pricina sentimentelor proaliate; după 23 august 1944 a devenit Director politic şi apoi, la 6 martie 1945, Secretar-General la Ministerul Afacerilor Străine. Iunie 1946 – numit ministru la Haga, dar nu a primit viza.

Limbi străine: Română, maghiară, franceză, italiană, germană, engleză fluent.

Detalii despre familie: De două ori căsătorit. Prima soţie era italiană. Are doi copii mici, fată şi băiat, cu a doua soţie care este româncă.

Remarci: Dl. Stoica a avut probleme în funcţia actuală în colaborarea cu ministrul de Externe Tătărescu, fiind numărul doi în departament. Afirmă că a încercat să păstreze serviciul de externe intact pentru a limita infiltrarea comunistă. Unii colegi au avut rezerve faţă de cooperarea sa cu Tătărescu şi un motiv pentru acest lucru ar putea fi admiraţia pe care o are Stoica pentru fostul

31 Chiar în timpul războiului - 1917-1918.

rege Carol, despre care crede că ar fi făcut tot posibilul sub presiunea circumstanţelor. Nu a ezitat să semneze un memorandum de protest cu colegii despre actele administrative luate de guvern împotriva protestelor personalului Ministerului şi a declarat că prezentul regim nu a putut fi considerat reprezentativ pentru ţară.

Posibil candidat pentru Washington, Stoica a fost unic, deoarece a avut sprijinul tuturor personalităţilor politice ale vremii, cu excepţia lui Bodnăraş. Bodnăraş s-a împotrivit lui Stoica, spunând că este prea proamerican şi pro-britanic. D-l Stoica este integru în înfăţişare, cu faţă pătrată. Este natural şi se mândreşte cu originea sa rurală. Pe lângă faptul că este o autoritate politică recunoscută în problema Transilvaniei şi a relaţiilor internaţionale ale României, este un mare iubitor al culturii transilvănene, fiind scriitor, poet, colecţionar de artă şi critic[32].

107. Tătăranu, Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut: Râmnicu Sărat, 24 octombrie 1893. *Funcţie*: Fost guvernator al BNR, demisionează în mai 1946. *Partid*: Retras din PNL Tătărescu exact înainte de alegerile din noiembrie 1946. Înainte de război a fost membru al Partidului Domnului [Dinu] Brătianu.

Carieră: Doctor în drept – Universitatea din Paris, avocat de profesie; secretar politic al lui Jean [Gh.] Duca, conducător al PNL înainte de război; şef al departamentului de cenzură a presei în guvernarea lui Ionel Brătianu. 1927 – Secretar General la Ministerul de Interne. 19331937 – deputat, fost conducător al CAM guvernamental pentru monopolul tutunului, membru de bază al grupului de liberă opinie al Tineretului Liberal,

---

32 Detalii despre Vasile Stoica (1889-1959) - Ioan Opriş, Vasile Stoica în serviciul România, Bucureşti, Editura Oscar Print, 2008; Vasile Stoica, Suferinţele din Ardeal, ediţia a IV-a, Bacău, Editura Vicovia, 2008, p. 9-20 (studiu introductiv de Gh. Buzatu).

folosit ca mijloc de promovare în cadrul Partidului, fost lider al organizaţiei PNL din Râmnicu Sărat. 1938 – s-a alăturat Frontului Renaşterii Naţionale al ex-regelui Carol; devine opozant al lui Tătărescu deoarece acesta îşi asumase conducerea grupului de liberă opinie după asasinarea lui I.G. Duca; după 6 martie 1945 este numit guvernator al BNR; a limitat emisiunea de bancnote; a oprit inflaţia cauzată de Armistiţiul cu URSS. 28 aprilie 1946 – se opune iniţiativei Partidului lui Tătărescu de a se alătura la lista unică guvernamentală pentru alegeri; se retrage din Partid şi de la Bancă. În afaceri este Preşedinte [al Consiliului de Administraţie] al Uzinelor Silva, vicepreşedinte la Banca de Scont, membru al Consiliului de Administraţie de la „Sonametan”.

Limbi străine: Română, franceză, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Românii neînregimentaţi politic au o părere bună despre el ca tehnician şi îi respectă punctul de vedere oricât de departe ar merge; a crezut că ruşii au o atitudine politică duplicitară (sprijină două mişcări politice, atât comuniştii cât şi necomuniştii conduşi de Tătărescu). Astfel, singura speranţă de menţinere a unei Românii stabile şi puternice economic ar fi coalizarea în jurul lui Tătărescu care nu ar fi fost forţat să intre în Blocul Naţional Democrat, coaliţie electorală dominată de comunişti. Când Tătărescu s-a alăturat coaliţiei, Tătăranu s-a opus, a părăsit Partidul şi şi-a dat demisia din funcţia de guvernator.

Convingerile sale iniţiale proâătărescu l-au făcut să se lupte din greu pentru a câştiga readmiterea lui Tătărescu în PNL sub Dinu Brătianu şi este posibil să-i unească pe Brătienii înşişi mai târziu.

108. Tătărescu, Gh.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1887 la Tg. Jiu, judeţul Gorj, Oltenia. *Funcţie*:

Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, Ministru de Externe. Numit: 6 martie 1944[33]. *Partid*: Lider al dizidenţei naţional-liberale.

Carieră: 1912 – doctor în drept la Sorbona, Paris. 1922 – este ales deputat ca membru PNL. 1923 – 1926, 1927 – 1928 – subsecretar de stat. 1931 – este ales secretar general al PNL; numit ministru al Industriilor sub premierii Duca şi Angelescu. 1934 – 1937 – Premier[34]; în plus are şi alte portofolii pe diverse perioade. 1938 – membru al guvernului fostului patriarh Miron Cristea. A contribuit într-un mod decisiv la redactarea noii Constituţii [din 1928] ce stabilea principii totalitare şi fonda un nou partid numit Frontul Renaşterii Naţionale. PNL l-a renegat. Decembrie 1938-iunie 1939 – a fost ambasadorul României la Paris. 24 noiembrie 1939 – 4 iulie 1940 – a fost din nou Preşedinte al Consiliului de Miniştri. A semnat o convenţie care permitea intrarea trupelor germane pe teritoriul României. În timpul guvernării sale Basarabia şi nordul Bucovinei au fost cedate URSS. A votat în favoarea Dictatului de la Viena. 1942[35] – singurul fost ministru care a acceptat invitaţia lui Antonescu de a participa la festivităţile[36] de la Chişinău, Basarabia. August 1944 – e pus pe lista criminalilor de război la cererea comuniştilor şi a lui Iulia Maniu, cu acordul tuturor partidelor politice. Oricum, după vizita lui Vîşinski din ultima parte a lui 1944, Tătărescu a fost şters de pe această listă. 6 martie 1945 – a devenit ministru de Externe pentru că guvernul avea nevoie de elemente burgheze în sistem pentru a ascunde lipsa reprezentanţilor PNL şi PNŢ. Vara şi toamna lui 1946

---

33 Exact - 1945!

34 Vezi Aurelian Chistol, România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu (1934-1937), Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2007.

357 778 Exact - 1943.

36 Prilejuite de aniversarea a 25 de ani de la Unirea Basarabiei cu României în 1918.

– a condus delegaţia română la Conferinţa de Pace de la Paris. Noiembrie 1946 – a fost în fruntea listei electorale a Blocului Partidelor Democratice la Satu Mare. Rămâne ministru în guvernul Groza remaniat. Iunie 1947 – a înaintat cabinetului un memoriu în care sublinia în ce măsură guvernul Groza eşuase atât economic cât şi politic.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Căsătorit. Soţia, născută Aretia Piteşteanu, la Ploieşti. Are doi copii mari, fiul său studiază în prezent la Sorbona.

Remarci: D-l Tătărescu este înalt, cu siluetă greoaie, faţa aspră şi o voce răsunătoare de care îi place să se folosească. Este considerat cel mai neserios, mincinos şi oportunist politician al ţării. Iuliu Maniu spunea odată [că] „este personificarea imoralităţii politice româneşti”. Dotat cu o ambiţie neobişnuită şi de departe cel mai inteligent şi instruit membru al guvernului. În timpul Conferinţei de Pace de la Paris soţia sa a fost obligată să rămână la Bucureşti ca ostatec. După alegerile din noiembrie 1946 şi-a păstrat poziţia din cabinet, sacrificându-şi susţinătorii de la Ministerul Economiei.

Întreţine relaţii strânse cu fostul rege Carol II, cu fosta prinţesă Elizabeta a Greciei şi cu Nicolae Malaxa, cel mai mare industriaş român. Legăturile cu acesta durează încă din timpul regimului carlist, când amândoi erau instrumentele regelui, fiind în mod consecvent răsplătiţi. Datorită studiilor şi stagiilor sale în Franţa, Tătărescu exprimă sentimente francofile şi caută să fie în cele mai bune relaţii cu oficialii francezi[37].

109. Tegăneanu, Constantin C.

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut

37 Despre Gh. Tătărescu (1887-1957) vezi Nicolae-Şerban Tanaşoca, Cuvânt înainte, la Gh. Tătărescu, Mărturii pentru istorie, ediţie Sanda Tănăsescu-Negroponte, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. VII-LXIV; Marin Nedelea, Prim-miniştrii României Mari, p. 121-131.

la 19 martie 1899 la Buzău. *Funcţie*: Subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: dizidenţa Naţional Liberală, membru al Comitetului Executiv.

Carieră: 1918 – era socialist fără a fi membru al vreunui partid, iar din 1920 s-a înscris în organizaţia PNL Buzău. Avocat, fost prefect de Buzău, fost deputat într-un parlament predominant liberal. A fost alături de Tătărescu, lider al grupului Tătărescu din Buzău, după scindarea Partidului Liberal. Noiembrie 1946 – numărul doi pe lista electorală a Blocului Partidelor Democratice pentru judeţul Buzău. 30 noiembrie 1946 – e numit subsecretar de stat la Educaţie în guvernul Groza remaniat.

Limbi străine: Română, maghiară, franceză, germană.

Detalii despre familie: Căsătorit.

Remarci: Are legături cu liberalii lui Brătianu prin doctorul Angelescu. A publicat mai multe broşuri cu privire la doctrina liberală.

110. Ullea, Octav

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Oficial al Palatului. Născut la 27 martie 1889 la Iaşi, Moldova. *Funcţie*: Maestru al Casei Regale. Numit: de mai mulţi ani. *Partid*: Neînscris nominal. Este cunoscut ca un „om al regelui”.

Carieră: Şcoala la Iaşi. 1908 – Şcoala militară la Bucureşti. 1910 – sublocotenent; în timpul primului război mondial a fost căpitan, apoi maior, fiind numit la centrul de spionaj al Statului Major. 1923 – s-a retras din armată din cauza unui accident cu urmări grave. 1925 – a studiat dreptul şi şi-a luat licenţa la Universitatea din Iaşi, a practicat dreptul până în 1930, când a fost numit în serviciul de protocol al Palatului Regal. Urcă în rang şi câştigă încrederea regelui Mihai care îl alege Maestru al Casei Regale. August 1944 – a colaborat cu regele la lovitura de stat. 1945 – a fost trecut în rezervă cu gradul

de general.

Limbi străine: Română, franceză, germană, poate şi altele.

Detalii despre familie: Căsătorit, soţia este considerată excentrică.

Remarci: Afabil, zâmbitor şi totuşi rezervat. Este cunoscut ca fiind ataşat de rege şi mândru de poziţia sa ca şef al ceremoniilor regale.

111. Vântu, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician.

Funcţie: ministru al Lucrărilor Publice. Numit: 30 noiembrie 1946.

Carieră: Membru al „familiei" Naţional-Liberale. Absolvent al Facultăţii de Drept de la Universitatea din Iaşi; unul dintre cei mai buni avocaţi din Cernăuţi; mai mulţi ani, primar al Cernăuţilor, fidel naţional-liberalilor lui Brătianu; subsecretar de stat în ultimul guvern liberal; asociat politic cu Tătărescu şi Bejan. După lovitura de stat de la 23 august 1944 îi ajută pe dizidenţii lui Tătărescu din oportunism politic şi din interese familiale. 6 martie 1945 – subsecretar de stat la Interne pe probleme de administraţie. Noiembrie 1946 – a fost primul pe lista electorală a Blocului Partidelor Democratice pentru judeţul Iaşi. 30 noiembrie 1946 – e numit ministru al Lucrărilor Publice în guvernul Groza remaniat.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: Ortodox, este căsătorit şi are o fiică. Tatăl a fost senator naţional-liberal. Este unul dintre cei patru fraţi Vântu. Unul este preşedinte al Curţii de Apel din Bucureşti, iar altul a fost profesor de drept la Universitatea din Bucureşti, prieten intim al fostului vice-premier Mihai Antonescu.

Remarci: În afară de oportunism, Vântu s-a alăturat lui Tătărescu şi apoi a intrat în guvern pentru a-şi salva fratele Ion Vântu din procesul ce i se intentase ca asociat

al lui Antonescu.

112. Vasiliu-Răşcanu, Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: General-locotenent. Născut la 5 septembrie 1887, Vaslui, Moldova. *Funcţie*: ministru de Război. Numit: 6 martie 1945. *Partid*: în prezent este membru PCR.

Carieră: Cadet la 1 septembrie 1906; sublocotenent 1 iulie 1908; locotenent 3 octombrie 1912; căpitan 1 noiembrie 1916; maior 1 septembrie 1917; locotenent-colonel 3 martie 1924; colonel 15 aprilie 1933; general de brigadă 25 octombrie 1939; general-maior 25 octombrie 1942; general-locotenent 1 aprilie 1945. În 1913 era încadrat la Batalionul de Infanterie din Ploieşti. În 1916 a fost numit în Statul Major al unei formaţiuni superioare. A fost rănit în bătălia de la Mărăşeşti în 1917. În 1919 a luat parte la invadarea Ungariei ca şef al Regimentului 6 Infanterie. A absolvit Şcoala Superioară de Război dar a picat la examenul pentru certificatul de Stat Major. Anul următor a făcut parte din comisia care a fixat frontiera româno-maghiară. Ulterior a avut diverse misiuni în Italia, Franţa, Anglia şi mai târziu a ajuns colonel la Regimentul din Calafat. În 1938 a primit comanda regimentului. A comandat forţele româneşti din zona Gurilor Dunării în timpul cedării Basarabiei în 1940. Când a izbucnit războiul împotriva Rusiei era Director pentru recrutare şi infanterie în Ministerul Apărării. În ianuarie 1942 a primit comanda Diviziei 1 Vânători de Munte în Crimeea şi în iulie a fost decorat cu Crucea de Fier, Clasa I, pentru coordonarea bătăliei de la Sevastopol, dar se pare că a fost mai mult curajos decât abil. De asemenea, se spune despre el că a fost foarte îngăduitor cu prizonierii ruşi. În februarie 1944 a fost însărcinat cu comanda teritorială a Corpului V Armată la Ploieşti şi, după lovitura de stat, a răspuns de domeniul petrolier, fiind decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” cu spadă.

În toamna lui 1944 s-a declarat general prosovietic. La aşa-zisa cerere a poporului (pentru care era total necunoscut), partidele de stânga l-au nominalizat pentru funcţia de ministru al Apărării. Oricum, PNŢ şi PNL au refuzat să-l accepte. La sfârşitul lui februarie 1945 a organizat micul grup de ofiţeri care a semnat un denunţ al guvernului Rădescu. De asemenea, s-a alăturat delegaţiei ARLUS care i-a cerut regelui să dea ţării un guvern „cerut de popor". A fost demis din Armată atunci pentru implicare în politică dar a fost reinstalat de guvernul Groza în martie 1945 când a fost numit ministru al Apărării, funcţie pe care a deţinut-o până la 30 noiembrie 1946. Ca ministru al Apărării a iniţiat reorganizarea forţelor armate române după modelul sovietic şi eliminarea tuturor elementelor „reacţionare" din corpul de ofiţeri. A emis o serie de ordine prin care le interzicea soldaţilor să participe la mitinguri politice, excluzând din această interdicţie demonstraţiile Blocului Partidelor Democratice. Într-o vreme declarase participarea la ARLUS obligatorie pentru toţi membrii forţelor armate.

Limbi străine: Română, franceză.

Detalii despre familie: De religie ortodoxă. Unii spun că este de origine ţigănească. A fost căsătorit de trei ori, prima dată cu o româncă. Au avut un fiu, azi maior activ în armata română şi pe care intenţionează să-l trimită în străinătate ca ataşat sau asistent de ataşat militar la Praga, Berna sau Paris. A doua căsătorie a fost cu o fată de origine basarabeană, cu care a avut o fiică, azi în compania colonelului Mişu Popescu, şef al Secretariatului General din Ministerul de Război. Se pare că d-ra are mare influenţă asupra tatălui ei şi a colonelului Popescu. A treia şi actuala soţie e o evreică din Transilvania de origine maghiară.

Remarci: În general se susţine că îi lipseşte abilitatea necesară funcţiei. Are cunoştinţe militare limitate. Se

spune că e implicat în diverse afaceri şi în timpul războiului cu Rusia a organizat o intensă piaţă neagră cu mărfuri nemţeşti. E instrumentul principal al comuniştilor în eforturile lor de a „democratiza" armata română şi de a-i plasa pe foştii prizonieri, educaţi în stil sovietic, ca instructori şi ofiţeri în alte unităţi militare româneşti. Este vizitator frecvent al Anei Pauker, dar în interiorul cercurilor necomuniste îşi arogă rolul de patriot. Susţine, chipurile, că, în cazul unui conflict între anglo-americani şi ruşi, cei din urmă vor fi incapabili să se opună puterii aviaţiei SUA.

E scurt, gras, negru, vioi, lipsit de personalitate. Un om cu caracter neplăcut şi un oportunist de prima mână[38].

113. Vişoianu, Constantin

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Refugiat politic. Născut la 4 februarie 1897 la Urlaţi, judeţul Prahova, Muntenia. *Funcţie*: Fost ministru de Externe. *Partid*: Independent.

Carieră: Licenţiat în drept şi arte la Universitatea din Bucureşti şi la Universitatea din Paris şi şi-a completat studiile cu Şcoala de Ştiinţe Politice de la Paris. 1926 – s-a înscris în baroul judeţului Olt, iar în 1937 s-a transferat la Bucureşti. 1926 – 1929 – secretar la Paris al Tribunalelor mixte de arbitraj. 1927 – 1929 – consilier tehnic în Delegaţia de la Geneva la Liga Naţiunilor şi expert al Delegaţiei române de la Liga Naţiunilor. 1921 – 1931 – membru al Secretariatului Ligii Naţiunilor. 1931 – 1933 – ministru la Haga, timp în care a fost şi membru al Delegaţiei la Liga Naţiunilor şi la Conferinţa dezarmării. 1933 – 1936 – ministru la Varşovia; când în 1936 Titulescu, al cărui apropiat era, a demisionat, a fost retras. A fost Director la Titan-Nădrag-Călan, companie condusă de Max

38 Despre Generalul C. Vasiliu-Răşcanu, în Alesandru Duţu şi colaboratori, Armata Română ... , p. 389-390.

Auşnit, co-director al revistei *Viaţa Românească*. Mai 1944 – a mers la Cairo cu [după] prinţul Ştirbey ca reprezentant al regelui şi al opoziţiei la discutarea armistiţiului cu Aliaţii; mai târziu, a fost la Moscova pentru negocierile cu privire la armistiţiu. Ministru de Externe în guvernul format la 4 noiembrie 1944 de generalul Sănătescu şi a rămas în funcţie în guvernul Rădescu dar a refuzat acelaşi post oferit în guvernul Groza. August 1945 – l-a sprijinit pe rege în criza constituţională generată de conflictul cu Groza. Primăvara lui 1946 – a refuzat să renunţe la rolul de independent şi de-a intra în PNŢ. Toamna lui 1946 – a părăsit ţara ilegal şi în secret.

Limbi străine: Română, franceză, poate şi altele.

Detalii despre familie: Burlac.

Remarci: Practic cel mai apropiat colaborator al ministrului de Externe Titulescu, a fost de părere din primele zile că o înţelegere cu URSS este indispensabilă. Respectându-i talentul, Titulescu l-a convins că intre în diplomaţie. Aceia care au negociat cu el la Cairo au început să aibă cea mai bună părere despre abilitatea sa. Întors de la Moscova după semnarea Armistiţiului [septembrie 1944] a început încetul cu încetul să fie dezamăgit de ceea ce a simţit a constitui tacticile pe termen scurt ale sovieticilor în amestecul lor în politica românească, dar a păstrat mereu o atât de realistă, deschisă şi echilibrată concepţie despre problemele României încât e considerat de către cercurile informate ca fiind omul de stat cel mai apropiat de ţară după moartea lui Barbu Ştirbey. În timpul ultimei vizite a lui Vîşinski în România cu Comisia Aliată, în ianuarie 1946, Vişoianu a fost singurul necomunist căruia i-au fost ascultate opiniile.

Vişoianu a avut nişte legături de afaceri cu industriaşul Auşnit şi trebuia să fie redactor-şef la *Jurnalul de dimineaţă*, unde avea şi Auşnit nişte acţiuni în vremea când a fost numit la Ministerul de Externe, dar şi-a arătat

independenţa faţă de industriaşii români demisionând din Consiliul de Administraţie al Companiei Reşiţa (de exemplu, protestând faţă de metodele folosite pentru ca URSS să deţină 30%). A luptat din greu şi cu succes ca ministru de Externe pentru a păstra în România cea mai modernă dintre fabricile de ţevi de oţel ale lui Malaxa pe care ruşii au vrut să o ia ca despăgubire după Armistiţiu. La mulţumirile lui Malaxa, Vişoianu a replicat că a făcut asta pentru România şi nu pentru Malaxa şi că, dacă ar avea şansa, i-ar naţionaliza toate proprietăţile. Vişoianu este cel mai afectat de declinul politic şi economic din România, cauzat de dictatura lui Carol şi Antonescu şi, acum, de cea a comuniştilor.

Nu e un om bogat, a trăit liniştit în România şi mergea practic în fiecare weekend la vânătoare, sport de care e pasionat şi în care găseşte cea mai mare odihnă. Ca înfăţişare e scund, rotund la faţă, cu părul alb, ochi strălucitori şi are un pronunţat simţ al umorului[39].

114. Vlădescu-Răcoasa, Gheorghe

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 25 octombrie 1895 la Răcoasa, judeţul Putna, Moldova. *Funcţie*: Preşedinte al Partidului Naţional Popular. *Partid*: Partidul Naţional Popular al clasei mijlocii, sponsorizat de comunişti. Fost lider al Uniunii Patriotice, afiliat comuniştilor şi membru vechi al PCR.

Carieră: Ca sociolog, a fost asistent şi colaborator al Dr. [Dimitrie] Gusti, acum vicepreşedinte la ARLUS (societate ruso-română) şi preşedinte al „Prietenilor Statelor Unite”. Comunist vechi şi arestat şi închis în 1943 de regimul Antonescu pentru activitate comunistă în Moldova; a reprezentat Uniunea Patriotică, o ramură a PCR, ca ministru al Minorităţilor cu rang de subsecretar în

39 Despre Constantin Vişoianu (1897-1994), în Gh. Buzatu, România şi războiul mondial din 1939-1945, p. 327; Constantin Vişoianu, Misiunile mele, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997.

guvernele Sănătescu, Rădescu şi Groza. 1945 – denumirea Ministerului s-a schimbat în Ministerul Naţionalităţilor; a sprijinit unirea în februarie 1946 a Uniunii Patriotice cu Partidul Naţional Popular şi a devenit vicepreşedinte. Noiembrie 1946 – ales în fruntea listelor pentru judeţul Putna. 30 noiembrie – demis din funcţie la remanierea guvernului Groza. În primăvara lui 1946 a devenit preşedintele Partidului Naţional Popular.

Limbi străine: Română.

Detalii despre familie: Ortodox, are doi copii, a fost notarul satului. *Remarci*: Un om pentru care nici colegii nu au respect. Mediocru, oportunist, nerealizat pe plan profesional.

115. Voinea, Şerban (Beuve Gaston)

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician, jurnalist. Născut la 14 martie 1894 la Paris, Franţa. *Funcţie*: ministru român la Berna. Numit: octombrie 1946. *Partid*: Partidul Social-Democrat (aripa Rădăceanu-Voitec), membru al Comitetului Executiv.

Carieră: Născut Gaston Beuve, din tată francez evreu şi mamă româncă. Prin intermediul mamei a căpătat cetăţenie română şi a venit în România la vârsta de 17 ani. Apoi a luat numele românesc de Şerban Voinea. A absolvit dreptul la Universitatea din Bucureşti, a devenit stenograf pentru Camera Deputaţilor. A lucrat mulţi ani în funcţii de importanţă crescândă pentru ştirile [Agenţiei] Rador. După armistiţiul din 1918 a devenit activ în mişcarea socialistă şi a colaborat la ziare socialiste ale vremii. Într-o perioadă a fost secretar al ministrului român de Externe, Titulescu. A căpătat importanţă în ierarhia socialistă după lovitura de stat din august 1944; a fost recunoscut ca membru important al Biroului Politic al Partidului şi al Comitetului Executiv. Martie 1945 – şef la Rador (agenţie oficială de ştiri). Martie 1946 – s-a alăturat aripii Rădăceanu-Voitec la ruptura de Petrescu. Octombrie 1946 – numit ministru

român la Berna. Noiembrie 1946 – numărul 1 pe listele electorale, judeţul Caraş.

Limbi străine: Română, franceză, ceva engleză.

Detalii despre familie: Căsătorit cu Eugenia Voinea, născută în Bucureşti la 27 octombrie 1897. Aceasta este evreică şi practică medicina.

Remarci: D-l Voinea este un om subţirel, merge şchiopătând şi are o faţă subţire şi inteligentă. Până la ruptura socialistă din martie 1946 era considerat unul dintre filosofii Partidului şi subaltern loial lui Petrescu, pe care-l sfătuia în chestiuni internaţionale. A avertizat că este pentru unitatea partidului şi s-a alăturat aripii Rădăceanu-Voitec. A asigurat că a ales aşa numai pentru a-şi păstra postul la Berna. Este cel mai inteligent dintre adepţii lui Rădăceanu. Pentru a obţine postul a evitat să fie asociat cu elemente compromise din Partid. Este considerat a fi cea mai potrivită persoană pentru a conduce PSD în caz de unificare.

116. Voitec, Ştefan

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut la 19 iunie 1900 la Corabia, judeţul Romanaţi. *Funcţie*: ministru al Educaţiei. Numit: 1 octombrie 1944. *Partid*: PSD (aripa Rădăceanu-Voitec). Membru al Comitetului Executiv.

Carieră: A absolvit Liceul la Craiova, Şcoala Politehnică şi Facultatea de Matematică a Universităţii din Bucureşti. 1919 – 1920 – unul din liderii studenţimiii socialiste; a predat la liceu până în 1925 când autorităţile l-au silit să se retragă; a revenit la jurnalistica socialistă şi la politică. A devenit persoană publică înainte de 1923, când a aderat la Liga Drepturilor Omului din Bucureşti, august 1923. A luat parte ca membru marcant al Partidului Socialist în 7 – 9 mai 1927 la Congresul de Unificare care a dus la unificarea Federaţiei partidelor socialiste regionale ce au fuzionat sub numele de Partidul Social-Democrat. El

şi Ghe [ler] ter au acceptat reconcilierea cu comuniştii de care se despărţiseră în 1921 şi dizolvaseră astfel Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România. Voitec a condus oficiosul noului partid, *Proletarul*, care a apărut în 29 iulie 1928; a continuat lucrul ca redactor al altor publicaţii socialiste; Partidul a funcţionat până în 1937 când a fuzionat cu Partidul Social-Democrat. În anii ce au urmat, a lucrat cu PSD; a participat la Conferinţa socialistă interparlamentară din toamna lui 1931 şi la Congresul din 1933; ca lider al socialiştilor a contribuit la pactul de înţelegere şi neagresiune cu comuniştii din 1936. A participat la Congresul din aprilie 1936; după desfiinţarea tuturor partidelor de către Carol II a colaborat împreună cu liderii socialişti la ziarul *Lumea nouă* care a încetat să mai apară după 6 septembrie 1940; în timpul războiului din 1940[1941]-1944 a fost autorul şi redactorul mai multor articole antisovietice în săptămânalele antonesciene *Soldatul* şi *Sentinela*. A ştiut să demonstreze prin documente istorice dreptul României asupra Basarabiei; s-a referit la „regimul rusesc de teroare” şi a exprimat sentimente antisovietice în multe alte articole. Până la 23 august 1944 nu a fost membru al Comitetului Central dar a fost ales după această dată; numirea sa în guvern ca ministru al Educaţiei a fost susţinută de Petrescu. Ministru al Educaţiei în guvernele Sănătescu, Rădescu şi Groza. *Limbi străine*: Română, franceză, italiană.

Detalii despre familie: Mama sa a fost de origine italiană. E căsătorit cu Victoria Voitec, despre care se spune că suferă de mult timp de o boală necesitând schimbări de climă. Au o fiică născută pe 19 octombrie 1934.

Remarci: E o prezenţă plăcută prin barba sa gen Van Dyke, înălţime medie, temperament vioi. Voitec nu e cunoscut ca un om cu convingeri puternice deşi se

pretinde idealist. Chiar persoane pe care le agreează cred că presiunea comunismului este mare asupra sa. Se spune că a fost nemulţumit de condiţiile din România, dar, dorind să-şi păstreze poziţia în guvern, pentru o vreme a vrut să fie simultan şi ministru la Roma şi ministru al Educaţiei. A fost la Moscova cu delegaţia guvernului Groza şi s-a întors complet sub influenţa Partidului Comunist Român. Divergenţa lui Petrescu cu Rădăceanu şi Voitec a început la Conferinţa generală din 1 – 2 decembrie 1945. Petrescu susţinea că Partidul trebuie să se prezinte singur în alegeri, iar ceilalţi doi – că ar trebui să colaboreze cu comuniştii. În acest scop, se spune, că Rădăceanu şi Voitec au lucrat mână în mână cu organele de siguranţă comuniste, care coordonau prin agenţii lor activitatea internă a Conferinţei. Martie 1946 – a reuşit împreună cu Rădăceanu să primească de la Congres încuviinţarea colaborării electorale cu comuniştii, ceea ce a dus la ruptura de Petrescu. Ca ministru al Educaţiei a lucrat la reforma învăţământului şi la promovarea profesorilor consideraţi instrumente politice ale ierarhiei sale administrative. Apare susţinut de comunişti împotriva lui Rădăceanu, când acesta dă semne de adoptare a unei linii independente şi s-a spus că a colaborat strâns cu comuniştii de-a lungul carierei sale în timpul războiului.

117. Zăroni, Romulus

Naţionalitate: Română. *Ocupaţie*: Politician. Născut în 1906 la Nădastia de Jos, judeţul Hunedoara, Transilvania. *Funcţie*: ministru al Cooperaţiei. Numit: 30 noiembrie 1946. *Partid*: membru al Comitetului Executiv al Frontului Plugarilor, partidul ţărănesc sprijinit de guvern.

Carieră: De origine ţărănească, cu diploma de şcoală primară (patru ani), Zăroni a moştenit o fermă de 5 hectare pe care a mărit-o la 14 hectare. Are un tractor american şi o batoză. A dus o viaţă liniştită la fermă până în 1932, când a devenit interesat de politică. S-a alăturat

lui Petru Groza şi organizaţiei lui locale, cunoscută încă de pe atunci sub numele de Frontul Plugarilor. A devenit garda personală a acestuia, administrator al moşiei şi om de încredere. Decembrie 1944 – numit secretar de stat la Agricultură în guvernul Rădescu şi ministru al Agriculturii în guvernul Groza (martie 1945). Numit ministru al Cooperaţiei în noiembrie 1946.

Limbi străine: Română, maghiară.

Detalii despre familie: Căsătorit, are un fiu căruia a reuşit prin mijloace necinstite să-i asigure admiterea la Universitatea din Bucureşti.

Remarci: Zăroni poartă o haină de afacerist peste costumul său ţărănesc, are o faţă roşie, ceafă groasă, un om solid care a putut foarte bine să-i fie gardă de corp lui Groza. E la modă în Bucureşti ca el să fie subiectul tuturor glumelor dezvăluindu-i ignoranţa de ţărănoi, dar omul este considerat de cei ce l-au cunoscut drept un ţăran român – mic fermier, sincer şi practic. E individualist, cu toate că sprijină dezvoltarea cooperativelor ţărăneşti, dar nu e atras de proprietatea comună datorită terenurilor deţinute. A cumpărat o casă scumpă în Deva, estimată la 360 milioane lei.

(Textul original – Great Britain, PRO, London – Kew, FO-371/67272 B; editat de Gh. Buzatu, *România şi Marile Puteri*. *1939 – 1947*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 493 – 590).

Traducere integrală în limba română – Doamna Prof. univ. Dr. Felicia Burdescu Focşeneanu (Craiova), căreia îi mulţumim şi pe această cale.

— 9 – 1998 – 2008 – Şerban Alexianu versus
Curtea Supremă a României
Dosar nr. 2679/2006
(Nr. În format vechi 780/2006)
ROMÂNIA
CURTEA DE APEL BUCUREŞTI SECŢIA I-A PENALĂ

ÎNCHEIERE

Şedinţa publică de la 14.11.2006 Curtea compusă din:

PREŞEDINTE: VIOREL ADRIAN PODAR

GREFIER: DANA MANOLACHE

MINISTERUL PUBLIC, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Bucureşti, a fost reprezentat de procuror MARIUS COMŞA.

Pe rol soluţionarea cauzei penale de faţă având ca obiect cererea de revizuire a hotărârii nr. 17 din data de 17 mai 1946 a Tribunalului Poporului din Bucureşti, formulată de revizuentul ALEXIANU ŞERBAN SORIN ALEXANDRU, pentru condamnatul ALEXIANU GHEORGHE.

La apelul nominal făcut în şedinţă publică răspuns revizuentul Alexianu Şerban Sorin Alexandru, personal şi asistat de apărător ales Florin Chertişanu, n baza împuternicirii avocaţiale depusă de fila 8 dosar.

Procedura legal îndeplinită.

S-a făcut referatul cauzei de către grefiera de şedinţă, după care: Apărătorul ales al revizuentului depune la dosar un set de înscrisuri.

Nemaifiind alte cereri de formulat au excepţii de inovat, Curtea acordă cuvântul în susţinerea cererii de revizuire.

Apărătorul ales al revizuentului solicită amânarea pronunţării pentru a depune la dosar concluzii scrise şi admiterea cererii de revizuire, pe motivele invocate în cererea iniţială, şi anume neconstituţionalitatea Legii nr. 312/1945 şi nulitatea absolută hotărârii de condamnare.

De asemenea, în situaţia în care se va trece peste cele două excepţii, apărătorul ales al revizuentului solicită admiterea cererii de revizuire faţă de împrejurarea că acţiunile şi actele guvernării Antonescu, inclusiv acţiunile, actele şi faptele Guvernatorului Transnistriei – condamnatul, au fost executate şi dispuse în legitimă

apărare şi în stare de necesitate.

Ca element nou în cererea de revizuire, arată apărătorul ales al revizuentului, îl constituie înţelegerea premeditării atacului îndreptat împotriva României, fapt dovedit cu Pactul Ribbentrop-Molotov, ultimatumul URSS din anul 1940 şi Pactul din 1939, înscrisuri care nu erau cunoscute la data judecăţii.

Apărătorul revizuentului mai arată că profesorul Alexianu Gheorghe nu s-a făcut vinovat de săvârşirea nici unei infracţiuni, cu menţiunea că pentru infracţiunea îndreptată împotriva etniei evreilor a fost achitat.

În ceea ce priveşte infracţiunea de asociere în vederea săvârşirii de infracţiuni, apărătorul revizuentului arată că Mareşalul Antonescu şi profesorul Alexianu au fost judecaţi în baza unei legi speciale, care nu prevedea ca infracţiune apartenenţa la o grupare infracţională, astfel încât condamnatului nu i se poate reţine în sarcină o asemenea infracţiune, iar pe de altă parte, prin apartenenţa sa la guvernarea Antonescu, în calitatea de funcţionar public pe care o avea, nu a făcut altceva decât să-şi exercite atribuţiile de serviciu.

De asemenea, apreciază că în situaţia în care se va constata nevinovăţia condamnatului, cauza nu poate fi extinsă şi cu privire la ceilalţi participanţi, întrucât nu s-a formulat cerere de revizuire şi în ceea ce-i priveşte pe aceştia.

Pentru aceste considerente, apărătorul ales al revizuentului solicită admiterea cererii de revizuire astfel cum a fost formulată şi motivată.

Reprezentantul Parchetului, având cuvântul, apreciază că instanţa Curţii de Apel Bucureşti a fost investită, pe lângă cererea de revizuire, şi cu soluţionarea unei cereri privind neconstituţionalitatea decretului în baza căruia a fost condamnat tatăl revizuentului.

Apărătorul revizuentului arată că s-au pus concluzii

inclusiv pe acest aspect, fiind extinse în notele depuse la dosar.

Reprezentantul Parchetului apreciază că această excepţie constituie o chestiune incidentă care trebuie soluţionată separat de cererea de revizuire.

Curtea apreciază că această excepţie poate fi judecată odată cu fondul cauzei.

Reprezentantul Parchetului pune concluzii de admitere a excepţiei de neconstituţionalitate a Decretului-lege nr. 312/1945, iar în ceea ce priveşte motivele de revizuire, apreciază că şi în situaţia admiterii excepţiei, cererea de revizuire nu se încadrează în cazurile limitativ prevăzute de art. 394 lit. a C.p.p., a acestui text de lege, care vizează situaţia în care s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanţă la soluţionarea cauzei. Legea se referă la situaţia de fapt, şi nu la împrejurarea cunoaşterii unui act internaţional. Pentru aceste motive, solicită respingerea cererii de revizuire, ca nefondată.

În replică, apărătorul ales al revizuentului arată că, în situaţia admiterii excepţiilor de neconstituţionalitate şi de nulitate a hotărârii de condamnare, cererea de revizuire nu poate fi respinsă, ci admisă, pe considerentul că hotărârea de condamnare era lipsită de temei de drept, având în vedere că legea pe care s-a bazat era ieşită din vigoare.

CURTEA

Având nevoie de timp pentru a delibera, precum şi pentru a da posibilitatea apărătorului revizuentului să depună la dosar note scrise: Amână pronunţarea la 28.11.2006. Dată în şedinţă publică, azi, 14.11.2006. Preşedinte ss. Viorel Adrian Podar Grefier ss. Dana Manolache

ÎNCHEIERE

Şedinţa publică de la 28.11.2006 Curtea compusă

din:

PREŞEDINTE: VIOREL ADRIAN PODAR

GREFIER: DANA MANOLACHE CURTEA

Faţă de cererea apărătorului ales al revizuentului, pentru a-i da posibilitatea să depună la dosar note scrise: Dispune:

Amână pronunţarea la 25.12.2006. Dată în şedinţă publică, azi, 28.11.2006. Preşedinte ss. Viorel Adrian Podar Grefier ss. Dana Manolache

Dosar nr. 2679/2006

(Nr. În format vechi 780/2006)

ROMÂNIA

CURTEA DE APEL BUCUREŞTI SECŢIA I-A PENALĂ ŞEDINŢĂ PENALĂ NR. 198 Şedinţa publică de la 25.12.2006 Curtea compusă din:

PREŞEDINTE: VIOREL ADRIAN PODAR

GREFIER: DANA MANOLACHE

MINISTERUL PUBLIC, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Bucureşti, a fost reprezentat de procuror MARIUS COMŞA.

Pe rol pronunţarea în cauză penală de faţă având ca obiect cererea de revizuire a hotărârii nr. 17 din data de 17 mai 1946 a Tribunalului Poporului din Bucureşti, formulată de revizuentul ALEXIANU ŞERBAN SORIN ALEXANDRU, pentru condamnatul ALEXIANU GHEORGHE.

Dezbaterile în fond şi concluziile orale ale părţilor au avut loc în şedinţa publică din data de 14.11.2006, fiind consemnate în încheiere de şedinţă de la acea dată, ce face parte integrantă din prezenta, când Curtea având nevoie de timp pentru a delibera, precum şi pentru a da posibilitatea apărătorului ales al revizuentului să depună la dosar note scrise, a amânat pronunţarea la 28.11.2006 şi apoi la 05.12.2006, când a hotărât următoarele:

CURTEA

A.

Stabilirea Curţii de Apel Bucureşti, ca instanţă competentă să judece cererea de revizuire şi excepţiile de neconstituţionalitate invocate în cauză.

Procesul principalilor protagonişti ai regimului Antonescu, în care au fost judecaţi pentru crime în legătură cu cel de-al doilea război mondial, a avut loc la Bucureşti, în conformitate cu angajamentul luat de noul guvern român faţă de Aliaţi, în Armistiţiul semnat la Moscova, în 12 septembrie 1944.

Prin hotărârea nr. 17 din 17 mai 1946, Tribunalul Poporului din Bucureşti a condamnat, între alţii, pe inculpatul Alexianu Gheorghe, fost guvernator al Transnistriei în regimul lui Ion Antonescu, după cum urmează:

— La trei pedepse cu moartea şi 10 ani degradare civică pentru 3 infracţiuni de dezastrul ţării prin săvârşirea crimei e război prevăzută în art. 2 lit. a din Legea nr. 312/1945, a crimei de război prevăzută în art. 2 lit. d din Legea nr. 312/1945 şi a crimei de război prevăzută în art. 2 lit. f din Legea nr. 312/1945, a crimei de război, pentru toate aceste infracţiuni, cu aplicarea art. 3 alin. 2 din aceeaşi lege.

— La patru pedepse constând în detenţiune grea pe viaţă şi 10 ani degradare civică pentru infracţiunea de dezastrul ţării prevăzută în art. 1 lit. b din Legea nr. 312/1945, şi pentru alte trei infracţiuni de dezastrul ţării, prin săvârşirea crimei de război prevăzută în art. 2 lit. În din Legea nr. 312/1945, a crimei de război prevăzută în art. 2 lit. n din Legea nr. 312/1945 şi a crimei de război prevăzută în art. 2 lit. O din Legea nr. 312/1945, pentru toate infracţiunile cu aplicarea art. 3 alin. 1 din aceeaşi lege.

— La două pedepse constând în munca silvică pe viaţă şi 10 ani degradare civică pentru infracţiunile de dezastrul ţării prin săvârşirea crimei de război prevăzută

în art. 2 lit. k din Legea nr. 312/1945 şi a crimei de război prevăzută în art. 2 lit. l din Legea nr. 312/1945, pentru ambele infracţiuni cu aplicarea art. 3 alin. 3 din aceeaşi lege.

În baza art. 101 din Codul Penal, atunci în vigoare, s-a depus să fie executată pedeapsa cu moartea.

Prin aceeaşi hotărâre s-a dispus achitarea inculpatului Alexianu Gheorghe pentru trei infracţiuni de dezastrul ţării prin săvârşirea crimei de război prevăzută în art. 2 lit. b din Legea nr. 312/1945, precum şi a crimelor de război prevăzute în art. 2 lit. e şi în art. 2 lit. e din aceeaşi lege.

În conformitate cu dispoziţiile art. 3 alin. Ultim şi ale art. 16 din Legea nr. 312/1945, s-a dispus confiscarea în folosul statului cu titlu de despăgubiri, a tuturor bunurilor aflate în patrimoniul inculpatului sus-menţionat şi a celor ieşite din patrimoniul său după data de 23 august 1944, precum şi a bunurilor aparţinând soţiei şi descendenţilor săi, dobândite după data de 6 septembrie 1940, cu excepţia celor provenite din succesiune.

Ca situaţie de fapt, în ceea ce priveşte declanşarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, e reţine, în esenţă, că: „Astfel, la data de 22 iunie b1941, când Hitler a declarat război împotriva URSS, găseşte România cu totul aservită politici germane, şi aceasta prin fapta acuzatului Ion Antonescu şi a celor ce l-au secondat în politica sa, comiţând cea mai mare crimă, petrecută în istoria poporului român, alăturându-se Germaniei hitleriste, la agresiunea contra popoarelor din Rusia Sovietică, care doreau o colaborare paşnică cu poporul român”.

Cu privire la inculpatul Alexianu Gheorghe, s-a reţinut că acesta, în calitate de fost guvernator al Transnistriei:

„După data de 6 septembrie 1940, a militat pentru desăvârşirea intrării armatelor germane pe teritoriul ţării,

prin participarea sa în Consiliile de Miniştri, începând de la 7 iulie 1941 până la
26 ianuarie 1944”.

„Având în vedere că după cum rezultă din stenogramele Consiliilor de Miniştri, acuzatul Gheorghe Alexianu a fost prezent şi în şedinţa de la 19 iunie 1941, când s-a hotărât declararea războiului împotriva URSS-ului, iar apoi prin concursul ce l-a dat guvernului Antonescu, a sprijinit continuarea războiului, atât împotriva URSS, cât şi împotriva Naţiunilor Unite”.

„Având în vedere că după cum rezultă din şedinţa Consiliului de Miniştri de la 13 noiembrie 1941, rezultă că acuzatul Gheorghe Alexianu a ordonat şi desăvârşit acte de teroare, cruzime şi de suprimare asupra populaţiei din teritoriul unde s-a purtat războiul. Din stenograma acestui consiliu, rezultă convorbirile ce au avut loc între Ion Antonescu şi acuzatul Gheorghe Alexianu cu privire la represiunile ce au avut loc la Odessa, cu care ocaziune acuzatul Alexianu răspunde că represiunea de la Odessa a fost destul de severă, că au fost împuşcaţi şi spânzuraţi pe străzile Odessei, populaţia civilă din acel oraş”.

„Având în vedere că acuzatul Gheorghe Alexianu, în calitatea sa de Guvernator al Transnistriei, a ordonat şi organizat munci excesive şi deplasări şi transporturi de persoane, în scopul exterminării acestuia, fapt ce rezulta din Ordonanţa nr. 26 prin care ordona instituirea muncii obligatorii pentru toţi locuitorii Odessei între 16 – 60 de ani, sub sancţiunea internării lor în lagăr, ceea ce în realitate constituia un mijloc de exterminare, iar prin Ordonanţa nr. 35 din 2 ianuarie 1942 dispune deportarea tuturor evreilor din Odessa în regiunea Berezovca, unde sunt masacraţi în masă”.

„Având în vedere că acuzatul Gheorghe Alexianu, în calitatea sa de Guvernator al Transnistriei, şi-a însuşit din acest teritoriu, abuziv, bunuri private. El mai făcea şi acte

de generozitate, trimiţând în ţară la diverse persoane nenumărate daruri de mare valoare”.

„Că, datorită participării sale în Guvernul Antonescu, în calitatea sa de Guvernator al Transnistriei, acuzatul Gheorghe Alexianu a realizat averi în mod ilicit, profitând şi de legătura cu ceilalţi conducători antonescieni şi de legiuirile şi măsurile de fapt cu caracter hitlerist şi rasial”.

„Având în vedere că după cum se constată din actele aflate în dosarul nr. 55/945, vol. III, al Cabinetului de instrucţie, acuzatul Gheorghe Alexianu a ordonat şi iniţiat înfiinţări de ghetouri, lagăre de internare şi deportări din motive de persecuţie politică şi rasială”.

„Că, de asemeni din actele dosarului, sus-indicat, se mai constată că acuzatul Gheorghe Alexianu, a ordonat măsuri nedrepte de concepţie hitleristă şi rasială, practicând cu intenţie o execuţie excesivă a legilor derivate din starea de război şi a dispoziţiunilor cu caracter rasial”.

Că, în fine, numitul acuzat s-a pus în slujba hitlerismuuli şi fascismului, contribuind prin fapte proprii la realizarea scopurilor sale politice şi la aservirea vieţii economice a ţării, în detrimentul şi interesele poporului român şi în interesul Germaniei hitleriste şi pentru sprijinirea războiului de agresiune contra URSS-ului”.

„Având în vedere că în ce priveşte faptul că acuzatul Gheorghe Alexianu nu a respectat regulile internaţionale cu privire la conducerea războiului, fapt prevăzut de art. 2 lit. b din Legea 312/945, ce i se mai pune în sarcină, Tribunalul Poporului, constatând că acuzatul nu se face vinovat de aceste crime, deoarece nu el a fost acela care a condus efectiv războiul ci conducătorul statului de atunci, şi prin urmare urmează a se pronunţa achitarea sa pentru acest fapt. Având în vedere că în ce priveşte faptul că a supus la un tratament inuman pe prizonierii de război, Tribunalul de asemeni urmează a pronunţa achitarea sa,

întrucât nu se constată că aceştia au fost supuşi la munci şi la un tratament inuman, din actele dosarului rezultând doar că ei au fost obliga ei au fost obligaţi la munci în minele de cărbuni. Că, de asemeni Tribunalul Poporului urmează a pronunţa achitarea acuzatului Gheorghe Alexianu din lipsă de dovezi şi în ceea ce priveşte crima prevăzută de art. 2 lit. e din Legea 312/945 ce i se mai impută”.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Secţia a II-a, prin decizia nr. 1134/1946 a respins, ca nefondată, toate motivele ordinare de casare formulate de recurentul Alexianu Gheorghe şi de alţi recurenţi, dispunând că motivele de neconstituţionalitate depuse de către aceştia, să fie trimise în cercetarea Secţiunilor Unite.

Constituită în Secţiuni Unite, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, prin decizia nr. 21 din 31 mai 1946, a respins recursurile declarate de Alexianu Gheorghe şi ceilalţi inculpaţi, constatând că sunt neîntemeiate toate criticile aduse hotărârii prin motivele de neconstituţionalitate.

Alexianu Gheorghe a fost executat la 1 iunie 1946, împreună cu mareşalul Ion Antonescu, Mihai Antonescu şi Constantin Vasiliu, găsiţi şi ei vinovaţi de crime de război.

După anul 1989, protocolul secret nr. 3 al Pactului Ribbentrop-Molotov a ajuns şi la cunoştinţa opiniei publice din România, după denunţarea acestui pact de către Sovietul Suprem al fostei URSS.

Împotriva hotărârii nr. 17 din 17 mai 1946, pronunţată de Tribunalul Poporului din Bucureşti, Alexianu Şerban Sorin Alexandru, fiul condamnatului Alexianu Gheorghe, a depus la Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, la data de 29 aprilie 1998, prezenta cerere de revizuire, invocând motivul prevăzut în art. 394 alin 1 lit. a din Codul de procedură penală actual, respectiv „s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanţă la soluţionarea cauzei”.

Conformându-se dispoziţiilor art. 397 – 399 din Codul de procedură penală, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, a efectuat acte de cercetare în cauză, concluzionând la 1 martie 2000, că nu sunt întrunite cerinţele prevăzute de lege pentru revizuirea hotărârii nr. 17/1946.

Curtea Supremă de Justiţie, sesizată iniţial, a restituit cauza procurorului cu adresa nr. 1/R/9.03.2000, întrucât „aparenţa de competenţă a Secţiei... nu se justifică, fiind sesizată ulterior Curtea Militară de Apel din Bucureşti, pentru soluţionarea cererii de revizuire conform adresei din 27 iunie 2000 a Parchetului Militar de pe lângă Curtea Militară de Apel).

Prin sentinţa penală nr. 3/18 septembrie 2000, Curtea Militară de Apel, apreciind că competenţa de soluţionare a cererii de revizuire aparţine Curţii Supreme de Justiţie, şi-a declinat competenţa în favoarea acesteia.

Curtea Supremă de Justiţie – Secţia Penală, la 20 februarie 2001, a stabilit că pentru judecarea cererii de revizuire este competentă Curtea de Apel Bucureşti, ca instanţă ce a preluat competenţa tribunalelor regionale în prezent desfiinţate, care au judecat crime de război, contra păcii sau umanităţii, în baza Legii 312/1945 şi a legislaţiei ulterioare modificatoare.

La Curtea de Apel Bucureşti – Secţia 1 Penală, în data de 23 octombrie 2001, fiul condamnatului Alexianu Gheorghe, prin apărător, a invocat excepţii de neconstituţionalitate a dispoziţiilor Legii nr. 312/1945, iar Curtea de Apel – Secţia I-a Penală a înaintat Curţii Supreme de Justiţie – Secţia Penală, în vederea soluţionării excepţiilor invocate.

Curtea Supremă de Justiţie – Secţia Penală, prin încheierea nr. 678 din 6 februarie 2002 a apreciat că nu are competenţa de a nu se pronunţa cu privire la excepţiile de neconstituţionalitate decât în eventualitatea judecării

unui recurs împotriva soluţiei date asupra cererii de revizuire şi a dispus trimiterea cauzei pentru continuarea judecăţii la Curtea de Apel Bucureşti.

La data de 24 iunie 2002, Curtea de Apel – Secţia 1 penală a respins în principiu, ca întemeiată, cererea de revizuire.

Recursul declarat de revizuent, a fost admis prin decizia penală nr. 6882/7 decembrie 2005 a înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie – Secţia Penală, cauza fiind trimisă spre rejudecare la Curtea de Apel Bucureşti, judecarea revizuirii făcându-se ilegal, în şedinţă secretă. Prin aceeaşi hotărâre s-a impus instanţei de rejudecare obligaţia de a se pronunţa asupra „caracterului constituţional/neconstituţional al Decretului lege nr. 312/1945”.

B.

Rejudecarea cererii de revizuire la Curtea de Apel Bucureşti. Acte şi fapte constatate. 1. Admiterea în principiu a cererii de revizuire

Curtea de Apel – Secţia 1 Penală, la data de 18 aprilie 2006, a reluat dezbaterile cu privire la admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, concluzionând că cererea de revizuire trebuie admisă în principiu.

Astfel, revizuirea unei hotărâri penale rămasă definitivă, poate fi cerută, potrivit art. 394 lit. a Codului de procedură penală în vigoare, când s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanţă la soluţionarea cauzei.

Pe de altă parte, nicio dispoziţie a legii 312/24.04.1945 privind urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de dezastrul ţării sau de crime de război, nu interzice judecarea cererilor de revizuire formulate împotriva hotărârilor pronunţate în baza acestei legi.

Cererea de revizuire iniţiată de petiţionarul Alexianu Ştefan, pentru tatăl său condamnatul Alexianu Gheorghe

este făcută în condiţiile prevăzute de lege, art. 403, alin. 1, Cod procedură penală, întrucât:

— Priveşte o hotărâre definitivă susceptibilă de revizuire penală (art. 393 Cod procedură penală);

— Se invocă un caz de revizuire prevăzut de legea penală în vigoare (art. 394 lit. a Cod procedură penală);

— S-au făcut diligenţe pentru dovedirea cazului de revizuire invocat (art. 399 şi 403 Cod procedură penală);

— Fiul poate provoca această cale de atac în favoarea tatălui său (art. 396 Cod lit. b procedură penală);

— S-a respectat procedura prealabilă sesizării instanţei de judecată (art. 397 Cod procedură penală);

— Termenul sine die de introducere a cererii a fost respectat (art. 398 alin. 1 Cod procedură penală);

Şi cea de-a doua condiţie cerută de lege pentru admisibilitatea în principiu a unei cereri de revizuire a fost găsită ca îndeplinită, întrucât din probele strânse în cursul cercetării efectuate de procuror şi instanţă, au rezultate date suficiente pentru admiterea în principiu (art. 403 alin. 1 teza 2 Cod procedură penală).

În final, Curtea a admis în principiu cererea de revizuire, ţinând cont şi de dispoziţiile deciziei de casare nr. 2886/7.12.2005 a înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie care a insistat asupra „rezolvării caracterului constituţional/neconstituţional al Decretului lege nr. 312/1945”, ce nu se poate judeca decât în cadrul procesual reglementat pentru faza rejudecării cauzei, după admiterea în principiu a cererii de revizuire (art. 405 Cod procedură penală).

Ulterior, la 9 mai 2006, au fost formulate de apărătorul revizuentului, două excepţii de neconstituţionalitate cu privire la Legea 312/1945 şi una cu privire la legea 61/1946.

Prin încheierea din 9 mai 2006, Curtea de Apel – Secţia I penală a sesizat Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie

– Secţii Unite, pentru soluţionarea excepţiilor de neconstituţionalitate, apreciind că doar această instanţă este competentă în soluţionarea excepţiilor de neconstituţionalitate ale D.L. 312/1945, întrucât, pe de o parte, potrivit legislaţiei actuale nu exista exprese de stabilire a competenţei în acest caz, iar pe de altă parte, la data actului normativ incriminat, această instanţă avea plenitudine de competenţă în soluţionarea excepţiilor de neconstituţionalitate.

Sesizarea a fost primită de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Secţia penală, care prin încheierea din 25 mai 2006, a scos cauză de pe rol, sesizând la rândul său că Secţiile Unite ale înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

În final, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Completul de 9 judecători, în calitatea sa de cea mai înaltă instanţă de jurisdicţie în ierarhia judecătorească, s-a pronunţat prin decizia nr. 371 din 10 iulie 2006 stabilind competenţa de soluţionare a excepţiilor de neconstituţionalitate în favoarea Curţii de Apel Bucureşti, căreia i-a restituit sesizarea.

La data de 19 septembrie 2006, Curtea de Apel Bucureşti a audiat martorii propuşi de revizuent, respectiv domnii Buzatu Gheorghe şi Coja Ion, care au făcut referiri cu privire la hotărârea nedreaptă a Tribunalului Poporului şi omenia ce l-a caracterizat pe Alexianu Gheorghe.

Nemaifiind cereri sau excepţii de formulat, la 14 noiembrie 2006, au avut loc dezbaterile cu privire la cererea de revizuire formulată, Curtea pronunţându-se la 5 decembrie 2006 prin prezenta sentinţă.

2. Acte şi fapte noi ce nu au fost cunoscute de Tribunalul Poporului la judecata cauzei.

Protocolul secret nr. 3 al Pactului Ribbentrop-Molotov nu a fost cunoscut la data judecăţii.

Revizuentul a invocat mai multe fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute şi analizate de

Tribunalul Poporului la pronunţarea hotărârii, care ar putea dovedi netemeinicia hotărârii de condamnare (art. 394 alin. 2 Cod procedură penală):

— Protocolul secret nr. 3 la Pactul Ribbentrop-Molotov, dintre Germania şi URSS, care la data judecăţii, 1946, nu a fost cunoscut de Tribunalul Poporului, nefiind dezvăluit la acea dată opiniei publice.

Revizuentul susţine că starea de necesitate şi de legitimă apărare în care s-a aflat România urmare acestui protocol urmat de ultimatuurile sovietice din vara anului 1940, s-a răsfrânt şi asupra condamnatului Alexianu Gheorghe, fiind prin urmare nevinovat de acuzaţiile ce i s-au adus după război.

— Condamnatul Alexianu Gheorghe ar fi fost judecat de sovietici, anterior datei de 17.05.1945 (data sentinţei penale 17/1945), în Odessa, pronunţându-se achitarea sa în legătură cu guvernarea transnistreană.

Până în prezent, actul oficial al judecăţii nu a putut fi procurat, dar poate fi susceptibil a face dovada nevinovăţiei condamnatului sau al aplicării principiului autorităţii de lucru judecat. Astfel, există date care susţin că: judecarea lui Alexianu s-a făcut de către „populaţia din Transnistria" (ziaristul american Thomas J. Marcham, ataşat de presă la Ambasada SUA la Bucureşti şi acreditat la procesul din 1946 – dosar 597/1/2002 al înaltei Curţi de casaţie şi Justiţie, secţia penală – fila 20), de „ruşi" (Ion Pantazi – cartea Am trecut prin iad, ed. Constant, Sibiu, 1992 – fila 21 acelaşi dosar), de „Tribunalul Militar Odessa" (lector Igor Niculcea – Universitatea B.P. Haşdeu din Cahul – fila 220 – 222 acelaşi dosar) sau „probabil, de un organ judiciar necunoscut" (adresa Arhivei Regionale Odessa/28.07.2003 – fila 224 acelaşi dosar).

— Acte ce nu se aflau la dosarul cauzei la momentul judecăţii, privind acţiuni umanitare întreprinse de comandantul Alexianu Gheorghe.

Dintre actele noi existente la data judecăţii, dar care nu au fost cunoscute de Tribunalul Poporului, doar Protocolul secret a putut fi probat, acesta determinând constatarea prin prezenta sentinţă a existenţei unor împrejurări de fapt noi care atrag reaprecierea responsabilităţilor penale cum au fost stabilite rin sentinţa penală 17/1946.

Acţiunile umanitare întreprinse de Alexianu Gheorghe nu pot atrage prin ele însele revizuirea hotărârii 17/1946, întrucât nu sunt în măsură să atragă achitarea condamnatului, nefiind prevăzute de lege printre elementele constitutive ale crimelor judecate de Tribunalul Poporului.

Implicaţiile penale ale Protocolului secret.

Protocolul secret atrage implicaţii în privinţa crimelor de agresiune prevăzute în D.L. 312/1945 şi judecate de Tribunalul Poporului, întrucât la adăpostul acestuia, Uniunea Sovietică a formulat pretenţiile teritoriale din vara anului 1940 şi a ocupat militar Basarabia şi Nordul Bucovinei.

De asemenea, în ceea ce priveşte analiza responsabilităţilor cu privire la crima de agresiune, pactul secret prezintă importanţă, fiind prezent în cauzalitatea escaladării conflictului armat sovieto-român.

Acest act nu poate constitui însă o scuză în privinţa celorlalte crime judecate, respective crime de război şi contra umanităţii, întrucât conţinutul Protocolului secret nu face niciun fel de referire la acestea.

Nulitatea protocolului secret.

Prin semnarea Protocolului adiţional secret, Germania şi URSS au încălcat:

— Articolul 1 al Pactului Briand-Kellogg, care prevedea la acea dată, condamnarea recurgerii la război pentru reglementarea diferendelor internaţionale;

— Articolul 2 al aceluiaşi tratat ce recunoştea că

reglementare sau soluţionarea tuturor diferendelor sau conflictelor, de orice natură sau origine, care puteau părea între Puterile Contractante, urma să fie înfăptuită numai prin mijloace paşnice.

Protocolul adiţional secret al Tratatului sovieto-german de neagresiune din 23 august 1939, ce stabilea sferele de influenţă în Europa de Est, este nul şi neavenit chiar din momentul semnării lui, deoarece contravine principiilor fundamentale unanim recunoscute ale dreptului internaţional, fiindcă decidea în mod secret soarta unor state terţe fără participarea lor. A încălcat normele imperative ale dreptului internaţional de la acea dată, cu privire la integritatea teritorială a statelor, respectiv art. 10 din Pactul Societăţii Naţiunilor.

3. Ascunderea problemei Basarabiei şi Bucovinei de Nord la judecata Tribunalului Poporului.

Desăvârşirea unităţii naţionale a României. la 1 decembrie 1918, a căpătat recunoaştere internaţională prin Tratatele de Pace pe care ţara noastră le-a semnat:

— Tratatul de la Saint-Germain-en Laye, cu Austria – care recunoştea Unirea Bucovinei cu România – semnat la 10 decembrie 1919;

— Tratatul de la Trianon, cu Ungaria, care recunoştea unirea Transilvaniei cu România, semnat la 4 iunie 1920;

— Tratatul de la Paris prin care Franţa, Marea Britanie, Italia şi Japonia (care nu l-a ratificat însă) recunoştea unirea Basarabiei cu România – semnat la 28 octombrie 1920;

— Tratatul cu Bulgaria de la Neuilly, semnat la 27 noiembrie (doar de România la 10 decembrie 1919), a reconfirmat frontiera româno-bulgară din 1913.

Întreruperea relaţiilor diplomatice cu Rusia, devenită sovietică, a continuat până în 1934.

După venirea lui Adolf Hitler la putere în Germania,

Uniunea Sovietică a devenit interesată să aibă bune relaţii cu toţi vecinii săi.

Principalul partener extern al României, Franţa, ducea, la rândul ei, tratative insistente în vederea încheierii unui tratat de alianţă cu URSS, în care încerca să atragă şi partenerii săi est-europeni. Lucrul acesta era practic imposibil atâta timp cât aceştia din urmă nu recunoscuseră puterea sovietică.

Stabilirea raporturilor diplomatice între România şi URSS în 1934, la nivel de legaţii, angaja Uniunea Sovietică să nu mai readucă în discuţie problema Basarabiei, fără nicio consecinţă însă cu privire la recunoaşterea şi garantarea statutului Basarabiei ca aparţinând României.

Tot în acel an Uniunea Sovietică a fost primită în Liga Naţiunilor.

Ulterior, având în vedere şi unele modificări ale politicii româneşti, atitudinea diplomatică ostilă a Moscovei în problema Basarabiei se va accentua.

În iunie 1938, ministrul de Externe sovietic a pus în vedere legaţiei române la Moscova că nu va mai accepta note diplomatice româneşti în care Basarabia să fie tratată ca teritoriu românesc.

Prin acceptarea ultimatumurilor sovietice din vara anului 1940, Basarabia şi Nordul Bucovinei au fost ocupate militar de Uniunea Sovietică, fiind recucerite de România la începutul celui de-al doilea război mondial.

În urma înfrângerii României, cu ocazia armistiţiului din 1944, România a acceptat restabilirea frontierei de stat conform acordului impus prin forţă, din 28 iunie 1940, fără a se face referiri la statutul juridic al Basarabiei şi Bucovinei de Nord.

Tribunalul Poporului avea de analizat, în anul 1946, printre altele, crima de agresiune ce a vizat atacarea Uniunii Sovietice de către România, în 22 iunie 1941.

Ignorând în totalitate problema litigioasă a

Basarabiei şi Bucovinei, principala revendicare teritorială dintre România şi Uniunea Sovietică care a stat la baza atacării Uniunii Sovietice de către România, Tribunalul Poporului şi-a încălcat principalele îndatoriri, acelea de a stabili toate împrejurările relevante ale situaţiei de fapt şi de a judeca responsabilităţile cu imparţialitate.

Astfel, în motivarea hotărârii, în legătură de crima de agresiune nu se face nicio referire cu privire la statutul internaţional al Basarabiei şi Bucovinei de Nord, aceste provincii parcă neexistând.

Mai mult, Tribunalul Poporului nu a făcut o analiză a alianţelor geostrategice care au stat la baza declanşării războiului şi nu a avut în vedere la pronunţarea sentinţei, importante acte internaţionale şi evenimente istorice, care în anul 1946 erau bine cunoscute opiniei publice.

S-a trecut cu uşurinţă asupra faptului că la momentul declanşării războiului româno-rus, anexarea Basarabiei şi Nordului Basarabiei de către Uniunea Sovietică, nu fusese recunoscută internaţional, ca de altfel nici la data judecăţii din anul 1946.

Adăugând şi necunoaşterea de către acelaşi tribunal al protocolului secret nr. 3 dintre Rusia şi Germania, rezultă implicit necesitatea revizuirii acelei hotărâri, avându-se în vedere, documentele cunoscute de opinia publică la momentul actual, şi care erau necunoscute Tribunalul Poporului, la data judecăţii.

C.

Noua situaţie de fapt din Balcani, pe scurt, văzută de Curte prin prisma Protocolului secret nr. 3 şi a binecunoscutelor evenimente ale epocii.

1. Eşecul securităţii mondiale interbelice se situează în cauzalitatea semnării Protocolului secret. Urmările Primului Război Mondial.

Prima conflagraţie mondială, Marele Război, a determinat mutaţii semnificative în echilibrul de putere din

Europa.

Structura statală a Europei a fost modificată prin dispariţia de pe harta politică a patru mari imperii (Otoman, Austro-ungar, Rus şi German), apariţia de noi state (Regatul Sârbo-Croato-Sloven, Finlanda, Statele Baltice, Belarus, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Austria) şi desăvârşirea unităţii statale a altora (printre altele România, Danemarca etc.).

România a beneficiat de prevederile Tratatului de la Versailles, extinzându-şi teritoriul asupra Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei, desăvârşindu-şi astfel unitatea naţională.

A apărut problema minorităţilor naţionale (maghiară, germană, ruteană, sârbă) şi a unor confesiuni religioase noi care anterior fuseseră neglijabile ca pondere în Vechiul Regat, iar tratatele de pace ne-au impus anumite condiţii referitoare la garantarea drepturilor acestora.

Securitate colectivă prin Liga Naţiunilor.

Prevederile tratatelor de pace au nemulţumit statele înfrânte, care, pierzând teritorii, în întreaga perioadă interbelică au urmărit revizuirea acestora (Germania, Uniunea Sovietică, Ungaria etc.).

Conferinţa de Pace de la Paris a pus bazele Europei şi a încercat, prin crearea Societăţii Naţiunilor să împiedice declanşarea unei noi conflagraţii mondiale.

Societatea Naţiunilor era deschisă aderării oricărui stat şi avea ca principii de bază ca statele membre să se oblige să renunţe la război în relaţiile dintre ele, să respecte prevederile tratatelor de pace, în scopul menţinerii păcii şi securităţii pe plan mondial.

Pactul Societăţii Naţiunilor a fost aprobat la 28 aprilie 1919 şi inclus ca parte componentă în Tratatul de la Versailles.

Pactul se baza pe două prevederi principale: pe de o parte, obligaţia de neagresiune şi asistenţă mutuală; şi pe

de altă parte, libertatea statelor de recurge la război după epuizarea mijloacelor paşnice prescrise.

Realizările mai importante s-au concretizat în Protocolul de la Geneva, din 1924, pentru reglementarea pacifică a diferendurilor internaţionale, în Acordurile de la Locarno (1925), în Pactul Briand-Kellogg (1928) ca şi în Convenţiile pentru definirea agresiunii (1933) şi în Pactul Antirăzboinic sau Pactul Saavedra Lamas (1933).

La acestea se adaugă reuşita aplanării câtorva conflicte dintre statele mici.

Liga Naţiunilor a fost creată fără URSS, iar absenţa SUA şi a Germaniei a reprezentat un viciu de organizare care a dus n cele din urmă la încetarea funcţionării organizaţiei.

În sfera menţinerii păcii, organizaţia a suferit patru mari eşecuri, în încercarea de aplanare a conflictului chino-japonez, a războiului italo-etiopian, a războiului civil şi mai ales nu a putut stopa agresiunea Germaniei naziste şi a celorlalte state revizioniste.

A eşuat şi în tentativa de realizare a dezarmării.

Dovada cea mai clară a falimentului Societăţii Naţiunilor a fost chiar declanşarea celui de a-l doilea război mondial.

Securitatea regională a României. Politica de alianţe.

Tratatul româno-polon de alianţă defensivă s-a semnat pe 3 martie 1921 la Bucureşti. Tratatul prevederea modul de acţiune al celor două ţări în cazul unei agresiuni din Răsărit, fiind reînnoit la 26 martie 1926 când a căpătat o formă mai elaborată.

Tot în acelaşi spirit, pentru combaterea de această dată a revizionismului maghiar, România, Cehoslovacia şi Iugoslavia vor fonda Mica înţelegere (prima alianţă regională din Europa, înfiinţată după război care urmărea instaurarea unui climat de pace şi securitate).

Această alianţă a dat naştere la încheierea unor

acorduri bilaterale între cele trei ţări. Astfel, la 23 aprilie 1921 a fost semnată la Bucureşti Convenţia de alianţă defensivă între România şi Cehoslovacia (similară cu cea semnată pe 14 august 1920, între Cehoslovacia şi Iugoslavia). Convenţia avea un preambul care prevedea menţinerea păcii şi securităţii în spiritul Societăţii Naţiunilor şi a ordinii stabilite la Trianon, precum şi şapte articole care prevedeau modalităţile de colaborare în cazul unei agresiuni neprovocate din partea Ungariei. Convenţia era valabilă cinci ani urmând ca textul ei să fie comunicat Societăţii Naţiunilor. Prevederi similare conţinea şi Convenţia de alianţă dintre România şi Iugoslavia, parafată la 7 iunie 1921.

Un moment însemnat al relaţiilor internaţionale l-a constituit semnarea Pactului Briand-Kellogg în 1928. Prin acest document era condamnată pentru prima oară recurgerea la război ca mijloc de rezolvare a neînţelegerilor dintre state, iar ţările care îl semnau se obligau să-şi rezolve problemele exclusiv pe cale paşnică. Printre cele 63 de state semnatare ale pactului se regăsesc România şi Uniunea Sovietică.

Puterile izolate din punct de vedere politic – URSS şi Germania – vor întreprinde acţiuni de colaborare în încercarea de a-şi reface prestigiul pierdut. Astfel, la 19 aprilie 1922, Rusia Sovietică şi Germania au încheiat la Rapallo un tratat de prietenie şi neutralitate reactualizat la

24 aprilie 1926 care prevedea reluarea relaţiilor diplomatice dintre cele două state şi renunţarea reciprocă la orice fel de pretenţii şi despăgubiri.

În septembrie 1926, Germania a fost primită ca membră a Societăţii Naţiunilor.

În 1933, România, Iugoslavia şi Cehoslovacia au semnat Pactul de reorganizare al Micii înţelegeri, potrivit căruia se înfiinţa un Consiliu Permanent asistat de un Consiliu Economic.

Urmărind să consolideze securitatea în zona Balcanilor, la 9 februarie 1934 s-a constituit, la Atena, înţelegerea Balcanică, organizaţie care era deschisă aderării oricărui stat din zonă. Înţelegerea balcanică a militat pentru garantarea reciprocă a frontierelor balcanice şi pentru constituirea unui climat de securitate în regiune.

Adaptarea securităţii României, consecinţă a schimbărilor geostrategice şi eşecului Ligii Naţiunilor.

Politica conciliatoare adoptată de Franţa şi Marea Britanie faţă de Germania s-a lovit de accentuarea tendinţelor revizioniste ale acesteia din urmă, care s-a manifestat cu preponderenţă odată cu venirea lui Hitler la putere n 1933 prin adoptarea unei politici active, de forţă.

La 7 martie 1936, Germania hotărăşte remilitarizarea Renaniei, ignorând prevederile adoptate la încheierea păcii.

Criza renană din 1936 anunţa derularea rapidă a unor noi etape ale ofensivei germane în

Europa.

Ocuparea Austriei şi Cehoslovaciei au dus la întărirea poziţiilor germane în Europa Centrală şi de Sud-Est.

În noiembrie 1937 conferinţa Führerului Hitler dezvăluie planurile sale de război pentru „cucerirea de spaţiu vital”.

Aproape în întreaga perioadă interbelică România a avut un regim democratic, bazat pe principiul că partidul care câştigă alegerile formează guvernul.

În preajma declanşării celui de-al doilea război mondial, lucrurile s-au schimbat, la 10 februarie 1938 se introduce regimul de autoritate personală a regelui Carol al II-lea. Acest nou tip e regim nu era specific doar României, multe state având deja instalate astfel de regimuri – Ungaria, Italia, Germania, Bulgaria etc.

Regele Carol s-a adaptat condiţiilor geostrategice,

pentru ca România să facă faţă la noua politică de forţă în Europa.

Paralel cu deteriorarea situaţiei interne s-a manifestat şi izolarea României pe plan extern.

Dezmembrarea Cehoslovaciei în octombrie 1938 a avut consecinţe negative pentru România, care pierdea un aliat şi un furnizor de armament.

Acest fapt l-a determinat pe rege să întreprindă două vizite la Londra şi Paris, pentru a solicita sprijin economic şi politic în vederea respingerii presiunilor Germaniei. În mod concret el a cerut extinderea relaţiilor comerciale îndeosebi pentru sporirea exportului românesc, acordarea de credite pentru înzestrarea armatei române, sporirea livrărilor de armament. Cele două guverne au evitat să ia un angajament concret.

În aceste condiţii, Carol al II-lea vizitează Germania unde are convorbiri cu Hitler în cadrul cărora s-a propus intensificarea cooperării economice româno-germane. Germania a încheiat cu România, în aceste condiţii, un tratat economic semnat la 23 martie 1939.

La fiecare victorie militară germană a urmat o concesie făcută Reichului. După ocuparea Danemarcei şi Norvegiei, în aprilie 1940, a fost semnat un nou acord economic româno-german, prin care România se obliga să sporească exportul de petrol în Germania. După ofensiva împotriva Belgiei, Olandei, Luxemburgului şi Franţei, la 27 mai 1940 a fost semnat Pactul petrolului şi s-a hotărât o remaniere guvernamentală în urma căreia a crescut ponderea miniştrilor de orientare filo-germană, în frunte cu primul ministru Ion Gigurtu, care era apreciat în cercurile de la Berlin.

Totuşi, România nu a renunţat încă la garanţiile de securitate ale Angliei şi Franţei din aprilie 1939, producând nemulţumirea Germaniei, dar şi a Uniunii Sovietice care dorea încheierea unui pact de asistenţă

mutuală cu România.

2. Revizionism în „Noua Europă” prin Protocolul secret nr. 3 Ribbentrop-Molotov. Pactul Ribbentrop-Molotov şi protocoalele secrete, atentat la frontiera de est a României.

Un moment cu implicaţii majore în derularea evenimentelor europene a fost reprezentat de semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, la 23 august 1939, încheiat între două dintre cele mai mari puteri europene ale momentului.

Din punct de vedere strategic, pactul a blocat încheierea unui acord de colaborare dintre Anglia, cea de-a treia putere la acea dată în Europa şi Uniunea Sovietică.

Documentul semnat la 23 august 1939, conţinea şi un Protocol secret care a fost dezvăluit de americani după încheierea celui de-al doilea război mondial. Sovieticii au negat multă vreme existenţa acestui protocol secret, recunoscându-l abia după 1989.

Acest protocol secret fixa zonele de influenţă, astfel:

„În cazul unei reamenajări teritoriale şi politice în zonele care aparţin statelor baltice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania), hotarul de nord al Lituaniei va reprezenta hotarul dintre sferele de influenţă ale Germaniei şi URSS.

În cazul unei rearanjări teritoriale şi politice a zonelor care aparţin statului polonez, sferele de influenţă ale Germaniei şi URSS vor fi despărţite aproximativ de linia râurilor Narev, Vistula şi San.

Cu privire la Europa de sud-est se atrage atenţia de către partea sovietică asupra interesului său pentru Basarabia.

Partea germană îşi declara totalul dezinteres politic pentru această zonă”.

Pactul Stalin-Hitler a stat la baza izbucnirii celui de-al doilea război mondial, satisfăcând pretenţiile teritoriale

ale Germaniei şi Uniunii Sovietice în Europa de Est.

Aplicarea Pactului. Izbucnirea Războiului European.

Pactul Ribbentrop-Molotov acoperea spatele Germaniei într-un eventual război cu Anglia şi dezvăluia intenţiile agresive ale Uniunii Sovietice.

Urmare acestui pact, Germania atacă Polonia pe 1 septembrie 1939, aceasta pierzându-şi regiunile vitale industriale şi culturale, prăbuşirea fiind accelerată şi de acţiunea Uniunii Sovietice care la 17 septembrie 1939 a pătruns cu trupele pe teritoriul polonez, ocupând unele spaţii.

Urmează reacţia celor două puteri vest europene Anglia şi Franţa, care declară război primei agresoare, Germania, fără a întreprinde nicio acţiune militară împotriva acesteia, perioadă numită a „războiului ciudat”.

La începutul lui octombrie 1939 Uniunea Sovietică îşi instalează baze militare în ţările baltice, transformând, în anul 1940, Letonia, Estonia şi Lituania în republici sovietice.

După „războiul de iarnă”, în care Uniunea Sovietică invadează Finlanda, urmare a faptului că acest stat nu a cedat pretenţiilor teritoriale sovietice, la 09 aprilie 1940, trupele germane ocupă Danemarca şi Norvegia, iar apoi îşi vor continua ofensiva asupra Belgiei, Luxemburgului şi Olandei.

La 14 decembrie 1939, Uniunea Sovietică este înlăturată din Societatea Naţiunilor.

La 10 iunie 1940, Italia intră în război de partea Germaniei.

Între timp Germania atacă şi Franţa. Franţa capitulează foarte repede, Parisul fiind ocupat fără lupte. Armistiţiul a fost semnat la 22 iunie 1940 la Rethondes, dar va intra în vigoare la 25 iunie după semnarea la Roma a unei convenţii similare franco-italiene. Acordul suspendă ostilităţile, fără să pună capăt stării de război. El stabileşte

poziţiile adversarilor până la semnarea unui tratat de pace sau reluarea ostilităţilor. Intenţiile germanilor erau să împiedice reluarea luptelor şi asigurarea garanţiilor de care avea nevoie Germania în vederea pregătirii luptei contra Angliei.

Uniunea Sovietică se considera un stat membru.

În ce priveşte poziţia României faţă de război, aceasta va fi cunoscută la 7 septembrie 1939, când îşi va anunţa neutralitatea faţă de războiul din Polonia.

România a iniţiat acţiuni pentru menţinerea *statu-quo-ului* său teritorial i evitarea extinderii agresiunii în sud-estul Europei.

Grigore Gafencu a întocmit proiectul unui Bloc al Neutrilor în care se prevedea ca primă fază o întărire a înţelegerii balcanice. Proiectul a fost difuzat ţărilor membre ale înţelegerii la sfârşitul lunii octombrie 1939, dorindu-se ca primul pas să fie cel al fixării unei poziţii comune a României, Iugoslaviei, Greciei şi Turciei, urmat de un al doilea pas şi anume o posibilă cooperare cu Ungaria, Bulgaria şi Italia, ultimei recunoscându-se poziţia de lider al grupării.

Proiectul constituirii Blocului Neutrilor va sfârşi prin eşua datorită opoziţiei Germaniei.

În perioada septembrie 1939 – aprilie 1940, România era complet izolată pe plan internaţional, supusă unor continue presiuni concentrice, cu frontierele convergent contestate.

În aceste condiţii, neputându-se apăra singură, în mai 1940, România a abandonat poziţia de neutralitate, promovând o politică, îndeosebi economică, de apropiere faţă de Germania, cu păstrarea însă, pe mai departe, a garanţiilor de securitate anglo-franceze.

Prăbuşirea României întregite. Starea de necesitate continuă la frontiere

România a încercat să evite pierderea de teritorii,

astfel: la n1 iunie 1940 a renunţat la garanţiile de securitate anglo-franceze din aprilie 1939 rămase fără aplicabilitate, apoi la 10 iunie 1940 s-a retras din Liga Naţiunilor şi a afirmat dorinţa de conlucrare cu Reichul.

Cu toate măsurile luate, nu a fost posibilă rezolvarea situaţiei, îndeosebi pentru faptul că se afla în curs de aplicare Protocolul secret nr. 3 Ribbentrop-Molotov, care, bineînţeles, nu era cunoscut de România.

Profitând de izolarea României şi diferenţa de potenţial militar, Uniunea Sovietică a făcut cunoscut Berlinului că a sosit momentul pentru rezolvarea situaţiei Basarabiei. Ei mai doreau şi Bucovina, deşi în anexa tratatului din 23 august 1939 nu era prevăzut acest teritoriu. Partea germană este nemulţumită şi cere sovieticilor să renunţe la Bucovina.

După negociere, ruşii îşi vor limita pretenţiile numai la nordul Bucovinei şi dau asigurări Reichului că nu vor fi stânjenite interesele lor în România.

În urma ultimatumurilor Uniunii Sovietice, acceptate sub ameninţare armată de România (ultimatumuri contrare dreptului internaţional, respectiv art. 1 din pactul Briand-Kellogg de interzicere a recurgerii la forţă pentru soluţionarea diferendelor internaţionale), la 28 iunie 1940 trupele sovietice aveau să agreseze aceste teritorii.

Ocuparea militară a acestor teritorii oferea deschideri strategice pentru URSS.

Ocuparea Bucovinei de Nord oferea controlul asupra trecătorilor din Carpaţi şi totodată lărgea şi mai mult portiţa creată în urma ocupării de către sovietici a Ucrainei de Vest, dând posibilitatea înaintării către Ungaria.

Basarabia prezenta interes datorită posibilităţii de a atinge Dunărea, situaţie care îi oferea Uniunii Sovietice dreptul de a reglementa navigaţia pe fluviu precum şi influenţarea statelor riverane mai mici în sens economic şi

politic. Politica sovietică considera Dunărea un drum natural de pătrundere în inima Europei. Era ameninţată şi regiunea petrolieră Ploieşti.

„Teritoriile româneşti încorporate în Uniunea Sovietică, pe lângă condiţiile întrevăzute prin încorporare – îndoctrinare (prin ateism etc.), socializare (prin colectivizare şi naţionalizare), rusificare etc., fiecare acţiune cu victimele corespunzătoare – au fost disparate – ceea ce nu se făcuse nici pe timpul Imperiului ţarist: cea mai mare parte a Basarabiei a fost unită cu RSSA Moldovenească (ce aparţinuse până atunci de RSS Ucraineană), la însăşi „cererea" acesteia, constituind împreună cu RSS Moldovenească – dovedindu-se prin aceasta o majoritate românească în teritoriile cedate – iar celelalte părţi basarabene, ca şi Bucovina şi Herţa, au fost atribuite RSS Ucrainene (2 august)", paragraf în pag. 365 din lucrarea *Istoria constituţională a României în context internaţional*, de Barbu Berceanu.

Pentru a-şi asigura apărarea, în iulie-august 1940 România, prin guvernul Argetoianu a obţinut garanţia germano-italiană de securitate.

Uniunea Sovietică nu a agreat această garanţie, cu motivarea că nu a fost consultată.

Semnificativă este discuţia de mai târziu dintre Hitler şi Molotov, cu ocazia tratativelor privind lărgirea Pactului Tripartit:

„Berlin, 13 noiembrie 1940: Molotov again brought up the guarantee to Bulgaria and grave the assurance that the Soviet Union did not intend to interfere in the internal order of the country under any circumstances. „Not a hairs-breadth" would they deviate from this. Regarding Germany's and Italy's guarantee to Rumania, the Führer stated that this guarantee had been the only possibility of inducing Rumania to cede Bessarabia to Russia without a fight. Besides, because of her oil wells, Rumania

reprezented an absolute German-Italian interest, and, lastly, the Rumanian Government itself had asked that Germany assume the air and ground protection of the oil region, since it did not feel entirely secure from attacks by the english. Referring to a threat of invasion by the english at Salonika, the Führer repeated in this connection that Germany would not tolerate such a landing, but he grave the assurance that at the end of the war all German soldiers would be withdrawn from Rumania".

(http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/Hitler-Molotov%20 Meetings.htm).

Anexarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord de către Uniunea Sovietică nu a fost recunoscută internaţional până la începerea războiului declanşat şi de România, la 22 iunie 1941.

Guvernul Ungariei va profita de situaţia favorabilă care i se crease, forţând „bunăvoinţa" Germaniei naziste şi Italiei fasciste pentru a încerca să anexeze întreaga Transilvanie. Urmează Dictatul de la Viena, în urma căruia vom pierde nord-vestul Transilvaniei.

Situaţia grea prin care trecea România în vara anului 1940, va oferi prilejul şi celui de-al treilea vecin revizionist, Bulgaria de a ridica pretenţii la cele două judeţe din sudul Dobrogei. Problema teritorială se va rezolva prin revizuirea graniţei de sud a României, în urma căreia Cadrilaterul revine bulgarilor.

Astfel, România pierde în vara dramatică a anului 1940 peste 100.000 km² din teritoriul naţional şi aproape 7.000.000 de locuitori.

Existenţa însăşi a statului naţional român era în mare primejdie, starea de necesitate la frontiere fiind evidentă, în condiţiile în care nu se încheiase cu Uniunea Sovietică vreun acord de garantare a noilor graniţe.

Lucrările unei comisii mixte începute la Moscova, pentru trasarea liniei de demarcaţie a noilor frontiere sunt

întrerupte în octombrie 1940.

La Gurile Dunării unităţile ruseşti pun stăpânire pe braţul Chilia şi interzic circulaţia vaselor sub pavilion românesc.

La 28 octombrie 1940 sunt ocupate cu forţa 3 ostroave la sud de braţul Chilia şi unul dintre braţul Măsura şi canalul Stării Stambol.

Impasul german în războiul cu Anglia

Singura ţară din Occident care a rămas neatacată de Reich era Anglia. Hitler a tot sperat, până în ultima clipă că Marea Britanie va accepta pacea propusă de el. Astfel, la 19 iulie 1940, Hitler propune Angliei pacea pentru ultima oară. Reacţia englezilor a fost de a respinge aceste propuneri. În aceste condiţii Führerul ordonă începerea pregătirilor pentru debarcarea în Anglia, operaţiune cunoscută sub numele de „Leul de mare”.

Bătălia pentru Anglia a durat din 12 august până în 30 octombrie 1940 şi în ciuda eforturilor depuse de germani, nu s-a reuşit cucerirea teritoriului englez. Este primul eşec în plan militar cunoscut de Reich de la începutul războiului. În urma acestei nereuşite Hitler hotărăşte o acţiune de izolare a Marii Britanii e restul lumii printr-o blocadă eficientă. Marea Britanie cu o producţie specializată, depindea pentru trei pătrimi din nevoile sale de materii prime şi produsele din colonii şi din celelalte ţări ale lumii. Ei suferă un eşec total.

În sprijinul Angliei a intervenit SUA, pentru că aceasta din urmă îşi dă seama ce ar însemna o capitulare a englezilor şi hotărăsc să-i sprijine. SUA acceptă ca prin legea din 11 martie 1941 să livreze naţiunilor „a căror apărare reprezintă o importanţă vitală pentru protejarea intereselor americane, material de război i produse alimentare pe care beneficiarul să le achite atunci când va avea posibilitatea”.

Definitivarea adaptării strategiei româneşti la cea

germană. România stat satelit german.

În plan politic, după cedările teritoriale menţionate şi continuarea războiului în Europa, în România se vor schimba conducătorii, prin numirea generalului Ion Antonescu, în 5 septembrie

1940.

Noul guvern şi-a preluat atribuţiile în ziua de 16 septembrie 1940, România fiind proclamată „Stat Naţional Legionar”. Mişcarea Legionară, agreată de Germania, era singura formaţiune politică existentă în mod legal pe teritoriul României, toate celelalte grupări politice aflându-se în afara legii.

La 7 septembrie 1940 generalul Ion Antonescu reînnoieşte cererea lui Carol al II-lea de venire a unei misiuni militare germane în România, cu rol evident de formare a unei baze militare strategice de apărare, ca contrapondere împotriva unei eventuale continuări a agresiunii sovietice.

Este evident că la acest moment nu se cunoştea evoluţia viitoare a conflictelor militare europene aflate în plină desfăşurare.

Hitler a fost de acord cu trimiterea unei Misiuni militare a Trupelor de Uscat şi Aviaţiei Militare în România, dar cererea română cu privire la materialul de război a rămas fără răspuns.

Regulamentul Misiunii Militare Germane în România a fost stabilit la 14 septembrie 1940 de OKW şi Ministrul de externe român. Această Misiune avea ca sarcini:

„A. apărarea regiunilor petrolifere de atacul unei terţe puteri ca şi de distrugere.

b. ridicarea armatei române la un nivel de pregătire care s-o facă aptă de a îndeplini anumite sarcini, conform unui plan strict, orientat după interesele germane.

c. În cazul unui război impus de Rusia Sovietică, pregătirea condiţiilor pentru mobilizarea forţelor germane

şi române de pe teritoriul românesc”.

Primii membri ai Misiunii Militare germane în România au sosit la 12 octombrie 1940 la Bucureşti.

Pentru germani, pe la mijlocul lunii noiembrie, Misiunea Militară pe care o aveau în România devine mai importantă decât se prevăzuse iniţial, datorită evenimentelor din Balcani şi intervenţiei nereuşite a Italiei în Grecia.

SUA a atenţionat România, după sosirea Misiunii militare germane în România, pe motiv că ţara a fost ocupată în fapt de armata germană, dispunând blocarea tuturor bunurilor româneşti de peste ocean.

Directiva semnată de Hitler la 10 octombrie 1940 insista ca nu cumva acţiunea Wehrmachtului să dea şi cea mai mică aparenţă de ocupaţie militară a României.

Când în noiembrie 1940 România a aderat la Pactul Tripartit, a făcut-o ca ţară cu drepturi suverane, Parte Contractantă.

Este totuşi greu de crezut că România, ţară preponderent agricolă la acea dată, intrând în orbita germană, în starea de necesitate în care se afla, şi-ar fi putut revizui colaborarea cu Germania, fără a fi ocupată brutal de către această putere.

Colaborarea necondiţionată română exprima de fapt o ocupare atipică, acceptată, avându-se în vedere ajutorul german, într-un eventual război cu Uniunea Sovietică pentru recuperarea Basarabiei şi nordul Bucovinei.

În una din primele şedinţe ale guvernului său, generalul Ion Antonescu declara că România merge sută la sută, până la moarte, alături de Axă. „Ori vom triumfa cu Axa, ori vom cădea cu Axa” (21 septembrie 1940).

În luna noiembrie 1940 se aflau pe teritoriul ţării peste 22.000 de militari hitlerişti, numărul lor crescând până în primăvara anului 1941 la 500.000.

În ceea ce priveşte problematica Dunării maritime,

autorităţile germane convoacă la 5 septembrie 1940, la Viena, o conferinţă la care participă reprezentanţii Germaniei, Italiei, Bulgariei, Ungariei, României, Iugoslaviei şi Slovaciei, unde Comisia Internaţională a Dunării este dizolvată, fixându-se un regim provizoriu de navigaţie.

Această măsură nemulţumeşte guvernul sovietic care se simte lezat că nu a fost invitat la Conferinţa de la Viena, considerându-se un stat riveran Dunării şi în mod implicit interesat de toate problemele legate de fluviu. Germania a luat act de protestul sovietic şi le propune să intre în Comisia Europeană a Dunării. Ministrul de externe sovietic răspunde printr-o propunere de a se crea o comisie a Dunării unică care să controleze fluviul de la Bratislava până la Marea Neagră şi din care sovieticii să facă parte. Reichul, acceptă în principiu, propunerea şi hotărăşte organizarea unei conferinţe la Bucureşti începând cu 29 octombrie 1940 pentru definitivarea acestei situaţii.

Delegaţia română a fost reticentă faţă de propunerile sovietice, aceasta datorită ocupării militare a Basarabiei şi Nordului Bucovinei cât şi faptului, mai recent, că sovieticii ocupaseră, la 26 octombrie 1940, trei insule de pe braţul Chilia, ajungând ca ruşii să controleze întregul braţ.

Conferinţa şi-a mutat lucrările la Berlin în noiembrie 1940, unde se vor face o serie de propuneri şi contra propuneri fără a se ajunge la un rezultat final. La 21 decembrie 1940, conferinţa şi-a suspendat lucrările.

Pactul Tripartit

Un eveniment cu puternică rezonanţă în sfera relaţiilor internaţionale, a fost semnarea Pactului Tripartit dintre Germania, Italia şi Japonia. Primul pas a fost semnarea la 22 mai 1940 a tratatului germano-italian prin care cele două puteri stabiliseră ca obiectiv final crearea unei noi ordini în Europa.

La 27 septembrie 1940 a fost semnat Pactul Tripartit,

pe o durată de zece ani. S-a dat astfel forma finală Axei Berlin-Roma-Tokio, alianţă îndreptată contra Angliei şi Statelor Unite ale Americii, plan a unei noi împărţiri a lumii în vaste zone de influenţă, îndeosebi prin împărţirea imperiului mondial britanic.

La jumătatea lunii noiembrie 1940 şi Uniunea Sovietică a fost invitată să adere la Pactul Tripartit. Aceasta a acceptat, în scris şi oficial, aderarea, dar a formulat unele pretenţii asupra unor zone de influenţă în Estul Europei (Finlanda, Bulgaria şi o bază militară în zona Strâmtorilor) (20 noiembrie 1940).

Germania nu a răspuns pretenţiilor sovietice, ca urmare a faptului că nu era de acord. Mai mult, Hitler a dispus elaborarea, la 18 decembrie 1940 a Planului de război Barbarossa, îndreptat împotriva Uniunii Sovietice (pag. 259 a lucrării *Războiul civil european 1917 – 1945*, de Ernst

Nolte).

Totuşi, Antonescu va continua să colaboreze cu Germania, şi va semna în 23 noiembrie 1940, la Berlin, actul de aderare necondiţionat, la Pactul Tripartit. Cu acest prilej, Antonescu declara următoarele: „Noi am pierdut anul acesta două provincii a căror populaţie este în majoritate de acelaşi sânge cu noi… Principalele scopuri ale politicii mele vor fi reîntoarcerea la patria mamă a Basarabiei şi a regiunilor nordice din Bucovina şi Transilvania”.

Prin art. 3 al pactului de aderare la Axă, România se obliga să susţină prin toate mijloacele politice, economice şi militare pe oricare din puterile aderente, când una dintre ele ar fi atacată de o putere cu care nu este actualmente în război.

Pe de altă parte, art. 5 declară că acest pact nu schimbă cu nimic statutul politic ce există actualmente între fiecare din cele trei părţi contractante şi URSS.

Eşecul aderării Uniunii Sovietice la Pactul Tripartit şi aderarea necondiţionată a României la acelaşi pact reactualiza pentru România starea de necesitate la frontiera de est.

Cucerirea Balcanilor de către Axă. Sprijinul românesc. Unele interese sovietice în zonă.

Eşecul ofensivei italiene din Grecia lansată la 28 octombrie 1940 prin Albania a creat o situaţie nouă pentru tactica germană din sud-estul Europei.

La aceasta se adaugă şi faptul că guvernul britanic a promis Greciei ajutor cât mai curând posibil. Astfel, la 31 decembrie forţele militare britanice au ocupat golful Suda din Creta.

Germania vede o ameninţare în acest fapt, pentru că de acolo erau posibile atacuri aeriene şi asupra regiunii petroliere Ploieşti.

În şedinţa Consiliului de Miniştri din 27 noiembrie 1940, generalul Ion Antonescu a adus la cunoştinţa participanţilor că datorită deteriorării ordinii în Balcani este posibil ca Germania să ia măsuri.

Pe plan economic relaţiile româno-germane au fost concretizate prin semnarea la 4 decembrie 1940 a unui acord economic, care purta titlul de „Protocolul asupra colaborării româno-germane la realizarea unui plan de zece ani pentru refacerea economiei româneşti”.

Hitler a ordonat să folosească România ca bază a unei ofensive în Balcani, urmărind să contracareze intenţiile britanice de a-şi crea baze militare pe teritoriul grec. La 20 ianuarie 1941, Hitler se întâlneşte cu Mussolini şi îi face cunoscut planul său.

Un eveniment important pentru România în perioada următoare a fost rebeliunea legionară din 21 – 23 ianuarie 1941, în urma căreia legionarii sunt eliminaţi de la guvernare şi astfel, la 27 ianuarie, s-a constituit un nou guvern în care Ion Antonescu ocupa funcţiile de Preşedinte

al Consiliului de Miniştri şi pe cea de Ministru de Externe. Era un guvern format în majoritate din militari. La 14 februarie 1941, printr-un decret regal, este abrogat decretul prin care Români devenise „stat naţional legionar”.

Guvernul britanic reacţionează la acceptul României de a permite staţionarea şi tranzitarea trupelor germane pe teritoriul său şi, la 10 februarie 1941, îşi recheamă ministrul plenipotenţiar de la Bucureşti.

Autorităţile române răspund în acelaşi fel şi chiar mai mult vor fi sistate livrările de carburanţi către Turcia pentru a preveni revinderea lor către englezi.

Întâlnirea din 5 martie de la Palatul Belvedere din Viena, dintre Hermann Göring şi generalul Ion Antonescu a fixat unele raporturi practice între cele două părţi.

Conform declaraţiei făcute de Conducătorul Statului român la 8 martie, partenerii s-au înţeles, în principiu, ca România să sprijine cât mai intens Germania, în războiul pe care îl ducea. Guvernul român continua colaborarea în plan politic şi militar cu cel german. Conducerea şi controlul economiei româneşti rămânea în mâinile guvernului de la Bucureşti. Mărfurile erau livrate atâta timp cât contralivrările din Germania le acopereau, şi România refuza anticipat să facă orice livrări în cazul când Germania nu ar fi onorat cota de livrări prevăzută.

Şi Iugoslavia a fost invitată să adere la Pactul Tripartit. La 4 martie 1941, după îndelungate tatonări şi presiuni, prinţul Paul, regent al Iugoslaviei, i se propune să adere la Pact şi să permită trupelor germane să treacă spre Grecia. În ziua de 19 martie 1941, germanii dau un ultimatum de patru zile guvernului iugoslav pentru a se hotărî. Iugoslavia va adera în cele din urmă la 25 martie 1941, dar la întoarcere delegaţia care a semnat şi anume prinţul Paul, primul ministru şi ministrul de externe vor fi arestaţi. Prinţul Petru de 17 ani a fost proclamat major şi

împreună cu generalul Simovic, au răsturnat guvernul semnatar al pactului şi au format altul care a anulat aderarea.

Noua putere iugoslavă a semnat un tratat de prietenie cu Uniunea Sovietică, la 5 aprilie

1941.

În aceste condiţii, Hitler semnează directiva numărul 25 cu privire la invadarea Iugoslaviei şi Greciei. La 6 aprilie este atacată Iugoslavia şi după şase zile este ocupat Belgradul, organizându-se un stat sârbesc care intră în sfera de influenţă germană, la fel şi unul croat.

La 13 aprilie 1941, Uniunea Sovietică, prevăzătoare, încheie Pactul de neutralitate cu Japonia, care o fereşte de un eventual război pe două fronturi împotriva Germaniei şi Japoniei.

Până la 27 aprilie 1941 este înfrântă şi Grecia.

La 30 aprilie 1941, în condiţiile în care politica de alianţe îi era defavorabilă unui război de durată, Hitler fixează Ziua Z a operaţiunii „Barbarossa" – 22 iunie 1941.

În mai 1941, Uniunea Sovietică a recunoscut noua situaţie din Balcani.

La 1 iunie 1941 ultimele trupe engleze au capitulat în campania pentru insula Creta. În acest fel Marea Britanie a fost îndepărtată de zona continentală a Europei. Germania hitleristă stăpânea acum întreg spaţiul balcanic.

În continuare sunt prezentate extrase din *Enciclopedia liberă* on line *Wikipedia*, referitoare la pregătirile de război, integrate contextului prezentei motivări:

„Germanii afirmau că se tem că Armata Roşie se pregăteşte să atace Reichul şi de aceea atacul lor ar fi fost justificat ca război preventiv. Uniunea Sovietică a fost văzută de Germania ca cea mai mare ameninţare pentru Europa.

Cei care citiseră careta lui Hitler *Mein Kampf* (*Lupta*

mea) nu ar fi trebuit să fie surprinşi în momentul în care Uniunea Sovietică ar fi fost atacată de nazişti. În acea carte, Hitler îşi afirma convingerea că germanii au nevoie de Lebensraum („spaţiu vital", adică teren şi materii prime), iar acesta putea fi găsit numai în Răsărit.

Ideologul german Alfred Rosenberg, pe timpul preparativelor de atac, în conformitate cu principiile lui Hitler, a propus împărţirea teritoriului sovietic în următoarele subdiviziuni administrative (Reichskommissariate):

— Otsland (Ţările baltice şi Belarus);

— Ukraine (Ucraina şi teritoriile înconjurătoare);

— Kaukasus (Zona Caucazului);

— Moskau (Zona metropolitană Moscova şi restul Rusia Europeană)".

3. Pregătirea declanşării războiului cu Uniunea Sovietică.

Exacerbarea înarmării la frontierele ruso-germane-române. Pregătirile germane.

În cadrul pregătirilor pentru atac, Hitler a ordonat deplasarea a 3, 2 milioane de soldaţi către frontiera sovietică, a hotărât lansarea a numeroase raiduri de recunoaştere aeriană deasupra teritoriului sovietic şi a impus stocarea în depozite din est a unor cantităţi uriaşe de materiale necesare atacului. Guvernul german i-a informat pe sovietici că mişcarea de trupe şi materiale de război către Răsărit s-a făcut numai pentru a le scoate de sub ameninţarea bombardierelor britanice.

Germanii au mai explicat că încearcă să-i păcălească pe britanici că se încearcă atacarea URSS-ului, trupele şi proviziile stocate în Răsărit fiind destinate de fapt invaziei peste Canalul Mânecii.

Germanii au pregătit operaţiuni pentru înşelarea vigilenţei sovieticilor, pentru a le întări convingerea că se pregăteşte un atac peste Canalul Mânecii în aprilie 1941:

operaţiunile Haifisch şi Harpune.

Aceste două operaţiuni simulau pregătiri pentru atacul Marii Britanii care s-ar fi desfăşurat din Norvegia, de pe coasta franceză şi din Brittany, totul combinat cu lansarea de zvonuri despre concentrarea de trupe în sectoarele menţionate mai sus. S-au desfăşurat activităţi specifice, precum concentrarea de vase militare, zboruri de recunoaştere şi antrenamente intensive. Au fost proiectate mai multe planuri de invazie ale căror detalii au fost căzut „în mod accidental" în mâinile contrainformaţiilor sovietice.

Pregătirile sovietice.

În deceniul al cincilea, Uniunea Sovietică era o putere în plină dezvoltare.

Industrializarea rapidă a ţării din urmă cu un deceniu făcuse ca ţara să aibă a doua producţie industrială din lume, după cea a SUA, egală cu cea a Germaniei naziste. Producţia de echipamente militare era în continuă creştere.

La începutul deceniului al patrulea, s-au pus bazele unei noi doctrine operaţionale pentru Armata Roşie, iar în 1936 această nouă doctrină a fost promulgată sub forma regulamentelor militare.

În 1941, forţele armate sovietice din raioanele vestice ale Uniunii Sovietice depăşeau uşor numeric pe cele germane. Numărul total al trupelor sovietice din iunie 1941 era ceva mai mare de 5 milioane de oameni, ceva mai mult decât forţele terestre germane necesare Operaţiunii Barbarossa.

Mai mult, în cazul unei mobilizări generale, forţele sovietice s-ar fi întărit mult şi ar fi putut aduce pe front mai mulţi soldaţi decât ar fi reuşit germanii.

În domeniul anumitor categorii de arme, avantajul numeric sovietic era considerabil. Armata Roşie avea o superioritate importantă în ceea ce priveşte tancurile.

Armata Roşie avea un total de 24.000 de tancuri, dintre care 12 782 erau în cinci districte militare vestice (dintre care trei urmau să facă faţa atacului direct al germanilor). Proporţia de tancuri disponibile în cazul atacului german era de 4: 1 în favoarea sovieticilor. Cel mai modern tanc rusesc, T-34, era cel mai modern al vremurilor sale, iar BT-8 era cel mai rapid.

Numărul de piese de artilerie şi de avioane era, de asemenea, în favoarea sovieticilor, iar mulţi au apreciat că tunul de câmp A-19 era cel mai bun model construit până în acel moment în lume. Totuşi, modelele cele mai moderne de tancuri sovietice nu erau disponibile pe front în număr suficient de mare la începutul războiului.

Avantajul numeric sovietic era contrabalansat de calitatea incomparabilă mai bună a avioanelor germane, ca şi de pregătirea mult superioară a piloţilor germani şi de entuziasmul lor.

Corpul ofiţeresc sovietic fusese decimat de epurările staliniste (1935 – 1938), în timpul cărora aproape o treime dintre ofiţerii experimentaţi ai Armatei Roşii şi aproape toţi generalii sovietici au fost executaţi sau au fost trimişi în Siberia şi au fost înlocuiţi cu alţii mai „de încredere din punct de vedere politic”.

Aviaţia sovietică de vânătoare nu avusese permisiunea să doboare avioanele de recunoaştere germane în ciuda sutelor de zboruri efectuate de nazişti în spaţiul aerian al URSS-ului în perioada de dinaintea războiului.

Deşi pe hârtie Armata Roşie părea să fie egala celei germane în 1941, realitatea pe câmpul de luptă a arătat cu totul diferit.

Propaganda sovietică din perioada antebelică afirma, desigur, invariabil, că Armata Roşie era foarte puternică şi era capabilă să învingă orice adversar. Fiind înconjurat numai de ofiţeri care îi spuneau doar ce voia dictatorul să

audă, având o încredere oarbă în pactul de neagresiune, Stalin a ajuns să creadă că poziţiile Uniunii Sovietice de la începutul anului 1941 erau mult mai puternice decât în realitate.

În primăvara anului 1941, serviciile sovietice de spionaj au făcut informări repetate şi au dat avertismente regulate despre iminentele pregătiri de război ale Germaniei.

A fost decretată o alertă parţială pe 10 aprilie, Stalin refuzând să ordone mobilizarea generală a armatei.

Totuşi, în zona din spatele, frontierei erau masate trupe sovietice foarte numeroase.

Ca strategie, toate tancurile urmau să fie concentrate în 31 unităţi mecanizate gigantice, fiecare dintre ele gândite să fie mai mare decât armatele germane de tancuri, (deşi puţine au ajuns la aceste dimensiuni până la 22 iunie). În cazul unui atac german, vârfurile de atac blindate urmau să fie distruse de corpurile mecanizate sovietice. Acestea aveau mai apoi să coopereze cu armatele de infanterie pentru a împinge înapoi infanteria germană, vulnerabilă în înaintarea ei fără sprijinul panzerelor. Flancul stâng sovietic urma să fie întărit excepţional de mult pentru a fi capabil să execute o învăluire strategică. După distrugerea Grupului de Armate Sud, s-ar fi deplasat către nord prin Polonia, către spatele Grupurilor de Armate Centru şi Nord. Anihilarea completă a armatei germane ar fi fost astfel inevitabilă”.

Efectivele forţelor oponenţilor de la graniţa sovietică de vest, 22 iunie 1941:

	Armata Roşie	Armata Germană (inclusiv aliaţii)	Raportul
Divizii	190	166	1,1: 1
Personal	3 289	4 306 800	1:

	851			1, 3
Artilerie		59 787	142 601	1, 4: 1
Tancuri (inclusiv tunuri de asalt)		15 687	4 171	3, 8: 1
Avioane		10 743	4 846	2, 2: 1

(Sursa: Mihail Meltiuhov, *Ocazia pierdută de Stalin*, tabelul 47).

De semnalat ca Viktor Suvorov, unul dintre şefii contraspionajului sovietic, reproduce în cartea sa publicată la Paris, în 1989, *Le briseglace* („Spărgătorul de gheaţă"), directiva secretă din 5 mai 1941, semnată de generalul Jukov, directivă prin care Armata Roşie urma să atace România la 12 iulie 1941.

Acceptarea planului german de cuceriri „Barbarossa" de către România şi misiunile generale ale Armatei Române.

În continuare sunt prezentate extrase din articolul *Locul nostru în război* de col. dr. (r) Alesandru Duţu, în concordanţa cu Nota sinteză a Marelui Stat Major privind participarea armatei române în operaţiunile din Est de la începutul campaniei şi până la 1 octombrie 1942, aflată la fil.266 din volumul 3 din prezentul dosar:

„Directiva nr. 21 (Planul Barbarossa), adoptată de Hitler la 18 decembrie 1940 prevedea „participarea activă" a României „la războiul împotriva Uniunii Sovietice" cu misiunea de „a acoperi atacul flancului sudic german şi de a opera împreună cu forţele germane care înaintau în Moldova".

Armata româna urma să participe la război cu „forţe selecţionate", stabilindu-i-se o misiune secundară, de imobilizare a forţelor sovietice la flancul sudic al frontului pentru a nu permite pătrunderea acestora spre zona

petroliferă, căreia Hitler îi acorda o importanţă deosebită.

Semnificativă a fost şi concluzia generalului Franz Halder, şeful Statului Major al Trupelor de Uscat germane, ca „forţele armatei române, în majoritate, nu sunt indicate pentru misiuni de lupta independente”.

La 17 martie 1941, Hitler a modificat planul de atac al Grupului de armate „Sud”, hotărând „să se renunţe deocamdată la un atac peste Prut” şi să se înainteze în această zonă numai cu forţele care „sunt necesare pentru imobilizarea inamicului”, luându-se toate măsurile necesare pentru a se împiedica o eventuală pătrundere a sovieticilor spre zona petroliferă. În situaţia în care forţele sovietice s-ar fi retras, trupele germane şi române trebuiau să treacă la urmărire, însă în aşa fel încât să nu pericliteze siguranţa zonei petrolifere.

La 30 martie, Hitler a ordonat realizarea dispozitivului de acoperire „pe trei grupări pentru a da trupelor române sprijinul de care aveau nevoie”. Cu acel prilej, Führerul şi-a manifestat din nou neîncrederea în capacitatea de lupta a armatei române, declarând: „Cu românii nu se poate face nimic. Poate că, în spatele unui obstacol foarte puternic (fluviu), ei ar putea asigura apărarea acolo unde nu se atacă. Antonescu şi-a mărit armata, în loc de a o reduce şi îmbunătăţi. Soarta unor mari unităţi germane nu trebuie să fie dependentă de rezistenţa unităţilor române”.

Redislocările de forţe şi constituirea de comandamente germane pe teritoriul României trebuiau să fie „strict ascunse românilor şi înfăţişate exclusiv drept măsuri de prevedere fată de o eventuală agresiune din partea ruşilor”, aşa cum prevedea ordinul emis de înaltul Comandament al Armatei de Uscat German la 3 mai 1941.

Generalului von Schobert i s-a cerut ca, „fată de români”, prezenta Armatei 11 Germane să apară ca „o măsură sporită de securitate, având în vedere acţiunile

ofensive pe care Reichul le intenţionează în vest şi din cauza puternicelor concentrări de trupe ruseşti la frontiera română”.

Şi, la 23 mai 1941, când comandantul Armatei 11 Germane s-a prezentat la generalul Ion Antonescu pentru a face cunoscute schimbările intervenite în structura de comandament germană, Hitler i-a cerut „să evite orice fel de întrebări privitoare la intenţia Germaniei de a purta un război cu Rusia sau dacă Germania, în condiţiile date, va ataca Rusia”.

Cuvântul „mobilizare” nu a fost pronunţat nici la 26 mai, când generalul Erik Hansen a transmis generalului Alexandru Ioaniţiu, şeful Marelui Stat Major, dorinţa germanilor de a completa efectivele trupelor din Moldova şi de a aduce în zona rezerve, şi nici la 28 mai, când trupele germane au primit ordinul pentru definitivarea pregătirilor în vederea declanşării planului „Barbarossa”, deşi acesta preciza şi misiunile trupelor române.

Antonescu avea să declare în timpul anchetei care a precedat procesul din primăvara anului 1946: „Timpul trecând, am fost nevoit să chem pe domnul Killinger şi să-l previn că este neapărat necesar să fiu prevenit cu cel puţin 10 zile înainte de data începerii acţiunii militare, fiindcă altfel voi fi surprins cu armata nemobilizată. La 9 iunie, la Predeal, domnul Killinger, într-o întrevedere pe care i-am acordat-o, la cererea sa, mi-a spus, ferindu-se chiar de domnul Minai Antonescu şi de domnul Steltzer, care asistau la întrevedere: «Mi-aţi cerut o dată». Şi cu creionul a însemnat 22 iunie pe o foaie de hârtie. Mi-a trecut hârtia şi mi-a spus: „«Aceasta este data». A doua zi am trecut la mobilizarea armatei, care s-a făcut în modul cel mai discret posibil”.

Liniile directoare ale colaborării germano-române în plan militar împotriva Uniunii Sovietice aveau să fie stabilite abia la 12 iunie 1941, în timpul întrevederii pe

care Hitler a avut-o cu Ion Antonescu la München, fără a se fi realizat nici atunci o alianţă scrisă sau vreun plan concret de acţiune, cu privire la ajutorul militar roman în cadrul Planului german Barbarossa. La întrebarea lui Hitler dacă România ar participa chiar din primele zile „la acţiunea împotriva Rusiei”, generalul Antonescu a răspuns că ţara nu l-ar ierta niciodată dacă „ar lăsa armata româna cu arma la picior, în timp ce trupele germane ar fi în marş prin România împotriva ruşilor”. „El (Führerul) poate de pe acum să-l asigure pe Antonescu că, după încheierea conflictului, România va primi compensaţii, care, în ceea ce priveşte Germania, nu vor avea nicio limită teritorială”.

La 18 iunie 1941, Hitler l-a informat, printr-o scrisoare, pe Ion Antonescu despre punctele sale de vedere în ceea ce priveşte adoptarea deciziilor de importantă strategică. El i-a precizat lui Antonescu, deschis şi clar, ca „intenţionează să-l lase să apară în faţa poporului român drept comandantul suprem în acest spaţiu”.

În cazul României, preciza Führerul, „un stat major de legătura condus de generalul von Schobert s-ar îngriji de respectarea liniilor directoare operative generale”. Ignorând precizarea expresă făcută de Hitler, privind caracterul aparent al conducerii supreme româneşti, Antonescu a răspuns că „accepta cu plăcere aceasta propunere de a fi comandant suprem, nu de dragul faimei”, promiţând că va face totul pentru „a îndeplini cu succes misiunile ce îi revin”.

Hitler a transmis hotărârea de a concentra conducerea războiului într-o „singura mână”, care nu putea fi, evident, decât a sa. Asigurându-l că va avea grijă că „independenţa şi prestigiul personalităţilor conducătoare ale aliaţilor noştri faţă de poporul şi armata lor să fie respectate în cel mai înalt grad”, Hitler îl ruga pe Antonescu să-i îngăduie să-i transmită „din când în când”

dorinţele referitoare la armata româna, a căror execuţie, în scopul desfăşurării unitare a operaţiilor, trebuie considerată „ca absolut necesară”.

Dorinţele Führerului urmau să fie transformate „în ordine militare” de către generalul von Schobert, comandantul Armatei 11, ceea ce însemnă interpunerea a încă unui eşalon german până la Ion Antonescu. În acest fel, Hitler a asigurat generalului von Schobert atribuţii mult mai mari decât cele impuse de funcţia de comandant de armata, subordonat, aşa cum se prevăzuse, generalului Ion Antonescu.

În cadrul concepţiei generale de desfăşurare a operaţiilor militare la flancul sudic al frontului est-european, Hitler a stabilit la 18 iunie 1941, în scrisoarea trimisă generalului Ion Antonescu, „misiunea iniţială” a forţelor germane şi române, care consta în apărarea teritoriului românesc „contra invaziei forţelor ruseşti”, acordându-se o importanţa deosebită „pazei contra atacurilor aeriene, contra acţiunilor paraşutiştilor şi a actelor de sabotaj din regiunea petroliferă, vitală pentru conducerea comuna a războiului”, precum şi siguranţa portului Constanţa şi a podului de peste Dunăre de la Cernavoda. În raport cu înaintarea Grupului de Armate „Sud” în Galiţia, armatele germane şi române de la flancul sudic al Frontului urmau să treacă la urmărirea inamicului şi să-l împiedice „să execute o retragere ordonată spre Nistru, contribuind la distrugerea lui”.

În pofida tuturor limitărilor, existenta Grupului de Armate „General Antonescu” la flancul sudic al frontului germano-sovietic a fost o realitate.

Evoluţia favorabilă a operaţiilor în faza iniţială a războiului şi bucuria generală cu care a fost primită refacerea integrităţii teritoriale a ţării la graniţa ei estică au făcut ca prestigiul generalului Ion Antonescu să atingă apogeul carierei sale”.

Atacarea Uniunii Sovietice şi primele lupte ale armatei române.

Prins între puteri ce nu cedaseră agresiunii germane, Hitler a decis la 22 iunie 1941 atacarea Uniunii Sovietice.

Fără să fi reuşit să învingă Anglia în apus, Germania s-a angajat într-un război pe mai multe fronturi, fără a avea asigurată o rezistenţa eficientă de durată. Hitler considerase Uniunea Sovietică, o putere cu armata slăbită de epurările staliniste, care poate fi învinsă printr-un atac de scurtă durată.

Hitler a neglijat însă rolul deosebit de important al alianţelor geostrategice, ce nu-i erau favorabile, sperând în imposibilitatea stabilirii în timp util a unei alianţe între puteri care duceau o politică distinctă şi care până la acea data nu-şi uniseră forţele militare.

La 22 iunie 1941, în ordinul nr. 28, generalul Ion Antonescu, comandantul forţelor româno-germane, a sintetizat astfel misiunile iniţiale ce trebuiau îndeplinite: „Armatele aliate germano-române din România au deocamdată misiunea de a constitui pivotul manevrei strategice şi a fixa maximum de forţe inamice.

În cazul în care forţele inamice de pe frontul român ar încerca retragerea, armatele germano-române le vor urmări cu vigoare în scopul de a dezorganiza manevrele de retragere ale inamicului şi de a nimici cât mai multe forţe inamice, înainte ca ele să treacă la est de Nistru, a împiedica instalarea inamicului pe Nistru şi a trece acest râu odată cu inamicul”.

„Explicaţia finală, în sfera diplomatică, între România şi URSS a fost oferită de audienţa lui Grigore Gafencu la V.M. Molotov (24 iunie). Ministrul României i-a arătat şefului diplomaţiei sovietice că URSS era răspunzătoare pentru alăturarea României la Axă: „Uniunea Sovietică, a spus el, a distrus în România orice sentiment de încredere şi de siguranţă şi a trezit îndreptăţită teamă că însăşi fiinţa

statului român e în primejdie. Am căutat atunci un sprijin în altă parte. Nu am fi avut nevoie de acest sprijin şi nu l-am fi căutat, dacă nu am fi fost loviţi şi dacă nu ne-am fi simţit ameninţaţi" (din lucrarea *o istorie sinceră a poporului român*, de Florin Constantiniu, ediţia 1999, pag. 374).

În scrisoarea din 29 iunie 1941 Führerul îi cerea lui Antonescu, sub forma de rugăminte, să pună „sub ordinele" generalului von Schobert diviziile române prevăzute şi să întreprindă cu celelalte forte româneşti „o ofensiva care să aibă drept scop siguranţa spre sud-est a flancului ca şi protecţia României de sud, inclusiv a teritoriului petrolifer".

Prevăzută că o „protecţie a flancului de sud al Armatei 11", ofensiva Armatei 4 Române trebuia să asigure eliberarea părţilor centrală şi de sud ale Basarabiei.

Cu acelaşi prilej, invocând necesitatea punerii de acord a ofensivei Armatei 11 Germane „cu ansamblul operaţiunilor" desfăşurate de Grupul de Armate „Sud", Hitler a mai precizat ca feldmareşalul Gerd von Rundstedt trebuia să emită „cu oarecari condiţiuni, în termenul cel mai scurt, directive generale".

Încercând să evite o eventuală reacţie din partea lui Antonescu, Führerul a transmis ca „dorinţele" feldmareşalului von Rundstedt fuseseră, în prealabil, aprobate de el şi îl ruga, prin urmare, să le dea curs, „în interesul unei conduceri unitare şi energice". Cu acelaşi prilej el transmitea că nu se hotărâse încă „momentul precis şi direcţia atacului ce se va da din România".

Prin urmare, atât concepţia de ansamblu, cât şi misiunile concrete ale armatelor române au aparţinut înaltului Comandament German, generalul Ion Antonescu, comandantul frontului româno-german, şi generalul Alexandru Ioaniţiu, şeful Marelui Cartier General român,

intervenind, împreună cu generalul von Schobert, doar pentru transpunerea în practica a directivelor lui Adolf Hitler.

Factorul surpriza, vizat de germani, nu a compensat total neajunsurile provocate de lipsa de pregătire şi informare în legătura cu obiectivele şi misiunile concrete care trebuiau îndeplinite de armatele române.

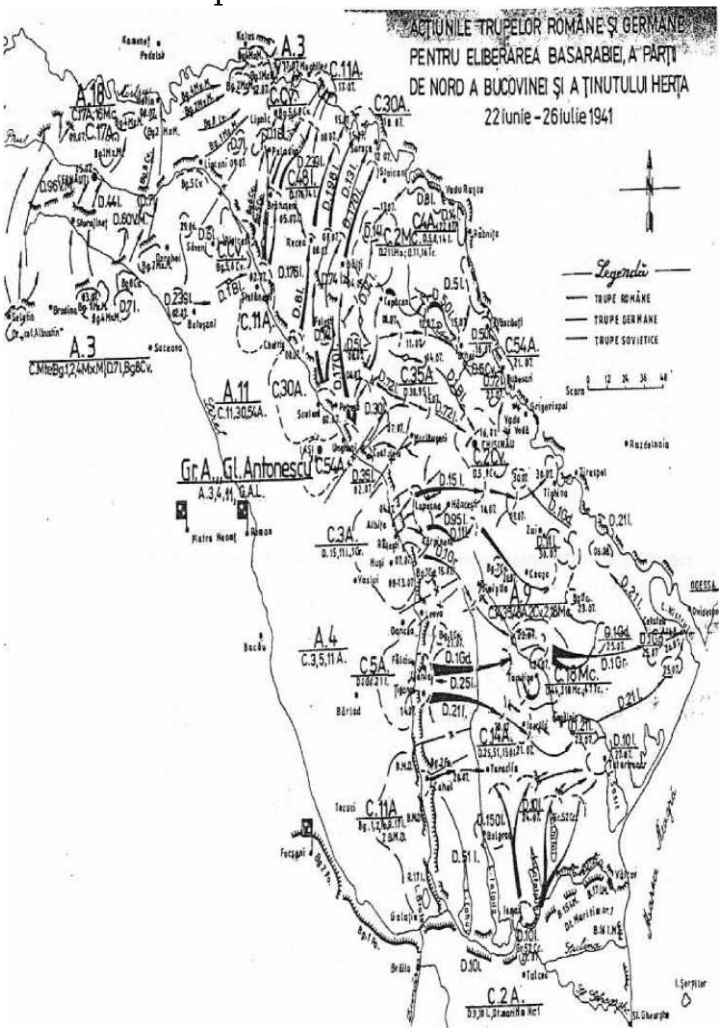

Realizarea dispozitivului iniţial de luptă s-a făcut

pentru varianta apărării, în cazul unui atac sovietic, apreciat ca iminent, ceea ce a provocat unele neajunsuri în faza ofensivă a acţiunilor militare.

Consecinţele negative asupra desfăşurării operaţiilor militare aveau să se facă simţite încă din primele zile de război.

În continuare este prezentată desfăşurarea războiului de eliberare a Basarabiei şi nordului Bucovinei potrivit sintezei lui Victor Nițu (http://www.worldwar2.ro/), realizată pe baza următoarelor surse:

— Duţu A., Retegan M., *Război şi societate*, vol. 1, RAO, 2000.

— Scafeş C., Şerbănescu H., Scafeş I., Andonie C, Danila I., Avram R., *Armata Română 1941 – 1945*, Editura RAI, 1996.

— Kosliński N., Stănescu R., *Marina Română în al Doilea Război Mondial* vol. I, Editura Făt-Frumos, 1997.

— Bernad D., *Romanian Air Force, the prime decade 1938 – 1947*, Squadron/Signal Publications, 1999.

— Dăscălescu N., *Nicolae Dăscălescu, generalul soldat*, Editura Militară, 1995.

Din prezentare şi din cele ce precedă, rezultă faptul că armata sovietică se afla la data atacului în imediata apropiere a frontierei române, aspect confirmat de localizarea luptelor.

[…]

[În continuare, pe baza lucrărilor menţionate, sunt prezentate principalele lupte şi harta acţiunilor trupelor române şi germane (vezi *supra*) în Basarabia şi Bucovina de Nord în perioada 22 iunie – 26 iulie 1941, deci până la atingerea liniei Nistrului, vechea frontieră de stat a României. Trupele române au suferit grele pierderi: 22 765 de oameni (4 271 morţi, 12 326 răniţi şi 6 168 dispăruţi) şi 58 de avioane. Pierderile sovietice s-au ridicat la 17 893 – 8 519 morţi şi dispăruţi şi 9 374 răniţi].

Iar, în continuare, reţinem:

Căderea Odessei, la 16 octombrie 1941, reprezintă, din punct de vedere strategic, etapa finală a Războiului drept, de eliberare, dus de România împotriva Uniunii Sovietice, fiind anihilată iminenta ameninţare militară sovietică. Şi Führerul spusese că: „pentru România, războiul este terminat”.

Continuarea războiului împotriva Uniunii Sovietice şi apoi a Aliaţilor a reprezentat onorarea de către România a angajamentelor necondiţionate, asumate anterior, în calitatea sa de aliat al Axei.

Responsabilităţile acceptării planului german „Barbarossa” de către România, încă din 12 iunie 1941, constituie însă un alt aspect al aceleiaşi probleme. Cursul războiului nu a fost favorabil Axei.

Odată cu iminenta capitulare a Armatei Române, Ion Antonescu a fost arestat de Regele Mihai, iar după 23 august 1944, în noua conjunctură, Armata Română a luptat alături de Uniunea Sovietică, pentru înfrângerea Germaniei.

Alexianu Gheorghe, împreună cu alţi conducători din regimul Ion Antonescu, au fost predaţi autorităţilor sovietice, care i-au interogat în legătură cu activitatea desfăşurată de către aceştia, fiind returnaţi ulterior [României], în aprilie 1946, noilor autorităţi române, pentru anchetare în baza D.L.312/1945.

D.

Constituţionalitatea bazelor juridice ale responsabilităţii conducătorilor români vinovaţi de crime internaţionale în legătură cu războiul.

1. Reglementări internaţionale.

La data judecăţii lipseau reglementări internaţionale în legătură cu riposta adecvată în cazul pericolului iminent şi prelungit de agresiune armată condamnabilă.

Potrivit art.1 din Convenţia privitoare la începerea

ostilităţilor încheiată la Haga în 18 octombrie 1907, Puterile Contractante recunoşteau că ostilităţile dintre ele nu trebuie să înceapă fără un avertisment prealabil neechivoc, ce va avea fie forma unei declaraţii de război motivate, fie aceea a unui ultimatum cu declaraţie de război condiţionată.

Cum am arătat, prima încercare a statelor de a înscrie voinţa statelor de a nu recurge la război a fost cea din 1919. Prin Pactul Societăţii Naţiunilor, se consacră: „Toţi membrii Societăţii sunt de acord că, în cazul în care apare între ei un diferend susceptibil de a antrena o sciziune, ei se vor supune fie procedurii de arbitraj, fie examinării Consiliului". Tot în acest document internaţional statele membre se angajau să nu recurgă război timp de trei luni de la ivirea sciziunii, timp în care remediile dreptului diplomatic urmau să-şi arate efectele.

Pactul Briand-Kellogg încheiat la Paris în 27 august 1928, aduce pentru prima oară, condamnarea recurgerii la război pentru reglarea diferendelor internaţionale, crima de agresiune armată fiind interzisă (art. l). Diferendele internaţionale trebuiau să se rezolve pe cale paşnică.

Convenţia de la Londra din 4 iulie 1933 privind definirea agresiunii „Formula Titulescu-Litvinov", stabileşte în art. 2, că un stat este considerat vinovat de agresiune dacă comite primul una din următoarele acţiuni:

Declară război altui stat;

Invadează cu forţele sale armate, cu sau fără declaraţie de război, teritoriul unui stat; Atacă cu forţele terestre, navale sau aeriene, cu sau fără declaraţie de război, teritoriul, navele sau aeronavele altui stat;

Instituie blocada navală a coastelor sau porturilor unui stat;

Sprijină bandele armate, formate pe teritoriul unui stat sau care invadează teritoriul altui stat sau refuză, în ciuda cererii statului invadat să ia în teritoriul propriu,

toate măsurile care ţin de el pentru a lipsi acele bande de toată asistenţa şi protecţia;

Actele de agresiune menţionate, în accepţiunea Convenţiei de la Londra, erau enumerate limitativ, prin înşiruire numerică, şi prin urmare, nu se condamna explicit întreaga paletă de agresiuni armate folosite de unele state. De asemenea, nu se menţionează nimic în legătura cu prezenţa bazelor militare ale unui stat pe teritoriul altui stat şi, în aceste condiţii, eventuala agresiune a statelor terţe.

În art. 3 al aceluiaşi document se stipulează că „nicio consideraţiune de ordin politic, militar, economic sau de altă natură nu va putea servi drept scuză sau justificare a agresiunii", prevedere eficientă pentru descurajarea agresiunilor armate menţionate la art. 2.

Curtea apreciază ca fiind cea mai mare lipsă a Convenţiei, omisiunea reglementarii modului în care statul care deşi încă nu fusese atacat, ar avea posibilitatea să reacţioneze în faţa pericolului iminent de agresiune, pentru a nu fi considerat la rândul său agresor. Problema devine şi mai stringentă în cazul pericolelor de agresiune militară prelungită în timp.

Se situa deci în afara reglementării explicite, situaţia unui stat aflat în stare de necesitate, datorată continuării unor agresiuni militare repetate ale altui stat. În acest fel, se putea interpreta, greşit, că statele nu aveau dreptul de a riposta la iminenta unei grave agresiuni armate.

Această convenţie nu conţine nici prevederi în legătura cu o eventuală reacţie armată imediată din partea statului agresat (era legitima apărare o scuză justificată în concepţia art. 3). Abia Carta ONU, prin art. 51 face referiri la dreptul inerent de autoapărare al statelor, puse în faţa unui atac armat.

În lipsa reglementărilor internaţionale explicite de la acea dată (1946), completarea acestor lipsuri nu se putea

face decât cu aplicarea unor principii aplicabile în general, în dreptul intern al statelor civilizate, în legătură cu o ripostă adecvată în faţa pericolului unui act de agresiune condamnabil.

Raţionamentul face apel la bunul-simţ general şi cere ca reacţia umană de autoapărare la sesizarea unui grav pericol apropiat, care se şi repetă, să fie scuzabilă în măsura în care se limitează doar la înlăturarea stării de pericol.

2. Reglementări interne ale statului român. Neconstituţionalitatea ignorării apărării preventive în caz de necesitate militară prelungită.

Procesul principalilor protagonişti ai guvernului Antonescu a avut loc la Bucureşti, în conformitate cu angajamentul luat de noul guvern român faţă de Aliaţi, în Armistiţiul semnat la Moscova, în 12 septembrie 1944.

Potrivit art.14 din Convenţia de Armistiţiu menţionată, Guvernul şi înaltul Comandament Român s-au obligat să colaboreze cu înaltul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de război.

În baza acestei prevederi şi a Decretului 1849/11 octombrie 1944, a fost adoptat D.L. 312/1945 privind urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de dezastrul tării sau de crime de război.

Aşa cum am arătat, Curtea apreciază că Protocolul secret nr. 3 la Pactul Hitler-Stalin constituie singurul act care impune revizuirea sentinţei penale nr. 17/1946 a Tribunalului Poporului. De asemenea, că acest act nu prezintă relevanţă decât în analiza crimelor de agresiune armată internaţională.

Pin urmare, legată fiind de această interpretare, Curtea poate) analiza doar constituţionalitatea crimelor de agresiune cuprinse în D.L.312/1946, iar nu şi a crimelor de război şi contra umanităţii cuprinsei în acelaşi act

normativ.

Crimele de agresiune militară cuprinse în Decretul Lege menţionat au următoarea formulare:

„Art.1 Sunt vinovaţi de dezastrul tării cei care:

Militând pentru hitlerism sau fascism şi având răspunderea politică efectivă au permis intrarea armatelor germane pe teritoriul ţarii;

După 6 septembrie 1940, au militat pentru pregătirea sau desăvârşirea faptelor de mai sus prin graiu, prin scris sau prin orice mijloace;

Art.2 Sunt vinovaţi de dezastrul ţării prin săvârşirea de crime de război cei care:

Au hotărât declararea sau continuarea războiului contra Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice şi Naţiunilor Unite”.

Curtea constată că dispoziţiile ce reglementau crimele de agresiune, în lipsa unor reglementări internaţionale explicite, trebuiau raportate la prevederile în vigoare, la data judecaţii, ale Constituţiei române din 1923, repusă parţial în vigoare prin Decretul 1626/1944. Decretul Lege 312/1945, reglementând crimele de agresiune, a comis aceeaşi eroare ca şi

Convenţia de la Londra din 1933 privind definirea agresiunii, lăsând nereglementată importanţa problematică a legitimei riposte a statului agresat faţă de statul iminent agresor.

La data elaborării D.L.312/1945, România semnase Convenţia de armistiţiu/12 septembrie 1944 cu Puterile Aliate, prin care recunoştea în art.4 ca frontiera de stat cu Uniunea Sovietică este cea „stabilită prin acordul sovieto-român din 28 iunie 1940”, astfel încât, implicit, Basarabia şi Bucovina de Nord reintrau în teritoriul Uniunii Sovietice.

În aceste condiţii, de acceptare a unui armistiţiu la momentul unei iminente capitulări militare, este de înţeles modul în care ulterior au fost reglementate crimele de

agresiune şi mai cu seamă faptul că nu s-a avut în vedere concordanţa acestora cu prevederile constituţionale române în vigoare.

Codul penal din 1936 a fost elaborat potrivit principiilor constituţional-penale ale Constituţiei române din 1923, şi trebuia, prin urmare să fie avut în vedere la elaborarea Legii 312/1945.

Or, potrivit art. 131 din codul penal român din 1936, în vigoare la data adoptării Legii 312/1945, se stabilea ca fiind una dintre cauzele ce apăra de răspunderea penală, starea de necesitate. Legiuitorul, când a elaborat Legea 312/1945, a ignora însă concordanţa dintre crimele de agresiune, cu legitimă ripostă scuzabilă, prevăzută prin dispoziţiile constituţionale ale Codului penal din 1936.

Potrivit art. 131, „nu se socoteşte infracţiune faptul pe care cineva îl săvârşeşte pentru a scăpa de la un pericol grav, iminent şi fortuit, viaţa sau integritatea sa corporală sau a unei rude, ori a unei persoane de care este legat printr-o temeinică afecţiune, dacă pericolul nu putea fi înlăturat altfel.

De asemenea nu se socoteşte infracţiune, degradarea sau distrugerea averii altuia, săvârşită în condiţiile de mai sus, pentru salvarea averii proprii, dacă bunul salvat este de o valoare vădit mai mare ca bunul sacrificat.

Nu se consideră în stare de necesitate aceia care avea obligaţia legală de a înfrunta pericolul”.

Trebuie arătat ca potrivit ultimului alineat, şi cel ce avea obligaţia legală de a înfrunta pericolul, era exonerat de răspunderea penală, dar nu în baza stării de necesitate, ci a legii de obligare la riposta legitimă.

În cazul statului român, cum am arătat, Convenţia de la Londra, nu prevedea explicit dreptul şi obligaţia legală de a riposta legitim în acest caz.

Totuşi, la acea dată, nu era interzis dreptul natural de autoapărare motiv pentru care, Curtea apreciază că în

cazul iminentei stării de necesitate, sunt aplicabile dispoziţiile stării de necesitate reglementate prin art.131 alin.1 şi 2 din Codul penal din 1936.

Cum se va arăta în continuare, statul roman s-a aflat la 22 iunie 1940 într-o stare de necesitate, armata prelungită, care a justificat legitimitatea unei riposte de înlăturare a pericolului militar iminent sovietic.

Curtea apreciază că nu sunt incidente în cauză dispoziţiile legitimei apărări pentru a scuza riposta militară română, întrucât România la 22 iunie 194 lnu fusese atacată militar de Uniunea Sovietică, acest stat având însă deplasată armata în imediata apropiere a frontierei române, ceea ce-l făcea un grav, fortuit şi iminent agresor. În situaţia internaţională a acelor ani nu se putea pune problema înlăturării pericolului militar într-un alt mod, decât printr-o acţiune armată directă.

3. Alte aspecte de neconstituţionalitate invocate împotriva Decretului Lege nr. 312/24 aprilie 1945.

Revizuentul a formulat în susţinerea prezentei cereri de revizuire, următoarele critici de neconstituţionalitate:

Retroactivitatea crimelor cuprinse în D.L.312/1945;

Limitarea dreptului de recurs prevăzut prin acelaşi act normativ;

Retroactivitatea prelungirii termenului de aplicare a D.L.312/1945, prin Legea 61/1945.

Curtea apreciază că retroactivitatea crimelor cuprinse în D.L.312/1945, nu pot fi analizate decât în raport de crimele de agresiune, întrucât revizuirea este justificată de un act nou, care aşa cum s-a arătat, nu putea influenţa crimele de război sau contra umanităţii. Cu aceasta completare, se constată că primele două critici de neconstituţionalitate sunt nefondate, întrucât sunt lovite de excepţia lucrului judecat.

Astfel, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, prin decizia nr. 21 din 31 mai 1946, s-a mai pronunţat cu privire la

aceste excepţii, constatând că sunt neîntemeiate, conchizându-se: „Că, privit sub prisma acestor imperative, cărora avea să le răspundă adausul adus aşezământului fundamental la 11 octombrie 1944 nu poate fi considerat decât ca un mijloc folosit de constituant spre a lăsa că – pentru toate faptele ce au dus ţara la dezastru – între care desigur intra actele de guvernământ şi de comandament militar, de modul cum s-a purtat războiul, sancţionarea violării normelor internaţionale şi a crimelor contra umanităţii, pentru toate aceste fapte, ori de cine şi în orice împrejurări ar fi fost săvârşite, deci chiar şi de miniştri, în exerciţiul atributelor încredinţate lor legiuitorul ordina să poată determina – cu formele prescrise pentru elaborarea oricărei legi, dar fără nicio îngrădire de ordin constituţional – condiţiile de incriminare, instrucţie şi judecata, stabilind astfel atât pedepsele care se pot aplicare către instanţa, ce va socoti nimerit să înfiinţeze, cât şi felul său conţinutul căilor de atac deschise împotriva hotărârilor acestei instanţe”.

Şi cea de-a treia critică de neconstituţionalitate este nefondată, întrucât prin Legea 61/1945 deşi s-a prelungit retroactiv termenul de aplicare a D.L.312/1945, efectele legii în cauză nu au avut drept urmare o aplicare retroactivă a dispoziţiilor D.L. 312/1945, Alexianu Gheorghe fiind judecat ulterior apariţiei Legii 61/1945.

E.

Crimele de agresiune judecate de Tribunalul Poporului, văzute prin prisma noii situaţii de fapt şi a noii baze juridice constituţionale.

România, prin regimul Antonescu, cum s-a arătat, a colaborat militar cu Puterile Axei, într-un mod necondiţionat, pentru a-şi asigura sprijinul german în recuperarea teritoriilor ocupate de Uniunea Sovietică în vara anului 1940.

Condiţia României la acea dată nu permitea mai

mult.

Acest mod de a coopera a reprezentat însă acceptarea implicită a ajutorului dat Germaniei pentru cucerirea vestului european al Uniunii Sovietice, potrivit Planului militar de cuceriri Barbarossa.

Interferenţa dintre politica militară germană şi cea română, a atras atât responsabilităţi în legătură cu ajutorul militar dat de România Puterilor Axei, cât şi în legătură de propriul război purtat de România pentru eliberarea teritoriilor ocupate, cu ajutor german.

În ceea ce priveşte agresiunea Germaniei împotriva Uniunii Sovietice, prezintă autoritate de lucru judecat sentinţa Tribunalului de la Nürnberg, ce atrage implicit şi responsabilitatea României pentru acceptarea planului Barbarossa şi ajutorul militar dat Germaniei agresoare.

Rămân de analizat responsabilităţile cu privire la decizia României de a elibera teritoriile Basarabiei şi Nordului Bucovinei ocupate agresiv de Uniunea Sovietică în vara anului 1940 şi înlăturarea pericolului militar sovietic.

În continuare se vor face referiri, văzute prin prisma crimelor contra păcii cuprinse în D.L.312/1945, cu privire la bazele militare germane din România, apoi la acceptarea planului de cuceriri Barbarossa şi, în fine, la etapizarea războiului purtat de România.

1. Permiterea şi militarea pătrunderii trupelor germane în România.

La data constituirii bazelor militare germane în România, iniţial cu un rol defensiv, aşa cum s-a arătat, reglementările internaţionale nu condamnau acest fapt. Atunci când aceste baze au căpătat sens agresiv fiind folosite pentru tranzitul armatei germane implicate în invazia Iugoslaviei şi Greciei, România şi-a asumat o responsabilitate în agresiunea suferită de aceste state.

Cum am arătat, România a acceptat colaborarea

necondiţionată, în planul de intervenţii Germane declanşat la 6 aprilie 1941, pentru ocuparea Iugoslaviei şi Greciei, devenind stat agresor.

În ceea ce priveşte Uniunea Sovietică, dat fiind încheierea anterioară a Pactului de neagresiune cu Germania, prin care-şi împărţiseră ilegal sferele de influenţă în estul Europei/trupele germane staţionate în România, nu puteau să-i agreseze, urmând să fie considerate defensive până la data punerii în aplicare de către Germania a planului de cucerire Barbarossa.

Cum s-a arătat, România a cunoscut şi acceptat participarea necondiţionată la Pianul Barbarossa mult mai târziu, devenind prin aceasta, la rândul sau agresoarea Uniunii Sovietice şi apoi a Naţiunilor Unite.

Pentru aceste motive, condamnatul Alexianu Gheorghe urmează să fie achitat parţial cu privire la crimă prev. de art.1 lit. b din D.L.312/1945, întrucât în legătura cu agresarea Uniunii Sovietice nu sunt întrunite elementele constitutive ale acestei infracţiuni, neexistând parte vătămată.

Prin extindere, pentru aceleaşi temeiuri, şi ceilalţi condamnaţi în cauza pentru aceeaşi infracţiune şi cea prevăzută de art.1 lit. a din D.L312/1945, vor fi achitaţi parţial.

2. Războiul declanşat de Pactul Tripartit

În raport de Războiul declanşat de Puterile Pactului Tripartit la 22 iunie 1941, în care România a acordat un ajutor militar necondiţionat în cadrul Planului de cuceriri Barbarossa, responsabilităţile României sunt alături de ale celorlalte aliate din Pactul Tripartit.

Agresarea militară a Uniunii Sovietice în acest caz este evidenta, fiind vorba de un război de cuceriri teritoriale, având în vedere şi hotărârea Tribunalului de la Nürnberg prin care, cu autoritate de lucru judecat, s-a stabilit că războiul declanşat în principal de Germania

nazistă a fost agresiv.

Pentru aceste motive, Curtea apreciază acceptarea Planului Barbarossa şi contribuţia sa militară la războiul Axei ca fiind agresivă, fiind corectă condamnarea lui Alexianu Gheorghe pentru crima prevăzută de art. 2 lit. a din D.L.312/194, 5

Este semnificativă discuţia dintre Mareşalul Antonescu şi guvernatorul Transnistriei Gheorghe Alexianu, din cadrul şedinţei Consiliului de Miniştri din 16 decembrie 1941, aflată în extras la pagina 32 din volumul 28 al prezentului dosar:

„... Dl. prof. Gh. Alexianu, guvernatorul Transnistriei: Situaţia în Transnistria este foarte bună. Ordinea este perfectă.

Noi, Domnule Mareşal, stăm acolo cu gândul să stăpânim această provincie în mod definitiv.

Dl. Mareşal Ion Antonescu: Adică Neamul românesc o va ţine.

Dl. Prof. Gh. Alexianu, guvernatorul Transnistriei: Depinde numai de Dvs.

Dl. Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului: Nu depinde numai de mine, ci de toată Ţara Românească.

Dl. Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului: Să lucraţi acolo ca şi cum România s-ar fi instalat pe acele teritorii pentru două milioane de ani.

Ce s-o întâmpla apoi, vom vedea..."

3. Războiul de eliberare declanşat de România. Atacul preventiv de apărare legitimă pentru înlăturarea stării de necesitate prelungită.

Cum s-a arătat anterior, după ce agresiunea militară sovietică şi-a atins primele obiective (ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord în vara anului 1940), provocările militare la frontierele române n-au încetat, exprimând astfel, cel puţin în conştiinţa autorităţilor române, voinţa Uniunii Sovietice de a-şi continua politica de expansiune şi

cotropire a României.

Statul român s-a aflat la 22 iunie 1941 într-o stare prelungită de gravă temere, care a justificat legitimitatea unei riposte de înlăturare a stării de necesitate reprezentate de iminenţa unui pericol militar sovietic.

Este relevantă nota de răspuns a guvernului României la Ultimatumul englez, din 30 noiembrie 1941, în care se motivează că atacul militar român asupra Uniunii Sovietice, ca fiind urmarea încercării de înlăturare a stării de necesitate prelungite în care s-a aflat România.

Astfel, s-au indicat ca acte de agresiune, inclusiv armată, din partea Uniunii Sovietice:

— Ocupaţia brutală a patru ostroave pe Dunăre în toamna anului 1940;

— Incidente zilnice de frontieră şi încercarea continua de a schimba prin forţa linia de frontieră;

— Tendinţa de a controla întreg traficul Dunării maritime;

— Încercarea de a pătrunde prin forţa cu vase fluviale în apele româneşti, în ianuarie 1941.

— Incursiunile neîncetate ale aviaţiei ruseşti, care în lunile aprilie-iunie însemnau 2 – 7 survoluri zilnice, cu toate protestele României, dovedind astfel pregătirea unor acţiuni militare împotriva României;

— Concentrarea masivă de forţe militare colosale la frontiera de Nord şi Sud-Est a României cu dispozitive operative şi permanente incidente provocate de unităţi de recunoaştere. Forţele militare sovietice concentrate pe frontiera română însumau 30 divizii de infanterie, 8 divizii de cavalerie şi 14 brigăzi motorizate;

— Încercările Comisarului Molotov de a mina securitatea României şi mărturisirea scopurilor ruse de expansiune făcute deschis şi prin acte evidenţe faţă de oamenii de Stat străini;

— În acest timp Basarabia şi Bucovina erau supuse

unui regim de distrugere organizată, zeci de mii de oameni suprimaţi sau închişi, sute de mii de români trimişi în Siberia astfel că populaţia unor centre ca Chişinău a fost considerabil redusă". Se concluziona că în faţa acestei situaţii grave şi sub presiunea celei mai evidente primejdii a numeroaselor divizii concentrate la frontieră, România a pornit la 22 iunie 1941 o acţiune militară pentru a-şi apăra fiinţa naţională. În contra agresiunii care ameninţa să continue şi a-şi redobândi drepturile uzurpate.

Justificată pentru data de 22 iunie 1941, nota de răspuns la Ultimatumul englez apare, în opinia Curţii, ca fiind doar scuzabilă în data de 30 noiembrie 1941, moment la care atacul preventiv al României era depăşit, implicarea României în războiul de agresiune german fiind în plină desfăşurare, cu conotaţii certe de cucerire şi în lipsa unei oferte de armistiţiu.

Revenind la momentul 22 iunie 1941, pericolul iminenţei unui atac militar asupra României din partea Uniunii Sovietice, mare putere militară la acea dată în comparaţie cu România, era evident. având în vedere litigiul nerezolvat cu privire la Basarabia şi Nordul Bucovinei şi în condiţiile situaţiei strategice deteriorate dintre Germania şi Uniunea Sovietică.

Atitudinea vădit agresivă a Uniunii Sovietice de a concentra trupe masive la frontiera cu România, rezultă din chiar modul în care s-a desfăşurat războiul, primele lupte având loc chiar pe frontiera de est a României.

În aceste condiţii sunt aplicabile dispoziţiile exoneratoare ale stării de necesitate (art. 131 din Codul penal român din 1936), pericolul militar sovietic neputând fi înlăturat altfel la acea dată.

Este de asemenea semnificativ, faptul ca România, la acea dată prezenta un potenţial economic, uman şi militar, mult redus în comparaţie cu Uniunea Sovietică, astfel încât, constituie o realitate faptul că armata sovietică

prezenta un pericol iminent pentru România.

Uniunea Sovietică la data la care a fost atacată ofensiv de către România, era pregătită de război, aspect evident în condiţiile numeroaselor conflicte militare europene din acei ultimii ani şi greutăţii cu care România a reuşit să recucerească Basarabia precum şi să cucerească oraşul Odessa.

Pentru aceste motive, Curtea apreciază că războiul de eliberare a Basarabiei şi Bucovinei, în condiţiile stării de necesitate prelungite, a fost legitim, până la înlăturarea iminenţei pericolului militar sovietic.

Războiul preventiv purtat de România a avut drept cauză legală justificativă, starea de necesitate continuă şi iminentă de la frontiera de răsărit. Pentru acest motiv el nu a încălcat, art.3 din Convenţia de definire a agresiunii din 1933, întrucât nu s-a bazat pe justificări de natură subiectivă, ci pe una legală, respectiv reglementarea legală a scuzei de înlăturare a stării de necesitate.

Tot legat de declanşarea unei agresiuni legitime, prin decizia Tribunalului de la Tokyo, s-a decis ca olandezii au declarat justificat război Japoniei (chiar dacă aceasta nu atacase Olanda), întrucât Japonia anunţase la Conferinţa Imperială din noiembrie 1941 că va anexa teritoriile olandeze din Pacific.

Aşa fiind, urmează ca Alexianu Gheorghe şi ceilalţi condamnaţi pentru crima prevăzută de art. 2 lit. *a* să fie achitat parţial, fiind aplicabile dispoziţiile art. 131 din Codul penal în vigoare la acea dată, cu privire la starea de necesitate.

În cadrul acestei proceduri penale nu pot fi analizate celelalte elemente constitutive ale infracţiunilor contra păcii reţinute în sarcina condamnatului Alexianu Gheorghe, întrucât anularea hotărârii nu se poate face decât în măsura în care a fost admisă revizuirea, potrivit limitării impuse de art. 406 alin. 1 e.p.p. actual.

Tot limitări ce ţin de măsura în care a fost admisă prezenta cerere de revizuire fac inoperabile discuţii în legătura cu celelalte crime pentru care a fost condamnat Alexianu Gheorghe.

PENTRU ACESTE MOTIVE ÎN NUMELE LEGII HOTĂRĂŞTE:

În baza art. 394 lit. *a* Cod procedură penală actual, admite cererea de revizuire formulată de petiţionarul revizuent Alexianu Şerban Sorin Alexandru, fiul condamnatului Alexianu Gheorghe (în prezent decedat), împotriva Hotărârii nr. 17 din 17 mai 1946 a Tribunalului Poporului.

Rejudecă cauza în fond, însă numai în raport de conţinutul dezvăluit al Protocolului secret nr. 3 din Pactul Ribbentrop-Molotov, încheiat la 23 august 1939 între Germania nazistă şi Uniunea Sovietică bolşevică, ce relevă împrejurări noi, necunoscute de Tribunalul Poporului la data soluţionării cauzei.

Legat de crimele contra păcii:

— În ceea ce priveşte constituţionalitatea D-L.312/1945 privind urmărirea şi, sancţionarea celor vinovaţi de dezastrul ţării sau de crime de război, în raport de Constituţia română din 1923:

1. Constată ca dispoziţiile art.1 lit. a şi b precum şi ale art.2 lit. a din Decretul-lege nr. 312/1945, ce reglementează crimele contra păcii, sunt constituţionale, numai în măsura în care nu exclud drept cauză legitimă justificativă, apărarea preventivă a statului român aflat în stare de necesitate.

2. Respinge celelalte excepţii de neconstituţionalitate, invocate de revizuent: ca lovite de excepţia lucrului judecat (retroactivitatea crimelor cuprinse în D-L 312/1945 şi limitarea dreptului la recurs) şi ca nefondate (retroactivitatea prelungirii termenului de aplicare a D-L 312/1945 prin Legea 61/1945).

Anulează în parte Hotărârea nr. 17/1946, în sensul că:

3. Constată că Protocolul secret nr. 3 al Pactului Ribbentrop-Molotov, prin sferele de influenţă stabilite, a stat la baza gravelor agresiuni teritoriale suferite de România în anul 1940. A încălcat prin aceasta normele imperative ale dreptului internaţional de la acea dată cu privire la integritatea teritorială a statelor, respectiv art.10 din Pactul Societăţii Naţiunilor, fiind prin urmare nul.

— În ceea ce priveşte Colaborarea militară dintre România şi Germania în cadrul Alianţei Tripartite:

4. Achită parţial pe condamnatul Alexianu Gheorghe pentru crima contra păcii prevăzută de art.1 lit. b din D-L312/1945, în baza art. 11 pet.2 lit. a raportat la art.10 lit. d Cod procedură penală numai în raport de Uniunea Sovietică bolşevică, întrucât această putere, împreună cu Germania naţional-socialistă, şi-a delimitat sfera de influenţă în Europa de Est prin pactul de neagresiune. Asigurarea securităţii României prin pătrunderea trupelor germane în România nu putea prin urmare să constituie o ameninţare la adresa Uniunii Sovietice militarea la asemenea fapte neîntrunind elementele constitutive ale acestei crime de agresiune.

5. Extinde efectele revizuirii, în mod corespunzător, prin aplicarea art.406 alin.2 Cod procedură penală şi cu privire la ceilalţi condamnaţi din cauza revizuita care au fost condamnaţi tot pentru crima prevăzută de art. 1 lit. b, dispunând achitarea acestora, pentru acelaşi motiv. Este cazul condamnaţilor Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Horia Sima, Pantazi Constantin, Vasiliu Constantin, Dobre Gheorghe, Ion Marinescu, Traian Brăileanu, Dumitru Popescu, Petrovicescu Constantin, Dănulescu Constantin, Buşilă Constantin, Mareş Nicolae, Petre Tomescu, Dimitriuc Vasile, Sturdza Mihail, Protopopescu Ioan, Georgescu Corneliu, Papanace Constantin şi Iaşinschi

Vasile.

6. Pentru identitate de raţiune cu cele de mai sus, nici permiterea de către autorităţile române a pătrunderii trupelor hitleriste în România, în condiţiile Pactului Ribbentrop-Molotov, nu întruneşte elementele constitutive ale crimei contra păcii prev. de art.1 lit. a din D-L.312/1945, numai în raport de Uniunea Sovietică bolşevică. Curtea dispune, prin urmare, achitarea parţială, în baza art.11 pet.2 lit. a raportat la art.10 lit. d Cod procedură penală, a condamnaţilor: Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Horia Sima, Pantazi Constantin, Dobre Gheorghe, Traian Brăileanu, Dumitru Popescu, Petrovicescu Constantin, Mareş Nicolae, Dimitriuc Vasile, Sturdza Mihail, Georgescu Corneliu, Papanace Constantin şi Iaşinschi Vasile.

7. Constată că prin permiterea şi militarea de către autorităţile române a pătrunderii armatei hitleriste pe teritoriul României, a fost sprijinită indirect agresiunea Germaniei naziste din 6 aprilie 1941, faţa de state balcanice situate în afara garanţiilor de securitate ale Pactului Tripartit sau Uniunii Sovietice (Iugoslavia şi Grecia), în raport de aceste state inculpaţii fiind corect condamnaţi pentru crimele de agresiune prev. de art.1 lit. a şi b din D-L.312/1945.

8. Constată ca România, prin regimul Ion Antonescu, a colaborat militar cu Puterile Axei în cadrul Pactului Tripartit, fără încheierea unui tratat militar şi şi-a păstrat o relativă autonomie decizională, care a atras responsabilităţi proprii alături de cele ale Alianţei.

Astfel:

În ceea ce priveşte Războiul declanşat de Alianţa Pactului Tripartit, împotriva Uniunii Sovietice şi Naţiunilor Unite (în care România a acordat Alianţei ajutor militar):

Constată că după 12 iunie 1941, prin acceptarea planului de operaţii militare „Barbarossa”, de cuceriri

teritoriale, România s-a angajat în cadrul Alianţei Pactului Tripartit, într-un război de agresiune împotriva Uniunii Sovietice şi Naţiunilor Unite, fiind corectă condamnarea inculpaţilor sub acest aspect, pentru crimă prev. de art.2 lit. a din D-L.312/1945.

Războiul Germaniei naziste a fost caracterizat ca agresiv, cu autoritate de lucru judecat, de către Tribunalul de la Nürnberg, în 1946.

— În ceea ce priveşte Războiul declanşat de România, (în care a primit ajutor militar german), împotriva Uniunii Sovietice, de eliberare a Basarabiei şi Nordului Bucovinei, înglobate de R.S.F.S. Rusa în componenţa R.S.S. Moldovenească şi R.S.S. Ucraineană:

10. Achită parţial pe condamnatul Alexianu Gheorghe pentru crimă contra păcii prev. de art.2 lit. a din D-L.312/1945, în baza art.11 pet.2 lit. a raportat la art.10 lit. e Cod procedură penală şi art.131 din Codul penal Carol al II-lea, întrucât războiul României împotriva Uniunii Sovietice (început la 22 iunie 1941 şi purtat până la înlăturarea iminentei pericolului militar sovietic), a fost legitim, fiind desfăşurat în stare de necesitate, ca război de apărare preventivă, împotriva ameninţărilor armate ce au continuat la frontiera de est a României.

11. Extinde efectele revizuirii, în mod corespunzător, prin aplicarea art.406 alin.2 Cod procedură penală şi cu privire la ceilalţi condamnaţi din cauza revizuită care au fost condamnaţi tot pentru crimă prevăzută de art.2 lit. a, dispunând achitarea acestora, pentru acelaşi motiv. Este cazul condamnaţilor Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Pantazi Constantin, Vasiliu Constantin, Titus Dragoş, Dobre Gheorghe, Ion Marinescu, Dumitru Popescu, Dănulescu Constantin, Buşilă Constantin şi Petre Tomescu.

Legat de crimele de război şi contra umanităţii:

12. Stabileşte ca Pactul Ribbentrop-Molotov nu putea justifica comiterea crimelor de război şi contra umanităţii

prevăzute de D-L.312/1945, cererea de revizuire fiind, sub acest aspect, neîntemeiată.

Constată ca, în ceea ce priveşte aceste crime, revizuentul nu a putut dovedi fapte sau împrejurări noi necunoscute Tribunalului Poporului, care să impună revizuirea cauzei. Cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului. Cu drept la recurs.

Pronunţată în şedinţă publică – azi, 5.12.2006.

PREŞEDINTE PODAR VIOREL ADRIAN Grefier

Dana Matache

Comentariile editorului

Departe de noi convingerea cum că, la români, orice minune ori faptă bună ar ţine mai mult de 3 zile, ore sau secunde… Astfel, de unde la 5 decembrie 2005 Curtea de Apel (Secţia I Penală) Bucureşti anulase parţial – în temeiul articolului 3 al Protocolului auxiliar secret nr. 3 al nenorocitului Pact Hitler-Stalin din 23 august 1939 – *Hotărârea* nr. 17/17 mai 1946 privind condamnarea „criminalilor de război" (Grupul Mareşal Ion Antonescu) de către aşa-zisul „Tribunal al Poporului" (vezi Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului. 1939 – 1945*, Bucureşti, Editura RAO, 2007, p. 247), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a României intervine, la 6 mai 2008, pentru a stabili drept… definitivă sentinţa comunistă din 1946, dictând în fapt un blam la adresa Curţii de Apel din 2005 care ar fi… „exces cadrul procesual al cauzei" (sic!). Decizia de ultimă oră a Curţii Supreme, aşteptată şi bănuită în privinţa conţinutului său, „aliniat" în proporţie de 100% establishmentului politic dâmboviţean, şi sub varii reacţii externe (Federaţia Rusă, Republica Moldova etc.), este mai mult decât surprinzătoare, satisfăcătoare pentru cei care au nevoie de aşa ceva, dar în esenţă rămâne discutabilă şi controversată, în primul rând datorită pretenţiei exacerbate de-a reînnoi un verdict („bun", cine mai ştie, chiar pentru vecie?!) şi aceasta în

chip surprinzător şi paradoxal mai ales astăzi, când – ca rezultat al progreselor istoriografiei contemporane universale – a devenit normă ştiinţifică de granit principiul potrivit căruia oriunde Justiţia poate împărţi dreptatea, dar NU şi în domeniul faptelor trecutului care, în baza aprofundării continue a cercetărilor, sunt supuse necondiţionat reevaluărilor şi revizuirilor, adeseori categorice şi dramatice. Dar, în această privinţă, este preferabil din toate punctele de vedere să-i ascultăm pe reputaţii istorici francezi care, în memorabilul lor *Apel* din decembrie 2005 intitulat semnificativ Libertate pentru istorie, au surprins elementele definitorii, permanenţele disciplinei noastre, şi anume că: „*Istoria* nu-i *o religie*. *Istoricul nu acceptă nicio dogmă, nu respectă niciun lucru interzis, nu cunoaşte tabuuri. El poate să deranjeze*. *Istoria nu este tot una cu morala*. *Istoricul nu are rolul de-a exalta ori de-a condamna, el explică*. *Istoria nu este sclava actualităţii*. *Istoricul nu aplică trecutului schemele ideologice contemporane şi nu introduce în evenimentele de odinioară sensibilitatea prezentului*. *Istoria nu-i tot una cu memoria*. *Istoricul, într-un demers ştiinţific, colecţionează amintirile oamenilor, le compară între ele, le confruntă cu documentele, cu obiectele, cu urmele existente, şi stabileşte faptele*. *Istoria ţine cont de memorie, dar nu se reduce la ea*. *Istoria nu este un domeniu juridic*. *Într-un stat liber, definirea adevărului istoric nu aparţine nici Parlamentului, nici autorităţii judiciare* (subl. ns.). *Politica statului, chiar animat de cele mai bune intenţii, nu este politica istoriei* „(cf. Academia Română, *Istoria Românilor*, IX, *1940 – 1947*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. XXVIII).

Este obligatoriu a sublinia în context că întreaga dezbatere la care asistăm a fost provocată, la 29 aprilie 1998, de către D-l avocat Şerban Alexianu, care, în baza unei extrem de bogate documentaţii, s-a adresat

Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie solicitând revizuirea sentinţei nr. 17/17 mai 1946, în temeiul art. 394, aliniatul 1, litera a din Codul de Procedură Penală în uz, pe motiv că *„s-au descoperit fapte sau împrejurări care nu au fost cunoscute de instanţă la soluţionarea cauzei”*. În speţă, „cauza” era chiar situaţia tatălui său, faimosul Profesor Gheorghe Alexianu, „judecat” în lotul „criminalilor de război” în frunte cu Mareşalul Antonescu, condamnat şi executat tot atunci, la 1 iunie 1946. În consecinţă, D-l Şerban Alexianu, cu o formidabilă tenacitate, a ţinut practic vreme de un deceniu dosarul în ansamblu al „procesului” din 1946 în atenţia opiniei publice interne şi externe, consacrându-i în răstimp mai multe volume temeinice. Prin acţiunea sa, D-l Şerban Alexianu ne oferă, indiscutabil, un model, acela al individului angajat de unul singur într-o veritabilă bătălie pentru aflarea şi impunerea ADEVĂRULUI, cu orice preţ şi împotriva tuturor. Iată de ce am considerat că este absolut necesar să publicăm textul anexat, datat 6 mai 2008, reprezentând declaraţia Domnului Şerban Alexianu în urma deciziei recente a Curţii Supreme. Inutil să precizez că am păstrat titlul stabilit de fostul „revizuent” din 1998 – 2008 al „procesului” din 1946, deci D-l Şerban Alexianu, şi că, asemenea D-sale, unele cotidiane din luna mai 2008 (vezi http://civicmedia.ro/index.php/option) au apreciat intervenţia Curţii drept o nouă execuţie a Grupului Mareşal Antonescu (Gh. Buzatu).

Precizările domnului Şerban Alexianu în urma deciziei din 6 mai 2008 a

Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a României

În zilele noastre s-au împlinit zece ani de când încerc pentru tatăl meu, profesorul universitar Gh. Alexianu, fost guvernator al Transnistriei, să mi se admită deschiderea unui proces de rejudecarea faptelor pentru care tatăl meu a fost condamnat la moarte. Nu am cerut reabilitarea, ci

doar să mi se dea posibilitatea ca într-un nou proces să se verifice temeinicia sentinţei pronunţate în 1946.

Justiţia a răspuns condamnându-i încă odată la moarte, preluând tezele comuniste din

1946!

Eu am cerut atât de puţin: Să mi se dea voie să deschid o acţiune juridică prin care să aduc în faţa instanţei măcar o parte din noianul de argumente pe care istoricii de pretutindeni le-au adunat din 1946 şi până azi pentru a dovedi adevărul că România lui Ion Antonescu, în 1941, a pornit un război care pe drept cuvânt a fost numit de propaganda vremii Cruciada împotriva comunismului, căci pentru români cel de-al doilea război mondial fost un război împotriva barbariei bolşevice, a primejdiei proliferării comunismului, primejdie pe care toată societatea românească a conştientizat-o şi a reacţionat solidară cu Mareşalul.

Participarea Armatei Române pe Frontul de Răsărit a fost unanim apreciată, în primul rând de inamicul sovietic, ca o demonstraţie de cavalerism şi omenie. Poporul Român poate fi mândru de comportamentul soldatului român într-un război în care ceilalţi beligeranţi au dat atâtea dovezi de sălbăticie, de neomenie, de barbarie. Crimele de război puse pe seama românilor, a ofiţerilor, soldaţilor sau jandarmilor, sunt invenţii neruşinate. Crimele de război puse pe seama lui Ion Antonescu au fost, de asemenea, inventate, prin mărturii false, prin documente trucate, prin documente ignorate, cu scopul de a elimina fizic şi de a compromite moral persoane capabile să ofere Neamului Românesc modele de comportament demn, creştinesc, european.

Am fost atât de naiv să cred o vreme că este sinceră condamnarea comunismului de către guvernanţii noştri de după 1990. Când mi-am dat seama ce se ascunde însă în spatele acestor aşa-zişi democraţi, am înţeles că nu mai am

nicio şansă să câştig în instanţă dreptul de a aduce la lumină adevărul despre tatăl meu, Gh. Alexianu.

Mi-am dat seama că guvernarea bolşevică a fost din nou instalată în România în decembrie 1989 sau, poate mai exact spus, am priceput că România continuă să trăiască sub acelaşi regim de ocupaţie instaurat după 23 august 1944. Sentinţa dată nu mă surprinde. Dar mă întristează profund cum nu am mai fost niciodată de trist. Sunt trist pentru poporul meu, pentru soarta sa, mult mai nedreaptă decât condamnarea sub care şi-a încheiat existenţa tatăl meu, alături de Mareşalul Antonescu, Mihai Antonescu, generalul C. Vasiliu şi toţi ceilalţi martiri ai Neamului. Este impropriu să se spună că ei ar fi meritat să fie reabilitaţi prin rejudecarea proceselor în care au fost condamnaţi. Da, se impunea rejudecarea acestor procese, dar nu ca să-i reabilităm pe ei, ci pe noi ne-ar fi reabilitat aceste procese, dacă am fi ştiut să facem presiunea cuvenită asupra clasei politice. Cu ce am greşit noi, românii, ca să trăim atâta amar de ani în minciună şi nedreptate?

Îi căinez pe magistraţii care au dat, de-a lungul anilor, sentinţe atât de injuste în aceste procese, inclusiv în ultimul. Înţeleg bine că, la nivelul lor de înţelegere a ideii de demnitate umană, nu au avut încotro şi s-au conformat comandei politice primite. Probabil că nu-şi reproşează nimic. Îi compătimesc cu toată sinceritatea pentru puţinul respect arătat faţă de propria lor persoană. Tristeţea mea este şi mai adâncă, când mă gândesc la ei, la masca umană pe care o poartă în sala de judecată şi în viaţa de toate zilele. Văd în ei produsul cel mai caracteristic şi mai pernicios al comunismului bolşevic, al înstrăinării de durerile şi nădejdile acestui Neam Românesc, pentru care tatăl meu a avut un adevărat cult şi nu pregetat la niciun sacrificiu pentru a-şi onora, prin toate faptele sale, apartenenţa la Neamul părinţilor săi!

— 10 – Iulie 2008 – Robert Horvath se adresează

Regelui Mihai I al României

Sire.

Mă numesc Robert Horvath şi sunt de profesie cineast, absolvent al Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică Bucureşti (IATC) şi am lucrat în mai multe studiouri mari din România, îndeosebi la Televiziunea Română. Actualmente, îmi continui activitatea la studioul meu de film, cu sedii în New York şi Tokyo. Sunt cunoscut, de asemenea, sub numele de Deva (oraşul unde m-am născut) în calitate de grafician, ilustrator şi pictor. Majestate, fiind un erou al copilăriei mele, am purtat întotdeauna, în buzunarul pantalonilor, o monedă de argint cu efigia dvs. Această monedă mi-a fost confiscată de Securitate şi niciodată înapoiată. Fiind acuzat de spionaj (prin transmiterea unor materiale filmate despre Ceauşescu spre Occident), mi-am propus ca, în cazul în care scap cu viaţă, să nu uit nimic şi să mă alătur celor care au vrut o contrarevoluţie în România. Acest lucru ar fi însemnat readucerea adevăratelor valori la vârful ţării şi revenirea revoluţiei sociale care a adus la conducere scursura mahalalelor, adunată cu pleava de leneşi de la marginea satelor. M-am alăturat celor care au vrut să reinstaureze mult-hulitul regim „burghezo-moşieresc”, care, într-un timp istoric extrem de scurt, a adus prosperitate şi intrarea ţării în civilizaţia europeană. Am vrut să aducem înapoi un regim care să redea demnitatea Armatei Române, mereu terfelită, şi acum, peste noapte, acuzată de uciderea a aproape jumătate de milion de români evrei; am vrut o întoarcere la Dumnezeu şi la Biserică; am vrut o reîntoarcere la adevărata cultură; am vrut o şcoală unde copiii să nu înveţe minciuni şi să vină acasă plângând când auzeau că părinţii şi bunicii lor au fost cei mai mari criminali de război. Am crezut în reconciliere, în iertarea celor care au greşit, dar şi în pedepsirea celor care au ucis. Mă refer aici la genocidul

împotriva unor oameni nevinovaţi, a căror singură vină a fost că au citit mai multe cărţi şi că nu au fost ţărani săraci. Am vrut un rege care să apere legile, Constituţia şi, implicit, să ne apere pe noi.

Majestate.

Am dorit ca dvs., fiind o personificare a înseşi istoriei celui de-al II-lea război mondial, să rupeţi, în sfârşit, tăcerea, spunând adevărul că românii nu sunt vinovaţi pentru Holocaust, ci, dimpotrivă, au făcut un lucru pe care alţii nu au îndrăznit să-l gândească: au salvat întreaga populaţie evreiască de la Holocaust. Acest moment unic al istoriei, când un popor salvează un alt popor de la moarte, trebuie făcut cunoscut şi, sper, celebrat de evrei şi de români împreună. Este momentul, cred, Majestate, ca, prin vocea dvs., ultima personalitate importantă a celui de-al II-lea război mondial rămasă în viaţă, acest miracol românesc să fie făcut cunoscut întregii lumi. Nu cred că există un loc mai prielnic pentru a spune adevărul decât aici, la New York, la o sinagogă cu evrei români. După o introducere despre rolul monarhiei – în special al Reginei Elena, mama dvs. – în salvarea evreilor, va veni şi rândul Majestăţii Voastre. Nu rămâne decât să spuneţi: „Eu am fost acolo şi ştiu ce s-a întâmplat. Românii i-au salvat pe toţi evreii de pe teritoriul Regatului României, Regatul meu”. Aceste cuvinte, puţine dar magice, îndreptând istoria, vor reda românilor, pentru totdeauna, demnitatea furată. Veţi vorbi, probabil, cu lacrimi în ochi, despre suferinţa evreilor şi îi veţi asigura că majoritatea românilor a fost alături de ei. Astfel, în faţa unei presiuni extraordinare, având trupe germane în ţară, întreaga societate românească, monarhia, partidele istorice şi Biserica au pactizat şi conspirat pentru salvarea evreilor. Nu veţi uita să spuneţi că a existat un singur om în toată istoria războiului care i s-a opus lui Hitler, spunându-i, fără ezitare: „Nu îi dau pe evreii mei” (rostită de Mareşalul Ion Antonescu). Vă sugerez, în final,

să folosiţi un citat al Marelui Rabin Şafran, care, vorbind de anii războiului, îşi arată iubirea şi recunoştinţa pentru „bunul şi blajinul Popor Român”. Un rege are datoria să spună unui popor când a greşit, să-l laude pentru bine şi să-l apere în faţa lumii când este nedreptăţit şi umilit. Responsabilitatea Guvernului de la Bucureşti pentru crimele comise în primele două luni de război este de netăgăduit. De asemenea, nu trebuie negat faptul că familii întregi din populaţia evreiască din Basarabia şi Bucovina au fost deportate dincolo de Nistru, suferind de foame, epidemii sau de epuizare fizică. Dar, pornind de la o tragedie reală, adică moartea câtorva mii de oameni, fapt prezentat în procesul Ion Antonescu, se ajunge la cea mai bizară deformare a istoriei. Astfel, o Comisie condusă de un dezechilibrat mintal, Elie Wiesel, fără nicio competenţă legală sau vreo greutate morală, declară peste noapte România ca fiind prima maşină de ucis („kiling machine”) din istoria lumii. Deci, Armata Română, a cărei misiune principală era recucerirea unor teritorii, fără ordine primite, fără muniţie şi disciplină germană, fără trupe şi comandouri specializate în operaţii de curăţire (SS şi Einsatszruppe), ucide aproape jumătate de milion de oameni, în numai două luni, şi masacrează aproape 8 mii de bătrâni, femei şi copii pe zi (bărbaţii evrei încă în putere fiind încadraţi în Armata Roşie, iar cea mai mare parte a populaţiei evreieşti fugind în interiorul Rusiei). Astfel, Armata Română depăşeşte cu mult performanţa maşinii de război germane, sprijinită de fasciştii ucraineni, estonieni şi lituanieni. Pornind pe această linie a ilogicii, putem să ne întrebăm de ce ţăranii români, elementul de bază al Armatei Naţionale, având această unică pornire spre bestialitate, nu au fost folosiţi mai departe în implementarea „Soluţiei Finale” a lui Hitler. Nu de mult a avut loc, la Institutul Cultural Român din New York (ICR), o întâlnire cu reprezentanţii „Industriei Holocaustului” din

Bucureşti, la care s-a „remarcat” dl. general Mihai Ionescu, o veche coadă de topor. Atunci, am reuşit, printr-o intervenţie foarte dură şi percutantă, să-i ridiculizez şi să-i trimit acasă cu coada între picioare pe reprezentanţii celei mai tragicomice Comisii din istorie: Comisia Wiesel. Prima şansă a fost dată de Guvernul României în 2002, care, bazându-se pe documentele Arhivei Naţionale şi în conjuncţie cu documentele primite de la Muzeul Holocaustului din Washington, DC, decretează, fără niciun echivoc, că pe teritoriul României nu a avut loc Holocaustul. La mai puţin de doi ani, însă, acelaşi Guvern al României îşi schimbă poziţia, înfiinţând o Comisie care, bazându-se pe aceleaşi documente, decretează că în România a avut loc un genocid de proporţii inimaginabile! Şi, pentru ca absurdul să fie total, după negarea Holocaustului, acelaşi guvern, în acelaşi an, 2002, scoate un decret-lege prin care negarea Holocaustului este pedepsită cu până la 15 ani de închisoare! Admiţând că, în cazuri grave, se poate aplica această lege şi retroactiv, ar fi normal ca însuşi guvernul să-şi afle locul cuvenit în spatele gratiilor! Creat la comandă, pentru câştigarea unor avantaje politice, Raportul Comisiei spune că „România a ucis, a ucis, a ucis”. Astfel, se spune, fără clipire, un mare neadevăr cutremurător: „În România a fost decimată întreaga populaţie evreiască, cu excepţia unor regiuni unde au supravieţuit”. I-am asigurat pe membrii delegaţiei că adevărul este exact invers şi că aceste câteva regiuni reprezintă, de fapt, actualul teritoriu al României. Mă întreb ce trebuie aruncat mai întâi la lada de gunoi a istoriei: guvernul sau autorii acestui Raport. Concluzia înnebunitoare a Comisiei – „Românii sunt vinovaţi de genocid” nu trebuie lăsată fără un răspuns. Când cineva vine la tine acasă şi te face criminal, cred că este cazul să îi arăţi, fără ocol, uşa. Cred că nu este prea târziu, Majestate, să faceţi acest gest, în numele tuturor. Istoria

este făcută întotdeauna de învingători. Dar, atâta timp cât nu se spune răspicat că a existat un singur om în întreaga istorie a celui de-al II-lea război mondial care s-a opus lui Hitler, salvând jumătate de milion de suflete de la moarte sigură (Mareşalul Ion Antonescu), rămânem în minciună. Nu putem nega opinia lui Goebbels, căpetenia nazistă, care, în jurnalul personal, spune: „M-am dus de mai multe ori la Hitler şi i-am spus că Antonescu conduce cu ajutorul duşmanilor noştri. Sub nasul nostru pleacă nenumărate vapoare cu evrei spre Palestina. S-a ajuns să se trimită alimente pentru evreii români din Franţa". Cred că sunteţi de acord să-l credem mai degrabă pe Goebbels (acesta avea zeci de agenţi la Bucureşti, care îi spuneau adevărul), decât pe Wiesel, care are mii de agenţi locali care se încurcă însă în minciuni. Dacă de pe teritoriul Regatului României nu a fost trimis niciun evreu spre lagărele de concentrare naziste, nu aceeaşi soartă au avut-o cei surprinşi de război pe teritoriul german sau pe cel al Axei fasciste. La ordinele Mareşalului Antonescu, Guvernul României a făcut eforturi extraordinare pentru a-i încuraja pe evrei, a le face viaţa mai uşoară şi a salva mii de oameni de la moarte sigură. Prin acţiuni disperate, contra-cronometru, oamenii Mareşalului Ion Antonescu scot din trenurile morţii zeci de familii, opresc arestări şi execuţii în ultimul moment sau dau zeci de paşapoarte în alb cu nume româneşti. După cum reiese din documente, s-a încercat de multe ori scoaterea evreilor români chiar şi din lagărele de concentrare. Pentru că documentele esenţiale ale activităţii statului român pentru salvarea evreilor de la moarte sunt ascunse în Raport, pun sub semnul întrebării onestitatea, imparţialitatea şi chiar legalitatea Comisiei Wiesel. Astfel, în directiva guvernului din toamna anului 1942 se spune, cu claritate: „Întrucât în România evreii sunt consideraţi cetăţeni români, ei trebuie să se bucure şi în străinătate de protecţia statului român". În final, se cere

să se intervină pentru recuperarea averilor evreilor români aflaţi pe teritoriul Reichului. Ca urmare a faptului că Mareşalul Ion Antonescu cerea înapoierea „evreilor săi”, în răspuns, Ministerul Afacerilor Străine al Franţei comunică, în ianuarie 1943, Legaţiei Române de la Vichy, că este favorabil repatrierii evreilor români aflaţi în Franţa. La 28 mai, Ministerul Afacerilor Străine şi Direcţia Generală a Poliţiei stabilea normele în vederea „revenirii în ţară a evreilor cu drepturi foarte bine stabilite la cetăţenia română şi a căror primire în România a fost admisă în mod excepţional, dintr-un spirit de umanitate faţă de situaţia gravă ce li s-ar fi creat în străinătate”. În urma instrucţiunilor personale ale ministrului român de Externe, Mihai Antonescu, din 6 aprilie 1943, Legaţia României din Berlin a adresat (pe 12 aprilie) o notă către Auswärtiges Amt, solicitând o intervenţie la serviciile germane competente şi în special la Geheimestaatspolizei (Gestapo) pentru eliberarea cetăţenilor români nearieni arestaţi după 31 martie 1943 şi acordarea vizelor de plecare în România. Din „raţiuni politice”, Auswärtiges Amt a dat curs cererii. În circulara trimisă de Sichercheitsdienst (Serviciul Secret – SD) la 30 aprilie către unităţile din subordine se cerea acestora să înceteze arestările în rândul evreilor români, iar, la Bruxelles, consulul român se duce personal la Gestapo, cerând sistarea arestărilor şi deportărilor şi obţine, la 6 mai, eliberarea celor arestaţi. Peste o săptămână, Legaţia germană anunţă „că au fost luate măsuri să nu mai fie arestat niciun supus român”. În decembrie 1943, a început acţiunea pentru salvarea evreilor din Italia şi Grecia. În scurt timp, sub nasul nemţilor, evreii sunt aduşi în ţară. Primăvara anului 1944 va intra în istorie ca un miracol românesc: Mareşalul Ion Antonescu salvează 11.000 de evrei de la Holocaust, trimiţând instrucţiuni Legaţiei Române din Budapesta să dea viza de intrare în România (9 837 de vize) pentru mii

de evrei unguri şi străini aflaţi în Ungaria. Un document de o extraordinară importanţă îl reprezintă şi raportul generalului Ion Gheorghe, ministrul de la Berlin, care descrie eforturile susţinute ale diplomaţiei române pentru a-i salva pe evreii români aflaţi deja în lagăre. Acesta se referă la: „atitudinea hotărâtă din partea noastră, declarând formal că înţelegem să ne rezervăm drepturile suverane asupra cetăţenilor români, oricare ar fi originea lor". „Astfel, continuă el, nu poate fi acceptată internarea de către Germania a evreilor supuşi români". Raportul ajunge la Mihai Antonescu, în 22 octombrie 1943.

În perioada următoare, prin Legaţia de la Berlin, s-au făcut noi intervenţii în sprijinul evreilor români din lagăre. În luna mai 1944, ministrul de la Berlin primeşte o telegramă disperată de la Bucureşti: „Nu este posibil să ne dezinteresăm de soarta cetăţenilor noştri nearieni care solicită protecţia la care au drept legal… Vă rog, deci, să binevoiţi a face tot ce vă stă în putinţă pentru ocrotirea, eliberarea şi repatrierea celor în cauză". Îi asigur pe toţi cei interesaţi că documentele pe această temă sunt numeroase şi intenţionez să le strâng într-o carte intitulată *Omenia* (*Antonescu şi românii salvează evreii de la Holocaust*). Am citit multe documente şi niciunul nu m-a uimit şi cutremurat precum cel datat 27 aprilie 1944, prin care Guvernul Român, prin Radu Lecca, cere oficial şi fără menajamente repatrierea evreilor români internaţi la Birkenau şi Auschwitz (document B'nai B'rith International). Într-o ţară ameninţată cu ocuparea completă de către germani, înlăturarea lui Ion Antonescu, abolirea monarhiei, deportarea tuturor evreilor şi instalarea lui Eichmann la Bucureşti (operaţiuni paralele „Margarethe 1" – Ungaria şi, respectiv, „Margarethe 2" – România) o ultimă încercare de a salva evreii români de la o moarte sigură mi se pare un act de o demnitate sublimă. Comisia Elie Wiesel pentru studierea Holocaustului îşi

intitulează „opera” Raport Final. Dar, pentru că au apărut noi cărţi menţionând 800.000 de victime pe teritoriul controlat de autorităţile române, mi-am dat seama că această statistică nu se va opri niciodată. În consecinţă, cred că este cazul ca orice român sau evreu care gândeşte raţional şi are bun-simţ să se opună acestui monstru care a luat-o razna. Trebuie să menţionez că această Comisie Wiesel a dat undă verde unei adevărate vânători de vrăjitoare şi de antisemiţi, având ca victimă cultura şi limba română. Astfel, aici, la New York, la Institutul Cultural Român (având-o directoare pe Corina Şuteu), Eminescu este boicotat, iar folosirea limbii române este absolut interzisă. Pentru că demolarea statuii poetului naţional este aproape desăvârşită şi limba română declarată periculoasă, nu rămâne decât să aşteptăm interzicerea arborării steagului tricolor. O altă consecinţă a acestui Raport este exacerbarea antisemitismului şi a sentimentelor antiamericane. Minciuna, exagerările fără limite şi călcarea în picioare a demnităţii oamenilor nu puteau să nu creeze resentimente şi chiar ură. Poate că inteligenţa evreiască va înţelege într-o bună zi că această politică de tip „bumerang” este contraproductivă şi chiar periculoasă pentru viitor. România a fost o ţară care i-a aşteptat pe americani, iar acum abia aşteaptă ca ei să plece. Dar nimic nu depăşeşte în gravitate faptul că toţi copiii învaţă la şcoală că fac parte dintr-o naţiune de criminali. Aici nu mai este loc de întors, pentru că se merge prea departe. Fiecare părinte, indiferent dacă este român, ungur, evreu sau ţigan (ordinea nu contează), are datoria morală să rupă paginile pline de minciuni ordinare din cartea de istorie în faţa copiilor şi a întregii familii. Fiecare profesor are datoria să vorbească despre omenia şi curajul românilor care au salvat de la moarte o jumătate de milion de oameni nevinovaţi, chiar dacă această lecţie nu face încă parte din programul de învăţământ. În acest

fel, vom face un prim pas spre recâştigarea demnităţii noastre, iar copiii noştri se vor întoarce de la şcoală cu fruntea sus.

Majestate.

Un Rege are datoria să ne apere istoria, cultura şi să fie alături de noi la nevoie. Cred că sunt în asentimentul ţării să vă rog să vă ridicaţi în ceasul din urmă şi să spuneţi adevărul. În acest fel, veţi recupera istoria şi onoarea tuturor. Când va veni momentul, veţi mulţumi destinului care v-a dat şansa să faceţi ceva important pentru trecutul, prezentul şi viitorul ţării.

Majestate.

Vă găsiţi la o ultimă încrucişare de drumuri, având posibilitatea de a pleca spre Istorie ca Regele Mihai I al României sau ca un Mihai oarecare, în curând uitat de toţi.

(„Tricolorul", Bucureşti, nr. 1 305 din 8 iulie 2008).

DOCUMENTELE PUBLICATE ÎN SERIA «*ANTONESCU*»

Volumul I

— Fragmente (I) din „Jurnalul" lui Ion Antonescu (27 septembrie 1940 – 21 iulie 1944)

— Ion Antonescu: *Însemnări din celulă* (*23 august 1944*)

— Documentele 1 – 7: 1927 – 1941 – Acte atestând cariera militară a Mareşalului Ion Antonescu

— Doc. 8: 1920 – 1943 – Studiu sinteză, întocmit de Mircea Moschuna-Sion, diplomat, pe marginea evoluţiei raporturilor româno-germane

— Documentele 9 – 17: 1938 – I. Antonescu, implicat în „cazul Codreanu".

— Documentele 18 – 21: 1939 – Supravegherea generalului Ion Antonescu

— Documentele 22 – 33: Iulie-august 1940 – Informaţii privind un posibil „complot" al generalului Ion Antonescu

— Doc. 34: 19 septembrie 1940, Moscova – Mesaj al lui Grigore Gafencu privind reacţia URSS faţă de „Arbitrajul” de la Viena

— Doc. 35: Octombrie-noiembrie 1940, Bucureşti – Documentele Esenţiale atestând aderarea României la Pactul Tripartit. Opisul «Dosarului» prezentat de MAS al României «Tribunalului Poporului» în 1945

— Doc. 36: 27 septembrie 1940, Berlin – Făurirea Axei Berlin-Roma-Tokio

— Doc. 37: 16 octombrie 1940 – Desemnarea lui Valer Pop pentru a semna aderarea României la Axă

— Doc. 38: 16 octombrie 1940, Bucureşti – MAS transmite la Berlin plenipotenţele acordate lui Valer Pop

— Doc. 39: 23 noiembrie 1940, Berlin – Textul Declaraţiei lui Ion Antonescu, după Aderarea României la Pactul Tripartit

— Doc. 40: 27 noiembrie 1940, Moscova – Telegrama Legaţiei în URSS privind opinia Kremlinului în legătură cu aderarea României la Pactul Tripartit

— Doc. 41: 29 noiembrie 1940, Bucureşti – Telegrama MAS din Bucureşti către Legaţia din Moscova privind sensul adeziunii României la Pactul Tripartit

— Doc. 42: 25 noiembrie 1941, Berlin – Documente atestând aderarea României la Pactul Anticomintern. Opisul «Dosarului» întocmit în 1943 şi prezentat în 1945 «Tribunalului Poporului»

— Doc. 43: 14 noiembrie 1941, Bucureşti – România invitată oficial să adere la Pactul Anticomintern

— Doc. 44: 21 noiembrie 1941, Bucureşti – Ministrul german, Manfred von Killinger, prezent la MAS, lansează invitaţii pentru participarea Mareşalului I. Antonescu, respectiv a lui M. Antonescu, la Berlin, la semnarea Protocolului de prelungire a Pactului Anticomintern. Acord privind vizita la Berlin a Regelui Mihai I şi a Reginei Mame

— Doc. 45: 21 noiembrie 1941, Bucureşti – Stabilirea

programului vizitei la Berlin a ministrului Mihai Antonescu

— Doc. 46: 22 noiembrie 1941, Bucureşti – Întrevedere Mihai Antonescu – Renato Bova Scoppa, pe tema vizitei demnitarului român la Berlin

— Doc. 47: 25 noiembrie 1941, Berlin – România aderă la Protocolul semnat de fondatori privind prelungirea Pactului Anticomintern

— Doc. 48: 25 noiembrie 1941 – Guvernele Germaniei şi Japoniei semnează un Acord Anticomintern

— Doc. 49: 25 noiembrie 1941, Berlin – Germania şi Japonia semnează Protocolul suplimentar la Acordul bilateral Anticomintern

— Doc. 50: 26 noiembrie 1941, Berlin – Minuta întrevederii Mihai Antonescu – Hermann Göring

— Doc. 51: 26 noiembrie 1941, Berlin – Minuta întrevederii M. Antonescu – Joachim von Ribbentrop

— Doc. 52: 30 noiembrie 1941, Bucureşti – Mesaj al Legaţiei SUA către MAS din Bucureşti prin care se prezintă nota ultimativă a Guvernului britanic cu termen de expirare la 5 decembrie 1941

— Doc. 53: 6 decembrie 1941, Bucureşti – Legaţia SUA transmite MAS din Bucureşti comunicarea Guvernului britanic privind intervenţia stării de război între Marea Britanie şi România, la 7 decembrie 1941

— Doc. 54: 6 decembrie 1941, Bucureşti – Răspunsul Guvernului român la nota Guvernului britanic privind intervenţia stării de război între Marea Britanie şi România

— Doc. 55: 12 decembrie 1941, Bucureşti – Mihai Antonescu primeşte pe miniştrii Germaniei şi Italiei care-i solicită ca, în litera şi în spiritul Pactului Tripartit, România să declare neîntârziat război SUA

— Doc. 56: 12 decembrie 1941, Bucureşti – Guvernul Antonescu notifică Legaţiei americane din Bucureşti intervenţia stării de război intra România şi SUA

— Doc. 57: 13 decembrie 1941, Bucureşti –

Întrevederea acordată de M. Antonescu însărcinatului cu afaceri al SUA, la încetarea misiunii sale, după declaraţia de război a României

— Doc. 58: 10 februarie 1942 – Întrevedere Mareşalul Antonescu – von Doernberg

— Doc. 59: 15 iunie 1942, Berlin – Articol din „Deutsche Allgemeine Zeitung”: MAREŞALUL ANTONESCU, SOLDAT ŞI OM DE STAT, de Maior Otto Mossdorf

— Doc. 60: 20 octombrie 1942 – Serviciul Special de Informaţii prezintă un denunţ împotriva Mareşalului Antonescu

— Doc. 61: 13 martie 1943, Bucureşti – Mihai Antonescu întruneşte «Biroul Păcii»

— Doc. 62: 3 – 4 aprilie 1943, O.K.W.

— Întâlnirea Mareşalului Ion Antonescu cu ofiţeri ai Comandamentului *Wehrmachtului*

— Doc. 63: 1940 – 1943 – România şi „războiul undelor”.

— Doc. 64: 31 decembrie 1944, Bucureşti – Notă a S.S.I. privind acţiunile opoziţiei democratice

— Documentele 65 – 73: Ianuarie 1944 – Note ale SSI privind activitatea grupărilor opoziţiei, îndeosebi a lui Iuliu Maniu

— Doc. 74: 12 februarie 1942, *Wolfschanze* (Cartierul General al lui A. Hitler) – Întrevedere Ion Antonescu – Manfred von Killinger

— Doc. 75: 12 februarie 1942, *Wolfschanze* (Cartierul General al lui A. Hitler) – Întrevedere Ion Antonescu – Hermann Göring

— Doc. 76: 23 septembrie 1944, Bucureşti – Lista colaboratorilor Mareşalului Antonescu (1940 – 1944)

— Doc. 77: 23 septembrie 1944, Bucureşti – Lista colaboratorilor lui Mihai Antonescu (1940 – 1944)

— Doc. 78: 23 septembrie 1944, Bucureşti –

Prefectura Poliţiei Capitalei recomandă sechestrarea Materialelor documentare ale serviciilor germane

— Doc. 79: 21 februarie 1945 – Inventarierea bunurilor ex-Mareşalului Ion Antonescu

— Doc. 80: 5 martie 1945, Bucureşti – Depoziţia martorului col. Radu Davidescu, fost şef al Cabinetului Militar al Mareşalului Ion Antonescu

— Doc. 81: 25 octombrie 1945, Bucureşti – Bunurile ex-Mareşalului Ion Antonescu

— Doc. 82: 31 octombrie 1945, Bucureşti – Situaţia bunurilor Antoneştilor

— Doc. 83: 3 decembrie 1945 – Depoziţia martorului Gh. Davidescu, fost Secretar General al Ministerului Afacerilor Străine al României (1941 – 1944)

— Documentele 84 – 85: 1945 – „Fişele” lui Horia Sima din arhivele S.S.S.-ului

— Doc. 86: 1946, Bucureşti – M.A.I. al României raportează despre depistarea bunurilor Antoneştilor

— Doc. 87: 1946, „Tribunalul Poporului” – Lista martorilor solicitaţi de acuzatul Ion Antonescu

— Doc. 88: 1946, „Tribunalul Poporului” – Lista martorilor solicitaţi de acuzatul Mihai Antonescu

— Doc. 89: 1946, „Tribunalul Poporului” – Lista martorilor şi actelor solicitate de acuzatul Eugen Cristescu

— Doc. 90: Mai 1946, Bucureşti – Lista martorilor solicitaţi de acuzaţii Ion şi Mihai Antonescu şi acceptaţi de „Tribunalul Poporului”.

— Doc. 91: 6 mai 1946, „Tribunalul Poporului” – Proces-verbal de interogare a acuzatului Ion Antonescu

— Doc. 92: 7 mai 1946, „Tribunalul Poporului” – Proces-verbal de interogare a acuzatului Mihai Antonescu

— Doc. 93: 1946, „Tribunalul Poporului” – Declaraţia acuzatului Ion Antonescu

— Doc. 94: 1946, „Tribunalul Poporului” – Declaraţia acuzatului Mihai Antonescu

— Doc. 95: 24 mai 1946, „Tribunalul Poporului” din Bucureşti – Recursul suplimentar al condamnatului Ion Antonescu

— Doc. 96: 13 mai 1947, Bucureşti – Corpul Detectivilor raportează despre urmărirea Mariei Antonescu

— Doc. 97: 15 aprilie 1949, Bucureşti – Notă privind situaţia Mariei Antonescu

— Doc. 98: 7 aprilie 1950, Văcăreşti – Declaraţie a lui Eugen Cristescu despre unele evenimente din 1944

— Doc. 99: 14 decembrie 1955, Bucureşti – Verificarea valorilor care au rămas de la Ion Antonescu

— Doc. 100: 17 iulie 1961, Jilava – Mărturii făcute în închisoare de Radu Lecca despre Mareşalul Antonescu

Volumul II

— Fragmente (II) din *Jurnalul* Mareşalului Ion Antonescu (8 oct. 1940 – 6 iulie 1944)

— Jurnalul de temniţă al Grupului Mareşal Antonescu (aprilie-mai 1946)

— Doc. 1: Membrii Guvernului României distinşi cu Ordinele „Coroana României” şi „Steaua României” ([7 noiembrie 1941)

— Doc. 2: Sinteză a *Serviciului Special de Informaţii* (1940) privind *Atrocităţile sovietice în Basarabia şi Bucovina de Nord* (*de la ocupare până în prezent*)

— Doc. 3: Memorandum pregătit de I. Antonescu pentru întrevederea cu A. Hitler (11 iunie 1941)

— Doc. 4: Dispoziţii referitoare la evrei şi comunişti (I) (iunie 1941)

— Doc. 5: Cazul Generalului Iosif Iacobici [1942 – 1944]

— Doc. 6: Dispoziţii referitoare la evrei şi comunişti (II) (septembrie 1942)

— Doc. 7: Situaţia României reflectată în emisiunile posturilor clandestine de radio (19401943)

— Doc. 8: Scrisoarea adresată de N. Mareş, fost ministru, ziaristului I. Joldea-Rădulescu (5 noiembrie 1943)

— Doc. 9: M. Sadoveanu şi acţiunile opoziţiei antiantonesciene (22 ianuarie 1944)

— Doc. 10: Apel adresat Mareşalului I. Antonescu (1 martie 1944)

— Doc. 11: Note informative ale SSI-ului privind preludiile loviturii de stat de la 23 august
1944

— Doc. 12: Ultima şedinţă a Consiliului Interministerial de la Bucureşti (23 august 1944, ora 17,00

— Doc. 13: Relatarea unui martor despre preluarea Grupului Antonescu de către trupele de ocupaţie sovietică (7 septembrie 1944)

— Doc. 14: Lista colaboratorilor ex-Mareşalului I. Antonescu (23 septembrie 1944)

— Doc. 15: Probe şi mărturii privind anchetarea lui Eugen Cristescu, fostul şef al SSI-ului (1944 – 1952)

— Doc. 16: Documente prezentate de către MAE al României pentru „Procesul" Antonescu (26 februarie 1946)

— Doc. 17: Inventarul unor bunuri personale ale ex-Mareşalului Antonescu trecute în proprietatea statului român (15 iunie 1954)

— Doc. 18: Opis al documentelor din Mapa I. Antonescu (24 ianuarie 1956)

— Doc. 19: Reverificarea „dosarului" I. Antonescu din cartoteca nouă de la M.A.I. din Bucureşti (19 martie 1965)

— Doc. 20: – Ilustraţii din albumul *SPAŢIUL ISTORIC ŞI ETNIC ROMÂNESC* (Bucureşti.
1942)

Volumul III

— Corespondenţă militară, 1930 – 1944

— I. Antonescu, *Reflecţii din închisoare*: *De ce am ajuns la Bistriţa*? (1940)

— Serviciul Special de Informaţii, Frontul de Est,

Studiu rezumativ al informaţiilor referitoare la operaţiunile Armatei Sovietice (19 noiembrie 1942 – 20 februarie 1943)

— Doc. 1 – Ion Antonescu: *Planul general de organizare a Armatei* (20 iunie 1934)

— Doc. 2 – 1928 – 1937 – *File din istoria Parlamentului României*

— Doc. 3 – RAPORT DE ANCHETĂ AL COMISIUNEI INSTITUITĂ CONFORM ORDINULUI DOMNULUI MAREŞAL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI.

PENTRU CERCETAREA NEREGULILOR DE LA GHETOUL DIN CHIŞINĂU (11 decembrie 1941);

— RAPORT SPECIAL AL COMISIUNEI INSTITUITĂ CONFORM ORDINULUI DOMNULUI MAREŞAL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI, PENTRU CERCETAREA NEREGULILOR DE LA GHETOUL DIN CHIŞINĂU (11 decembrie 1941)

— Doc. 4 – 1941 – 1942 – EVREII

— Doc. 5 – Serviciul Special de Informaţii, *NOTA privitoare la atitudinea Palatului faţă de problemele războiului şi de acţiunea opoziţiei anglofile* (28 ianuarie 1943)

— Doc. 6 – *Ultime mesaje din Berlin Destinate Mareşalului Antonescu* (iulie – 19 august

1944)

— Doc. 7 – Din secretele arhivelor: Dosar Wilhelm Filderman (1945)

— Doc. 8 – Politicieni şi păpuşari în România antonesciană şi postantonesciană (19401947) (3 noiembrie 1947)

— Doc. 9 – 1998 – 2008: Domnul Şerban Alexianu versus Curtea Supremă a României; Decizia Curţii de Apel Bucureşti din 5 decembrie 2006; Declaraţia domnului Şerban Alexianu în urma deciziei înalte Curţi de Casaţie şi

Justiţie a României din 6 mai 2008 de respingere a deciziei CAB din 5 decembrie 2006

— Doc. 10 – Domnul Robert Horvath se adresează Regelui Mihai I al României: În România nu a fost Holocaust (iulie 2008).